

THE
CHRISTIAN TOPOGRAPHY
OF COSMAS INDICOPLEUSTES

CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS
London: FETTER LANE, E.C.
C. F. CLAY, Manager

Edinburgh: 100, PRINCES STREET
Berlin: A. ASHER AND CO.
Leipzig: F. A. BROCKHAUS
New York: G. P. PUTNAM'S SONS
Bombay and Calcutta: MACMILLAN AND CO., Ltd.

THE CHRISTIAN TOPOGRAPHY OF COSMAS INDICOPLEUSTES

EDITED

WITH GEOGRAPHICAL NOTES

BY

E. O. WINSTEDT,

LATE SENIOR DEMY OF MAGDALEN COLLEGE, OXFORD

Cambridge:
at the University Press
1909

Cambridge:
PRINTED BY JOHN CLAY, M.A.
AT THE UNIVERSITY PRESS.

PREFACE

THIS book is the partial result of a journey to Italy in the spring of 1904, and another to Mt. Sinai and again to Italy in 1905. Of both journeys the costs were defrayed by grants liberally made me by the Craven Committee, to whom I owe my sincerest thanks. My gratitude is no less due to the President and Fellows of Magdalen College, who by electing me to a Senior Demyship gave me the opportunity of spending on this and other research work time which must otherwise have been devoted to the weariness and vexation of earning a livelihood.

For the suggestion of this particular author I hardly know whether I am most indebted to Prof. Heiberg of Copenhagen, from whom the suggestion originally came, or to Monsieur Seymour de Ricci, who passed it on to me, and whose friendship enlivened days spent in collating a text, which even the most ardent admirers of Cosmas—if there are any such—must admit is not exhilarating as a whole.

Since the main interest of the work is geographical, the Syndics of the Cambridge Press desired me to add notes on the geographical portions; and I undertook and carried out that task to the best of my ability, though I could not help feeling some natural diffidence, since geography is a subject with which I am little familiar, and since in Cosmas' case there are special difficulties. The famous Adulitic Inscription, for instance, demands an intimate knowledge of the geography of Abyssinia and Ethiopia in the third or fourth century of our era: and those who have claimed such knowledge and treated of the subject, differ so greatly in their conclusions, and in some cases spend so much time and energy in throwing stones at one another, that, after wading through a sea of their pamphlets, I ended much where I began—with no personal views on the

geography of those countries at such an obscure epoch. I have therefore generally contented myself with endeavouring to summarize such views as appear worthy of mention without attempting to decide between them.

For these and any other notes that I have given I am under great indebtedness to McCrindle's annotated translation in the Hakluyt Society's publications and to Mr Beazley's section on Cosmas in his *Dawn of Modern Geography*, the fullest and most illuminating sketch of Cosmas' work which has yet appeared.

Those who have seen or heard of the MSS. may perhaps wonder why the magnificent illuminations with which all of them are furnished, are not reproduced. The chief reason is that of the illuminations of the oldest MS., which are far the best, Monsignor Stornaiolo was already preparing a facsimile edition, which has now appeared: and, though it might have been interesting to some few readers if the illuminations of the Laurentian or Sinaitic MSS. had been given in full for comparison with the Vatican volume, it would have increased the cost of publication materially, and besides, to be properly treated, would have required a greater knowledge of Byzantine art than I can claim. With the concurrence of the Press, I therefore thought it better to limit the illustrations to such few plans and pictures as seemed necessary for the comprehension of the text; and even those had to be further reduced to such as were likely to look more than a smudge when reproduced. Hence a few of the interesting pictures of animals described in the eleventh book had to be omitted. For the selected plates which appear in the volume I am indebted partly to the kindness of Prof. Biagi of the Laurentian library, and partly to the courtesy of Mr Beazley and the Clarendon Press, who have allowed me to reproduce the plates given in the *Dawn of Modern Geography*.

My thanks are also due to Dr M. R. James for sending me what looks like a reference to Cosmas in two Cambridge MSS., and to Mgr. Stornaiolo for examining one or two doubtful points in the Vatican MS. for me.

E. O. W.

November 1909.

CONTENTS

ADDENDA AND CORRIGENDA

References to and quotations from Cosmas are so rare even in Greek MSS. that one is disposed to regard him as a voice crying in the wilderness; and certainly one would not look to find any traces of him in the western world. But Dr M. R. James has very kindly pointed out to me a passage occurring in two MSS. of Corpus Christi College, Cambridge, both of English origin, which may almost certainly be reckoned as a reference to the Christian Topography. The two MSS. are nos. 183 and 320, and are probably of the tenth and eleventh centuries respectively, though Stubbs dated the latter of them as early as the eighth century. And the passage in question, which is on fols. 68^{v} to 69^{r} of MS. 183, reads as follows:—Christianus historicus dicit longitudinem mundi esse XII milium, latitudo VI miliorum. Longitudo templi IX cubitos in longitudine et XXX cubitos in latitudine et XXX cubitos in altitudine. Tabernaculum habens longitudinis cubitorum XXX, latitudinis X, altitudinis aeque X. . . . De arca noe CCC cubit̄ in longit̄, in lat̄ L cubitorum, in altit̄ XXX cubitorum. As Dr James remarks, the dimensions of the world here given correspond exactly with those of Cosmas, and the name Christianus Historicus is not inappropriate. He has also pointed out to me a passage in a letter of Koaena, archbishop of York (767 to 781 A.D.), to Lullus of Mainz which he thinks may perhaps throw light on the composition of the MSS. The passage may be found in Jaffé's *Monumenta Moguntina*, p. 291, and runs:—Illud vero, quod de libris inquisisti, marinis aestibus terram advectantibus, omnino incognitum—nisi quia falsum—est. Ceterum libros cosmografiorum, necdum nobis ad manum venerunt; nec alia apud nos exemplaria nisi picturis et litteris permolesta. Iam sepius mihimet perscribere destinavi, sed non illorum potui scriptores adquirere; forte, tuis adiutus subplicationibus.

The difficulty of finding copyists may perhaps point to Greek as the language of the cosmographers referred to: but in any case the presence of a copy of Cosmas, or of extracts from his work, in the west seems sufficiently attested by the passage just quoted.

I append a regrettably long list of corrigenda, including some corrections of misprints and some alterations of the text, the latter mainly derived from a recollation of the portions of which photographs appear in Mgr. C. Stornaiolo's recently published work *Le Miniature della Topografia Cristiana di Cosma Indicopleuste* (Milano, 1908).

p. 8, l. 26 read 'been, still.'
p. 11, ll. 5 and 31 read 'Erythraei.'
p. 40, l. 34 after 'om. S' add οὐ V.
p. 62, l. 3 read τὸν Νότον with V.
p. 62, l. 6 read τούτῳ altering the footnote to τουτο V[1].
p. 62, l. 31 read ὡς καὶ with V.
p. 74, l. 15 read τὸν ἄνδρα with V.
p. 82, l. 2 delete the comma.
p. 128, l. 20 read δεύτερος ἐστὶν, τουτέστιν with V.
p. 143, l. 32 V has διηκνούμενοι rightly.
p. 144, l. 24 V omits ἀμήν.
p. 149, l. 28 read τύπον with VS.
p. 162, l. 13 read Δεσπότου ἡμῶν Χριστοῦ with V.
p. 164, l. 24 V reads γενομένης.
p. 164, l. 32 the heading should end at κοσμοφόρος and the paragraph begin with τοῦτο.
p. 171, l. 30 delete ὁ.
p. 171, l. 36 for V[2] read V (man. rec.).
p. 185, l. 18 V omits τοῦ αἰῶνος.
p. 186, l. 14 read ἁρμόζον for ἅρμοζον.
p. 187, l. 3 read ἀνθρωπίνου with V.
p. 187, l. 20 read οὗτος Μιχαίας with V.
p. 188, l. 17 read ἐν τῷ οὐρανῷ with V.
p. 189, l. 17 V omits οὕτως.
p. 189, l. 20 omit ἡ with V.
p. 191, l. 12 read θυσίας with V.
p. 191, l. 25 V omits ὁ θεὸς.
p. 195, l. 19 read πρὸς τὸν ἕτερον deleting the footnote.
p. 208, ll. 19, 20 read ἐπὶ τὸν θεὸν λοιπὸν deleting the footnote.
p. 209, l. 26 read ἀναπλήρωσιν.
p. 210, l. 18 omit τῶν ἀθανάτων with V.
p. 224, l. 37 read Gen. i. 26 and add the same reference to 223, l. 25.
p. 227, l. 30 for ἵστων read ἱστῶν.
p. 271, l. 22 καὶ κεκόλληται is omitted by V.

INTRODUCTION

"What scholar has not laughed at the idea of Kosmas, the Alexandrian, that the sun retired behind a mountain to spend the night? And that the earth, the ocean and the fabulous mountain were all included and enclosed in a luminous oblong box of the exact shape of the tabernacle of Moses?"

(M. Crawford, *With the Immortals*, p. 208.)

If some curious investigator had succeeded in obtaining from that "King of Arragon, a great mathematician, but not much troubled with Religion," who "said That had God consulted him when he made the World, he would have told him how to have framed it better[1]," a complete scheme of the universe as he wished to fashion it, it would certainly have afforded considerable amusement to the reader; hardly more, however, than the ideas of Cosmas Indicopleustes, a man much "troubled with religion," who set about to mould "this sorry scheme of things" not by any means according to his heart's desire—for in spite of the grotesqueness of his conception of the world, he seems to have been fully convinced that all had already been made for the best in this best of all possible worlds—but according to the statements made and the hints conveyed by the "great cosmographer Moses."

His scheme still exists in all its details in the work he called the *Christian Topography*; but of the author himself little is known. Indeed his very name is by no means certain. Photius[2],

[1] Glanvill's trans. of Le Bovier de Fontenelle's *Plurality of Worlds* (1702), p. 16.

[2] As the earliest reference to Cosmas, the passage from Photius (*Cod.* 36) is worth quoting in extenso. It runs: Ἀνεγνώσθη βιβλίον, οὗ ἡ ἐπιγραφὴ Χριστιανῶν βίβλος, ἑρμηνεία εἰς τὴν ὀκτάτευχον. Παμφίλῳ δέ τινι προσφωνεῖ τὸ βιβλίον· ἦν δὲ ταῖς Ἰουστίνου τοῦ τῶν Ῥωμαίων βασιλέως ἡμέραις ἐνακμάζων. Ἀπάρχεται μὲν οὖν ὑπέρ τινων ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων, Γραφικαῖς, ὡς ἐδόκει, μαρτυρίαις ἀγωνίζεσθαι. Ἔστι δὲ ταπεινὸς τὴν

the earliest authority who quotes him, mentions and summarizes his work under the very indefinite title Χριστιανοῦ βίβλος; and two of the three MSS. give no name[1]. It is only the Laurentian MS. which contains the name Cosmas: and many scholars from Voss to Beazley have held that this is a mere nickname or invention of the scribe due to the fact that the work dealt with the *κόσμος*, quoting in support of their theory the nickname Climacus given to one John who wrote a work called *Climax*. But the argument does not seem very conclusive, as one would have expected him in that case to be called Cosmicus rather than Cosmas. Besides the Laurentian MS. is supported by the MSS. of the Gospels which quote paragraphs from the fifth book of the *Topography* as catenae: and the name Cosmas was a very common name in Egypt, the writer's native land. Consequently there seems little reason for refusing to accept it provisionally at any rate, for the sake of calling him something, if not with absolute certainty[2].

φράσιν καὶ συντάξεως οὐδὲ τῆς κοινῆς μετέχων· ἀλλὰ καί τινα κατὰ τὴν ἱστορίαν ἀπίθανα συντίθησι, διὸ καὶ μυθικώτερον μᾶλλον ἢ ἀληθέστερον ἡγεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον, δίκαιον. Ὑπὲρ ὧν δὲ δόγματα ἐνίσταται, ἔστι ταῦτα· Ὅτι ὁ οὐρανὸς οὐκ ἔστι σφαιρικὸς, οὐδὲ ἡ γῆ, ἀλλ' ὁ μὲν ὡσεὶ καμάρα, ἡ δὲ ἑτερομήκης, καὶ κεκόλληται τὰ πέρατα τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τὰ πέρατα τῆς γῆς. Καὶ ὅτι πάντες οἱ ἀστέρες κινοῦνται, ἀγγέλων αὐτοῖς τῇ κινήσει διακονούντων, καὶ ἕτερά τινα τοιαῦτα. Ποιεῖται καὶ ὡς ἐν παρεκβάσει μνήμην καὶ τῆς Γενέσεως καὶ τῆς Ἐξόδου, διατρίβει δὲ τῇ διηγήσει καὶ τῇ θεωρίᾳ, ὡς ἐπίπαν τῆς σκηνῆς, ἐπιτρέχει δὲ καὶ τοὺς προφήτας, κἀκεῖθεν τοὺς ἀποστόλους. Λέγει δὲ ὅτι τὸ μέγεθος ἔχει ὁ ἥλιος δύο κλιμάτων, καὶ ὅτι οἱ ἄγγελοι οὐκ εἰσὶν ἐν τῷ οὐρανῷ, ἀλλὰ μόνον ὑπὲρ τὸ στερέωμα καὶ μεθ' ἡμῶν. Καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς ἀνελθὼν ἀπὸ τῆς γῆς, εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ στερεώματος εἰσῆλθε, καὶ ὅτι τοῦτό ἐστι καὶ μόνον ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Λέγει δὲ καὶ ἄλλα τινὰ ἀλλόκοτα. Προσφωνεῖ δὲ τοὺς μὲν ἓξ αὐτοῦ λόγους Παμφίλῳ τινὶ, τῶν δὲ λοιπῶν ἓξ (οἱ γὰρ πάντες αὐτοῦ δώδεκά εἰσι) τὸν μὲν ἕβδομον Ἀναστασίῳ, ἐν ᾧ ὅτι ἀκατάλυτοί εἰσιν οἱ οὐρανοί. Τὸν ὄγδοον δὲ, ὅς ἐστιν εἰς τὴν ᾠδὴν Ἐζεκίου καὶ εἰς τὸν ἀναποδισμὸν τοῦ ἡλίου, Πέτρῳ προσφωνεῖ, ἐν ᾧ, ὅτι καὶ ὑπεμνημάτισε τὰ Ἄσματα τῶν ᾀσμάτων λέγει. Οἱ δὲ λοιποὶ τέσσαρες οὐ πρός τι πρόσωπον αὐτῷ συνετάγησαν. The Κόσμης referred to by the Scholiast on *Apol. Rhod.* IV. 262 as the author of a book called *Αἰγυπτιακά* can hardly be our Cosmas, since he speaks of the Egyptians as the oldest of peoples, which Cosmas would hardly have allowed.

[1] The Vat. MS. has at the end of bk. VII. Χριστίνου περὶ διαμονῆς οὐρανῶν but that is merely a mistake for Χριστιανοῦ. The MS. at Smyrna entitles the fragments it contains Μαξίμου γράμμα κοσμικὴν γραφὴν φέρων; but the name is written over an erasure of a shorter name.

[2] Some have referred the work to Pappus, who is mentioned by Suidas—Πάππος, Ἀλεξανδρεὺς, φιλόσοφος, γεγονὼς κατὰ τὸν πρεσβύτερον Θεοδόσιον...βιβλία δὲ αὐτοῦ, Χωρογραφία οἰκουμενική, εἰς τὰ τέσσαρα βιβλία τῆς Πτολεμαίου μεγάλης συντάξεως

For such details of his life as are known we are entirely dependent on hints gleaned from his book: and from that we learn that he was a native of Egypt, probably of Alexandria, and in early life a merchant. In that capacity he travelled far and wide, visiting Ceylon[1], the Sinaitic Peninsula and Ethiopia. He was at Adulis[2] in Justin's reign at the time when the Axumite king Ellatzbaas, was preparing to invade the country of the Homeritae (circ. 525 A.D.). Later in life he settled in Alexandria, developed indigestion, ophthalmia and various other ills, and probably became a monk[3]. The last statement again rests solely on the authority of the Laurentian MS., which calls him Κοσμᾶς μοναχός; but it seems intrinsically probable, and a parallel instance of a merchant turning monk can be adduced from the second book, where Cosmas mentions a friend, Menas by name, who may perhaps have set him the precedent by turning monk at Rhaithou. One thing at least is only too evident, that whether monk or not Cosmas was a Christian and a most uncompromising Christian. It is the fact of all others on which he prided himself, and the one point which his readers are most likely to regret. Indeed the most pious of readers could hardly fail to reflect how much more interesting and useful his book would have been, had his zeal been less. Yet for all his piety there is grave doubt whether his Christianity was orthodox.

ὑπόμνημα, ποταμοὺς τοὺς ἐν λιβύῃ, ὀνειροκριτικά—and used by Moses of Khorene as one of his geographical authorities. But the list does not agree with that which Cosmas gives and there seems no reason for the identification.

[1] Vincent (*Navigation of the Ancients*, I. p. 111 and II. 480) expresses a doubt whether Cosmas had ever sailed beyond Bab-el-Mandeb, though he admits that he mentions Socotra as though he had seen it. Others too (e.g. Tennent and Lassen) have doubted whether he ever reached India or Ceylon, and thought he got all his information about the latter from Sopatrus who is mentioned in the XIth book: but their arguments are not very conclusive and good authorities (e.g. Yule) disagree.

[2] Probably he like Scholasticus took ship at Adulis.

[3] According to D. T. Schermann ("Propheten und Apostellegenden," Harnack's *Texte und Untersuchungen*, Bd. 31, Heft 3, 1907, p. 144) Codex Athous Iviron 60 ascribes the tract on the Apostles generally attributed to Dorotheus to Cosmas Indicopleustes and in the introductory life gives Cosmas' name in place of that of Dorotheus. That makes him bishop of Tyre in the days of Diocletian and martyr under Julian at 'Οδυσσούπολις, which is absurd, as it is quite inconsistent with the details given by Cosmas himself.

De La Croze[1] denounced him as a Nestorian on the internal evidence furnished by the *Topography*. In it Cosmas confesses himself a pupil of Patricius, Theodore of Mopsuestia and Diodorus of Tarsus, and a friend of Thomas of Edessa, who were all Nestorians, and many of his ideas were borrowed from them[2]. Again in his denunciation of pestilent heretics he omits the Nestorians; and, when speaking of Christ[3] and the Incarnation of the Word, he uses Nestorian modes of expression. McCrindle adds another argument, that he speaks in glowing terms of the growth of the church in the east, which was due to Nestorian missionary zeal. But he raises a doubt as to Cosmas' Nestorianism on the strength of one and only one passage—"that in which Cosmas addresses Mary as the Mother of God (313 C), an expression abhorrent to the Nestorians." If that is the only plea of defence, Cosmas, I fear, must stand convicted, as the best MS. omits those words[4].

Monk, heretic, or both, at any rate he took to writing books, of which the *Topography* alone survives. The rest are known only by name and such description as Cosmas himself gives when mentioning them. Two of them, *the Delineation or Image of the Universe and of the Stellar Motion, made in imitation of the artificial sphere of the Pagans, and a treatise thereon addressed to the most pious Deacon Homologus*, and the *Commentary on the Song of Songs*[5], may be passed over without further mention and without regret: but the third, a work on geography addressed to one Constantinus, is a real and irreparable loss to students of ancient geography and indeed to the world in general. In it he described "all the earth, beyond the Ocean and this side of it, and all lands; and the southern parts from Alexandria to the south sea, namely the Nile and its neighbourhood, and the nations of all Egypt, and of Ethiopia; besides, the Arabian Gulf and its neighbour-

[1] *Hist. du Christ. des Indes*, I. pp. 40—56.

[2] e.g. in book V. pp. 252—6 he insists that only four Psalms apply to Christ.

[3] e.g. he invariably attaches δεσπότης to Χριστός and κύριος to Ἰησοῦς.

[4] J. Kennedy ("The Child Krishna, Christianity," etc , *Journal of the Royal Asiatic Soc.*, Oct. 1907, p. 959) refers to Cosmas as "the great Nestorian traveller and monk."

[5] Some have attributed to him also an "Explanation of the Psalms," but as I shall presently show, there seems no reason for attributing such a work to him.

hood, and the nations again as far as the Ocean there; and also the land between the river and the gulf, and the cities and the places and the nations in it." The book is much to be regretted, as Cosmas had travelled over a great part of the ground: and here, where he was not bound to a theological theory, his enquiring mind and his faculties as a raconteur could hardly fail to have produced a book of travels that would bear comparison even with Herodotus. It is possible that the so-called eleventh book of the *Topography*, the book on Ceylon, is really an extract from this work. There is little doubt that it is not part of the *Topography*, as the best MS. omits it, and the Sinaitic MS. states clearly that it is *ἕτερος λόγος ἔξωθεν τῆς βίβλου*. Whether it belongs to his geographical work or is a separate pamphlet, it at any rate gives some idea of what that work must have been[1].

Of what his existing work[2] is, it would require a universal

[1] The *Topography* as we now have it is not in the state in which it was originally edited. It at first consisted only of five books addressed to a certain Pamphilus. Then books VI. to X. were produced separately to explain difficulties felt by readers and answer attacks. There are signs, as I shall endeavour to show later, that it was not Cosmas himself who collected them and published them as a whole: and possibly part of book X. which is not found in V was added by the editor. Books XI. and XII. have little or no connection with the rest of the work, and would seem to have been added from among Cosmas' loose papers, or possibly taken from his other works.

[2] The date of the book is tolerably certain, though the exact year of its publication cannot be fixed. In the second book Cosmas says it is 25 years more or less since he was at Axum, and he was there when Elesbaas was preparing for his expedition against the Homeritae. That expedition probably took place in 525 A.D. (cp. Nöldeke, *Tabari*, p. 188), though some (e.g. McCrindle and Beazley) date it 522 and others (e.g. Muir, *Life of Mahomet*) 523. Again at the beginning of the sixth book Cosmas refers to two eclipses in the present indiction, giving the dates as Mechir 12 and Mesori 24: these Krall identifies with the eclipses of 6 Feb. 547 and 17 Aug. 547 (*Sitzungsb. der k. Akad. zu Wien*, CXXI.). The book would therefore be written about the middle of the sixth century.

Montfaucon argues that as he refers in book X., which is one of the additional books, to Timothy the younger as *νῦν τετελευτηκώς*, which he takes to mean "lately dead," and to Theodosius of Alexandria as an exile at Constantinople, when the first died in 535 A.D., and the latter was exiled in 536, Cosmas must have completed the original *Topography* before that date and already have begun to make additions. He therefore assumes that the date in the second book was altered when a collected edition was published (cp. also Beazley I. p. 279). But it is unlikely that the reference to the eclipses should also have been added. Besides Theodosius lived an exile till 567 or 568, and an indefinite phrase like *νῦν τετελευτηκώς* cannot be too closely

specialist to give a clear idea or definition. The book is an indescribable medley, how indescribable may be inferred from the fact that while Cosmas himself called it a *Christian Topography*—an excellent title as it cannot possibly convey any particular meaning to anybody—Photius, for lack of a sufficiently comprehensive term, drew a bow at a venture and defined it as a Commentary on the Octateuch. One can hardly deny that the work might as well be called that as anything else, since Cosmas quotes and comments on a considerable portion of the Octateuch. That however was not the main object of his work. His intention was to refute the theory that the earth was round, and to prove that Moses' tabernacle in the wilderness was a model of the universe[1]. The earth he reiterates is a flat surface, its length twice its breadth[2] like the table of Shewbread, and above it, over the visible firmament, is a second story consisting of the two heavens[3], supported by walls at the end of the earth and "glued" to it. That was what the division of the Tabernacle into two parts by the veil signified[4]. This quaint idea had not even the merit of being original: several grave fathers of the church had interpreted Paul's mystical words that the Tabernacle and its contents were *ὑποδείγματα* and *ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν* (Hebrews ix. 23, 24) to mean that it was a model of the earth, and consequently had imagined that they were living in just such an excentrically shaped world as Cosmas described. It was probably Theodore of Mopsuestia[5] that he mainly followed

pressed. Nor need the title "bishop of Alexandria" mean that he was still legally bishop—a successor was appointed in 538—as it would be the readiest way of distinguishing him from other Theodosii even after that date.

[1] It is noticeable that both the shape of the world and the comparison to a place of worship were old Egyptian traditions. "The (Egyptian) temple was built in likeness of the world as known to the Egyptians. The earth as they believed was a flat and hollow plane, longer than its width. The sky according to some extended overhead like an immense iron ceiling, and according to others, like a huge shallow vault" (Maspero, *Manual of Egypt. Arch.*, tr. Edwards, 2 ed. p. 90). It is improbable however that Cosmas, though a resident in Egypt, was influenced by profane art.

[2] Cp. Theodore of Mopsuestia.

[3] For two heavens cp. the Coptic treatise on the *Mysteries of the Greek Letters* (ed. Hebbelynck, p. 51).

[4] He compares it too to Noah's ark.

[5] Cp. John Philoponus, *On Creation*, III. 9.

in his description as in his interpretations of Scripture: but others, Diodorus of Tarsus[1], for instance, Severianus[2] of Gabala and Eusebius, regarded earth and heaven as a kind of two-storied house[3]. Cosmas however was apparently the first, and one hopes the only person to collect and develop into a system the strange cosmographical ideas which are hinted at in early theologians. He in all seriousness tries to produce an entire cosmic system based on the words of the "great cosmographer Moses," and not content with defining the shape, size and position of the earth, the heavens above the earth and the waters below the earth—and above it[4] too, for that matter—all come in for a share of his attention. The size of the sun, its nightly disappearance and revolution round a huge mountain[5] which rises somewhere up in the north[6]—out of the middle of nowhere presumably, as Cosmas does not define its precise position—the eclipses of sun and moon, the stars and their courses are all duly registered and explained in accordance with a flat world and Holy Writ. Even the location of the terrestial paradise presented no difficulty

[1] Cp. the summary of his book κατὰ εἱμαρμένης in Photius Codex 223.

[2] *Orations on Creation*, especially no. 3.

[3] On the cosmographical opinions of the Fathers cp. Beazley, *Dawn of Modern Geography*, I. part V. Beazley refers to Letronne, "Opinions Cosmographiques des Pères" (*Rev. des deux Mondes*, March 15, 1834, p. 601); Marinelli (tr. Neumann), *Erdkunde bei den Kirchen-Vätern*, Santaren, *Essai sur Cosmographie*, vol. I. pp. 314, 315; Penkl, *Geschichte der Erdkunde*, pp. 85—90; Charton, *Voyageurs Anciens et Mod.*; and F. Denis, *Le Monde Enchanté*. He also gives the following references to the Fathers: Lactantius, *Inst. Div.* III. 24; Augustine, *De civ. Dei*, XVI. 9; Chrysostom, *Homily XIV. on Hebrews*; for the comparison of the world to a tent or tabernacle and other points, Diodorus (ed. Migne), 1562—1580; Severianus, *Orations on Creation* (e.g. I. 4, 5, II. 3, 4 on the firmament; III. 2, 4, 5 against a round world); Procopius of Gaza, *On Genesis*; Athanasius, *Contra Gentes*; Caesarius, *Dial.* I.; for almost all Cosmas' theories (e.g. the length of the earth, the mountain behind which the sun sets, the duties of the angels), Theodore of Mopsuestia in John Philoponus, I. 16, 17, III. 9, 10; Basil, *Hexaem.* III. 9; Cyril, *Hieros. Catech.* IX. 76; Eusebius, *Commentary on Isaiah* (*Col. Nov. Patr.* II. 511 B); Avitus, *On the Creation*, which is almost the same as Cosmas on Paradise.

[4] Cp. Ambrose on Gen. ii. 5.

[5] This also is parallel to the ancient Egyptian belief, and is found in Theodore of Mopsuestia.

[6] For this mountain (89 C—D) cp. the Ravenna Geographer, and Aethimus ch. 21, where it is placed in the west. According to Beazley it is an Indian conception continued by the Arabic geographers.

to him. It lay to the east beyond the ocean which encircles this world[1].

Sir H. Yule not inaptly compared Cosmas' two-storied world with its rounded top to "one of those huge receptacles in which female travellers of our day carry their dresses." And one can hardly help thinking how curiously similar it is to Rossetti's picture of the Blessed Damozel. Only Rossetti made a grave mistake about his angels, and placed them, if we may believe our author, in the wrong story. Cosmas indeed seems to have had a wonderfully poor opinion of the angels, and gives as the reason for the six days of creation that the deity, who could just as easily have accomplished it in one, took six days about it for the angels' sake, as their weak intelligence would not otherwise have grasped the mechanism of the thing. Moreover, he argues at great length, they are confined to this lower terrestial story, and are for ever running up and down a Jacob's ladder with a door at the top, through which they are not allowed to pass till we lords and ladies of creation have wiped out mother Eve's little peccadilloes and supplied them with the key. Their one recreation or employment is the management of a star apiece[2]: and yet they are quite contented with their position in "the keen air that blows between the worlds"—perhaps, one cannot help thinking, by reason of their aforesaid weakness of intellect.

Though we who have inherited the wisdom of the ages have but little right to laugh at scientific pioneers, however wrong their conclusions may have been; still theories such as these can hardly, as Mr Beazley has justly observed, appeal to us except as a monument of unconscious humour. Unconscious the humour certainly was: to Cosmas these ideas were the serious scientific side of his book, and the very touchstone of faith. He is never tired of inveighing against those obstinate wrong-headed pagans who believe in a round world and the

[1] This was the prevalent opinion among theologians, though Photius in his epitome of Philostorgius (III. p. 10), who made the same assertion, admits that it is pure conjecture. Philostorgius also and Severian (*Or.* V. 6) agree with Cosmas in making the four rivers of Paradise run under the earth and reappear in the Nile, Euphrates, Tigris and Pison.

[2] This duty is also assigned to them by Theodore of Mopsuestia.

existence of Antipodes[1], whose inhabitants must "incessantly stand on their head" and submit to the curiously uncanny sensation of rain raining upwards. Line upon line and verse upon verse of Holy Writ is hurled at his opponents with wearisome iteration[2]: and, as if that were not sufficient, he adduces a whole book of quotations from the Fathers in support of his system, a fortunate accident which has preserved almost all that survives of the Greek text of Athanasius' *Festal Letters.*

Yet when he can momentarily get free from the obsession of his King Charles' head—the "great cosmographer Moses"—his work is full of the most miscellaneous interest; and fortunately he was of a discursive mind and frequently gave way to digressions, reminiscences, and anecdotes.

Theologians have unearthed other fragments of lost texts of the Fathers besides those of Athanasius' *Festal Letters*, information about the date of the Nativity, the rites of baptism, the canonicity of the Catholic Epistles according to the various Churches and authorities, and the spot where the passage of the Red Sea took place. Interesting details too are given as to the spread of Christianity in Cosmas' day. The ordinary layman at any rate is somewhat surprised to find that in the sixth century churches and missionaries were at work from France and Spain in the west to India and Ceylon in the east, as well as across the whole of North Africa and Arabia, and still more surprised to find Persia as the missionizing centre for the east. Nor has a fresh examination of the MSS. been utterly unrewarded, as it has added two other passages of some little interest to theologians,—another small quotation from the Athanasian Letters and a scholion referring to the spuriousness of the Gospel of Infancy (p. 144)[3].

[1] Most of the Fathers objected to the Antipodes on one score or another, cp. Lactantius, *Inst. Div.* III. 24; Chrysostom, *Homily XIV. on Hebrews*; Augustine, *De civ. Dei*, XVI. 9. Many Pagans agreed with them, e.g. Pliny, *N.H.* II. 65.

[2] The value and applicability of such quotations is well illustrated by the fact that Maundeville ch. XVII. uses precisely the same text (suspendi terram ex nichilo) to prove the existence of the Antipodes as Cosmas several times (e.g. pp. 79, 183) uses to disprove it.

[3] It is perhaps worth noting that Cosmas, though he seems to use the Sept. version of the O.T., once refers to Theodotion's version (93 B). It is therefore possible that he may preserve some variants taken from the unusual versions.

Among travellers and geographers the man who knew the source of the Blue Nile centuries before it was "discovered" in quite modern times, who first noticed the Aramaic inscriptions on the rocks in the Wady Mokatteb, and who recorded incidents of voyages in eastern seas and travels across eastern lands as early as the sixth century is no unimportant figure. One cannot indeed claim for him the honour of being the first or the sole early authority on the lands he visited, as we have scattered references to others who, as merchants or ambassadors, traversed much the same ground: but, if not the first, he is one of the fullest and most reliable.

A very close parallel to Cosmas' travels is found in the Pseudo-Palladius or Ambrosius, *De Moribus Brachmanorum*. There the author recounts that his informant, one Scholasticus, "Shipping himself with certaine Merchants in the Red Sea, first came to the Towne of the Adulites, or the bay Adulicus, after that to the promontory Aromata, and a mart of the Troglodytes, and hence to places of the Assumites, and many days after to Muziris the mart of all India on this side Ganges, and having stayed a while there he passed over to the ile Taprobane[1]." Iambulus too, a merchant, according to the account in Diodorus Siculus (bk. II. 55), visited the coast of Ethiopia[2], was taken prisoner and set adrift in a boat as a purificatory offering. He reached Ceylon, and after seven years was turned out of the country as a knave and went to India; but for all the reliable information he gives one about the countries he visited, he might as well have gone to the mountains of the moon. Strabo (XV. 4) mentions merchants of his day, unlettered men, like Cosmas according to his own confession, who sailed from Egypt to India by the Nile and Arabian Gulf. Pliny too speaks of merchants visiting Ceylon in Claudius' reign (*N.H.* VI. 24); and Ammianus Marcellinus (XXII. 7) of a mercantile treaty between the Romans and the people of Ceylon while Julian was Emperor.

[1] Purchas, *His Pilgrimes* (ed. Hakluyt Soc. I. 240).

[2] It is probable that Cosmas too took ship at Adulis, as, after Caracalla's massacre at Alexandria in 215 A.D. put an end to direct trade with India, trade was transferred partly to Adulis, partly to the Persian Gulf (cp. J. Kennedy, *Journ. of Royal As. Soc.* 1907, p. 953).

For Ethiopia again we have a few fragments of the account of Nonnosus, a contemporary of Cosmas, who was sent by Justinian (circ. 535) on an embassy to Caicus, ruler of the Saracens, and thence on to Elesbaas at Axum (cp. Photius Cod. 3); and also the anonymous *Periplus maris Erythaei.*

But then the narratives of Scholasticus and Iambulus are little better than fairy tales, and second-hand fairy tales to boot, while Nonnosus' work is lost save for a few insignificant fragments, and Strabo's merchants probably left no accounts behind them[1]. In Cosmas' case, on the other hand, though his separate geographical treatise is lost, there remain at any rate a whole book on Ceylon, the celebrated inscriptions of Adulis, which with the notes added by Cosmas give much information on Abyssinia, and other scattered passages most regretably buried in a dreary waste of theological sand[2].

Perhaps however we must not give way too much to regret, for Cosmas' monasticism may have been as fortunate an accident as Marco Polo's capture and imprisonment by the Genoese, but for which he would probably have gone down into the grave without recording his experiences. It is not the only possible point of comparison between the two; they possess at least one virtue and a certain number of descriptions in common. Their common virtue is a rare one in travellers—veracity[3]: the words of Marco Polo's preface: "Some things indeed there be therein which he beheld not: but these he heard from men of credit and veracity. And we shall set down things seen as seen, and things heard as heard only, so that no jot of falsehood may mar the truth of our Book, and that all who read it or hear it read may put full faith in the truth of all its contents," apply as well to the geographical and anecdotal part of Cosmas' book as to

[1] The author of the *Periplus maris Erythaei* however has left an account of his journeys in much the same lands as Cosmas. He too visited Axum in Zoscales' reign (circ. 77—89 A.D.) and voyaged as far south along the coast of Africa as Rhapta; and had crossed to Western India by the monsoon. Like Cosmas he was a Greek-speaking inhabitant of, or settler in, Egypt.

[2] There are too, as Beazley points out, the earliest Christian maps which have come down to us.

[3] Photius says unjustly "*ἀλλὰ καί τινα κατὰ τὴν ἱστορίαν ἀπίθανα συντίθησι, διὸ καὶ μυθικώτερον μᾶλλον ἢ ἀληθέστερον ἡγεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον, δίκαιον.*"

his own. Some, I believe, have had doubts of Cosmas' veracity, pointing to such an unimportant detail as the mention of a seal, an animal by no means common in tropical seas. But, apart from the fact that the first cousin of a seal may be found floating about the Red Sea answering to the name of a "dugong," a sixth century traveller who states quite openly that he has never seen a single unicorn requires no further testimony to his truthfulness. To be sure he gives a picture and description of one after the pattern of four brazen statues which he had seen on the turrets of the king's palace in Ethiopia, but that was natural enough in an age when belief in unicorns was universal. Messer Marco was wiser in his generation, and knew that the unicorn was none other than the rhinoceros, "a passing ugly beast to look upon, and not in the least like that which stories tell of as being caught in the lap of a virgin." Cosmas had seen a rhinoceros in Ethiopia "standing at a safe distance," but had failed to trace the connection, probably because the statues represented the beast under the form of which stories tell. He and Polo share too descriptions of the giraffe, of the musk-deer, of the hippopotamus—all at least that either of them had ever seen of a hippopotamus, which was nothing more than one of its teeth,—of coconut milk, which both seem to have over-estimated, and of the king of Ceylon's giant ruby, the Kohinoor of early days. Only in Cosmas, and according to Yule in a Chinese historian of the next century, the gem is placed on the top of a pagoda, where "it shines from afar especially when the sun lights upon it, a spectacle glorious and beyond compare." Cosmas however is speaking from hearsay; so, if there is any exaggeration as regards the size and splendour of that ruby, one cannot hold him guilty of it. It would surely be unfair to charge him with his informants' lack of veracity provided that he sets down fairly "things seen as seen, and things heard as heard"; and that is his invariable practice. If that distinction be borne in mind, it will, I think, be found that what he records as his own experiences are facts demonstrably true or at any rate intrinsically probable. For the stories reported from the mouths of friends or natives unfortunately the same cannot be said: generally indeed

"they are just the rude tales that one hears
in sadness or mirth,
the records of wandering years;
and scant is their worth."

That however is little to be regretted as it contributes some few amusing passages in a work which is sadly in need of them.

Besides Cosmas is at his best in such passages and proves that he had considerable narrative ability: so that even the ordinary Gallio, who cares not a jot for a sentence or a half page more or less of the Church Fathers and very little for exactness in regard to the geography of Abyssinia in the fourth century, will find much to interest and more to amuse him in Cosmas' travel-sketches.

Here for instance is a description of a voyage somewhere towards Zanzibar which bears a strange resemblance to a passage in Coleridge's *Ancient Mariner*. "There was," says Cosmas, "much tempestuous wind in the place,"

"And now the Storm-blast came and he
was tyrannous and strong,
he struck with his o'ertaking wings
and chased us south along."

"And on our right as we entered we saw a flock of birds flying, which they call *σοῦσφα*,—the albatross,"

"At length did cross an Albatross,
thorough the fog it came.
As if it had been a Christian soul
we hailed it in God's name."

It was not however the bird that Cosmas' fellow-passengers hailed in God's name, but the helmsman to "put her about, and sail to the left up the bay, for fear we get swept away by the stream and carried into the Ocean and perish." With the usual timidity of old-world sailors they had no desire whatsoever to be

"the first that ever burst
into that silent sea."

They were apparently successful in avoiding that disaster, and as they retired "the albatross did follow for a great distance, which showed that we were near the Ocean."

Then there are curious tales of bartering under difficulties

when neither party knew the other's tongue "and there was a sad lack of interpreters"; of how Sopatrus, his friend of 35 years ago, was set on an elephant and drummed in honour through the town by the king of Ceylon for his ready wit in proving the superiority of the Roman Emperor over the Persian King of Kings by a comparison of their respective coins[1]; and of how he himself and his friend Menas set out at the request of the king of Axum with notebook in hand, like a pair of modern archaeological tourists, to copy the Ptolemaic inscription which he records. Quaintest of all is the yarn about the *ἀγριόβους*, the yak apparently, about which "they say that if it catches its tail in the fork of a tree, it never lies down, but stands there unwilling to lose a hair of its tail. After a while come the natives and cut off its tail, and then it runs and leaves its tail behind it." Again there are amusing sidelights on the methods of old-world science. We have a delightful picture of a grave father abbot, Stephen of Antioch, "a true Christian and one who may be numbered among the perfect, thoroughly versed in lunar calculations, according, mark you, to the system we have laid down following the Holy Scriptures, and able to foretell with ease both solar and lunar eclipses," measuring his shadow at Antioch and Constantinople to calculate the size of the sun; and of Cosmas himself triumphally brandishing a round ball on the end of a pin in the face of the profane and godless persons who declared that a small circular body illumined by a larger body casts a conical shadow: "and to tell you the plain and honest truth they went away with their mouths open and their eyes dejectedly cast down."

One cannot help admiring the enthusiastic inquisitiveness of the man and yet with it all there is the narrow bigoted monastic spirit of the dark ages. "Carved on the back of the throne we (he is speaking of himself and Menas examining the throne near the Ptolemaic inscription) found Herakles and Hermes. And my good friend and companion Menas said that Herakles was the symbol of might and Hermes of wealth. But I remembered the Acts and to the latter said him nay, remarking that Hermes should rather be taken for the symbol of speech. For so it is

[1] This may have been an old traveller's yarn; cp. Pliny, *N.H.* VI. 24 and Solinus 56.

written in the Acts 'They called Barnabas Zeus, but Paul Hermes, because he was the chief speaker.'" If only Menas had been able to convince him that "they didn't know everythin' down in Judee"! But it would have been difficult to convince him: he was obviously "a man addicted to opinions which I know not whether hee did holde more strangely or strongly."

MSS. AND TEXTUAL CRITICISM.

The MSS. of an author so little likely to attract a wide circle of readers as Cosmas are, as one would expect, but few; indeed only three at all complete MSS. are known to exist. Of these the oldest, and, in my opinion, the best, is *V* (= *Vat. Gr.* 699), an uncial MS. of the eighth or ninth[1] century. It contains only the first ten books, and, as the index of books, which is written at the beginning by the same hand as the text, only extends as far as the tenth book, it obviously never contained any more. After the index it begins with a *ὑπόθεσις*, which partially corresponds to the second prologue of L; but it omits the introductory prayer, first prologue and beginning of the second prologue which are found in L and Montfaucon's edition.

The following passages are now missing owing to loss of leaves:

192 C (*οὕτως οὖν*)—201 A (*πλησιόν σου ἐστί*) after f. 44, 208 C (*-νεσθαι καί*)—212 A (*ἱλαστηρίου οὕτως*) after f. 47, 221 D (*ἐν ταύτῃ τῇ γῇ*)—224 C (*εὐθέως θάνατον*) after f. 54, and 381 D (*παραγραφὴ ἑτέρα*)—384 C (*καταλύεσθαι τήν*) after f. 108.

Several leaves were misplaced when I first collated the MS., but have, I believe, now been restored to their original position.

Accents except in a very few cases are not by the original hand, but by the corrector, who is referred to in the apparatus criticus as V^2. Occasionally a later hand or later hands have altered words or inked over illegible passages, not always correctly.

[1] Kondakoff, *Hist. de l'art Byz.* I. pp. 136—151 argues for the seventh to eighth century; Unger, *Byz. Kunstgesch.* for the tenth. *New Palaeographical Soc.* pt. II. plate 24 dates it as ninth century.

The whole work is magnificently illustrated with illuminations which are generally held, except by Kondakoff, to be close copies of an antique original. There is much to be said for the view that Cosmas was his own artist, as some of them portray subjects with which any chance monastic artist would not have been familiar. The first picture in V (f. 12) for instance is one which has no connection with the text, and depicts an antelope between two banana trees. At any rate the artist must have worked under Cosmas' direction in drawing such pictures as the chair and pillar with inscriptions seen by Cosmas at Adulis: and Cosmas apparently added the descriptive headings round and within the rim of the pictures. That is proved by the use of native words (e.g. *μόζα* = Ar. موز a banana) and the mention of the little known port of Adulis, Gabaza, in the picture on f. 12v. I have however in most cases omitted these picture-headings as they are generally of no value, and belong rather to a work on the illustrations such as that which Prof. Stornaiolo is producing than to an edition of the text.

Reproductions of pictures from V may be found in Vincent's *Navigation and Commerce of the Ancients* (the Adulis monument); Garrucci, *Storia della arte Crist.* III. plates 142—153 (a long theological series chiefly from the fifth book); Kondakoff, *Hist. de l'art Byz.* I. pp. 136—151; N. Alemanni, *De Lateran. pariet.* tab. VI.; D'Agincourt, *Storia dell' arte*, Picture, tav. 34, and the *New Palaeographical Society*, pt. II. p. 24.

S = *no.* 1186 of the Greek MSS. in the Monastery of St Katherine at Mt Sinai (Gardthausen, *Cat. Cod. Sin.* p. 241). It is a folio of 211 leaves written in the eleventh century. Like L it contained twelve books, but is now deficient at the end, breaking off at the words *ἐλεφάντων καί* (460 C).

The beginning differs both from V and L. On f. 1 is the prologue—or first prologue as L and Montfaucon call it—then on f. 2 is the index of the twelve books (*πίναξ σὺν Θεῷ ταύτης τῆς δέλτου*). Then follows the *ὑπόθεσις* beginning *τινὲς χριστιανίζειν* as in V. At the end of the fifth book, the end that is to say of the original work, it has a prayer which is omitted in L, though in other respects L and S are very closely connected.

The following leaves are missing:

One page after fol. 5, which ends at *πᾶσιν* (57 A), while fol. 6 begins λογος ᾱ.

Two pages after fol. 41, causing the omission of *τοιαῦτα περιγραπτῶν* (132 C) to *ἐν τῇ γῇ Σεν-* (136 C).

Two more after fol. 69 (*ἐπακολουθοῦσιν*—end of book IV.).

And one after fol. 103 (*καὶ περί*, 249 A—*ὁ δὲ ἕτερος*, 252 B).

Like L and V it is profusely illuminated, containing practically the same illustrations as L. A few of these are reproduced in Kondakoff, *Histoire de l'art. Byz.*, vol. I. 136 foll., vol. II. plate I. (cf. also his *Putešestvie na Sinai*, pp. 137—143, plates 39—59).

Laurentian Plut. IX. 28. The Laurentian MS. (L) is numbered Plut. IX. cod. 28 in the Laurentian Library at Florence: and is written in a minuscule hand of the eleventh century. This was the MS. from which Montfaucon edited his edition with only occasional glances at V, and so it contains in the main outlines at any rate—for to strict exactness Montfaucon's edition can make no claim—the text as there printed. It omits the summary of contents and begins with the title Αὕτη ἡ βίβλος Χριστιανικὴ Τοπογραφία—ὠνομασμένη (Migne 52) in red. At the place where V begins the two texts do not fit exactly, L having a much shorter and to me untranslatable version of the first thirteen lines of page 56. It runs: *πολλῶν γὰρ βολίδων καὶ κρανῶν καὶ ἀσπίδων καὶ πολέμων κινηθέντων κατὰ τῆς ἐκκλησίας* ////// *καὶ πρόσθεν δηλωθήσεται ἀκριβεστέρως ἐκ τῆς θείας γραφῆς ὑποτιθεμένης.* Where I have indicated a space the top corner of the page containing some four letters has been cut off: but it seems impossible to find any word of that length which would connect the sentence.

In L as in V several transpositions and losses of pages have taken place. The order after fol. 4 which ends at *ἐξεῖπον* 56 B should be:

fol. 13 *καὶ οἱ ἐν τῇ παλαιᾷ* 56 B—*τὸ ὄρος* 57 A.

fol. 20 *ἐν ᾧ τὸν νόμον* 57 A—fol. 23 *ὁρώμενον* 61 C.

fol. 19 *οὐκ ἐν οἴκῳ* 61 C—*ὡς ἂν τάχα τινές* (a mistake for *ἀντίχθονες*) 64 D. The rest of 64 I could not find.

fol. 14 *μέσον γὰρ τοῦ ἄνω* 65 A—fol. 18 end of book I.

fol. 24 beginning of book II.—fol. 29 *κατὰ τὴν θείαν* 80 A.

fol. 5 γραφὴν ἐπ' οὐδενὶ 80 A—fol. 12 πρώτην σκηνὴν δια- 92 A. Then from fol. 30 on.

After fol. 104 there is a leaf or more missing, as Montfaucon has indicated by a row of dots on page 200 D. Unfortunately V too is deficient here and S only partially fills the gap, so that one cannot tell exactly how much is missing: but the next six lines ἐγώ εἰμι—προσκυνήσεις are inserted by Montfaucon, as fol. 105 begins with αὐτοῖς οὐδ' οὐ.

Shortly after this there is another transposition; fols. 108—122 containing μὴ τολμῶν (216 A)—ὁ θεὸς τοῖς (236 C) and 123—130 containing κορτίναι (204 D)—ἄρχεται κρούων (216 A) should change places.

Between fols. 139 and 140 and 233—234 there are gaps on pages 249 A and 393 which are however filled by V.

L like V and S is elaborately illustrated, though the illuminations are not so finely executed as those of V.

The MS. has been corrected throughout by another hand; and in most cases where corrections occur, the first hand of L agrees with V and S: e.g. 313 B ὀφείλει πᾶς Χριστιανὸς...βίον εὐθῆ κατάλληλον τῇ πίστει VSL[1], where L[2] corrects εὐθῆ to ἔχειν and V[2] proposes another solution, adding κατορθοῦν after πίστει.

221 C οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι ἀλλ' ὕστερον VSL[1], where L[2] alters the last two words to ἀλλὰ λύπης.

260 D ἥρπακε VL[1]S, πέπαικε L[2].

These are rather favourable specimens of the work of the second hand, as in the first and last cases ΕΥΘΗ and ΕΧΕΙΝ and ΗΡΠΑΚΕ and ΠΕΠΑΙΚΕ might well be confused in an uncial hand, and in the second case ἀλλ' ὕστερον may come from the same words occurring just below. Generally its corrections are rather suspicious changes of bad grammar to good, e.g. ὁδηγοῦντος, φαίνοντος and καθοδηγοῦντος 197 D, where the Nom. of the other MSS. may well be due to forgetfulness on Cosmas' part, as he is not a careful writer (cp. a similar instance, 225 C). Much more rarely L[2] agrees with V (e.g. 297 D σημείον χάρις L, σ. ἡ χάρις VL[2]), or even with V[2] (e.g. 269 A πληρωθησαν[1] V, πληρωθείσης V[2]L[2]).

[1] Where V stands alone, both here and in the *App. crit.*, I generally omit accents, as none were used by the original scribe of V.

Par. Suppl. Gr. 844 (s. XVIII.) consists of copies of some of the pictures in L.

Phillips 2581. By the kindness of Monsieur de Ricci, who informed me of a copy of L in the Phillips library at Cheltenham, and of Monsieur H. Omont, to whom he applied for information about it, I am enabled to quote the latter's description of it, though I have not myself seen the MS.:

"Cosmae Indicopleustae Topographia Christiana.

Die 21 junii 1682. Plut. 9 n. 28 Bibl. Laurent. Florent.

Au bas du fol. 1: 'Nesselii Bibl. Caes. in theolog. I. p. 326 ss.'

XVIIe s. Pap. petit in-4 (sans valeur).

Ce MS. a la reliure en vélin des MSS. de Meerman."

P = Paris Gr. 2426 (Hainault Reg. 2733) (s. XVI.) contains on fol. 112 foll. "Cosmae Indicopleustae excerpta de Taprobane," copied by Nicholas de la Torre. The excerpts are from book XI., and consist of the whole of that book as far as *ἐνετράπη* (449 A), except the section on the seal, dolphin and tortoise, and the list of Indian towns (445 D—446 B). The text is handled freely, and seems, so far as one can judge from Strzygowski's specimens of the Smyrna MS., to resemble closely that manuscript. As a specimen I have given the readings of the early part of book XI., the sections on the beasts etc., in full, but have not continued to do so afterwards, as the variants are perfectly worthless. It was copied by Nicholas de la Torre possibly from the archetype of Z, though it contains more of the eleventh book than Z.

Z = Smyrna B—8. This MS. is described by Papadopoulos-Kerameus in his catalogue of the Smyrna library (1877) p. 32, no. 48 *εἰς* 8° *μέγα, ἐκ φύλλων περγαμηνοῦ* 96 *καὶ ἐποχῆς τοῦ ια̅ αἰῶνος.* "*'Επιφανίου ἀρχιεπισκόπου Κύπρου περὶ τοῦ φυσιολόγου, ὃς ἐλάλησε περὶ φύσεως ἑκάστου γένους θηρίων τε καὶ πετεινῶν.*" ...*'Εδωρήθη παρὰ τοῦ ἐν Παλαιᾷ Φωκαίᾳ κ. 'Αν. Χαραλάμπους.*

He does not mention the Cosmas, but Strzygowski has published a lengthy description of the MS. in the *Byzantinisches Archiv* 2 (1899). The part which contains the selections from Cosmas is pp. 156—192, and it bears the title *Μαξίμου γράμμα κοσμικὴν γραφὴν φέρων*, but the name Maximus is added later over a shorter erasure. Strzygowski describes it as merely a collection of pictures, with short passages of text attached to

them; and even what text there is, is not as a rule faithfully copied but shortened. The passages it contains are:

fols. 158—159, Migne 93 C ἀφορμῆς οὖν δραξάμενος ὁ θεὸς τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀνθρώπων—96 A ἦν γὰρ ἔχουσα ὕψος πᾶσα πήχεις τριάκοντα.

fols. 168—169, M. 224 A—D Αὐτὸς ὁ πρωτόπλαστος Ἀδὰμ ἠξιώθη προειπεῖν—οἰκονομήσαντα τὰ κατὰ τὸν ἄνθρωπον.

fols. 184—192, book XI. except the sections on the μόσχος, μονοκέρως, χοιρέλαφος καὶ ἱπποπόταμος which appear in the first part of the MS., containing the φυσιόλογος (pp. 125, 126, 135, 136).

Strzygowski dates it as near 1100 A.D. and suggests that it may be derived from the Sinaitic MS. If we may judge from the passages quoted by him, the text has been cut down and shortened with the greatest freedom. I have not myself seen the MS.

W = Vienna Theol. 9. At Vienna there is another fragment which is described by Lambecius and more carefully by Kollar. It is numbered cod. Theol. 9 (olim 272), and is a quarto volume "mediocriter antiquus," brought by A. Busbeck from Constantinople. f. 28: The Cosmas text begins with the heading πρὸς τοὺς Χριστιανίζειν βουλομένους καὶ σφαῖραν λέγοντες τὸν οὐρανὸν Κοσμᾶ τοῦ Ἰνδικοπλεύστου μερικά, μᾶλλον δὲ πρὸς τοὺς ἔξω.

Then follows M. 60 C πρῶτον μὲν οὖν—72 B οὐκ ἔστιν adding τέλος τὰ περὶ τούτου. On fol. 32 it resumes with the title ὑποθέσεις Χριστιανικαὶ ἐκ τῆς θείας γραφῆς ἀποδείξεις ἔχουσαι περὶ σχημάτων οὐρανοῦ followed by M. 76 A λέγει τοίνυν ὁ θεῖος κοσμογράφος—77 B οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν and on fol. 33, 80 A—84 A καὶ πάλιν ἐν τῷ Ἰὼβ. ὁ κρεμνῶν τὴν γῆν—οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν θεοῦ κ.τ.λ.

The Cosmas selections end on fol. 34 with 337 καὶ τοῦτο τὸ σχῆμα to the end of the page. It seems to be copied from S or more probably from a MS. closely similar to S.

A number of MSS. of the Psalter and of the Gospels prefix sections from the fifth book of Cosmas as catenae. Of these I have examined several.

R² = Vat. Gr. 363 (s. X.) fol. 1, catena on Matthew. The beginning has been lost: what remains is [βα]πτιστὴς κηρύσσων

288 D to the end of the page, and a παραγραφή which is found in V, but omitted in L and Migne:

fol. 48, catena on Mark (288 A—B) entitled Κοσμᾶ Ἰνδικοπλεύστου.

fol. 78v, catena on Luke (289—292) Κοσμᾶ Ἰνδικοπλεύστου.

fol. 125, catena on John (292—293) πρόλογος Κοσμᾶ Ἰνδικοπλεύστου.

R^1 = *Vat. Gr.* 756 (s. XI.—XII.) fol. 98 Κοσμᾶ Ἰνδικοπλεύστου προοίμιον εἰς τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον (289 A—B):

fol. 154v, catena on Luke (289—292) Κοσμοῦ Ἰνδικοπλεύστου.

MS. Cromwell 15 in the Bodleian Library (s. XI.), "olim Joachim hieromonachi, postea e monasterio τοῦ παντοκράτορος apud montem Atho in Angliam advectus A.D. 1727." fol. 75 Κοσμᾶ Ἰνδικοπλεύστου προοίμιον εἰς τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον (289):

fol. 112, catena on Luke (289—292) ending at the end of the first παραγραφή.

Bodleian Arch. Seld. 29 (A.D. 1338), fol. 116, catena on Luke Κοσμᾶ Ἰνδικοπλεύστου.

These I have collated, and have given some readings from the first two as specimens of their worthlessness rather than for any value attaching to them. Others are mentioned by Scrivener and Gregory, and Papadopoulos-Kerameus in his catalogue of the Evangelical school at Smyrna p. 50 copies the catena on Mark from codex $\overline{\Gamma}$ 2 apparently without identifying it, though he elsewhere[1] mentions another MS. with these sections from Cosmas as catenae to the Gospels.

The MSS. which use a section from the fifth book of the *Topography* as a catena to the Psalms are equally numerous and in themselves equally unimportant. Their only interest indeed lies in the confusion which has prevailed about them and caused editors and others to ascribe to Cosmas a separate tractate on the Psalms, for which there is absolutely no evidence. That confusion is partly due to the fact that the section chosen as a catena is chosen from a passage (248 B—249 B) where a leaf is missing in L, and Montfaucon with incredible carelessness has only copied a small part of the missing text from V. The consequence is that, as the MSS. which use the passage as a catena

[1] Catalogue of the Μαυρογορδάτειος βιβλιοθήκη κωδ. ᾱ ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ, no. 2.

naturally preserve the whole text—and somewhat strangely add the headings which occur in various parts of a picture which was attached to the section on David,—people have been led to suppose that the text was not a simple copy of the *Topography*. The confusion has been increased by the ascription of the passage to other authors in some MSS.—for example it is printed among Chrysostom's spurious works in Migne, *Patr. Gr.* p. 532, where the title is taken from a codex Ottobonianus R. 25—and by the wilful alteration of the text in other MSS. MSS. of the simple class, containing the complete passage from *Cosmas* and the headings from the picture are:

Vat. Gr. 342 (s. XII.), fol. 7ᵛ, Κοσμᾶ Ἰνδικοπλεύστου πρόλογος εἰς τοὺς ψαλμούς.

Vat. Gr. 525 (s. XII.), fol. 1, id.

Venice Marc. Gr. 498 (s. XIV.), fol. 270, Κόσμου Ἰνδικοπλεύστου πρόλογος εἰς τοὺς ψαλμούς.

Bodleian Baroc. 15 (s. XII.), fol. 22, Κοσμᾶ Ἰνδικοπλεύστου εἰς τοὺς ψαλμούς.

Other similar MSS. are mentioned by Karo and Lietzmann (e.g. Turin B. I. 10, Ambros. B. 106 (s. X.), Moscow 358 (s. XI.), Vat. Gr. 1747).

Two Parisian MSS. which I have also examined call for special remark.

Paris. Gr. 2743 (olim Colbertinus 1476, s. XVI. copied by J. Diassorinos), Κοσμᾶ Ἰνδικοπλεύστου ἐξήγησις εἰς τοὺς ψαλμούς, is the cod. Colbertinus mentioned by Montfaucon (Migne, p. 27), and both from the reference there and from the entry in Omont's catalogue one would be led to infer that Cosmas was the author of a commentary preserved in the MS. Really there is only the usual paragraph followed by a short section on the various ancient editions of the Psalter, taken from some author unnamed or concocted by the scribe. This is followed by quotations from Athanasius, Basil, Gregory, etc.: and there is no reason for attributing anything but the ordinary section to Cosmas.

Par. Gr. 169 (Mazarin-Reg. 3450, s. XIV.) is a MS. of precisely the same kind, though in this case Omont attributes the long commentary contained in the MS. to Cosmas. But Cosmas' πρόλογος is succeeded by quotations from Gregory, Josephus

and others, and any one of them has as good claims as Cosmas to the authorship of the Commentary.

Some later MSS., mostly belonging to the fifteenth century or later, have this same section in an expanded form, with additional matter on the editions of the Psalter, differing from that mentioned above, but equally worthless. How utterly unreliable they are is sufficiently proved by the confusion of names in the titles of the three which I have examined.

Vallicellianus C. 4, fols. 434—5, Τοῦ σοφωτάτου Ψέλλου Ἰνδικοπλεύστου πρόγραμμα Κοσμᾶ τῷ ψαλτηρίῳ. This has been published by Sim. de Magistris ad Daniel. Apol. sent. Patrum de LXX. vir. vers., *Dissert.* IV. § II. p. 452 sqq.

Par. Gr. 3179, copied by Bigot, Ἰνδικοπλεύστου σύγγραμμα Κοσμᾶ τῷ ψαλτηρίῳ.

Vat. Gr. 711, fol. 196, Κοσμᾶ Ἰνδικοπλεύστου τοῦ Βαστίτορος [i.e. Cosmas Vestitor] πρόγραμμα εἰς τοὺς ψαλμούς.

Certainly none of these is worthy of the high-sounding title "A Commentary on the Psalms," or of Cosmas' pen: and apart from them there is not a tittle of evidence for such a work.

As I have already treated the textual history and some of the more important questions concerned with it in an article in the *Journal of Theological Studies*[1], I shall here content myself with a brief summary of my views.

The three more or less complete MSS. fall clearly into two families distinguished among other things by the fact that while V contains only 10 books—and, as the index of books at the beginning shows, never had more—L and S contain 12. The ending too of the tenth book is different in the two recensions, that in L and S being fuller. Again, the paragraphs on the Prophets are arranged in the Septuagint order in V, in the order of the Vulgate, except that the Major Prophets are inserted in more or less chronological order among the Minor, in L and S. The end of the eighth and beginning of the ninth book varies also in the two recensions; while the beginning of the first book differs in all three MSS. In deciding on the merits of these two recensions, the second point is the most important, and the textual critic is unusually favoured, as that point is settled

[1] Vol. VIII. no. 32 (July, 1907), p. 607.

without any possibility of dispute by an indubitably genuine passage which occurs in the text of all three MSS. and in the parallel text of the *Chronicon Paschale*[1]. That passage is perfectly natural if one keeps the order given by V, and utterly absurd if one follows L and S. The difference is that V follows the Septuagint order, treating first the twelve Minor Prophets, then the twelve Major, while LS arrange them in the order Hosea, Joel, Amos, Obadiah, Jonah, Isaiah, Micah, Nahum, Habakkuk,

[1] *Cosmas*, the *Chronicon Paschale*, the *Pseudo-Dorotheus* etc. have the following paragraphs in common:

Cosmas	= *Chron. Pasch.* (ed. Dindorf)
224 A—B	33, 1—34, 2
228 A—B	34, 3—17
229 D—232 B	35, 16—36, 9
232 C—233 B	41, 1—42, 8
236 D—237 A	92, 5—15
237 D—240 C	101, 13—103, 18
241 B—D	104, 16—105, 21
244 A—C	108, 1—109, 2
245 A—D	142, 4—143, 17
248 B—260 A	158, 12—168, 3
260 A—C	274, 18—275, 13
260 D—261 A	275, 15—276, 12
261 B—C	278, 8—279, 3
264 A—B	276, 16—277, 5
264 C	279, 7—12
264 D	279, 21—280, 5
265 A—C	289, 8—290, 14
265 D—268 A	277, 11—278, 2

Cosmas	= *Chron. Pasch.* (ed. Dindorf)
268 B	281, 5—9
268 C	281, 18—282, 6
268 D—269 B	292, 5—293, 2
269 C	283, 6—18
269 D—272 A	295, 15—296, 4
272 B—C	298, 4—13
272 C—D	284, 2—7
272 D—273 A	284, 13—285, 3
273 A—C	285, 15—286, 11 286, 20—287, 1
273 D—276 D	287, 1—289, 6
276 D—277 B	378, 15—379, 11
277 C—280 C	om.
280 C—285 C	443, 11—449, 19
296 B—C	438, 1—439, 7
297 A—B	433, 5—19
297 C—301 B	439, 9—443, 7

For the relationship of the various versions see Mercati's article in the *Journal of Theological Studies*, April 1906, p. 404 (cp. also Oct. p. 101). Mercati there suggests that possibly Theodore of Mopsuestia or even Cosmas was the author. But the matter has been gone into more thoroughly by D. T. Schermann, "Propheten und Apostellegenden" (*Texte und Unters.*, 1907). He shows that there are various texts and that Cosmas is the earliest representative of the *Dorotheus* text, and argues that he is not the author because he adds παραγραφαί. Seeing that Cosmas had a perfect mania for adding παραγραφαί, that is no very certain proof: but combined with the fact that Cosmas omits the lives of the various personages, it is sufficient to lend great probability if not conclusive proof to Schermann's view. Schermann sees no reason for placing the composition of the original work, from which Cosmas and the other authorities borrowed those sections, later than the second or third century, and thinks it may go back to a Hebrew or Syriac version. One may cite as a parallel for the existence of such books of biblical characters the fragments of a Coptic book of the same kind published by myself in the *Journ. Theol. Stud.*, April 1908, p. 372.

Jeremiah, Zephaniah, Ezekiel, Daniel, Haggai, Zechariah, Malachi.

Now at the end of the paragraph on Malachi occur in all the MSS. the words *λοιπὸν ἐπὶ τοὺς τέσσαρας τοὺς μεγάλους βαδιοῦμεν πληρώσαντες σὺν θεῷ τοὺς ιβ*, which clearly assume the Septuagint order. It is obvious then that V is in this case the better MS.: as in the order adopted in LS those words occur at the end of the paragraphs on all the sixteen prophets. There they are perfectly meaningless: and it is inconceivable that, as Montfaucon suggested, Cosmas himself should in a second edition have altered the order without noticing the absurdity. Indeed it is strange that any Greek-speaking Christian should have altered the Septuagint order for one so eccentric: but the object of the change is not far to seek. Theodore of Mopsuestia, as we learn from Junilius Africanus, advocated an almost identical arrangement. This at first sight would seem a strong argument for attributing that order to Cosmas who, as has already been shown, was probably a Nestorian and certainly a follower of Theodore. But such an argument has no weight against the clear evidence in the text for the other order. If Cosmas was a Nestorian and a monk, then the community to which he belonged were no doubt Nestorians too: and even if he were not a monk, still most of his friends would be of the same persuasion. It is therefore highly probable that Cosmas' literary executor, whether it was the abbot of his monastery or merely a friend who superintended the recopying of the *Topography*, noticed that Cosmas had employed the ordinary Septuagint order and corrected the slip blindly in accordance with Nestorian principles. It was probably he too who added from Cosmas' loose papers the eleventh and twelfth books, which are not included in V: for, discursive as Cosmas is in his writing, he would hardly have added two books which have no conceivable bearing on the question discussed in the *Topography*, the shape of the world. This conclusion, if accepted, is of considerable importance, as it shows that the editor of the LS recension was a man of some knowledge of patristic literature, and one who thought himself entitled to take great liberties with the text

he was editing: and consequently one cannot help regarding with the gravest suspicion any additions one may find in LS. Most likely, as I have suggested elsewhere, he was responsible for two references to Athanasius (161 C and 372 D), for the addition of paragraphs on Zachariah, Elisabeth, Mary, Anna, Simeon, and Christ (277 C—280 C). The latter are omitted both by V and by the *Chronicon Paschale*, which has the paragraphs immediately preceding and following. To his account too one may lay the additional paragraph at the end of book VIII., and probably the supplementary quotations from the fathers in book X. (428—441).

The question of additional paragraphs is one of particular difficulty in this work, as Cosmas admittedly wrote his own notes, and would seem to have added some in the margin as well as inserting others in the text. Those in the margin were of course likely to be entirely omitted by a copyist, or else to be inserted in the wrong place: so that even with the assistance of V it is sometimes doubtful to decide whether a note is original or not. But at any rate sufficient sins can be laid on the shoulders of the editor of the recension represented by LS to show that his work is entirely unreliable in comparison with V.

With regard to the mutual relation of L and S, Gardthausen's suggestion that S might be a copy of L cannot be accepted, since S occasionally contains words which are omitted by L (e.g. the gloss, *οἱ ἔξωθεν ἐπαγγελλόμενοι πείθειν διὰ τῆς ὄψεως* has crept into the text of S and W after *ἁλίσκονται*, 60 C). Besides the two MSS. begin differently, L containing a dedication to Pamphilus which is omitted both by S and V. How that dedication fits on to the *ὑπόθεσις* of V and S, and who was the author of it, it is exceedingly difficult to say. The only suggestion that occurs to me is that it does not fit on at all, but was added in the margin by the editor, who thought a special dedication to Pamphilus necessary at the beginning of the first as well as the second book: whereas the first book is really addressed to all right-minded Christians, and Pamphilus is only mentioned later. Being in the margin it was omitted by S, but added by L, without being properly connected to the opening words of the *ὑπόθεσις*. The matter is however complicated by

the erasure of some four or five letters just at the point of juncture in L. However that may be S is obviously not a copy of L but of its archetype, and, I think, a rather more reliable copy than L. Certainly it is more reliable than L in its present condition, for L has had the misfortune to be corrected throughout by another educated man who thought himself a better judge of what Cosmas ought to have written than Cosmas himself. The result is that where VS and the first hand of L agree in an ungrammatical construction, L^2 generally offers unimpeachable Greek. That of course might be accounted for by assuming that L drew his corrections from a better MS.: but there are instances where L^2 makes a correction where there would have been no necessity for correction had not L made a simple slip of the pen. For example at 228 A V and S read *οὗτός ἐστιν ὁ Ἄβελ ὁ ὡς ἐν αἰνίγματι μιμητὴς τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ ὑπάρχων*: here *ὁ* became *ὅς* in L, and L^2 then "corrected" *ὑπάρχων* to *ὑπάρχει*.

W would seem to be copied from S or from a MS. closely similar to S, as they often omit or add the same words. Both omit *τῆς* in 61 A *ἐκ τῆς τῶν τεσσάρων ἐδημιουργήθη* and *τοῦ* in 61 C *δεινοὶ τοῦ πλέκειν*: both add *πιστεύειν* after *ὑποθέσεις* (65 C) and the words *οἱ ἔξωθεν κ.τ.λ.* quoted above after *ἁλίσκονται* (60 C). There however W continues after *ὄψεως* with the words *πάλιν ἀπατᾶσθαι ταύτην λέγουσι* which are not found in S. Those words might have been added by the scribe, but on the other hand W occasionally contains words omitted by S (e.g. *καὶ ἑνικῶς* omitted by homoeoteleuton after *πληθυντικῶς* 84 A); so that it is most probably derived from a twin of S rather than from S itself.

The excellence of the illustrations in the Vatican copy has led Montfaucon to suppose that V may have been copied directly from Cosmas' manuscript[1]. But though it is near enough in point of time for such a thing to be possible, there is one objection, which appears to me to be insuperable. Cosmas, as he admits himself (57 B), annotated his text; and the evidence of the MSS. makes it practically certain that, while some of his notes were

[1] Bayet, *L'Art Byz.*, p. 723, also suggests that it is copied from an original of the time of Justinian.

written in the body of the text and only separated from it by a heading παραγραφή, others were added in the margin. These naturally have occasionally crept into the text at the wrong place: and in some instances (e.g. 77 B where ὁ στήσας—δύναται precedes the quotation on which it is a comment) these wrong insertions are found in all three MSS. alike. We have therefore obviously to assume at least one common archetype later than Cosmas' copy as the parent of both recensions.

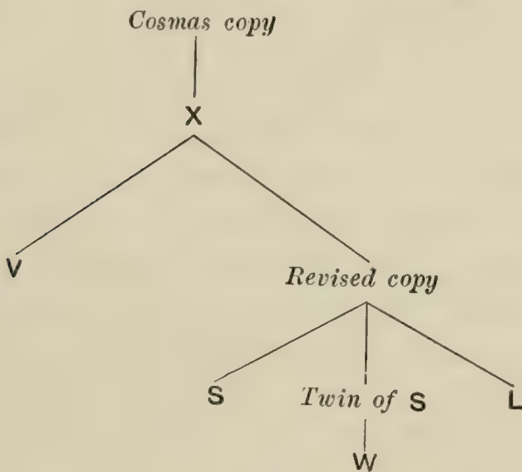
This objection is fatal too to Montfaucon's view that V represented an earlier edition and L a later edition made by Cosmas himself: as in that case it is inconceivable that copyists of two different MSS. would have inserted the same marginal note in the same wrong position in the text. Montfaucon speaks too as if the additional paragraphs and notes were always in L and not in V: but that is not by any means true. For example, both V and S preserve at the end of the fifth book, the end that is to say of the original *Topography*, a prayer which is omitted in L. Besides on Montfaucon's hypothesis one would expect that, when in one recension a note appears in the margin and in the other in the text, it would be V, the representative of the earlier recension, which has it added in the margin, and LS in the text: whereas the reverse is almost always the case (e.g. ἐνταῦθα πρῶτον—τοῖς ἔθνεσιν 160 C and παραγραφή, τινὲς ἔφασαν—Ἐζεκίου 165 A, which in V are written in the text, in LS in the margin as scholia)[1].

These marginal additions would therefore seem to be an integral part of the text on which both recensions are based, and quite distinct from the alterations made in all probability, as I have suggested, by an editor after Cosmas' death. Of course, as he took considerable liberties with the text, he may have made additions to the notes too; but it is almost impossible to detect them when the original notes were added in such a confusing manner, and in most cases it is safer to credit Cosmas

[1] The confusion resulting from these παραγραφαὶ is rendered worse confounded by the addition of explanatory notes to the pictures, which have occasionally been transposed with the illustration, or even attached to another (e.g. εἰς τὰ ἄκρα—χῶροι δύο is transposed in V, so as to come after πλάτος τοιόνδε under a picture to which it is inapplicable). For other examples see *J. T. S.*, July 1907, p. 610 foll.

himself with the notes, unless there is a very clear difference between the two recensions V and LS.

At any rate as the additional *παραγραφαί* are not more frequent in LS than in V, they afford no support to Montfaucon's view that L is a representative of a later edition than V: while the addition of the eleventh and twelfth books in LS, and the nature of the transposition of the paragraphs on the prophets make it extremely improbable that Cosmas himself was the person who made those alterations and edited the archetype from which L and S are derived. According to my view then the stemma codicum of the only important MSS. would be

In that stemma X represents the common archetype whose existence it is necessary to assume between Cosmas' copy and our MSS. because of the *παραγραφαί* which are found placed in the same obviously wrong position in both recensions; and "Revised copy" the revision by some editor after Cosmas' death in which the additions of the last two books and the transpositions in the fifth book took place. Of course I do not wish to imply that there were no copies between Cosmas' copy and X, or between X and V, and X and the "Revised copy"; there may have been any number, but they would not materially affect the scheme.

On the whole the manuscript evidence for the text is fairly good, as it is based on MSS. of two different recensions and all

of a respectable age. But in point of orthography V, which is certainly the best MS., is far the most corrupt: and one cannot help reflecting whether in the case of a MS. so near the author's age, the corruptions are all due to the scribe or whether some of them at any rate should not be laid to the author's charge. All travellers are not good scholars or grammarians. Silvia[1] for instance wrote her peregrinations in a most barbarous Latin, though she was in all probability quite as well educated as Cosmas, who confesses that he had not received any elaborate training. It is therefore not unnatural that he should occasionally lose himself in a long sentence or use strange forms of words. Accordingly I have not hesitated to allow him to do so, when there is good evidence, though in matters of simple orthography, which may just as well be referred to the copyists, I have generally adhered to ordinary rules, unless there seemed good reason for departing from them. Thus when L and S, the only MSS. extant for the passages, both on two several occasions write *κοτραφίζω* instead of *κροταφίζω* (441 C, 445 A), I have allowed it to remain. Other strange forms too well attested to abandon are *λάβρες* for *λαβίδες* (209 B), *δέῤῥιδες* for *δέῤῥεις* (381 A, 365 B), *νεουμηνία* for *νεομηνία* or *νουμηνία* (165 D, 188 B), *διαπεροῦντες*, *ἀροτριοῦν* (441 B). On the analogy of the two last I have written *χαυνεῖν* for the senseless *χαύνην* of V²LSW (68 A).

ποίκιλος (368 A) and *ἀρκετός* (223 A) again seem to be used as adjs. of two declensions, and *χειροποίητος* as one of three (204 A).

Whether *ἀπόλλυσιν* for *ἀπολλύουσιν* (313 C) and *λεπτύνων καὶ δαμάζων* for *λεπτῦνον καὶ δαμάζον* (109 B) are admissible is perhaps more doubtful. But considering the uncertainty of the spelling in general I have not aimed at uniformity in the case of geographical and proper names. For example I admit *Σελεδίβα* (96 B) though *Σιελεδίβα* is the form used in the eleventh book, and follow V in writing *Ἀδουλίᾳ* (97 D) in spite of *Ἀδούλῃ* (101 A), *Ἄδουλι* (Acc. 105 C) and *Ἀδούλεως* (101 C). I have also endeavoured to follow V in the spelling of the name Moses, and V's usual practice is to write *Μωυσῆς* as the Nom.,

[1] I keep the usual form, though the name was apparently Etheria, cf. M. Ferotin, *Le véritable auteur de la Pérégr. Silviae la vierge espagnole Ethéria* (Par. 1903).

but to use the short form Μωσ- for the oblique cases. LS prefer the longer form throughout[1].

Among grammatical forms the most curious is *ἕνα* used several times (284 C, 309 C, 445 C) in place of *ἕν*. With so many instances to support the form it can hardly be considered a mere slip of the copyist, and so I have retained it. Compare *τοῦτον* for *τοῦτο* (377 A).

Constructions according to sense—and occasionally according to nonsense—rather than according to strict rules of grammar are of frequent occurrence. Among the former one may call attention to *ἀντὶ τοῦ οὐρανοῦ οὐρανῶν εἰπών*, and to *εἷς παρὰ εἷς* (212 A); which may perhaps be support enough to warrant the reading *εἰς τὸ εὐπαράδεκτος εἶναι* (140 C), but hardly *ὡς εἶναι...ἀρχή* (196 D), where sense gets the better of grammar. But carelessness gets the better of both sense and grammar in the case of false concords like *λίθους...κεκαλυμμένα* (213 A) and *ὅπερ ἐγένοντο* (112 D). Nominative Absolutes too are comparatively common (e.g. 200 B *καὶ διψεύσαντες, πορεύεται...ὁ Μωυσῆς*, 425 D *ὁ γὰρ κατὰ σελήνην ἀριθμὸς καθ' ἕκαστον μῆνα ...γινόμενος, ὁ ἐνιαυτὸς ποιεῖ...*); Accusative Absolutes not so common, but *καταπαῦον τὸ γυμνάσιον* (181 B) seems certain.

Cases indeed are strangely handled. An Accusative for instance figures as the subject of a verb in 248 A *τὴν δόσιν τοῦ νόμου...τὴν κάθοδον προμηνύει. τὴν διαγωγὴν...τὴν...παράδοσιν προσημαίνει*, an instance which supports the reading of the MSS. at 209 C *τὴν δὲ στεφανὴν τὴν πέριξ τὴν πέραν γῆν τοῦ Ὠκεανοῦ σημαίνει*, and makes McCrindle's emendation *ἄνθρωποι* for *ἀνθρώπους* (65 B) unnecessary.

Even less respect is shown to grammatical rules for the use of cases in the sentence *τὸν Ἀβραὰμ ἐκλεξάμενος ὁ θεὸς...ἐπαγγειλάμενός τε αὐτῷ δωρεὰς μεγάλας δώσειν...καὶ μήτε βῆμα ποδὸς αὐτῷ δώσαντος...παρεσκεύασεν πιστόν, ἐπιστάμενος ἀψευδῶς ἐλπίζειν...δωρεάς* (328 D—329 A), where a Gen. takes the place of a Nom. and a Nom. agrees with an Acc. Both constructions—or lack of construction—find parallels elsewhere in Cosmas (e.g. 197 A *περὶ τοῦ βαπτισθῆναι τὸν Χριστὸν ἀρχόμενος ἐτῶν* $\overline{\lambda}$ and

[1] Owing to the frequent occurrence of the name I do not mention this in the *App. crit.*

269 A *ταύτης δὲ τῆς χρήσεως...μέμνηται Ματθαῖος πληρωθεῖσαν*). Such instances support the reading *ποιοῦσα* (68 A), though the whole sentence there is very uncertain.

Again the construction frequently changes in an alarming way from a Gen. Abs. to a main clause or a kind of Nom. Abs., e.g. 197 D *ἤρξαντο βαδίζειν τοῦ Θεοῦ...διαπετεννύντος...καὶ ὁδηγῶν...καὶ φαίνων* and 129 D *ἥτις καὶ ἀρχὴν λήψεται, παυομένων μὲν γὰρ τῶν πρώτων βασιλειῶν...ἀναδεικνυμένης δὲ...*, which support V's reading *νικήσαντός μου...καὶ καταισχύναντος...καὶ ὑπομείνας καὶ...προσηλώσας καὶ ἐξαλείψας ἀνέστην* (124 B).

Somewhat similar is the use of *ἀναδείξαντι* (316 A) for the Nom., unless that is a corruption due to the Datives preceding it.

There is good MS. evidence too for such readings as *πρὸς τὸ ...δεξόμεθα* (336 A) and *ὡς εἴ γε...ἐάν τις ὑπόθοιτο* (65 A); and, as they can scarcely be called more ungrammatical than some of the uses already mentioned, I have admitted them.

Finally I would call attention to the strange use of the word *δίφρος* in the phrase *δίφρος τοῦ πίνακος* (69 A), a use for which I can find no parallel. But *ἐξεοῦντες* 409 A must surely be a corruption rather than a new word.

πληθύνω (352 C) and *ἀνδρειῶ* (104 C) both seem to be used intransitively; unless one prefers to follow Dillmann and Dittenberger in reading *ἀνδρείως* for *ἀνδρειώσας* in the latter passage; while *φιλοσοφοῦμαι* is found governing an Acc. (451 A).

V often preserves strange constructions which are changed so as to conform with normal rules in LS. Of course these may be corruptions due to the scribe of V, but it is more probable that the abnormal use should have been changed to the normal than vice versa. For example at 285 C V read *ἐν ᾗ...ἀφορῶμεν* in place of the frequently recurring phrase *εἰς ἣν ἀφορῶμεν*, and the reading is supported both by the MSS. of the *Chron. Pasch.* and by the parallel use at 360 D *ὑποστρέφειν ἐν διαφθορᾷ*. V also favours the plural of abstract nouns (e.g. *ἀθανασίας* 224 D, *ἀφθαρσίας* 297 A).

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ

LIST OF SIGNS

V = Vat. Gr. 699 (V^2 = corrector)
L = Laur. Plut. IX. 28 (L^2 = corrector)
S = Sinai Gr. 1186 (S^2 = corrector)
P = Par. Gr. 2426
Z = Smyrna B—8
W = Vienna Theol. 9
R^1 = Vat. Gr. 756
R^2 = Vat. Gr. 363
m = Montfaucon's text (ed. Migne)

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ

49 ## [ΤΑ]ΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ ΛΟΓΟΣ Α΄.

Πρὸς τοὺς Χριστιανίζειν μὲν ἐθέλοντας, κατὰ τοὺς ἔξωθεν δὲ σφαιροειδῆ τὸν οὐρανὸν νομίζοντας εἶναι καὶ δοξάζοντας.

ΛΟΓΟΣ Β΄.

Ὑποθέσεις Χριστιανικαὶ περὶ σχημάτων καὶ τοποθεσίας παντὸς τοῦ κόσμου, ἐκ τῆς θείας Γραφῆς τὰς ἀποδείξεις ἔχουσαι.

ΛΟΓΟΣ Γ΄.

Ὅτι βεβαία καὶ ἀξιόπιστός ἐστιν ἡ θεία Γραφή, καὶ σύμφωνος αὐτὴ ἑαυτῇ καὶ καθ᾽ ἑαυτὴν διηγουμένη Παλαιά τε καὶ Καινὴ Διαθήκη, σημαίνουσα καὶ τὸ χρήσιμον τῶν σχημάτων τοῦ παντὸς κόσμου.

ΛΟΓΟΣ Δ΄.

Ἀνακεφαλαίωσις σύντομος καὶ διαγραφὴ τῶν σχημάτων τοῦ κόσμου κατὰ τὴν θείαν Γραφήν, καὶ τῆς σφαίρας ἀνατροπή.

ΛΟΓΟΣ Ε΄.

Ἐν ᾧ ἐστι τῆς σκηνῆς ἡ διαγραφή, καὶ τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων ἡ συμφωνία.

ΛΟΓΟΣ ϛ΄, *συνημμένος*.

Περὶ μεγέθους ἡλίου.

ΛΟΓΟΣ Ζ΄.

Πρὸς Ἀναστάσιον ὅτι ἀκατάλυτοί εἰσιν οἱ οὐρανοί.

ΛΟΓΟΣ Η΄.

52 *Εἰς τὴν ᾠδὴν Ἐζεκίου, καὶ εἰς τὸν ἀναποδισμὸν τοῦ ἡλίου.*

1. *τάδε ἔνεστιν*] *πίναξ σὺν θεῷ ταύτης τῆς δέλτου* S, qui hunc indicem post prologum ponit. 2. *Χριστιανοῦ λόγος* Α΄ (et ceteros titulos) om. V. 4. *εἶναι* om. m. 6. *Χριστιανῶν καὶ* S. 9. *βεβαία*] + *ἐστὶν* LSm. *ἐστιν* om. Sm. 10. *ἑαυτηνὶ* m. 12. *κόσμου*] + *αὕτη ἡ βίβλος Χριστιανικὴ Τοπογραφία περιεκτικὴ παντὸς τοῦ κόσμου, παρ᾽ ἡμῶν ὠνομασμένη* VS. 22. *Πρὸς—οὐρανοί*] *περὶ διαμονῆς οὐρανῶν* m.

ΛΟΓΟΣ Θ′.

Ἔτι καταγραφὴ ἄστρων καὶ ἀποδείξεις ἐκ τῆς θείας γραφῆς.

ΛΟΓΟΣ Ι′.

Χρήσεις ἁγίων πατέρων διαφόρων συμφωνοῦσαι πάσῃ τῇ συγγραφῇ.

ΛΟΓΟΣ ΙΑ′.

Ἔτι ἔξωθεν τῆς βίβλου καταγραφὴ ζῴων Ἰνδικῶν, καὶ περὶ αὐτῶν διήγησις. ἔτι καὶ περὶ δένδρων καὶ τῆς Ταπροβάνης.

ΕΤΙ ΕΤΕΡΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΒ′

σημαίνων ὅτι πολλοὶ τῶν ἔξωθεν ἀρχαίων συγγραφέων μαρτυροῦσι τῇ ἀρχαιότητι τῶν θείων Γραφῶν τῶν διὰ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν εἰρημένων, καὶ ὅτι ὕστερον πάντων οἱ Ἕλληνες φαίνονται μεμαθηκότες γράμματα, καὶ περὶ τῶν θείων Γραφῶν ἐῤῥιζωμένην ἔχοντες τὴν ἀπιστίαν.

---

2. Ἔτι—γραφῆς] *καταγραφὴ δρόμου ἄστρων* S, *περὶ δρόμου ἄστρων* Lm. *γραφῆς*] + *ἔχων* V². 4. *Χρήσεις—συγγραφῇ*] *χρήσεις πατέρων* m, *χρήσεις πατέρων συνάδουσαι τῷ ὅλῳ συγγράμματι* S. 6. ΛΟΓΟΣ ΙΑ—*ἀπιστίαν* om. V. 7. *ἔτι—Ταπροβάνης*] *καταγραφὴ περὶ ζῴων Ἰνδικῶν, καὶ περὶ Ταπροβάνης νήσου* m. 9. ΕΤΙ—*σημαίνων*] ΛΟΓΟΣ ΙΒ. *Ἔτι ἕτερος λόγος σημαίνων* m.

ΚΟΣΜΑ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΥΤΗ Η ΒΙΒΛΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΠΕΡΙΕΚΤΙΚΗ ΠΑΝΤΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ, ΠΑΡ' ΗΜΩΝ ΩΝΟΜΑΣΜΕΝΗ.

Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τῆς μιᾶς τρισυποστάτου καὶ προσκυνητῆς Θεότητος, τῆς ὁμοουσίου καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος τοῦ ἑνὸς Θεοῦ, παρ' οὗ πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθεν εἰς ἡμᾶς κάτεισιν, ἀνοίγω τὰ μογιλάλα καὶ βραδύγλωσσα χείλη, ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ τάλας ἐγὼ, πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ, ὡς διὰ τὴν τῶν αἰτησάντων τὸν λόγον ταπείνωσιν, καὶ τῶν ἀκουόντων ὠφέλειαν, δώσει πνεῦμα σοφίας, καὶ λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου, ὁ τῆς χάριτος Κύριος, καὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν ταμίας, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεὸς, εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

53 **A** ## ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Πρῶτον μὲν πάντων παρακαλῶ τοὺς μέλλοντας ἐντυγχάνειν τῇδε τῇ βίβλῳ, ἵνα μετὰ πάσης προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας τὴν ἀνάγνωσιν ποιήσωνται, καὶ μὴ παρέργως αὐτὴν διαδραμεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τόπους καὶ τὰ σχήματα καὶ τὰς ἐγκειμένας ἱστορίας, μετὰ πάσης σπουδῆς φιλοπόνως ἀπομάξοιντο, καὶ μετὰ τὸ τέλος δὲ τῆς βίβλου, ἐγκυψάτωσαν καὶ τῷ τόμῳ τῷ παρ' ἡμῶν γενομένῳ πρὸς τὸν φιλόχριστον Κωνσταντῖνον, ἐν ᾧπερ καταγέγραπται πλατυτέρως πᾶσα ἡ γῆ, ἥ τε πέραν τοῦ Ὠκεανοῦ, καὶ αὕτη, καὶ πᾶσαι αἱ χῶραι, ἔτι τε καὶ τὰ νότια μέρη τὰ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας ἕως τοῦ νοτιαίου Ὠκεανοῦ, λέγω δὴ ὁ Νεῖλος ποταμὸς, καὶ αἱ

1. *Αὕτη ἡ βίβλος—ὠνομασμένη* ponunt VS supra inter titulos tertii et quarti libri.
4. *Ἐν ὀνόματι—ἀμὴν* om. VS. 14. Hunc *Πρόλογον* om. V. ΠΡΟΛΟΓΟΣ] + ᾱ Lm. 21. *πρὸς—Κωνσταντῖνον* eras. in S.

παρακείμεναι χῶραι, καὶ τὰ ἔθνη τῆς τε Αἰγύπτου πάσης, καὶ Αἰθιοπίας, ἔτι τε καὶ Ἀράβιος κόλπος, καὶ αἱ παρακείμεναι **B** *χῶραι καὶ ἔθνη ἕως πάλιν τοῦ αὐτοῦ Ὠκεανοῦ, ὁμοίως καὶ ἡ μέση γῆ τοῦ τε ποταμοῦ καὶ τοῦ κόλπου, καὶ αἱ πόλεις καὶ αἱ χῶραι καὶ τὰ ἔθνη τὰ ἐν αὐτῇ, πρὸς τὸ δεῖξαι τὰ παρ' ἡμῶν μὲν λεγόμενα ἀληθῆ, τὰ δὲ τῶν ἐναντίων ψευδῆ, δι' οὓς καὶ ἡ βίβλος καὶ αἱ καταγραφαὶ γεγόνασιν αἱ ἐγκείμεναι, περί τε μεγέθους ἡλίου λέγω, καὶ τῆς διακεκαυμένης καὶ διαβοωμένης αὐτῶν ἀοικήτου γῆς, ὡς πλάσματα καὶ μύθους ἐρευγομένων. ζητησάτωσαν δὲ πάλιν τὸν σκάριφον τοῦ παντὸς καὶ τῆς ἀστρῴας κινήσεως, τὸν παρ' ἡμῶν γενόμενον κατὰ μίμησιν τῆς ὀργανικῆς τῶν ἔξωθεν σφαίρας, καὶ τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον πρὸς τὸν θεοφιλέστατον διάκονον Ὁμόλογον ἀποσταλέντα, καὶ ἐγκυψάτωσαν, ὅστις τε σὺν Θεῷ ἱκανὸς ὑπάρχει,* **C** *μάλιστα σὺν ταύτῃ τῇ βίβλῳ, καὶ τῷ τόμῳ, ἐκ βάθρων ἀνελεῖν τῶν Ἑλληνικῶν ὑποθέσεων τὴν πλάνην. ταῦτα γάρ τις τὰ τρία Χριστιανὸς ὑπάρχων καὶ κτώμενος, καὶ τῇ θείᾳ χάριτι περὶ τὴν θείαν Γραφὴν ἐπιμελῶς κινούμενος, ῥᾳδίως ἐλέγχει τῶν μυθολόγων τὴν ἄνοιαν. συνίστησι γὰρ δι' αὐτοῦ τοῦ σχήματος, καὶ τῆς τοῦ κόσμου κατασκευῆς καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, τὴν θείαν Γραφὴν ἀληθεστάτην οὖσαν καὶ τῶν Χριστιανῶν τὸ κήρυγμα. ἔῤῥωσθε, οἱ Χριστιανοὶ, ἐν Κυρίῳ.*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ Β'.

Χριστιανικὴ τοπογραφία περιεκτικὴ παντὸς τοῦ κόσμου, ἀποδείξεις ἔχουσα ἐκ τῆς θείας Γραφῆς, περὶ ἧς ἀμφισβητεῖν Χριστιανοὺς οὐ δέον.

Πάλαι μὲν ὤκνουν ἐπιχειρῆσαι τῇ διηγήσει τῇ παρὰ σοῦ μοι ἐνταλθείσῃ, ᾗ εἰσφέρεται ἡ τοῦ παντὸς κόσμου σύστασις, ὦ θεοφιλῆ θεόφιλέ τε καὶ χριστόφιλε Πάμφιλε. εἰ γὰρ καὶ ἐβουλόμην, οὐκ ἐδυνάμην, διὰ τὸ, ὡς οἶσθα καὶ αὐτὸς, τῇ πολυχρονίῳ με κατακεῖσθαι νόσῳ. τῶν δὲ πυκνῶν σου δεήσεων τὴν νόσον πόῤῥω ἀπ' ἐμοῦ ποιησαμένων, δέχου λοιπὸν τὸ προοίμιον τῶν ἐν τῇ βίβλῳ κεφαλαίων, τοῦτο μὲν ὡς τὴν ὑπακοὴν πληροῦντί μοι, τοῦτο δὲ ὡς τὴν εὐθύνην ἐπτοημένῳ μοι ἐκείνην τὴν τοῦ ὀκνηροῦ δούλου, ἣν ὁ σωτήριος λόγος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἀπεφήνατο. καὶ μηδεὶς καταγινωσκέτω ὡς τολμηροῦ τὴν σαφήνειαν τῶν λόγων πεζῶς πως καὶ ἀνωμάλως διεξιόντος· καὶ γὰρ ἐννοιῶν ὀρθῶν, οὐ φράσεων δεῖται ὁ Χριστιανός. πολλῶν γὰρ βολίδων, καὶ κρανῶν, καὶ ἀσπίδων, καὶ πολέμων κινη- **56 A** *θέντων κατὰ τῆς ἐκκλησίας*

---

2. *ἀρράβιος* L[2]. 9. *ἐρευομένων* S. *τὸν*] *τὸ* L. 11. *γινόμενον* S. 13. *ὥστις* L[1]S. 22. ΠΡΟΛΟΓΟΣ Β'—'Εκκλησίας om. VS. 27. *ἐβουλοίμην* L[1]. *ἐδυναίμην* L[1]. 30. *μοι* om. m. 33. *καὶ* 2° om. L. 35. *ἐκκλησίας*] + //// *καὶ πρόσθεν δηλωθήσεται ἀκριβεστέρως ἐκ τῆς θείας γραφῆς ὑποτιθεμένης* (p. 39, l. 10) L, omisso titulo ΥΠΟΘΕΣΙΣ et rel.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Τινὲς Χριστιανίζειν νομιζόμενοι καὶ τὴν θείαν Γραφὴν μηδὲν λογιζόμενοι, ἀλλὰ περιφρονοῦντες καὶ ὑπερφρονοῦντες, κατὰ τοὺς ἔξωθεν φιλοσόφους, σφαιρικὸν εἶναι τὸ σχῆμα τοῦ οὐρανοῦ ὑπολαμβάνουσιν, ἐκ τῶν ἡλιακῶν καὶ σεληνιακῶν ἐκλείψεων πλανώμενοι. πᾶσαν τοίνυν τῆς βίβλου τὴν ὑπόθεσιν εἰς πέντε μέρη ἁρμοδίως διειλόμην. πρῶτον πάντων πρὸς τοὺς εἰρημένους καὶ πλανωμένους ὁ πρῶτος λόγος ἐγένετο, ὡς οὐ δυνατὸν τὸν Χριστιανίζειν ἐθέλοντα ἀπάγεσθαι τῇ πιθανῇ τῶν ἔξωθεν πλάνῃ, ἕτερα τῆς θείας Γραφῆς ὑποτιθεμένης. καὶ γὰρ ἐάν τις θελήσειεν βασανίσαι τὰς Ἑλληνικὰς ὑποθέσεις, πλάσματα πάντως εὑρήσει καὶ μυθώδη σοφίσματα καὶ ἀδύνατα παντελῶς. εἶτα λοιπὸν πρὸς
B τὸν αἰτησάμενον Χριστιανὸν ὀφείλοντα λέγειν, Τούτων ἀναιρουμένων, ποίας χρὴ ἀντεισάγειν ὑποθέσεις ἀληθεῖς; ὁ δεύτερος λόγος ἐγένετο, ἐξηγούμενος τὰς Χριστιανικὰς ὑποθέσεις ἐκ τῆς θείας Γραφῆς προερχόμενος, καὶ δηλῶν παντὸς τοῦ κόσμου τὸ σχῆμα, καὶ ὅτι τινὲς τῶν ἔξωθεν παλαιῶν τοιαύτης δόξης ἐγένοντο. εἶτα πάλιν ὡσανεὶ τινὸς ἀποροῦντος καὶ λέγοντος, Πόθεν δῆλον εἰ ἀληθεύει Μωυσῆς καὶ οἱ προφῆται τοιαῦτα λέγοντες; ὁ τρίτος λόγος τὸ ἀξιόπιστον ἀποδείκνυσιν Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν, καὶ ὅτι οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν ἐλάλησαν, ἀλλ' ἐκ θείας ἀποκαλύψεως ἐμπνευσθέντες, καὶ δοκιμασθέντες ἔργῳ καὶ πράγματι, προθεωρήσαντες αὐτὰ οὕτως ἐξεῖπον καὶ οἱ ἐν τῇ Παλαιᾷ καὶ οἱ ἐν τῇ
C Νέᾳ, καὶ τί τὸ χρήσιμον τῶν σχημάτων τοῦ κόσμου, καὶ πόθεν ἀφορμὴν καὶ ἀρχὴν ἔσχεν τῆς σφαίρας ἡ ὑπόνοια. εἶτα πάλιν περὶ τῶν ποθούντων ὄψει παραλαβεῖν τὰ σχήματα, ὁ τέταρτος λόγος ἐγένετο, σύντομος ἀνακεφαλαίωσις καὶ διαγραφὴ τῶν προειρημένων ὑπάρχων, καὶ τῆς σφαίρας καὶ τῶν ἀντιπόδων ἡ ἀνατροπή. εἶτα πάλιν πρὸς τὸν αἰτησάμενον τὰς Χριστιανικὰς ὑποθέσεις ὁ πέμπτος λόγος ἐγένετο, δηλῶν ὡς οὐχ ἑαυτοῖς πλασάμενοι, οὔτε νέους μύθους ἐφευρηκότες, εἰρήκαμεν ἢ διεγράψαμεν, ἀλλ' ἐξ ἀποκαλύψεως καὶ προστάξεως Θεοῦ τοῦ τὸν κόσμον δημιουργήσαντος, θεωρήσαντες τὸ ἐκμαγεῖον τοῦ παντὸς κόσμου, τὴν σκηνὴν λέγω τὴν ὑπὸ Μωσέως κατασκευασθεῖσαν, ἣν καὶ ἡ Νέα συμφώνως

7. διείλομεν S. 9. πλάνῃ τῶν ἔξωθεν m. 18. ὡσὰν S. 20. μωυσέως S. 21. ἐλάλησαν om. S. 22. θεωρήσαντες S. 25. καὶ ἀρχὴν om. V. 29. εἶτα] ἔτι LSm. 31. ἐφευρηκότας V.

ἐκτύπωμα παντὸς τοῦ κόσμου αὐτὴν ἔφησεν εἶναι, ἣν καὶ διελὼν ὁ Μωϋσῆς διὰ τοῦ καταπετάσματος, τὴν μίαν εἰς δύο πεποίηκεν, καθάπερ καὶ ὁ Θεὸς ἐξ ἀρχῆς τὸν χῶρον τὸν ἕνα τὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τοῦ οὐρανοῦ διὰ τοῦ στερεώματος διεῖλεν εἰς δύο χώρους, ἐν τῇ σκηνῇ ἡ ἐξωτέρα καὶ ἐσωτέρα, ἐνταῦθα κατώτερος καὶ ἀνώτερος χῶρος. ὁ κατώτερος μέν ἐστιν ὁ κόσμος οὗτος, ὁ ἀνώτερος δὲ ὁ μέλλων κόσμος, ἔνθα καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς κατὰ σάρκα ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς, πρῶτος πάντων ἀνελήλυθεν, καὶ οἱ δίκαιοι μετὰ ταῦτα πάλιν ἀνελεύσονται. καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ μέχρι Μωσέως, καὶ ἀπὸ Μωσέως ἕως Ἰωάννου, καὶ ἀπὸ Ἰωάννου πάντες οἱ ἀπόστολοι καὶ εὐαγγελισταὶ, συμφώνως πάντες, καὶ διὰ λόγων καὶ διὰ τύπων ἐξεῖπον περὶ τῶν δύο τούτων καταστάσεων, καὶ ὅτι οὐδεὶς αὐτῶν διεφώνησεν, οὔτε πρὸ ταύτης εἰπὼν ἑτέραν, οὔτε 57 A μετὰ τὴν δευτέραν τρίτην ὑποθέμενος, ἀλλὰ πάντες ὡς ἐξ ἑνὸς θείου Πνεύματος ἐμπνευσθέντες, τὰς δύο μόνας καταστάσεις ἐξεῖπον. ὅθεν θαῤῥήσαντες τῇ θείᾳ ὄντως Γραφῇ, κατεγράψαμεν καὶ τὰ σχήματα τοῦ παντὸς κόσμου, καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς τόπους ἐν οἷς εὑρήσεις καὶ τὴν ἔξοδον αὐτῶν τῶν Ἰσραηλιτῶν, καὶ τὸ ὄρος ἐν ᾧ τὸν νόμον ἐγγράφως ἐδέξαντο, καὶ τῶν γραμμάτων τὴν πεῖραν ἐδιδάχθησαν, καὶ τῆς σκηνῆς τὴν διαγραφὴν, καὶ τὴν κατάσχεσιν αὐτῶν τὴν ἐν τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας, ἄχρις ἂν ὁ προσδοκώμενος ἐξ αὐτῶν καὶ προκηρυττόμενος διὰ πάντων τῶν ἀρχαίων ἀνθρώπων καὶ προφητῶν, παρεγένετο, ἀναδεικνύων τὴν μέλλουσαν δευτέραν κατάστασιν, ἣν καὶ παραγενόμενος ἐν ἑαυτῷ ἔδειξεν πᾶσιν ἡμῖν, εἰσελθὼν εἰς τὴν ἐσωτέραν σκηνὴν, εἰς τὸν ἀνώτερον B οὐράνιον χῶρον, εἰς ὃν προσκαλεῖται τοὺς δικαίους ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ λέγων **Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.** αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

Αἱ παραγραφαὶ τοίνυν αἱ ἐγκείμεναι ἐν τῇδε τῇ βίβλῳ, πρὸς σαφεστέραν διήγησιν τοῦ κειμένου ἔνκεινται. ὁ ἀναγινώσκων οὖν πρῶτον τὸ κείμενον ἀναγνῷ καὶ οὕτως τὴν παραγραφήν.

1. αὐτὴν ἔφησεν] ἐφώνησεν αὐτὴν S. 4. τοῦ πρώτου οὐρανοῦ Lm. χώρους] + ὡς m. τῇ ἐξωτέρᾳ καὶ ἐσωτέρᾳ VLm. 6. χῶρος. ὁ] om. S, καὶ m. οὗτος, ἀνώτερος (om. ὁ) S. 9. ἐλεύσονται S. 10. καὶ ἀπὸ Μωσέως om. V. 13. ἑτέραν εἰπὼν LSm. 17. αὐτοὺς τοὺς (om. καὶ) Lm. 19. ἐδέξατο V[1]. 25. πᾶσιν] Hic desinit S fol. 5[v]. 30. κείμεναι Lm. 32. οὗτος V[2].

27. Matt. xxv. 34.

ΛΟΓΟΣ Α΄.

Πρὸς τοὺς Χριστιανίζειν μὲν ἐθέλοντας, κατὰ τοὺς ἔξωθεν δὲ σφαιροειδῆ τὸν οὐρανὸν νομίζοντας καὶ δοξάζοντας.

Ὅσοι πόθῳ τῆς ἀληθοῦς γνώσεως ἐφίενται, καὶ ἐρασταὶ φωτὸς ἀληθινοῦ ὑπάρχουσιν, καὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος συνπολῖται τῶν ἁγίων σπεύδουσιν εἶναι, οἱ τὴν Παλαιὰν καὶ Καινὴν Διαθήκην θείαν ὄντως Γραφὴν ἡγούμενοι, οἱ Μωϋσῇ καὶ τῷ Χριστῷ πειθό-
C *μενοι, οἱ ταῖς ἀρχαῖς ἑαυτῶν μέχρι τέλους ἀκολουθοῦντες, οἱ ἐκ τοῦ μηδαμῇ μηδαμῶς τὸν κόσμον ὑπὸ Θεοῦ παρῆχθαι ὁμολογοῦντες, καὶ πιστεύοντες ἀνάστασιν γίνεσθαι ἀνθρώπων καὶ κρίσιν, καὶ κληρονομεῖν τοὺς δικαίους βασιλείαν οὐρανῶν, περισκοποῦσιν πᾶσαν τὴν θείαν Γραφὴν, εἰ γεγραμμένοι τυγχάνουσι παρὰ Μωϋσῇ τῷ συγγραψαμένῳ τὴν κτίσιν, ἢ παρ' ἑτέροις προφήταις, τόποι καὶ σχήματα τῆς κτίσεως ἁπάσης, ἐν οἷς ἐστιν σημαινόμενος καὶ ὁ τόπος ἔνθα ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἥνπερ ἐπαγγέλλεται ὁ Δεσπότης Χριστὸς δωρεῖσθαι τὸν Θεὸν τοῖς δικαίοις ἀνθρώποις. εὑρίσκοντες δὲ Παλαιάν τε καὶ Καινὴν Διαθήκην σύμφωνον μὲν ἑαυτῇ, μένουσιν ἐν αὐτῇ ἐπιστηριζόμενοι καὶ ἀσάλευτοι, ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἐναντίων περιτρεπόμενοι. οἱ δὲ τῇ τοῦ κόσμου τούτου*
D *σοφίᾳ κοσμούμενοι, καὶ ἑαυτοῖς θαῤῥοῦντες λόγοις στοχαστικοῖς καταλαμβάνειν τὸ σχῆμα καὶ τὴν θέσιν αὐτοῦ, πᾶσαν τὴν θείαν Γραφὴν ὥσπερ μύθους καταχλευάζουσιν, Μωσέα τε καὶ τοὺς προφήτας, τὸν Δεσπότην Χριστὸν καὶ τοὺς ἀποστόλους, σπερμολόγους καὶ φαντασιοκόπους ἀποκαλοῦντες, καὶ τὰς ὀφρῦς ἐπηρκότες, ὥς τι μέγα κατασοφίζονται, καὶ τοῖς λοιποῖς ἀνθρώποις σφαιρικὸν σχῆμα καὶ κυκλοφορικὴν κίνησιν τῷ οὐρανῷ δωροῦνται, καὶ γεω-*
60 **A** *μετρικαῖς μεθόδοις καὶ ψήφοις ἄστρων καὶ κυβείᾳ λόγων καὶ πανουργίᾳ κοσμικῇ καταλαμβάνειν ἐπιχειροῦσιν τὴν θέσιν καὶ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου ἐκ τῶν ἡλιακῶν καὶ σεληνιακῶν ἐκλείψεων πλανῶντες καὶ πλανώμενοι, ἐν ἀλλοίῳ σχήματι τὰ τοιαῦτα μὴ*

1. ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ S, qui hic incipit fol. 6. ΛΟΓΟΣ om. V, ΚΟΣΜΑ ΜΟΝΑΧΟΥ ΛΟΓΟΣ Α΄ Lm. 2. *θέλοντας* S. 5. *ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι* L²m. 9. *μηδαμῶς* om. VS¹. *ὑπὸ Θεοῦ* om. S¹. 10. *ἔσεσθαι* S. 14. *πάσης* Lm. 15. *ἥνπερ*] + *καὶ* S. 16. *τὸν Θεὸν* om. S. 17. *Διαθήκην*] *θείαν γραφὴν* L. *μὲν* om. LSm. 20. *σχολαστικοῖς* m. 21. *καταλαμβάνουσι* L. *τὸ* om. m. *τὴν* om. m. 22. *μωυσέα* S. *τοὺς* om. S. 24. *φαντασιοσκόπους* Lm. 25. *κατασοφιζόμενοι τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους* LSm. 26. *κυκλοφορητικὴν* SL¹. *τῶν οὐρανῶν* L¹.

δύνασθαι γίνεσθαι ἰσχυριζόμενοι. καὶ περὶ μὲν τῶν τοιούτων οὐδεὶς ἡμῖν λόγος, ἀρκετῶς ἀλλήλους ἀνατρεπόντων. οἱ δὲ Χριστιανίζειν μὲν ἐθέλοντες, τοῖς λόγοις δὲ καὶ τῇ σοφίᾳ, καὶ τῇ ποικιλίᾳ τῆς πλάνης τοῦ κόσμου τούτου πάλιν θέλοντες κοσμεῖσθαι, καὶ ταῦτα κἀκεῖνα δέχεσθαι φιλονεικοῦντες, ἐοίκασι σκιᾶς μηδὲν διαλλάττειν, τῆς μεσιτεύοντος μὲν σώματος ἐν φωτὶ γενέσθαι πεφυκυίας, μὴ μεσιτεύοντος δὲ σώματος ἐν φωτὶ μὴ πεφυκυίας γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ περιλαμπομένου τοῦ σώματος πάντοθεν ἐκ τοῦ φωτὸς ἐξαφανιζομένης.

Πρὸς τοὺς τοιούτους γάρ μοι ὁ λόγος, περὶ ὧν ποτὲ ὁμοίων **B** *γενομένων ἐν τῇ Σαμαρείᾳ παροίκων καταβοᾷ ἡ θεία Γραφὴ, ὅτι* **Τὸν Θεὸν ἐφοβοῦντο, καὶ τοῖς ὑψηλοῖς ἐθυμίων καὶ ἐλάτρευον.** *οὕστινας διμόρφους τις καλέσας, οὐκ ἂν ἁμάρτοι. καὶ μεθ' ἡμῶν γὰρ θέλουσιν εἶναι καὶ μετ' ἐκείνων, τὴν ἀποταγὴν τοῦ Σατανᾶ ἣν ἀπετάξαντο ἐν τῷ βαπτίσματι νῦν ἀθετοῦντες, καὶ ἐπ' αὐτὸν παλινδρομοῦντες. οὐ δύνανται γὰρ καθόλου μεθ' ἡμῶν εἶναι οἱ τοιοῦτοι, ἀλλὰ μέσοι τινὲς ὑπάρχουσιν, οἶκοι κενοὶ μεταρσίως πως ἱστάμενοι, θεμέλια κατὰ γῆς μὴ ἔχοντες, μήτε μὴν ἐξ ὕψους τὸ κατέχον. σχεδὸν γὰρ μήπω ἀρξάμενοι, τὰς ἑαυτῶν ἀρχὰς καταλύουσιν· καὶ μήπω καταλύοντες, τὰ ἑαυτῶν τέλη ἀτελῆ δεικνύουσιν, μήτε εἰς τοῦτο βεβαίως ἔχοντες, μήτε εἰς ἐκεῖνο, ἀλλὰ μᾶλλον τοὺς* **C** *πάντας διαπαίζουσιν, καὶ ὑπὸ πάντων διαπαίζονται. πρῶτον μὲν οὖν βασανίσαντες μετ' αὐτῶν περὶ τοῦ σφαιρικοῦ σχήματος, ὡς οὐ δυνατὸν τοῦτο εἶναι, οὔτε μὴν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων συμβαῖνον, ἐς ὕστερον ἀποδείξωμεν τὰ ἡμέτερα δυνατὰ, καὶ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων συμβαίνοντα. τινὲς μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν λέγουσιν τὸν οὐρανὸν σῶμα ἐκ τεσσάρων στοιχείων ὄντα· ἔνιοι δὲ τὰς ὀφρῦς ἀνατείνοντες, ἐξ ἑτέρου πέμπτου νέου στοιχείου τὸν οὐρανὸν ὕστερον ἀνέκτισαν, τὸ πρὶν ἐκ τῶν τεσσάρων ἔχοντα τὴν οὐσιώδη*

2. *λόγος*] + *νῦν* LSm. 6. *μεσιτευούσης* S. 7. *πεφυκυῖαν* m. 8. *περιλαμπόμενον* V. 10. *ὁμοίως* L²m. *ὁμοίων ποτὲ παροίκων γεν. ἐν τῇ Σαμ.* LSm. 17. *καινοὶ* V². 18. *γῆν* Lm. 21. *ἐν τούτῳ* Lm. *ἐν ἐκείνῳ* Lm. 22. *πρῶτοι* W, qui hic incipit fol. 28. 25. *ἐς ὕστερον—συμβαίνοντα* om. m, *ἐς* del. L². 28. *ἀνατείναντες* Lm. 29. *ὕστερον*] *ἕτερον* W. *ἀνεκτίσαντο πρὶν* VSW.

12. 2 Kings xvii. 32.

---

26. *τινὲς*] In margine codd. VLS est glossa *οἱ ἀπὸ* (*ἀπὸ* deest in VL) *Πλάτωνος*.
27. *ἔνιοι*] V habet glossam *οἱ Ἀριστοτέλους*, L *οἱ ἀπὸ Ἀ[ριστοτέλους]*.

*σύστασιν· συνεῖδον γὰρ ὡς οὐ δυνατὸν κύκλῳ φέρεσθαι αὐτὸν, ἐκ
τούτων ἔχοντα τὴν οὐσίαν. ἀλλὰ πάλιν ἐν αὐτῷ τυφλώττοντες
ἁλίσκονται, καὶ τοὺς ὀξὺ βλέποντας οὐχ ὁρᾷν οἰόμενοι. διαφόρων
γὰρ καὶ ποικίλων ἐναργῶς ἐν αὐτῷ χρωμάτων ὁρωμένων, ἐξ ὧν ἡ*
D *τοῦ θερμαίνειν τε καὶ ψύχειν ἐνυπάρχουσα δύναμις αὐτοῖς ἀνα-
φαίνεται, τὴν ὄψιν ἁπάντων ἠπατῆσθαί φασιν διὰ τὴν ἄγαν
ἀπόστασιν. εἰπάτω τοίνυν παρελθὼν εἰς μέσον ὁ βουλόμενος* Οἱ
*τῇ ἀπλανεῖ καθ' ὑμᾶς ἐγκείμενοι σφαίρᾳ ἀστέρες δηλονότι, πῶς
οὐκ ἀνίσῳ διαστήματι τῆς ὄψεως ἡμῶν ἀπέχοντες, ὡς ἀπὸ κέντρου
τῆς γῆς ἀφιεμένης τῆς ὀπτικῆς ἐνεργείας, ἀλλοῖοι ταῖς χροιαῖς τε
καὶ τοῖς μεγέθεσι φαίνονται; πῶς δὲ τῷ καλουμένῳ πρὸς ὑμῶν*
Ἄρεϊ, *κατωτέρω τάξιν ἔχοντι, πολλοὶ τῶν ἀπλανῶν ὑπάρχουσιν
ἴσοι τε καὶ ὅμοιοι, καὶ τῷ τοῦ* Διὸς *ὡσαύτως παραπλησίους ὁρῶμεν*
61 A *οὐκ ὀλίγους· ἀλλ' οὐδὲ τὸν οὐρανὸν αὐτὸν ὁμόχρουν ἑαυτῷ θεώ-
μεθα· τὰς γὰρ ἐν αὐτῷ νεφελοειδεῖς συστροφὰς, αἷς ὄνομα τεθείκατε
γαλαξίαν, οὐκ ἄλλοθεν ἢ ἐκ τοῦ διαφόρου χρώματος ἐπιθέμενοι τὴν
κλῆσιν αὐταῖς, πόθεν ἂν ὑποτοπήσαιμεν οὕτω φαίνεσθαι μιᾶς οὔσης
τῆς ἐπιφανείας, ᾗ προσβάλλει τὸ πνεῦμα τῆς ὄψεως; οἶμαί γε
φάσκοντί μοι ταῦτα τεκμήρια διαφόρων εἶναι συγκρίσεώς τε καὶ
μίξεως οὐδένα τολμᾷν ἀντιφθέγγεσθαι, κἂν εἴη τοῦ ψεύδους
ἐραστής, μή τί γε τῶν ἐν προεδρίᾳ ταττόντων ἀεὶ τὴν ἀλήθειαν.
εἰ δὲ οὐκ ἐξ ἑνὸς ἰδίαν ἔχοντος κίνησιν τὴν κυκλοφορουμένην, ἀλλ'
ἐκ τῆς τῶν τεσσάρων ἐδημιουργήθη μίξεως, οὐ περιφέρεται καλῶς.
εἴρηται γὰρ ὡς ἢ κάτω κινηθήσεται, πλεονάζοντος ἐν αὐτῷ τοῦ
βαρέως, ἢ τὴν ἄνω φορὰν ἀρθήσεται τοῦ ἐναντίου κατακρατοῦντος,*
B *ἢ στήσεται, εἰ μηδὲν ἐν αὐτῷ πλεονεκτοίη· τοῦτο δὴ καὶ παντὶ
φανερόν. οὐδὲ γὰρ ἄνω φερόμενον, οὐδὲ κάτω, τίς ὁμολογήσειεν
ἑωρακέναι πώποτε; λείπεται φάσκειν αὐτὸν ἐρηρεισμένον εἶναι.
λεγόντων δὲ* Πόθεν *ἐν ἁπλῷ καὶ ἀποίῳ στοιχείῳ διάφοροι κινή-
σεις; εἴγε φασὶ τὴν ἐναντίαν ἑλίττεσθαι τῷ παντὶ τοὺς οὓς
πλανήτας ὀνομάζουσιν, οὐ ψευσθέντες· ὡσαύτως εἴ γε κατά
τινας, οὓς ὁ* Δημιουργὸς *ὥρισεν χρόνους, ἐμφανῶς ὡς μηδ' αὐτοὺς*

1. *δυνατὸν*] + *εἶναι* LSWm. 3. *ἁλίσκονται*] + *οἱ ἔξωθεν ἐπαγγελλόμενοι πείθειν διὰ τῆς ὄψεως* S et W, qui sic pergit *πάλιν ἀπατᾶσθαι ταύτην λέγουσι.* 4. *ἐναργῶς* om. m. 7. *ἀποστασίαν* Lm. 9. *ἂν ἴσῳ* L. 10. *τε* om. m. 11. *φαίνωνται* L[2]m. 12. *κατωτέρω*] + *τὴν* LSm. *πόλυ* S[2]W. 13. *παραπλησίως* Lm. 21. *μήτοιγε* Lm. *διαταττόντων* SW. 23. *τῆς* om. SW. *τεσσάρων*] + *στοιχείων* Lm. *ἐδημιουργήθη*] *ὁρμήθη* L. *μίξεων* S[2]W. 24. *τοῦ βαρέως*] *τούτου* L. 25. *ἢ*] *πρὸς* L, *ἢ πρὸς* m.

ἀρνεῖσθαι τὴν ἀπὸ ἀνατολῶν ἐπὶ δύσιν ὁρῶνται ποιούμενοι πορείαν.

εἶτα πάλιν ἰλιγγιῶντες ἀπορούμενοι, ὅπερ εἴωθε παρέπεσθαι τοῖς τ' ἀληθὲς ἀποφυγγάνουσι, καὶ μηδεμίαν διέξοδον εὑρίσκοντες, ἀναποδισμοὺς καὶ στηριγμοὺς ποιεῖσθαί φασιν τοὺς ἀστέρας. ἀλλ', ὦ τὰ πάντα δεινοὶ τοῦ πλέκειν τε καὶ λύειν, εἰ κατὰ φύσιν αὐτοῖς **C** *τὸ κινεῖσθαι, πόθεν ἡ στάσις; οὐ γάρ ἐστιν αὐτοῖς ἐναντίον, ὃ τῆς φυσικῆς αὐτοὺς ὁρμῆς ἐφέξει. τίς δὲ τούτους ἐπὶ τὸν ἐναντίον δρόμον ἀνάγκη βιάζεται μετιέναι; μή μοι δέ τις ἀπάτην εἶναι λεγέτω τῆς ὄψεως· οὐ γάρ ἐστι μικρὸν ὃ προτρέχουσι μῆκος, ἐξ ἑπομένου δὲ ζωδίου πολλάκις ὁρῶνται μεθιστάμενοι εἰς προηγούμενον. τί δὲ δεῖ λέγειν, ὅπου γε αὐτοὶ μεταβάντες ἐπὶ τὰς αὐτῶν τῶν ἀστέρων ἐνεργείας ἐν οἷς εἰς ἄκρον ὀκέλλοντες ἀτοπίας οὐ συνιᾶσι στηρίζοντας ἤτοι ἀναποδίζοντας αὐτοὺς ἀδρανεῖς τε καὶ φαύλους εἶναι; καὶ τὸν ἐν Κριῷ πρώην, ἐν Ἰχθύσι δὲ νῦν ὁρώμενον, οὐκ ἐν οἴκῳ τις Ἄρεως, ἀλλ' ἐν Διὸς ἂν εἴποι, καὶ ποιεῖν αὐτὸν, οὐχ ἅπερ εἰώθασι ληρωδεῖν ἐνυπάρχοντος αὐτοῦ τῷ Κριῷ,* **D** *ἀλλ' ὅσας αὐτῷ χαρίζονται διατρέχοντι τοὺς Ἰχθύας. εἰ δ' οὐ συνᾴδουσιν τῇ φαινομένῃ κατὰ τὸ ἔμπαλιν ἀναδρομῇ, πόθεν οὖν ἢ τίνος ἕνεκεν αὐτοῖς ἡ ἐπ' ἀμφότερα πορεία; τάχα δὲ πάλιν αἰτιάσονται τούτου τοὺς οὐχ ὁρωμένους ἐπικύκλους, οὓς ὑπέθηκαν αὐτοῖς ὀχήματα, καὶ ἐπὶ τούτων αὐτοὺς φέρεσθαι διισχυρίζονται· ἀλλ' οὐδὲν ἔσται περισσὸν ἔκ γε τούτου τοῦ μηχανήματος· ἀπαιτήσομεν γὰρ αὐτοὺς, δι' ἣν αἰτίαν ὀχημάτων ἐδέησεν αὐτοῖς· ὡς μὴ δυναμένοις ἄρα κινεῖσθαι; καὶ πῶς ἐψυχωμένους ἂν εἴποιτε, καὶ θειοτέραις ψυχαῖς; ἀλλ' ὡς δυναμένοις; καταγέλαστον οἶμαί γε καὶ τὸ ἐννοεῖν. διατί δὲ ἡ σελήνη καὶ ὁ ἥλιος ἐπικύκλων οὐκ ἔτυχον; ὡς οὐκ ἄξιοι διὰ τὴν ὕφεσιν; ἀλλ' οὐ νηφόντων ὁ λόγος· ἀλλὰ σπάνει τῆς ἐπιτηδείας ὕλης οὐκ ἠδυνήθη τούτοις ὁ Δημιουρ-* 64 **A** *γὸς ὀχήματα πλάσαι; εἰς κεφαλὴν ὑμῶν ἡ δυσφημία τράποιτο.*

1. *ἐπίδοσιν* m. *ὁρῶνται*] *οὐράνιόν τε* Lm. 4. *ἀποφράττουσι* L, *τυγχάνουσι* S in marg. *οὐδεμίαν* Lm. 5. *ἄλλοτε πάλιν ἱστάμενοι πλέκειν* L. 6. *τοῦ* om. SW. *αὐτοῖς τὸ*] *κινοῦνται* L. 8. *αὐτοῖς* V[1], *αὐτοῦ* L, *αὐτῶν* m. *μορφῆς ἐφάπτεται* Lm. 10. *σμικρὸν* SW. 12. *τί*] *εἰ* W. 13. *σκέλλοντες* L. 14. *ἑαυτοὺς* m. 17. *αὐτὸν*] *αὐτοὺς* V. 18. *εἰ δ' οὐ*] *ἰδοὺ* SW. 19. *ἀναδρομὴν* S. *ἀνατρέχοντες* L. 20. *ἢ* om. L[1]. *δὲ* om. LSW. 21. *αἰτιάσονται*] *ἀναποδίζονται* L. *ἐπικύκλους*] *ἀστέρων κύκλους* L. 22. *διισχυριζόμενοι* Lm. 24. *μὴ*] *οὐ* LSWm. 25. *δυναμένων* S[1], *δυναμένους* m. *ἐψυχωμένους*] + *αὐτοὺς* LSWm. 26. *δυναμένους* m. 30. *ὑμῖν* LSW.

Παύσασθε ληρωδοῦντες, ὦ σοφώτατοι, τὰ μηδενὸς ἄξια· γνῶτε δὲ κἂν ὀψέ ποτε τοῖς θείοις ἕπεσθαι λογίοις, καὶ μὴ ταῖς ὑμετέραις αὐτῶν ἀνυποστάτοις ἐπινοίαις. ἐπεὶ λέξατε, πῶς καὶ τῆς ἀπλανοῦς οἴεσθε τοὺς ἀστέρας ἐναντίως τῷ παντὶ κινεῖσθαι; μόνων αὐτῶν, ἢ τῆς ἐν ᾗ εἰσι σφαίρας ἐστὶν ἡ τοιάδε φορά; ἀλλ' εἰ μὲν αὐτῶν, πῶς ἐν ἴσῳ χρόνῳ τοὺς ἀνίσους διέρχονται κύκλους; πῶς δὲ οὐδεὶς τῶν ἐν τῷ γαλαξίᾳ γέγονεν ἐκτὸς αὐτοῦ, οὐδὲ τῶν ἔξωθεν αὐτοῦ πλησιέστερον αὐτοῦ φαίνεται ἢ ἐν αὐτῷ; εἰ δὲ τὴν σφαῖραν ἐναντίως φέρεσθαι λέγοι τις, εὑρεθήσεται κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον **B** *αὐτὴ ἑαυτῇ ἐναντίως κινουμένη· τούτου δὲ τίς ἂν ἀτοπώτερον ἐπινοήσειεν; οὕτως δὲ ἀναιδείας, ἀσεβείας δὲ μᾶλλον, οὐδενὶ καταλιπεῖν ὑπερβολὴν ἁμιλλῶνται, ὡς ἀπερυθριᾶν ὁμολογεῖν τε, τινὰς ὑπὸ γῆν οἰκοῦντας εἶναι. τί οὖν, ὅταν ἀπορήσειέ τις αὐτοῖς λέγων Διακενῆς ὁ ἥλιος ὑπὸ γῆν φέρεται; παραχρῆμα κατὰ γέλωτος οὐ φροντίζοντες ἐροῦσιν, ὡς ἀντίχθονές εἰσι κάτω κάρα φερόμενοι, καὶ ποταμοὶ τοῖς ἐνταῦθα οἱ τὴν ἐναντίαν θέσιν ἔχοντες, ἅπαντα τὰ ἄνω κάτω μεταστρέφειν ἐπιχειροῦντες ἢ τοῖς τῆς ἀληθείας ἕπεσθαι δόγμασιν, οἷς οὐδέν ἐστιν τῶν τῆς ματαιότητος σοφισμάτων, ἅπαντα δὲ ῥᾴδια καὶ θεοσεβείας ἀνάπλεα, καὶ τοῖς προσιοῦσιν σωφρόνως αὐτοῖς προξενεῖ τὴν σωτηρίαν.*

C *Ἐπὶ δὲ πάντων αἰτιάσεις τὸ λέγειν Ἕνεκα τίνος οὐκ ἀπὸ τοῦ βορρᾶ περιφέρεται ἡ σφαῖρα ὑμῶν ἐπὶ τὸν νότον, ἢ ἀπὸ ἑτέρου ἀνέμου ἐπὶ τὸν ἀντιπνέοντα; καὶ μή μοι λέγε Τοῦτο κρεῖττον ἔδοξε τῷ ποιητῇ τοῦ κόσμου, τὰ ἐμὰ γὰρ ἄλλως ἐστὲ φθεγγόμενοι. πῶς δὲ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων ἀκόλουθα δοκεῖτε λέγειν, ὅλως κινεῖσθαι, καὶ κυκλεύειν τὸν οὐρανὸν ὑποτιθέμενοι, ἔξωθεν αὐτοῦ ἢ τόπον ἢ σῶμα κἂν πεπλασμένως μὴ ὑποτιθέμενοι; οὐ γὰρ δυνατόν τι κινεῖσθαι ἄνευ τῶν τεσσάρων στοιχείων. οἷον ἢ ἐπὶ γῆς, ἢ ἐπὶ ὕδατος, ἢ ἐπὶ ἀέρος, ἢ ἐπὶ πυρὸς, ἢ καὶ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μετέρχεσθαι ἐπ' ἄπειρον, ἢ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πάντοτε στρέφεσθαι τόπου. ἀλλ' εἰ μὲν ἐπ' ἄπειρον μετέρχεται τόπον κυλιόμενος, ἄπειρον γῆν ὑποτίθεσθε ἔξωθεν εἰς ἣν κυλίεται, ἔρημα*

2. *δὲ κἂν*] *δ' ἀλλ'* L. 3. *αὐτοῖς* VS[1], *αὐταῖς* W. 14. *καὶ παραχρῆμα* SW. *καταγέλαστοι* L[1], *οἱ καταγέλαστοι* L[2]m. 15. *ἐροῦσιν αὐτόχθονες* SW. *ἐροῦσιν ὡς ἂν τάχα τινες* L; quibus in verbis deficit L fol. 19[v]. *κάρα φερόμενοι*] *καταφερόμενοι* SW. 16. *ἐνταῦθα οἱ*] *ἐνταῦθοι* SW. *τὰ*] *τε* SW. 21. *ἐπεὶ* SW. *αἰτιάσεις τὸ*] *αἰτίας ἴστε* SW. 23. *λέγετε τοῦτο·* SW. 24. *αλλωσεσθαι* V, *ἄλλως...έσθαι* m. 29. *ἢ καὶ*] *εἰ καὶ* Vm. 32. *ὑποτίθεσθαι* VS[1]m. *ἠρέμα* m.

τοὔπισθεν καταλιμπάνων, εἰ δὲ ἕτερον ἓν τῶν τριῶν στοιχείων **D** ὑποτίθεσθε, οὐδ' εἰς ὁπότερον αὐτῶν κυλίεσθαι καὶ στρέφεσθαι πέφυκεν σφαῖρα, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἀκοντιζομένη ῥοιζηδὸν μετέρχεται. εἰ δὲ πάλιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀεὶ τόπου κυλίεται καὶ στρέφεται μὴ μετερχόμενος τόπον ἐκ τόπου, ἀνάγκη αὐτὸν ὑπὸ κλωτάκων ὡς ὁ τόρνος, ἢ ἡ ὀργανικὴ σφαῖρα βαστάζεσθαι, ἢ ὑπὸ ἄξωνος, ὡς ἡ μηχανή, ἢ ἡ ἅμαξα. καὶ εἰ τοῦτο, πάλιν ἀνάγκη ζητεῖν εἰς τί ἐπιστηρίζονται, ἢ οἱ κλώτακες, ἢ ὁ ἄξων· καὶ τοῦτο ἐπ' ἄπειρον. πῶς δὲ καὶ τὸν ἄξονα διήκειν διὰ μέσου τῆς γῆς ὑποθώμεθα; ποίου σώματος, εἴπατε;

Τούτων οὖν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων ἀπορουμένων, λείπεται, 65 **A** καθὰ καὶ πρώην εἴπαμεν, ἐρηρεισμένον αὐτὸν εἶναι, καὶ μὴ περιφερόμενον. ἀλλὰ καὶ τὴν γῆν ὡς κέντρον μέσην τοῦ παντὸς ὑποτιθέμενοι, ταχύτατα ἑαυτοὺς καταλύετε τὸ μέσον πάλιν κάτω λέγοντες εἶναι· τὸ αὐτὸ γὰρ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ μέσον καὶ κάτω ἀδύνατον εἶναι· τὸ μέσον γὰρ τοῦ ἄνω καὶ κάτω μέσον ἐστὶν, ἢ τοῦ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ, ἢ τοῦ ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν. πῶς οὖν οὐκ ἀπορίᾳ πολιορκούμενοι, ἀνακόλουθα καὶ ἀφύσικα ἀπὸ γνάθων φθέγγεσθε; δεδιότες γὰρ μή τις ὑμῖν ἀπορήσειεν φάσκων Τὰ τοσαῦτα ἀμύθητα βάρη τῆς γῆς, πῶς δυνατὸν ὑπὸ ἀέρα κρεμᾶσθαι καὶ ἵστασθαι, καὶ μὴ καταπίπτειν; οὐκ ἀληθῶν, ἀλλὰ ξένων πλασμάτων μύθους ἐφευρηκότες, ἀντιστρόφως λέγετε τὸ μέσον κάτω εἶναι, ὡς εἴ γε ἀντὶ τῆς γῆς πῦρ ἐάν τις ὑπόθοιτο μέσον, τὸ μέσον ἄνω ἂν εἴπατε **B** ἀντὶ τοῦ κάτω, ἐπειδὴ τὸ πῦρ ἀνωφερές ἐστιν. ἐμοὶ γοῦν τὰ πρῶτα δοκοῦσιν διὰ τῶν δευτέρων ἀναιρεῖν, καὶ διὰ τῶν πρώτων τὰ δεύτερα. εἰ δὲ ἐξ ἴσου ὄντος τοῦ ἀέρος πάντοθεν τῆς γῆς ὠθεῖσθαι λέγοιεν ὑπὸ τοῦ παντὸς, καὶ τὴν γῆν ἀκλινῆ διαμένειν, καὶ μὴ κλίνειν ἐν μέρει, πῶς ἀνθρώπους καὶ τὰ λοιπὰ ἄλογα χερσαῖά τε καὶ πτηνὰ οὐ συνωθοῦνται, ἀκλινῆ διαμένοντα ὡς ἡ γῆ, ἀλλὰ διατέμνει τὸν ἀέρα πάντα πορευόμενα καὶ ἀεροποροῦντα, καὶ ὑψηλοβατοῦντα· οὐ μόνον τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ καὶ ψιλά τινα ἄψυχα πράγματα, οἷον βραχύτατον πτερὸν, ἢ σμικρότατον ἄχυρον

2. *ὑποτίθεσθαι* codd. et m. 4. *ἀεὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ* W. 6. *ὁ* om. m. *ἢ*] *ὡς ἡ* SW; om. m. *ὡς*] *ἢ ὡς* Vm. 8. *ὁ* om. S[1]. *ἐπ'* om. m. 10. *σώματος*] + *ὄντος* W. 12. *εἴπομεν* S[2]L. 16. *μέσον γὰρ*] Hic incipit L fol. 14. 17. *οὐκ* om. m. 18. *Γραφῶν* m. 20. *καὶ ἵστασθαι* om. Lm. 21. *πραγμάτων* m. 22. *ἀντίστροφα* SW. 23. *ἐὰν* om. L[2]m. 24. *ἐπειδὴ—ἐστιν* om. L. 28. *ἄνθρωποι* McCrindle. 29. *καὶ* om. S. 32. *πτερὸν*] m, *πτεροῦ* VLSW.

περικρατῆσαι ἢ βαστάσαι τὸν ἀέρα ἀδύνατον, ἀλλὰ τέμνει αὐτὸν λεπτὸν ὄντα καὶ ἁπαλόν, καὶ παρέρχεται, ὅσον ἡ ὁρμὴ τοῦ ἄγοντος φέρεται; πῶς οὖν δεκτέον τὰς τοιαύτας ψευδεστάτας **C** *ὑποθέσεις;*

Εἰ δὲ καὶ περὶ τῶν ἀντιπόδων ἐπεξεργαστικώτερον θελήσειέ τις ζητῆσαι, ῥᾳδίως τοὺς γραώδεις μύθους αὐτῶν ἀνακαλύψει. πόδες γὰρ ἀνθρώπου ἑτέροις πόσιν ἀνθρώπου ἀντισυναπτόμενοι ἀμφοτέρους δὲ στήσωσιν ἢ ἐν γῇ, ἢ ἐν ὕδατι, ἢ ἐν ἀέρι, ἢ ἐν πυρὶ, ἢ ἐν οἱῳδηποτοῦν σώματι βούλονται, πῶς εὑρεθήσονται ἀμφότεροι ὄρθιοι; πῶς οὐχ ὁ μὲν αὐτῶν κατὰ φύσιν ὄρθιος, ὁ δ' ἕτερος παρὰ φύσιν κατακέφαλα εὑρεθήσεται; ἀλόγιστά τε καὶ ξένα τῆς ἡμετέρας φύσεως καὶ τάξεώς εἰσι τὰ τοιαῦτα. πῶς δὲ πάλιν ὑετοῦ γινομένου ἐπ' ἀμφοτέρους δυνατὸν λέγειν καταφέρεσθαι ἐπὶ τοὺς δύο τὸν ὑετόν; καὶ οὐχὶ τὸ μὲν καταφέρεσθαι, τὸ δὲ ἀναφέρεσθαι, ἢ ἀντιφέρεσθαι, ἢ εἰσφέρεσθαι καὶ ἐκφέρεσθαι; **D** *τὸ γὰρ ἀντίποδας νοεῖν καὶ ἀντιβρέχειν ἐπ' αὐτοὺς ἀναγκάζει νοεῖν· καὶ εὐλόγως ἐπεγγελάσεταί τις ταῖς καταγελάστοις ταύταις ὑποθέσεσιν, ἀνάρμοστα καὶ ἄτακτα καὶ ἀφύσικα φθεγγομέναις.*

Εἰ δέ τις κατανοήσειεν καὶ τὸ ἄλλο αὐτῶν σόφισμα, λέγω δὴ τὸ ἐμπνευματοῦσθαι τὴν γῆν, καὶ τοὺς σεισμοὺς γίνεσθαι, ἡνίκα τὸ πνεῦμα συγκλειόμενον τὴν γῆν δῆθεν βιαίως σαλεύει, θαυμάσειεν τὴν ἀπάτην, καὶ τῶν ἰδίων λόγων τὴν ἐναντιότητα. εἰ γὰρ ἐξ ἴσου τοῦ παντὸς πνεύματος ὠθουμένη ἡ γῆ ἵσταται ἀσάλευτος, καὶ ἀκλινὴς, ἐμπνευματουμένη μᾶλλον βαρεῖσθαι ὤφειλεν κατὰ τὸ 58 **A** *μέρος ἐκεῖνο καὶ κλίνειν, ὥσπερ καὶ παραδείγματι χρῶνται τῷ κατὰ τὸν ἄνθρωπον. ὁ γάρ τοι ἄνθρωπος οὐ μόνον ἐμπνευματούμενος σαλεύεται καὶ τρέμει, ἀλλὰ καὶ φόβῳ ληφθεὶς τρέμει, καὶ μέθῃ οἴνου καὶ ψύχει πιεζόμενος, καὶ αἵματι ὑπερζέων καὶ θυμούμενος, καὶ ἀπὸ γήρως καὶ ἀπὸ ἀδυναμίας· ἡνίκα δὲ καὶ ἐμπνευματούμενος σαλεύεται, καὶ πίπτει πολλάκις εἰς ἀρρωστίαν καὶ τελευτᾷ. πῶς οὖν καὶ ἡ γῆ κατ' αὐτοὺς ἐμπνευματουμένη, οὐ καταπίπτει καὶ ἀπόλλυσιν τὸν ἴδιον τόπον; πῶς δὲ καὶ τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου κρείττονα σεισμῶν λέγουσιν εἶναι, ὡς διὰ τὸ*

1. *ἀεραδυνατον* V. 2. *λεπτὸν*] *χαῦνον* Lm. 3. *φέρηται* SW. *ψευδειστάτας* VL[1] (?), *ψευδεῖς* SWm. 4. *ὑποθέσεις*] + *πιστεύειν* SW. 7. *ἑτέροις π. ἀνθρώπου* om. Lm. 8. *ἀμφοτέροις, εἰ στῆσαι* Lm. 11. *τε* om. Lm. 12. *φύσεως*] + *τε* L. 14. *τὸ...τὸ*] *τῷ...τῷ* m. 18. *οὐ φύσικα* V[2]. 24. *ὤφελε* m. 30. *καὶ πίπτει—ἀρρωστίαν καὶ* om. Lm. 33. *εἶναι* om. LSWm.

χαυνεῖν, καὶ πνέειν, τοὺς αὔλακας ἐκείνους ποιοῦσα τοὺς μεγάλους, πολλάκις σεισμῶν γεναμένων ἐν Αἰγύπτῳ, ὥστε καὶ πόλεις πεσεῖν καὶ ἐδαφισθῆναι· οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν καιρῶν τῶν Ἑλλήνων, ἡνίκα κατεκράτουν καὶ ἐβασίλευον, ἐπὶ Ἀλεξάνδρου, **B** καὶ Σελεύκου, καὶ Ἀντιόχου, καὶ Πτολεμαίου, καὶ φιλοσόφους ἄνδρας ἐπήγοντο, Ἀριστοτέλην τε καὶ τοὺς ὁμοίους, καὶ βουλῇ αὐτῶν ἐποίουν τὰ πολλά; πῶς κτιζομένης Ἀντιοχείας ὑπὸ Σελεύκου καὶ Ἀντιόχου, οὐκ ἐγένοντο δυνατοὶ εἰπεῖν περὶ τῆς γῆς τῶν αὐτόθι ὅτι οὔτι οὐκ ἔστιν κρείττων σεισμῶν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ φίλη; ὥσπερ οὖν καὶ ἑωράκαμεν πολλάκις αὐτὴν πεσοῦσαν ἀπὸ σεισμῶν. οὐ μόνον δὲ Ἀντιόχειαν, ἀλλὰ καὶ Κόρινθον ἔνθα ὁ δῆμος τῶν φιλοσόφων ἐγειτνία.

Εἰ δὲ καὶ τὴν ἑτέραν αὐτῶν δόξαν τις θεάσοιτο, ὥς φασιν τὸν ὑετὸν ἐκ τῆς ὑγρότητος τῆς ἀνιμωμένης ὑπὸ τῆς θερμότητος ἀποτελεῖσθαι, καὶ παραδείγμασιν πείθειν ἐπιχειροῦσιν, ὅτι ὥσπερ τὸ βαλανεῖον, φησὶν, ἐκ τῆς θερμότητος ἀνιμᾶται τὸ ὑγρὸν καὶ ἀποστάζει, **C** καὶ ὥσπερ τὸ πῶμα τοῦ χαλκείου ἐκ τῆς θερμότητος ἀνιμᾶται τὸ ὑγρὸν καὶ ἀποστάζει, καὶ ὥσπερ ἡ σικύα καὶ διὰ τοῦ στυππείου καὶ πυρὸς ἀνιμᾶται τὸ ὑγρόν, οὕτω καὶ τὸ ὑγρὸν ἀνιμώμενος ὁ ἥλιος, ἐν καιρῷ ἀποστάζει αὐτὸ, ὅθεν γίνεται ὁ ὑετός. θαυμάσειεν δ' ἄν τις αὐτῶν τὴν τοσαύτην σοφίαν τὴν τῇ πιθανότητι ἀπατῶσαν τοὺς πολλούς. εἰ γὰρ τὸ βαλανεῖον τὴν θερμότητα οὐκ ἄνωθεν, ἀλλὰ κάτωθεν ἔχει, πῶς ἀνιμᾶται, οὐχὶ δὲ μᾶλλον ὠθεῖ; ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ χαλκείου, οὐκ ἄνωθεν ἔχει τὴν θερμότητα, ἀλλὰ κάτωθεν, καὶ ἀμφότερα ὑπὸ τῆς θερμότητος ὠθοῦνται, καὶ τῇ ἀνακλάσει, τὸ μὲν ἐκ τῆς στέγης ἀποστάζει, τὸ δὲ ἐκ τοῦ πώματος· ὁμοίως καὶ ἡ σικύα, εἰ μὴ δι' αὐτοῦ τοῦ ὀργάνου βιαζομένου τὴν φύσιν καὶ ἕλκοντος, οὐκ ἂν εἷλκεν ὑγρότητα, μυριάκις ἐπὶ μυρίοις πῦρ καὶ στυππεῖον ἐμβαλών. ἀλλὰ καὶ ξύλον ὑγρὸν τινὸς ἐμβαλόντος **D** πυρὶ, τοσοῦτον ὠθεῖται ἡ ὑγρότης ἐκ τῆς θερμότητος, ὡς ἐκ τοῦ ἑτέρου μέρους τοῦ ξύλου, τὴν ὑγρότητα καὶ τὸν καπνὸν ἐκβάλλεσθαι. καὶ πῦρ τις ἀνάψας εἰς γῆν, τὴν ὑγρότητα τὴν

1. χαυνειν (??) V^1, χαύνην V^2, χαύνην εἶναι LSWm. ἐκείνους] + μὴ L^2m. μεγάλους] + σεισμοὺς, καίτοι Lm. 2. γενομένων Lm. καὶ om. L^1m. 6. Ἀριστοτέλη L^1m. 9. οὔτι] om. Lm, αὕτη SW. 10. φιλει V. αὐτὴν πολλάκις Lm. 14. ἐκ] ἀπὸ Lm. 15. φησὶ, τὸ βαλανεῖον Lm. 17. καὶ ὥσπερ—ἀποστάζει om. Lm. πόμα V. 18. σικύα διὰ (om. καὶ) LSWm. 20. αὐτόθεν SW. ὁ om. SW. 26. πόματος V^2. 27. βιαζομένου om. V. 28. μυρίων Lm. 29. ἐμβάλλοντος V^2, ἐμβαλόντων Lm. 31. τοῦ om. Lm. 32. ἐκβάλεσθαι V^1S.

ἐν τοῖς ξύλοις, διὰ τοῦ καπνοῦ ἐκπεμπομένην ἐπὶ τὰ ἄνω θεωρεῖ, οὐχὶ ἀπὸ τῶν ἄνω ἀνιμωμένην, ἀλλ᾽ ὠθουμένην ἀπὸ τῆς θερμότητος τοῦ πυρός. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πλύνων τις ἱμάτιον, καὶ ἁπλώσας ἐν τῇ γῇ, ἐπειδὰν ξηρανθῇ ἐκ τοῦ ἡλίου, ἐπάρας τὸ ἱμάτιον τὴν ὑγρότητα ἐκπεμφθεῖσαν ὑπὸ τῆς θερμότητος ἐν τῇ γῇ εὑρήσει τυπωθεῖσαν κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ ἱματίου. ὁμοίως καὶ εἰς πινάκιόν τις ἐμβαλὼν θερμὸν ὄψον, δι᾽ ἑκατέρου ἐκπεμπομένην τὴν ὑγρότητα θεωρήσει ἄνωθεν καὶ κάτωθεν, ἐπειδὴ μέση τυγχάνει ἡ θερμότης· ἄνωθεν γὰρ θεωρεῖ καπνὸν ἀνιόντα, καὶ κάτωθεν
69 A *ἱδροῦντα τὸν πίνακα, καὶ τὴν ὑγρότητα τυπουμένην κατὰ τὸν τύπον τοῦ δίφρου τοῦ πίνακος· ὥστε οὐκ ἀνιμᾶται, κατὰ τοὺς σοφούς, ἀλλὰ μᾶλλον ὠθεῖ ἡ θερμότης.*

Ἐπαπορούντων δὲ ἡμῶν πρὸς αὐτούς, ὅτι Διατί ἐν Θηβαΐδι καυματουμένης τῆς χώρας οὐκ ἀνιμᾶται τὸ ὑγρὸν καὶ γίνεται ὁ ὑετὸς ἐν τοῖς αὐτόθι; ἀπολογούμενοι φάσκουσιν, ὅτι ἡ μετρία καὶ οὐχ ἡ ἄγαν μᾶλλον θερμότης εἴωθεν ἀνιμᾶσθαι. πρὸς οὓς συντομώτατα ἐροῦμεν, ὅτι Καὶ πῶς ἐνδοτέρω τῆς Θηβαΐδος εἰς τὴν Αἰθιοπίαν, ἔνθα πολὺ πλέον θερμότης ὑπάρχει, πολλοὶ ὑετοὶ γίνονται; πῶς δὲ δύνανται λέγειν, τὸν ἥλιον ἀνιμᾶσθαι, οἱ πολλοὶ καὶ ἀκρότατοι σοφοί, ἐκ τῆς περιφορᾶς συντρίβεσθαι, καὶ θερμαίνειν διισχυριζόμενοι, καὶ οὐχὶ ἐνυπάρχειν αὐτῷ κατὰ φύσιν τὸ θερμὸν ὑποτιθέμενοι; οὐδὲ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν ἀέρα ὑγρὸν καὶ
B *θερμὸν λέγοντες εἶναι, τίς ἔτι χρεία σοφίζεσθαι τοὺς σοφούς, καὶ λέγειν ἑτέρωθεν ἀνιμᾶσθαι τὸ ὑγρὸν, αὐτόθεν ἄνωθεν ἔχοντες τὸ θερμὸν καὶ τὸ ὑγρόν; εἰ δέ τις ἀπαιτήσειεν αὐτοὺς στοιχεῖον ἓν καθ᾽ ἑαυτὸ, ἤγουν τὴν αὐτοῦ ποιότητα δεῖξαι, εὐθέως ἀποροῦντες τῷ ἑνὶ στοιχείῳ δύο ποιότητας χαρίζονται, καί φασιν Ἡ γῆ, ξηρὸν καὶ ψυχρὸν, τὸ ὕδωρ, ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν, ὁ ἀὴρ, ὑγρὸς καὶ θερμὸς, τὸ πῦρ, θερμὸν καὶ ξηρὸν, ὥστε ἀπορίᾳ πολιορκούμενοι, ὀκτὼ ποιότητας λέγουσιν τῶν τεσσάρων στοιχείων. ποτὲ δὲ τὰς ποιότητας πάσας ἐν ἑκάστῳ στοιχείῳ λέγουσιν εἶναι· πάλιν οὖν ἀντίκεινται τοῖς ἑαυτῶν λόγοις, ἕκαστον τῶν τεσσάρων στοιχείων τετραχῶς μὴ ὀνομάζοντες, ἀλλὰ διχῶς μόνον. θαυμάζω τοίνυν*

5. *ἐκπεμφθεῖσαν* post *θερμότητος* et *ἐν τῇ γῇ εὑρ. τυπ.* post *ἱματίου* transp. SW. 7. *εἰς*] *ἐπὶ* W. 11. *δίφρου τοῦ* om. m. 13. *διατί*] *δια της* V (*τῆς* al. m). 14. *ὁ* om. LSWm. 16. *οὐχ ἡ*] *οὐχὶ* SW. *εἴωθεν*] + *μᾶλλον* SW. 17. *καὶ* om. SW. 22. *οὐδὲ*] *οὐ* LSWm. 23. *ἔτι*] *ἔστι* SWm. 25. *τὸ ὑγρὸν*] om. V, *ὑγρὸν* (om. *τὸ*) SW. *ἓν* om. SW. 26. *ἑαυτὸν* SW. 27. *φησιν* VL¹SW. *ξηρὰ καὶ ψυχρά* SW.

τοὺς βελτίστους τούτους ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν τὸ ὕδωρ παρέχοντας, καὶ τὸν ἀέρα ὑγρὸν καὶ θερμόν. πόθεν λέγουσιν τὸ ὕδωρ, τουτέστι C τὸ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν, πήγνυσθαι καὶ κρυσταλλοῦσθαι ἐν καιρῷ χειμῶνος; πόθεν ἐπέρχεται ἡ ἄκρα ψυχρότης, ἵνα καὶ κρύσταλλον αὐτὸ ἀπεργάσηται; καὶ εἰ μὲν ἐροῦσιν ὅτι ἡ ἀπόστασις τοῦ ἡλίου εἰς τὸ κατὰ φύσιν αὐτὸ ἀποδείκνυσιν, πῶς τὸν ἀέρα κατὰ φύσιν ὄντα θερμὸν καὶ ὑγρὸν οὐκ ἀποδείκνυσιν, ἀλλὰ τοὐναντίον ψυχρότατον; πῶς δὲ αὐτὸ τὸ ψυχρὸν, τουτέστι τὸ ὕδωρ, οὐ πήγνυσι τὸν ἀέρα, τουτέστι τὸ ὑγρὸν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐκεῖνο τοῦτο πήγνυσιν, καθὼς ὁρῶμεν; πολλὰ μὲν οὖν ἔχων εἰπεῖν περὶ τούτου, καὶ περὶ ὧν πάλιν πλανώμενοι φέρουσι παραδείγματα ἐπ᾽ αὐτοῦ, χαλινοῦμαι τῇ ματαιότητι τῶν ὑπ᾽ αὐτῶν λεγομένων ἐντρεπόμενος, ἀρκετὰ ἡγησάμενος τὰ προλεχθέντα περὶ τούτου, περὶ D ἕτερον δὲ μᾶλλον ἐπειγόμενος τῶν σοφῶν ἀσχολεῖσθαι σόφισμα, ὅπερ εὐθέως ἐρῶ. τὸν οὐρανὸν σῶμα λέγοντες εἶναι, περιέχειν λέγουσιν τὸν πάντα κόσμον, μηδὲν δὲ ἔξωθεν αὐτοῦ ὑπάρχειν διισχυριζόμενοι, ἀγγέλους καὶ δαίμονας καὶ ψυχὰς, μέρος ὄντας τοῦ κόσμου, ἀπεριγράφους πάλιν ὁρίζονται, μήτε περιέχοντας τὸν οὐρανὸν, μήτε περιεχομένους ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ, οὐ συνιέντες τὸ λεγόμενον, ὅτι τὸ μήτε περιέχον μήτε περιεχόμενον ἐν τοῖς οὖσιν ὅλως οὐ θεωρεῖται. εἰ τοίνυν ταῦθ᾽ οὕτως ἔχει, εἰπάτωσαν περὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν ψυχῆς, πότερον ἔστιν, ἢ οὐκ ἔστιν. καὶ εἰ μὲν Οὐκ ἔστιν, ἐροῦσιν, λίαν ἀναιδὲς, καὶ ἀψύχους ἑαυτοὺς ὑποτίθενται· εἰ δὲ Ἔστιν, πάλιν λεγέτωσαν, Ἐν αὐτοῖς ἐστιν, ἢ οὐκ ἔστιν ἐν 72 A αὐτοῖς; εἰ μὲν τὸ ὕστερον, πάλιν ἀναιδές τε καὶ μωρὸν, οὐκ ἔλαττον τοῦ προτέρου. εἰ δὲ τὸ πρῶτον, πάλιν ἐρωτητέον αὐτοὺς, Τοῦ σώματος περιγραφομένου ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πῶς οὐ συμπεριγράφεται καὶ ἡ ψυχή; εἰ δὲ, καθά φασιν, ἐλλάμπει τῷ σώματι μὴ συμπεριγραφομένη αὐτῷ, ζητητέον ποῦ ὑπάρχουσα ἐλλάμπει τῷ σώματι· ἀδύνατον γὰρ κτιστὴν αὐτὴν οὖσαν, μὴ σὺν τοῖς κτίσμασιν ὑπάρχειν. καὶ εἰ μὲν ἔσωθέν που τοῦ οὐρανοῦ ἐροῦσιν, πάλιν ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ σώματος τοῦ οὐρανοῦ περιγράφεται ἡ σκιαγραφουμένη παρ᾽ ὑμῖν ἀπερίγραφος. εἰ δὲ ἔξωθεν δώσουσιν, πρῶτον μὲν ἑαυτοὺς κατέλυσαν· ἔπειτα ἐν μέρει τοῦ οὐρανοῦ

4. καὶ om. LSWm. 7. θερμὸν] + τότε Lm. ψυχρότατον—τοὐναντίον V. 10. πολλὰ—ἐρῶ (l. 15) om. W. 11. παραδειγμάτων m. 15. ἔτι τὸν W. 23. ἐροῦσιν om. Lm. 30. δύνατον V. 33. ὑμῖν] αὐτοῖς L²m.

ἐστιν, ἢ ἐν ὅλῳ, καὶ εἰ μὲν ἐν μέρει πάλιν περιγραπτή ἐστιν, ὡς ἐν μέρει βραχυτάτῳ οὖσα· εἰ δὲ ὅλῳ, περιγράφει μὲν τὸν οὐρανὸν, B ὑπὸ σχῆμα δὲ εὑρεθήσεται, σφαιροειδὴς τυγχάνουσα, κατὰ τὰ ἐντεῦθεν πέρατα συμπεριειληφυῖα τὴν σφαῖραν. εἰ δὲ πάλιν καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν αὐτὴν εἴπωσιν διήκουσαν διὰ πάντων ὡς ἀπερίγραφον, μὴ λανθανέτωσαν ἑαυτοὺς πολυθεΐαν εἰσάγοντας, καὶ ἰσοθεΐαν φανταζομένους. τοῦτο γὰρ τὸ ἰδίωμα εἰ μὴ τοῦ ἀκτίστου Θεοῦ τοῦ κτίσαντος καὶ δημιουργήσαντος τὰ πάντα οὐκ ἔστιν. φάσκοντες οὖν εἶναι σοφοὶ μωραίνουσιν, κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον τὸν ἀπόστολον, ἐναλλάξαντες τὴν δόξαν τοῦ ἀπεριγράφου Θεοῦ εἰς τὰς κτιστὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, σφετεριζόμενοι τὴν δόξαν τὴν θείαν. διὰ τοῦτο μᾶλλον αὐτοὺς φευκτέον. **Τούτους γὰρ,** φησὶν ὁ ἀπόστολος, **ἀποτρέπου, τοὺς ἔχοντας μὲν μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἀρνουμένους.**

C

ΛΟΓΟΣ Β.

Ὑποθέσεις Χριστιανικαὶ περὶ σχημάτων καὶ τοποθεσίας παντὸς τοῦ κόσμου, ἐκ τῆς θείας Γραφῆς τὰς ἀποδείξεις ἔχουσαι.

Ὅσην μὲν ἀναβολὴν ἐποιησάμην περὶ τὴν τῶν σχημάτων τοῦ κόσμου συγγραφὴν, πολλάκις καὶ ἑτέρων ἡμᾶς προτρεψαμένων ἀνδρῶν θαυμασίων, αὐτὸς πάντων ἄμεινον οἶσθα, ὦ τὰ πάντα φίλε θεόφιλέ τε καὶ χριστόφιλε, καὶ πάντων ἁγίων ἀνδρῶν φερώνυμε Πάμφιλε, ἐπιγείου μὲν Ἱερουσαλὴμ πάροικος τυγχάνων, οὐρανίου δὲ σὺν πρωτοτόκοις πολίτης ἀπογεγραμμένος, ἄνωθεν μὲν ἐξ ἀκοῆς θερμοτάτῃ συνδεδεμένος φιλίᾳ, τῆς δὲ κατὰ πρόσωπον D θέας νυνὶ ἀπολαύσας τῆς σῆς, ὅτε τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ ἐξ Ἱεροσολύμων πρὸς ἡμᾶς ἐνταῦθα τῇ μεγίστῃ Ἀλεξάνδρου πόλει παρεγένου, ἐνοχλῶν ἡμῖν περὶ τούτου οὐ διέλειπες, ἀσθενῶν ἡμῶν τυγχανόντων τῷ σώματι, ταῖς τε ὄψεσι καὶ τῇ ξηρότητι τῆς γαστρὸς πιεζομένων,

1. ἢ ἐν ὅλῳ—ἐστιν om. m. 2. ὅλως SW. περιγράφεται L[1](?)S[2]W. τῷ οὐρανῷ S[2]W. 3. εὑρεθήσεται] + ὡς σῶμα Lm. 6. εἰσάγοντες V. 9. ἔστιν] Hic deficit W f. 32 cum verbis τέλος τὰ περὶ τούτου. 13. μὲν om. LSm. 15. ΛΟΓΟΣ Β̄] post ἔχουσαι ponit L. 17. ἔχουσα S. 19. ἡμᾶς] + εἰς τοῦτο LSm. 20. ὦ om. V. 23. σὺν om. Lm. πολίτης] προφήταις L, καὶ προφήταις m. 24. θερμοτάτης V. 27. διέλιπες LSm.

10. Rom. i. 22 sqq. 12. 2 Tim. iii. 5.

καὶ συνεχῶς λοιπὸν ἐκ τούτου ἀσθενείαις συχναῖς περιπιπτόντων, ἄλλως τε δὲ καὶ τῆς ἔξωθεν ἐγκυκλίου παιδείας λειπομένων, καὶ ῥητορικῆς τέχνης ἀμοιρούντων, καὶ στωμυλίᾳ λόγων ἢ κομπῷ χαρακτῆρι συνθεῖναι λόγον οὐκ εἰδότων, καὶ ταῖς τοῦ βίου πλοκαῖς ἀσχολουμένων. αὐτὸς οὐδὲν ἧττον ἐνοχλῶν ἡμῖν οὐ διέλειπες, ὡς λόγον ἡμᾶς ἔγγραφον ἐκθεῖναι περὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ διὰ Μωϋσέως *κατασκευασθείσης, ἣ τύπος ἦν καὶ ὑπογραφὴ παντὸς* 73 **A** *τοῦ κόσμου, καθὰ καὶ παρόντι διὰ ζώσης φωνῆς ἐξηγησάμην, οὐκ οἴκοθεν ὁρμηθεὶς, οὐδ᾽ ἐξ ἐμαυτοῦ πλασάμενος ἢ στοχασάμενος, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν θείων* Γραφῶν *παιδευθεὶς, καὶ διὰ ζώσης δὲ φωνῆς παραλαβὼν ὑπὸ τοῦ θειοτάτου ἀνδρὸς καὶ μεγάλου διδασκάλου* Πατρικίου, *ὃς τάξιν* Ἀβραμιαίαν *πληρῶν, ἐκ* Χαλδαίων *παραγεγονὼς ἅμα τῷ ἐν ἁγίοις τότε μαθητῇ* Θωμᾷ *τῷ* Ἐδέσης *αὐτῷ πανταχοῦ ἀκολουθήσαντι, νυνὶ δὲ ἐν τῷ* Βυζαντίῳ *βουλήσει* Θεοῦ *τὸν βίον μεταλλάξαντι, μετέδωκεν θεοσεβείας καὶ γνώσεως ἀληθεστάτης, ὃς καὶ αὐτὸς νυνὶ ἐκ θείας χάριτος, ἐπὶ τοὺς ὑψηλοὺς καὶ ἀρχιερατικοὺς θρόνους ἀνήχθη τῆς ὅλης* Περσίδος, *καθολικὸς ἐπίσκοπος τῶν αὐτόθι κατασταθείς. ἐμοῦ δὲ λίαν εἰς τοῦτο ἀπο-* **B** *ροῦντος, μάλιστα διὰ τοὺς φιλενκλήμονας, ὧν εὔπορος ἡ διαβολὴ, καὶ πολλὰς ὕλας τοῦ σκώπτειν ἔχουσα, ὄκνος οὐχ ὁ τυχών με κατεῖχεν. αὐτὸς δὲ πάλιν προὔτρεπες, κατακρίμασι βαρῶν ἐπὶ τὸ συγγράφειν, φάσκων τῷ βίῳ χρήσιμον εἶναι τὸ σύνταγμα πρὸς μάθησιν καὶ κατανόησιν θείων δογμάτων, καὶ ἀνατροπὴν* Ἑλληνικῶν *προλήψεων, καὶ ὅπως ἅπας ὁ σκοπὸς τῆς θείας* Γραφῆς *εἰς τὴν μέλλουσαν κατάστασιν ἀφορᾷ, μάλιστα τοῦ* Ἀποστόλου *λέγοντος,* **Οἴδαμεν γὰρ,** *φησὶν,* **ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἔχομεν ἐκ Θεοῦ ἀχειροποίητον οἰκίαν αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.** *ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ὑμῶν φασκόντων, καὶ ταῖς τῆς σῆς θεοσεβείας κελεύσεσιν μὴ δυνάμενος ἀντειπεῖν, καθῆκα ἐμαυ-* **C** *τὸν εἰς τοῦτο, τὰς σὰς εὐχὰς συλλαβέσθαι μοι θαῤῥῶν, τήν τε θείαν χάριν ἡμῖν προσγενέσθαι δεόμενος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος, ἧς ἄνευ οὐδὲν δυνάμεθα κατορθῶσαι, ὅπως δυνηθείημεν ἄνευ κεκομψευμένου καὶ τεχνικοῦ λόγου, ἐν ἰδιωτικοῖς τε καὶ ἁπλάσ-*

3. *κόμπου* L²m. 4. *χαρακτῆρσι* (?) V¹. 5. *διέλιπες* S. 7. *ἢ*] *ἣ* S. *τύπος καὶ ὑπογραφὴ ἦν* LSm. 8. *φωνῆς*] + *ὡς ἐν παρόδῳ* LSm. 10. *δὲ* om. LSm. 12. *ὡς* m. 13. *αἰδέσης* VL¹, *Ἐδέσσης* m. 14. *ἀκολουθήσαντος* V¹. *νῦν* LSm. *τῇ* m. 15. *μεταλλάξαντος* VL¹S. 18. *τῶν* om. Lm. 21. *κατέχειν* V. 27. *οἰκίαν ἀχειροποίητον* LS. 29. *θεο////σεβείας* V (? *φιλε* er.).

26. 2 Cor. v. 1.

τοις ῥήμασιν, τὴν ἰδίαν ἰσχὺν τῆς χάριτος δεικνυούσης, διδάσκειν τὲ τοὺς αὐτῆς τροφίμους, καὶ δογμάτων θείαν εἴδησιν, καὶ βίους ἀνδρῶν εὐαρέστων, καὶ σχήματα γενέσεως κόσμου λέγειν ἀδιστάκτως, καὶ συγγράφειν προθύμως καὶ μεταδιδόναι ἀφθόνως, ἅπερ καὶ ἡμεῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ δωρεὰν ἐλάβομεν.

Τελέσαντες τοίνυν, ὦ θεόφιλε, τὸν πρῶτον λόγον περὶ τῶν πεπλασμένων Χριστιανῶν, καὶ ἐλέγξαντες ὡς ἀδυνάτοις ἐπιχειροῦσιν, ὅσον ἐνῆν, ὡς ἔγωγε οἶμαι, οὐ τὴν κοσμιότητα τῶν λόγων ἀνατρέπειν ἐπιχειροῦντες (μὴ γένοιτο), ἀλλὰ τὰ πλάσματα καὶ
D *τοὺς μύθους τῶν Ἑλληνικῶν ὑποθέσεων ἀπωθούμενοι, καὶ πέρας ἐπιτεθεικότες τῷ λόγῳ, ἐφαπτόμεθα νυνὶ τῆς ὑμετέρας κελεύσεως, ὑποθέσεις Χριστιανικὰς ἐν τούτῳ πρῶτον τῷ δευτέρῳ λόγῳ διηγούμενοι περὶ σχημάτων καὶ τοποθεσίας τοῦ κόσμου, εἶθ᾽ οὕτως τῷ τρίτῳ, ὅτι βεβαία ἐστὶν καὶ ἀξιόπιστος ἡ θεία Γραφὴ Παλαιά τε καὶ Καινὴ Διαθήκη, αὐτὴ καθ᾽ ἑαυτὴν διηγουμένη καὶ ἀποφαινομένη τὸ χρήσιμον τῶν σχημάτων, ἔτι τε πάλιν ἐν τῷ τετάρτῳ ἀνακεφαλαίωσιν καὶ διαγραφὴν τῶν τοῦ κόσμου σχημάτων, ὁμοίως ἐν τῷ πέμπτῳ διαγραφὴν τῆς σκηνῆς τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ κατασκευασθείσης, καὶ τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων τὴν συμφωνίαν. ἔστω τοίνυν αὕτη ἡ βίβλος Χριστιανικὴ Τοπογραφία*
76 **A** *περιεκτικὴ παντὸς τοῦ κόσμου παρ᾽ ἡμῶν ὠνομασμένη, ἀποδείξεις ἔχουσα ἐκ τῆς θείας ὄντως Γραφῆς, περὶ ἧς ἀμφισβητεῖν Χριστιανοὺς οὐ δέον. τῆς οὖν ἄνωθεν, ὡς εἴρηται, ῥοπῆς συνεργούσης ἡμῖν διὰ τῶν ὑμετέρων προσευχῶν, ἀρχόμεθα λέγειν τὰς ἡμετέρας ὑποθέσεις. λέγει τοίνυν ὁ θεῖος κοσμογράφος Μωυσῆς,* **Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.** *ὑποτιθέμεθα τοίνυν οὐρανὸν ἅμα καὶ γῆν περιεκτικὰ τοῦ παντὸς ὑπάρχειν, ὡς περιέχοντα τὸ πᾶν ἔνδον ἑαυτῶν. ὅτι δὲ ταῦθ᾽ οὕτως ἔχει, αὐτὸς πάλιν βοᾷ* **Ἐν γὰρ ἓξ ἡμέραις ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς·** *ὁμοίως πάλιν λέγει,* **Καὶ συνετελέσθη ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν.** *ἀνακεφαλαιούμενος δὲ πάλιν, καὶ τὴν βίβλον ὀνο-*

2. *ἑαυτῆς* V. 3. *λέγειν* om. Lm. 7. *ἀδύνατον* (?) V[1]. 8. *τοῦ λόγου* Lm. 14. *οὕτω* L[1]m, *οὕτωι* S. 16. *ἀποφαινομένη*] + *καὶ* V. 17. *τῶν*—*διαγραφήν* om. S. 18. *ἐν τῇ ἐρήμῳ*] *παρὰ μωυσέως* Lm (-*ος* L[2]), *ἐν τῇ ἐρήμῳ διὰ μωυσέως* S. 24. *εὐχῶν* LSm. *τὰς ἡμετέρας*—*Μωυσῆς* om. V. 25. *λέγει*] Hic incipit W fol. 32. *μωσῆς* Lm. 28. *αυτων* V (corr. prima manu). 30. *ὁμοίως καὶ πάλιν* LSWm.

25. Gen. i. 1. 29. Ex. xx. 11.
30. Gen. ii. 1.

μάζων φησὶν οὕτως, Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὡσανεὶ B περιεκτικῶν αὐτῶν ὄντων, καὶ συνσημαίνεσθαι ὀφειλόντων πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς. εἰ γὰρ κατὰ τοὺς πεπλασμένους Χριστιανοὺς ὁ οὐρανὸς μόνος περιέχει τὸ πᾶν, οὐκ ἂν ἔλεγεν τὴν γῆν σὺν τῷ οὐρανῷ, ἀλλ', αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ. ἀλλὰ μὴν τοῦτο οὐ φαίνεται πεποιηκώς, οὔτε ἕτερός τις τῶν προφητῶν, εὔδηλον ὡς ἀμφότερα οἶδεν τοῦ παντὸς περιεκτικὰ τυγχάνειν, καὶ πᾶς δὲ ὁ χορὸς τῶν δικαίων καὶ προφητῶν τὸν οὐρανὸν ἀεὶ σὺν τῇ γῇ συνσημαίνουσιν. καὶ ἄκουσον ἑκάστου λέγοντος· Μελχισεδὲκ πρῶτος εὐλογῶν τὸν Ἀβραὰμ φησὶν οὕτως, Εὐλογημένος Ἀβρὰμ τῷ Θεῷ τῷ ὑψίστῳ, ὃς ἔκτισεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· δεύτερος Ἀβραάμ C φησιν, Ἐκτενῶ τὴν χεῖρά μου πρὸς Θεὸν τὸν ὕψιστον, ὃς ἔκτισεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. καὶ πάλιν, Ὑπόθες τὴν χεῖρά σου ὑπὸ τὸν μηρόν μου, καὶ ἐξορκίζω σε Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸν Θεὸν τῆς γῆς[1]. καὶ πάλιν, Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὃς ἔλαβέν με ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός μου. Ἔτι ὁ Δαυΐδ, Εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ Κυρίῳ τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· καὶ πάλιν, Πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, καὶ πάλιν, Σὺ κατ' ἀρχὰς, Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν D χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί. Ὁμοίως Ὠσηὲ οὕτως φησίν, Ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός σου ὁ στερεῶν τὸν οὐρανὸν καὶ κτίζων γῆν, οὗ αἱ χεῖρες ἔκτισαν πᾶσαν τὴν στρατιὰν τοῦ οὐρανοῦ. Ζαχαρίας, Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν καὶ θεμελιῶν τὴν γῆν, καὶ πλάσσων πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ.

Ἡσαΐας οὕτως λέγει Κύριος ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ πήξας αὐτὸν, ὁ στερεώσας τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ διδοὺς πνοὴν τῷ λαῷ τῷ ἐπ'

---

[1] *Σεμνοτέρως γὰρ ὁ πιστὸς Ἀβραὰμ κατὰ τῆς περιτομῆς ὡς βασιλικῆς σφραγῖδος οὔσης, ἐξορκίσαι βουλόμενος τὸν ἴδιον παῖδα,* ὑπὸ τὸν μηρόν μου, *εἶπεν,* ὑπόθες τὴν χεῖρά σου, *ἀντὶ τοῦ, ὑπὸ τὴν θείαν σφραγῖδα, τουτέστιν τὴν περιτομήν.*

---

2. *ὄντων* om. Lm. 5. *τοῦτο οὐ* in ras. S. *οὔτω* m. 8. *καὶ*] + *τῶν* LSWm. 9. *σημαίνουσι* LSWm. Μελχισεδὲχ m. 10. Εὐλογητὸς m. *ἀβραάμ* V²LSWm. 12. *πρὸς τὸν θεὸν* LSW. 13. *ἐπὶ* LSWm. 14. *τὸν οὐρανοῦ* V¹. *καὶ* ////// *τῆς* L. 17. *πάλιν* om. m. 18. *καὶ τὰ ἔργα* m. 20. *ὁ στερεῶν*] om. *ὁ* m. *τὸν* om. LSWm. 21. Ζαχαρίας δὲ m. 25. *Σεμνοτέρως—περιτομὴν* post *τὴν γῆν* (l. 11) ponit V, post *τῆς γῆς* (l. 14) LSWm. *ὡς βασ.—οὔσης* post *παῖδα* ponunt LSWm. 26. *ὑπόθες, εἶπε, τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸν μηρόν μου* LSWm. 27. *θείαν*] *βασιλικὴν* LSWm.

1. Gen. ii. 4. 10. Gen. xiv. 19. 12. Gen. xiv. 22.
13. Gen. xxiv. 2. 15. Gen. xxiv. 7. 16. Ps. cxv. 15.
17. Ps. cxxxv. 6. 18. Ps. cii. 25. 19. Hos. xiii. 4.
21. Zech. xii. 1. 23. Is. xlii. 5.

αὐτῆς, καὶ πνεῦμα τοῖς πατοῦσιν αὐτήν[1]. *καὶ πάλιν*, Ἐγὼ Κύριος συντελῶν
7 **A** πάντα, ἐξέτεινα τὸν οὐρανὸν μόνος, καὶ ἐστερέωσα τὴν γῆν. *καὶ πάλιν*, Ἐγὼ
ἐποίησα γῆν, καὶ ἄνθρωπον ἐπ' αὐτῆς. Ἐγὼ τῇ χειρί μου ἐστερέωσα τὸν
οὐρανόν· *καὶ πάλιν*, Οὕτως λέγει Κύριος ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν, οὗτος ὁ
Θεὸς ὁ καταδείξας τὴν γῆν καὶ ποιήσας αὐτήν· οὗτος διώρισεν αὐτὴν, οὐκ εἰς
κενὸν ἐποίησεν αὐτὴν, ἀλλὰ κατοικεῖσθαι. *καὶ πάλιν*, Ἐγώ εἰμι πρῶτος, καὶ
ἐγώ εἰμι εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἡ χείρ μου ἐθεμελίωσεν τὴν γῆν, καὶ ἡ δεξιά μου
ἐθεμελίωσεν τὸν οὐρανόν. *καὶ πάλιν*, Ἐπελάθου Θεὸν τὸν ποιήσαντά σε, τὸν
ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ θεμελιώσαντα τὴν γῆν. *καὶ πάλιν*, Οὕτως λέγει
Κύριος, Ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου. ποῖον οἶκον
B οἰκοδομήσετέ μοι, λέγει Κύριος, ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου; οὐχὶ ἡ χείρ
μου ἐποίησεν ταῦτα πάντα; *καὶ πάλιν*· θήσω τοὺς λόγους μου εἰς τὸ στόμα
σου, καὶ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς χειρός μου σκεπάσω σε, ἐν ᾗ ἔστησα τὸν οὐρανὸν
καὶ τὴν γῆν ἐθεμελίωσα. *καὶ πάλιν*, Ὁ κατέχων τὸν γύρον τῆς γῆς, καὶ οἱ
ἐνοικοῦντες ἐν αὐτῇ ὡσεὶ ἀκρίδες, ὁ στήσας ὡς καμάραν τὸν οὐρανὸν, καὶ δια-
τείνας ὡς σκηνὴν κατοικεῖν, ὁ διδοὺς ἄρχοντας εἰς οὐδὲν ἄρχειν, τὴν δὲ γῆν ὡς
οὐδὲν ἐποίησεν[2]. *ὁμοίως καὶ Ἱερεμίας λέγει οὕτως*, Οἳ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν
C γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ὑποκάτωθεν τοῦ οὐρανοῦ
τούτου· Κύριος ὁ ποιήσας τὴν γῆν, ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ ἀνορθώσας τὴν οἰκου-
μένην ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ φρονήσει αὐτοῦ ἐξέτεινεν τὸν οὐρανὸν, καὶ
πλῆθος ὕδατος ἐν οὐρανῷ, καὶ ἀνάγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς, ἀστραπὰς
εἰς ὑετὸν ἐποίησε, καὶ ἐξήγαγεν ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτῶν· ἐμωράνθη πᾶς

---

[1] *Ἐπισημαντέον ἐνταῦθα, ὅτι ὁ πήξας* αὐτὸν *εἶπεν, ὡσανεὶ τὸν οὐρανόν.*

[2] *Παραγραφή. Ὁ στήσας, εἶπεν, οὐχ ὁ στρέφων, ἢ ὁ περιστρέφων· ἀλλ' ὁ στήσας καὶ ὡς καμάραν, ὅπερ ἡ μὲν καμάρα δύναται μὲν ἵστασθαι, περιστρέφεσθαι δὲ οὐ δύναται.*

---

3. *ἐποίησα*] + *τὴν* LSWm. 4. *οὗτος*] *οὕτως* m. 5. *οὕτως διώρισεν* W. 8. *Θεοῦ τοῦ ποιήσαντός σε τοῦ ποιήσαντός...θεμελιώσαντος* LS²Wm. 10. *ποῖον οἶκον, καὶ τὰ ἑξῆς. θήσω* W. 11. *οἰκοδομήσατε* S. 15. *ὡσεὶ*] *ὡς* Lm. *τὸν οὐρανὸν ὡς καμάραν* LSWm. 17. *καὶ* om. m. *ἱερεμίας οὕτως λέγει. Οὕτως ἐρεῖτε αὐτοῖς. Θεοὶ οἱ* LSWm. 18. *ἀπὸ τῆς γῆς* om. LSWm. Hic desinit W fol. 33. 19. *ὁ Κύριος ποιήσας* Lm. *ἀνώρθωσε* Lm. 21. *ὑδάτων* LSWm. *ἀνήγαγε* LSm. 23. *Ἐπισημαντέον—οὐρανόν* ante verbum *Ἡσαΐας* (p. 54, l. 23) ponunt VLSW, post *πατοῦσιν αὐτὴν* m. In marginibus codicum L et S ascriptum est *σχόλιον. ἐπισημείωσις ἐνταῦθα.* 24. *ὁ στήσας—δύναται* ante verba *ὁ κατέχων κ.τ.λ.* (l. 14) ponunt codices omnes; post verbum *ἐποίησεν* transposuit m. *Παραγραφή* om. LSWm, + *καὶ πάλιν* V. *ἢ ὁ*] V, *ὁ ἦν* L¹SW, *ἢ* m. 25. *ὅπερ μὲν* SW, *ὥσπερ* //// *ἡ* L (*ἡ* in ras. al. m.). *ὥσπερ ἡ* m.

1. Is. xliv. 24. 2. Is. xlv. 12. 4. Is. xlv. 18.
6. Is. xlviii. 13. 8. Is. li. 13. 9. Is. lxvi. 1.
12. Is. li. 16. 14. Is. xl. 22. 17. Jer. x. 11—14.

ἄνθρωπος ἀπὸ γνώσεως. ὁμοίως καὶ Δανιὴλ οὕτως λέγει ἐκ προσώπου τῶν τριῶν παίδων Εὐλογεῖτε, οὐρανοί, τὸν Κύριον· εὐλογείτω ἡ γῆ τὸν Κύριον.

ὁ δὲ ἀπόστολος διδάσκων τοὺς ἐν Ἀθήναις δεισιδαίμονας Ἀρεοπαγίτας, οὕτως ἐβόα, Ὁ Θεὸς ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπάρχων Κύριος. καὶ πάλιν ἐν τῇ Λυκαονίᾳ ἐβόα τοῖς πλανωμένοις, καὶ θύειν αὐτοῖς βουλομένοις, Καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὑμῖν ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ Θεὸν ζῶντα ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος ἐν **D** Εὐαγγελίοις φησίν, Ἐξομολογοῦμαί σοι, Πάτερ, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. πάσης οὖν τῆς θείας Γραφῆς Παλαιᾶς τε καὶ Καινῆς Διαθήκης σημαινούσης, καὶ οὕτως συνήθως κατακεχρημένης, ὡς οὐρανοῦ καὶ γῆς ἔνδον ὑπάρχουσι πάντα, πῶς οἷόν τε Χριστιανὸν εἶναι τὸν τούτοις πᾶσιν ἀπιστοῦντα, καὶ ἔνδον λέγοντα τοῦ οὐρανοῦ μόνου πάντα;

Περιεκτικῶν τοίνυν τοῦ παντὸς ὑπαρχόντων τοῦ τε οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, θεμελιοῦσθαι λέγομεν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἑαυτῆς ἀσφά- 80 **A** λειαν παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ πάλιν κατὰ τὴν θείαν Γραφὴν ἐπ' οὐδενὶ σώματι· λέγει γὰρ ἐν τῷ Ἰώβ, Ὁ κρεμνῶν τὴν γῆν ἐπ' οὐδενός· καὶ πάλιν, Ποῦ ἦς ἐν τῷ θεμελιοῦν με τὴν γῆν; ἀπάγγειλον δέ μοι, εἰ ἐπίστασαι σύνεσιν, τίς ἔθετο τὰ μέτρα αὐτῆς, εἰ οἶδας; ἢ τίς ὁ ἐπαγαγὼν σπαρτίον ἐπ' αὐτῆς; ἐπὶ τίνος οἱ κρίκοι αὐτῆς πεπήγασι; τίς δέ ἐστιν ὁ βαλὼν λίθον ἀκρογωνιαῖον ἐπ' αὐτήν; ὁμοίως καὶ ὁ Δαυΐδ φησιν, Ἐθεμελίωσεν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς. τῇ οὖν δυνάμει τοῦ τὰ πάντα γενεσιουργήσαντος Θεοῦ λέγομεν αὐτὴν θεμελιοῦσθαι καὶ περικρατεῖσθαι.

1. *οὕτως λέγει* post *παίδων* ponunt LSm. 2. *εὐλογείτω*] *εὐλογεῖτο* L[1], *εὐλογεῖτε* m. 4. *ἀπόστολος*] + *Παῦλος* LSm. 5. *βοᾷ* LSm. *Θεὸς ποιήσας* (om. *ὁ*) m. 6. *αὐτῷ* L(?) Sm. 9. *ζῶντα* om. m. 14. *οιονται* VS (*οἷ-*). 16. *μόνον* L(?) m. 18. *αὐτῆς* V. 20. *λέγει γὰρ*] *καὶ πάλιν* W, qui hic incipit (f. 33). *κρημνῶν* m. 23. *ἐπιβαλὼν* Lm. 24. *αὐτῆς* Lm. *καὶ ὁ*] *καὶ ἐν τῷ* Lm. *ἐθεμελίωσας* L, *ὁ θεμελιώσας* m. 25. *τῇ οὖν—περικρατεῖσθαι* om. W. 26. *κρατεῖσθαι* Lm.

2. Dan. iii. 59, 74. 5. Acts xvii. 24. 8. Acts xiv. 15. 11. Matt. xi. 25. 20. Job xxvi. 7. 21. Job xxxviii. 5. 24. Ps. civ. 5.

---

20. *κρεμνῶν*] In margine habet S *σχόλιον*, quod et W infra post verbum *αὐτῆς* (l. 25) habet, *τὸ ἐπ'* (*ὑπ'* S) *οὐδενὸς οὐκ ἐᾷ λογίσασθαι τί ὑποκάτω αὐτῆς, οὐ στοιχεῖον, οὐ χάος, οὐ κενὸν* (*καινὸν* S) *τόπον, οὐδ' ἕτερόν τι. ὅμως καὶ τὸ ἐπὶ τινος εἴπω ὡσανεὶ ἐπ' οὐδενός* (*ὅμως—οὐδενός* om. W). In L extat scholium haud legibile.

Φέρων τε τὰ πάντα, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, **τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.** **B** εἰ γὰρ ἦν ὑποκάτω αὐτῆς, ἢ ἔξωθεν αὐτῆς οἷον δήποτε σῶμα, οὐχ ἵστατο, ἀλλὰ κατέπιπτεν, τοῦτο φυσικώτερον ἐν τῷ πᾶσιν θεωρουμένῳ. εἰ γὰρ ἀέρα τις ὑπόθοιτο, ἢ ὕδωρ, ἢ πῦρ, πάντως ἐν τούτοις κατέπιπτεν βαρυτέρα τούτων ὑπάρχουσα. ὡς βαρυτέραν τοίνυν τῶν ὅλων σωμάτων, ὁ Θεὸς αὐτὴν θεμέλιον τοῦ παντὸς ἔθηκεν, ἑδράσας τῇ ἰδίᾳ ἀσφαλείᾳ. ὥσπερ γάρ τις ὑπόθοιτο χῶρον ἕνα ἔχοντα βάθος πήχων ἑκατόν, γέμει δὲ ὁ χῶρος ἐκεῖνος σώματος παχυτέρου οἷον ὕδατος, κρατήσας δέ τις λίθον τῇ χειρὶ ἄνωθεν ἀπολύσει, πόσῳ διαστήματι χρόνου τὸ βάθος καταλήψεται; ἐρεῖ τις πάλιν καθ' ὑπόθεσιν ὡρῶν τεσσάρων. ἔτι δὲ λεπτοτέρου σώματος ὑποθέμενος γέμειν τὸν χῶρον, οἷον ἀέρος, πόσῳ πάλιν διαστήματι χρόνου τὸ βάθος καταλήψεται; δηλονότι βραχυτέρῳ, **C** ὡσανεὶ ὡρῶν δύο. πάλιν ἔτι λεπτοτέρου σώματος ὑποθέμενος, μιᾶς ὥρας εὑρήσει, καὶ ἔτι πάλιν λεπτοτέρου σώματος ὑποθέμενος, ἡμιωρίου. καὶ ἔτι πάλιν λεπτοτάτου, πάλιν βραχυτέρου εὑρήσει μέχρι καὶ τοῦ σώματος λεπτυνομένου καὶ εἰς ἀσώματον καταντήσαντος ἐξ ἀνάγκης καὶ ὁ χρόνος εἰς ἄχρονον λῆξαι. οὕτως καὶ ἐνταῦθα ἐν οὐδενὶ σώματι παντελῶς, ἀλλ' ἀσωμάτῳ, ἀνάγκη ἀχρόνως καταλαμβάνειν τὸ βαρὺ σῶμα τοῦ παντὸς χώρου τὸ βάθος καὶ ἵστασθαι. οὕτως οὖν ὁ Θεὸς φυσικῶς ἐπ' οὐδενὶ, κατὰ τὴν Γραφὴν, τὴν γῆν κρεμάσας καὶ ἑδράσας κατειληφυῖαν τὸ βάθος τοῦ χώρου, ἐθεμελίωσεν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς, οὐ κλιθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. εἰ δὲ καὶ πάλιν ἐξ ἀναιδείας τις φιλονεικῶν, ἔξωθεν γῆς καὶ οὐρανοῦ τόπον ὑπόθοιτο ἐξ **D** ἑτέρου ἀοράτου καὶ πεπλασμένου σώματος, ἄπειρον μὲν καὶ ἐπ' ἄπειρον ἐπί τινος κἀκεῖνο ἵσταται. ὅμως σὺν Θεῷ καὶ εἰς τοῦτο ἀπαντῶμεν φυσικώτερον. εἰ καὶ χάος τις ὑπόθοιτο τὸν χῶρον ἐκεῖνον,

....

1. *φέρονται* V¹S¹(?), *καὶ ὁ ἀποφέρων* W. *φησὶν ὁ Ἀπόστ.*] om. W. 2. *ὑποκάτωθεν* Lm. *ἢ ἔξωθεν αὐτῆς* om. SW. 3. *τούτου* LSWm. *τῷ*] *τὸ* V¹, om. Lm. *θεωρουμένου* V¹LSWm. 6. *αὐτὴν* post *παντὸς* ponunt SW. 7. *γάρ*] *γὰρ εἰ* V², *ἐάν* Lm. 8. *πήχεις* Lm. 13. *βραχυτέρου* Lm. 15. *σώματος ὑποθέμενος* om. Lm. 16. *βραχυτάτου* SW. 17. *καταστήσαντος* m. 18. *λῆξει* Lm. 19. *ἀσωμάτως* VS²W. 20. *τὸ βαρὺ σῶμα* post *ἵστασθαι* et *τὸ βάθος* post *χώρου* ponunt LSWm. 23. *ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς* om. V. 26. *απορον μεν* V¹. 27. *σὺν Θεῷ* om. W. 29. *ἐκεῖνον*] Lacunam hic statuit McCrindle.

1. Hebr. i. 3.

ὅτι τοῦ μὲν οὐρανοῦ κούφου καὶ ἀνωφεροῦς ὑπάρχοντος, τῆς δὲ γῆς βαρείας καὶ κατωφεροῦς, ἄκρα δὲ ἄκροις συνδεδεμένα, τοῦ μὲν ἀνωφεροῦς, τῆς δὲ κατωφεροῦς, ἄλληλα ἀντιπερισπώμενα, συνβαστάζουσι καὶ ἀκίνητα διαμένουσιν. θεμελιώσας τοίνυν ὁ Θεὸς τὴν γῆν ἐπὶ τὴν αὐτῆς ἀσφάλειαν, ἐπιμήκη οὖσαν, τὸν οὐρανὸν κατ' ἄκρα τοῖς ἄκροις τῆς γῆς συνέδησεν, στήσας μὲν κάτωθεν τὰ ἄκρα τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τεσσάρων μερῶν, ἄνωθεν δὲ ὑψηλότατα πάνυ ἐπὶ τὸ μῆκος τῆς γῆς καμαρώσας, εἰς δὲ πλάτος ἄκρα τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ κάτωθεν ἕως ἄνω τειχίσας καὶ ἀποκλείσας 81 **A** τὸν χῶρον, οἶκον, ὡς ἄν τις εἴποι, παμμεγέθη, ὡς ἐν τάξει θόλου καμαροειδοῦς ἐπιμήκους ἐποίησεν· **Ὁ στήσας γὰρ τὸν οὐρανὸν ὡς καμάραν,** φησὶν ὁ προφήτης Ἡσαΐας. περὶ δὲ τὸ κεκολλῆσθαι τὸν οὐρανὸν τῇ γῇ, ἐν τῷ Ἰὼβ γέγραπται οὕτως, **Οὐρανὸν δὲ εἰς γῆν ἔκλινεν, κέχυται δὲ ὥσπερ γῆ κονεία· κεκόλληκα δὲ αὐτὸν ὥσπερ λίθον κύβον.** τὸ εἰς γῆν αὐτὸν κλῖναι, καὶ τὸ κολλῆσαι αὐτὸν, πῶς οὐ φανερῶς δηλοῖ, ὅτι ἄκρα ἄκροις τῇ γῇ συνδέδεται ἱστάμενος ὡς καμάρα; τὸ γὰρ κλῖναι αὐτὸν, καὶ κολλῆσαι αὐτὸν τῇ γῇ, ἐπὶ σφαίρας οὐ δύναται νοεῖσθαι.

καὶ ὁ Μωσῆς δὲ διαγράφων ἐν τῇ Σκηνῇ τὴν τράπεζαν, τύπον **B** ὑπάρχουσαν τῆς γῆς, τὸ μῆκος αὐτῆς δύο πήχεων προσέταξεν γενέσθαι, καὶ τὸ πλάτος πήχεως ἑνός. οὕτως οὖν, καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας, τὸ σχῆμα τοῦ οὐρανοῦ τοῦ πρώτου, τοῦ γεγονότος ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ, τοῦ σὺν τῇ γῇ γεγονότος, τοῦ περιέχοντος τὸ πᾶν σὺν τῇ γῇ, τοῦ καμαροειδοῦς, καὶ ἡμεῖς λέγομεν. καὶ ὡς ἐν τῷ Ἰὼβ λέλεκται κεκολλῆσθαι τῇ γῇ τὸν οὐρανὸν, πάλιν οὕτως λέγομεν. ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ Μωυσέως μεμαθηκότες ὅτι ἐπὶ τὸ μῆκος πλέον ἡ γῆ ἐκτέταται, λέγομεν πάλιν, μεμαθηκότες πείθεσθαι τῇ θείᾳ ὄντως Γραφῇ. εἶτα λοιπὸν ἐπειδὴ καὶ τὰ ὕδατα καὶ ἀγγέλους καί τινα ἕτερα σὺν τῇ γῇ καὶ αὐτῷ τῷ πρώτῳ οὐρανῷ ὁ Θεὸς ἀθρόως παρήγαγεν, ποιεῖ ἐπ' ὄψεσιν αὐτῶν τῇ δευτέρᾳ **C** ἡμέρᾳ, ὥσπερ ἰδίοις κτίσμασι κεχρημένος, ἐκ τῶν ὑδάτων πήξας ὥσπερ ἐξ ὕλης τὸν δεύτερον τοῦτον οὐρανὸν καὶ ὁρώμενον, καθ'

8. *πλάτος*] + *τῆς γῆς* SW, *τῆς γῆς τὰ* Lm. 12. *τοῦ* SW. 14. *κονία* LSW. 15. *κωλεισαι* V^1, *κεκολλῆσθαι* m. 16. *συνδέδενται* SW. 17. *καὶ κολλῆσαι αὐτὸν* om. V. 18. *δύναται*] + *ὅλως* Lm. 22. *γεγονότος—γῇ* om. SW. 24. *λέγωμεν* V^1. *ὥσπερ* Lm. 26. *μωϋσῆ* V, *μωσέως* Lm. 32. *καὶ ὁρώμενον οὐρανόν* LSWm.

11. Is. xl. 22. 13. Job xxxviii. 37, 38.

ὁμοιότητα τῷ εἴδει, οὐ τῷ σχήματι τοῦ πρώτου οὐρανοῦ, καὶ μεσάζει τὸ ὕψος τὸ ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τοῦ προτέρου οὐρανοῦ. κἀκεῖ ἁπλώσας ἐκτείνει δι' ὅλου τοῦ χώρου κατὰ τὸ εὖρος, ὥσπερ ἐπὶ στέγης μέσης, καὶ συνδεσμεῖ τὸ στερέωμα τῷ πρώτῳ οὐρανῷ, διελὼν καὶ μερίσας τὰ λοιπὰ ὕδατα, τὰ μὲν ἐπάνω τοῦ στερεώματος, τὰ δὲ εἰς τὴν γῆν ἐάσας ὑποκάτω τοῦ στερεώματος, καθὰ διηγεῖται ὁ θεῖος Μωσῆς, καὶ ποιεῖ τὸν ἕνα χῶρον ἤτοι οἶκον, δύο οἴκους, τουτέστιν ἀνάγαιον καὶ κατάγαιον.

D *πάλιν γὰρ λέγει ἡ θεία Γραφὴ περὶ τοῦ δευτέρου οὐρανοῦ οὕτως, παρὰ μὲν τῷ Μωσῇ,* **Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα οὐρανόν,** *παρὰ δὲ τῷ θεσπεσίῳ Δαυΐδ,* **Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέῤῥιν·** *ἐπάγει γάρ,* **Ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῷα αὐτοῦ,** *σαφῶς περὶ αὐτοῦ τοῦ στερεώματος ἐξειπών. πολλάκις δὲ καὶ τοὺς δύο συμπεριλαμβάνουσα ἡ Γραφή, ὡς ἐφ' ἑνὸς ἑνικῶς ἐκφωνεῖ λέγουσα διὰ Ἡσαΐου,* **Ὁ στήσας τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ καμάραν, καὶ διατείνας αὐτὸν ὡς σκηνὴν κατοικεῖν,** *τὸ μέν,* **ὡς καμάραν,** *ἐπὶ τοῦ πρώτου οὐρανοῦ, τὸ δέ,* **διατείνας ὡς σκηνήν,**
84 **A** *περὶ τοῦ στερεώματος εἰποῦσα, ὡς συνδεδεμένους καὶ ὁμοίους τῷ εἴδει ἀμφοτέρους ἑνικῶς ἐκφωνήσασα. ὁ δὲ Δαυῒδ οὕτως λέγει,* **Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα,** *δυϊκῶς μὲν ἀρξάμενος, ἑνικῶς δὲ καταλήξας. ἐπειδὴ γάρ, κατὰ τὸ τῆς Ἑβραΐδος γλώττης ἰδίωμα, οὐρανοὶ καὶ οὐρανὸς ὁμοίως ἐκφωνεῖται, συνδέδενται δὲ καὶ ἀμφότεροι ὡς εἷς, καὶ ὅμοιοί εἰσιν κατ' αὐτὸ τὸ εἶδος καὶ τὴν πρόσοψιν, ἀδιαφόρως ἡ θεία Γραφὴ καὶ πληθυντικῶς καὶ ἑνικῶς καλεῖ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ. τούτῳ γὰρ τῷ ἰδιώματι κεχρημένος ὁ μακάριος Δαυῒδ βοᾷ* **Αἰνεῖτε αὐτόν, οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν,** *ἵνα εἴπῃ ἑνικώτερον,* **ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ,** *ἐπιφέρει γὰρ*
B **καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν,** *σαφῶς καὶ ἐνταῦθα, πληθυντικῶς μὲν εἰπών, οὐρανῶν, περὶ δὲ τοῦ στερεώματος δηλώσας τοῦ ἔχοντος ἐπάνω τὰ ὕδατα. ἑπόμενος γὰρ τῷ ἰδιώματι, ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν,* **ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ,** *εἶπεν,* **οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν.** *αὐτὸς γὰρ πάλιν*

1. *προτέρου* LSWm. 3. *ἁπλῶς* SW. 6. *ὑποκάτω τοῦ στερεώματος* om. SW. 7. *τὸν μὲν ἕνα* SW. 8. *ἀνώγαιον* S^1, *ἀνώγεον* L^1S^2W, *ἀνώγεων* L^2m, *καταγαον* V^1, *κατώγαιον* S^1, *κατώγεον* L^1S^2W, *κατώγεων* L^2m. 9. *πάλιν δὲ* Lm. 14. *ἑνικῶς* om. SW. 15. *ὡς* Lm. *αὐτὸν* om. Lm. 18. *ἑνικῶς*] + *οὐρανὸν* SWm. 19. *τὴν δόξαν* m. *τῶν χειρῶν* m. 21. *κατὰ*] *καὶ* V ($^{2?}$) L^1. *ὁμοίως* om. L, שמים m. 24. *καὶ ἑνικῶς* om. S. 25. *κέχρηται ὡς* S. 26. *εἴπῃς* LSm. 27. *καὶ* om. Lm.

10. Gen. i. 8. 11. Ps. civ. 2, 3. 14. Is. xl. 22.
19. Ps. xviii. 1. 25. Ps. cxlviii. 4.

καὶ ἑτέρωθί φησιν Ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ, τὴν δὲ γῆν ἔδωκε τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, οὐρανὸν οὐρανοῦ καλέσας τὸν πρῶτον τὸν καμαροειδῆ, ὃς οὐρανός ἐστι τοῦ στερεώματος, ὡς ἀνώτερος καὶ ὑψηλότερος αὐτοῦ ὑπάρχων. καὶ ὁ ἱεροφάντης δὲ Μωσῆς ἐν τῷ Δευτερονομίῳ φησὶν οὕτως, Ἰδοὺ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ὁ οὐρανὸς, καὶ ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ, ἡ γῆ καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν ἐν αὐτῇ. ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας ἀπόστολος κέχρηται τούτῳ τῷ ἰδιώματι βοῶν, Ἡμῶν δὲ τὸ C πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ Σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα, ἀρξάμενος μὲν πληθυντικῶς, ἐπὶ τὸ ἑνικὸν δὲ λήξας, ἐξ οὗ, ἑνικῶς εἰπών. πολλάκις δὲ καὶ ὁ Δαυῒδ κατακέχρηται τῷ τοιούτῳ ἰδιώματι βοῶν, Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν, ὅτι καὶ Ἐκ τῆς γῆς αἰνεῖτε αὐτὸν, συντελῶν λέγει, Ἡ ἐξομολόγησις αὐτοῦ ἐπὶ γῆς καὶ οὐρανοῦ, ἀλλὰ καὶ, Τῷ ποιήσαντι τοὺς οὐρανοὺς ἐν συνέσει, καὶ ὅσα κατὰ τὸ μέρος τοῦτο διηγεῖται.

τὸ δὲ σχῆμα τῆς γῆς εἴπαμεν ἐπίμηκες ἀπὸ ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμὰς, καὶ εὖρος ἀπὸ ἄρκτου ἐπὶ μεσημβρίαν, διαιρεῖσθαι δὲ ταύτην εἰς δύο, μεσαζούσης κύκλοθεν τῆς θαλάσσης τοῦ λεγομένου παρὰ τοῖς ἔξω Ὠκεανοῦ, καὶ κυκλούσης ταύτην γῆν ἣν νῦν οἰκοῦμεν οἱ ἄνθρωποι, κἀκείνην ἧς τὰ ἄκρα τοῦ οὐρανοῦ τοῖς ἄκροις αὐτῆς συνδέδενται, ἣ καὶ κυκλοῖ τὸν Ὠκεανὸν, ἥν ποτε ᾠκοῦμεν οἱ ἄνθρωποι κατὰ ἀνατολὰς, πρὶν γενέσθαι ἐπὶ Νῶε τὸν κατακλυσμὸν, ἔνθα καὶ ὁ παράδεισός ἐστιν. περάσαντες ἐπὶ τοῦ D κατακλυσμοῦ εἰς ταύτην τὴν γῆν διὰ τῆς κιβωτοῦ παραδόξως τὸν Ὠκεανὸν ἐπὶ τὰ μέρη τῆς Περσίδος, ἔνθα καὶ ἐκάθισεν ἡ κιβωτὸς εἰς τὰ ὄρη Ἀραράτ, διασώσασα τόν τε Νῶε καὶ τοὺς τρεῖς υἱοὺς αὐτοῦ σὺν ταῖς γυναιξὶν αὐτῶν, ὡς εἶναι ζυγὰς τέσσαρας, καὶ τὰ ἄλογα πάντα, τὰ μὲν καθαρὰ ἀπὸ ζυγῶν τριῶν, τὰ δὲ θηριώδη ἀπὸ ἑνὸς ζευγαρίου, ἐπειδὴ τὸ περισσὸν ἓν ἀπὸ 85 A πάντων τῶν καθαρῶν θυσίαν τῷ Θεῷ ἀνενέγκας φαίνεται ὁ Νῶε· ὥστε οἱ μὲν ἄνθρωποι ζυγαὶ τέσσαρες ἦσαν, τὰ δὲ καθαρὰ ἄλογα ἀπὸ ζυγῶν τριῶν, καὶ τὰ ἄγρια ἀπὸ ἑνὸς ζευγαρίου. καὶ περάσασα

3. ὡς om. S. 7. ἀπόστολος] + Παῦλος LSm. δὲ καὶ τὸ m. 9. λήξας (καταλήξας m) δὲ ἐπὶ τὸ ἑνικόν, τὸ (τὸ om. S) ἐξ LSm. 15. εἴπομεν L^2S^2m. ἐπὶ μῆκος Lm. τὴν δύσιν LSm. 17. κύκλωθεν L^2S^1m. 18. ταύτην] + τὴν L. νῦν om. m. 19. κἀκείνην ἧς] κἀκείνης S. 20. οἰκοῦμεν V^1S, ᾤκουν μὲν Lm. 22. ἀπὸ Lm. 25. κιβωτὸς τοῦ Νῶε Lm. 26. τρεῖς om. m. 27. καθαρὰ πάντα LSm. 28. τὰ m. ἓν ἀπὸ] ενα. το V^1.

1. Ps. cxv. 16. 5. Deut. x. 14. 7. Philip. iii. 20. 11. Ps. cxlviii. 1, 7, 13. 13. Ps. cxxxvi. 5.

εἰς τὴν γῆν ταύτην, εἰς ἣν νῦν ἐκ τότε οἰκοῦμεν, διαμεμερισμένοι τὴν γῆν υἱοὶ τοῦ Νῶε οἱ τρεῖς, ὅ τε Σὴμ καὶ οἱ ἐκ τούτου ἀπὸ Ἀσίας ἕως ἔσω ἀνατολῶν τοῦ Ὠκεανοῦ, καὶ ὁ Χὰμ καὶ οἱ ἐκ τούτου ἀπὸ τῆς δύσεως τῶν λεγομένων Γαδείρων, ἕως τοῦ Ὠκεανοῦ τῆς Αἰθιοπίας τῆς καλουμένης Βαρβαρίας, πέραν τι πέρα τοῦ Ἀραβίου κόλπου, παρατείνοντες ἕως τῆς ἡμετέρας θαλάσσης, Παλαιστίνης λέγω καὶ Φοινίκης, πάντα τὰ νότια μέρη, καὶ πᾶσαν **B** τὴν Ἀραβίαν τὴν καθ' ἡμᾶς καὶ τὴν καλουμένην Εὐδαίμονα, καὶ ὁ Ἰάφετ καὶ οἱ ἐκ τούτου ἀπὸ τῶν βορειοτέρων μερῶν, τῶν Μηδικῶν λέγω, καὶ Σκυθῶν μέχρι τοῦ Ὠκεανοῦ κατὰ τὴν δύσιν, ἕως ἔξω Γαδείρων, καθὰ καὶ ἐν τῇ Γενέσει γέγραπται παρὰ τοῦ θεσπεσίου Μωσέως περὶ τῶν τριῶν τούτων ἐν τῷ διαμερισμῷ τῆς γῆς οὕτως, Υἱοὶ Ἰαφὲτ, Γάμερ καὶ Μαγὼγ, καὶ Μαδαΐ, καὶ Ὑωουὰν, καὶ Ἐλισὰ, ἵνα εἴπῃ τὰ ὑπερβόρεια ἔθνη τῶν Σκυθῶν καὶ Μήδων. εἶθ' οὕτως Ἴωνας καὶ Ἑλλαδικοὺς, ὁμοίως καὶ Θοβὲλ, καὶ Μωσὼχ, καὶ Θήρας, ἵνα τὰ πλησίον αὐτῶν δηλώσῃ. Θήρας γὰρ τοὺς Θρᾷκας καλεῖ, καὶ ἐκ τούτων λέγει ἀφωρίσθαι εἰς τὰς νήσους τῶν ἐθνῶν καὶ τὰ παραθαλάσσια· τοῦτο γὰρ δηλοῖ Θαρσεῖς. Κητίους δὲ τοὺς τῆς Κύπρου **C** καλεῖ, καὶ Ῥοδίους τοὺς τῆς Ῥόδου. Υἱοὶ δὲ Χὰμ, Χοὺς καὶ Μεσραεὶμ, ἵνα εἴπῃ Αἰθίοπας καὶ Αἰγυπτίους. λοιπὸν Φοὺθ καὶ Χαναὰν, ἵνα εἴπῃ Λίβυας καὶ τὰ πλησίον ἔθνη. υἱοὶ δὲ Χοὺς, Σαβὰ καὶ Εὐηλᾶ, ἵνα εἴπῃ Ὁμηρίτας καὶ τοὺς πλησίον· ὁμοίως καὶ τὰ καθεξῆς ὅλα τὰ εἰς τὰ νότια μέρη ὄντα ἔθνη. καὶ τοὺς Χαναναίους ἐκ τοῦ Μεσραεὶμ λέγει εἶναι, τουτέστιν τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοὺς Σιδονίους, καὶ πάντα τὰ ἔθνη τὰ πλησίον. Υἱοὶ δὲ Σὴμ, Ἐλὰμ καὶ Ἀσοὺρ, τουτέστιν Ἐλαμίτας καὶ Ἀσυρίους, καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη καὶ ὅσα ἐξ αὐτῶν ἐπεξετάθησαν ἕως Ἀσίας καὶ ἐπὶ ἀνατολὴν, Περσῶν, Οὔννων, Βάκτρων, Ἰνδῶν ἕως τοῦ Ὠκεανοῦ.

1. *ἐκ τότε νῦν* Lm. 2. *οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ* N. LSm. 3. *ἔσω ἀπὸ* Lm. 4. *τῆς* om. Lm. *γαδήρων* V, et sic infra. 5. *αἰθιωπίας* V. *λεγομένης* LSm. *τι πέρα* om. LSm. 6. *ἀρραβίον* L², et sic infra. *παρατείνων* LSm. 7. *παλεστίνης* V. *φυνίκης* V. 9. *ἰάφεθ* L². *μερῶν* om. LSm. 12. *οὕτως*] + *λέγοντος* LSm. 13. *μαδαὴ* L¹. *υωουαν* V, *ἰωναῦν* S, *ἰόναῦν* L, Ἰουαῦν m. *ελλησα* V. 15. Θωβὲλ LSm. Μοσὼχ LSm. *ἵνα καὶ* m. 16. *καλεῖ*] *λέγει* LSm. 17. *παραπλήσια* Lm. 18. Κητίους] *σκυθίους* LS. 20. Φοὺθ] *χους* V. 21. *εὐιλά* S, Ἐλησᾶ m. 22. *ομηρητης* V. 24. *μεσραημ* V, *μεσ//ραεὶμ* L. *σιδωνίους* L²m. 26. *ελαμητας* V. Ἀσσυρίους m. 27. *ἐπεκτάθησαν* VS, *ἐπεξετάσθησαν* L¹. 28. *οὔνων* L¹.

13—21. Gen. x. 2—7. 25. Gen. x. 22.

Ἔνθεν οὖν λαβόντες καὶ οἱ ἔξωθεν, εἰς τρία μέρη διαιροῦσι πᾶσαν τὴν γῆν, Ἀσίαν καὶ Λιβύην καὶ Εὐρώπην, Ἀσίαν μὲν τὴν Ἀνατολὴν καλοῦντες, Λιβύην δὲ Νότον ἕως τῆς Δύσεως, Εὐρώπην **D** *δὲ τὸν Βορρᾶν, ἕως πάλιν τῆς Δύσεως ὅλης. εἰσὶν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ γῇ εἰσβάλλοντες ἐκ τοῦ Ὠκεανοῦ, καθὼς καὶ οἱ ἔξωθεν ἐν τούτοις ἱστοροῦντες ἀληθεύουσι, κόλποι τέσσαρες, οὗτος ὁ παρ' ἡμῖν ὁ κατὰ τὴν Ῥωμανίαν ἀπὸ τῶν Γαδείρων, κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος τῆς γῆς εἰσβάλλων, καὶ ὁ Ἀράβιος ὁ καλούμενος Ἐρυθραῖος, καὶ ὁ Περσικὸς, εἰσβάλλοντες ἀμφότεροι ἐκ τοῦ λεγομένου Ζιγγίου, ἐπὶ τὸ νότιον καὶ ἀνατολικώτερον μέρος τῆς γῆς ἀπὸ τῆς λεγομένης Βαρβαρίας, ἔνθα καὶ ἡ γῆ τῆς Αἰθιοπίας τέλος ἔχει. ἴσασιν δὲ τὸ λεγόμενον Ζίγγιον, οἱ τὴν Ἰνδικὴν θάλατταν διαπερῶντες,* 88 **A** *περαιτέρω τυγχάνον τῆς λιβανωτοφόρου γῆς τῆς καλουμένης Βαρβαρίας ἣν καὶ κυκλοῖ ὁ Ὠκεανὸς, εἰσβάλλων ἐκεῖθεν εἰς ἀμφοτέρους τοὺς κόλπους. καὶ ὁ τέταρτος ἐκ τοῦ βορείου μέρους τῆς γῆς εἰσβάλλων ἀνατολικώτερος, ὁ καλούμενος Κασπία θάλασσα, ἤτοι Ὑρκανία. οὗτοι γὰρ μόνοι οἱ κόλποι πλέονται, ἀδυνάτου ὑπάρχοντος τοῦ Ὠκεανοῦ πλέεσθαι διὰ τὸ πλῆθος τῶν ῥευμάτων, καὶ τῶν ἀναδιδομένων ἀτμῶν, καὶ ἀμβλυνόντων τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ πολλὰ διαστήματα ἔχειν. ταῦτα δὲ παραλαβὼν ἐκ τοῦ θείου, ὡς εἴρηται, ἀνδρὸς, ἤτοι καὶ αὐτῆς τῆς πείρας, ἐσή-* **B** *μανα, ἐμπορίας γὰρ χάριν ἔπλευσα τοὺς τρεῖς κόλπους, τόν τε κατὰ τὴν Ῥωμανίαν, καὶ τὸν Ἀράβιον καὶ τὸν Περσικόν, καὶ ἀπὸ τῶν οἰκούντων δὲ ἢ καὶ πλεόντων τοὺς κόλπους ἀκριβῶς μεμαθηκώς.*

Ἐν οἷς ποτε πλεύσαντες ἐπὶ τὴν ἐσωτέραν Ἰνδίαν, καὶ ὑπερβάντες μικρῷ πρὸς τὴν Βαρβαρίαν, ἔνθα περαιτέρω τὸ Ζίγγιον τυγχάνει, οὕτω γὰρ καλοῦσι τὸ στόμα τοῦ Ὠκεανοῦ, ἐκεῖ ἐθεωροῦμεν εἰς τὰ δεξιὰ εἰσερχομένων ἡμῶν, πλῆθος πετεινῶν πετομένων ἃ καλοῦσι σοῦσφα. εἰσὶ δὲ ὡς διπλοῖ ἰκτῖνες, καὶ μείζους μικρὸν, καὶ δυσαερίαν πολλὴν ἐν τῷ τόπῳ, ὥστε δειλιᾷν πάντας· ἔλεγον γὰρ πάντες οἱ ἐν τῷ πλοίῳ ἐμπείρως ἔχοντες, ναῦταί τε καὶ ἐπιβάται, ὅτι ἐγγύς ἐσμεν τοῦ Ὠκεανοῦ, καὶ ἔλεγον τῷ κυβερνήτῃ

2. *Ἀσίαν—Εὐρώπην* om. V, *ἀσίαν λιβύην* (om. *καὶ*) S. 6. *τούτῳ* V²LSm. 7. *δυσικὸν* V. 8. *ἀρράβιος* VL² et sic infra. 13. *λιβανοτοφόρου* VL (et sic semper). 20. *τῷ* LSm. 21. *θείου ἀνδρὸς, ὡς εἴρηται,* Lm. 22. *κόλπους*] + *τούτους* Lm. 24. *κόλπους*] *τόπους* LSm. 28. *ἐθεώρουν μὲν* m. 30. *μικρων* V¹, *μικρῶ* V². 32. *ἔχοντες*] + *πλωτῆρες* LSm.

Ἄπωσαι τὴν ναῦν ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ εἰς τὸν κόλπον, μὴ ἐκσύρωμεν τοῖς ῥεύμασι, καὶ ἐμπέσωμεν εἰς τὸν Ὠκεανὸν καὶ ἀπολώμεθα. **C** *ὁ γὰρ Ὠκεανὸς εἰς τὸν κόλπον εἰσβάλλων, κῦμα μέγα καὶ ἐξαίσιον ἐποίει, ἐκ τοῦ δὲ κόλπου ῥεύματα εἷλκον ἐπὶ τὸν Ὠκεανὸν, καὶ ἦν φρικτὸν ἡμῖν πάνυ τὸ θέαμα, καὶ δειλία πολλὴ κατεῖχεν ἡμᾶς. ἐκ τῶν δὲ πετεινῶν ἐκείνων τῶν καλουμένων σοῦσφα, ἠκολούθουν ἡμῖν ἐπὶ πολὺ πετόμενα κατὰ τὸ ὕψος, ἅ τινα ἐσήμαινον ἐγγὺς εἶναι τὸν Ὠκεανόν.*

Τῆς δὲ γῆς ταύτης ἧς οἰκοῦμεν, τὰ μὲν βόρεια μέρη καὶ δυτικὰ, ὑψηλότατα πάνυ εἰσὶ, τὰ δὲ ἀνατολικὰ καὶ νότια χθαμαλὰ κατὰ ἀναλογίαν. ὅσον πλάτος ἔχει ἡ γῆ ἀνεπαισθήτως χθαμαλῶς κειμένη, τοσοῦτον εὑρίσκεται ἔχουσα ὕψος εἰς τὰ βόρεια καὶ **D** *δυτικὰ, περαιτέρω τὸν Ὠκεανὸν ἔχουσα εἰς βάθος κείμενον, τὰ δὲ ἀνατολικὰ καὶ νότια μέρη περαιτέρω τὸν Ὠκεανὸν ἔχουσα οὐκ εἰς βάθος, ἀλλ' ἴσον. καὶ ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν πραγμάτων ἔνεστιν ἰδεῖν, ὅτι οἱ πλέοντες τὰ βόρεια καὶ δυτικὰ μέρη,* **Ἀναβολεῖς** *καλοῦνται, ὡς ἄνω που ἀνερχόμενοι καὶ βραδυπλοοῦντες ἐν τῷ* 89 **A** *ἀνέρχεσθαι, ἐν δὲ τῷ ὑποστρέφειν ὡς ἐξ ὕψους ἐπὶ τὰ κάτω ἐρχόμενοι, ταχυπλοοῦντες, καὶ δι' ὀλίγων ἡμερῶν τὸν πλοῦν ἀνύοντες. καὶ οἱ δύο δὲ ποταμοὶ* Τίγρης *καὶ* Εὐφράτης, *ἀπὸ τῶν βορείων, τουτέστι* Περσαρμενίας, *ἐπὶ τὰ νότια κατερχόμενοι, πολλὰ πάνυ ῥεύματα ἔχουσιν πλείω πολὺ τοῦ παρ' ἡμῖν* Νείλου *ποταμοῦ, τουτέστιν τοῦ* Γηῶν. *ὁ γὰρ* Νεῖλος *οὗτος ποταμὸς ἀπὸ τῶν χθαμαλῶν καὶ νοτίων τόπων ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα καὶ βόρεια μέρη ὠθούμενος καὶ ἄνω που τρέχων, ὁμαλώτερα πάνυ ῥεύματα ἔχει. τὰ δὲ ἀνατολικὰ καὶ νότια μέρη, ὡς χθαμαλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἡλίου περιθαλπόμενα, θερμότερα τυγχάνει, ὅθεν καὶ τὰ σώματα τῶν οἰκούντων μελανότερα τυγχάνει. τὰ δὲ βόρεια καὶ δυτικὰ, ὡς ὑψηλότερα καὶ μακρὰν τοῦ ἡλίου τυγχάνοντα, ψυχρότερα τυγχάνει,* **B** *ὅθεν καὶ τὰ σώματα τῶν οἰκούντων λευκότερα τυγχάνει, ἑαυτοὺς περιθάλποντες διὰ τὸ κρύος. οὔτε δὲ πᾶσα ἡ γῆ αὕτη οἰκεῖται· τὰ ὑπερβόρεια γὰρ μέρη εἰς ἄκρον ψυχόμενα, ἀοίκητα διαμένει, καὶ τὰ ὑπερνότια ἐκ τῆς ἄγαν θέρμης ἀοίκητα διαμένει· οὕτως γὰρ καὶ λέγει ὁ* Λαυΐδ, **Ὅτι οὔτε ἐξ ἐξόδων, οὔτε ἀπὸ δυσμῶν, οὔτε ἀπὸ ἐρήμων**

2. *ἀπολόμεθα* V[1], *ἀπολούμεθα* Lm. 4. *ἐκ δὲ τοῦ* V[2]LSm. 6. *ἐκ δὲ τῶν* V[2]Lm. 10. *ἀνατολικὰ καὶ* om. m. 13. *ἐχούσῃ* S (man. rec.). 15. *καὶ* om. Lm. 18. *ἐπιστρέφειν* LSm. 21. *βορείων*] + *μερῶν* LSm. 27. *ὅθεν—τυγχάνει* om. LSm. 31. *οὔτε*] *ουτω* V. 33. *θερμότητος* Lm. 34. *καὶ ὁ μακάριος Δαυῒδ λέγει* LSm, addito in S *ἐν τῷ ψαλμῷ τῷ ἑβδομηκοστῷ τετάρτῳ*.

34. Ps. lxxv. 6.

ὀρέων, ἐξόδους καλῶν τὴν ἀνατολήν, δυσμὰς δὲ τὰ δυϊκά, ἐρήμους τὰ λοιπὰ δύο κλίματα, ὡσανεὶ τὰ ὑπερβόρεια καὶ τὰ ὑπερνότια· ταῦτα δὲ καὶ οἱ ἔξωθεν ἱστοροῦντες ἀληθεύουσιν.

τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, ἐροῦμεν, λαμβάνοντες μὲν κατὰ τὴν θείαν Γραφήν, ἐξ ἀνατολῶν τὸν ἥλιον πορευόμενον διὰ τοῦ ἀέρος C τὰ νότια μέρη, ὑψούμενον καὶ φαίνοντα ἐπὶ τὸν βοῤῥᾶν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ· τὸ δὲ ὕψος τῆς γῆς τὸ βόρειον καὶ δυτικὸν μεσολαβοῦν, ποιεῖ νύκτα περαιτέρω τῆς γῆς ταύτης κατὰ τὸν Ὠκεανόν, καὶ τὴν γῆν τὴν πέραν τοῦ Ὠκεανοῦ κατ᾽ αὐτὰ τὰ μέρη, εἶτα λοιπὸν περὶ δυσμὰς γινόμενος ὁ ἥλιος ὑπὸ τὸ ὕψος τῆς γῆς, καὶ διατρέχων ἐπάνω τοῦ Ὠκεανοῦ διὰ τῶν βορείων μερῶν, ποιεῖ ἐνταῦθα νύκτα, ἄχρι κυκλῶν ἔλθῃ πάλιν εἰς ἀνατολάς, καὶ ὑψούμενος πάλιν κατὰ τὸ νότιον μέρος καταλάμψει ταύτην τὴν οἰκουμένην, καθὰ καὶ ἡ θεία Γραφὴ λέγει διὰ τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος, **Ἀνατέλλει ὁ ἥλιος, καὶ δύνει ὁ ἥλιος, καὶ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ἕλκει· ἀνατέλλων αὐτὸς ἐκεῖ πορεύεται πρὸς νότον, καὶ κυκλοῖ πρὸς βοῤῥᾶν. κυκλοῖ κυκλῶν, καὶ ἐπὶ κύκλους αὐτοῦ** D **ἐπιστρέφει τὸ πνεῦμα.** τὸ πνεῦμα ἐνταῦθα τὸν ἀέρα καλεῖ, ὅτι ἐν τῷ ἀέρι κυκλῶν, φησίν, ἀπὸ ἀνατολῶν ἐπὶ νότον, καὶ ἀπὸ νότου εἰς δυσμάς, καὶ ἀπὸ δυσμῶν ἐπὶ βοῤῥᾶν, καὶ ἀπὸ βοῤῥᾶ πάλιν ἐπὶ ἀνατολάς, νύκτας καὶ ἡμέρας ἀπεργάζεται καὶ τὰς τροπάς. τὸ γὰρ **Κυκλοῖ κυκλῶν, καὶ ἐπὶ κύκλους αὐτοῦ ἐπιστρέφει**, μετὰ τοῦ δρόμου καὶ τὰς τροπὰς ἐσήμανεν, πληθυντικῶς αὐτὰ ἐξειπών. οὐ γὰρ τὸ πνεῦμα **κυκλοῦν** λέγει, ἀλλὰ τὸν ἥλιον διὰ τοῦ πνεύματος, τουτέστιν τοῦ ἀέρος. ἀλλὰ καὶ ὁ μακάριος Μωϋσῆς κελευσθεὶς ποιῆσαι τὴν σκηνὴν ἐν τῷ ὄρει τῷ Σιναίῳ, κατὰ τὸν τύπον ὃν 92 A ἑωράκει, θεόθεν τὴν ἐξωτέραν σκηνὴν τύπον τούτου τοῦ ὁρωμένου κόσμου γενέσθαι ἔφησεν. ἑρμηνεύων ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ καὶ τὴν ἐσωτέραν τοῦ καταπετάσματος σκηνήν, τύπον τῶν οὐρανίων, τουτέστιν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὡσανεὶ τῆς μελλούσης καταστάσεως, τὸ καταπέτασμα ἀντὶ τοῦ στερεώματος λαβών, ὃ καὶ μεσάζει τὴν σκηνὴν εἰς δύο σκηνάς. ὥσπερ καὶ τῷ οὐρανῷ καὶ τῇ γῇ μεσολαβοῦν τὸ στερέωμα, ἐποίησεν δύο κόσμους, τοῦτον καὶ τὸν μέλλοντα· ἐν ᾧ μέλλοντι κόσμῳ

1. *τὰ δυϊκὰ* m, *τὰ δυτικὰ* L (-*τικ*- al. m in ras.), *τὰς δυσμὰς* VS. *ἔρημα δὲ* LSm. 2. *δύο* om. Lm. 9. *γῆν πέραν* (om. *τὴν*) V. *τὰ* om. m. *ἐπὶ* LSm. 12. *κυκλεύων* LSm. 14. *σοφοῦ*] *θείου* Lm. 16. *κυκλοῖ πρὸς βοῤῥᾶν* om. m. 18. *ἐπὶ τὸν νότον* LSm. 19. *βοῤῥᾶ*] *βορρᾶν* V[1]. *πάλιν* om. m. 20. *τὰς* om. m. 27. *ἑρμηνεύων*] + *δὲ* V (man. rec.) L[2]m. 28. *καὶ* om. LSm. 32. *τῇ// γῇ//* L.

14. Eccl. i. 5, 6.

εἰσῆλθεν πρῶτος πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν Χριστὸς, ἐγκαινίσας ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν. εἰς δὲ τὴν πρώτην σκηνὴν διαγράφει **B** ἐν μὲν τῷ νότῳ τὴν λυχνίαν, ἑπτὰ λύχνους ἔχουσαν κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῆς ἑβδομάδος, τύπον ὑπάρχουσαν τῶν φωστήρων, φαίνοντας κατὰ τὴν τράπεζαν τὴν κειμένην ἐν τῷ βοῤῥᾷ, τουτέστιν τῆς γῆς, ἐν ᾗ κελεύει δώδεκα ἄρτους προθέσεως ἐφημερινοὺς τίθεσθαι, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν δώδεκα μηνῶν, εἰς ἑκάστην γωνίαν τῆς τραπέζης τρεῖς ἄρτους, ὃ γίνεται τροπαὶ τέσσαρες, ἀπὸ μηνῶν τριῶν. προστάττει δὲ καὶ πέριξ τῆς τραπέζης κυμάτιον στρεπτὸν κύκλῳ, ὡσανεὶ πλῆθος ὑδάτων, τουτέστι τὸν Ὠκεανὸν, καὶ πάλιν κύκλῳ τοῦ κυματίου στεφάνην παλαιστοῦ κύκλῳ, τουτέστιν τὴν πέραν καὶ κύκλῳ τοῦ Ὠκεανοῦ γῆν, ἔνθα κατὰ ἀνατολὰς κεῖται καὶ ὁ παράδεισος, ἔνθα καὶ τὰ ἄκρα τοῦ οὐρανοῦ τοῖς ἄκροις συνδέδενται τῆς γῆς. οὐ μόνον δὲ ἐκ ταύτης τῆς διαγραφῆς **C** διδασκόμεθα περὶ τῶν φωστήρων, καὶ τῶν ἄστρων, ὅτι τὸν νότον διατρέχουσιν οἱ πλείους ἀνατέλλοντες, ἀλλ' ἐν ταὐτῷ καὶ περὶ τῆς γῆς διδάσκει, ὅτι ἔξωθεν ἑαυτῆς τὸν Ὠκεανὸν ἔχει κυκλοῦντα, καὶ πάλιν ὅτι πέραν τοῦ Ὠκεανοῦ γῆ ὑπάρχει κυκλοῦσα τὸν Ὠκεανόν.

ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς προῤῥήσεως τοῦ πατρὸς Νῶε Λαμὲχ διδασκόμεθα περὶ τούτου, ὡς ὅτι Νῶε διὰ τῆς κοσμοφόρου κιβωτοῦ, μέλλει ἀγαγεῖν τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ἄλογα εἰς τὴν γῆν ταύτην, φάσκοντος ὧδέ που, **Οὗτος διαναπαύσει ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἔργων ἡμῶν, καὶ ἀπὸ τῶν λυπῶν τῶν χειρῶν ἡμῶν, καὶ ἀπὸ τῆς γῆς ἧς κατηράσατο Κύριος ὁ Θεός.** διὰ τοῦτο καὶ Νῶε αὐτὸν ὠνόμασεν, τουτέστιν ἀνάπαυσιν. ἡμαρτηκότος γὰρ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, καὶ ἐκβληθέντος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ παραδείσου εἰς γῆν ἀκανθώδη καὶ σαπρὰν[1], πάνυ ἤχθοντο **D** παιδευόμεναι αἱ δέκα γενεαὶ ἐκεῖναι, μὴ κελευσθεῖσαι κατὰ τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν ἔτι ἀπὸ ξύλου καρπίμου φαγεῖν, διὰ τὸ ἐν βρώσει ξύλου παραβῆναι τὸν ἄνθρωπον. καὶ πάνυ ξηρὰ ὑπῆρχεν ἡ δίαιτα

[1] Παραγραφή. Γενεὰ καλεῖται ὁ χρόνος ἐξ ὅτε ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ἄχρις ἂν ποιήσῃ ἀρχῇ τέκνον. οἷον Ἀδὰμ α̅ Σὴθ β̅ Ἐνὼς γ̅ Καινᾶν δ̅ Μαλελεὴθ ε̅ Ἰάρετ ϛ̅ Ἐνὼχ ζ̅ Μαθουσάλα η̅ Λάμεχ θ̅ Νῶε ι̅.

3. μὲν om. LSm. 14. συνδέδεται Lm. 17. αὐτῆς LSm. 24. ἀνάπαυσις VS. 27. παιδευόμενοι V. 28. φαγεῖν—ξύλου om. V. 30. Hanc παραγραφήν post verbum σαπρὰν ponit V; LS in margine. παραγραφή] σχόλιον LS. ἄχρις] ἕως L. 31. ἀρχῇ] πρῶτον LS. οἷον πρώτη ἐστι γενεὰ ['Ἀδὰμ], δευτέρα Σὴθ, τρί[τη Ἐν]ὼς, τετάρτη Και[νᾶν] et sic altera L.

22. Gen. v. 29.

τῶν δέκα γενεῶν ἐκείνων ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Νῶε, μήτε ἔλαιον ἐσθιόντων, μήτε οἴνου ἀπογευομένων, μήτε δὲ κρεῶν, μόνον δὲ ἀπὸ σπερμάτων κελευσθέντων ἐσθίειν, καὶ τοῦτο τῆς γῆς ἐκείνης μὴ πάνυ καρποφορούσης, ἀλλὰ μοχθούντων διαπαντός· οὕτω γὰρ λέγει ἡ Γραφή, **Ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου, ἐν λύπαις φάγῃ αὐτὴν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου. ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι, καὶ φάγῃ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ· ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου σου φάγῃ τὸν ἄρτον σου.**

Παραγραφή. 93 **A**

Φανερόν ἐστι περὶ τοῦ οἴνου ὅτι μετὰ τὸν κατακλυσμόν, ὡς γέγραπται, ἐπιμελησάμενος τῆς ἀμπέλου, καὶ θλίψας ἐκ τοῦ καρποῦ καὶ πιὼν περισσὸν ἐκ τοῦ γλεύκους, μήπω πεῖραν ἔχων τῶν τοιούτων, ἐμεθύσθη. ἔτι φανερώτερον καὶ περὶ τῶν κρεῶν ὅτι διδάσκει αὐτὸν ὁ Θεὸς λέγων, **Ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν πάντα ὡς λάχανα χόρτου ἔδεσθαι· πλὴν κρέας ἐν αἵματι μὴ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ,** *ἵνα εἴπῃ, Πρώην μὲν ὑμᾶς ἐκώλυσα ἀπὸ τῶν πολλῶν φαγεῖν, νυνὶ δὲ κελεύω ἀπὸ πάντων ὑμᾶς ἐσθίειν καὶ κρεοφαγεῖν. θύσον οὖν καὶ ἔκχεε τὸ αἷμα, καὶ οὕτως ὡς λάχανον τὸ κρέας φάγεσθε. περὶ δὲ τοῦ ἐλαίου, ὅτι καὶ αὐτὸ ἀπὸ ξύλου ἐστὶν, ἐξ οὗ οὐκ ἔλαβον ἐξουσίαν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ φαγεῖν. ἴσως δὲ πάλιν ἐρεῖ τις,* **B** *Εἰ ἀληθές ἐστι τὸ μὴ κρεοφαγεῖν αὐτοὺς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, πῶς γέγραπται,* **Καὶ ἦν ὁ Ἄβελ ποιμὴν προβάτων, καὶ προσήνεγκεν ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων καὶ ἀπὸ τῶν στεάτων αὐτῶν;** *μὴ κρεοφαγοῦντες, διατί ἐπεμελοῦντο ποίμνης; πῶς δὲ καὶ εἰς θυσίαν προσφέρων οὐκ ἔθυεν; ἀκούσεται φιλαλήθως ὁ τοιοῦτος, ὅτι ἐν τῇ μὲν προσφορᾷ, ζῶντα προσέφερεν ὁλοκαυτώματα. τοῦτο γὰρ σημαίνει καὶ μία τῶν ἐκδόσεων λέγουσα,* **Ἐπὶ δὲ Καῒν καὶ ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐτοῦ οὐκ ἐνεπύρισεν,** *ὡς δῆλον ὅτι τὰ προσφερόμενα πυρὶ θείῳ κατηναλίσκετο. περιεποιοῦντο δὲ ποίμνιον εἰς γάλα καὶ ἔρια προνοούμενοι ἑαυτῶν. πάλιν ἀντίθεσις· Πόθεν αὐτοῖς ἔννοια μὴ κρεοφαγούντων πιμελῆ ἐπιλέγεσθαι εἰς θυσίαν τῷ Θεῷ; ἀπάντησις· Ὅτι πλέον τὰ πιμελῆ ἐξάπτει τὴν φλόγα ἐν τῷ* **C** *κατακαίεσθαι πυρί.*

1. *δέκα* om. m. *ἐκείνων* om. LSm. 3. *κελευσθέντες* LSm. 11. *ἐπιμελησάμενος*] + *ὁ Νῶε* LSm. 13. *περὶ δὲ τῶν κρεῶν ἔτι φανερώτερόν ἐστιν, ὅτι καὶ* LSm. 17. *κρεαφαγεῖν* S, *κρεωφαγεῖν* L². 18. *οὕτως*] *τότε* LSm. 19. *ἔλαβεν* S. 21. *ἐστι* om. Lm. 22. *ὁ* om. LS²m. 25. *ἀκούσεται γὰρ* L²m. 28. *τὰς θυσίας* Lm. 29. *καταναλίσκετο* VS.

5. Gen. iii. 17—19. 14. Gen. ix. 3, 4. 22. Gen. iv. 2, 4. 27. Gen. iv. 5.

Τὸ *κείμενον*.

Ταύτης τῆς διαίτης καὶ τῶν μόχθων τούτων φιλανθρώπως ὁ Θεὸς παῦσαι βουλόμενος τὸ ἀνθρώπειον γένος, λοιπὸν καὶ ἀσθενεστέρων τῶν ἀνθρώπων ὑπαρχόντων—οἱ πρῶτοι γὰρ ὡς νεόκτιστοι ἀντεῖχον τῇ παιδεύσει ἐκείνῃ—ἀφορμῆς δραξάμενος τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, τὸν Νῶε δὲ μόνον εὑρηκὼς δίκαιον, ἐπάγει κατακλυσμὸν διὰ δύο ἢ καὶ πλείους προφάσεις, ἵνα τοὺς μὲν ἁμαρτωλοὺς ἀποκτείνῃ, καὶ τὸν δίκαιον διασώσῃ πρὸς παιδείαν καὶ τῶν μετὰ ταῦτα γενεῶν, ἀπαλλάξῃ δὲ κἀκείνους θνητοὺς ὄντας,
D *καὶ μέλλοντας ὅπως δήποτε ἅπαξ ἀποθανεῖν διὰ τῆς ἀωρίας, μᾶλλον μὴ προστιθέναι ἁμαρτίας, ἐνέγκῃ δὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ἄλογα τὰ διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, κρείττονι ὑπαρχούσῃ καὶ σχεδὸν ἴσῃ τοῦ παραδείσου, ὅπερ καὶ πεποίηκεν, κελεύσας τῷ Νῶε μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἐν τῇ γῇ ταύτῃ ὑπάρχοντι, πάντων ἀπογεύσασθαι καὶ ξύλων καὶ σπερμάτων, καὶ διδάξας κρεοφαγεῖν. ὅτι δὲ οὐ διὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἐκείνους μόνον ἐπήγαγεν τὸν κατακλυσμὸν, δῆλον ἐκ τοῦ ἐπικρατῆσαι τὸ ὕδωρ ἐπὶ πλείονα χρόνον—ἤρκει γὰρ καὶ μία ἡμέρα ἢ καὶ δύο πάντας ἀπολέσαι—ἀλλ' ἵνα καὶ τὴν κιβωτὸν διαπεράσῃ τὸν Ὠκεανὸν,*
96 A *καὶ ἐνέγκῃ ἐν τῇ γῇ ταύτῃ. ἑκατὸν γὰρ πεντήκοντα ἡμέρας ἐπεκράτησε τὸ ὕδωρ μὴ ἐλαττούμενον, ἕως ὅτε περάσῃ παραδόξως ἡ κιβωτὸς ἐν τῇ γῇ ταύτῃ. ἀλλὰ καὶ τὸ ὑψωθῆναι τὸ ὕδωρ ἐπάνω τῶν ὑψηλῶν ὀρέων πήχεις δεκαπέντε, εὔδηλόν ἐστιν ὡς διὰ τὸ μέτρον τοῦ μέρους τῆς κιβωτοῦ τοῦ ὑποβρυχίου, ἵνα ἐπικαθίσῃ ἡ κιβωτὸς ἐπάνω τῶν ὀρέων ᾠκονόμησεν οὕτως γενέσθαι. τὸ ἥμισυ γὰρ τοῦ ὕψους τῆς κιβωτοῦ ὑποβρύχιον ἦν, τουτέστιν πηχεῖς ιε'· ἦν γὰρ ὕψος ἔχουσα πᾶσα πηχῶν λ'. ἔστιν οὖν καὶ ἐκ τούτου καὶ ἐκ τῆς προφητείας τοῦ Λάμεχ, καὶ ἐκ τῆς κατασκευῆς τῆς τραπέζης τῆς ἐν τῇ σκηνῇ μαθεῖν, ὅτι πέραν τοῦ*

5. *δραξάμενος*] *δεξάμενος* V, *δραξάμενος ὁ θεὸς* LSm. 8. *καὶ τὸν*] *τὸν δὲ* LSm. *εἰς* LSm. 11. *προστεθῆναι* V. *ἐνέγκει* V, *ἐνέγκαι* LSm. 12. *κρείττων* V[1], *κρεῖττον* LS. 14. *ταύτῃ λοιπὸν* LSm. 15. *ἀπογεύεσθαι* LSm. 18. *ἐπὶ*] *τὸν* m. *πλεῖον* L[1]. *ἢ* om. Lm. 20. *γὰρ*] + *καὶ* LSm. 21. *ἐλαττονούμενον* LS. *ὅτου* L[2]m. 23. *ὑψηλοτέρων* LSm. *εὔδηλον δέ* m. 25. *ᾠκονόμησεν οὕτως γενέσθαι* om. Lm. 26. *τοῦ ὕψους*] *ὕψος* Sm. ///*ὕψος* L. 27. *πηχῶν* Lm. *ἔχουσα ὕψος* LSm. *πηχῶν*] $\overset{\chi}{\pi}$ V. $\bar{\lambda}$] addunt LS in margine *ζήτει τὴν κίβωτον τὴν ὑποβρύχιο[ν] εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου.*

Ὠκεανοῦ γῆ ὑπάρχει κυκλοῦσα τὸν Ὠκεανόν. ἀλλὰ καὶ ὁ ἱεροφάντης Μωυσῆς ἐν τῷ Δευτερονομίῳ φησὶν οὕτως, **Καὶ σὺ, Ἰσραὴλ, ἄκουσον τὴν ἐντολὴν ἣν δίδωμί σοι σήμερον· μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ** B **σου, τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανὸν καταγαγεῖν ἡμῖν αὐτήν; ἢ τίς περάσει εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης ἀγαγεῖν ἡμῖν αὐτήν; ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου.** τοῦτο λέγων, ὅτι Μὴ εἴπῃς ἀνελθεῖν εἰς τὸν οὐρανὸν καταγαγεῖν τὰ θεῖα προστάγματα, ἢ περάσαι εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης ἀγαγεῖν αὐτὰ, ὅτι ἰδοὺ ἐγγύς σού εἰσιν ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου. ἐν ταυτῷ ἀμφότερα διδάξας, ὅτι καὶ πέραν τοῦ Ὠκεανοῦ γῆ, ἤτοι τόπος ὑπάρχει, καὶ ἀδύνατόν ἐστιν διαπορθμεῦσαι τὸν Ὠκεανὸν, ὥσπερ οὖν καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνελθεῖν θνητοὺς ἔτι ἡμᾶς ὑπάρχοντας. ἀλλὰ καὶ Βαροὺχ ὁ γραμματεὺς Ἱερεμίου τοῦ προφήτου, ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἑαυτοῦ περὶ C φρονήσεως συμβουλεύων, διδαχθεὶς δὲ καὶ νόμιμα Μωσέως, τὰ αὐτὰ Μωσῇ φθέγγεται καί φησιν, **Τίς ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἔλαβεν αὐτὴν, καὶ κατεβίβασεν αὐτὴν ἐκ τῶν νεφελῶν; Τίς διέβη πέραν τῆς θαλάσσης καὶ εὗρεν αὐτήν;** ὡς ἀδυνάτων καὶ τῶν δύο ὄντων. οὔτε γὰρ περὶ τῶν κόλπων τῶν πλεομένων λέγει τὸ πέραν τῆς θαλασσης. δύνατον γὰρ περάσαι τούτους, ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ τοῦ Ὠκεανοῦ.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι ποθοῦντες τὰ πολλὰ μανθάνειν καὶ περιεργάζεσθαι, εἴπερ ἦν ὁ παράδεισος ἐν ταύτῃ τῇ γῇ, οὐκ ὤκνουν οἱ πολλοὶ φθάσαι μέχρι τῶν αὐτόθι. εἰ γὰρ διὰ μέταξιν εἰς τὰ ἔσχατα τῆς γῆς τινες ἐμπορίας οἰκτρᾶς χάριν οὐκ ὀκνοῦσι διελθεῖν, πῶς ἂν περὶ τῆς θέας αὐτοῦ τοῦ παραδείσου ὤκνησαν πορεύεσθαι; αὕτη δὲ ἡ χώρα τοῦ μεταξίου ἐστὶν ἐν τῇ ἐσωτέρᾳ πάντων Ἰνδίᾳ, κατὰ τὸ ἀριστερὸν μέρος εἰσιόντων τοῦ Ἰνδικοῦ πελάγους, περαιτέρω πολὺ τοῦ Περσικοῦ κόλπου, καὶ τῆς νήσου D τῆς καλουμένης παρὰ μὲν Ἰνδοῖς, Σελεδίβα, παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησι, Ταπροβάνη, Τζίνιστα οὕτω καλουμένη, κυκλουμένη πάλιν ἐξ ἀριστερῶν ὑπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ, ὥσπερ καὶ ἡ Βαρβαρία κυκλοῦται ἐκ δεξιῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ. καί φασιν οἱ Ἰνδοὶ φιλόσοφοι οἱ καλούμενοι Βραχμάνες, ὅτι ἐὰν βάλῃς ἀπὸ Τζίνιστα σπαρτίον, διελθεῖν

6. *εἴπῃς*] + *ἀδύνατόν ἐστιν* LSm. 7. *καὶ καταγαγεῖν* S, *καιταγαγεῖν* L[1]. 8. *ἐστιν* Lm. 9. *αὐτῷ* SL[1]. 11. *ἡμᾶς* post *οὐρανὸν* ponunt LSm. 17. *καὶ εὗρεν—θαλάσσης*] *οὐ λέγων περὶ ἡμετέρας θαλάσσης* m. 19. *τούτους*] *ταύτην* m. *ἄλλα* /// *περὶ* L. 20. *ποθοῦντες*] *οἱ ποθοῦντες* LSm. *τὰ* om. Lm. 22. *μεταξην* V, *μετάξιον* m. 28. *Σελεδιβᾶ* V[2]. 29. *Ταπροβάνης* L[2], *Τραποβάνη* m. *Τζινίτζα* Lm. 32. *Τζινίτζας* Lm.

2. Deut. xxx. 8, 12—14. 15. Baruch iii. 29, 30.

97 **A** διὰ Περσίδος ἕως Ῥωμανίας, ὡς ἀπὸ κανόνος τὸ μεσαίτατον τοῦ κόσμου ἐστὶν, καὶ τάχα ἀληθεύουσιν. πολὺ γὰρ ἀριστερά ἐστιν, ὡς δι' ὀλίγου χρόνου βασταγὰς μεταξίου γενέσθαι ἐκ τῶν ἐκεῖ, ἐκ διαδοχῆς ἑτέρων ἐθνῶν ἐν Περσίδι διὰ τῆς γῆς, διὰ δὲ τῆς θαλάσσης πάνυ πολλὰ διαστήματα ἀπέχουσα ἀπὸ τῆς Περσίδος. ὅσον γὰρ διάστημα ἔχει ὁ κόλπος ὁ Περσικὸς εἰσερχόμενος ἐν Περσίδι, τοσοῦτον διάστημα πάλιν ἀπὸ τῆς Ταπροβάνης καὶ περαιτέρω ποιεῖ ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ εἰσερχόμενός τις ἐν αὐτῇ τῇ Τζίνιστα, μετὰ τὸ καὶ διαστήματα πάλιν ἱκανὰ ἔχειν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Περσικοῦ κόλπου ὅλον τὸ Ἰνδικὸν πέλαγος ἕως Ταπροβάνης καὶ ἐπέκεινα. διατέμνει οὖν πολλὰ διαστήματα ὁ διὰ τῆς ὁδοῦ ἐρχόμενος ἀπὸ Τζίνιστα ἐπὶ Περσίδα, ὅθεν καὶ πλῆθος μεταξίου ἀεὶ ἐπὶ τὴν
B Περσίδα εὑρίσκεται· περαιτέρω δὲ τῆς Τζίνιστα οὔτε πλέεται οὔτε οἰκεῖται.

ἀπὸ τῆς οὖν Τζινίστας ὡς ἀπὸ σπαρτίου ὀρθῶς ἐπὶ τὴν δύσιν τις μετρῶν τὰ διαστήματα τοῦ μήκους τῆς γῆς, εὑρήσει πλέον ἔλαττον μονῶν υ', ἀπὸ μιλίων λ'. μετρητέον δὲ οὕτως, ἀπὸ τῆς Τζίνιστα ἕως τῆς ἀρχῆς τῆς Περσίδος πᾶσα ἡ Οὔννια καὶ Ἰνδία, καὶ ἡ Βάκτρων χώρα, εἰσὶν περί που μοναὶ ρν', εἰ μή τι πλείους οὐκ ἔλαττον. καὶ πᾶσα ἡ Περσῶν χώρα μοναὶ π'. καὶ ἀπὸ τοῦ Νίσιβι εἰς Σελεύκειαν μοναὶ ιγ'· καὶ ἀπὸ Σελευκείας ἐπὶ Ῥώμην, καὶ Γάλους καὶ Ἰβηρίαν, τοὺς νῦν λεγομένους Ἱσπανοὺς, ἕως Γαδείρων ἔξω εἰς τὸν Ὠκεανὸν, μοναὶ ρν' καὶ πλέον, ὡς γίνεσθαι ὁμοῦ τὸ πᾶν μοναὶ υ' πλέον ἔλαττον. τὸ δὲ πλάτος αὐτῆς, ἀπὸ τῶν ὑπερβορείων τόπων ἕως τοῦ Βυζαντίου, οὐ πλείους εἰσὶ μονῶν ν'.
C ἐκ τῆς γὰρ Κασπίας θαλάσσης τῆς εἰσβαλλούσης ἐκ τοῦ Ὠκεανοῦ, δυνατὸν στοχάσασθαι καὶ τὰ ἀοίκητα καὶ τὰ οἰκούμενα τῶν μερῶν ἐκείνων. καὶ ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου πάλιν ἕως Ἀλεξανδρείας μοναὶ ν'· καὶ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας ἕως τῶν καταράκτων μοναὶ λ'· καὶ ἀπὸ τῶν καταράκτων ἕως Ἀξώμεως μοναὶ λ'· καὶ ἀπὸ Ἀξώμεως ἕως τὸ ἄκρον τῆς Αἰθιοπίας τῆς λιβανωτοφόρου γῆς τῆς καλουμένης

1. ὡς om. LSm. 7. ὁ ἐπὶ LSm. 8. Τζινίτζα Lm (-ᾳ m). τὸ om. L[1]. 9. ἐξ αὐτοῦ] ἔξω S, ἔξωθεν Lm. 12. Τζίνηστα S[1], Τζινίστας S[2], Τζινίτζας Lm. 13. τῇ Τζίνηστα V, τῆς Τζινίστας S, τῆς Τζινίτζας Lm. οὐδὲ πλέεται οὐδὲ LSm. 15. ἀπὸ γοῦν τῆς Lm. ἀπὸ οὖν τῆς S. Τζινίτζας Lm. 16. πλέον] πλέον ἢ S, πλεῖον ἢ Lm. 18. Τζηνηστα V, Τζινίστας (ex Τζινη-) S, Τζινίτζας Lm. η ουννια V[1], ἰουννια V[2], ἡ οὐννία SL[2], ἰουνία L[1]m. καὶ ἡ Ἰνδία S. 21. νησιβη V. εἰς] ἐπὶ LSm. 22. ηβηριαν V. 23. γαδήρων V. πλέον] + ἢ LSm. 24. μοναὶ LSm. 27. καὶ οἰκούμενα (om. τὰ) V. 30, 31. ἕως ἄκρων LSm.

Βαρβαρίας, ἥτις καὶ παράκειται τῷ Ὠκεανῷ οὐ πλησίον, ἀλλὰ μακρὰν ἔχουσα τὴν Σάσου χώραν ὑστάτην οὖσαν τῶν Αἰθιόπων γῆν, μοναὶ μ′ πλέον ἔλαττον, ὡς εἶναι ὁμοῦ μονὰς σ′ πλέον ἔλαττον, ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο ἀληθεύειν τὴν θείαν Γραφὴν, διπλοῦν τοῦ πλάτους τὸ μῆκος τῆς γῆς ὑποτιθεμένην· **ποιήσεις γάρ, φησὶν, τὴν τράπεζαν ὡσανεὶ τὴν ὑπογραφὴν τῆς γῆς μῆκος πηχῶν β′, καὶ πλάτος πήχεως** D **μιᾶς.**

Ἔστιν δὲ ἡ χώρα ἡ λιβανωτοφόρος εἰς τὰ ἄκρα τῆς Αἰθιοπίας μεσόγειος μὲν οὖσα, τὸν δὲ Ὠκεανὸν ἐπέκεινα ἔχουσα, ὅθεν καὶ οἱ τὴν Βαρβαρίαν οἰκοῦντες, ὡς ἐγγύθεν ὄντες, ἀνερχόμενοι εἰς τὰ μεσόγεια καὶ πραγματευόμενοι κομίζουσιν ἐξ αὐτῶν τὰ πλεῖστα τῶν ἡδυσμάτων, λίβανον, κασίαν, κάλαμον καὶ ἕτερα πολλὰ, καὶ αὐτὸ πάλιν διὰ θαλάσσης κομίζουσιν ἐν τῇ Ἀδουλίᾳ, καὶ ἐν τῷ Ὁμηρίτῃ, καὶ ἐν τῇ ἐσωτέρᾳ Ἰνδίᾳ καὶ ἐν τῇ Περσίδι. καὶ ἐν ταῖς Βασιλείαις εὑρήσεις γεγραμμένον, ὅτι ἡ Βασίλισσα Σαβᾶ, 100 A τουτέστιν τοῦ Ὁμηρίτου, ἣν πάλιν καλεῖ ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις βασίλισσαν νότου, τῷ Σολομῶντι ἡδύσματα ἔφερεν τὰ ἀπὸ αὐτῆς τῆς Βαρβαρίας, ὡς γειτνιῶσα εἰς τὸ πέραν, καὶ ῥάβδους ἐβεννίνους καὶ πιθήκους καὶ χρυσίον ἐκ τῆς Αἰθιοπίας, ὡς γειτνιῶσα πάσῃ τῇ Αἰθιοπίᾳ, κατὰ τὸ πέραν τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου. ἔστιν οὖν πάλιν καὶ ἐκ τῶν λόγων τοῦ Κυρίου κατιδεῖν, ὡς ὅτι πέρατα γῆς καλεῖ αὐτοὺς τοὺς τόπους, οὕτως λέγων, **Βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτὴν, ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶντος.** οὐκ ἀπέχει γὰρ τῆς Βαρβαρίας ὁ Ὁμηρίτης τῆς θαλάσσης μεσαζούσης πορείας ἡμερῶν διὰ θαλάσσης δύο, ἧς λοιπὸν ἐπέκεινα ὁ Ὠκεανός ἐστιν τὸ καλούμενον Ζίγγιον. ἡ δὲ λεγομένη Σάσου καὶ αὐτὴ πλησίον ὑπάρχει B τοῦ Ὠκεανοῦ, ὡς καὶ τῆς λιβανωτοφόρου γῆς πλησίον ὁ Ὠκεανὸς ὑπάρχει, μέταλλα χρυσίου πολλὰ ἔχουσα. ἕνα δὲ παρ’ ἕνα ἐνιαυτὸν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀξωμιτῶν διὰ τοῦ ἄρχοντος τῆς Ἀγαῦ

1. ἀλλὰ καὶ LSm. 2. τὴν A. γῆν L[1], τῆς A. γῆς L[2]m. 3. μ̄] ν̄ m. πλέον ἢ Sm. πλεῖον ἢ L, et sic infra. 5. φησὶν om. Lm. 6. πηχῶν] $\frac{\chi}{\pi}$ V. πήχεως] πήχεος Lm, $\frac{\chi}{\pi}$ V. 10. εἰς] ἐπὶ LSm. 12. ἐδεσμάτων V. κασσίαν L[2]S. κάλαμον] κάσαμον V. 13. αὐτοὶ LSm. αιδουλια V, ἀδούλῃ LSm. 14. Περσίδι.] + τοῦτο δὲ αὐτὸ LSm. 15. Σάβα m. 17. βασίλισσα V. σαλομωνιδυσματα V. 20. αιθιωπια V. ἀρραβικοῦ L[2]. 21. ἰδεῖν LSm, καθιδεῖν V[1]. 22. λέγων om. LSm. 24. τῆς σοφίας LSm. 26. εκεινα V[1]. καλούμενον] + ἐκεῖ LSm. 27. ζηγγιον V. 28. λιβανοτοφόρου V, et sic semper. 29. πολλὰ χρυσίου LSm. 30. ἀξωμητῶν VL[1].

5. Ex. xxv. 23. 22. Matt. xii. 42.

ἀποστέλλει ἐκεῖ ἀνθρώπους ἰδίους ἕνεκεν πραγματείας χρυσίου· συνεξέρχονται δὲ αὐτοῖς καὶ ἕτεροι πολλοὶ συμπραγματευόμενοι, ὡς εἶναι ἐπάνω πεντακοσίων ἀνθρώπων. ἀποφέρουσι δὲ ἐκεῖ βόας καὶ ἅλας καὶ σίδηρον. ὡς δὲ ἐγγὺς τῆς χώρας γένονται, ποιοῦσι κατὰ τόπον παῦσαν· φέροντες δὲ ἀκανθῶν πλῆθος ποιοῦσι μέγαν φραγμὸν, καὶ ἔσωθεν διάγουσι, καὶ θύουσι βόας καὶ μελίζουσι, καὶ προβάλλουσιν ἐπάνω τῶν ἀκανθῶν αὐτὰ καὶ τοὺς ἅλας καὶ τὸν
C *σίδηρον. ἔρχονται δὲ ἐκεῖνοι οἱ ἐγχώριοι φέροντες χρυσίον ὡς θέρμια, τὸν λέγομενον ταγχάραν, καὶ τίθησιν ἕνα θέρμιον, ἢ δύο, ἢ πλέον ἐπάνω οὗ ἀρέσκεται μέλους, ἢ εἰς τοὺς ἅλας, ἢ εἰς τὸ σιδήριον, καὶ εἰστήκει παρέξω. ἐγγίζει δὲ ὁ κύριος τοῦ βοὸς, καὶ ἐὰν ἤρεσεν αὐτῷ, ἔλαβεν τὸ χρυσίον, κἀκεῖνος ἐλθὼν ἔλαβεν τὸ κρέας, ἢ τοὺς ἅλας, ἢ τὸ σιδήριον· εἰ δὲ οὐκ ἤρεσεν αὐτῷ, ἀφίησιν τὸ χρυσίον, καὶ ἦλθεν κἀκεῖνος θεωρῶν ὅτι οὐκ ἔλαβεν, καὶ ἢ προστίθησιν ἢ ἔλαβεν τὸ χρυσίον ἑαυτοῦ καὶ ἀπέρχεται. τοιαύτη ἐστὶν ἡ συναλλαγὴ τῶν ἐκεῖσε, ἐπειδὴ καὶ ἀλλόγλωσσοί εἰσιν καὶ ἑρμηνέων μάλιστα πολλῶν ἀποροῦσιν. ποιοῦσι δὲ κατὰ τόπον εἰς ἐκείνην τὴν χώραν ἡμέρας πέντε πλέον ἔλαττον κατὰ πρόσβασιν εἰσερχόμενοι καὶ πραγματευόμενοι, μέχρις οὗ ἀποπραγ-*
D *ματεύσονται. ἐν δὲ τῷ ὑποστρέψαι πάλιν ὁμοθυμαδὸν ἔνοπλοι ὑποστρέφουσιν, διὰ τὸ εἶναί τινας μεταξὺ τῆς χώρας ἐπηρεάζοντας αὐτοὺς, καὶ ἀφελεῖν βουλομένους ἀπ' αὐτῶν τὸ χρυσίον. οὕτως οὖν ποιοῦντες, ἑξαμήνου ποιοῦσι τὴν ἐμπορίαν ἐν τῷ ὑπάγειν καὶ ὑποστρέφειν αὐτοὺς, βραδύτερον περιπατοῦντες ἐν τῷ ὑπάγειν, μάλιστα διὰ τὰ ἄλογα· ὑποστρέφοντες δὲ σπουδαιότερον, ἵνα μὴ οἱ χειμῶνες καὶ οἱ ὑετοὶ καταλάβωσιν αὐτοὺς ἐν τῇ ὁδῷ. περὶ γὰρ*
101 **A** *τὰ ἐκεῖ ἐστιν ἡ κορυφὴ τοῦ Νείλου ποταμοῦ, καὶ κατὰ χειμῶνα ἐκ τῶν πολλῶν ὑετῶν πολλοὶ ποταμοὶ ἐξ αὐτοῦ εἰς τὴν ὁδὸν γίνονται. ἔστιν δὲ ὁ χειμὼν τῶν αὐτόθι κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν θέρος, ἀπὸ τοῦ κατ' Αἰγυπτίους Ἔπιφι μηνὸς ἀρχὴ, ἕως τέλους τοῦ Θὼθ, σφοδρῶς πάνυ βρέχων τοὺς τρεῖς μῆνας, ὥστε πλῆθος ποταμῶν ποιεῖν, πάντες δὲ ἐπὶ τὸν Νεῖλον ἐκχέουσι.*

ταῦτα δὲ τὰ μὲν ὄψει παραλαβὼν, τὰ δὲ ἀκηκοὼς ἐξ αὐτῶν

3. *ἀνδρῶν* Lm. 4. *γένωνται* V², *γίνονται* LSm. 5. *παῦλαν* m. *μέγα* VL¹Sm. 6. *ἔσωθι* Lm. 7. *ταῦτα* LSm. 9. *ἕνα*] *ἓν* L²m, *ἢ ἕνα* L¹S. 12. *ἦλθεν* V. 13. *ἠφίει* (*η* in ras.) Lm. 15. *αὐτοῦ* LSm. *ἀπέρχεται*] *ἀνεχώρησε* LSm. 18. *πλέον*] + *ἢ* LSm. 19. *καὶ πραγματευόμενοι* om. V. 20. *ἐν τῷ δὲ* LSm. 21. *ὑποστρέφειν* L²m. 23. *δι' ἑξαμήνου* L². 24. *βραδυτέρως* LSm. 30. *τέλους* om. m. 33. *παρέλαβον* LSm.

τῶν ἐκεῖσε ἀκριβῶς πραγματευομένων γέγραφα. βούλομαι δὲ καὶ ἑτέραν ἱστορίαν διηγήσασθαι τῇ σῇ εὐλαβείᾳ συντελοῦσαν πρὸς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν. ἐν τῇ Ἀδούλῃ *τῇ καλουμένῃ τῶν* Αἰθιόπων *πόλει παραλίῳ τυγχανούσῃ ὡς ἀπὸ μιλίων δύο, λιμένι ὑπαρχούσῃ τοῦ* Ἀξωμιτῶν *ἔθνους, ἔνθα καὶ τὴν ἐμπορίαν ποιούμεθα, οἱ ἀπὸ* Ἀλεξανδρείας *καὶ ἀπὸ* Ἐλᾶ *ἐμπορευόμενοι, δίφρος ἐστὶ κείμενος ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς πόλεως κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος προσέχων* **B** *ἐπὶ τὴν ὁδὸν* Ἀξώμεως *μαρμάρινος, ἑνὸς τῶν βασιλευσάντων ἐνταῦθα,* Πτολεμαίου, *ἀπὸ δοκιμασίου μαρμάρου λευκοῦ, οἷά εἰσι τὰ τραπέζια τὰ λευκά, οὐ μέν τοι* Προκοννήσιος, *ἔχων βάσιν τετράγωνον, καὶ τέσσαρα κιόνια λεπτὰ μικρὰ εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας, καὶ ἕνα παχύτερον μέσον γεγλυμμένον σχοινωτόν, καὶ ἐπάνω τῶν κιονίων τὸ κάθισμα, καὶ τὸ ἀνακλιτὸν τὸ ὄπισθεν τοῦ θρόνου, καὶ τὰ παρ' ἑκάτερα πλευρὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ὅλος ὁ δίφρος καὶ ἡ βάσις καὶ τὰ πέντε κιόνια καὶ τὸ κάθισμα, καὶ τὸ ἀνακλιτὸν καὶ τὰ παρ' ἑκάτερα πλευρὰ ὅλα εἷς λίθος γεγλυμμένος, ἔχων ὅλος ὡς πήχεις δύο ἥμισυ, ὡς αἱ παρ' ἡμῖν καλούμεναι καθέδραι. ὄπισθεν δὲ αὐτοῦ τοῦ δίφρου ἄλλο μάρμαρον ἀπὸ βασανίτου λίθου ἐστὶν ἱστάμενον ὡσεὶ πηχῶν τριῶν τετράγωνον* **C** *ὡς εἰκὼν ἧς ἡ κεφαλὴ τὸ μέσον μὲν ὀξὺ ἄνω, τὰ παρ' ἑκάτερα δὲ μικρὸν χαμεινότερα ὡς τύπον τοῦ στοιχείου τοῦ λάμβδα, ὅλον δὲ τὸ σῶμα τετράγωνον. νυνὶ δὲ αὐτὴ ἡ εἰκὼν πεπτωκυῖά ἐστιν ὄπισθεν τοῦ δίφρου τὸ κάτω πάνυ μέρος αὐτῆς κλασθὲν καὶ ἀπολόμενον, ὅλον δὲ τὸ μάρμαρον καὶ ὁ δίφρος πεπληρωμένον γραμμάτων* Ἑλληνικῶν. *παρόντι οὖν μοι ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, πρὸ τούτων τῶν ἐνιαυτῶν εἴκοσι πέντε πλέον ἔλαττον, ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς βασιλείας* Ἰουστίνου *τοῦ* Ῥωμαίων *βασιλέως, ὁ τηνικαῦτα βασιλεὺς τῶν* Ἀξωμιτῶν Ἐλλατζβάας *μέλλων ἐξιέναι εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς* Ὁμηρίτας *τοὺς πέραν, γράφει τῷ ἄρχοντι* Ἀδούλεως *ἀναλαβεῖν τὰ ἴσα τῶν γεγραμμένων ἐν τῷ δίφρῳ τῷ* Πτολεμαϊκῷ **D** *καὶ τῇ εἰκόνι, καὶ ἀποστεῖλαι αὐτῷ. καλέσας δέ με ὁ τότε ἄρχων ὀνόματι* Ἀσβᾶς, *καὶ ἄλλον ἕνα πραγματευτὴν ὀνόματι* Μηνᾶν, *ὃς*

1. *ἀκριβῶς* om. LSm. 6. *οἷον* LSm. *ἀπὸ*] om. LS. *αἰλὰ* S, *ἀηλὰ* L. 21. *χαμηλότερα* LSm. *λάβδα* V¹SL², *λάμδα* V². 23. *ἀπολεσθέν* LSm. 24. *πεπληρωμένων* S¹, *πεπληρωμένα* Lm. 25. *ἐκείνοις* om. LS. 26. *τουτον* (ô ω above) *ενιαυτον* (ω above) V. *πλέον*] + *ἢ* V²LSm. 28. *ἀξωμητῶν* V¹S, *ἀνξουμιτῶν* V². Ἐλεσβαὰν V²LSm. 29. Ἀδούλης L²m.

γενόμενος μονάζων ἐν τῇ ῾Ραϊθοῦ οὐ πρὸ πολλοῦ τὸν βίον μετήλλαξεν, κελεύει ἡμῖν ἀπελθεῖν καὶ ἀναλαβεῖν τὰ γεγραμμένα. λαβόντες δὲ δεδώκαμεν τῷ ἄρχοντι, κατασχόντες ἑαυτοῖς τὰ ἶσα ἃ καὶ νῦν θήσω ἐν ταύτῃ τῇ συγγραφῇ, συμβαλλόμενα ἡμῖν πρὸς τὴν τῶν τόπων καὶ τῶν οἰκούντων καὶ τῶν διαστημάτων εἴδησιν.

04 A εὕραμεν δὲ καὶ ἐν τοῖς ὀπισθίοις τοῦ δίφρου γεγλυμμένους τόν τε ῾Ηρακλέα καὶ ῾Ερμέα, οὓς ὁ μετ᾽ ἐμοῦ μακαρίτης Μηνᾶς ἔλεγεν τὸν μὲν ῾Ηρακλέα σύμβολον εἶναι δυνάμεως, τὸν δὲ ῾Ερμέα, πλούτου. κἀγὼ δὲ μνησθεὶς τῶν Πράξεων τῶν ἀποστόλων ἀντέλεγον αὐτῷ εἰς τὸ ἕν, λέγων ὅτι τὸν ῾Ερμέα μᾶλλον σύμβολον λόγου ἐστὶ λαβεῖν· οὕτως γὰρ γέγραπται ἐν ταῖς Πράξεσιν, **ὅτι ἐκάλουν τὸν μὲν Βαρνάβαν, Δία, τὸν δὲ Παῦλον, ῾Ερμῆν, ὅτι αὐτὸς ἡγούμενος ἦν τοῦ λόγου.** ἔστιν οὖν ὁ δίφρος καὶ τὸ μάρμαρον ἅμα οὕτως, καὶ αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος.

Εἰσὶν οὖν τὰ γεγραμμένα ἐν τῇ εἰκόνι ταῦτα.

Βασιλεὺς μέγας Πτολεμαῖος, υἱὸς βασιλέως Πτολεμαίου καὶ βασιλίσσης ᾽Αρσινόης θεῶν ἀδελφῶν, τῶν βασιλέως Πτολεμαίου καὶ βασιλίσσης Βερενίκης θεῶν σωτήρων ἀπόγονος, τὰ μὲν ἀπὸ πατρὸς ῾Ηρακλέος τοῦ Διός, τὰ δὲ ἀπὸ μητρὸς Διονύσου τοῦ Διός,
B παραλαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς τὴν βασιλείαν Αἰγύπτου, καὶ Λιβύης, καὶ Συρίας, καὶ Φοινίκης, καὶ Κύπρου, καὶ Λυκίας, καὶ Καρίας, καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων, ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν ᾽Ασίαν μετὰ δυνάμεως πεζικῶν καὶ ἱππικῶν καὶ ναυτικοῦ στόλου, καὶ ἐλεφάντων Τρογλοδυτικῶν καὶ Αἰθιοπικῶν, οὓς ὅ τε πατὴρ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς πρῶτος ἐκ τῶν χώρων τούτων ἐθήρευσαν, καὶ καταγαγόντες εἰς Αἴγυπτον, κατεσκεύασαν πολεμικὴν χρείαν. κυριεύσας δὲ τῆς τε ἐντὸς Εὐφράτου χώρας πάσης, καὶ Κιλικίας καὶ Παμφυλίας, καὶ ᾽Ιωνίας, καὶ τοῦ ῾Ελλησπόντου, καὶ Θρᾴκης καὶ τῶν δυνάμεων τῶν ἐν ταῖς χώραις ταύταις πασῶν, καὶ ἐλεφάντων ᾽Ινδικῶν, καὶ τοὺς μονάρχους τοὺς ἐν τοῖς τόποις πάντας ὑπηκόους καταστήσας, διέβη τὸν
C Εὐφράτην ποταμόν, καὶ τὴν Μεσοποταμίαν, καὶ Βαβυλωνίαν, καὶ Σουσιάνην, καὶ Περσίδα, καὶ Μηδείαν, καὶ τὴν λοιπὴν πᾶσαν ἕως Βακτριανῆς ὑφ᾽ ἑαυτῷ ποιησάμενος, καὶ ἀναζητήσας ὅσα ὑπὸ τῶν

6. *εὕρομεν* LSm. *τοῖς* om. LSm. 7. *ἑρμε//α* S (et sic infra). 10. *πρὸς* LSm. 12. *ἦν ἡγούμενος* LSm. 13, 14. *ἔστιν—Πτολεμαῖος* om. V. 15. *εἰσὶ δὲ καὶ τὰ* LSm. 17. *βασιλέων* LSm. 18. *Βερνίκης* LS. 19. *῾Ηρακλέως* VS. 22. *δυνάμεων* LSm. 23. *Τρωγλοδυτικῶν* LS. 24. *πρῶτοι* Dittenberger. 26. *πολεμικὴν*] *πρὸς τὴν πτολεμαικὴν* L. 28. *δυνάμεων*] + *καὶ* V. 32. *μιδιαν* V, corr. in *μηδίαν*. 33. *ὑφ᾽ ἑαυτῷ*] *ὑφ᾽ ἑ* V[2] in ras. *ὑπ᾽ αὐτὸν* LSm.

11. Acts xiv. 12.

Περσῶν ἱερὰ ἐξ Αἰγύπτου ἐξήχθη, καὶ ἀνακομίσας μετὰ τῆς ἄλλης γάζης τῆς ἀπὸ τῶν τόπων εἰς Αἴγυπτον, δυνάμεις ἀπέστειλεν διὰ τῶν ὀρυχθέντων ποταμῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τῇ εἰκόνι ἐγέγραπτο, ἃ καὶ εὕραμεν σῶσαι· ὀλίγα δὲ ἦσαν τὰ ἀπολόμενα, οὐδὲ γὰρ πολὺ ἦν τὸ κεκλασμένον μέρος αὐτῆς. εἶτα ὡς ἐξ ἀκολουθίας καὶ εἰς τὸν δίφρον ἐγέγραπτο οὕτως.

Μεθ' ἃ ἀνδρειώσας τὰ μὲν ἔγγιστα τοῦ βασιλείου ἔθνη εἰρη-
νεύεσθαι κελεύσας, ἐπολέμησα καὶ ὑπέταξα μάχαις τὰ ὑπογεγραμ- **D**
μένα ἔθνη. Γάζη[1] ἔθνος ἐπολέμησα, ἔπειτα Ἀγάμε καὶ Σιγυηνὲ[2] νικήσας, τὴν ἡμίσειαν πάντων τῶν παρ' αὐτοῖς καὶ αὐτῶν ἐμερισάμην. Αὔα, καὶ Ζιγγαβηνὲ, καὶ Ἀγγαβὲ[3], καὶ Τιάμαα[4], καὶ Ἀθαγαοῦς, καὶ Καλαὰ, καὶ Σαμηνὲ ἔθνος πέραν τοῦ Νείλου ἐν δυσβάτοις καὶ χιονώδεσι ὄρεσιν οἰκοῦντας, ἐν οἷς διὰ παντὸς νιφετοὶ καὶ κρύη καὶ χιόνες βαθεῖαι, ὡς μέχρι γονάτων καταδύειν ἄνδρα, τὸν ποταμὸν διαβὰς ὑπέταξα, ἔπειτα, Λασινὲ[5], καὶ Ζαὰ, καὶ Γαβαλὰ, οἰκοῦντας παρ' ὀρέει θερμῶν ὑδάτων βλύοντι καὶ καταῤῥύτῳ, Ἀταλμῶ[6] καὶ

---

[1] Σχόλιον. Γάζην λέγει τοὺς Ἀξωμίτας, ἄχρι γ[ὰρ καὶ] τοῦ νῦν Ἀγάζη αὐτοὺς ὀνομάζουσι.

[2] Σιγυηνὲ τοὺς Σουσκινίτας καλοῦ[σι] καὶ τὰ ἐγγὺς αὐτῶν ἔθνη.

[3] Σχόλιον. Τὰ ἐγγὺς Ἀδουλέως λέγει ἔθνη τῶν Τιγρητῶν.

[4] Παραγραφή. Τίαμα τοὺς λεγομένους Τζιαμῶ, καὶ τοὺς Γαμβελὰ, καὶ τὰ ἐγγὺς 105 **A**
αὐτῶν λέγει ἔθνη τὰ πέραν τοῦ Νείλου. 108 **A**

[5] Ταῦτα ἔθνη ἕως τῆς σήμερον οὕτως καλοῦνται.

[6] [Τ]οὺς Βλέμμυας οὕτως γὰρ καλοῦσιν οἱ Αἰθίοπες. Ταγ[γαίτα]ς καλεῖ τοὺς Ἀτταβιτη// καὶ τοὺς Ἀδρα////ς.

---

4. εὕρομεν LSm. 5. ἀπολλόμενα V, ἀπολλούμενα S^2. 8. ἀνδρείως Müller et Dittenberger. βασιλείου] + μου LSm. 10. γάζης L^2. ἔθνη LSm. ἀγάμη L^2m, ἄγαμαι V^2S, ἀγαμ// L^1. σιγοιην νικήσας V^2, σιγύην ἐνίκησα LS, Σιγύην καὶ νικήσας m. 11. τῶν παρ' αὐτοῖς πάντων LSm. καὶ αὐτῶν] om. m, καὶ αυν V^1. ἐμερίσαμεν V^1Lm. 12. ζιγγαβηνὲ Lm. Τιαμὰ LSm. ἀθαγαούς L. 13. σαμινε V, σεμῆναι LSm, Σεμηνέ coni. Dittenberger. 14. χιονόδεσσιν m. 15. βαθύτατοι LS^2m. καταδύνειν LSm. 16. λασιναι V^2. 17. ὀρέει Lagarde, ὄρεσι VLSm. βλύουντι S, βλύζουσι L^2m. καταῤῥύτοις L^2m. 18, 20. Haec duo scholia om. Vm, quae quidem una sine distinctione scribit S. 18. ἀξωμήτας S. 20. σ[ουσ]κινήτας S. 21. Hoc σχόλιον om. Vm. Ἀδουλέως L^2, Ἀδουλ/ L^1, Ἀδουλ/// S. τιγρητανῶ[ν] L. 22. Hanc παραγραφήν in textu post verbum Αὔα ponunt VLSm. Pro 'παραγραφὴ' habent LSm καὶ, et pro Τίαμα, Τιαμῶ. Γαμβηλὰ m. 23. αὐτοῦ V. 24. Hoc σχ. om. LS. [τα]υτα V. 25. Hoc σχ. om. Vm.

Βεγὰ, καὶ τὰ σὺν αὐτοῖς ἔθνη πάντα· Ταγγαιτῶν τὰ μέχρι τῶν τῆς Αἰγύπτου ὁρίων οἰκοῦντα ὑποτάξας, πεζεύεσθαι ἐποίησα τὴν ὁδὸν ἀπὸ τῶν τῆς ἐμῆς βασιλείας τόπων μέχρι Αἰγύπτου, ἔπειτα Ἀννήνε[1] καὶ Μετίνε ἐν ἀποκρήμνοις οἰκοῦντας ὄρεσι. Σεσέα[2] ἔθνος **B** ἐπολέμησα, οὓς καὶ μέγιστον καὶ δυσβατώτατον ὄρος ἀνελθόντας περιφρουρήσας κατήγαγον καὶ ἀπελεξάμην ἐμαυτῷ τούς τε νέους αὐτῶν καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας καὶ παρθένους καὶ πᾶσαν τὴν ὑπάρχουσαν αὐτοῖς κτῆσιν. Ῥαυσῶ ἔθνη μεσόγεια λιβανωτοφόρων βαρβάρων, οἰκοῦντα ἐντὸς πεδίων μεγάλων ἀνύδρων, καὶ Σολάτε[3] ἔθνος ὑπέταξα, οἷς καὶ τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς θαλάσσης φυλάσσειν ἐκέλευσα. ταῦτα δὲ πάντα τὰ ἔθνη ὄρεσιν ἰσχυροῖς πεφρουρημένα αὐτὸς ἐγὼ ἐν ταῖς μάχαις παρὼν νικήσας καὶ ὑποτάξας, ἐχαρισάμην αὐτοῖς πάσας τὰς χώρας ἐπὶ φόροις. ἄλλα δὲ πλεῖστα ἔθνη ἑκόντα ὑπετάγη μοι ἐπὶ φόροις. καὶ πέραν δὲ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης οἰκοῦντας Ἀραβίτας καὶ Κιναιδοκολπίτας[4], **C** στράτευμα ναυτικὸν καὶ πεζικὸν διαπεμψάμενος, καὶ ὑποτάξας αὐτῶν τοὺς βασιλέας, φόρους τῆς γῆς τελεῖν ἐκέλευσα, καὶ ὁδεύεσθαι μετ᾽ εἰρήνης καὶ πλέεσθαι, ἀπό τε Λεύκης κώμης[5] ἕως τῶν Σαβαίων[6]

---

[1] Ἀννίνε καὶ Μετίνε ἕως τοῦ νῦν ταῦτα τὰ ἔθνη οὕτω καλοῦνται.

[2] Τὰ τῆς Βαρβαρίας ἔθνη ἐνταῦθα δηλοῖ.

[3] Σολάτε οἱ λεγόμενοι ζῶνται οἱ παραθ[αλλάσσι]οι ἐπὶ τὴν βαρβαρίαν.

[4] Παραγραφή. Ἀρραβίτας καὶ Κιναιδοκολπίτας. τοὺς εἰς τὸν Ὁμηρίτην σημαίνει, τουτέστι τοὺς ἐν τῇ Εὐδαίμονι Ἀρραβίᾳ.

[5] Παραγραφή. Εἰς τὰ μέρη τῶν Βλεμμύων, ἔστιν κώμη καλουμένη τὸ Λευκόγην.

[6] Παραγραφή. Σαβαίων χώρα πάλιν εἰς τὸν Ὁμηρίτην ἐστίν.

---

1. ταγγαίτων τῶν (?) L^1, ταγγαίτας τοὺς L^2m. 2. οἰκοῦντας V^1 (?) LSm. 4. ἀννίνε LSm. οἰκοῦντα m. 6. ἐπελεξάμην LSm. 8. Ῥαυσῶν LSm. μεσόγαια Lagarde, μεσόγια V, μεσόγεια LSm. 9. οἰκοῦντας L. μεγίστων LSm. 10. σωλάτε LS, Σωλατὲ m. 15. ἀρραβίτας VL^2. κινεδοκολπίτας V. 18. κόμης LS. σαβέων LSm. 19. Hoc σχ. om. Vm. ἕως τοῦ] ἐ/////// L, ἔτι καὶ Lagarde. τὰ om. S. 20. Hoc σχ. in LS ad verbum Ῥαυσῶ (l. 8) legitur. λέγει SL. 21. Hoc σχ. om. m. Σωλάτε γὰρ τοὺς ἐπὶ τὴν βαρβαρίαν Τιγρῆτας τοὺς παραλίους λέγει LS. 22. V in textu post verbum Κινεδοκολπίτας habet; LS in margine sine titulo παραγραφή sic legunt Ἀρραβίτας ἐνταῦθα τοὺς Ὁμηρίτας καλεῖ, καὶ Κιναιδοκολπίτας τοὺς παραλίους Ἀδανίτας καλ[εῖ] (παρ᾽ ἄλλοις Ἀ. καλουμένους Lagarde). τοὺς] τοῖς V^2. 24. V in textu post verbum ἐπολέμησα habet: LS in marg. sine tit. sic legunt Λευκὴν Κόμην καλεῖ τὸ λεγόμενον Λευκόγην ἐπὶ τὰ μέρη τῶν Βλεμμύων ὃν παρὰ θάλασσαν. 25. V in textu post verbum εὐχαριστίαν (p. 76, l. 3) habet: LS in marg. sine tit. sic legunt Σαβέων χώραν τὸν Ὁμηρίτην λέγει.

χώρας ἐπολέμησα. πάντα δὲ ταῦτα ἔθνη πρῶτος καὶ μόνος
βασιλέων τῶν πρὸ ἐμοῦ ὑπέταξα, δι' ἣν ἔχω πρὸς τὸν μέγιστον
θεόν μου Ἄρην εὐχαριστίαν, ὅς με καὶ ἐγέννησεν, δι' οὗ πάντα
τὰ ἔθνη τὰ ὁμοροῦντα τῇ ἐμῇ γῇ ἀπὸ μὲν ἀνατολῆς μέχρι τῆς
λιβανωτοφόρου, ἀπὸ δὲ δύσεως μέχρι τῶν τῆς Αἰθιοπίας καὶ
Σάσου τόπων[1], ὑπ' ἐμαυτὸν ἐποίησα, ἃ μὲν αὐτὸς ἐγὼ ἐλθὼν καὶ
νικήσας, ἃ δὲ διαπεμπόμενος, καὶ ἐν εἰρήνῃ καταστήσας πάντα
τὸν ὑπ' ἐμοὶ κόσμον, κατῆλθον εἰς τὴν Ἀδούλι τῷ Διΐ, καὶ τῷ **D**
Ἄρεει, καὶ τῷ Ποσειδῶνι θυσιάσαι ὑπὲρ τῶν πλοϊζομένων· ἀθρο-
ίσας δέ μου τὰ στρατεύματα, καὶ ἐφ' ἓν ποιήσας ἐπὶ τούτῳ τῷ
τόπῳ, καθίσας τόνδε τὸν δίφρον παραθήκην τῷ Ἄρεει ἐποίησα,
ἔτει τῆς ἐμῆς βασιλείας εἰκοστῷ ἑβδόμῳ.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἐν τῷ δίφρῳ γεγραμμένα. ἕως δὲ τῆς
σήμερον ἡμέρας ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ἔνθα κεῖται ὁ δίφρος ἔμπροσθεν
αὐτοῦ τοὺς καταδίκους φονεύουσι. εἰ ἐκ τοῦ παλαιοῦ τοῦ κατὰ τὸν
Πτολεμαῖον ἔθους τοῦτο κεκρατηκὸς, εἰπεῖν οὐκ ἔχω. ταῦτα δὲ
τέθεικα δεῖξαι βουλόμενος, ὡς καὶ αὐτὸς τέλος τῆς Αἰθιοπίας τὴν
Σάσου καὶ τὴν Βαρβαρίαν ἀκριβῶς ἐπίσταται, πάντα τὰ ἔθνη
ἐκεῖνα ὑποτάξας καὶ τὰς χώρας, ἃ καὶ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν ἐθεασά-
μεθα, τὰ λοιπὰ δὲ καὶ ὡς ἐγγύθεν ὄντες τῶν τόπων ἀκριβῶς
μεμαθήκαμεν. τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν ἀνδραπόδων τῶν ἐρχομένων,
ἐξ αὐτῶν τῶν ἐθνῶν εἰσιν, ἃ καὶ νῦν εὑρίσκονται παρὰ τοῖς ἐμπο- 108 **C**
ρευομένοις ἐκεῖσε. ἀλλὰ καὶ Σαμηνὲ, ἔνθα λέγει τὰς χιόνας καὶ
τὰ κρύη γίνεσθαι, ἐκεῖ ἐξορίζει ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀξωμιτῶν ἡνίκα
τινὰ καταδικάσῃ πεμφθῆναι ἐν ἐξορίᾳ. τοὺς δὲ πέραν Ἀραβίτας
καὶ Κιναιδοκολπίτας καὶ τὴν Σαβαίων χώραν, τοὺς Ὁμηρίτας λέγει.

[1] Παραγραφή. Αὕτη ἡ Σάσου χώρα, ὑστάτη ἐστὶν τῶν Αἰθιόπων, ἔνθα καὶ πολὺ
χρυσίον ἐστὶν, τὸ λεγόμενον Ταγχάρας. Ἐπέκεινα δὲ ταύτης ὁ Ὠκεανὸς παρά- 108 **B**
κειται, ὥσπερ καὶ τῶν Βαρβαρεωτῶν τῶν καὶ τὸν λίβανον ἐμπορευομένων.

1. *ταῦτα*] + *τὰ* LSm. 2. *πρὸς τον* V^{2}, *πρῶτον* V^{1}, *τὸν* LSm. 3. *ὡς* S^{1}. 6. *ἐποίησα ἃ μὲν*] *ἐποιησάμην* V^{2}. 8. *ἀδούλη* V^{2}, *ἀδούλην* LSm. 9. *ἄρει* LSm: et sic infra. *πλωιζομένων* L^{1}m. 10. *ὑφ'* LSm. 12. *κ̅ς̅* V, *εἴκοσι ἑπτὰ* SL^{1} (?). 16. *τούτοις* V, *κεκρατηκὼς* $VL^{1}S$. 17. *τέλος τῆς Αἰθιοπίας* post *Βαρβαρίαν* ponunt LSm. 20. *τὰ δὲ λοιπὰ* LSm. *ἐγγύθεν*] *ἐγγὺς* LSm. *ὄντος*(?) *τῶν τόπων* V, *τῶν τόπων ὄντες* LSm. 22. *νῦν* om. LS. 23. *Σεμῆναι* LSm. 24. *ἀξωμήτων* VL^{1}, *ἀνξουμίτων* V^{2}. 25. *καταδικάσει* L, *καταδικάζει* m. *ἀρραβίτας* L^{2}, et sic semper. 26. *σαββαίων* V, *σαβέων* LSm. 27. V in textu post verbum *κόσμον* habet: LS in marg. sine tit. sic legunt *Σάσου καὶ λιβανωτοφόρον καλεῖ τὰς πέραν τῶν Αἰθιοπῶν χώρας, τὴν μὲν Σάσου εἰς νότον καὶ δύσιν κειμένην, τὴν δὲ βαρβαρίαν εἰς νότον καὶ ἀνατολὴν κειμένην· βαρβαρία δέ ἐστιν ἡ τὸν λίβανον ποιοῦσα γῆ. ἡ δὲ Σάσου χώρα κ.τ.λ.*

ἔστιν οὖν καὶ ἐκ ταύτης τῆς ἱστορίας ἀκριβῶς στοχάσασθαι τὸ πλάτος τῆς γῆς ἀπὸ τῶν ὑπερβορείων τόπων ἕως τῆς Σάσου καὶ τῆς λιβανωτοφόρου Βαρβαρίας, οὐ πλείω τῶν διακοσίων μονῶν εἶναι. ἀκριβῶς γὰρ ἐπιστάμενοι, καὶ οὐ πολὺ διαμαρτάνοντες τῆς ἀληθείας, τὰ μὲν πλεύσαντες καὶ ὁδεύσαντες, τὰ δὲ ἀκριβῶς μεμαθηκότες κατεγράψαμεν, ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο τὴν μὲν θείαν **D** *Γραφὴν ἀληθεύειν, τοὺς δὲ ἔξωθεν ψεύδεσθαι, στοχαζομένους μᾶλλον καὶ σοφιζομένους ψευδῆ καὶ γραώδεις μύθους διηγουμένους πρὸς σύστασιν τῆς αὐτῶν ματαιότητος, καὶ ἀναπλαττομένους ἑτέραν ζώνην νοτιωτέραν τῆς κεκαυμένης ὁμοίαν τῆς ὑφ' ἡμῶν οἰκουμένης, καὶ ταύτην δὲ οὐδεὶς ἑώρακεν πώποτε οὔτε ἀκήκοεν. πῶς γὰρ ὁραθείη ἢ ἀκουσθείη τὸ μὴ τῇ ἀληθείᾳ αἰσθητῶς ὑφιστάμενον; διὸ οὐ παραδεκτέον τοὺς αὐτῶν φληνάφους, νέων γάρ τινων σοφιζομένων τὰ τοιαῦτα τυγχάνει, καὶ οὐ παλαιῶν, οἵτινες σοφίσμασι πιθανοῖς ἔδοξαν ἀνατρέπειν τοὺς παλαιοὺς τοὺς πρὸ αὐτῶν γεγονότας ἀδυνάτοις ἐπιχειροῦντες, καθάπερ ἐν τῷ πρὸ τούτου λόγῳ τὸν ἔλεγχον ὡς ἐν βραχέσιν ἐποιησάμεθα.*

09 **A** Παραγραφὴ *εἰς τὸν* Πτολεμαῖον.

οὗτος ὁ Πτολεμαῖος, εἷς ἐστιν τῶν βασιλευσάντων μετὰ Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα Πτολεμαίων, περὶ ὧν ὁ προφήτης Δανιὴλ προφητεύει διαφόρως μέν, ἐξαιρέτως δὲ ἐν τῷ ἐνυπνίῳ τῆς εἰκόνος τοῦ Ναβουχοδονόσορ, καὶ τῷ ὁράματι τῶν τεσσάρων θηρίων τῶν ἀναβαινόντων ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ὧν εἶδεν αὐτὸς ὁ Δανιὴλ, ἐν μὲν τῇ εἰκόνι κεφαλὴν χρυσῆν, ἐν δὲ τῷ ὁράματι λέαιναν, σημαίνων τὴν τῶν Βαβυλωνίων ἀρχὴν, τουτέστιν τὸν Ναβουχοδονόσορ. εἶτα ἐν μὲν τῇ εἰκόνι, στῆθος καὶ βραχίονας ἀργυροῦς, ἐν δὲ τῷ ὁράματι, ἄρκον, τὴν τῶν Μήδων ἀρχὴν, ἥττονα οὖσαν τῶν Βαβυλωνίων, τουτέστι Δαρεῖον τὸν Μῆδον λέγει. εἶτα ἐφεξῆς ἐν μὲν **B** *τῇ εἰκόνι, κοιλίαν καὶ μηροὺς χαλκοῦς, ἐν δὲ τῷ ὁράματι πάρδαλιν, τὴν τῶν Περσῶν ἀρχὴν, τουτέστι Κῦρον σημαίνει, ἥτις ἐγένετο λαμπρὰ καὶ περιφανὴς, οὐκ ἔλαττον τῶν Βαβυλωνίων. εἶτα πάλιν ἐν μὲν τῇ εἰκόνι κνήμας σιδηρᾶς, ἐν δὲ τῷ ὁράματι θηρίον ἔκθαμβον καὶ φοβερὸν, ὄνυχας χαλκοῦς, καὶ ὀδόντας σιδηροῦς ἔχον, τὴν*

6. *μὲν* om. m. 8. *ψευδεῖς* LSm. 12. *μὴ τῇ*] *μήτε* m. 15. *παλαιοὺς τοὺς* om. LSm. 19. *καὶ γὰρ οὗτος* LSm. 21. *τῆς εἰκόνος* om. LSm. 27. *οὖσαν τὴν των* V. 31. *λαμπρὰ*[κολυ] V (*κολυ* add. al. m). *ἐλάττω* V.

Μακεδονικὴν ἀρχὴν δηλοῖ, τουτέστιν Ἀλέξανδρον, λεπτῦνον καὶ δαμάζον τὰς βασιλείας. εἶτα πάλιν ἐν μὲν τῇ εἰκόνι πόδες καὶ δάκτυλοι, μέρος μέν τι σιδηροῦν, μέρος δέ τι ὀστράκινον, ἐν δὲ τῷ ὁράματι δέκα κέρατα ἰσάριθμα τῶν δακτύλων, βασιλείαν διῃρημένην λέγει, τὴν μετὰ Ἀλέξανδρον, ἣν καὶ ἐν τῷ ὁράματι τοῦ κριοῦ καὶ τοῦ τράγου διαιρεθεῖσαν εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τοῦ οὐρανοῦ δηλοῖ. τοῦ γὰρ Ἀλεξάνδρου τελευτῶντος τοῖς τέσσαρσιν φίλοις **C** αὐτοῦ διεῖλεν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· καὶ ὁ μὲν εἷς τῆς Εὐρώπης, ἤτοι τῆς Ἑλλάδος ἐβασίλευσεν, ὁ δὲ ἕτερος τῆς Ἀσίας, καὶ ὁ ἄλλος Συρίας καὶ Βαβυλωνίας, καὶ ὁ τέταρτος Αἰγύπτου καὶ Λιβύης καὶ τῶν νοτίων μερῶν. ἐκ τούτων οὖν τῶν τεσσάρων, μετ' αὐτοὺς υἱοὶ αὐτῶν πλείους γενόμενοι, ἐβασίλευσαν, καὶ ἐπλήθυναν κακὰ τῇ γῇ, καθὰ καὶ ἐν τοῖς Μακκαβαϊκοῖς ἀναγέγραπται. τὸ δὲ κέρας τὸ μικρὸν τὸ λαλοῦν μεγάλα, τὸ ἀναμέσον τῶν δέκα κεράτων, Ἀντίοχον σημαίνει τὸν Ἐπιφανῆ, τὸν πολεμήσαντα τοὺς Ἰουδαίους ἐπὶ τῶν Μακκαβαίων. τούτους οὖν πάντας λέγει, μέρος μέν τι σιδηροῦν, μέρος δέ τι ὀστράκινον, ὡς νικῶντας καὶ ἡττωμένους ὑπ' ἀλλήλων, καὶ μὴ μιγνυμένους, ὃν τρόπον ὁ σίδηρος οὐ μίγνυται τῷ ὀστράκῳ.

εἶτα πάλιν λέγει, ἐν μὲν τῇ εἰκόνι, **Λίθον τμηθέντα ἐξ ὄρους ἄνευ** **D** **χειρῶν**, ἐν δὲ τῷ ὁράματι, **Υἱὸν ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ**· τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἐνταῦθα σημαίνει ἐν ἑκατέρῳ μέρει ἐκ τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τῆς Παρθένου ἄνευ σπέρματος ἀνδρὸς ἐρχόμενον. καὶ ἐνταῦθα γὰρ **ἄνευ χειρῶν** εἶπεν, ἵνα εἴπῃ, Ἄνευ σπέρματος ἀνδρός, καί, **ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ**, αἵτινες ἄνευ χειρῶν ἀνθρωπίνων ὡς ἀπὸ γαστρὸς τοὺς ὑετοὺς βαστάζουσαι, τίκτουσιν. εἶτα πάλιν ἐπὶ τῆς εἰκόνος, **Καὶ ἐπάταξεν τὸ ὄστρακον, τὸν σίδηρον, τὸν χαλκόν, τὸν ἄργυρον, τὸν χρυσόν, καὶ ἐγένετο ὡσεὶ κονιορτὸς ἀπὸ ἅλωνος θερινῆς, καὶ ἐξῆρεν αὐτὰ τὸ πλῆθος τοῦ πνεύματος καὶ τόπος οὐχ εὑρέθη ἐν αὐτοῖς**. ἐν δὲ τῷ ὁράματι, **Ἐθεώρουν ἕως ὅτε ἀνῃρέθη τὸ θηρίον καὶ** 112 **A** **ἀπώλετο, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐδόθη εἰς καῦσιν πυρός, καὶ τῶν λοιπῶν θηρίων ἡ ἀρχὴ μετεστάθη, καὶ μακρότης ζωῆς ἐδόθη αὐτοῖς ἕως καιροῦ**, τὸ αὐτὸ ἐφ'

1. λεπτύνων καὶ δαμάζων VL[1]Sm. 3. μέν τι] μέντοι LSm. 6. λέγει τοῦ οὐρανοῦ LSm. 9. ἐβασίλευεν S. 12. υἱοὶ] οιοι V[1], οιυοι V[2]. 13. ἐνγέγραπται L[1]S, ἐγγ- L[2]m. 17. τι...τι] om. m. 18. ἡττωμένους] νικωμένους m. 25. κἀκεῖ ἐπὶ V[2]. 27. τὸ] τὸν LS[2]m. 28. ἀπὸ om. m. 30. εωστε V[1], ἕως ὅτου L[2]m. 32. τὸ// αὐτὸ// S.

16. 1 Mac. i. 9. 20. Dan. ii. 34. 21. Dan. vii. 14. 27. Dan. ii. 35. 30. Dan. vii. 11, 12.

ἑκατέρου σημαίνων, ὅτι παραγινομένου τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ πᾶσαι αἱ βασιλεῖαι αὗται ἀναιρεθήσονται, καὶ ἡ τῶν Βαβυλωνίων, καὶ ἡ τῶν Μήδων, καὶ ἡ τῶν Περσῶν καὶ ἡ τῶν Μακεδόνων, καὶ ὅσαι ἐξ αὐτῆς ἐκ διαιρέσεως ἐγένοντο, καὶ εἰς οὐδὲν ἔτι λογισθήσονται, ὅπερ καὶ οὕτως ἐγένετο ἐπὶ τοῦ καιροῦ τοῦ Χριστοῦ· οὔτε γὰρ ἡ τῶν Βαβυλωνίων ἵστατο, οὐδὲ ἡ τῶν Μήδων, οὔτε ἡ τῶν Περσῶν, οὐδὲ ἡ τῶν Μακεδόνων, ἀλλὰ πᾶσαι κατελύθησαν.

Εἶτα πάλιν ἐν μὲν τῇ εἰκόνι φησὶν, Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν βασιλέων
B ἐκείνων ἀναστήσει ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλείαν, ἥτις εἰς τοὺς αἰῶνας οὐ διαφθαρήσεται, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ λαῷ ἑτέρῳ οὐχ ὑπολειφθήσεται, καὶ ἀναστήσεται εἰς τοὺς αἰῶνας. *ἐν δὲ τῷ ὁράματί φησιν,* Καὶ ἕως τοῦ Παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ἔφθασεν καὶ προσηνέχθη αὐτῷ. καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ βασιλεία, καὶ πάντες οἱ λαοί, φυλαί, γλῶσσαι δουλεύσουσιν αὐτῷ. ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐξουσία αἰώνιος, ἥτις οὐ παρελεύσεται, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται, *πάλιν τὸ αὐτὸ ἐφ' ἑκατέρου λέγων, ὅτι ἐρχομένου τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ ἐκεῖναι μὲν αἱ βασιλεῖαι παρελεύσονται καὶ καταλυθήσονται, ἡ δὲ τούτου βασιλεία ἀκατάλυτος ἔσται καὶ αἰώνιος. εἷς οὖν ἐστιν καὶ οὗτος ὁ Πτολεμαῖος τῶν βασιλευσάντων ἐν Ἀλεξ-*
C *ανδρείᾳ, ἢ ὁ Φιλομήτωρ, ἢ ὁ νεώτερος Εὐεργέτης, ἢ ὁ πρὸ Κλεοπάτρας τῆς ὑστάτης, ὁ καλούμενος Διονύσου· οὗτοι γὰρ ὑπερέβησαν βασιλεύοντες τὰ εἰκοσιεπτὰ ἔτη, καὶ αὐτοὶ ἀπόγονοί εἰσιν τῶν πρώτων βασιλευσάντων Πτολεμαίων, καθὰ καὶ ἐν τῇ εἰκόνι τῇ μαρμαρίνῃ, ᾗ ἐτάξαμεν, ἀναγέγραπται. περὶ γὰρ τῶν νῦν βασιλέων οὐδὲν ἐν τῷ προφήτῃ ἀναγέγραπται, καθὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος λέγει, ὅτι* Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου προεκήρυξαν. *τοῦ γὰρ Ναβουχοδονόσορ διαλογιζομένου, εἰ ἔχει διαδοχὴν ἡ βασιλεία αὐτοῦ, καὶ τοῦ Δανιὴλ διαλογιζομένου, εἰ ἔχει διαδοχὴν τὰ ἔθη τὰ Ἰουδαϊκά, ἀμφοτέροις ἐκ παραλλήλου τὸ αὐτὸ ἀπεκαλύφθη, ὅτι Ἐν ἑνὶ χρόνῳ καὶ πᾶσα ἡ διαδοχὴ τῆς βασιλείας σου ἐκλείψει, ἐν ταυτῷ καὶ τὰ Ἰουδαϊκὰ ἔθη καὶ νόμιμα καταλυθήσονται, καὶ ἑτέρα τις κατά-*
D *στασις ἐπεισαχθήσεται κρείττων, ἥτις αἰώνιος καὶ ἀτελεύτητος ἔσται, ἥτις καὶ ἀρχὴν λήψεται, παυομένων μὲν γὰρ τῶν πρώτων*

5. *ἐγένοντο* VL[1]S. 6. *οὐδὲ*] *οὔτε* LSm. 7. *οὐδὲ*] *οὔτε* LSm. 9. *τὸν αἰῶνα* LSm. 15. *τὸ// αὐτο//* S. 18. *ἐν Ἀλεξανδρείᾳ* om. m. 25. *ὅτι καὶ ὁ* LSm. 27. *δανιηλου* V. 29. *διαδοχὴ*] *ἀρχὴ* LSm. 30. *τις* om. LSm. 31. *ἀντεισαχθήσεται* LSm. *ἀτελεύτητος*] *ἀκατάλυτος* LSm. 32. *μὲν γὰρ* L[1]S, *μεν* *γαρ* V, *μὲν* L[2].

8. Dan. ii. 44. 11. Dan. vii. 13, 14. 25. Matt. xi. 13.

βασιλειῶν καὶ τῶν νομικῶν ἐθῶν, ἀναδεικνυμένης δὲ ὅταν ὁ ταύτης ἀρχηγὸς παραγένηται. περὶ γὰρ τῆς Ῥωμαίων βασιλείας ἐν μὲν τῷ προφήτῃ οὐ φανερῶς γέγραπται, οὐδὲ γὰρ ἐκ διαδοχῆς ἐστι τοῦ Ναβουχοδονόσορ, οὐδὲ ἁρμοδία τῇ τῶν Ἰουδαίων πολιτείᾳ, ἤγουν εὐνομίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ καθαιρετική. οὐδὲ ἐκ διαδοχῆς ἐστιν τῶν Μακεδόνων, ἀλλά φησιν, **Ἀναστήσει ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλείαν, ἥτις εἰς τὸν αἰῶνα οὐ διαφθαρήσεται.** *ἐνταῦθα μὲν λέγων περὶ* 113 A *τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, αἰνιγματωδῶς δὲ συμπεριλαμβάνει καὶ τὸ τῶν Ῥωμαίων βασίλειον, συνανατεῖλαν τῷ Δεσπότῃ Χριστῷ. τοῦ γὰρ Χριστοῦ ἔτι κυοφορουμένου, κράτος ἐδέξατο παρὰ Θεοῦ ἡ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία, ὡς ὑπηρέτις οὖσα τῶν τοῦ Χριστοῦ οἰκονομιῶν· ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ καιρῷ καὶ αἰώνιοι Αὔγουστοι προσηγορεύθησαν, καὶ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἀπογραφὴν ὡς κρατοῦντες ἐποιήσαντο. ἀμέλει ἐπισημαίνεται ὁ εὐαγγελιστής, ὅτι* **Αὕτη πρώτη ἀπογραφὴ ἐγένετο ἐπὶ Αὐγούστου Καίσαρος,** *ὅτε καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐγεννήθη, καὶ εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων γῆν καὶ βασιλείαν ἠξίωσεν ἀπογραφῆναι καὶ τέλη δοῦναι.*

μετέχει οὖν ἡ βασιλεία τῶν Ῥωμαίων τῶν ἀξιωμάτων τῆς B *βασιλείας τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ πάσας ὑπεραίρουσα ὅσον ἐνδέχεται κατὰ τὸν βίον τοῦτον, ἀήττητος διαμένουσα μέχρι τῆς συντελείας·* **Εἰς τὸν αἰῶνα** *γάρ, φησίν,* **οὐ διαφθαρήσεται.** *καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ* **εἰς τὸν αἰῶνα** *τὸ ἀτελεύτητον σημαίνει, καθὰ καὶ ὁ Γαβριὴλ τῇ Παρθένῳ λέγει,* **Καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος,** *ἐπὶ δὲ τῆς Ῥωμαίων βασιλείας ὡς συνανατειλάσης τῷ Χριστῷ, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον οὐ διαφθαρήσεται. θαῤῥῶν γὰρ ἀποφαίνομαι, ὅτι εἰ καὶ διὰ τὰς ἡμετέρας ἁμαρτίας πρὸς παιδείαν ὀλίγον ἐχθροὶ βάρβαροι τῇ Ῥωμανίᾳ ἐπανίστανται, ἀλλὰ τῇ δυνάμει τοῦ διακρατοῦντος* C *ἀήττητος διαμένει ἡ βασιλεία, ἐπὶ τὸ μὴ στενοῦσθαι τὰ τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ πλατύνεσθαι. καὶ γὰρ καὶ πρῶτον βασίλειον ἐπίστευσεν Χριστῷ παρὰ τὰ λοιπά, καὶ αὕτη ἡ βασιλεία ὑπηρέτις ἐστὶν τῶν τοῦ Χριστοῦ οἰκονομιῶν, ἣν διὰ ταῦτα φυλάττει ὁ τῶν ὅλων Δεσπότης Θεὸς ἀήττητον μέχρι τῆς συντελείας. τὸ δὲ τῶν Περσῶν βασίλειον οὐκ ἔστιν ἐκ τῶν Περσῶν, οὔτε ἐκ διαδοχῆς*

1. *ἀναδεικνυμένη* m. 4. *ναβουχοδονόσωρ* V. 11. *ὑπηρέτης* V¹S. 15. *ἐγενήθη* m. 22. *εἰς*] *τὸ εἰς* L²m. 29. *ἐπὶ τῷ* LS²m. 31. *ὑπηρέτης* V¹S¹. 33. *Θεὸς* om. Sm. *τῆς* om. LSm.

6. Dan. ii. 44. 14. Luke ii. 2. 21. Dan. ii. 44. 23. Luke i. 33.

τῶν προτέρων, ἀλλ' ἐξ ἄλλης ἀρχῆς νῦν ἀνασταν, τουτέστιν ἐκ τῶν Μάγων. ἐπὶ τῶν γὰρ καιρῶν τοῦ Χριστοῦ, ἡ βασιλεία τῶν Περσῶν καταλυθεῖσα ἦν ἀπὸ τοῦ Μακεδόνος Ἀλεξάνδρου κατὰ τὴν προφητείαν, καὶ οἱ διάδοχοι τῆς Μακεδονικῆς ἀρχῆς κατεκράτουν τῆς χώρας ἄχρι Ἀντιόχου· λοιπὸν ἔκτοτε Πάρθοι κατὰ
D μικρὸν ἐτοποκράτουν. ἀμέλει ἐπιῤῥίψαντες ἐν Ἱεροσολύμοις, Ὑρκανὸν τὸν τῶν Ἰουδαίων ἄρχοντα αἰχμάλωτον ἔλαβον πρὸ ὀλίγου χρόνου τοῦ παραγένεσθαι τὸν Δεσπότην Χριστόν. νῦν γὰρ ὡς πρὸ τετρακοσίων ἐτῶν ἐξηγέρθη αὕτη ἡ βασιλεία τῶν Μάγων, ὡς οἶμαι καὶ αὕτη δευτερεύουσα μετὰ τοὺς Ῥωμαίους, διὰ τὸ τοὺς Μάγους ἀξιώματά τινα λαβεῖν ἐπὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν προσκύνησιν καὶ τιμήν. ἐν τῇ γὰρ Ῥωμαίων γῇ πρῶτον ἐπὶ τῶν ἀποστόλων διέδραμεν τὸ Χριστιανικὸν κήρυγμα, καὶ εὐθέως πάλιν ἐν Περσίδι διὰ Θαδδαίου τοῦ ἀποστόλου. ἀμέλει καὶ ἐν ταῖς Καθολικαῖς γέγραπται, Ἀσπάζεταί σε ἡ ἐν Βαβυλῶνι ἐκκλησία. ἀλλὰ μὴν τὸ τῶν Ῥωμαίων βασίλειον πολλὰ προλήμματα ἔχει ἐν τούτῳ, ὡς καὶ πρῶτον ὄν, καὶ πρῶτον πιστεῦσαν εἰς Χριστὸν καὶ ὑπηρετοῦν ἐν πάσῃ τῇ κατὰ Χριστὸν οἰκονομίᾳ. ἕτερον δὲ σημεῖον
16 A δυναστείας τῶν Ῥωμαίων ὃ αὐτοῖς κεχάρισται ὁ Θεός, λέγω δὴ ὅτι ἐν τῷ νομίσματι αὐτῶν ἐμπορεύονται πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ ἀπ' ἄκρου γῆς ἕως ἄκρου γῆς δεκτόν ἐστιν, θαυμαζόμενον παρὰ παντὸς ἀνθρώπου, καὶ πάσης βασιλείας, ὅπερ ἑτέρᾳ βασιλείᾳ οὐχ ὑπάρχει τὸ τοιοῦτο. λοιπὸν ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

Τὸ κείμενον.

Τινὲς γὰρ τῶν παλαιῶν φιλοσόφων σχεδὸν τὴν οἰκουμένην περινοστήσαντες, καὶ ἱστοριογραφήσαντες, παραπλησίως τῇ θείᾳ
B Γραφῇ ἔφασαν καὶ αὐτοὶ τὴν θέσιν τῆς γῆς εἶναι, καὶ τῶν ἄστρων τὴν περιφορὰν γίνεσθαι. παρίτω δὲ εἰς μέσον ἐξ αὐτῶν τις φάσκων οὕτως.

Ἐφόρου ἐκ τῆς δ' Ἱστορίας.

Τὸν μὲν γὰρ ἀπηλιώτην καὶ τὸν ἐγγὺς ἀνατολῶν τόπον Ἰνδοὶ κατοικοῦσιν, τὸν δὲ πρὸς νότον καὶ μεσημβρίαν Αἰθίοπες νέμονται,

2. ἐπὶ γὰρ τῶν V²LSm. 4. διάδοχη S?. 5. ἄχρις LSm. 12. ἐν γὰρ τῇ V². 15. σε] ὑμᾶς LSm. ἐκκλησία] συνεκλεκτή LSm. 16. προβλήματα Lm. 18. οἰκονομίᾳ] + δόξα τῷ Θεῷ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν LS. 19. δὲ m. 23. τω τοιουτω L¹, τὸ τοιοῦτον L². 30. δ̄] + αὐτοῦ LSm.

15. 1 Pet. v. 13.

τὸν δὲ ἀπὸ Ζεφύρου καὶ δυσμῶν Κελτοὶ κατέχουσιν, τὸν δὲ κατὰ Βοῤῥᾶν καὶ τὰς ἄρκτους, Σκῦθαι κατοικοῦσιν. ἔστιν μὲν οὖν οὐκ ἶσον ἕκαστον τούτων τῶν μερῶν, ἀλλὰ τὸ μὲν τῶν Σκυθῶν καὶ τῶν Αἰθιόπων μεῖζον, τὸ δὲ τῶν Ἰνδῶν καὶ τῶν Κελτῶν ἔλαττον. καὶ παραπλήσιον ἑκατέρων ἀλλήλοις ἔχει τοῦ τόπου τὸ μέγεθος. οἱ μὲν γάρ εἰσι μεταξὺ θερινῶν καὶ χειμερινῶν ἀνατολῶν· Κελτοὶ δὲ τὴν ἀπὸ θερινῶν μέχρι χειμερινῶν δυσμῶν χώραν κατέχουσι. καὶ **C** τοῦτο μὲν ἶσόν ἐστιν ἐκείνῳ τὸ διάστημα, καὶ μάλιστά πως ἀντικείμενον. ἡ δὲ τῶν Σκυθῶν κατοίκησις τοῦ μὲν ἡλίου τῆς περιφορᾶς τὸν διαλείποντα κατέχει τόπον, ἀντίκειται δὲ πρὸς τὸ τῶν Αἰθιόπων ἔθνος, ὃ δοκεῖ παρατείνειν ἀπὸ ἀνατολῶν χειμερινῶν μέχρι δυσμῶν τῶν βραχυτάτων.

Παραγραφή.

Οὗτος ὁ Ἔφορος, παλαιός ἐστι συγγραφεὺς, φιλόσοφος καὶ ἱστοριογράφος.

Ἀκριβῶς ὁ Ἔφορος καὶ λόγῳ καὶ τῇ καταγραφῇ, ὡς ἡ θεία **D** Γραφὴ, διηγεῖται τὴν θέσιν τῆς γῆς καὶ τῶν ἄστρων τὴν περιφοράν.

ΠΥΘΕΑΣ δὲ ὁ Μασαλιώτης φησὶν ἐν τοῖς περὶ Ὠκεανοῦ ὅτι 117 **A** παραγενομένῳ αὐτῷ ἐν τοῖς βορειοτάτοις τόποις ἐδείκνυον οἱ αὐτόθι βάρβαροι την ἡλίου κοίτην, ὡς ἐκεῖ τῶν νυκτῶν ἀεὶ γενομένου παρ' αὐτοῖς. ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ δὲ ὁ Κολοφώνιος, ἄπειρον ὑποτιθέμενος εἶναι τὴν γῆν, πρόδηλός ἐστιν μὴ δεχόμενος τὴν σφαῖραν· καὶ ταῦτα μὲν οἱ ἔξωθεν συμφωνοῦντες τῇ θείᾳ Γραφῇ εὑρίσκονται εἰρηκότες. ἡμεῖς δὲ τῇ ἀκολουθίᾳ χρώμενοι πάλιν ὑποτιθέμεθα λέγοντες, τοὺς τέσσαρας ποταμοὺς, οὓς ἡ θεία λέγει Γραφὴ ἐξέρχεσθαι τοῦ παραδείσου, τὸν Ὠκεανὸν διατέμνουσι, καὶ ἀναδίδονται ἐν τῇ γῇ ταύτῃ· ὁ μὲν Φεισὼν ἐν τῇ Ἰνδικῇ χώρᾳ, ὃν καλοῦσί τινες Ἰνδὸν ἢ Γάγγην, ἐκ τῶν μεσογείων που κατερχόμενος, πολλὰς ἐκροίας ἔχει ἐν τῷ Ἰνδικῷ πελάγει. καὶ οὗτος δὲ ὁ ποταμὸς καὶ **B** κιβώρια ἔχει καὶ τὰ καλούμενα Νειλαγαθία, καὶ φύλλα, καὶ

1. τὸ δὲ κατὰ LS. 2. τοὺς Lm. 5. ἑκάτερον ἑκἀτἐρὀὺ V. 8. ἐκεῖνο S. τω διαστιμα V¹, τῷ διαστήματι LS²m. 11. ἀνατολῶν] + καὶ V. 13. παραγραφή om. LS. 17. περιφοράν] + οὗτος γὰρ ὁ Ἔφορος ἐγένετο ἱστοριογράφος, ὃς ἐν τῇ τετάρτῃ αὐτοῦ ἱστορίᾳ ταῦτα συγγραψάμενος διηγήσατο LSm. 18. μεσαλιώτης V. μασαλιώτης ἐν τοῖς περὶ ὠκεανοῦ οὕτως φησὶν ὡς ὅτι LSm. 20. γινομένου L², γινομένων L¹Sm. 22. τὴν γῆν εἶναι LSm. 25. γραφὴ λέγει LSm. 27. φησων V. 30. ἔχων (?) L¹.

λωτάρια καὶ κροκοδείλους, καὶ ἕτερα ἃ ἔχει ὁ Νεῖλος. ὁ δὲ Γηὼν ἀπὸ τῶν μερῶν τῆς Αἰθιοπίας διερχόμενος πᾶσαν τὴν Αἰθιοπίαν καὶ Αἴγυπτον, τὰς ἐκροίας ἐπὶ τὸν παρ' ἡμῖν κόλπον ἐκπέμπει. ὁ δὲ Τίγρις καὶ Εὐφράτης ἀπὸ τῶν μερῶν τῆς Περσαρμενίας διερχόμενοι μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου. καὶ ταῦτα μὲν ἡμεῖς περὶ τούτων.

Παραγραφή.

Σημᾶναι βουλομένη ἡ θεία Γραφὴ τὴν διάμετρον τοῦ παραδείσου, ὡς μεγάλη ἐστὶ καὶ ἐκτεταμένη ἐν γῇ ἀνατολῶν, ἐμνήσθη τῶν τεσσάρων τούτων ποταμῶν μόνων, ὡς ἐκ τῆς πηγῆς τῆς ἐν Ἐδὲμ ἀναδιδομένης, καὶ ποτιζούσης τὸν παράδεισον, τὸ ὑπόλοιπον ὕδωρ εἰς τοὺς τέσσαρας τούτους ποταμοὺς ἀφορίζεται. καὶ διαπερῶντες **C** *ἐν τῇ γῇ ταύτῃ πολλὴν γῆν πάλιν ποτίζουσιν.*

Τὸ *κείμενον.*

Τούτῳ οὖν τῷ τρόπῳ διατρεχόντων τῶν φωστήρων καὶ ποιούντων νύκτας καὶ ἡμέρας, καὶ καιροὺς καὶ χρόνους, καὶ εἰς σημεῖα τοῖς πλέουσι πελάγη, ἢ ὁδοιποροῦσιν ἔρημον, ὄντων καὶ φαινόντων ἐπὶ τῆς γῆς, οὐ τῇ περιφορᾷ τοῦ οὐρανοῦ αὐτὰ φήσομεν κινεῖσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ δυνάμεων λογικῶν καθάπερ λαμπαδηφόρων τινῶν, ὡς δείξομεν τὴν θείαν Γραφὴν δηλοῦσαν. φησὶν γὰρ περὶ τοῦ ἀντικειμένου διδάσκων ὁ θεῖος Ἀπόστολος, τί ἦν αὐτοῦ τὸ ἔργον **D** *ἐξ ἀρχῆς, οὕτως,* **Κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος τοῦ πνεύματος, τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας,** *σαφῶς ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ κινεῖν τὸν ἀέρα καὶ μεταβάλλειν αὐτὸν εἶναι πρώην διδάξας, νυνὶ δὲ ἐκριφέντα μηκέτι ταύτην ἔχειν τὴν ἀξίαν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνεργεῖν ἐκ κακίας ἐπὶ τοὺς ἁμαρτωλούς, ὡς δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι οὐ μόνος τοῦτο ποιεῖν ἐξίσχυεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πολλοὶ σὺν αὐτῷ· οἱ μὲν γὰρ τῶν ἀγγέλων τὸν ἀέρα κινεῖν ἐπετρέποντο, οἱ δὲ τὸν ἥλιον, οἱ δὲ τὴν σελήνην, ἄλλοι τὰ ἄστρα, ἕτεροι νέφελας καὶ βροχὰς ἐργαζόμενοι, καὶ ἕτερα πολλά· τοῦτο γὰρ ἔργον καὶ νόμος*

1. ἃ] *ὅσα* LSm. 4. *Τίγρης* LSm. 7. *παραγραφή* om. LSm. 8. *σημᾶναι*] + *γὰρ* LS. 9. *μεγάλη*] + *τίς* LSm. *ἐν τῇ ἀνατολῇ* LSm. 10. *ποταμῶν τούτων* Lm. *ἐν*] *ἐξ* L[2]m. 12. *τούτους*] + *τοὺς μεγάλους* LSm. *διαπεροῦντες* VL[1]S. 14. *τὸ κείμενον*] *δόξα τῷ τὰ πάντα σοφῶς κτίσαντι Θεῷ. ἀμήν. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων. ἐπανακτέον δὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον.* LS. 20. *ὡς*] + *πάλιν* LSm.

22. Eph. ii. 2.

τῶν ἀγγελικῶν ταγμάτων τε καὶ δυνάμεών ἐστιν, τὸ διακονεῖν πρὸς εὐεργεσίαν καὶ τιμὴν τῆς εἰκόνος τοῦ Θεοῦ, τουτέστι τοῦ ἀνθρώπου, 120 A *καὶ κινεῖν πάντα, ὡς ὑπήκοοι στρατιῶται τοῦ βασιλέως. τοῦτο γὰρ τὸ ἔργον τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ ἐκελεύσθησαν ποιεῖν, ὅτε καὶ τὸν οὐρανὸν τοῖς ἄστροις κατεκόσμησεν. ἔργον δὲ τῶν ἀντικειμένων δαιμόνων τὰ πρὸς βλάβην τῆς εἰκόνος, ὡς ἀνταρτῶν, ποιεῖν· καὶ αὐτοὶ γὰρ τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ παραβάντες τὴν κέλευσιν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατεῤῥίφησαν, καθὰ καὶ ἑτέρωθι οὕτως λέγει,* **Οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;** *διαῤῥήδην πάντας εἰπὼν εἰς διακονίαν τεταγμένους τῶν ἀνθρώπων. ἔτι γὰρ πάλιν λέγει,* **Ἡ γὰρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέχεται· τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ** B **κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα, ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ,** *κτίσιν καλῶν ἐνταῦθα τοὺς ἀγγέλους, υἱοὺς δὲ Θεοῦ, τοὺς ἀνθρώπους, ἀποκαραδοκίαν δὲ, τὸ ἀπὸ τοῦ κάρα ἐκτείνειν, καὶ μακρόθεν ὁρᾷν τε καὶ ἐλπίζειν τι χρήσιμον περὶ τῶν ἀνθρώπων. ἐπισημαντέον δὲ πάλιν ἐνταῦθα ὅτι εἰ μὴ δουλικὴν ὑποταγὴν ἐποίουν, οὐκ ἂν ἐλευθερίας ἐπεθύμουν· ἁμαρτήσαντος γὰρ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ λαβόντος τὴν ἀπόφασιν τοῦ θανάτου, πάνυ ἐλελύπηντο οἱ ἄγγελοι, ἀπελπιστίαν τοῦ παντὸς ἀναλογιζόμενοι, ὡς συνδέσμου ὄντος τοῦ ἀνθρώπου πάσης τῆς κτίσεως, καὶ εἰκόνος Θεοῦ τυγχάνοντος, καὶ ἐκ τῆς ἀποφάσεως ἀπελπιστίαν καὶ ἑαυτῶν* C *καὶ τοῦ παντὸς λογιζόμενοι διακονεῖν καὶ ὑπηρετεῖν ἔτι ὑπὲρ αὐτοῦ ματαίως οὐκ ἠβούλοντο· ἀλλὰ, φησὶν,* **διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι,** *ὡσανεὶ, Οὐκ εἴασεν ὁ Θεὸς τὴν βουλὴν αὐτῶν γενέσθαι, ἀλλὰ δέδωκεν αὐτοῖς ἐλπίδα τινὰ, ὥστε μὴ ἀπογνῶναι, ἀλλ' ἐλπίζειν τι χρήσιμον ἔσεσθαι μετὰ καιροῦ τοῖς ἀνθρώποις.*

Παραγραφή.

Τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ θεωρῶν ὁ μισόκαλος δαίμων τὸν ἄνθρωπον τιμηθέντα καὶ πολλῆς ἐπιμελείας ἀξιωθέντα, φθονήσας συγκατασπᾷν ἐπειρᾶτο. ἀγνοῶν δὲ πόθεν αὐτῷ προσβάλλει, ἐθεώρει

1. *αγγελων* V[1]. 5. *δὲ* om. m. 8. *κατεῤῥίφησαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ* LSm. 9. *πνα* (= *πνεῦμα*) V[1]. 11. *γὰρ πάλιν* om. LSm. 18. *ἐπισημαντέον—ὅτι* om. LSm. *μὴ*] + *γὰρ* LSm. 21. *ἐλυποῦντο* LSm. *ἀφελπιστίαν* V (-*είαν* V) LS. 23. *ἀφελπιστίαν* L[1]S. 28. *ἔσεσθαι* om. LSm. 32. *προσβαλη* V[1].

8. Hebr. i. 14. 11. Rom. viii. 19—21.

τὰ μὲν ἄλογα εὐθέως εἰς τροφὴν προσδραμόντα, αὐτὸν δὲ τέως εἰς ὄρεξιν μὴ κινηθέντα, ἀλλὰ περισκοποῦντα τὰ κάλλη τῶν φυτῶν δένδρων, καὶ ἐλογίσατο νόμον αὐτὸν εἰληφέναι παρὰ Θεοῦ. ἐλθὼν δὲ πλησίον διὰ τοῦ ὄφεως, πειρᾶται μαθεῖν τὸν νόμον καὶ τεχναζό-
D μενός φησιν, **Τί ὅτι εἶπεν ὁ Θεός, Οὐ μὴ φάγητε ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ παραδείσου;** ἡ γυνὴ δὲ ὡς ἀρτιγενὴς οὖσα καὶ πολὺ βραδυτέρα ἐκείνου περὶ τὸ νοεῖν ὑπάρχουσα, ἐξεῖπεν αὐτῷ τὸν νόμον. τότε δῆθεν ὡς ἤδη εἰδώς, ἤρξατο τὸν Θεὸν διαβάλλειν ὡς φθονερὸν, καὶ γαργαλίζειν τὸν ἄνθρωπον πρὸς τροφὴν, καὶ συμβουλεύειν μᾶλλον ὑπακοῦσαι αὐτοῦ, καὶ γενέσθαι δῆθεν ὡς Θεοὶ, τὴν ἰδίαν αὐτοῖς νόσον προστρίβων. καὶ δὴ πεισθεὶς τὸ δειλινὸν, αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐκβάλλεται ὁ ἄνθρωπος ἐκ τοῦ παραδείσου, ὥσπερ καὶ αὐτὸς εὐθέως ἁμαρτήσας κατεῤῥίφη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. ἐδέξατο δὲ ὁ ἄνθρωπος καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ θανάτου ἀκούσας, **Γῆ εἶ καὶ εἰς**
21 A **γῆν ἀπελεύσῃ.** τοῦτο τοὺς ἀγγέλους πάνυ ἐλύπει· ἠθύμουν μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ τοῖς ἐξ αὐτῶν παραβεβηκόσιν, πλὴν ἐξαιρέτως διὰ τὸν ἄνθρωπον, ὡς συνδουμένης ἐν αὐτῷ πάσης τῆς κτίσεως, καὶ ἐνεχύρου ὄντος φιλίας παντὸς τοῦ κόσμου· τοῦ γὰρ συνδέσμου τούτου δῆθεν διαλυομένου, ἀνάγκη τὸ πᾶν διαλύεσθαι. ἐθρήνουν τοίνυν καὶ ἑαυτῶν καὶ τοῦ παντὸς τὴν διάλυσιν, ὥστε καὶ διακονεῖν ἔτι ματαίως ὑπὲρ αὐτοῦ οὐκ ἠνείχοντο. τοῦ δὲ εὐσπλάγχνου Θεοῦ διὰ τῆς ἐπιμελείας πάλιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ὑπερθέσεως τῆς τιμωρίας εὐέλπιδας τούτους καταστήσαντος, προθύμως ἐπ' ἐλπίδι διηκόνουν. καθ' ἑκάστην δὲ γενεὰν ἐπιδόξους τοὺς δικαίους ἐργαζόμενος ὁ Θεὸς, τούτους προθυμοτέρους καθίστησιν, καὶ ἐλπίδας
B ἀνακτίσεως καὶ ἀνακλήσεως καὶ ἀνακαινίσεως αὐτοῖς καταβάλλεται. ἀμέλει ἐπὶ τῇ γενέσει τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ κατὰ σάρκα, ἡ πληθὺς πᾶσα τῶν ἀοράτων δυνάμεων θεωρήσασα τεχθέντα δι' οὗ γίνεται τοῦ θανάτου ἡ κατάλυσις, καὶ τῆς ἀνακτίσεως καὶ ἀναστάσεως ἡ ἀρχὴ, καὶ αὐτῶν ἡ ἐλευθερία, τὸν Θεὸν τὸν πάντων αἴτιον ἀνυμνοῦντες ἐβόων, **Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία,** τὴν λύπην ἐκείνην καὶ τὴν κατήφειαν τὴν πάλαι

3. *δένδρων* om. LSm. *αὐτὸν νόμον* LSm. 7. *αὐτῷ. ὁ δὲ τὸν νόμον τότε* m. 10. *θεὸς* m. 11. *αὐτῇ*] + *τῇ* LSm. 12. *καὶ αὐτὸς*] *κἀκεῖνος* LSm. 13, 14. *καὶ ὁ ἄνθρωπος* LSm. 14. *ἀκούσας*] + *ὅτι* LSm. 17. *συνδονουμένης* LSm. *ἐν αὐτῷ* post *κτίσεως* transp. LSm. 18. *ἐνέχυρον* VL. 20. *ἑαυτὸν* V². 21. Θεοῦ om. V. 22. *καὶ τῆς—τιμωρίας* om. V. 26. *κατεβάλλετο* LSm. 27. *γεννήσει* L²m.

5. Gen. iii. 1. 14. Gen. iii. 19. 31. Luke ii. 14.

διὰ τὸν ἄνθρωπον τέλεον ἀποβαλλόμενοι, καὶ χαίροντες ἐπὶ τῇ τοῦ δευτέρου Ἀδὰμ γενέσει. ὅθεν καὶ ἐν καιρῷ τῶν πειρασμῶν, θεωρήσαντες μὲν ἤδη πρόπαλαι τὴν ἧτταν τοῦ πρώτου Ἀδάμ, ἐφ' ᾧ καὶ ἐδυσφόρουν, νυνὶ δὲ καὶ τούτου τοῦ δευτέρου τὴν νίκην, ὡς νομίμως οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ τρίτον παλαίσαντος τῷ πειράζοντι, ἔξω C τοῦ σκάμματος αὐτὸν κατηκόντισεν, ἐν πολλῇ χαρᾷ χαίροντες, διηκόνουν προθύμως, ὡς γέγραπται, ὡσανεὶ οὐκ ἔτι ἐπ' ἐλπίδι τινί, αὐταῖς ὄψεσι θεασάμενοι τὴν νίκην τοῦ δευτέρου Ἀδάμ, ἀλλὰ προθύμως μετὰ χαρᾶς προσελθόντες διηκόνουν αὐτῷ.

ἡ δὲ τῶν ἐναντίων πληθὺς ἀντιστρόφως νῦν ἐπένθει καὶ ὠδύρετο, αἰσχυνομένη ἐπὶ τῇ νίκῃ τοῦ δευτέρου Ἀδάμ. ὅθεν μὴ δυνηθεὶς ὁ αὐτῆς πρωτοστάτης τοῦτον καταβαλεῖν, ἐπιβουλεύειν ἤρξατο διὰ τῶν Ἰουδαίων, καὶ δὴ τὴν πληθὺν αὐτῶν διεγείρας, καὶ σταυρώσας καὶ θανατώσας, ἐδόκει τούτου ἀπαλλάττεσθαι. μετ' οὐ πολὺ δὲ τῆς ἀναστάσεως γενομένης, θαυμαστῆς τε καὶ ἐνδόξου καὶ παραδόξου, καὶ δυνατῆς, μηκέτι θάνατον ὑποδεχόμενος ἢ ἕτερόν τι καθ' ὅλου πάθος, ἀλλὰ σὺν τῇ ἀφθαρσίᾳ καὶ ἀθανασίᾳ καὶ τὴν D ἀτρεπτότητα τῆς ψυχῆς κομισάμενος, καὶ πάλιν εἰς οὐρανὸν ἀναφερόμενος καὶ διὰ τῆς νεφέλης ἐποχούμενος, καὶ ὡς ἐν θριάμβῳ νικηφόρος ἀναφερόμενος, ἔσωθεν τοῦ στερεώματος εἰσῆλθεν, πρῶτος πάντων ἐγκαινίσας ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν. καὶ οἱ μὲν ἄγγελοι λευχειμονοῦντες συνηυφραίνοντο τοῖς ἀνθρώποις, εὐαγγελιζόμενοι τοὺς μαθητὰς καὶ τὰς γυναῖκας· οἱ δὲ ἐναντίοι θεώμενοι ἑαυτῶν τε καὶ πάσης τῆς κτίσεως ἀνωτέραν γενομένην τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν, ἣν ποτὲ μὲν ὑπεσκέλισαν, νυνὶ δὲ καταβληθέντες ὑπ' αὐτῆς, καὶ πάλιν ἀδίκως θανατώσαντες, ἐννεοὶ μεμενηκότες καὶ ἀχανεῖς τελείως κατῃσχύνοντο. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἐβόα τοῖς 124 A μαθηταῖς, **Θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον**, καὶ πάλιν, **Ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ**, ἵνα εἴπῃ Πάλαι μὲν ἁμαρτήσαντος τοῦ ἀνθρώπου, ἡνίκα ὁ ὄφις ἐν παραδείσῳ συνέβαλεν πρὸς αὐτόν, ἐῤῥέθη αὐτῷ, **Τηρήσει σου πτέρναν, καὶ σὺ αὐτοῦ κεφαλήν**, ὡσανεὶ ἔχθραν διαιρέσεως πρὸς

2. Ἀδάμου m: et infra. 4. ᾧ] ὃν SL, ὧν m. 8. τινὶ] + ἀλλ' LSm. ἀλλὰ om. LSm. 10. επενοει V. 12. καταβαλλειν V[1]. 18. πάλιν] + μετέπειτα LSm. εἰς] + τὸν LSm. 23. τοῖς μαθηταῖς V. 24. καὶ om. L[1]S. γεναμένην L[1]S. 26. καὶ—θανατώσαντες om. LSm. 30. ἁμαρτήσαντας V[1].

9. Matt. iv. 11. 28. John xvi. 33. 28. Luke x. 10. 31. Gen. iii. 15.

ἀλλήλους ἔβαλεν, τοῦ μὴ πείθεσθαι αὐτῷ τὸν ἄνθρωπον· καὶ ἦν ἡ πάλη τότε ἴση, ἀλλήλους δυναμένων βλάψαι, ὅτι ὁ μὲν ὄφις ἐπιτηρῶν τὴν πτέρναν τοῦ ἀνθρώπου, ὡσανεὶ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, εἰ εὕροι αὐτὸν ἔξω τῆς ὁδοῦ βλάψαι αὐτὸν, ὡς ἕρπων περὶ τὴν **B** *πτέρναν ἠδύνατο, ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὡς ὄρθιον σχῆμα ἔχων, προσέχων ἑαυτῷ, καὶ μὴ πλανώμενος τὴν ὁδὸν, τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφεως ἠδύνατο θλᾶσαι. νυνὶ δὲ νικήσαντός μου τὸν ὄφιν καὶ καταισχύναντος εἰς τέλος, καὶ ὑπὲρ παντὸς τοῦ γένους ἀδίκως δι' αὐτοῦ τὸν θάνατον ὑπομείνας, καὶ ἐν τῷ σταυρῷ τὸ χειρόγραφον προσηλώσας καὶ ἐξαλείψας, ἀνέστην τριήμερος τὴν νίκην ἔχων κατὰ τοῦ θανάτου, καὶ πάσῃ τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει πρόξενος τῆς νίκης γεγένημαι, δι' ἐμοῦ εἰς πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα τῆς νίκης διαδραμούσης. θαρσεῖτε οὖν.* **Ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.** *οὐκέτι, φησὶν, οὐδὲ τὴν πτέρναν ὑμῶν δύναται βλάψαι, ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν καταπατούμενος.* **C** *ὥσπερ οὖν ἐν τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ ἡμαρτηκὼς ὁ Ἀδὰμ, γευσάμενος περὶ μεσημβρίαν τοῦ ξύλου, ἐξεβλήθη τὸ δειλινὸν, οὕτως καὶ τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ, ὥρᾳ ϛ' τὸν σωτήριον σταυρὸν ὁ Δεσπότης Χριστὸς κατὰ σάρκα ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπέμεινεν. καὶ ὥσπερ ἀπὸ τῆς παραβάσεως ἕως τῆς ἐκβολῆς τοῦ παραδείσου, πάντες οἱ ἄγγελοι ἠθύμουν σφόδρα, μηδὲν ἐλπίζοντες ἕτερον ἢ διάλυσιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἑαυτῶν, καὶ τοῦ παντὸς, οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ πάθους ἀπὸ ὥρας ἕκτης ἕως ἐννάτης ἡ κτίσις πᾶσα ἐμελανειμόνει, τῷ σκότῳ περιβεβλημένη ἐπὶ τῷ γενομένῳ ἀδίκῳ. καὶ ὥσπερ ἐννάτην ὥραν οἱ δύο ἐξεβλήθησαν τοῦ παραδείσου, ὅ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα, οὕτως καὶ ὥραν ἐννάτην ὁ Δεσπότης Χριστὸς κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ ὁ λῃστὴς εἰσέβησαν ἐν τῷ παραδείσῳ. ἐν αὐτῇ οὖν τῇ ἡμέρᾳ ἐν* **D** *ᾗ ἐπλάσθη ὁ Ἀδὰμ, λέγω δὲ τῇ ἕκτῃ, γέγονεν καὶ ἡ παράβασις, καὶ ἡ λύπη τῶν ἀγγέλων, καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ θανάτου, καὶ ἡ ἐκβολὴ τοῦ παραδείσου· οὕτως καὶ εἰς τὸ πάθος ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐγένετο διὰ ξύλου σταυροῦ ὁ Σωτήριος θάνατος, καὶ τὸ πένθος τῆς κτίσεως, καὶ τὸ δειλινὸν ἡ ἀπόθεσις τοῦ πένθους καὶ ἡ εἰσβολὴ τοῦ παραδείσου.* **Ἀμὴν γὰρ λέγω σοι,** *φησὶν ὁ Σωτὴρ τῷ λῃστῇ,* **σήμερον μετ' ἐμοῦ εἶ ἐν τῷ παραδείσῳ.** *ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν.*

1. *ἔβαλεν*] *σχοίητε* LSm. 4. *ευροιεν* V. *αὐτὸν* om. LSm. 9. *ὑπομείναντος* LSm. *προσηλώσαντος* LSm. 10. *ἐξαλείψαντος* LSm. 14. *οὔτε* LSm. 18. *ὥραν ἕκτην* LSm. 27. *εἰσῆλθον* LSm. 33. *γὰρ* om. LSm. 34. *εἶ*] *ἔση* LSm. *παραδείσῳ*] + *δόξα τῷ Θεῷ εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.* LSm. *προκείμενον*] + *λοιπὸν* LSm.

13. Luke x. 19. 33. Luke xxiii. 43.

Τὸ *κείμενον.*

Ὅθεν οὐκ ἐπαύσαντο τῆς διακονίας, ἧς ἐποίουν διὰ τοὺς ἀνθρώπους οἱ ἄγγελοι τοὺς φθαρτοὺς καὶ θνητούς· τοῦτο γὰρ λέγει, Τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ὡσανεὶ, ματαίως πονεῖν καὶ 125 A διακονεῖν οὐκ ἐβούλοντο· πλὴν, φησὶν, διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι· ποίᾳ ἐλπίδι; εὔδηλον ὅτι ὁρῶντες μετὰ τὴν παράβασιν τὸν Θεὸν μὴ πρὸς τὴν ἀπειλὴν τῆς ἀποφάσεως ποιήσαντα, ἀλλὰ φιλανθρωπευσάμενον καὶ ἐπιμελούμενον τοῦ ἀνθρώπου καὶ χιτῶνας αὐτῷ κατασκευάζοντα, οὗτοι χρηστοτέρας ἐλπίδας ἐδέχοντο περὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε μὴ ἀπειπεῖν, ἀλλὰ διακονεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ. λοιπὸν πάλιν φησὶν ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, ὡσανεὶ, Ἐλευθερωθήσονται καὶ αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι, καὶ μετ' αὐτῶν πᾶσα ἡ κτίσις, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐλευθεροῦνται τῆς φθορᾶς καὶ δοξάζονται, ἀθάνατοι, καὶ υἱοὶ Θεοῦ καθιστάμενοι ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ κόσμου, ὅταν τὸ B σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου παράγῃ καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν γίνηται καὶ ἡ τροπὴ ταύτης τῆς καταστάσεως. τῶν γὰρ ἄστρων πιπτόντων κατὰ τὴν θείαν Γραφὴν, καὶ δρόμου καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας παυομένου, καὶ ἐλευθερουμένων τῶν ἀγγέλων τῶν ταῦτα κινούντων, διὰ τὸ τοὺς ἀνθρώπους ἔξω τῆς φθορᾶς γίνεσθαι, καὶ τούτων ὅλως μὴ χρῄζειν, τί φήσαιεν οἱ καινοὶ νομοθέται, οἱ σφαιρικὸν εἶναι νομίζοντες τὸν οὐρανὸν, καὶ κινεῖσθαι καὶ κινεῖν τὰ ἄστρα λέγοντες; εἰς τί χρήσιμον, εἰπάτωσαν ἡμῖν, τότε ὁ οὐρανὸς περιστραφήσεται, οἵ τε Χριστιανοὺς ἑαυτοὺς ὁρίζοντες; ἀλλ' ἄπαγε τῶν ματαιοπόνων καὶ τῶν ἀβεβαίων· ἔτι γὰρ βοᾷ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι Πᾶσα ἡ κτίσις συνστενάζει καὶ συνωδινεῖ ἄχρι τοῦ νῦν, διὰ τούτου πάλιν C δηλώσας πᾶσαν μὲν τὴν κτίσιν, ἐξαιρέτως δὲ αὐτοὺς τοὺς ἀγγέλους, βαρυνομένην ἐν τῷδε τῷ βίῳ τῇ φθορᾷ δουλευόντων καὶ τῇ τροπῇ. τρεπτοὶ γὰρ ὄντες καὶ αὐτοὶ, κάμνουσιν ἀεὶ τῇ τροπῇ, ἀναλογιζόμενοι καὶ ἐλπίζοντες τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἐπιθυμοῦντες ταύτης τυχεῖν, ἧσπερ καὶ τυγχάνουσιν, ὡς εἴρηται, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν. οὐκ ἂν γάρ τινες ἐξ αὐτῶν παρέβησαν, εἰ μὴ

2. *οἱ ἄγγελοι διὰ τοὺς ἀνθρώπους* Lm. 3. *θνητοὺς καὶ φθαρτούς* Lm. 4. *ματαιοπονεῖν* LSm. 6. *ὅτι*] *ἔτι* V. 9. *κατασκευάσαντα* m. 11. *ὅτι* om. LSm. 14. *δοξάζωνται* V²S². 16. *ἡ* om. m. 19. *παυομένης* VL¹. 21. *ὅλων* VSL¹. 24. *οἵ τε*] *εἴ γε* LSm. *αὐτοὺς* Lm. *ὁρίζονται* LSm. 28. *τῷ* om. m. 30. *τὴν ἐλευθερίαν* om. V. *ἐπιθυμοῦντες* |||||| *ταύτης* S. 31. *ὅταν* om. V.

3. Rom. viii. 20. 11. Rom. viii. 21. 26. Rom. viii. 22.

τοῦτον τὸν νόμον εἰλήφεισαν παρὰ τοῦ Θεοῦ. ὅθεν οἱ παραβάντες, ἐπὶ τὴν γῆν ἐκ τοῦ ὕψους κατεῤῥίφησαν· **Ἐθεώρουν** *γάρ, φησὶν ὁ Κύριος,* **τὸν Σατανᾶν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα ὡς ἀστραπήν·** *εἰ γὰρ μὴ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ νόμον, τί δεῖ ποιεῖν, καὶ τί μὴ ποιεῖν, οὐκ ἂν ὑπὸ ἁμαρτίαν ἔπιπτον· χωρὶς γὰρ νόμου ἀδύνατον παραβῆναι,*
D *ὥς φησιν ὁ Ἀπόστολος* **Οὗ δὲ οὐκ ἔστιν νόμος, οὐδὲ παράβασις,** *καί,* **Χωρὶς νόμου ἁμαρτία νεκρά.** *ὥστε κατὰ πάντα τρόπον καὶ αὐτοὶ δέονται τυχεῖν τῆς ἐλευθερίας τοῦ νόμου καὶ τῆς τροπῆς· ἡ δὲ παρουσία τοῦ Δεσπότου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ταύτης αἰτία γέγονεν, καὶ ἔτι γενήσεται·* **Ἀνακεφαλαιώσασθαι** *γὰρ* **τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ** *φησὶν ἡ θεία γραφή,* **τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς,** *καί,* **Εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις. τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονεν τὰ πάντα καινά.**

τῆς οὖν ἐλπίδος ταύτης προκειμένης τοῖς Χριστιανοῖς, ὥστε καὶ ἀγγέλους καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἀνακαινίζεσθαι εἰς κρείττονα καὶ μακαρίαν κατάστασιν, τίς οὕτω βάσκανος καὶ ἀντίθεος, ταύτην καταλιπεῖν καὶ τῇ καινῇ καὶ ἀπατηλῇ τῶν ἔξωθεν ἐπιστηρίζεσθαι ματαιότητι; ἀκούσεται γὰρ παρὰ τοῦ κριτοῦ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ,
128 C **Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.** *ἀνομία γὰρ ὄντως μεγάλη τὸ ἀθετεῖν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄντικρυς αὐτῶν τὸ σφαιρικὸν σχῆμα τῷ οὐρανῷ δωρεῖσθαι. οἱ τοιοῦτοι γὰρ οὐ δύνανται προσδέχεσθαι* **τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν,** *οὔτε βούλονται ἀκοῦσαι μετὰ πιστῶν ἐξ ὕψους προσκαλουμένου τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ,* **Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου,** *ἀλλ' ἀεὶ κατὰ τὴν αὐτῶν ὑποθήκην πλανώμενοι ἀστάτῳ φορᾷ περιφέρονται σὺν τῇ ἑαυτῶν σφαίρᾳ, παῦλαν τούτων μὴ ἐλπίζοντες.*

1. *τὸν* om. LSm. *εἰλήφασιν* V. 3. *ὡς ἀστραπήν* post *Σατανᾶν* transp. LSm. *εἰ γὰρ—ἔπιπτον* supra post verbum *ἀναστῶσιν* (p. 88, l. 32) ponunt LSm. 5. *γὰρ*] *δὲ* LSm. 11. *ἡ θ. γραφή*] *ὁ ἀπόστολος* LSm. 12. *εἴ τις*] *ἥτις* LS. 17. *καταλείπειν* V[1]. 24. *ὑμῶν*(?) L[1]. 27. *αὐτῶν* om. Lm. *ὑπόληψιν* LSm. 29. *ἐλπίζοντες*] + *ποτε γένεσθαι* LSm.

2. Luke x. 18. 6. Rom. iv. 15. 7. Rom. vii. 8. 10. Eph. i. 10. 12. 2 Cor. v. 17. 19. Matt. xxv. 12, 41. 22. Tit. ii. 13. 25. Matt. xxv. 34.

Παραγραφή.

Ἐν τῇ α' ἡμέρᾳ, τουτέστιν τῇ Κυριακῇ, ἡ καταβολὴ τοῦ κόσμου καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως ἐγένετο, ἀφ' ἑσπέρας ἀρξάμενος ὁ Θεὸς κτίζειν τὰ περιεκτικὰ τοῦ παντὸς κόσμου, λέγω δὴ οὐρανὸν καὶ γῆν, συνδημιουργήσας αὐτοῖς καὶ τὸ σκότος καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸν 128 A ἀέρα, καὶ τὸ πῦρ τὸ ἐν τῇ γῇ ἀναμεμιγμένον, καὶ τοὺς ἀγγέλους, ὑφ' ἓν ταῦτα πάντα παραγαγών. διὰ τοῦτο ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ νυκτὶ πάλιν ἡ ἀνάκτισις τοῦ παντὸς κόσμου ἐγένετο· ὁ πᾶς γὰρ κόσμος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ περιγράφεται, ὅτι σύνδεσμός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ὡς πολλάκις εἴρηται, παντὸς τοῦ κόσμου· ἀναστάντος οὖν τοῦ ἀνθρώπου ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ τῆς Κυριακῆς ἀφθάρτου καὶ ἀθανάτου καὶ ἀτρέπτου, πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐγγυᾶται ὁρατὴν καὶ ἀόρατον τῶν ὁμοίων τυχεῖν. διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, **Ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τά τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς**, καί, **Εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις ἀνακαινίζεται. τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε πάντα καινά.** τὰ πάντα εἶπεν, ὅτι ἐν τῷ B ἀνθρώπῳ θεωροῦνται ὁρατὰ καὶ ἀόρατα. ὁ ἀθετῶν οὖν τῷ Χριστῷ τὴν ἀνθρωπότητα τελείαν μὴ ὑπάρχειν, οὗτος βέβλαπται, μὴ ἐπιστάμενος τὴν μεγάλην οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ δόγμα τὸ Χριστιανικόν· ὁμοίως καὶ ὁ τὴν θεότητα τελείαν ἀθετῶν, ἔνοχός ἐστι καὶ πάνυ βέβλαπται.

Τὸ κείμενον.

Κυκλευόντων τοίνυν τῶν ἄστρων διὰ τῶν ἀοράτων δυνάμεων, κατὰ τὴν θείαν Γραφὴν, καὶ διὰ τοῦ Βορρᾶ διατρεχόντων καὶ ὑπὸ τὸ ὕψος τῆς γῆς γινομένων, δυνατὸν τῷ τοιούτῳ σχήματι τὰς ἐκλείψεις ἀποτελεῖσθαι τὰς τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου· λογικῶς γὰρ καὶ εὐτάκτως καὶ ὀξυτέρως ἡμῶν αἱ ἀγγελικαὶ δυνάμεις τὰ σχήματα κινοῦσαι ἀποτελοῦσιν, ἔργον αὐτὸ κεκτημέναι νυκτὸς καὶ D ἡμέρας ἀπαύστως. ὅνπερ γὰρ τρόπον οἱ ἔξωθεν λέγουσιν ὑποκάτωθεν τῆς γῆς κυκλεύειν αὐτὰ ἀπερισκέπτως, ὡς πρόσθεν ἐδείχθη,

1. Tota haec *παραγραφή* supra post *τὰ πάντα καινά* (p. 89, l. 13) ponunt LSm. 4. *δὲ* m. 7. *ἓν//* L. 8. *τῇ αὐτῇ*] *αὐτῇ τῇ* LSm. 13. *τυγχάνειν* LSm. 15. *ἥτις* V¹LS. *ἀνακαινίζεται* om. LSm. 16. *γέγονε*] + *τὰ* LSm. 17. *τῷ*] + *Δεσπότῃ* LSm. 20. *θεότητα*] + *αὐτῆς* m, + *αὐτοῦ* L². 26. *τὰς* om. m.

14. Eph. i. 10. 15. 2 Cor. v. 17.

μὴ σύμβαινον τῇ φύσει τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ τῷ Θεῷ ἐναντιούμενοι, ἡμεῖς ἀκολουθοῦντες τῇ θείᾳ Γραφῇ, ὀλίγον πλαγιάσαντες τῷ νῷ τὴν περιφορὰν ἤτοι τὴν πορείαν τῶν ἄστρων, διὰ τούτου τοῦ σχήματος ἀποτελεῖσθαι αὐτὰς λέγομεν. αἱ αὐταὶ γὰρ ἐκλείψεις
129 A ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθοῦσιν, καὶ οὔτε τῷ Θεῷ ἐναντιούμεθα, οὔτε τῇ φύσει τῶν πραγμάτων. πιστευτέον γὰρ τῷ Θεῷ ὑπὲρ πᾶσαν ἔννοιαν καὶ διδασκαλίαν ἀνθρώπων. πάλιν περὶ τῶν τεσσάρων στοιχείων λέγομεν, ὅτι τὴν γῆν πρῶτον ξηρὰν οὖσαν ἑδράσας ὁ Θεὸς, θεμέλιον τοῦ παντὸς ὡς βαρεῖαν τέθεικε· πάλιν τὸ ὕδωρ, τουτέστι τὸ ὑγρὸν, ὡς ῥευστὸν ὂν, ἐπάνω τῆς γῆς ἔταξεν, ὡς δὲ ἐναντία ταῖς ποιότησιν ὁμοῦ ἐδικαίωσεν εἶναι διὰ τὴν εὐκρασίαν. πάλιν ἀνώτερον τούτων τὸν ἀέρα ἔταξεν ψυχρὸν, καὶ πάλιν ἀνώτερον τὸ πῦρ, τουτέστι τὸ θερμὸν, ἀμφότερα πάλιν ὡς κουφότερα, ὡς δὲ πάλιν ἐναντία, ὁμοῦ τὰ δύο οὖν μέσα τό τε ὕδωρ ὡς ὑγρὸν, καὶ τὸν ἀέρα ὡς ψυχρὸν πολλὴν συγγένειαν ἔχοντα πρὸς ἄλληλα, τὸ μὲν ῥευστῆς φύσεως ὂν, τὸ δὲ χαύνης, ἀμφότερα δὲ
B ἁπαλὰ, καὶ εὐχερῶς εἰσδεχόμενα εἰς ἑαυτὰ καὶ ἀλλήλων καὶ τῶν ἐναντίων τὰς ποιότητας, καὶ ἀλλήλοις μεταδιδόντα, καὶ τὸ πᾶν συγκιρνῶντα, τοῖς ἄλλοις δύο μεσάζειν ἐδικαίωσε, τῷ τε ξηρῷ καὶ θερμῷ, ἵνα μὴ τὸ πᾶν διαφθαρῇ καὶ ἀποτεφρωθῇ. ἐκ τοῦ γὰρ εὐχερῶς μεταλαμβάνειν ἀλλήλων τὰ δύο μέσα στοιχεῖα, πλάνην ὑπέμειναν οἱ ἐκτὸς, καὶ ἐξ ἀντιστρόφου τὸν μὲν ἀέρα ὑγρὸν, τὸ δὲ ὕδωρ ψυχρὸν προσηγόρευσαν· λοιπὸν καὶ ἐκ τούτου, δύο ποιότητας τῷ ἑνὶ χαρίζονται, πολλάκις δὲ καὶ τέσσαρας.

τοὺς δὲ ὑετοὺς κατὰ τὸ χρήσιμον ὁ Θεὸς διὰ τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων ἔταξε γίνεσθαι, ἐξυπηρετούντων καὶ ἀπὸ τῆς θαλάττης ἐπὶ τὰς νεφέλας ἀναγόντων, καὶ τῷ προστάγματι τῷ θείῳ διακονοῦντες ἐκπέμπουσιν ὁπουδὰν τὸ θεῖον πρόσταγμα κελεύσοι. λέγει
C γὰρ ἡ Γραφὴ διὰ Ἀμὼς τοῦ προφήτου, **Ὁ προσκαλούμενος τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκχέων αὐτὸ ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς,** ὁμοίως καὶ διὰ Ζαχαρίου οὕτως, **Αἰτεῖσθε ὑετὸν παρὰ Κυρίου καθ' ὥραν πρώϊμον καὶ ὄψιμον, καὶ ὑετὸν χειμερινὸν δώσει αὐτοῖς, ἑκάστῳ βοτάνην ἐν ἀγρῷ.** ἐν δὲ ταῖς Βασιλείαις ἐπὶ Ἠλιοὺ οὕτω φησὶν, **Καὶ ἐπέστρεψεν τὸ παιδάριον ἑπτάκις, καὶ ἐγένετο**

1. *συμβαίνων* VS[1], *συμβαίνοντες* L[2]m. 7. *ἀνθρώπων.*] + *καὶ* LSm. 12. *τοῦτον* L[1]S[1]. 16. *χαύνης* in ras. V. 24. *τῷ*] *τῶν* V[1]. 27. *ἀγόντων* L[1], *ἀναγαγόντων* S. 28. *κελεύσῃ* LS[2]m. 30. *Ζαχαρίου*] + *φησὶν* LSm.

29. Amos ix. 6. 31. Zech. x. 1. 33. 1 Kings xviii. 44.

ἐν τῷ ἑβδόμῳ, καὶ ἰδοὺ νεφέλη μικρὰ ὡς ἴχνος ἀνδρὸς, ἀνάγουσα ὕδωρ ἀπὸ θαλάσσης. τὸ δὲ σαλευθῆναι τὴν γῆν οὐκ ἀπὸ πνεύματος λέγομεν—οὐ γὰρ ὡς αὐτοὶ μύθους ὑποτιθέμεθα—ἀλλὰ προστάγματι θείῳ τοῦτο γίνεσθαι λέγομεν ἀπεριέργως. λέγει γὰρ ἡ Γραφὴ διὰ τοῦ Δαυΐδ, Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν· καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων λέγει εἰς τὰς Πράξεις, Καὶ ἐσαλεύθη ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύματος ἁγίου. καὶ Ἀμὼς δὲ ὁ **D** προφήτης καὶ αὐτὸς οὕτως λέγει, Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἐφαπτόμενος τῆς γῆς καὶ σαλεύων αὐτήν· καὶ πάλιν ἕτερος προφήτης, Ἀγγαῖος δὲ οὗτος, οὕτως λέγει, ὅτι Ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σείσω οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν· καὶ πάλιν Ἡσαΐας, Ἐὰν ἀνοίξῃς τὸν οὐρανὸν, τρόμος λήψεται ἀπὸ σοῦ ὄρη.

Περὶ δὲ ἀντιπόδων οὔτε εἰπεῖν ἢ ἀκοῦσαι περὶ τούτων τῶν μύθων ἀνέχεται ἡ θεία Γραφή· Ἐποίησε γὰρ, φησὶν, ἐξ ἑνὸς πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων, κατοικεῖν ἐπὶ παντὸς προσώπου τῆς γῆς· οὐκ ἐπὶ ἀντιπροσώπου 132 **A** τῆς γῆς εἶπεν, ἀλλ' ἐπὶ προσώπου. καταχθονίους δὲ τοὺς νεκροὺς τοὺς τεθαμμένους ἐν τῇ γῇ καλεῖ, οἷόν ἐστι τὸ, Ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ, ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, ἵνα εἴπῃ ἀγγέλων ὡς οὐρανίων, ἀνθρώπων ὡς ἐπιγείων, καταχθονίων ὡς ἐν τῇ γῇ τεθαμμένων. τοῦτο γὰρ ἔφη ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως γίνεσθαι, ὅτε πάντες οἵ τε κατ' οὐρανὸν ἄγγελοι, οἵ τε κατὰ γῆν ἄνθρωποι, καὶ οἱ ἐν τῇ γῇ τεθαμμένοι νεκροὶ ἀνιστάμενοι πάντες, γόνυ κλίνουσιν ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ τῷ Θεῷ. πατεῖν γὰρ λεγόμεθα ἐπάνω τῆς γῆς καὶ βαίνειν ἐν τῇ γῇ ὡσανεὶ ἐπάνω τῆς γῆς, οἷον ὡς ὅταν λέγῃ, Δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων. τὸ πατεῖν οὖν τὸ ἐπάνω τινὸς λέγεται πατεῖν· εἰ δὲ ἐπάνω τινὸς πατοῦμεν, **B** τὸ ἀντιπατεῖν ὑποκάτω ἐστιν οὗ πατεῖ. κατὰ τοὺς σοφοὺς δὲ τὸ σφαιροειδὲς οὔτε ἐπάνω οὔτε ὑποκάτω ἔχει· οὐκοῦν οὔτε πατοῦμεν, οὔτε ἀντιπάτουμεν, οὔτε ὅλως βαίνομεν ἐν τῇ γῇ, καὶ πλάσματα καὶ μῦθοί εἰσιν τὰ κατ' αὐτούς.

Περὶ δὲ ἀγγέλων καὶ δαιμόνων ἢ ψυχῶν, πάντας περιγραπτοὺς

1. ἀνδρὸς om. Lm. 8. καὶ—λέγει] λέγει πάλιν οὕτως LSm. 10. οὗτος οὕτως] οὗτος L²m, οὕτως L¹S. 14. φησὶν] + ὁ Ἀπόστολος LSm. 15. οὐχὶ LSm. ἐπὶ παντὶ προσώπῳ (ῳ in ras.) Lm. 20. περὶ LSm. 23. τῷ Θεῷ] τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ LSm. 24. καὶ—τῆς γῆς om. LSm. 25. τοῦ om. LSm. 29. ἀντιπατούμεθα LSm. 31. πάντα LSm.

5. Ps. civ. 32. 6. Acts ii. 4. 8. Amos ix. 5. 10. Hag. ii. 6. 11. Is. lxiv. 1. 14. Acts xvii. 26. 17. Philip. ii. 10. 25. Luke x. 19.

λέγει ἡ θεία Γραφὴ, καὶ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ διάγοντας, ὡς ὅταν
λέγῃ ὁ Ἀπόστολος, Θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώ-
ποις, ὡς εἰς ἕνα κόσμον διάγοντας. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Δανιὴλ λέγει
πέρὶ αὐτῶν οὕτως, Καὶ ὁ ἄρχων βασιλείας Περσῶν εἱστήκει ἐξ ἐναντίας μου
εἴκοσι μίαν ἡμέραν. καὶ ἰδοὺ Μιχαὴλ εἷς τῶν ἀρχόντων τῶν πρώτων ἦλθεν
C βοηθῆσαί μοι, καὶ αὐτὸν κατέλειπον ἐκεῖ μετὰ τοῦ ἄρχοντος βασιλείας Περσῶν.
καὶ ἦλθον συνετίσαι σε ὅσα ἀπαντήσεται τῷ λαῷ σου ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν.
ἐπισημαντέον δὲ ἐνταῦθα ὅτι καὶ κατ' ἔθνος καὶ κατὰ βασιλείαν
ἀρχάγγελοι διοικοῦσιν φυλάττοντες· οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ καθ'
ἕνα ἄνθρωπον ἄγγελος ἕπεται φυλάττων, ὡς ὅταν λέγῃ ἡ ἐκκλησία
περὶ Πέτρου ἐν ταῖς Πράξεσιν Ὁ ἄγγελος αὐτοῦ ἐστιν· ἀλλὰ καὶ ὁ
Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις βοᾷ λέγων, Οἱ γὰρ ἄγγελοι αὐτῶν διαπαντὸς
βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, σαφῶς δηλώσας
ἕνα ἕκαστον ἡμῶν ἄγγελον ἔχειν, ὁδηγὸν δηλονότι καὶ φύλακα.
τὸ οὖν, εἱστήκει ἐξ ἐναντίας μου, καὶ τὸ, ἦλθεν, καὶ, ἀπῆλθεν, καὶ, κατελείπον
αὐτὸν ἐκεῖ, καὶ ὅσα τοιαῦτα περιγραπτῶν εἰσιν. μόνον γὰρ ἀπερί-
D γραφον τὸ Θεῖον, πανταχοῦ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως ὄν·
Ἐὰν γὰρ ἀναβῶ, φησὶν ὁ Δαυὶδ, εἰς τὸν οὐρανὸν, σὺ εἶ ἐκεῖ· ἐὰν καταβῶ εἰς
τὸν ᾅδην, πάρει· ἐὰν ἀναλάβω τὰς πτέρυγάς μου κατ' ὄρθρον, καὶ κατασκηνώσω
εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης, ἵνα εἴπῃ, τῆς δύσεως, καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χείρ σου
ὁδηγήσει με, φανερῶς τὸ ἀπερίγραφον τοῦ Θεοῦ ἐνταῦθα σημάνας.
ἐπὶ δὲ ἀγγέλων οὐ δυνατὸν τοῦτο νοεῖν, καταλειπομένους, ὡς ἀνω-
τέρω γέγραπται, ἐν τόπῳ. περὶ δὲ ψυχῶν, καὶ αὐτὰς περιγραπτὰς
λέγει ἡ θεία Γραφὴ, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ σώματι περιγράφεσθαι, οἷόν
133 A Εὐλόγει, ἡ ψυχή μου, τὸν Κύριον καὶ πάντα τὰ ἐντός μου, ὡσανεὶ, καὶ αὐτῆς
ἔνδον τυγχανούσης· καὶ πάλιν, ἡ καρδία μου καὶ ἡ σάρξ μου, ἵνα εἴπῃ
ἡ ψυχή μου καὶ ἡ σάρξ μου· κέχρηται δὲ ἀντὶ ψυχῆς τῇ καρδίᾳ, ὡς ἐκεῖ
αὐτῆς ἱδρυμένης, καὶ ἔνδον οὔσης τοῦ σώματος, ὡς ὅταν πάλιν
λέγῃ, Ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔκρυψα τὰ λόγιά σου, ἵνα εἴπῃ, Ἐν τῇ ψυχῇ μου·
πάλιν, Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ, ὁ Θεὸς, ἵνα εἴπῃ, ψυχήν. ὁ δὲ

6. κατέλιπον LSm. 7. ὅσα] ος V, ὡς m. 8. ἐνταῦθα om. Lm. κατὰ om. m. 9. μόνον δὲ] μὴν Lm. 15. τὸ οὖν—περιγραπτῶν εἰσιν supra post verbum ἡμερῶν (l. 7) ponunt LSm. οὖν om. LSm. κατέλιπον V²LSm. 16. ὅσα] In hoc verbo deficit S fol. 41ᵛ. ἀπερίγραπτον Lm. 18. ἐκεῖ εἶ Lm. 19. ὄρθρον] + ὡσανεὶ ἐν τῇ ἀνατολῇ Lm. 20. ἐκεῖ om. m. 22. καταλειπόμενοι m. 24. οἷον] + τι λέγει Lm. 26. ἵνα—σάρξ μου om. Lm. 29. σου] + ὅπως ἂν μὴ ἁμάρτω σοι Lm. μου·] + καὶ Lm.

2. 1 Cor. iv. 9. 4. Dan. x. 13, 14. 11. Acts xii. 13.
12. Matt. xviii. 10. 18. Ps. cxxxix. 8—10. 25. Ps. ciii. 1.
26. Ps. lxxxiv. 2. 29. Ps. cxix. 11. 30. Ps. li. 10.

Κύριος οὕτω φησὶν, Οὐ τὰ εἰσπορευόμενα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον· εἰς γὰρ τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται· τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τῆς καρδίας, ὡσανεὶ, τῆς ψυχῆς, ἐκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, οἷον πονηροὶ διαλογισμοὶ, καὶ ὅσα καταλέγει ἰδιώματα τῆς ψυχῆς. ἑτέρωθι δὲ πάλιν λέγει **B** ἐντρεπτικώτερον τοῖς ἀποστόλοις, Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν, ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν, ὅτι Ὀφείλετε κατὰ ψυχὴν ἀεὶ ἔχειν ἐντὸς ὑμῶν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· καὶ πάλιν, τῷ πιστεύσαντι λῃστῇ ἐπαγγέλλεται λέγων, Ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ, τὸ ἐν τῷ παραδείσῳ τέως φανερώτατα ἐν τόπῳ λέγει· ὅτι δὲ κατὰ ψυχὴν λέγει καὶ οὐ κατὰ τὸ σῶμα, δῆλον ἐκ τοῦ τεθάφθαι τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ὑπὸ Ἰωσὴφ ἐν Ἱεροσολύμοις, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ λῃστοῦ ἐν τοῖς αὐτόθι ἐτέθαπτο. προδηλότατα οὖν κατὰ τὴν ψυχὴν λέγει τὸ, Μετ' ἐμοῦ εἶ σήμερον ἐν τῷ παραδείσῳ. ἔτι δὲ καὶ οἱ πλείους τῶν εὐαγγελιστῶν ἐπὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου, Ἐξέπνευσεν, εἶπον, ὡσανεὶ, ἔσωθεν ὄντος τοῦ πνεύματος, τουτέστι τῆς ψυχῆς, ἐξῆλθεν ἀπὸ τοῦ σώματος. ὁ γὰρ ἄλλος, Κλίνας τὴν κεφαλὴν, λέγει, ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα.

Καὶ ταῦτα μὲν ἡμῖν εἴρηται ὡς ἐν τάξει ὑποθήκης Χριστια- **C** νικῆς, ἐκ τῆς θείας Γραφῆς κινουμένοις, οὐχ ἑαυτοῖς πλασαμένοις ἢ στοχασαμένοις, ἀλλ' ἀκριβῶς πειθομένοις τῷ Θεῷ τῷ διὰ τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ λαλήσαντι· πάντων γὰρ τῶν θελόντων ἀπὸ λογισμῶν ἰδίων ἢ ἐκ στοχασμῶν εἰπεῖν τι τοιοῦτον, καὶ ἀπορούντων τὰ πλεῖστα καὶ σφαλλομένων, καὶ μὴ ἐξισχυόντων τὸ ἀκριβὲς εἰπεῖν, πρὸς τὸν Θεὸν τὸν κτίστην τοῦ παντὸς καταφυγεῖν χρὴ τὸν ὄντως Χριστιανὸν, τὸν εἰδότα τὸ πῶς καὶ τὸ διατί; ἵνα μὴ πλανώμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἀνθρώπων, καθὰ καὶ ὁ Ἀπόστολος βοᾷ, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν λόγων, καὶ τῇ πανουργίᾳ τῆς ἀπάτης, εὑρεθῶμεν καὶ ἡμεῖς σὺν τῷ κόσμῳ κατακρινόμενοι. ταῦτα δὲ αὐτὰ καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ ὁ Μωσῆς ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς καταλέγει καί φησιν, Καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς **D** Μωϋσῆν, Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτοὺς, καὶ ποιησάτωσαν ἑαυτοῖς κράσπεδα ἐπὶ τὰ πτερύγια τῶν ἱματίων αὐτῶν εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν, καὶ

1. φησιν οὕτως Lm. 5. ἀποστόλοις] Ἰουδαίοις Lm. 7. πιστεύοντι Lm. 8. ἔσῃ] εἶ Lm. 9. τὸ ἐν τῷ παραδείσῳ om. Lm. 22. ἐκ om. Lm. 26. καὶ διατί (om. τὸ) Lm. 31. καὶ (post αὐτοὺς) om. Lm.

1. Matt. xv. 17. 5. Luke xvii. 21. 8. Luke xxiii. 43. 14. Mark xv. 37, 39, Luke xxiii. 43. 16. Matt. xxvii. 50. 28. Eph. iv. 14. 30. Num. xv. 38—41.

ἐπιθήσεται ἐπὶ τὰ κράσπεδα τῶν πτερυγίων κλῶσμα ὑακίνθινον. καὶ ἔσται ὑμῖν ἐν τοῖς κρασπέδοις, καὶ ὄψεσθε καὶ μνήσθητε πάντων τῶν ἐντολῶν Κυρίου, καὶ ποιήσετε αὐτάς, καὶ οὐ διαστραφήσεσθε ὀπίσω τῶν διανοιῶν ὑμῶν καὶ ὀπίσω τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν, ἐν οἷς ὑμεῖς ἐκπορνεύετε ὀπίσω αὐτῶν, ὅπως ἂν μνησθῆτε καὶ
136 A ποιήσητε πάσας τὰς ἐντολάς μου, καὶ ἔσεσθε ἅγιοι τῷ Θεῷ ὑμῶν. Ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὁ ἐξαγαγὼν ὑμᾶς ἐκ τῆς Αἰγύπτου, εἶναι ὑμῶν Θεός, ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν. *σαφέστερον καὶ αὐτὸς διδάξας, ὅπερ καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐδίδαξεν, μὴ κατακολουθεῖν ταῖς ἰδίαις ἐννοίαις, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς θείοις προστάγμασιν. γένοιτο δὲ ἡμᾶς, ὦ τιμία κεφαλή, τούτων μὲν ἀπέχεσθαι, τῶν θείων δὲ ἀντέχεσθαι, εὐχαῖς τῆς σῆς ἁγιωσύνης, χριστιανικώτατε πάτερ, ὅπως εὕροιμεν ἔλεος καὶ χάριν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τῆς χάριτος εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.*

ΛΟΓΟΣ Γʹ.

Ὅτι βεβαία ἐστὶν καὶ ἀξιόπιστος ἡ θεία Γραφή, καὶ σύμφωνος αὐτὴ ἑαυτῇ καὶ καθ' ἑαυτὴν διηγουμένη, Παλαιά τε καὶ Καινὴ
B *Διαθήκη, σημαίνουσα καὶ τὸ χρήσιμον τῶν σχημάτων τοῦ παντὸς κόσμου.*

Πρῶτον οἱ ἄνθρωποι μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἐπὶ τῆς θεομάχου πυργοποιίας ἐφ' ὑψηλοῦ γενόμενοι, κατανοοῦντες συνεχῶς τοῖς ἄστροις, ὑπώπτευσαν πλανώμενοι ταύτην τὴν δόξαν εἶναι, τούτεστι σφαιροειδῆ τὸν οὐρανόν. Βαβυλωνίων γὰρ οὔσης τῆς πόλεως ἔνθα τὸν πύργον ᾠκοδόμουν, Χαλδαίων ἀνάγκη πρῶτον ἐφεύρεμα τὸ τοιοῦτο, ὅθεν καὶ βαρβαρικὴν σφαῖραν ἐξειργάσαντο. οἱ ἐκ τοῦ γένους τοίνυν τοῦ Ἀβραάμ, Χαλδαῖοι ὑπάρχοντες, καὶ κατελθόντες εἰς Αἴγυπτον, αὐτοὶ μετέδωκαν τοῖς Αἰγυπτίοις ταύτης τῆς δόξης. πολυπραγμονικώτερον πάλιν ἀφορμῆς δραξάμενοι οἱ Αἰγύπτιοι, ἐπέτειναν καὶ αὐτοὶ ταύτην τὴν δόξαν, ἕως ὅτου καὶ οἱ Ἕλληνες
C *παροικήσαντες ἐν Αἰγύπτῳ, Πυθαγόρας, Πλάτων τε, καὶ Εὔδοξος ὁ Κνίδιος, οἱ φιλόσοφοι, καὶ αὐτοὶ ταύτης μεταλαβόντες πλέον τι καὶ αὐτοὶ ἐπεξειργάσαντο ἐκ τῶν πρώτων λαβόντες τὰς ἀφορμάς.*

2. *ὄψεσθε*] + *αὐτὰ* L. 3. *ἀνοιῶν* m. 4. *ἐκπορεύεσθε* L (-*εσ*- in ras.). 5. *ποιήσετε* V[1], *ποιῆτε* m. 6. *ὑμῶν* om. m. 10. *τῶν δὲ θείων* Lm. 11. *εὕρωμεν* Lm. 20. *εἶναι τὴν δόξαν* Lm. *τούτεστι* om. Lm. 23. *τοιοῦτον* Lm. 24. *τοίνυν* om. Lm. 27. *ὅτε* L[1].

Παραγραφή.

Μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, τῶν ἀνθρώπων λοιπὸν πληθυνθέντων ἔσω ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἔνθα ἡ κιβωτὸς ἐκαθέσθη, καθὼς γέγραπται, κινήσαντες μικρῷ πρὸς ἐπὶ τὰ ἔξω, εὗραν πεδίον ἐν γῇ Σενναάρ. μιᾶς δὲ γλώττης ὄντες οἱ πάντες, ὁμοθυμαδὸν διελογίζοντο λέγοντες, ὅτι Τοὺς πρὸ ἡμῶν ἀνθρώπους ὁ Θεὸς κατακλυσμῷ διέφθειρεν· εἰ δοκήσει αὐτῷ πάλιν ὀργισθῆναι καὶ ἡμῖν καὶ κατακλυσμῷ διαφθεῖραι, ἀπολούμεθα πάντες. ἀλλὰ δεῦτε, πλινθεύσωμεν πλίνθους, καὶ ὀπτήσωμεν αὐτὰς πυρὶ, ἵνα τοῖς ὕδασιν ἀντέχωσιν, καὶ ἀσφάλ- **D** τῳ οἰκοδομήσαντες ποιήσωμεν πύργον ὑψηλὸν, οὗ ἡ κεφαλὴ ἔσται ἕως τοῦ οὐρανοῦ, ἵνα τοῦ μὲν κατακλυσμοῦ ῥυσθέντες, σωθῶμεν ἐν τῷ πύργῳ. εὐχερῶς δὲ πρὸς αὐτὸν παραταξώμεθα εἰς πόλεμον, ἐγγύτατοι αὐτοῦ ὄντες, ἕως ἐσμὲν ὁμοῦ πάντες, πρὶν ἢ διασκορπισθῶμεν. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ λέγειν, **Καὶ ποιήσωμεν ἑαυτῶν ὄνομα, πρὸ τοῦ διασπαρῆναι ἡμᾶς ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς.** ἀρξάμενοι τοίνυν οἰκοδομεῖν καὶ τυραννικῷ τρόπῳ βουλόμενοι εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνελθεῖν, ὁ φιλάνθρωπος καὶ εὔσπλαγχνος Θεὸς, εἰδὼς καὶ προειδὼς ὃν ἔκτισεν αὐθαίρετον καὶ αὐτεξούσιον ἄνθρωπον, δύναμιν μὲν τοῦ ἐν αὐτῷ λογικοῦ, τὴν ἀσθένειαν δὲ τῆς αὐτοῦ σαρκὸς, σπλαγχνισθεὶς μᾶλλον ἤπερ ὀργισθεὶς, πεποίηκεν πάλιν οἰκονομίαν μεγάλην, μὴ ἐάσας αὐτοὺς ἀνόνητα κάμνειν καὶ μοχθεῖν· μετὰ τοῦ γὰρ συντρί- 137 **A** βεσθαι τῷ καμάτῳ, διεφθείροντο παντελῶς ἐφ' ὕψους γενόμενοι, ἔκ τε τῆς σφοδρότητος τῶν ἀνέμων ἄνωθεν καταβαλλόμενοι, καὶ τῇ ἐγγύτητι τοῦ ἡλίου κατακαυσούμενοι, καὶ τῇ ἐκπλήξει τοῦ ὕψους σκοτούμενοι πάλιν καὶ καταφερόμενοι. διαιρεῖ οὖν αὐτῶν καὶ συγχεῖ τὴν γλῶτταν εἰς πολλὰς, καὶ παύει μὲν τῆς ἀθέου μανίας, διασκορπίζει δὲ αὐτοὺς καὶ κατοικίζει εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. αὕτη ἡ αἰτία τοῦ διαμερισμοῦ τῶν ἐθνῶν καὶ τῆς κατοικίας τῆς ἐπὶ τῆς γῆς. ἐπ' ἐσχάτων οὖν τῶν ἡμερῶν εὐδοκήσας ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἀνθρώποις, καθὰ γέγραπται, **Ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία**, ἰδίᾳ βουλῇ καὶ ἀγαθότητι ἀναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν, τὴν ἡμετέραν

1. Hanc *παραγραφὴν* infra post verbum *Αἴγυπτον* (140 B) ponit V. 2. *λοιπὸν τῶν ἀνθρώπων* Lm. 4. *εὗρον* Lm. [*Σεν*]*ναάρ*] hic incipit S fol. 42, *σεναάρ* V²L. 7. *πάλιν αὐτῷ* LSm. *ὀργισθῆναι ἡμῖν* (om. *καὶ*) LSm. 8. *ἀπολλόμεθα* V, *ἀπολώμεθα* L¹Sm. 9. *ἀντέχουσιν* VL¹S¹. 14. *ἑαυτοῖς* m. 15. *πάσης* om. LSm. 20. *ἤπερ ὀργισθεὶς*] *εἴπερ ὀρ.* V, *ἢ περιορ.* LSm. 24. *κατακαυματούμενοι* m. 29. *ἐσχάτω* V¹S¹(?).

14. Gen. xi. 4. 30. Luke ii. 14.

ἀπαρχὴν μετὰ μʹ ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως ἀνήγαγεν εἰς τὸν **B** οὐρανόν· προμηνύων δὲ πάλιν καὶ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων τὴν ἄνοδον ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς νʹ διὰ Πνεύματος ἁγίου συνάξας, ἅς ποτε διεῖλεν γλώσσας, οὐρανόθεν τοῖς ἀποστόλοις δίδωσι, καὶ **ἐλάλουν γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι,** ὥστε τοὺς παρισταμένους πάντας ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν συνηγμένους ἀκούειν ἕκαστον τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, καὶ γνῶναι τὴν εὐδοκίαν τοῦ Θεοῦ ἣν ηὐδόκησεν ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ὅτι ποτὲ οἱ τυραννοῦντες καὶ βουλόμενοι ἄνθρωποι εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνελθεῖν, ἄπρακτοι μεμενήκασιν· εὐδοκίᾳ δὲ Θεοῦ νῦν εἰς οὐρανὸν οἱ πιστοὶ ἀναφέρονται[1].

Τὸ *κείμενον*.

Ἔτι δὲ διατριβόντων τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, γεννηθεὶς ὁ Μωσῆς καὶ ἀνατραφεὶς ἐν τοῖς βασιλείοις Αἰγύπτου, ἐπεπαίδευτο πᾶσαν τὴν σοφίαν τῶν Αἰγυπτίων, παραλαβὼν διὰ τῆς ὄψεως καὶ αὐτὸς τὴν σφαῖραν καὶ τὴν ἀστρονομίαν, ἢ καὶ μαγείαν, καὶ τὰ ἱερογλυφικὰ γράμματα, μᾶλλον δὲ σύμβολα γραμμάτων· γράμματα γὰρ οὔπω ἦν, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, πάσης αὐτῶν τῆς σοφίας μέτοχος γεγονὼς, καθὰ διηγεῖται ἡ θεία Γραφὴ, ἀνδρωθεὶς **140 A** καὶ ζηλωτὴς ὑπάρχων μᾶλλον τοῦ πατρίου ἔθνους, φονεύει τὸν Αἰγύπτιον, καὶ φοβηθεὶς ἔφυγεν ἐπὶ τὰ μέρη τῆς Μαδιάμ, ἐν ᾗ

[1] Παραγραφή. Ἐνταῦθα ἐφ᾽ ὑψηλοῦ γενόμενοι οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι τὸν πύργον ᾠκοδόμουν, καὶ συχνῶς τοῖς ἄστροις ὑπονοοῦντες, καὶ ὁρῶντες τὰ μὲν τῶν ἄστρων ἀνερχόμενα, τὰ δὲ κατερχόμενα, τρόπον τινὰ ὡς ἐπὶ μηχανῆς στρεφόμενον ὑπώπτευσαν πρὸς τὸ σφαιροειδῆ εἶναι τὸν οὐρανόν. ἠγνόησαν γὰρ καὶ τὸ σχῆμα τῆς γῆς, καὶ ὅτι ὑπὸ ἀγγέλων κινοῦνται ἐν τῷ ἀέρι. διὰ τοῦτο τὴν ὑπόνοιαν ταύτην ἔσχον, τὰς πύλας ταύτας τὰς διαπερώσας τὸν πύργον ἐποίησαν, μηχανώμενοι πάντοθεν, ἵνα μὴ δῆθεν ἐκ τῶν ὑδάτων τοῦ κατακλυσμοῦ καταβληθῇ ὁ πύργος· ὁμοίως καὶ τὴν πλίνθον ᾠκοδόμουν, ἵνα τοῖς ὕδασι δῆθεν ἀντέχῃ. οὕτως γάρ ἐστιν ὁ πύργος οἰκοδομούμενος. φασὶ δὲ κατέχειν τοῦ πλάτους τὸ διάστημα **137 D** τῶν θεμελίων τρία ἐπὶ τρία μίλια. λέγουσι δὲ καὶ τὴν ἄνοδον ἔξωθεν αὐτὸν κύκλῳ ἔχειν, ἵνα διὰ τῶν θυρίδων φῶτα δέχηται ἡ ἄνοδος.

1. τῆς] + αὐτοῦ LSm. 3. συνάψας m. 4. δέδωκε m. 8. τοῦ Θεοῦ om. LSm. 11. ἀναφέρονται.] + δόξα τῷ σοφῷ καὶ εὐσπλάγχνῳ Θεῷ, τῷ ταῦτα χαριζομένῳ τοῖς ἀνθρώποις. ἀμήν. LSm. 15. πεπαιδευτο V, ἐπαιδεύετο m. 16. τὴν 2° om. m. 17. τὰ om. LSm. 21. μαδιὰν m. 22. παραγραφή—ἄνοδος] In LS extat in textu post verbum ἀμήν (l. 11, v. var. lect.). In V deest. In margine codd. LS extat scholium ζήτει τὸν πύργον εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου. 29. οὗτος L[1]S.

4. Acts ii. 4—6, 11. 19. Acts vii. 22 foll.

γήμας ἐποίησε παῖδας δύο. ποιμαίνων δὲ τὰ πρόβατα τοῦ ἰδίου πενθεροῦ, ἀπήγαγεν ἐπὶ τὸ Σίναιον ὄρος, καὶ θεωρεῖ τὴν ὀπτασίαν ἐκείνης τῆς βάτου, ὡς πυρὶ κατεφλέγετο ἡ βάτος, καὶ οὐ κατεκαίετο. εἶτα προσδραμόντα ἰδεῖν τὸ μέγα θαῦμα, προσκαλεῖται αὐτὸν ἄγγελος Θεοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, καὶ προτρέπεται ἀπελθεῖν πρὸς βασιλέα Φαραὼ ἐν Αἰγύπτῳ, ἐπὶ τῷ ἐξαγαγεῖν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ τῆς δουλείας τῶν Αἰγυπτίων. τοῦ δὲ παραιτουμένου διὰ τὸ ἀδύνατον τοῦ πράγματος (ἐθεώρει γὰρ ὡς μόνος ἄνθρωπος μάχεσθαι πρὸς τοιοῦτον μέγαν βασιλέα οὐ δύναται), θαῤῥαλεώτερον ὁ Θεὸς διὰ τοῦ ἀγγέλου ἀπεργάζεται ὑπομιμνήσκων αὐτὸν τῶν προπατόρων αὐτοῦ, ὅτι ἐκ στείρας καὶ γεγηρακότων **B** *παραδόξως συνεστήσατο ἔθνος μέγα καὶ πολύ. καὶ προπαρασκευάζει διὰ τῆς ῥάβδου τῆς ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ θαυματουργεῖν· ἐν οἷς καταπλαγεὶς ὁ Μωσῆς τοῖς θαύμασι, πείθεται ἀπελθεῖν εἰς Αἴγυπτον. ἀπελθόντα δὲ καὶ ποιήσαντα συντυχίας πρὸς Φαραώ, ἐπειδήπερ ἤμελλεν δεικνύειν αὐτῷ πῶς τὴν κτίσιν ἅπασαν παρήγαγεν ὁ Θεός, ποῖά τε πρῶτα καὶ ποῖα δεύτερα, καὶ καθεξῆς.*

. . . .

καὶ ἦσαν ἄπιστα τοῖς ἀνθρώποις, ὥσπερ οὖν καὶ νῦν τουτοισὶ, τοῖς βελτίστοις, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ Μωσῇ· οὔπω γὰρ ἦν τούτων πεῖραν εἰληφὼς, ἀλλὰ κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ αὐτὸς σφαιρικὸν σχῆμα ὑπενόει ἔχειν τὸν οὐρανόν.

Παρασκευάζει αὐτὸν θαυματουργεῖν καὶ μεταβάλλειν τὰ στοιχεῖα ἐπὶ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, καὶ δεικνύειν πᾶσι τοῖς Αἰγυπτίοις **C** *καὶ τοῖς Ἰσραηλίταις, δι' αὐτῶν δὲ καὶ πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς ἀνθρώποις, ὅτι πιστὸς ἦν τῷ Θεῷ ἐπὶ πᾶσιν οἷς λέγει καὶ ποιεῖ, προομαλίζων αὐτοὺς καὶ προπαρασκευάζων εἰς τὸ εὐπαράδεκτος αὐτοῖς εἶναι. συγχωροῦνται δὲ καὶ οἱ ἐπαοιδοὶ συμβαλεῖν αὐτῷ, ἐξ ὧν καὶ αὐτὸς ἐπεπαίδευτο, καὶ τῇ θείᾳ δυνάμει ἀντιπαρατάττεται αὐτοῖς, διδασκόμενος τῶν τοιούτων καταφρονεῖν, ὥστε παραιτεῖσθαι ἐκείνους καὶ λέγειν, ὅτι* Δάκτυλος Θεοῦ ἐστιν οὗτος. *μεταβαλὼν οὖν τὴν*

2. *ἀνήγαγεν* LSm. *σιναῖον* L². 3. *ἐκείνην* LSm. 5. *τοῦ* om. LSm. 9. *ἄνθρωπος*] + *ὢν* LSm. *μέγα* SL¹. 15. *Αἴγυπτον*] Inde sequitur in V *παραγραφή*. *Μετὰ τὸν κατακλυσμὸν κ.τ.λ.* (p. 96, l. 1), et post verbum *ἀναφέρονται* (p. 97, l. 11) titulus *τὸ κείμενον*. 16. *ὡς* m. 17. *καθεξῆς*] Lacunam hic statuit McCrindle. Fortasse *παραγραφή* supradicta est inserenda. 22. *ἔχειν* om. m. 23. *παρασκευάζει*] + *γοῦν* m. 25. *αὐτὸν* V. 26. *προσομαλίζων* V. 27. *εὐπαράδεκτον* Lm. 28. *συνεχωροῦν τε* LS, *συνεχωροῦντό τε* m. *συμβαλλειν* V². 31. *μεταβαλεῖν* L¹.

31. Ex. viii. 19.

φύσιν τῶν ὑδάτων εἰς αἷμα, καὶ ἀποκτείνας τοὺς ἰχθύας, καὶ πάλιν
τὸ αἷμα εἰς ὕδωρ ζῶν καὶ γόνιμον, καὶ σχίσας πάλιν τὴν Ἐρυθρὰν
θάλασσαν, καὶ τειχίσας ἔνθεν κἀκεῖθεν ἔμπροσθεν τῶν Ἰσραηλιτῶν
D καὶ τῶν Αἰγυπτίων, εὐπαράδεκτος ἦν αὐτοῖς μετὰ ταῦτα λέγων,
Εἶπεν ὁ Θεός· Γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος, καὶ ἔσται διαχωρίζον
ἀνὰ μέσον ὕδατος καὶ ὕδατος, καὶ ἐγένετο οὕτως. πάλιν ποιήσας σκότος
ἐφεξῆς τρεῖς ἡμέρας παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις, ἐν δὲ τοῖς Ἰσραηλίταις
φῶς, πάλιν εὐπαράδεκτος ἦν λέγων, Καὶ σκότος ἦν ἐπάνω τῆς ἀβύσσου.
Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· Γενηθήτω φῶς. Καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ
φωτὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους· καὶ ὑπέθετο πρώτην καὶ δευτέραν
καὶ τρίτην ἡμέραν ἄνευ δρόμου ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἄστρων,
λέγων, Διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους.
141 A εἶτα πάλιν ἐξάγει τοὺς βατράχους ἐκ τοῦ ποταμοῦ καὶ τοὺς
σκνίπας ἐκ τῆς γῆς, καὶ πιστὸς ἦν λέγων, Εἶπεν ὁ Θεὸς Ἐξαγαγέτω
τὰ ὕδατα ψυχὰς ζώσας, καὶ ἐγένετο οὕτως· καὶ πάλιν, Εἶπεν ὁ Θεὸς Ἐξαγα-
γέτω ἡ γῆ τόδε καὶ τόδε, καὶ ἐγένετο οὕτως· ὁμοίως καὶ τὰ λοιπὰ παράδοξα
πάντα. ὕστερον πάντων τὰ πρωτότοκα ἀποκτείνας, πιστὸς ἦν
λέγων ὕστερον πάντων, Ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον. καὶ καθάπερ
ἔφημεν, προπαρασκευάζει αὐτὸν πιστὸν τοῖς Ἰσραηλίταις ἐφ' οἷς
ἔλεγέν τε καὶ ἔπραττεν, ὄψεσιν ὁρῶσι τὰ γενόμενα.

Εἶτα ἐξαγαγόντος αὐτοὺς ἐκ τῆς Αἰγύπτου, καὶ περαιώσαντος
διὰ ξηρᾶς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ ἀγαγόντος ἐπὶ τὸ Σινᾶ
ὄρος, ἐν ᾧ ἦν ἑωρακὼς τὴν ὀπτασίαν τὴν θείαν, ἔτι θαυματουργῶν
B ὁ Θεὸς ἔμπροσθεν τοῦ λαοῦ, ἐμπυρίζει τὸ ὄρος καὶ ἐκάπνιζεν αὐτὸ,
καὶ φωναὶ σαλπίγγων οὐρανόθεν ἠχουσῶν ἐγένοντο, καὶ προβαι-
νόντων εἰς μεῖζον ἠκούοντο· καὶ θυέλλῃ καὶ γνόφῳ καὶ σκότῳ
ἐκφοβήσας αὐτοὺς οὕτως φοβερώτατα, τῷ Μωσῇ ἔμπροσθεν τοῦ
λαοῦ διελέγετο ἐπὶ τῆς νεφέλης. καὶ τότε ἀνενέγκας ἐπὶ τὸ ὄρος
μ' ἡμέρας παρασκευάζει ἄσιτον διαμεῖναι, κρύψας ἐν τῇ νεφέλῃ
τρόπον τινὰ ἐξίστησιν αὐτὸν πάντων τῶν γηΐνων, καὶ ποιεῖ αὐτὸν
πάντων ἐπιλαθέσθαι καὶ ὧν ἦν μαθὼν ἐκ τῶν Αἰγυπτίων, ἀνα-
γεννῶν ὥσπερ βρέφος ἐν μήτρᾳ, μετά τε μ' ἡμέρας διαμορφῶν καὶ

2. πάλιν om. LSm. 10. ὑπερέθετο L². 14. ὁ Θεὸς om. LSm. 16. τὰ om. m. 19. ἐφ'] ἐν LSm. 24. καπνίζει Lm. 26. καὶ θυέλλῃ post σκότῳ ponunt LSm. 28. ἀπὸ τῆς LSm. ὄρος τε μ̄ V. 29. παρασκευάζει om. LSm. 32. μετὰ μ̄ LSm.

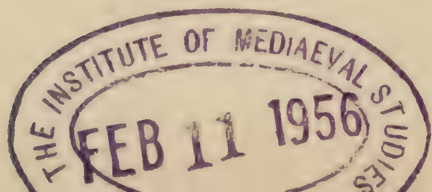
5. Gen. i. 6. 8. Gen. i. 2—4. 14. Gen. i. 20. 15. Gen. i. 24. 18. Gen. i. 27.

ψυχῶν αὐτὸν, καὶ μετὰ ταῦτα ἀποκαλύπτει αὐτῷ ὅσα τε πεποίηκεν ἔν τε τῆς κοσμοποιίας ἓξ ἡμέραις, ἐπὶ ἑτέραις ἓξ ἡμέραις δεικνύων δι' ὀπτασιῶν αὐτὴν ἐκείνην τὴν κοσμοποιίαν, κατὰ πρόσωπον ἐργαζόμενος τὸ καθ' ἡμέραν, οἷον ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ οὐρανὸν τὸν πρῶτον, καὶ γῆν οἶκον παμμεγέθη, καὶ ἔσωθεν αὐτοῦ ὕδωρ, ἀέρα, **C** *πῦρ τὸ ἀναμεμιγμένον ἐν τῇ γῇ, σκότος, ἀγγέλους, ὑφ' ἓν ἀθρόως ἐκ τοῦ μηδαμῇ μηδαμῶς ὄντος πάντα παραγαγών· τότε φωνῇ χρησάμενος πρὸς παιδείαν τῶν ἀγγέλων, παράγει καὶ τὸ φῶς εἰς αὐτὸν τὸν οἶκον, φωτίσας πάντα ὡς ἐπὶ λύχνου. εἶτα τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ ἐκ τοῦ ὕδατος κατασκευάζει τὸ στερέωμα, ὃ συνδεῖ καταμέσοθεν τοῦ ὕψους τοῦ οὐρανοῦ, μερίζον τὰ ὕδατα ἄνωθεν καὶ κάτωθεν μεσολαβοῦν. γίνονται οὖν χῶροι δύο ὡσανεὶ ἀνάγαιον καὶ κατάγαιον, ὧν τὸ μὲν κατάγαιον ἥρμοσεν εἰς δίαιταν εἶναι τῷ θνητῷ καὶ τρεπτῷ βίῳ τούτῳ· τὸ δὲ ἀνάγαιον τῷ μέλλοντι ἀθανάτῳ καὶ ἀτρέπτῳ βίῳ προητοίμασεν.*

Π*αραγραφή.*

Μετὰ τὸ γενέσθαι παρὰ Θεοῦ τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ τὸ στερέωμα **D** *τὸ μεσάσαν τὸν ἕνα χῶρον, καὶ ποιῆσαν αὐτὸν δύο χώρους, οὐδὲν ἔτι περὶ τῆς μελλούσης καταστάσεως, τουτέστι τοῦ ἀνωτέρου χώρου, ὁ μέγας Μωσῆς ἐξηγήσατο, ἀλλὰ πάντα τὸν λόγον ἔτρεψεν περὶ ταύτην τὴν κατάστασιν, τουτέστιν τὸν κατώτερον χῶρον, λέγων ὡς συνήγαγεν τὰ ὕδατα, καὶ ἐξήγαγεν ἐκ τῆς γῆς τὰ χλωρὰ καὶ τὰ ξύλα, ὁμοίως τὸν οὐρανὸν ἄστροις κατεκόσμησεν, καὶ πάλιν ἐκ τῶν ὑδάτων ἐξήγαγεν τὰ πτηνὰ καὶ τὰ ἔνυδρα ζῷα, ὁμοίως πάλιν ἐκ τῆς γῆς ζῷα ἔμψυχα ἄλογα καὶ τὸν ἄνθρωπον. εἶτα πάλιν κελευσθεὶς τὴν σκηνὴν ποιῆσαι κατὰ μίμησιν τοῦ κόσμου, τὴν μίαν σκηνὴν διελὼν διὰ τοῦ καταπετάσματος, εἰς δύο πεποίηκεν, ἐσωτέραν καὶ ἐξωτέραν, καὶ εἰς μὲν τὴν ἐξωτέραν διαπαντὸς* 144 **A** *οἱ ἱερεῖς τὰς λατρείας ἐπετέλουν, ὡσανεὶ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς δὲ τὴν ἐσωτέραν, εἰ μὴ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς οὐκ εἰσήρχετο, ὡσανεὶ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ χώρῳ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· διὰ*

1. *αὐτὸ* VLS. *μετὰ ταῦτα ἀποκαλύπτει* L²m, *μεταποκαλύπτει* L¹S. 2. *τῆς*] *ταῖς τῆς* L²m. *ἓξ ἑτέραις* Lm. 3. *αὐτὴν* om. m. 7. *τότε*] *μόνῃ* LSm. 9. *τὸν* om. V. 10. *καταμέσωθεν* VL. 11. *μεριζων* V¹LS. 12. *ἀνώγαιον καὶ κατώγαιον* S¹, *ἀνώγεον καὶ κατώγεον* S²L, *ἀνώγεων καὶ κατώγεων* m, et sic infra. 13. *ὧν* om. LSm. 17. *δευτέραν ἡμέραν* V². 22. *χωρα* V¹. 23. *ὁμοίως*] + *καὶ* Lm. 25. *ζῷα* om. LSm. 29. *τὰς λατρείας οἱ ἱερεῖς* Lm (sed in L verba *οἱ ἱερεῖς* erasa sunt ante *τὰς*). 30. *οὐκ* om. LSm.

τοῦτο καὶ ἄβατος αὐτοῖς ἦν διαπαντὸς ἡ ἐσωτέρα σκηνὴ, ὡς τύπον ἐπέχουσα τῶν οὐρανίων. νόμους δὲ καὶ βάρη καὶ κολαστήρια, καὶ παιδείας τοῖς παραβαίνουσιν ἐξηγησάμενος καταλλήλως ὁ Θεὸς ὢν ἐπιστεύθη ἐξηγήσασθαι εἰς παιδείαν συντείνοντα, παρασκευάσας καὶ θαυματουργεῖν, οἱονεὶ τοὺς Αἰγυπτίους διαφόροις πληγαῖς καὶ τιμωρίαις περιβαλὼν, ὁμοίως καὶ ὅσα πεποίηκεν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις καὶ παραβάσεσι τῶν Ἰσραηλιτῶν, ὡς πάντας **B** ἀπώλεσεν τοὺς τῆς γενεᾶς ἐκείνης, μὴ καταλείψας ἐξ αὐτῶν εἰ μὴ δύο καὶ μόνους, τέλος ἐσχηκὼς καὶ αὐτὸς σὺν τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ.

Τοῦ δὲ Δεσπότου Χριστοῦ παραγενομένου ἐπὶ σωτηρίᾳ παντὸς τοῦ κόσμου, παῦσαι μὲν τὴν παροῦσαν κατάστασιν, ἀναδεῖξαι δὲ τὴν μέλλουσαν, καὶ διαῤῥήδην αὐτοῦ κηρύττοντος ἠγγικέναι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καταλλήλως τῷ κηρύγματι καὶ τὰ θαύματα πεποίηκεν ἐπὶ εὐεργεσίᾳ τῶν ἀνθρώπων, μήτε ἓν τὸ σύνολον ἐπὶ τιμωρίᾳ ἀνθρώπου πεποιηκὼς, δαιμονῶντας ἐλευθερῶν, νοσοῦντας ἰώμενος, παρειμένους ῥωννὺς, χωλοὺς ἀνορθῶν, τυφλῶν ἀναπλάττων ὀφθαλμοὺς, κωφῶν διανοίγων ἀκοὰς, μογιλάλων ἀπολύων τὰς γλώσσας, λεπροὺς καθαίρων, ξηροὺς εἰς εὔκρατον μεταβάλλων βίον, πηγὰς αἱμοῤῥαγεῖς τῶν ἀνθρώπων ἀποφράττων δυνάμει, **C** νεκροὺς διαφθαρέντας καὶ ὄζοντας ἀναχαλκεύων, καὶ ζῶντας δρόμον ἐκτελεῖν παρασκευάζων, ἀσύλους θησαυροὺς πτωχοῖς εὐαγγελιζόμενος, πνευμάτων βίας καὶ θαλάττης θυμὸν ἐπιτιμήσει καταπαύων, καὶ τἄλλα πάντα ἅπερ ἁρμόδια τυγχάνει τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος καὶ τῆς μελλούσης καταστάσεως· ἐν αὐτῇ γὰρ τῇ καταστάσει δαίμων οὐκ ἐνοχλεῖ, ἀσθένεια οὐ πάρεστιν, μαλακία φυγαδεύεται, μελῶν βλάβη καὶ ἀκρασία καὶ ἔνδεια, καὶ αἱμάτων πηγαὶ καὶ στοιχείων κινήσεις, καὶ ἔσχατος ἐχθρὸς ὁ θάνατος ἀναιρεῖται. ταῦτα πάντα θεωρούντων τῶν Ἰουδαίων, ἐπειδὴ οὐχὶ ἓν σημεῖον εἶδον αὐτὸν πεποιηκότα ἐπὶ τιμωρίᾳ ἀνθρώπων, εἰ μὴ δύο μόνον, οὐκ ἐπὶ ἄνθρωπον δὲ, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς χοίρους καὶ τὴν **D** συκῆν, εἰς ἄλογα καὶ ἄψυχον, πρὸς ἔνδειξιν καὶ αὐτὰ γενόμενα τῆς αὐτοῦ δυνάμεως, ἐπεχείρουν ἐγκαλεῖν αὐτῷ πάλιν λέγοντες, **Θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν**, τουτέστιν ὅμοιον Μωσέως ἐπὶ τιμωρίᾳ ἀνθρώπων

1. *ἦν αὐτοῖς* LSm. *τόπον* V. 2. *ἔχουσα* LSm. *τὸν οὐράνιον* V[2]. 3. Θεὸς] *αὐτὸς* LSm. *ὧν* Lm. 5. *οιονεις* V. 14. In margine ad verba *μήτε ἓν κ.τ.λ.* habent VS scholium *ὅθεν καὶ τὰ λεγόμενα παιδικὰ τοῦ Χριστοῦ ψευδῆ εἰσὶ καὶ πλάσματα.* 16. *ἀπαλλάττων* Lm. 19. *βίον*] + *ξηρανθείσας χεῖρας εὖ πράττων* LSm. 23. *τὰ ἄλλα* LSm. 26. *πεφυγάδευται* LSm. 28. *οὐχὶ*] *οὔτε* V.

32. Matt. xii. 38.

γινόμενον. ὁ δὲ Κύριος γνοὺς αὐτῶν τὰς ἐνθυμήσεις, ἀπεκρίνατο πρὸς αὐτοὺς λέγων, Ὦ **γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλίς. σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.** ὥσπερ γὰρ ἔμεινεν Ἰωνᾶς ἐνδομυχῶν ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας, καὶ μετὰ ταῦτα ζῶν ἀδιάφθορος ἐξῆλθεν, οὕτως κἀγὼ τελευτῶν καὶ μένων ἐν τῇ γῇ τρεῖς ἡμέρας, μετὰ ταῦτα ζῶν ἄφθαρτος ἐκ νεκρῶν ἀνίσταμαι. ἄλλοτε δὲ πάλιν ὅτε τὸ φραγέλλιον ἐκ σχοινίων ἐποίησεν, καὶ ἐξέβαλεν πάντας ἐκ τοῦ ἱεροῦ, ἔλεγον αὐτῷ, **Τί δεικνύεις σημεῖον ὅτι ταῦτα ποιεῖς;** καίτοι πολλῶν 145 A σημείων γενομένων παρ' αὐτοῦ· ὁ δὲ πάλιν ἔλεγεν αὐτοῖς **Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν,** ἐπ' ἀμφοτέρων τὰ αὐτὰ ἀποκρινόμενος, λέγω δὴ τὴν τοῦ σώματος ἑαυτοῦ ἀνάστασιν, ἵνα εἴπῃ, Ὅταν ἴδητέ με ἐκ νεκρῶν ἀνιστάμενον, καὶ ἐπὶ ὀνόματί μου τὰ θαύματα γινόμενα, τότε γνώσεσθε τὴν ἡμετέραν δύναμιν καὶ τὸν ἡμέτερον εὐαγγελισμόν, ὅτι ἡ ἐμὴ παρουσία οὐκ ἐπὶ τιμωρίᾳ τῶν ἀνθρώπων γίνεται, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἀναστάσει καὶ τῇ ἀθανασίᾳ καὶ τῇ ἀφθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀτρεπτότητι καὶ τῇ μακαριότητι τῇ παρεχομένῃ τοῖς ἀνθρώποις. καταλλήλως οὖν ὧν ἐδίδασκεν καὶ τὰ σημεῖα εἰργάζετο. τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ὁ Ματθαῖος δηλοῖ λέγων οὕτως, **Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις καὶ τὰς κώμας, διδάσκων ἐν ταῖς** B **συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν,** ἵνα εἴπῃ, Ἀνάλογα ὧν ἐκήρυττεν θαύματα ἐργαζόμενος. ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς οὕτως φησὶν, ὅτι **Πολλοὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. ἔλεγεν οὖν καὶ αὐτὸς τοῖς δώδεκα Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ἀπελθεῖν; ὁ δὲ Πέτρος ταχύτατα ἐκ προσώπου πάντων ἀποκρινόμενος ἔφη, Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις· καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν, ὅτι σὺ εἶ ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ.** τοῦτο λέγων καὶ αὐτὸς, Ἅπερ ἡμᾶς διδάσκεις, ὁρῶμεν καὶ δι' ἔργων παρὰ σοῦ γινόμενα· ἐπαγγέλλῃ γὰρ ἡμῖν C ζωὴν καὶ βασιλείαν αἰώνιον, καὶ πάντα τὰ γινόμενα παρὰ σοῦ εἰς ζωὴν τῶν ἀνθρώπων ὁρῶμεν συντείνοντα. πῶς οὖν ἔχομέν σε

2. ὦ om. m. 5. *ἀδιάφθορος*] *ἄφθαρτος* L. 6. *μεταυτα* V[1]. 8. *πεποίηκε* LSm. 12. *αὐτοῦ* LSm. 13. *ἐπὶ τὸ ὀνόματι* V[2]. 16. *τῶν* om. LSm. 18. *οὖν ὧν*] *ουνω̅ν* (= *οὐρανῶν*) V. *ὧν* om. m. 23. *φησιν οὕτως* LSm. 25. *ἔλεγεν—αὐτὸς*] *εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς* m. 28. *αὐτὸς*] + *ὅτι* LSm. 29. *επαγγέλη* V, *ἐπαγγέλει* L[1]S, *ἐπαγγέλλεις* m. 30. *αἰώνιον*] *ἐπουράνιον* LSm.

2. Matt. xii. 39. 9. John ii. 18. 10. John ii. 19. 20. Matt. ix. 33. 24. John vi. 66—69.

καταλείπειν, καὶ ἑτέρῳ προσκολλᾶσθαι; ἡ μερὶς οὖν ἡμῶν μετὰ σοῦ ἐστιν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ. ἀμήν.

ἀπορήσειεν δ' ἄν τις λέγων, Πῶς μηδὲ ἓν αὐτοῦ σημεῖον πεποιηκότος πρὸς τιμωρίαν ἀνθρώπων, καθάπερ ἔφης, τὸ φραγέλλιον λαβὼν, ἐτύπτησεν τοὺς ἐν τῷ ναῷ πωλοῦντας, καὶ ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ; ἈΠΟΚΡΙΣΙΣ· *ψεῦδος τὸ λεγόμενον· οὐκ ἐτύπτησεν γὰρ ὅλως ἄνθρωπον, ἀλλὰ θαυμαστῇ καὶ πρεπούσῃ καὶ ἀκολούθῳ τάξει ἐχρήσατο· τὰ γὰρ ἄλογα μόνα ἐτύπτησεν, ὡς γέγραπται,* **Καὶ ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοινίων, ἐξέβαλεν πάντας ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας,** *ἵνα εἴπῃ, ὅτι Ταῦτα ὡς ἔμψυχα μὲν, ἄλογα δὲ, ἐτύπτησεν, ἀπελαύνων πάντα ἐκ τοῦ ἱεροῦ τὰ καὶ προσφερόμενα εἰς θυσίαν κατὰ νόμον, δηλῶν καὶ διὰ τούτου παύεσθαι τὴν Ἰουδαϊκὴν κατάστασιν. τὰ δὲ ἄψυχα καὶ ἀναί-* **D** *σθητα ὤθησεν καὶ κατέστρεψεν, ὡς γέγραπται,* **Καὶ τῶν κολλυβιστῶν ἐξέχεεν τὰ κέρματα, καὶ τὰς τραπέζας κατέστρεψεν.** *τοὺς δὲ λογικοὺς οὐδὲ ἐτύπτησεν, οὔτε ὤθησεν, ἀλλὰ λόγῳ ἐπαίδευσεν, ὡς γέγραπται, καὶ τοῖς πωλοῦσιν τὰς περιστερὰς εἶπεν* **Ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν, καὶ μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ Πατρός μου οἶκον ἐμπορίου,** *διὰ πάντων δηλώσας, ὅτι τὰ προσφερόμενα ἐν τῇ πρώτῃ σκηνῇ κατὰ νόμον εἰς θυσίαν, παυθήσονται, ἑτέρα δέ τις κατάστασις ἀντεισαχθήσεται, ἁρμόζουσα τῇ* 148 **A** *ἐσωτέρᾳ σκηνῇ, ἥτις καὶ τύπος ἦν τῶν οὐρανίων, τουτέστιν τῆς μελλούσης καταστάσεως. ἐκείνων δὲ τῶν Ἰουδαίων, αἰσθομένων ὡς τὴν παῦλαν τῆς Ἰουδαϊκῆς καταστάσεως αὐτοῖς ᾐνίττετο, ἐπεζήτουν αὐτὸν λέγοντες,* **Τί δεικνύεις σημεῖον, ὅτι ταῦτα ποιεῖς;** *ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἁρμοδίως ἐξ αὐτοῦ τοῦ προκειμένου αἰνιγματωδῶς ποιήσειν ἐπηγγείλατο, λέγω δὴ τὴν κατάλυσιν τοῦ ναοῦ, καὶ τὴν ἀνακαίνισιν αὐτοῦ, ὅτι ἡ μὲν κατάλυσις τοῦ ναοῦ, ἤγουν τοῦ σώματος αὐτοῦ, κατάλυσίς ἐστιν τοῦ κόσμου τούτου· ἡ δὲ ἀνακαίνισις καὶ ἀλλαγὴ τοῦ ναοῦ, ἤγουν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἀνάδειξις τῆς μελλούσης καταστάσεως. ἀποσώζεται οὖν μοι ὁ λόγος, ὦ οὗτος, ὡς ὅτι τίποτε οὐ πεποίηκεν ἐπὶ τιμωρίᾳ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐπὶ εὐεργεσίᾳ καθὰ καὶ*

1. *καταλιπεῖν* LS. *ἡ*] *καὶ ἡ* Lm. 3. *δ'* om. LSm. 4. *ἔφη* LSm. 6. *ψευδὲς* LSm. 7. *ὅλως*] + *τὸν* m. 10. *ὡς*] *οὖν* LSm. 11. *πάντα* om. LSm. 15. *τὸ κέρμα* LSm. *οὐδὲ*] *οὔτε* LSm. 16. *λόγῳ*] *ἄλογα* LSm. 20. *ἀντιδοθήσεται* V[2]. 26. *ἐπεγγείλατο* V, *ἐπηγγυᾶτο* L[2]m, *ἐπηγγυεῖτο* L[1]S. 30. *ὁ* om. L[1]Sm. *οὐκ ἐποίησεν* LSm. 31. *καθὰ* om. LSm.

9. John ii. 15. 14. John ii. 15. 17. John ii. 16. 24. John ii. 18.

αὐτὸς ἑτέρωθι βοᾷ **Οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν, ἵνα κρίνῃ τὸν** B **κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ.**

Τὸ *κείμενον.*

Εἶτα συνάγει τὸ ὕδωρ εἰς μίαν συναγωγὴν, καὶ φανεροῖ τὴν ξηρὰν, γῆν αὐτὴν ὀνομάσας, καλυπτομένην πρώην ὑπὸ τῶν ὑδάτων· καὶ ποιεῖ τὰς θαλάσσας, τουτέστιν ταύτης μὲν τῆς γῆς κυκλόθεν, τῆς δὲ πέραν ἔσωθεν, τὸν λεγόμενον Ὠκεανὸν, καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ εἰσβάλλοντας ἐν τῇ γῇ ταύτῃ τέσσαρας κόλπους πρὸς τὸ τὸν μὲν Ὠκεανὸν μεσάζοντα μὲν τὴν ἐνταῦθα καὶ τὴν πέραν γῆν εὐαερίαν καὶ τοῖς πέραν ποτὲ οἰκοῦσι καὶ τοῖς ἐνταῦθα νῦν παρέχειν, τοὺς δὲ κόλπους πρὸς τὸ πλώϊμον καὶ διαβατικὸν κατασκευάσαι τοῦτον τὸν κόσμον συνάπτων ἀεὶ τὰ ἔθνη τὰ διεσκορπισμένα εἰς φιλίαν τῷ τὰ ἐπιτήδεια εὐχερῶς μετακομίζειν ἐξ ἔθνους εἰς ἔθνος. ἀναφύεσθαί τε κελεύει παντοδαποὺς καρποὺς καὶ ξύλα καὶ χόρτον χλωρὸν ἐκ τῆς γῆς. καὶ πάλιν τῇ τετάρτῃ, ἐργάζεται ἐκ τοῦ φωτὸς κατακερματίζων τὸ μὲν αὐτοῦ καθαρώτερον εἰς ἥλιον, τὸ δὲ λοιπὸν εἰς σελήνην καὶ ἀστέρας, κοσμῶν τὰ κατ' οὐρανὸν κατὰ τὴν παναρμονίαν κόσμησιν, καὶ διδοὺς τάξιν καὶ ἁρμονίαν τῷ παντὶ, καὶ ἔργον καὶ νόμον ταῖς ἀοράτοις δυνάμεσιν, διακονεῖν καὶ λειτουργεῖν καὶ προευτρεπίζειν εἰς λόγον τῆς τοῦ Θεοῦ εἰκόνος, τουτέστι τοῦ ἀνθρώπου καὶ πάντων τῶν δι' αὐτὸν γεγονότων· ἐν ταὐτῷ κἀκείνους παιδεύων καὶ ἐθίζων ὑπὸ νόμον εἶναι, καὶ τὴν εὔνοιαν ἢ κακόνοιαν τοῦ λογικοῦ αὐτῶν γυμνάζων. ὅθεν καί τινες παραβεβηκότες κατεῤῥίφησαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς ἀξίας ἐξέπεσον· **Ἐθεώρουν γὰρ,** *φησὶν ὁ Κύριος,* **τὸν Σατανᾶν πεσόντα ὡς ἀστραπὴν** D **ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.** *τυφωθεὶς γὰρ ἐπὶ τῇ πεπιστευμένῃ αὐτῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ διακονίᾳ, εἰς ὠφέλειαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν διὰ τὸν ἄνθρωπον κινεῖν τὸν ἀέρα, καὶ ῥυθμίζειν ἐπὶ χρησίμῳ, καὶ νομίσας ἑαυτῷ αὐτομάτως εἰς τοῦτο προελθεῖν, τὴν ὀφειλομένην προσκύνησιν τῷ Θεῷ εἰς ἑαυτὸν ἁρπάσας, εὐθέως κατεῤῥίφη. φησὶν γὰρ πάλιν ὁ Ἀπόστολος, παραγγέλλων Τιμοθέῳ μὴ παρέχειν ταχέως ἀξίαν νεοφύτῳ, ὡσανεὶ νεωστὶ προσελθόντι τῇ πίστει, οὕτως ἐπέστειλεν,*

(margin letter C beside the line ending *ἀνα-*)

6. *ταύτην μὲν τὴν γῆν* V1, *ταύτης μὲν τὴν γῆς* V2. 8. *τὸν μὲν*] *τὸν* LSm. 9. *πέρα* S. 10. *νῦν*] *δ' οὖν* LSm. 11. *κατασκευάζει* LS. *τούτου τοῦ κόσμου* L2m. 13. *τὸ* VS1. 18. *παναρμονιον* V. 22. *τούτῳ* m. *ἐθίζων καὶ παιδεύων* LSm. 27. *τῶν διὰ*] *τὸ διὰ* LSm. 32. *ἐπέστελλε* S.

1. John iii. 17. 25. Luke x. 18.

Μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρῖμα καὶ παγίδα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου, ὅπερ, φησὶν, ἔπαθεν ὁ διάβολος τυφωθεὶς ἵνα μὴ πάθῃ· σαφῶς
149 A οὖν ἐδήλωσεν ὁ Ἀπόστολος διατί κατεῤῥίφη, ὡσανεὶ ἐτυφώθη, Θεὸν ἑαυτὸν νομίσας εἶναι· ὅθεν καὶ τὴν ἰδίαν νόσον τῷ ἀνθρώπῳ εὐθέως προστρίψαι ἠβούλετο λέγων, **Ἔσεσθε ὡς θεοί.**

Παραγραφή.

Τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ παραγαγόντος τοὺς ἀγγέλους πάντας σὺν τῷ οὐρανῷ καὶ τῇ γῇ, οὔπω τὸ πρότερον ὄντας, ἵσταντο πάντες ἐννεοὶ, διακρινόμενοι ὡς λογικοὶ, ἅμα τε καὶ ξενιζόμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι τίς ἄρα ἐστὶν ὁ αὐτῶν τε καὶ τῶν ἅμα αὐτοῖς δημιουργὸς καὶ παραγωγεύς. ἐθεώρουν γὰρ ἑαυτοὺς τούτων ἔνδον ὄντας, καὶ οὐ προϋπάρχοντας. ἔτι τε πάλιν, εἰ εἷς ἐστιν ἄρα ὁ δημιουργὸς αὐτῶν τε κἀκείνων, ἢ ἕτερος καὶ ἕτερος· ἢ πάλιν, ἐξ αὐτομάτου
B παρήχθησαν ἅπαντα· ἢ τίς ἄρα μείζων ἐστὶν τοῦ ἑτέρου; ὡς δὲ ἐν τούτοις ἦσαν ἀνακυκλοῦντες τὸν λογισμὸν ἐπὶ τῷ διαστήματι τῆς νυκτὸς ἐκείνης (**τὸ** γὰρ **σκότος** ἐκεῖνο, καθὼς γέγραπται, **ὁ Θεὸς ἐκάλεσεν νύκτα**), ἐμβατεύων ὁ Θεὸς ταῖς αὐτῶν διανοίαις, ἀθρόον φωνὴν ἀοράτως ἐκτυποῖ λέγων, **Γενηθήτω φῶς·** ἅμα δὲ τῷ λόγῳ τὸ ἔργον ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἐπακολουθῆσαν τοὺς πάντας ἐξέπληξεν· ἅμα δὲ καὶ ἐδίδασκεν ὡς ὁ τοῦτο ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παραγαγὼν καὶ αὐτοὺς καὶ τὰ μετ᾽ αὐτῶν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παρήγαγεν. κύπτοντες δὲ πάντες ἀοράτως τῷ Θεῷ προσεκύνουν, τῷ καὶ αὐτοὺς καὶ πάντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παραγαγόντι. δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ θεία Γραφὴ ἐν τῷ Ἰὼβ, ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ λέγουσα **Ὅτε ἐποίουν ἄστρα, ᾔνεσάν με**
C **φωνῇ μεγάλῃ πάντες ἄγγελοί μου καὶ ὕμνησαν,** ἀπὸ τοῦ ἑνὸς καὶ περὶ πάντων τῶν ἐφεξῆς σημαίνουσα. ἐπισημαντέον δὲ ὅτι ἐπ᾽ ὄψεσιν τῶν ἀγγέλων πρῶτον πάντων καὶ ὕστερον πάντων δύο οὐσίας ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήγαγεν, μίαν μὲν τὴν πρώτην, τὸ φῶς, καὶ τὴν ἑτέραν τὴν ἡμετέραν ψυχὴν, τὴν μίαν ὁρατήν τε καὶ αἰσθητὴν καὶ ἄλογον, καὶ τὴν ἄλλην ἀόρατον καὶ νοερὰν καὶ λογικήν· τὰ δὲ ἄλλα πάντα ἐκ τῶν ὄντων παρήγαγε, διὰ τούτου

1. καὶ παγίδα om. m. 2. διάβολος τυφωθεὶς] διαβοθεις V[1]. ἵνα μὴ πάθῃ om. LSm. 3. ἀπόστολος] + τὸ LSm. 11. καὶ om. m. ἑαυτοῖς V[1]. 12. εἰ om. m. 18. ἀοράτως] + εὐθέως LS, + ὁ θεὸς m. 20. παραγαγὼν— ὄντος om. V. 25. πάντες] + οἱ m. 26. τῶν om. Lm.

1. 1 Tim. iii. 16. 5. Gen. iii. 5. 16. Gen. i. 5. 18. Gen. i. 3. 24. Job xxxviii. 7.

πάλιν διδάξαι αὐτοὺς προθέμενος, ὡς αὐτὸς εἴη πάντων τῶν κτισμάτων ἀλόγων τε καὶ λογικῶν, αἰσθητῶν καὶ νοητῶν, ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ποιητής, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι αὐτὰ παραγαγών. οὐκ ἀπεικὸς ἦν αὐτοὺς πάλιν ἐν τῷ νυχθημέρῳ ὡς λογικοὺς διαλογίζεσθαι, εἰ ὁ τοῦτο τὸ φῶς παραγαγὼν ἆρα καὶ τὸν **D** οὐρανὸν παρήγαγεν. φωνῇ πάλιν χρησάμενος, ποιεῖ τὸν δεύτερον οὐρανὸν ἐπ' ὄψεσιν αὐτῶν, πήξας ἐκ τῶν ὑδάτων καθ' ὁμοιότητα τῷ εἴδει τοῦ πρώτου οὐρανοῦ. καὶ πάλιν διὰ τούτου ἐδιδάσκοντο, ὡς αὐτός ἐστιν ὁ τούτου καὶ τοῦ προτέρου οὐρανοῦ ποιητής, καὶ τελειοῖ τὰ τῆς δευτέρας ἡμέρας. εἶτα πάλιν διαλογιζομένων αὐτῶν, καὶ περὶ τῆς γῆς σκοπούντων, ὁμοίως συνάξας τὸ ὕδωρ, φανεροῖ αὐτὴν γῆν τὴν ξηρὰν ὀνομάσας, ὡς Δεσπότης ὄνομα αὐτῇ τεθεικώς, ὥσπερ καὶ τὸ στερέωμα ἐκάλεσεν οὐρανόν. εἶτα ἐξάγει ἐκ τῆς γῆς σπέρματα καὶ βοτάνας καὶ πᾶν χλωρὸν καὶ ξύλα διδάσκων ὡς ἰδίοις κτίσμασιν κέχρηται ἑκάστῳ πρὸς ὃ βούλεται. εἶτα ἐπειδὴ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐξήγαγεν τὰ φυτὰ καὶ τὰ σπέρματα. τῇ ἐφεξῆς 152 **A** λοιπὸν, λέγω δὴ τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ, ὡς χρῃζόντων τῶν τοιούτων κράσεως καὶ τάξεως, ποιεῖ ἐκ τοῦ φωτὸς, οὗ πρώην παρήγαγεν, τοὺς φωστῆρας καὶ τὰ ἄστρα· καὶ θεὶς κατὰ τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ τὴν πληθὺν τῶν ἀοράτων δυνάμεων, κινεῖν αὐτὰ κατὰ τάξιν λογικῶς ἐκέλευσεν ἅμα καὶ τὸν ἀέρα, καὶ ἀνατέλλειν αὐτὰ καὶ δύνειν καὶ περιφέρειν πρὸς εὐκρασίαν τῶν φυτῶν, καὶ πάντων τῶν μελλόντων κεχρῆσθαι αὐτοῖς, ἵνα δυνόντων μὲν αὐτῶν τῇ ψύξει καὶ κινήσει τοῦ ἀέρος ψύχωνται, τῇ δὲ παρουσίᾳ τῶν φωστήρων θέρμης ἀπολαύωσιν. τινὲς οὖν ἐκ τῶν ἀοράτων δυνάμεων, ἀμφίβολοι τῇ γνώμῃ ἐξ ἀρχῆς ἕως τοῦ νῦν μεμενηκότες, καὶ ἀγνώμονες περὶ τὸν πεποιηκότα, ἐπὶ τῇ πεπιστευμένῃ αὐτοῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ τάξει ἀμνημόνως προελθόντες τῇ τῆς φύσεως ὀξύτητι καὶ τῇ προσούσῃ δυνάμει, καὶ λόγῳ φυσώμενοι, τὴν προερχομένην **B** φωνήν τε καὶ πρόσταξιν τοῦ Θεοῦ εἰς οὐδὲν λογιζόμενοι, ἀλλὰ περιφρονοῦντες, οὔτε μὴν συνιέντες ὡς ἅμα τῷ σκότῳ ὡς κτίσματα παρήχθησαν, ἐτόλμησαν τῇ παραφροσύνῃ ὀγκούμενοι ὑποπτεῦσαι ἑαυτοὺς εἰς τοῦτο αὐτομάτως προελθεῖν, λέγω δὴ ὁ διάβολος ὁ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀέρος πιστευθεὶς, καὶ ἕτεροι σὺν αὐτῷ ἕτερα πεπι-

4. ἦν] οὖν L²m. 12. αὐτὴν] + τὴν m. αὐτῇ ὄνομα Lm. 16. ἔξης Lm. 21. ἅμα—δύνειν om. m. 25. ἀπολαύουσιν V. 28. προσελθόντες V². 32. ἐτόλμησαν om. LSm. οἰκούμενα SL¹(?), νικώμενοι L²m. ὑπώπτευσαν LSm. 34. πεπιστευμένος LSm.

στευμένοι καὶ τὴν ὀφειλομένην τῷ Θεῷ τιμήν τε καὶ προσκύνησιν εἰς ἑαυτοὺς ἁρπάσαντες, καὶ τυφωθέντες καὶ ἀνυπότακτοι γεγονότες ταχέως, ἵνα μὴ καὶ ἑτέρους βλάψωσιν, ἐκ τοῦ ὕψους καὶ τῆς ἀξίας κατεῤῥίφησαν περὶ τὴν γῆν. ὅθεν καὶ τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὸ διαπλασθῆναι τὸν ἄνθρωπον περὶ τὴν γῆν εὑρεθεὶς καὶ φθονήσας τῇ τοσαύτῃ ἐπιμελείᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἠβουλήθη περὶ τὴν ἰδίαν νόσον συγκατασπᾶσαι τὸν ἄνθρωπον.

C

Τὸ *κείμενον.*

Πάλιν τῇ πέμπτῃ ἐκ τῶν ὑδάτων κελεύει ἔμψυχα ζῶα διάφορα ἀναδίδοσθαι κατὰ γένος, ἔνυδρα κήτη τε καὶ τὰ λοιπὰ, ἅμα καὶ πτηνὰ πάντα ἀεροπόρα. εἶτα πάλιν τῇ ἕκτῃ ἐκ τῆς γῆς τὰ κτήνη πάντα καὶ τὰ θηρία καὶ ἑρπετὰ κατὰ γένος. καὶ μετὰ τὸ κατασκευάσαι πάντα τὸν οἶκον, πληρέστατόν τε καὶ εὐάρμοστον, τότε ὡς ἐπὶ βασιλέως κτίσαντος πόλιν καὶ πληρώσαντος, τὴν ἰδίαν εἰκόνα τίθησιν, χρώσας καὶ καλλωπίσας ἐκ διαφόρων χρωμάτων, οὕτω καὶ ὁ πάνσοφος Θεὸς, ὥσπερ συνάξας τὰ διάφορα καὶ ποικίλα ἑαυτοῦ ποιήματα, λογικά τε καὶ ἄλογα, θνητὰ καὶ ἀθάνατα, φθαρτὰ καὶ ἄφθαρτα, αἰσθητά τε καὶ νοητὰ, ἀποτελεῖ καὶ κατασκευάζει ἓν D *ζῶον ἐξ ἁπασῶν συνεστηκὸς τῶν φύσεων, λέγω δὴ τὸν ἄνθρωπον, καὶ τίθησιν ἐν τῷ ἡτοιμασμένῳ οἴκῳ ὡς ἐν τάξει ἰδίας εἰκόνος, γνωριζούσης ἕνα τινὰ εἶναι τὸν τοῦ παντὸς δημιουργόν. ὅθεν θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ εἰκόνι οἱ ἄγγελοι, εὐνοοῦντες τῷ Θεῷ, περιέπουσιν καὶ λειτουργοῦσι τῇ αὐτοῦ εἰκόνι· ὁμοίως καὶ πᾶσα ἡ κτίσις, ἥλιος ἄνωθεν φαίνων καὶ ἡμέραν ἀποτελῶν διὰ τὸν ἄνθρωπον, σελήνη καὶ ἀστέρες, τὸ βαθύτατον σκότος ἐκ μέρους καταλάμποντες, δρόμον νυκτὸς ἀποτελοῦσι διὰ τὸν ἄνθρωπον, πάντας δὲ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ τροπὰς καὶ ἐνιαυτοὺς καὶ εἰς σημεῖα τοῖς τὰ θαλάττια πελάγη διαπερῶσιν, καὶ τοῖς κατὰ τὴν ἔρημον ὁδοιποροῦσιν δημιουργηθέντες ἀνθρώποις, ἀὴρ δὲ εἰς ἀναπνοὴν καὶ εἰς ἀνάψυξιν καὶ εὐκρασίαν τῇ εἰκόνι δουλεύων, πῦρ πάλιν εἰς* 53 A *ἀρτοποιεῖν, καὶ εἰς θέρμην, καὶ εἰς φῶτα νυκτὸς, καὶ εἰς ἕψησιν,*

1. *προσκύνησίν τε καὶ τιμὴν* LSm. 6. *τὸν* om. m. 7. *περὶ τὸ τὴν* m. 9. *πέμπτῃ*] + *ἡμέρᾳ* LSm. *διάφορα* om. m. 11. *πάντα*] + *τὰ* LSm. 13. *τῶ τέως* SL¹. 17. *αὐτοῦ* LSm. 19. *δὲ* m. 22. *περιέχουσι* m. 25. *ἡ σελήνη* m. 27. *καὶ εἰς*] *εἰς* (om. *καὶ*) L²m. 28. *διαπεροῦσιν* V. 29. *δημιουργηθέντες* om. L²m. *ἄνθρωποι* L¹S. 30. *εἰς*] + *τὸ* L²m.

καὶ εἰς διαφόρους χρείας ὑποῦργον, ὕδωρ εἰς πιεῖν, εἰς πλύνειν, εἰς ζύμην, εἰς ποτίζειν, καὶ εἰς ἄλλας πολλὰς χρείας δουλεῦον, γῆ εἰς κατοικίαν, καὶ εἰς ἀνάδοσιν παντοδαπῶν καρπῶν καὶ ἀκάρπων ξύλων, καὶ εἰς ἑτέρας πολλὰς χρείας λειτουργοῦσα, τετράποδα καθαρὰ εἰς ἀπόλαυσιν, καὶ εἰς ἐνδύματα, κτήνη πρὸς ὑπουργίαν καὶ ἀνάπαυσιν, θηρία εἰς τέρψιν καὶ εἰς φόβον, ἑρπετὰ ὁμοίως, πάντα δουλεύοντα πρὸς γυμνασίαν τοῦ λογικοῦ, καὶ τὸ χρήσιμον παρέχοντα διὰ τὸν ἄνθρωπον τὸν σύνδεσμον φιλίας ὄντα πάσης τῆς κτίσεως, τὸν χαμαὶ βαδίζοντα, καὶ τῷ νῷ ἱπτάμενον καὶ περισκοποῦντα τὸ πᾶν, τὸν ὄρθιον τῷ σχήματι καὶ τὸν οὐρανὸν ὡς οἰκητήριον εὐχερῶς κατοπτεύοντα, τὸν βασιλέα πάντων τῶν **B** κατὰ γῆν καὶ συμβασιλεύοντα τῷ Δεσπότῃ Χριστῷ ἐν οὐρανοῖς, καὶ συμπολίτην τῶν οὐρανίων γινόμενον, ᾧ πᾶσα κτίσις ὡς εἰκόνι Θεοῦ ἐξυπηρετεῖ ὑποτασσομένη τῷ Θεῷ, καὶ εὔνοιαν τῷ Κτίστῃ ἀποσώζουσα.

Παραγραφή.

Πάλιν τῇ πέμπτῃ ἀναδιδομένων ἐκ τῶν ὑδάτων ἐμψύχων ζώων, διδάσκονται καὶ τούτου τοῦ ὕδατος τοῦ ἅμα αὐτοῖς παραχθέντος ποιητὴν εἶναι τὸν Θεόν· ὁμοίως πάλιν ἐντελέστερον, καὶ ἐκ τῆς γῆς ζώων ἐμψύχων ἀναδιδομένων τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ, διδάσκονται τοῦ παντὸς εἶναι τὸν Θεὸν ποιητὴν ἐμψύχων τε καὶ ἀψύχων. περιεσκόπουν τοίνυν πάλιν πάντες οἱ ἄγγελοι, ὁρῶντες μὲν πάντα τὰ ποιήματα τοῦ Θεοῦ τὰ ἐν ταῖς ἓξ ἡμέραις ἐπ' ὄψεσιν αὐτῶν γεγονότα, καὶ διελογίζοντο ὡς πάντα μὲν διάφορα καὶ θαυμαστὰ **C** καὶ μεγάλα καὶ ἐκπλήξεως ἄξια, ὅμοιον δὲ ἑαυτῶν, λογικόν τε καὶ ἀόρατον καὶ νοητὸν οὐχ ἑώρων ἐν αὐτοῖς· καὶ ἐνῆν αὐτοῖς ὑποπτεῦσαι, μὴ ἄρα ἕτερός τίς ἐστιν τῶν λογικῶν καὶ ἀοράτων καὶ νοητῶν δημιουργὸς, καὶ ἕτερος τῶν ἀλόγων καὶ αἰσθητῶν καὶ ὁρατῶν. ταύτην αὐτῶν τὴν ὑπόνοιαν ἀφελεῖν βουλόμενος ὁ Θεὸς, ὕστερον πάντων κατασκευάζει ἓν ζῶον ἐξ ἁπασῶν συνεστηκὸς τῶν φύσεων, λέγω δὴ τὸν ἄνθρωπον ἔκ τε λογικοῦ καὶ ἀλόγου, αἰσθητοῦ, καὶ νοητοῦ, ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου, καὶ ἵστησιν ὡς ἐν τάξει εἰκόνος ἑαυτοῦ, σημαινούσης ἕνα τινὰ εἶναι τὸν τοῦ παντὸς δημιουργόν.

1. εἰς om. LSm. ὑπουργῶν Vm. Fortasse ὑπουργοῦν. πόσιν L²m. πλύσιν L²m. 2. εἰς τὸ ποτίζειν LSm. 3. καὶ ἀκάρπων om. LS, καὶ ἀκάρπων ξύλων om. m. 11. κατοπτεύων V, ἀτοπτεύοντα m. 22. μὲν] μετὰ V. 25. καὶ μεγάλα om. m. αὐτῶν V. τε] τι LSm. 26. ἐνῆν αὐτοὺς LSm. 31. ἀλόγου om. LSm. 33. αὐτοῦ L¹m.

ὅθεν ὑπερθαυμάσαντες οἱ ἄγγελοι, ἐδιδάχθησαν αὐταῖς ὄψεσιν διὰ
D *τοῦ ἀνθρώπου, τὴν δόξαν, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν μεγαλοσύνην,*
καὶ τὴν σοφίαν, καὶ τὴν ἀγαθότητα τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου Θεοῦ, καὶ
ὅτι πάντα τὰ στοιχεῖα, καὶ τὰ μετ' αὐτοὺς γεγονότα, διὰ τὸν
ἄνθρωπον προητοίμασται. προθύμως οὖν διηκόνουν ὡς ὑπήκοοι,
καὶ ἐλειτούργουν κινοῦντες πάντα τὰ πρὸς ὠφέλειαν τῆς εἰκόνος
τοῦ Θεοῦ, ὡς μέλη αὐτῆς οἰκεῖα ὑπάρχοντες· ὅθεν πάλιν ἐπὶ τῇ
εὐπραγίᾳ καὶ δικαιοσύνῃ τῶν ἀνθρώπων μεγάλως χαίρονται, ἐπὶ
δὲ τῇ δυσπραγίᾳ καὶ ἁμαρτίᾳ μεγάλως δυσφοροῦσιν, ὥς φησιν
καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος, **Ὅτι μεγάλη χαρὰ ἐν οὐρανῷ γίνεται ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ**
μετανοοῦντι.

ἐπισημαντέον δὲ ἐνταῦθα, ὅτι ὥσπερ ἐπ' ὄψεσι τῶν ἀγγέλων
56 A *πρῶτον ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τὸ αἰσθητὸν καὶ ὁρατὸν καὶ ἄλογον φῶς*
παρήγαγεν, καὶ ὕστερον τὸ λογικὸν καὶ νοητὸν καὶ ἀόρατον, οὕτως
καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου πρῶτον τὸ σῶμα, κατὰ τὸν Μωσέα, κατε-
σκεύασεν, καὶ οὕτως τὴν ψυχήν. ἐνῆν πάλιν τινὰς ὑποπτεύειν,
ὅτι εἰ ἦν ἑτέρα ἡμέρα μετὰ τὰς ἓξ ἡμέρας, πάντως ἂν ἐποίησεν ὁ
Θεὸς ἕτερά τινα, ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἔστιν ἑτέρα ἡμέρα μετὰ τὰς ἕξ,
ἀδυνάτως ἤνεγκεν ἕτερα παραγαγεῖν. ταύτην αὐτῶν τὴν ὑπόνοιαν
ἀναιρῶν ὁ Θεός, ποιεῖ καὶ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν περισσήν, μηδὲν
ἐν αὐτῇ ἐργασάμενος, δηλῶν διὰ τούτου ὡς τέλειός ἐστιν ὁ κόσμος,
καὶ λείπει αὐτῷ πρὸς γένεσιν οὐδέν· εἰ γὰρ ἔλιπεν, ἀνεπλήρωσεν
ἂν τῇ ἑβδόμῃ τὰ λείποντα· νυνὶ δὲ μηδὲν αὐτῷ λείποντος, κατέ-
B *παυσεν τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἤρξατο*
ποιῆσαι. ἴσως πάλιν ἐρεῖ τις, Διατί μὴ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, ἢ δύο, ἢ
τρισὶν, ἢ τέτρασιν, ἢ πέντε, ἀλλ' ἐν ἓξ πεποίηκε πᾶσαν τὴν κτίσιν;
ἀκούσεται φιλαλήθως, ὅτι Τῶν ἀγγέλων λογικῶν ὄντων καὶ τρεπ-
τῶν, οὐκ ἂν ἡ μία ἡμέρα ἤρκεσεν πρὸς διδασκαλίαν αὐτῶν, εἴπερ
ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐγεγόνει τὸ πᾶν· ἢ γὰρ ἂν ἐλογίζοντο χύδην ὡς
φάσματά τινα γεγενῆσθαι καὶ ἀτάκτως πως παρῆχθαι· ἀλλ' ὁ
παντοδύναμος Θεὸς εὐτάκτως κατὰ μέρος ἑνὸς ἑκάστου ἔργου
ἡμέραν ἀφορίσας πρὸς διάκρισιν καὶ διδασκαλίαν τῶν ἀγγέλων,
οὕτως τὸ πᾶν εἰργάσατο· πρῶτον πάντων ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ
μετὰ τὸ παραχθῆναι αὐτοὺς σὺν τῷ οὐρανῷ καὶ τῇ γῇ καὶ τοῖς

5. *προητοίμαστο* LSm. 9. *δυσφορῶσιν* V. 19. *δυνάτως* V. *παράγειν* L.
20. *ἡμέραν* om. LSm. 22. *ἔλειπεν* VL²S¹. 23. *ἂν*] + *ἐν* LSm. 26. *πέμπτῃ* V.
30. *πως* om. LSm.

10. Luke xv. 7.

στοιχείοις, τὸ φῶς ἐπ' ὄψεσιν αὐτῶν πεποίηκεν. τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ τὸ στερέωμα. τῇ τρίτῃ συνάξας τὰ ὕδατα ἐξήγαγεν τὰ ἐκ τῆς γῆς **C** *ξύλα καὶ χλωρὰ, τῇ τετάρτῃ τοὺς φωστῆρας τῶν οὐρανῶν κατακοσμήσας, τῇ πέμπτῃ τὰ νηκτὰ καὶ πτηνὰ ἐκ τῶν ὑδάτων, τῇ ἕκτῃ τὰ ἐκ τῆς γῆς ἔμψυχα ζῶα καὶ τὸν ἄνθρωπον, τὰ ἓξ ταῦτα καθολικὰ ἔργα ἐν ταῖς ϛ' ἡμέραις ἐργασάμενος. διὰ τοῦτο οὖν κατὰ μέρος ἐν ταῖς ϛ' ἡμέραις πεποίηκεν πάντα τὸν κόσμον πρὸς διάκρισιν καὶ διδασκαλίαν τῶν ἀγγέλων, καθὼς ἠδύναντο διακρῖναι ὡς ὀξύτεροι ἐν ἑκάστῃ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἔργου τὴν διάκρισιν καὶ τούτου τὸν ποιητήν. ἔνεστι δὲ μαθεῖν τῷ βουλομένῳ, ὡς σὺν τῷ οὐρανῷ καὶ τῇ γῇ παρήχθησαν καὶ οἱ ἄγγελοι, ὅτι ὄντων μὲν αὐτῶν ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, ὁ Θεὸς φωνὴν προκατεβάλλετο ἐπ' ὄψεσιν αὐτῶν πρὸς παιδείαν αὐτῶν λέγων, Γενηθήτω τόδε καὶ τόδε καὶ ποιήσωμεν τόδε· ἐπὶ δὲ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ἐπειδήπερ οὐ* **D** *προϋπῆρχον, ὅλως φωνὴν οὐ προκατεβάλετο λέγων, Γενηθήτω οὐρανὸς καὶ γῆ καὶ τὰ σὺν αὐτοῖς· οὐ γὰρ ἦσαν οἱ ἀκούοντες καὶ παιδευόμενοι· ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν πάντων ἐπείπερ ἦσαν οἱ παιδευόμενοι, εὐλόγως ἡ φωνὴ προήρχετο.*

Ἐπεὶ οὖν σὺν τῷ οὐρανῷ καὶ τῇ γῇ παρήχθησαν ἅμα, ὁ συγγραφεὺς Μωσῆς διὰ Πνεύματος ἁγίου ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἤρξατο, ὡς περιεκτικῶν αὐτῶν ὄντων λέγων **Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.** ΕΤΙ. *εὖ εἰδὼς ὁ Ἀπόστολος τὰ κατὰ τὸν ἄνθρωπον, ἤτοι καὶ τὸ αὐτοῦ σχῆμα, ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῇ, ἀνώτερον πάντων ὡς οὐράνιον ἐκ τοῦ μέλλοντος τέθεικε τὸν ἄνθρωπον· φησὶν γάρ* **Καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν** 157 **A** **ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν, καὶ τετραπόδων, καὶ ἑρπετῶν,** *ἀνωτέρω πάντων εἰπὼν τὸν ἄνθρωπον, εἶτα τούτου κατώτερα τὰ πετεινὰ, καὶ τούτων πάλιν τὰ τετράποδα, καὶ τούτων τὰ ἑρπετὰ, τὰ ἐμφωλεύοντα μᾶλλον ὑποκάτω τῆς γῆς, ὡς ἐπὶ κλίμακος αὐτὰ ἐξειπών.* ΕΤΙ. *πάντα τὰ ἄλογα ζῶα τὰ τετράποδα τοῖς τέσσαρσιν ποσὶ τὸ σῶμα βασταζόμενα, καὶ τὰς ὄψεις περὶ τὴν γῆν νεύοντα, οὔτε ἓν ἐξ αὐτῶν εὐχερῶς δύναται τὸν οὐρανὸν κατοπτεύειν, ὁμοίως καὶ ἑρπετὰ, τὸ πᾶν σῶμα περὶ τὴν γῆν εἱλούμενα, οὔτε ἓν ἐξ αὐτῶν*

1. *ἡμέρᾳ* om. LSm. 2. *συνάψας* LSm. 3. *τοῖς φωστῆρσι* L²m. *τὸν οὐρανὸν* VL²m. 9. *τῇ* om. LSm. *τὸν τούτου* m. 10. *σὺν*] *ἐν* L¹S. 13. *καὶ ποιήσωμεν τόδε* om. LSm. 15. *προκατεβάλλετο* m. 20. *αὐτῶν* Lm. *γράμματος* LSm. 23. *αὐτὸ* L¹.

21. Gen. i. 1. 25. Rom. i. 23.

δύναται τὸν οὐρανὸν κατοπτεύειν. ΠΑΛΙΝ. τὰ πτηνὰ πάντα, δίποδα ὄντα, καὶ μέσον τοῦ σώματος τοὺς πόδας ἀναλόγως ἔχοντα, **B** πετάμενα μὲν κατὰ τὸ ὕψος, περὶ τὴν γῆν ὁρῶσιν, ἱστάμενα δὲ οὔτε αὐτὰ εὐχερῶς τὸν οὐρανὸν δύναται περιβλέπειν. μόνος δὲ ὁ ἄνθρωπος τῶν ἐπὶ γῆς ζώων ὡς λογικὸς καὶ οὐράνιος μέλλων εἶναι, ἀναλόγως τὸ σχῆμα παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ ἐδέξατο· δίπους μὲν γάρ ἐστιν, ὡς μέλλων ἵπτασθαι καὶ οὐρανοβατεῖν· ἀνατεταμένον δὲ τὸ σχῆμα καὶ ὄρθιον ἔχει, ὡς ἕτοιμος ὢν καὶ μέλλων ἀνιέναι εἰς ὕψος· εὐχερῶς δὲ καὶ τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανὸν κατοπτεύει ταῖς ὄψεσιν, ὡς ἐκ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπειγόμενος ἀνελθεῖν, ἐπίγεια καὶ οὐράνια δι᾽ αὐτοῦ συναπτόμενα. ἜΤΙ. πάντα τὰ ἄλογα ζῶα καθόλου τὴν μίξιν τῆς συζυγίας ἐκ τῶν ὄπισθεν ἐργαζόμενα καὶ συναπτόμενα, ἄλληλα μὴ ὁρῶντα κατὰ πρόσωπον, ἀλόγως καὶ **C** ἀναισχύντως κέχρηνται τῇ μίξει· μόνος δὲ ὁ ἄνθρωπος προσιὼν κατὰ πρόσωπον ὡς λογικὸς ἐργάζεται, ἵν᾽ ἀλλήλους ὁρῶντες, λόγῳ καὶ αἰδοῖ καὶ τιμῇ τὴν μίξιν ἀπεργάζωνται, καὶ τὸν πεποιηκότα εὐχαρίστως μετὰ λόγου ἀνυμνῶσιν, τὸν δώσαντα καὶ τάξαντα τῇ φύσει ἰδίαν ἔχειν βοήθειαν καὶ κίνησιν εἰς ἑαυτὴν, πρὸς αὔξησιν καὶ πληθυσμὸν τοῦ ἡμετέρου γένους. ἜΤΙ. ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἀνδρὸς τὴν γυναῖκα πεποίηκεν ὁ Θεὸς, ὡς τῶν δύο πλευρῶν πᾶν τὸ σῶμα συσφιγγουσῶν· οὔτε γὰρ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν αὐτοῦ πεποίηκεν αὐτὴν, ἵνα μὴ ὑπεραίρηται ἡ γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς, οὔτε ἐκ τῶν ὄπισθεν, ἵνα μὴ ὁ ἀνὴρ ὑπεραίρηται τῆς γυναικός· ἀλλ᾽ ἐκ τῆς πλευρᾶς, ὡς ἴσην οὖσαν κατὰ τὴν φύσιν, εἰ καὶ προτερεύει ὁ ἀνὴρ, ὡς αἴτιος, τῷ χρόνῳ, οὐ μέντοι κατ᾽ αὐτὴν τὴν φύσιν. **D** ἔτι τε καὶ διὰ τὸ σκέπειν διαπαντὸς τὴν χεῖρα καὶ φυλάττειν τὴν ἰδίαν πλευρὰν, οὕτω τὸ θῆλυ ἐκ τοῦ ἄῤῥενος ἐργασάμενος, καὶ τὸ ἄῤῥεν ἐκ τῆς γῆς, μίαν εἶναι σάρκα ἀμφοτέρους προσηγόρευσεν, ἐκ τῆς κατασκευῆς τῶν δύο πλευρῶν, καὶ τῷ ἐκ τῆς συναφείας βλαστάνοντι καρπῷ. διὰ τοῦτο ὁ πορνεύων ἁμαρτάνει ἀλλοτριῶν τὴν ἰδίαν σάρκα, καὶ ἄτακτον καρπὸν σπείρων, ὁ δὲ μοιχεύων μετὰ τοῦ φονέως τέτακται, ὡς διαιρῶν τὴν μίαν σάρκα καὶ φόνον ἐργαζόμενος.

ἜΤΙ. ἴσως ἀπορήσειέν τις πάλιν λέγων Διατί πάντων μὲν τῶν ἀλόγων ἄῤῥεν καὶ θῆλυ ἅμα γενομένων παρὰ τοῦ Θεοῦ, μόνος ὁ ἄνθρωπος οὐχ ἅμα τοῦ θήλεος γέγονεν, ἀλλὰ μονώτατος, εἶθ᾽

3. πετόμενα LSm. 8. ὢν om. m. εἰς] ἐπ᾽ V. 16. ἐργάζωνται m. 17. ἀνυμνοῦσιν VL¹S, ἀνυμνῶσιν (-οῦσιν L¹S) μετὰ λόγου LSm. δόντα LS²m. 24. τὴν om. V¹. 25. οὐ] ο V¹. 30. καρπόν L¹S. 36. οὐ μετὰ τοῦ V².

οὕτω καὶ τὸ θῆλυ ὕστερον ἐγένετο; ἀκούσεται ὁ τοιοῦτος ὅτι πάντων τῶν γενομένων ζώων παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀλόγων ὄντων καὶ 160 A μὴ δυναμένων γνῶναί τι, πάντων δὲ τῶν ἀγγέλων ὑφ' ἓν γενομένων λογικῶν καὶ γινωσκόντων ἐν τοῖς κατὰ μέρος γεγονόσι, λέγω δὴ ἐν ταῖς ϛ' ἡμέραις, τὸν ποιητὴν τοῦ παντὸς, ἀνάγκη καὶ τὸν ἄνθρωπον λογικὸν δημιουργηθέντα παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ σύνδεσμον ὄντα πάσης τῆς κτίσεως, διδαχθῆναι καὶ αὐτὸν τοῦ παντὸς τὸν δημιουργόν· ἐπειδὴ δὲ μὴ ὄντος αὐτοῦ τὸ πρότερον, ἀλλ' ὕστερον πάντων γενομένου, οὐκ ἠδύνατο οὔτε ἐκ τῶν πρὸ αὐτοῦ γενομένων, οὔτε ἐξ ἑαυτοῦ γνῶναι Θεὸν, ηὐδόκησεν ὁ Θεὸς μὴ ἅμα αὐτῷ, ἀλλ' ὕστερον τὸ θῆλυ ἐξ αὐτοῦ παραγαγεῖν, ἵνα γνῷ διὰ τούτου ὅτι ὁ τοῦτο τὸ ὅμοιον ἐξ αὐτοῦ παραγαγὼν, καὶ αὐτὸν παρήγαγεν. διὰ τοῦτο καὶ ἔκστασιν αὐτῷ ἐπέβαλεν καὶ ὕπνωσεν, ἵνα ἀφαιρουμένης τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ, ἀπόνως καὶ ἀλύπως ὡς ἐν ὕπνῳ διὰ τῆς χάριτος τοῦ B Θεοῦ αἴσθησιν τοῦ γινομένου δέξηται, καὶ τὸν πεποιηκότα ἀνυμνήσειεν ὁμολογῶν καὶ λέγων **Τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου. αὕτη κληθήσεται γυνὴ, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη.** τῶν ἀγγέλων τοίνυν λογικῶν γεγονότων, καὶ διὰ τῶν ἔργων τῶν ἐν ταῖς ϛ' ἡμέραις γενομένων παιδευθέντων τὸν αἴτιον, ἀναγκαίως καὶ ὁ ἄνθρωπος διὰ τοῦ θήλεος ἐπαιδεύθη καὶ ἔμαθεν ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ παντὸς εἶναι τὸν Θεὸν δημιουργὸν, μάλιστα προακούσας τοῦ Θεοῦ λέγοντος **Ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν.**

Τὸ κείμενον.

Εἶτα πάλιν καὶ τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὸ ἀποκαλύψαι τῷ C Μωϋσῇ πᾶσαν τὴν κοσμοποιίαν, καὶ τοιούτων ὀπτασιῶν μυστικῶν ἀξιῶσαι, τότε ὡμίλει αὐτῷ, καὶ δοὺς αὐτῷ τὸν νόμον ἐν πλαξὶ λιθίναις γεγραμμένον δακτύλῳ Θεοῦ, καὶ σοφίσας αὐτὸν τῶν γραμμάτων τὴν πεῖραν καὶ δοξάσας αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, ἀφίησιν κατελθεῖν ἐκ τοῦ ὄρους[1].

---

[1] Παραγραφή. Ἐνταῦθα πρῶτον οἱ ἄνθρωποι παρὰ Θεοῦ δεξάμενοι ἐγγράφως τὸν νόμον, ἐδιδάχθησαν γράμματα, καὶ μετέδωκαν πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν.

---

10. ἑαυτοῦ] αὐτοῦ V. 12. ὑπαγαγὼν m. 13. ἔβαλε LSm. ὕπνωσιν m. 21. προακοῦσαι V. 27. καὶ om. LSm. τῶν om. LSm. 30. ἐνταῦθα—ἔθνεσιν] Haec verba in textu post verbum ὄρους, titulo παραγραφή premisso, in V inveniuntur: in margine autem ut σχόλιον in LS. ἐγγράφως δεξάμενοι L.

16. Gen. ii. 23. 22. Gen. ii. 18.

Εἶτα μετὰ ταῦτα προστάττει αὐτῷ Σκηνὴν ἐπιτελέσαι κατὰ τὸν τύπον ὃν ἑωράκει ἐν τῷ ὄρει, ὡσανεὶ τύπον οὖσαν παντὸς τοῦ
D *κόσμου. ἐποίησεν οὖν τὴν Σκηνήν, κατὰ τὸ δυνατὸν μιμήσασθαι θέλων τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου, οὕτως, τριάκοντα πηχέων τὸ μῆκος, καὶ δέκα τὸ πλάτος, καὶ μεσολαβήσας καταπέτασμα μεσόθεν, ποιεῖ αὐτὴν χώρους δύο, καὶ ἐλέγετο ἡ πρώτη,* Ἅγια, *ἡ δευτέρα ἡ μετὰ τὸ καταπέτασμα,* Ἅγια *ἁγίων. τύπος δὲ ἦν ἡ ἐξωτέρα τούτου τοῦ κόσμου τοῦ ὁρωμένου, κατὰ τὸν θεῖον* Ἀπόστολον *ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τοῦ στερεώματος, ἐν ᾗ ὑπῆρχεν τράπεζα κατὰ τὸ βόρειον μέρος, καὶ ἐπάνω τῆς τραπέζης δώδεκα ἄρτοι, τύπον ἐπέχουσα τῆς γῆς, καρποὺς παντοδαποὺς ἔχουσα, μηνιαῖον ἕνα ὡσανεὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ, δώδεκα. πέριξ δὲ τῆς τραπέζης κύκλῳ κυμάτιον στρεπτὸν σημαῖνον τὴν θάλασσαν, τὸν λεγόμενον* Ὠκεανόν. *εἶτα καὶ πέριξ τούτου*
161 **A** *πάλιν κύκλῳ στεφάνην παλαιστοῦ, σημαίνουσαν τὴν πέραν γῆν, ἔνθα ἔστιν καὶ ὁ παράδεισος κατὰ ἀνατολάς, ἔνθα καὶ τὰ ἄκρα τοῦ οὐρανοῦ τοῦ πρώτου τοῦ καμαροειδοῦς τοῖς ἄκροις τῆς γῆς πάντοθεν ἐπερείδεται. εἶτα καὶ τὴν λυχνίαν εἰς τὸ νότιον μέρος τέθεικεν φαίνουσαν εἰς βοῤῥᾶν τῇ γῇ ἀπὸ τοῦ νότου. ἑπτὰ δὲ λύχνους ἐπ' αὐτῆς τέθεικεν τὴν ἑβδομάδα σημαίνων· οἱ δὲ λύχνοι τοὺς φωστῆρας πάντας σημαίνουσιν. μετὰ δὲ τὸ καταπέτασμα ἡ δευτέρα Σκηνή, ἡ λεγομένη* Ἅγια *ἁγίων, καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ μαρτυρίου, καὶ τὸ ἱλαστήριον, καὶ ὑπεράνω* Χερουβὶμ *δόξης κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον. τύπος ἐστὶν, κατὰ τὸν* Ἀπόστολον, *τῶν οὐρανίων ἀπὸ τοῦ στερεώματος ἐπὶ τὸν ἀνώτερον οὐρανὸν, ὥσπερ ἀπὸ τοῦ καταπετάσματος ἕως τοῦ τοίχου τῆς ἐσωτέρας σκηνῆς,*
B *ποιοῦσα τὸν ἐσώτερον χῶρον*[1].

---

[1] *Παραγραφή. Πρῶτος συγγραφεὺς ἐν κόσμῳ* Μωσῆς, *καὶ* Εὐσέβιος *ὁ* Παμφίλου *ἀποδείκνυσιν καὶ* Ἰώσηππος *ἐν τοῖς ἑαυτῶν συντάγμασιν· ἐδήλωσαν γὰρ ὡς ἀρχαιότερος πάντων τῶν συγγραφέων ἐστὶν ὁ* Μωϋσῆς.

---

5. *ἔσωθεν* Lm. 6. *ἡ δὲ δευτέρα* LSm. 8. *τοῦ ὁρωμένου κόσμου* LSm. 10. *δεκαδύο* LSm. 11. *ἔχουσα* (*ἐχούσης* m.) *παντοδαποὺς* LSm. 12. *δεκαδύο* LSm. 15. *καὶ ἔστιν* LSm. 18. *δὲ* om. m. 19. *ἐπ'*] *ἐν* V[1]. 22. *χαιρουβεὶμ* V[1]. *κατασκίαζον* V (corr. prima manu). 23. *ἃ τύπος* L[2]. 24. *ἐπὶ τὸν—καταπετάσματος* om. L. 27. Hanc *παραγραφήν* habent Vm in textu post verbum *χῶρον*; LS in margine ut *σχόλιον*. Μωσῆς] *μωυσῆς ἐγένετο* LS. *καὶ*] *ὡς* L. 29. *ἐστὶν*] + *αὐτὸς* LS. Μωϋσῆς] + *ἔτι* (*ὅτι* SL[1]) *δὲ καὶ ὁ μέγας* Ἀθανάσιος *ἐν τῇ τριακοστῇ ἐνάτῃ αὐτοῦ ἑορταστικῇ, ἔνθα κανονίζει* (*καρον-* S) *τὴν γραφὴν, καὶ αὐτὸς τὰ ὅμοια λέγει, ὅτι πρὸ* Μωυσέος (*-ως* S) *οὐκ ἦσαν γράμματα* LS. Post Μωϋσῆς habet m titulum Τὸ *κείμενον*.

Σοφισθεὶς οὖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γράμματά τε, καὶ τῶν πάντων τὴν γένεσιν αὐταῖς ὄψεσιν ἐξ ἀποκαλύψεως δεξάμενος, καὶ δοξασθεὶς τὸ πρόσωπον, μὴ δυνάμενος ὁραθῆναι τοῖς συγγενέσιν ἄνευ καλύμματος, τότε πρῶτος ἀνθρώπων ὡς ἀξιόπιστος καὶ δεδοξασμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, συγγράφει τὴν βίβλον τῆς Γενέσεως, λέγων **Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν**, ἀρχὴν γενέσεως κόσμου παρὰ C Θεοῦ γινομένην ὡς περιεκτικῶν πάντων ὑπαρχόντων καὶ ἔνδοθεν ὄντων πάντων τῶν λοιπῶν κτισμάτων, ὧνπερ ἅμα αὐτοῖς καὶ ὧν μετὰ ταῦτα κατὰ μέρος πεποίηκεν, ἀποφηνάμενος· εἶτα ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς πρώτης καὶ ἕως τῆς ἕκτης τελέσας πάντα τὰ ἔνδον ὑπάρχοντα οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ τῇ ἑβδόμῃ καταπαύσαντα τὸν Θεὸν εἰρηκὼς καὶ μηδὲν ἐργασάμενον, διὰ τὸ πεπληρῶσθαι πᾶσαν τὴν κτίσιν, καὶ μὴ λείπειν τι τῇ καλλίστῃ ἁρμονίᾳ τοῦ κόσμου, τότε πάλιν ἐπιφέρει **Αὕτη ἡ βίβλος οὐρανοῦ καὶ γῆς**, ἀρκετὸν ἡγησάμενος πάντα συνσημαίνεσθαι ἔσωθεν ὄντα οὐρανοῦ καὶ γῆς. καὶ πάλιν ἑτέρωθι, **Ἐν γὰρ ἓξ ἡμέραις ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ τῇ ἑβδομῇ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἤρξατο** D **ὁ Θεὸς ποιῆσαι**, διὰ πάντων τὸν αὐτὸν νοῦν εἰρηκὼς, ὅτι καὶ ἔνδον εἰσὶ πάντα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, καὶ ὅτι πρὸ τῶν ζʹ ἡμερῶν ἐκείνων τίποτε τὸ σύνολον οὐ πεποιήκει, ἀλλὰ καὶ ἤρξατο ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, καὶ ἐτέλεσεν τῇ ἕκτῃ, καὶ τῇ ἑβδόμῃ κατέπαυσεν, μηδὲν ἕτερον ποιήσας, καὶ ὅτι δύο μόνους οὐρανοὺς πεποίηκεν, τὸν πρῶτον ἅμα τῇ γῇ, καὶ τὸν δεύτερον μέσον θέμενος, καὶ ποιήσας τὰς δύο καταστάσεις, ταύτην τε καὶ τὴν μέλλουσαν, καθάπερ καὶ ἐν τῇ σκηνῇ προσέταξεν γενέσθαι δύο χώρους κατὰ μίμησιν τοῦ κόσμου· **Κατὰ τὸν τύπον** γάρ, λέγει, **τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει**· ἥν ὁ Ἀπόστολος ἑρμηνεύων πρὸς Ἑβραίους ἐπιστέλλων ἔφη, τύπον 164 A τοῦ κόσμου τούτου τὴν ἐξωτέραν Σκηνὴν καὶ τὴν ἐσωτέραν τῶν οὐρανίων.

Τοῦ οὖν τοιούτου μεγάλου καὶ θείου κοσμογράφου Μωσέως μαρτυρουμένου καὶ δοξασθέντος, ἐν μὲν τῇ Παλαιᾷ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐν δὲ τῇ Νέᾳ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἑτέρων δὲ θεοφόρων προφητῶν καὶ ἀποστόλων συνμαρτυρούντων αὐτῷ περὶ πάντων περί τε τῶν

3. συγγενευσιν VL[1]S. 6. ἀρχὴ V[1]. 7. περιεκτικὴν πάντων ὑπάρχουσαν V[2]. 16. ἐποίησεν—ἑβδομῇ] συνετέλεσε, καὶ m. 25. χώρας m. 29. οὐρανῶν m. 30. μεγάλου om. V[1].

5. Gen. i. 1. 14. Gen. ii. 4. 16. Gen. ii. 3. 26. Ex. xxv. 40.

σχήματων τῆς κτίσεως ἁπάσης, καθάπερ ἐν τῷ πρὸ τούτου λόγῳ παρεθήκαμεν, καὶ περὶ αὐτῆς τῆς κτίσεως κατὰ πάντα συμφωνούντων αὐτῷ, τίς οὕτω σκαιὸς καὶ ἠλίθιος καὶ πεπλασμένος, μάλιστα καὶ ὀνομάζων ἑαυτὸν Χριστιανὸν, ἀπιστήσειεν τῇ τοσαύτῃ ἀληθείᾳ καὶ ἱερᾷ μαρτυρίᾳ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον κύψας εἰς γῆν ἐντραπήσεται τὸν ὄχλον τῶν μαρτυριῶν, τὴν ἐκλογὴν, τὰς ἀποκαλύψεις, τὴν **B** σοφίαν, τὴν δόξαν, τὰς προῤῥήσεις, τὰ σημεῖα τὰ παράδοξα, τὰ μεγάλα θαύματα, τὰς ἐκβάσεις τῶν προφητειῶν, αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ τὴν μαρτυρίαν, ὡς φίλος πρὸς φίλον κατὰ πρόσωπον ὁμιλοῦντος καὶ ἐνωπίως, καὶ ἐν τῇ Νέᾳ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ πολλάκις αὐτῷ μαρτυρήσαντος; ὄντως, ἵν' οὕτως κἀγὼ θερμότερον εἴπω, εἰ μή τις θεομάχος εἴη, τούτῳ ἀντειπεῖν οὐ δυνήσεται· μεταμελόμενος γὰρ πάλιν λέξει, Δάκτυλος Θεοῦ ἐστιν ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν ἧτταν ὁμολογήσει, καθάπερ οἱ Αἰγύπτιοι ἐπαοιδοὶ φαρμακοὶ Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς ἔλεγον περὶ αὐτοῦ. κατὰ τὸν μέγαν οὖν καὶ θεῖον κοσμογράφον Μωσέα, καὶ κατὰ τὸν θειότατον καὶ ἐν ἑαυτῷ ἔχοντα λαλοῦντα τὸν Δεσπότην Χριστὸν τὸν διδάσκαλον τῆς Ἐκκλησίας Παῦλον, **C** δύο καὶ μόνων οὐρανῶν γεγονότων παρὰ Θεοῦ, καὶ οὐχὶ ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ἢ ἐννέα, πῶς οἷόν τέ ἐστιν τοῖς ἔξω προσέχειν ἐκ στοχασμῶν καὶ σοφισμάτων καὶ γνάθων διαλεγομένοις καὶ μύθους ἀναπλαττομένοις, οὐ παλαιοῖς μάλιστα ἀλλὰ νέοις τισὶν, οἳ πρὸς τὰς ἀπορίας τῶν οἰκείων δογμάτων ματαιοτέρας ἀπολογίας ἐπινενοήκασιν; πῶς δὲ δύνανται οἱ τούτοις προσέχοντες λέγειν ὕδατα εἶναι ἐπάνω τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὴν Γραφὴν, ἢ πρώτην, καὶ δευτέραν, καὶ τρίτην ἡμέραν ἄνευ δρόμου ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἄστρων γενέσθαι; ἢ καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ Νῶε κατακλυσμὸν πῶς ἐκάλυψεν πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ πάλιν ὑπεχώρησαν τὰ ὕδατα; ἢ πῶς δύνανται πάλιν λέγειν συντέλειαν κόσμου, καὶ παύεσθαι τὸν δρόμον, τῶν ἄστρων πιπτόντων, καὶ μηκέτι ἐκ διαδοχῆς ποιεῖν ἡμέρας καὶ νύκτας, καὶ παύεσθαι **D** μὲν καθόλου ταύτην τὴν κατάστασιν, ἀναδείκνυσθαι δὲ ἑτέραν ἀπεξενωμένην καὶ ὑπερβαίνουσαν ταύτην, καὶ εἰσέρχεσθαι τοὺς δικαίους εἰς τὸν ἀνώτερον οὐρανὸν, ἐσώτερον τούτου τοῦ ὁρωμένου οὐρανοῦ, ἔνθα ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἡ δευτέρα Σκηνὴ ἡ λεγομένη Ἅγια ἁγίων, ἧς τύπος ἦν ὁ ἐν τῇ Σκηνῇ ἐσώτερος χῶρος, ἔνθα καὶ εἰσῆλθεν ὁ Δεσπότης Χριστὸς, ἀναληφθεὶς εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπεράνω

3. πεπλανημένος L²m. πεπλασμένος] + καὶ LSm. 12. τούτων S, τούτοις L²m. δυνήσηται LS¹m. 18. μόνον L¹S. 21. ἀλλὰ] καὶ m. 23. οἰούτοις L¹S. 25. καὶ 3°] κατὰ m. 30. ταύτην om. LSm. τὴν] + παροῦσαν L²m.

τοῦ στερεώματος, γενόμενος πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν, ἐγκαινίσας ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν; ἢ πῶς δύνανται πάλιν λέγειν μετὰ τὴν συντέλειαν ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ἢ ἐννέα οὐρανούς, ἢ κυκλεύειν πάλιν τὸν οὐρανὸν τὴν παρ' αὐτῶν λεγομένην σφαῖραν; εἰς τί χρήσιμον; λεγέτωσαν, μὴ φθονησάτωσαν ἡμῖν. ἢ πῶς δύνανται οἱ τοιοῦτοι πιστεύειν καὶ περὶ τῶν παραδόξων θαυμάτων τῶν πολλάκις ἡμῖν 165 **A** *εἰρημένων, τῶν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Μωσέως; ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ τὸ στῆσαι τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ ποιῆσαι μεγάλην πάνυ ἡμέραν, μέχρις οὗ τροπώσηται τοὺς ἐναντίους; ἐπὶ τοῦ Ἐζεκίου τὸν ἀναποδισμὸν τοῦ ἡλίου ἐπὶ δέκα κλιμάκων ἀναποδίσαντα, ὃ καὶ τὸν Βαβυλώνιον ἐκπλῆξαν δῶρα παρεσκεύασεν ἐκπέμψαι τῷ Ἐζεκίᾳ*[1]*;*

Τὸ παμφάγον πῦρ ἐπὶ τοῦ Ναβοχοδονόσορ, τὰ μὲν δεσμὰ τῶν τριῶν παίδων καῦσαν, αὐτοὺς δὲ ἕως τριχὸς ἢ ἱματίων μὴ δια- **B** *φθεῖραν; Ἠλίαν τὸν τηλικοῦτον ἅρματι πυρίνῳ τὸν οὐρανὸν διατρέχοντα, καὶ νεκρὸν ἐγείραντα, καὶ τὸν ὑετὸν τῇ γλώσσῃ ἐπὶ μʹ καὶ βʹ μῆνας κατασχόντα; τὸν τούτου μαθητὴν Ἐλισσαῖον, τὸν ῥίψαντα εἰς τὸ ὕδωρ τὸ ξύλον, καὶ τὸν σίδηρον ἀνασπάσαντα, οὗ καὶ ἡ κόνις νεκρὸν ἀνέστησεν; ὁμοίως καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ Δεσπότου τῶν ὅλων Χριστοῦ γενόμενα θαύματα, τὴν παράδοξον ἐκ Παρθένου γένεσιν, τὴν τοῦ φανέντος ἀστέρος μαρτυρίαν, τῶν μάγων τὴν προσκύνησιν, τῶν ποιμένων τὸν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου μετὰ χαρᾶς εὐαγγελισμόν, τοῦ πλήθους τῆς στρατιᾶς τῶν ἀγγέλων τὴν δοξολογίαν, τοῦ Συμεῶνος τὴν μετ' εὐχαριστίας προσευχήν, τῆς Ἄννης τὴν ἐξομολόγησιν, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου τὸ πρῶτον θαῦμα ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, ὡς* **C** *ἐν γάμῳ παράδοξον οἰνοποσίαν φιλοτίμως ἐχορήγησεν, τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ τὸν ἀπὸ πηλοῦ διὰ πτύσματος ὀφθαλμῶν ἀναπλασμόν, τὴν τοῦ Λαζάρου τεταρταίαν καὶ πεπορθμευμένην, καὶ*

[1] Παραγραφή. *Τινὲς ἔφασαν ἕως τοῦ νῦν ἑορτὴν ἐπιτελεῖσθαι παρὰ* Πέρσαις *τοῦ* Μίθρα, *τουτέστι τοῦ ἡλίου, μνημόσυνον τοῦ σημείου τοῦ ἐπὶ* Ἐζεκίου.

2. *πάλιν* om. LSm. 10. *τοῦ ἀναποδισμὸν* (VS ?) m. *ἀναποδίσαντος* m. 11. *δῶρα* om. m. 14. *παίδων* om. m. *ἢ*] *καὶ* m. 15. *τηλικοῦτον*] + *τὸν* LSm. 16. *τὸν* om. m. *τῇ*] *ἐπὶ* m. *ἐπί τε μ̄* V. 18. *τὸ ξύλον εἰς τὸ ὕδωρ* LSm. 19. *τῶν ὅλων* om. LSm. 20. *γέννησιν* LSm. 22. *τὸν* om. m. 23. *Συμεῶν* m. 25. *Κυρίου*] *Χριστοῦ* LSm. *ὃς* LSm. 27. *γεννητῆς* LS. *τὸν*] *καὶ* m. *πτυσμάτων* m, *πτύσματος τῶν* L². 28. *πεπορθευμένην* V. 29. Haec *παραγραφή* in textu cod. V post verbum *ἐναντίους* (l. 9) legitur, codd. LS autem in margine habent, m post verbum Ἐζεκίᾳ inseruit. *παραγραφή*] om. L, *σχόλιον* S. 30. *σημείου*] + *τούτου* L. Ἐζεκίου] + Τὸ *κείμενον* m.

ὄζουσαν ἤδη σπλάγχνων ἀναχάλκευσιν, τὸ πλῆθος τῶν ἀντικειμένων δαιμόνων τρεμόντων τὴν παρουσίαν καὶ βοώντων Ἦλθες πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς, *τὴν πρόσταξιν καὶ τὸν φίμον τῆς μαινομένης θαλάσσης, τὴν πορείαν τὴν ἐπὶ νώτου τῶν ὑδάτων, ὡς καὶ τὸν Πέτρον συμβαδίζειν ἐκέλευσεν, κἀκείνου ἀπιστίᾳ κατασχεθέντος καὶ καταποντουμένου καὶ βοῶντος* Κύριε βοήθει μοι, *καὶ τοῦ βυθοῦ ἀνασπάσαντος, αὖθις συμβαδίσας ὑγιῆ ἐπὶ τὸ πλοῖον ἀποκατέστησεν, τὴν γενομένην ἔκλειψιν ἡλίου ἐπὶ ὥρας τρεῖς ἐν καιρῷ*
D *τοῦ πάθους, ἐν τεσσαρεσκαιδεκαταίᾳ τῆς σελήνης*[1]· *τὸν κλόνον τῆς γῆς, καὶ τῶν πετρῶν καὶ τοῦ ναοῦ τὸ καταπέτασμα διαῤῥαγέν; καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ἅπερ νῦν καταλέγειν οὐκ εὐχερὲς, παραλείψας, ἐπ' αὐτὴν τὴν ἀνάστασιν λοιπὸν δραμοῦμαι, τὸν τῶν ἀνθρώπων, καὶ παντὸς τοῦ κόσμου ἀνακαινισμὸν, τὴν δωρεὰν τῆς ἀφθαρσίας καὶ τῆς ἀθανασίας καὶ τῆς ἀτρεπτότητος τῆς δωρουμένης παρὰ τοῦ Θεοῦ παντὶ τῷ κόσμῳ, τὴν ἄνοδον αὐτῶν πάλιν τὴν εἰς τὸν οὐρανὸν, ἔνθα καὶ πρῶτος εἰσελήλυθεν κατὰ σάρκα ὁ Δεσπότης Χριστός· τῶν ἀποστόλων τὰς σκιὰς αἳ τοὺς ἀῤῥώστους ἀνερών-*
68 A *νυον, τοῦ Ἀποστόλου Παύλου τὴν ἁρπαγὴν τὴν ἕως τρίτου οὐρανοῦ γενομένην, τουτέστι παρὰ τὸ τρίτον τοῦ διαστήματος τοῦ ὕψους τοῦ οὐρανοῦ, ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τοῦ στερεώματος, καὶ πάλιν τὴν ἐν τῷ παραδείσῳ, ἔνθα καὶ τῶν ἀῤῥήτων ῥημάτων ἠξιώθη ἀκουστὴς γενέσθαι, ἅπερ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. ἅπερ πάντα παράδοξα τυγχάνει, καὶ τὴν ἡμετέραν φύσιν ἤτοι κατάστασιν ὑπερβαίνει*[2, 3].

[1] *Ὅπερ καὶ τοῦτο ἐναντίον ἐστὶ τῆς κοσμικῆς σοφίας· εἰ μὴ γὰρ ἐν νεουμηνίᾳ σεληνίου, οὐ παρακολουθεῖ κατ' αὐτοὺς ἔκλειψις ἡλίου.*

[2] *Ἔτι παραγραφή.* Ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυὴ *ἐστάθη ὁ ἥλιος· ἐπὶ* Ἐζεκίου *διὰ* Ἡσαΐου *ἀνεπόδισεν· ἐπὶ τοῦ πάθους τοῦ* Χριστοῦ *παρὰ τὸν κανόνα τῶν ἔξωθεν ὅλος ἐξέλιπεν.*

[3] Ἡ *ἀξιοπιστία τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων, καὶ αὐτοῦ τοῦ* Χριστοῦ *τὰ παράδοξα καὶ μεγάλα θαύματα καὶ αἱ προῤῥήσεις· ἡ ἀξιοπιστία* Πλάτωνος, *καὶ*
68 B Ἀριστοτέλους, Πτολεμαίου *καὶ τῶν λοιπῶν, ἐκ ψήφων γινώσκειν ἔκλειψιν ἡλίου καὶ σελήνης, εἴγε κἂν οὕτως ἀληθεύσωσιν.*

4. *ἐπὶ*] + *τοῦ* LSm. 9. *τῇ σελήνῃ* L^2m. 17. *αἳ* om. V. *ἐρώννυον* LSm. 20. *καὶ* om. LSm. 24. Haec verba post *ἀποκατέστησεν* (l. 8) in V, titulo *παραγραφή* praemisso, leguntur: in LSm post *σελήνης* sine titulo. *νεομηνίᾳ* L^2m. 26. Haec *παρ.* habet V in textu post verbum *Χριστός* (l. 17), LS ut *σχόλιον* ad verba *τὴν γενομένην ἔκλειψιν* (l. 8), m in textu post *ὑπερβαίνει.* 27. *τὸ παθός* L. 28. *ὅλως* L. *ἐξέλειπεν* V. 29. *ἡ ἀξιοπιστία—ἀληθεύσωσιν*] Cum praecedente *παρ.* coniunguntur haec verba in cod. V; in LS ut scholium ad verbum *Ἀποστόλου* inveniuntur. 31. *Ἀριστοτέλους*] + *καὶ* L. *λοιπῶν*] + *τὸ* L. 32. *ἀληθεύσουσιν* SL^1, *ἀληθεύουσιν* L^2.

2. Matt. viii. 29. 6. Matt. xiv. 30.

Καὶ ταῦτα μὲν τοὺς τότε ἀνθρώπους γινόμενα παρεσκεύασαν πείθεσθαι καὶ περὶ τῶν προῤῥήσεων· ἡμᾶς δὲ αἱ ἐκβάσεις τῶν προφητειῶν παρασκευάζουσι πείθεσθαι περὶ τῶν σημείων, καὶ περὶ πάντων ὧν ἐλάλησαν, οἷον γέγονε καὶ ἐπὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ· κατερχόμενος τότε ἐκ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν καὶ προσέχων τῇ Ἱερουσαλὴμ, ἀπέναντι ταλανίζων αὐτὴν, φησὶν οὕτως **Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τοὺς νεοσσοὺς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε. Ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος.** εἶτα ἀποφηναμένου αὐτοῦ κατὰ τοῦ ναοῦ, οἱ μαθηταὶ ἐδάκνοντο ἔτι Ἰουδαϊκώτερον διακείμενοι, καί φησιν μετὰ ταῦτα, C **Κατελθόντες ἐκ τοῦ ὄρους, ὑπέδειξαν αὐτῷ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ,** ἵνα δῆθεν εἰς οἶκτον αὐτὸν κινήσωσι, καὶ τὴν φωνὴν τὴν κατὰ τοῦ ναοῦ ἀνακαλέσηται· ᾔδεσαν γὰρ καὶ ἐπίστευον πάντα τὰ προλαλούμενα παρ' αὐτοῦ γίνεσθαι. ὁ δὲ γνοὺς πρὸς αὐτούς φησιν **Βλέπετε πάντα ταῦτα; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται.** ἐκεῖνοι δὲ φοβηθέντες, ἡσύχασαν, μηκέτι εἰπόντες τι περὶ τούτου. ἐκ τότε οὖν ἐλθόντες οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψαν, καὶ ἔρημον παντελῶς εἰργάσαντο, ὥσπερ ἐκ συνθήματος Δεσπότου τὸ προσταχθὲν ἐκπληρώσαντες· καὶ ὁρῶμεν αὐταῖς ὄψεσιν μέχρι τοῦ νῦν, ἰδοὺ πλέον πεντακοσίων ἐτῶν ἐξότε D ἔρημος γέγονεν, μὴ δυνάμενος ἀνανεωθῆναι. ἔτι εἶπεν τοῖς ἰδίοις μαθηταῖς **Θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον,** καὶ πάλιν **Πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσι τῆς Ἐκκλησίας,** καὶ πάλιν, πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τῆς αὐτοῦ πλησθήσεσθαι διδασκαλίας, ὥσπερ ζύμην **λαβοῦσα γυνὴ κρύψει εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ζυμωθῇ ὅλον, καὶ γένηται ἕν,** καὶ πάλιν, **Κηρυχθήσεσθαι τὸ Εὐαγγέλιον ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ,** μεθ' οὗ καὶ γυναῖκα εὔνουν αὐτῷ συνκηρύττεσθαι· καὶ ὁρῶμεν τὰς ἐκβάσεις πάντων γενομένας. διωκόμενοι γάρ ποτε πάνυ οἱ Χριστιανοὶ ἐξ Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων, νενικήκασι καὶ τοὺς διώκοντας εἰς ἑαυτοὺς εἵλκυσαν. 169 A ὁμοίως καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ποτὲ μὴ καταβαλλομένην, ἀλλὰ πληθυνομένην, καὶ ὁμοίως πᾶσαν τὴν γῆν τῆς διδασκαλίας τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ πληρωθεῖσαν, καὶ ἔτι πληρουμένην, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον

1. *τὸ κείμενον.* Καὶ m. 7. *τὰ νοσσία ἑαυτῆς* m. 8. *ἀφίεται*] + *ὑμῖν* m. 12. *κινήσουσιν* V[1]. 13. *λαλούμενα* LSm. 15. *ἀφεθῇ*] + *ὧδε* m. *οὐ*] + *μὴ* m. 16. *τι*] *τὰ* m. 17. *οἱ* om. m. 24. *πλησθήσεσθαι τῆς αὐτοῦ* LSm. 26. *κηρυχθήσεται* LSm. *οὗ*] + *ὢν* L. 28. *πάνυ* om. LS. 30. *πότε μὴ*] *μηδέποτε* L. 31. *ὁμοίως*] + *δὲ* LS.

7. Matt. xxiii. 37, 38. 11. Matt. xxiv. 1. 14. Matt. xxiv. 2. 22. John xvi. 33. 22. Matt. xvi. 18. 24. Matt. xiii. 33. 26. Matt. xxiv. 14.

κηρυττόμενον ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ· ὅπερ ἐν πλείοσι τόποις παρὼν ἰδὼν καὶ μεμαθηκὼς ὡς ἐπὶ τῆς ἀληθείας ἀπαγγελῶ.

Ἐν Ταπροβάνῃ νήσῳ ἐν τῇ ἐσωτέρᾳ Ἰνδίᾳ, ἔνθα τὸ Ἰνδικὸν πέλαγός ἐστιν, καὶ ἐκκλησία Χριστιανῶν ἐστιν ἐκεῖ καὶ κληρικοὶ καὶ πιστοὶ, οὐκ οἶδα δὲ εἰ καὶ περαιτέρω, ὁμοίως καὶ εἰς τὴν λεγο-
B μένην Μαλὲ, ἔνθα τὸ πέπερι γίνεται, καὶ ἐν τῇ Καλλιάνᾳ δὲ τῇ καλουμένῃ, καὶ ἐπίσκοπός ἐστιν ἀπὸ Περσίδος χειροτονούμενος. ὁμοίως καὶ ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ Διοσκορίδους κατὰ τὸ αὐτὸ Ἰνδικὸν πέλαγος, ἔνθα καὶ οἱ παροικοῦντες Ἑλληνιστὶ λαλοῦσιν, πάροικοι τῶν Πτολεμαίων τῶν μετὰ Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα ὑπαρχόντων, καὶ κληρικοί εἰσιν ἐκ Περσίδος χειροτονούμενοι καὶ πεμπόμενοι ἐν τοῖς αὐτόθι, καὶ Χριστιανοὶ πλῆθος· ἣν νῆσον παρέπλευσα μὲν, οὐ κατῆλθον δὲ ἐν αὐτῇ· συνέτυχον δὲ ἀνδράσι τῶν ἐκεῖ Ἑλληνιστὶ λαλοῦσιν, ἐλθοῦσιν ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ Βάκτροις, καὶ Οὔννοις, καὶ Πέρσαις, καὶ λοιποῖς Ἰνδοῖς, καὶ Περσαρμενίοις, καὶ Μήδοις, καὶ Ἐλαμίταις καὶ πάσῃ τῇ χώρᾳ Περσίδος καὶ ἐκκλησίαι ἄπειροι καὶ ἐπίσκοποι, καὶ Χριστιανοὶ
C λαοὶ πάμπολλοι, καὶ μάρτυρες πολλοὶ, καὶ μονάζοντες ἡσυχασταί. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τὴν Αἰθιοπίαν, Ἀξώμην τε καὶ πᾶσαν τὴν περίχωρον, Ἄραβάς τε τοὺς Εὐδαίμονας, τοὺς νῦν καλουμένους Ὁμηρίτας, πᾶσαν Ἀραβίαν καὶ Παλαιστίνην, Φοινίκην τε καὶ πᾶσαν Συρίαν καὶ Ἀντιόχειαν μέχρι Μεσοποταμίας, Νοβάτας τε καὶ Γαραμάντας, Αἴγυπτον καὶ Λιβύην καὶ Πεντάπολιν, Ἀφρικὴν καὶ Μαυριτανίαν ἕως Γαδείρων, τὰ πρὸς νότον πανταχοῦ ἐκκλησίαι Χριστιανῶν εἰσι, καὶ ἐπίσκοποι, μάρτυρες, μονάζοντες, ἡσυχασταὶ διαπαντὸς, ὅπῃ ἐστὶν κηρυττόμενον τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. ὁμοίως πάλιν Κιλικίαν, Ἀσίαν, Καππαδοκίαν, Λαζικὴν, καὶ Πόντον, καὶ τὰ ὑπερβόρεια μέρη Σκυθῶν, καὶ Ὑρκάνων, Ἐρούλλων, Βουλγάρων, Ἑλλαδικῶν τε καὶ Ἰλλυρίων, Δαλμάτων, Γότθων, Σπανῶν,
D Ῥωμαίων, Φράγγων, καὶ λοιπῶν ἐθνῶν μέχρι τῶν Γαδείρων τοῦ Ὠκεανοῦ κατὰ τὸ βόρειον μέρος, πιστευσάντων καὶ καταγγελλόντων τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν ὁμολογούντων. καὶ πληρουμένας ὁρῶμεν τὰς προῤῥήσεις εἰς πάντα τὸν κόσμον.

2. εἶδον V[2]. ἀπαγγελῶ post μεμαθηκὼς ponunt LSm. ἀπαγγέλλω m. 6. καλιανα V. 11. ὑπάρχοντες LS. 12. Χριστιανῶν Lm. 20. ἄρραβας L[2]. 21. ἀρραβίαν L[2]. Παλαιστίνας V. 22. νωβάτας LSm. 24. τὰ] τῶν McCrindle. 28. καὶ om. LSm. 29. Γόθθων V. ἰσπανῶν V[2]L[2]m.

Ποῖος Σωκράτης, ἢ Πυθαγόρας, ἢ Πλάτων, ἢ Ἀριστοτέλης, ἢ ἕτερός τις τῶν διαπρεψάντων παρὰ τοῖς ἔξωθεν φιλοσόφων, ἠξιώθη προειπεῖν ἢ κηρύξαι τι τοιοῦτον, ὠφέλιμον τῷ κόσμῳ, ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ βασιλείαν ἀσάλευτον, χαριζομένην τοῖς ἀνθρώποις; εἰ μὴ μόνον ἐκ ψήφου καὶ κοσμικῆς μαθήσεως, ὡς εἴ γε καὶ αὐτὸ ἀληθεύσουσι, τὰς ἐκλείψεις τὰς ἡλιακὰς καὶ τὰς σεληνιακάς, 172 A ὅπερ κἂν ἀληθεύσωσι κηρύττοντες, οὐδὲν ἐκ τούτου τῷ κόσμῳ προσγενήσεται ὄφελος, ἢ μᾶλλον καὶ τῦφος, σιωπῶντες δὲ οὐδεμίαν βλάβην προστρίψαι δυνήσονται. ποῖον γὰρ παιδίον παραλαβὸν τὴν ψῆφον, ἀμοιρήσει τῆς διδαχῆς; ἢ ποία γραῦς ἢ ἐν ἀγρῷ τις ἀνατεθραμμένος, ἀμοιρήσει φυσικῶν τινων; ἢ ποῖον ἔθνος ἢ βάρβαρος, οὐκ ἐπίσταται τὰ τοιαῦτα, λέγω δὴ ἀστρονομίαν, γεωμετρίαν, καὶ ἐπιστήμας διαφόρους, ἰατρικήν, τεκτονικήν, λαξευτικήν, ὑφαντικήν, χαλκευτικήν, γεωργικήν, καὶ ἑτέρας, ἃς οὔτε ἐνθυμεῖσθαι τοὺς Ἕλληνας δυνατόν; ἢ ποῖον ἔθνος ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν, ἄρκτου τε καὶ μεσημβρίας, πιστεῦσαν εἰς Χριστόν, οὐ προλέγει ἐκ μεθόδων καὶ διαφόρων ψήφων πολλῶν ἐτῶν πασχαλίας ἑορτάς; καὶ πάντες προλέγοντες ἀληθεύουσιν, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀπ' ἄκρων γῆς B ἕως ἄκρων ἑορτάζοντες συμφώνως κατὰ τὰς διαφόρους ψήφους καὶ μεθόδους.

Σοφίσας γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ λόγου αὐτῷ μεταδούς, ἐφευρίσκειν πεποίηκεν ὅσα δ' ἂν ὁ νοῦς ἐπιβαλεῖν δυνηθείη, ἢ καὶ ἀπὸ μαθήσεως παραλάβῃ. τοιοῦτο γὰρ φύσει ζῶον λογικὸν ὁ ἄνθρωπος. οἱ πρῶτοι γὰρ ἐπινοοῦντες ἄνθρωποι τέχνην, πολλὰ διασφαλλόμενοι, τῷ χρόνῳ, καὶ τῇ πείρᾳ, καὶ τῇ τριβῇ ἢ αὐτοὶ ἢ οἱ μετ' αὐτοὺς ὕστερον κατορθοῦσιν· ὁμοίως καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν παραλαμβάνοντες, ἀσφαλῶς τὸ παραδιδόμενον παραλαμβάνουσιν. C τὰ δὲ θεῖα μαθήματα οὐχ οὕτως ἐξ ἐπινοίας ἀνθρωπίνης κατορθοῦται, ἀλλ' ἐκ πρώτης παρὰ τοῦ Θεοῦ διδόμενα, κἄν τε δόγματα, κἂν τέχναι, ἀσφαλῶς τις παραλαμβάνει, ὥσπερ καὶ πεποιήκασιν ἐν τῇ σκηνῇ τῇ ἐπὶ Μωσέως σοφισθέντες παρὰ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς καὶ Βεσελεὴλ ὁ τοῦ Οὐρίου, υἱοῦ Ὢρ, τῆς φυλῆς

2. φιλοσόφοις LSm. 4. βασιλείαν] + οὐρανῶν LSm. 6. ἀληθεύσωσι V[1] (ἀλιθ-) L[1], ἀληθεύουσι m. 7. κἂν] καὶ LSm, καὶ εἰ L[2]. ἀληθεύσουσι SL[1], ἀληθεύουσι L[2]m. 12. τὰ τοιαῦτα] ταῦτα Lm. 17. πασχαλίους L[2]m. 19. κατὰ] καὶ L. 21. σοφίας V. 23. τὸ ζῶον τὸ λογ. LSm. 25. τῇ πείρᾳ καὶ τῷ χρόνῳ LSm. ἢ om. LSm. 29. ἀλλ'] + ἀσφαλῶς V. 31. ἐν] οἱ ἐν LSm. 32. Οὐρίου υἱοῦ] ουριῦῦ V.

Ἰούδα, καὶ ὁ Ἐλιὰβ ὁ Ἀχισαμὰχ, ἐκ φυλῆς Δᾶν, καὶ πᾶσιν οἷς δέδωκεν σύνεσιν, καὶ Πνεῦμα θεῖον ἐνέπλησεν καὶ ἐπιστήμης ἐν παντὶ ἔργῳ διανοεῖσθαι, καὶ ἀρχιτεκτονεῖν, καὶ ἐργάζεσθαι τὸ χρυσίον, καὶ τὸ ἀργύριον καὶ τὸν χαλκὸν, καὶ τὴν ὑάκινθον καὶ τὴν πορφύραν, καὶ τὸ κόκκινον τὸ νηστὸν, καὶ τὴν βύσσον τὴν κεκλωσμένην, καὶ τὰ λιθουργικὰ εἰς τὰ ἔργα, καὶ τὰ τεκτονικὰ
D *τῶν ξύλων ἐργάζεσθαι κατὰ πάντα τὰ ἔργα ὅσα συνέταξεν ποιῆσαι ὁ Θεὸς εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, καὶ τὸ ἱλαστήριον τὸ ἐπ' αὐτῆς, καὶ τὴν διασκευὴν τῆς σκηνῆς, καὶ τὰ θυσιαστήρια, καὶ τὴν τράπεζαν, καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς, καὶ τὸν λουτῆρα, καὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ, καὶ τὰς στολὰς τὰς λειτουργικὰς Ἀαρὼν, καὶ τὰς στολὰς τῶν υἱῶν, εἰς τὸ ἱερατεύειν τῷ Θεῷ, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ τὸ θυμίαμα τῆς συνθέσεως τοῦ ἁγίου, κατὰ πάντα ὅσα ἐνετείλατο αὐτῷ ποιεῖν.* ἀμέλει ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας τὰς πλείστας τῶν τεχνῶν τούτων παρὰ Ἰουδαίοις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εὑρήσεις.

Παραγραφή.

Τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἁμαρτήσαντος, καὶ εἰς αἴσθησιν τοῦ
173 **A** πλημμελήματος ἐλθόντος, καὶ παρὰ Θεοῦ συμφερόντως ἐλεγχόμενος, καὶ αἰσχύνην καὶ αἰδῶ κομισάμενος, διελογίζετο λοιπὸν τὴν ἑαυτοῦ γύμνωσιν σκεπάσαι, τεχναζόμενος δὲ, καὶ παρὰ Θεοῦ ὡς λογικὸς νυττόμενος, ἐφεῦρεν τὴν ῥαπτικὴν τέχνην, φύλλα συκῆς ἑαυτῷ συῤῥάπτων διὰ σκολόπων δένδρων. ἐν ταυτῷ δὲ καὶ χιτῶνας πάλιν ὑπὸ Θεοῦ σοφισθεὶς, ἐκ δερμάτων ξύλων ποιεῖν ἐδιδάχθη. Κάϊν δὲ γηπονίαν καὶ Ἄβελ ποιμενικὴν τέχνην, ἤτοι ἐπιστήμην, ἐφευρηκότες μαρτυροῦνται παρὰ τῇ Γραφῇ. εἶτα πάλιν μετὰ τὴν ἀδελφοκτονίαν ὁ Κάϊν ὡς παρὰ Θεοῦ ἐκβληθεὶς, καθὰ γέγραπται **ἐξῆλθεν δὲ Κάϊν ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ καὶ κατῴκησεν ἐν γῇ Ναΐδ**, ἵνα εἴπῃ, ὅτι ἐξεβλήθη ὁ Κάϊν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπέμφθη ἐν ἐξορίᾳ εἰς γῆν
B μοχθηράν· κατοικητήριον γὰρ τοῦ Θεοῦ ὑπενόουν εἶναι τὸν παράδεισον, ὡς ἐκεῖθεν ἐξερχομένου, καὶ συχνότερον αὐτοῖς ὀπτανομένου. οἱ ἐγγύθεν οὖν τοῦ παραδείσου ὄντες υἱοὶ τοῦ Σὴθ, ὡς ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ Θεοῦ ὄντες, καὶ πυκνότερον τῷ Θεῷ ὁμιλοῦντες,

2. *ἔπλησε* LSm. *ἐπιστήμην* L²m. 10. *τὰ* om. m. *θυσιαστήρια*] + *τῆς σκηνῆς* Lm. 24. *ξύλων*] *ζώων* man. rec. in V. 25. *ποιμαντικὴν* LSm. 27. *ὡς* om. LSm. 28. *δὲ* om. LSm. *ναὶν* L²m, *ναὴν* S.

28. Gen. iv. 16.

διαπαντὸς υἱοὶ τοῦ Θεοῦ ἐκαλοῦντο· οἱ δὲ περὶ τὸν Κάϊν, ὡς μακράν που τοῦ παραδείσου ἀπῳκισμένοι, καὶ μὴ ὄντες ἀεὶ ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν μοχθηρᾷ γῇ πάνυ οἰκοῦντες, καὶ τεθηριωμένῃ, καὶ ἑαυτῶν μᾶλλον ἐπιμελούμενοι, ἐκαλοῦντο υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων. ἐν φόβῳ οὖν διάγοντες ὅ τε Κάϊν καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ, ἐφεῦρον ἑτέρας τέχνας πρὸς ἑαυτῶν ἀσφάλειαν, οἵας εἰπεῖν τεκτονικὴν, λαξευτικὴν, χαλκευτικὴν, μουσικήν· τεκτονικὴν μὲν πρὸς τὸ σκηνὰς ποιεῖν καὶ θύρας καὶ στέγας, ἑαυτοὺς φυλάττοντες καὶ **C** *τὰ ἑαυτῶν κτήνη· λαξευτικὴν δὲ πρὸς τὸ οἴκους καὶ πόλεις κτίζειν, ἀσφάλειαν καὶ φρουρὰν ἑαυτοῖς προνοούμενοι· χαλκευτικὴν δὲ πρὸς τὸ γηπονεῖν, καὶ τέμνειν τὴν γῆν ἀρότρῳ, καὶ θερίζειν τὰ σπέρματα μαχαίραις, καὶ πρὸς τὸ αὐλοὺς καὶ ἕτερά τινα ποιεῖν· μουσικὴν δὲ πρὸς τὸ αὐλοῖς καὶ κιθάραις καὶ ᾠδαῖς ἀγρυπνεῖν νυκτὸς, καὶ φυλάττειν ἑαυτούς τε καὶ τὰ ἑαυτῶν κτήνη ἀπὸ βλάβης θηρίων. ἐν φόβῳ οὖν διάγοντες καὶ ἐν ἐξορίᾳ ὑπάρχοντες, πᾶσαν μηχανὴν ἐπενόουν πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἀσφάλειαν. οὕτως γὰρ γέγραπται περὶ αὐτῶν, περὶ μὲν τοῦ Κάϊν* **Καὶ ἦν οἰκοδομῶν πόλιν, καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, Ἐνώχ·** *περὶ δὲ Ἰωβὲλ τοῦ υἱοῦ Λάμεχ τοῦ ἐκ τῆς Ἀδαᾶς, φησὶν* **Οὗτος ἦν πατὴρ οἰκούντων ἐν σκηναῖς** **D** **κτηνοτρόφων·** *περὶ δὲ τοῦ Ἰουβὰλ τοῦ ἀδελφοῦ Ἰωβὲλ, οὕτως φησὶν* **Οὗτος ἦν ὁ καταδείξας ψαλτήριον καὶ κιθάραν.** *χαλκευτικὴν δὲ ὡς ὅταν λέγῃ περὶ Θόβελ τοῦ ἐκ τῆς Σελλᾶς* **Οὗτος ἦν σφυροκόπος, χαλκεὺς χαλκοῦ τε καὶ σιδηροῦ.**

Οὕτως οὖν ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεὸς σοφίσας τὸν ἄνθρωπον, ἐφευρίσκειν πεποίηκεν τὰς τέχνας· καὶ οἱ μὲν πρῶτοι ἀρχῇ ἐφεῦρον αὐτὰς, οἱ δὲ μετέπειτα ἐκ τῶν πρώτων τὰς ἀφορμὰς λαβόντες, καὶ πολυπραγμονοῦντες ἐπέτειναν αὐτὰς ἀκριβέστερον. καλὸν οὖν συνάραι λόγον πρὸς τοὺς σοφιζομένους καὶ λέγοντας ἀΐδιον εἶναι τὸν κόσμον, καὶ ἄναρχον, καὶ ὑπομνῆσαι ὡς σφάλλονται, μὴ συνιέντες ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἤτοι καὶ τῶν τεχνῶν, ὡς οὐκ ἔστιν ἀΐδιος καὶ 176 **A** *ἄναρχος, ἀλλὰ πρόσφατος. εἰ γὰρ αἱ τέχναι κατὰ μέρος ἐφευρέθησαν, πᾶσα δὲ πολιτεία ἀνθρώπων διὰ τέχνης καὶ ἐπιστήμης λογικῆς συνίσταται, πῶς οἷόν τε ἐστὶν κόσμον συνίστασθαι ἄνευ*

4. *τεθηριωμένην* V[1]. 16. *λέγει* LSm. 18. *Ἰωβὲλ*] om. V, *Θόβελ* L[2]m.
19. *Ἀδᾶς* L[2]m. 20. *Ἰουβὰλ*] *ῡῡ ουβαλ* V, *υἱοῦ οὐβὰλ* L[1]S. *Ἰωβὲλ*] *Θόβελ* m.
22. *Θώβελ* LS. *ἐλλᾶς* LS. 23. *τε* om. LSm. 33. *τε κόσμον ἐστὶ* Lm.

17. Gen. iv. 7. 19. Gen. iv. 20. 21. Gen. iv. 21.
22. Gen. iv. 22.

τεχνῶν καὶ ἐπιστήμης λογικῆς; μὴ οὔσης γὰρ λαξευτικῆς καὶ τεκτονικῆς, πῶς δυνήσονται οἶκοι καὶ φρούρια καὶ πόλεις γενέσθαι πρὸς παραφυλακὴν ἀνθρώπων καὶ πολιτείας; ὁμοίως ὑφαντικῆς μὴ οὔσης, πόθεν ἀρκετὰ τοῖς ἀνθρώποις σκεπάσματα εἰς τὰ ψύχη καὶ τὰ κρύη; ὁμοίως χαλκευτικῆς μὴ οὔσης, πόθεν τοῖς ἀνθρώποις γηπονεῖν καὶ τέμνειν ἀρότροις τὴν γῆν, καὶ μαχαίραις τὰ σπέρματα, ἵνα τροφὰς περιποιήσωνται; πάλιν ἰατρικῆς μὴ οὔσης, πόθεν τοῖς ἀνθρώποις τὰ συμβαίνοντα πάθη θεραπεύειν, καὶ τὰς νόσους παραμυθεῖσθαι;

B Εὖ δῆλον τοίνυν ἐκ πάντων τούτων ὡς οὐκ ἀΐδιος ὁ κόσμος, ἀλλὰ πρόσφατος, ὥσπερ καὶ αἱ ἐπίνοιαι καὶ αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι τῶν ἀνθρώπων. ποῦ γὰρ καὶ αὐτοὶ εὑρήσουσιν ἐν ἀστρονόμοις ἴσον ἢ κρείττω Πτολεμαίου, ἢ ἐν φιλοσόφοις Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους, ἢ Εὐκλείδους καὶ Ἀρχιμήδου, τοῦ μόνου ἐφευρηκότος τὸν τετραγωνισμὸν τοῦ κύκλου, γεωμέτρας καὶ ἀριθμητικούς; εἰ δὲ οὗτοι ἀκριβέστεροι τῶν πρὸ αὐτῶν ἐγένοντο, πῶς οὐ πρόδηλον ὅτι κατὰ μέρος αἱ τέχναι ἐφευρέθησαν διὰ τῆς σοφίας τῆς δεδομένης παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις; διὰ τοῦτο καὶ ἡ Γραφὴ τῷ Θεῷ τὸ πᾶν ἀνατιθεμένη βοᾷ **Πᾶσα σοφία παρὰ Κυρίου.**
C ψεύδονται τοίνυν, ἤτοι μωραίνουσιν, οἱ ἀΐδιον τὸν κόσμον ὑποτιθέμενοι, ἐλεγχόμενοι ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων· ἀληθεύει δὲ μᾶλλον ἡ θεία Γραφὴ λέγουσα **Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.** ἡδέως ἂν πάλιν ἠρόμην τοὺς σοφούς, Πάσης χαλκευτικῆς τέχνης, σφύρας, καὶ ἄκμωνος, καὶ λαβίδος προηγουμένων, τίς ὁ ταῦτα κατασκευάσας; εἰπάτωσαν, μὴ φθονησάτωσαν ἡμῖν. μὴ συνιέντες δὲ καταφεύγειν πρὸς τὸν τῶν ὅλων ποιητὴν Θεόν, τὸν σοφίσαντα τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, καὶ δόντα αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπινοίας, ἀλλ᾽ ἰδίαις ἐνθυμήσεσι θέλοντες ἀνασκευάζειν καὶ κατασκευάζειν τοὺς λόγους, ἀπορίᾳ πολιορκούμενοι καὶ τρικυμίαις λογισμῶν. ἀλαζονευόμενοι λοιπὸν ἀΐδιον τὸν κόσμον λέγουσιν, καὶ ἀρχὴν μὴ ἔχειν· τὰ τοιαῦτα γὰρ αὐτοῖς τῆς ἀπορίας ἐγένοντο τεκμήρια.
D οἷον πάσχουσι καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπὶ τῶν ὀρνιθίων, ὅτι

1. *καὶ τεκτονικῆς* om. LSm. 3. *φυλακὴν* LSm. *πολιτείαν* m. 4. *ὅθεν* m. 6. *τέμνειν*] + *τοῖς* m. 12. *εὑρήσωσιν* m. 13. *κρείττων* V[1], *κρεῖττον* LS. 16. *τῶν πρώτων* m. 17. *αἱ*] *ἀεὶ* m. 26. *καταφυγειν* V. 28. *καὶ κατασκευάζειν* om. V. 30. *ἀζαλούμενοι* V. 31. *ἐγένετο* LSm. 32. *οἷον*] + *γὰρ* Lm. *ὀρνίθων* LSm.

19. Sirach i. 1. 22. Gen. i. 1.

ὁ μὲν ἐκ σπέρματος, τὰ δὲ ἐξ ᾠῶν; καὶ εἰ τοῦτο ἀληθὲς, ἅμα τῷ Θεῷ ἄνθρωποι καὶ ὄρνιθες, ἐκ σπέρματος καὶ ᾠοῦ, ἦσαν, ἢ οὐκ ἦσαν; καὶ εἰ μὲν ἦσαν, ἐξ ἀνάγκης εὑρεθήσεται τὸ σπέρμα καὶ τὰ ᾠὰ προϋπάρχοντα τοῦ τε Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ὀρνίθων· εἰ δὲ οὐκ ἦσαν, ὑποκύψωσιν τῇ θείᾳ Γραφῇ διδασκόμενοι, παρὰ μὲν Μωσέως, Εἶπεν ὁ Θεὸς, **Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν,** *παρὰ δὲ τῷ Ἀποστόλῳ ἐν Ἀθήναις ἐν τῷ Ἀρειοπάγῳ,* **Οὗτος ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ· οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπάρχων Κύριος, ἐποίησέν τε ἐξ ἑνὸς πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ παντὸς** 177 A
προσώπου τῆς γῆς, ὁρίσας προστεταγμένους καιροὺς, καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν· ζητεῖν τὸν Θεὸν εἰ ἄρα τε ψηλαφήσειεν αὐτὸν, ἢ εὕροιεν, καίτοι οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα· ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμέν. *ὡς προείρηται οὖν, οἱ υἱοὶ τοῦ Σὴθ, τουτέστιν οἱ καλούμενοι υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, παρὰ τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ αὐτονόμως καὶ αὐθαιρέτως ὥρμησαν πρὸς τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, τουτέστιν τὰς ἐκ τοῦ γένους τοῦ Κάϊν οὔσας, καὶ συνήφθησαν αὐταῖς πρὸς γάμον. πρὸς ταῦτα ἀφορμῆς αὐτῶν δραξάμενος ὁ Θεὸς, πεποίηκεν πάλιν οἰκονομίαν, καὶ τοὺς μὲν ἁμαρτήσαντας κατακλυσμῷ διέφθειρεν· διὰ δὲ τῆς κιβωτοῦ τὸν δίκαιον διασώσας, ἐν τῇ γῇ ταύτῃ μετέστησεν, κρείττονι ὑπαρχούσῃ, καὶ σχεδὸν ἴσῃ τοῦ παραδείσου.*

Τὸ *κείμενον.* **B**

Θεῖα δὲ πάλιν δόγματα καὶ κατασκευὴν κόσμου, ἢ προφητείαν ἀμήχανον εἰπεῖν, εἰ μὴ ἐκ θείας ἀποκαλύψεώς τις μάθῃ, ἢ ἐκ τῶν θεοφόρων ἀνδρῶν, αὐτῶν τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ πάσης τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς παραλάβῃ· ἀμήχανον γὰρ ἢ ἐκ στοχασμῶν, ἢ ἀπὸ γνάθων, ἢ ἐκ σοφίας ἀνθρωπίνης μαθεῖν τι τοιοῦτον. ὅτι δὲ ἡ κατασκευὴ τοῦ κόσμου ἁρμόζει τῷ δόγματι τῶν Χριστιανῶν, πᾶσα, ὡς εἴρηται, κηρύττει ἡ θεία Γραφὴ, Μωσῆς τε καὶ οἱ

1. *τὰ*] *οἱ* S, *ὁ* L[1]. 2. *ᾠοῦ*] + *ων* V, + *ῶν* LS (fortasse in archetypo *ᾠου* (superscript *ων*) scriptum est), + *ἢ* m. 5. *ὑποκύψουσι* L[2]m. 7. *τοῦ Ἀποστόλου* L[2]m. *ἀρείῳ πάγῳ* V[2]LS. 8. *γῆς Κύριος ὑπάρχων* m + *οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται, προσδεόμενός τινος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα.* 9. *ἑνὸς*] + *αἵματος* m. *πᾶν τὸ πρόσωπον* m. 10. *προτεταγμένους* m. 11. *Θεὸν*] *κύριον* LSm. *ψηλαφήσαιεν* LS, *ψηλαφήσειαν* m. *ἢ*] ego, *εἰ* V, *καὶ* LSm. 12. *καίτοιγε* m. 20. *κρεῖττον* LS. 26. *γὰρ ἢ*] V[2], *γα η* V[1], *γὰρ* LSm.

6. Gen. i. 26. 7. Acts xvii. 24—28.

προφῆται, ὁ Δεσπότης Χριστὸς καὶ οἱ ἀπόστολοι, ὡς πολλάκις ἐμνημονεύσαμεν. διεῖλεν γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἕνα χῶρον ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τοῦ ἀνωτέρου οὐρανοῦ, μεσάσας τὸν δεύτερον οὐρανὸν, ποιήσας **C** χώρους δύο· καὶ ἀπένειμεν τῇ θνητῇ καὶ τρεπτῇ ταύτῃ καταστάσει τὸν κατάγαιον χῶρον, τῇ δὲ ἀθανάτῳ καὶ ἀτρέπτῳ, τὸν ἀνάγαιον χῶρον, ὃς καὶ βασιλεία οὐρανῶν κέκληται, ὥσπερ καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς λέγει περὶ τούτου ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίῳ οὕτως, Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι Θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ πάλιν καὶ, Ἐρεῖ τοῖς ἐκ δεξιῶν· Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ὡσανεὶ ἐκ τότε ἡτοιμασμένην· καὶ πάλιν, Ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν· καὶ πάλιν, Εἷς παραλαμβάνεται, καὶ εἷς ἀφίεται, τὸ εἷς παραλαμβάνεται ἵνα εἴπῃ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ εἷς ἀφίεται ἵνα εἴπῃ, ἐν τῇ γῇ· καὶ πάλιν, Εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ **D** Κυρίου σου, ὡσανεὶ εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ πάλιν, Πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσιν, καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραὰμ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ· οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος συμφώνως λέγει, Σπουδάσωμεν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα εἴπῃ, ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ πάλιν, Ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ Σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα Κύριον 80 **A** Ἰησοῦν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ· καὶ πάλιν, Εἰ συμπάσχομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν· καὶ πάλιν, Συνήγειρεν καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· καὶ πάλιν, Κατὰ σκοπὸν διώκω εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως· καὶ πάλιν, Ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐλευθέρα ἐστὶν, ἥτις ἐστὶν μήτηρ πάντων ἡμῶν· καὶ πάλιν, Ὅθεν, ἀδελφοὶ ἅγιοι κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι· καὶ πάλιν, Οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συνπολῖται τῶν ἁγίων, καὶ οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ· καὶ πάλιν, Πίστει Ἀβραὰμ παρῴκησεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας μετὰ Ἰσαὰκ καὶ

5. *καταγεων* V², *κατωγαῖον* Lm. *ἀνωγαῖον* m. 6. *χῶρον* om. m. 8. *γαμίζονται* m. *ἄγγελοι*] + *τοῦ* m. Θεοῦ om. V¹. 9. *τῷ* om. m. *πάλιν, ἐρεῖ* LSm. 10. *καταβολῆς*] + *τοῦ* m. 13. *τὸ εἷς—ἀφίεται* om. m. 17. *δὲ* 2° om. LSm. 21. Ἰησοῦν] + Χριστόν m. 22. *εἴπερ* V². 26. *πάντων* om. m.

8. Matt. xxii. 30. 9. Matt. xxv. 34. 11. John xii. 32.
12. Matt. xxiv. 40. 14. Matt. xxv. 21. 15. Matt. viii. 11, 12.
18. Hebr. iv. 11. 19. Philip. iii. 20, 21. 22. Rom. viii. 17.
23. Eph. ii. 6. 24. Philip. iii. 14. 25. Gal. iv. 26.
26. Hebr. iii. 1. 27. Eph. ii. 19. 28. Hebr. xi. 9, 10.

Ἰακὼβ τῶν συνκληρονόμων τῆς αὐτῆς· ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός· *καὶ πάλιν*, Καὶ εἰ μὲν ἐκείνης **B** ἐμνημόνευσαν, ἀφ' ἧς ἐξέβησαν, εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι· νῦν δὲ κρείττονος ὀρέγονται, τουτέστιν ἐπουρανίου. διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ Θεὸς, Θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν· ἡτοίμασεν καὶ γὰρ αὐτοῖς πόλιν· *καὶ πάλιν*, Ἀλλὰ προσεληλύθατε Σιὼν ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, καὶ Ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς, καὶ κριτῇ Θεῷ πάντων, καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων, καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ Ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ, κρείττονα λαλοῦντι παρὰ τὸν Ἄβελ. *καὶ πάλιν*, Οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν, *ἔνθα καὶ αὐτὸς ὁ Δεσπότης Χριστὸς κατὰ σάρκα εἰσῆλθεν, καθὼς καὶ ἐν Εὐαγγελίοις λέγει ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν οὕτως*, Καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς **C** ἕως πρὸς Βηθανίαν, καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς· καὶ ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτοὺς, διέστη ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν· *καὶ πάλιν ἐν ταῖς Πράξεσίν φησιν*, Καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν, πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρειστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθήσεσι λευκαῖς, οἵ καὶ εἶπαν· Ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε βλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν, οὕτως ἐλεύσεται, ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν. *πάλιν γὰρ λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος*, Οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ὁ Χριστὸς, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν· *καὶ πάλιν*, Τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν **D** ἔπρεπεν ἀρχιερεὺς ὅσιος ἄκακος ἀμίαντος κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος· *καὶ πάλιν*, Ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχομεν οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος, ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχοντες τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν, καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα· *καὶ πάλιν*, Ἔχοντες οὖν, ἀδελφοί, παρρησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν τῷ αἵματι Ἰησοῦ, ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν, διὰ τοῦ καταπετάσματος, τουτέστιν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ

1. *αὐτῆς*] + *ἐπαγγελίας* V². 3. *ἐξῆλθον* m. *νυνὶ* m. 5. *καὶ* 1° om. m. 7. *πρωτοτόκων*] + *τῶν* m. 8. *πνεύματι* m. 9. *κρεῖττον* L. *τὸν*] *τὸ*// L. 10. *ἔνθα—εἰσῆλθεν* om. m. 13. *καὶ ἐγένετο ἐν* m. 14. *εὐλογεῖν*] + *αὐτὸν* LSm. 16. *ἐσθῆτι λευκῇ* m. 17. *εἶπον* V²m. *ἐμβλέποντες* L¹ (?) S²m. 18. *εἰς τὸν οὐρανὸν* om. LS. *οὗτος* LS. 20. *ὁ* om. LS. 21. *οὐρανόν*] + *νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ* LSm. 22. *ὅσιος—οὐρανῶν* om. m. 24. *καταφεύγοντες* LS. *ἔχομεν* m. 25. *τε* om. m. 28. *ὁδὸν* om. LS.

2. Hebr. xi. 15, 16. 5. Hebr. xii. 22—24. 10. Hebr. xiii. 14.
12. Luke xxiv. 50. 15. Acts i. 10, 11. 20. Hebr. ix. 24.
21. Hebr. vii. 26. 23. Hebr. vi. 18—20. 27. Hebr. ix. 19—23.

181 A **ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, προσερχώμεθα μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πίστεως, ἐῤῥαντισμένοι τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, καὶ λελουμένοι τὸ σῶμα ὕδατι καθαρῷ, κατέχωμεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος ἀκλινῆ· πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος.**

Πῶς *οὖν οὐ τάλας καὶ τρισάθλιος, ὁ ἀπιστῶν ταῖς τοιαύταις ἐπαγγελίαις, καὶ ταῖς τοιαύταις ἀληθέσι προῤῥήσεσιν, αἳ καὶ ἐκ τῶν ἐξ ἀρχῆς κτισθέντων καὶ ἡτοιμασμένων, ὡς εἶπεν, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου παρὰ τοῦ* Θεοῦ *χώρων δύο, καὶ τῆς τοιαύτης κατασκευῆς δείκνυνται ἀληθιναὶ καὶ συμφωνοῦσαι τῷ δόγματι τῶν* Χριστιανῶν, *αἱ ὑποθέσεις, καὶ τὰ τέλη; ὡς ὅτι ὁ* Θεὸς *πρῶτον ὁρίσας τὴν νῦν κατάστασιν θνητὴν καὶ τρεπτὴν, πρὸς γυμνασίαν τοῦ λογικοῦ, καὶ διὰ πείρας ἀγαγὼν, εἰς ὕστερον παύει τῶν μόχθων καὶ τῆς παιδείας τὸν κόσμον, καὶ ἀναδείκνυσι τὸν μέλλοντα, χαριζόμενος ἀγαθὰ αἰώνια, ἀνένδειαν, ἀπάθειαν, ἀθανασίαν, ἀφθαρσίαν, ἀτρεπτότητα, γνῶσιν τελείαν, δικαιοσύνην, ἁγιασμὸν, ἀπολύτρωσιν,*
B *μακαριότητα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. οὐ γὰρ καθὼς οἱ ἔξωθεν ληρῳδοῦντες λέγουσιν, ἀϊδίως μένειν τὴν νῦν κατάστασιν, χαιρεσίκακον μᾶλλον ἢ ἀδύναμον ἢ φθονερὸν τὸν* Θεὸν *ὑποτιθέμενοι, τῶν ἀγώνων τούτων καὶ τῆς φθορᾶς μὴ δυνάμενόν ποτε παῦλαν δοῦναι τῷ κόσμῳ, ἀλλ᾽ ὁσημέραι καὶ προστιθέντα φθορὰν, καὶ πάθη, καὶ θάνατον, καὶ ἀγῶνας, καὶ μὴ ἰσχύοντα ἆθλα τῶν ἀγώνων, ἢ στεφάνους χαρίσασθαι, καταπαῦον τὸ γυμνάσιον. ὥσπερ γὰρ αὐτὸν ὑποτίθενται ἧς ηὐπόρησεν ὕλης δημιουργὸν γεγενῆσθαι μόνον, οὕτως αὐτὸν καὶ νῦν ὑποτίθενται μὴ εὐποροῦντα τούτου βέλτιον ποιῆσαι, ἀπιστοῦντες καὶ τῇ ἀναστάσει τῶν σωμάτων, ὡς οὐ δυνατοῦ ὄντος, καὶ πάσῃ τῇ θείᾳ* Γραφῇ.
C *διὰ τοῦτο οἱ τάλανες, καὶ τὸ σφαιρικὸν σχῆμα τοῦ οὐρανοῦ ὡς ἀληθὲς παραδέχονται, ἀπιστοῦντες καὶ βδελυττόμενοι πᾶσαν τὴν θείαν* Γραφὴν, *καὶ ὡς γραώδεις μύθους, ἀποστρεφόμενοι τὴν ἀλήθειαν· ἡμῖν δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν πάσῃ τῇ θείᾳ* Γραφῇ, *δι᾽ ἧς κόσμος ὁ ἔξωθεν ἡμῖν ἐσταύρωται, καὶ ἡμεῖς τῷ ἔξωθεν κόσμῳ. γένοιτο δὲ ἡμᾶς, ὦ θεοφιλέστατε καὶ φιλόχριστε* Πάτερ Πάμφιλε, *σὺν εὐζωΐᾳ ἀγαθῇ τὰ θεῖα λόγια ἀσπάζεσθαι,*

1. *ἐν πληροφορίᾳ—καρδίας* om. V. 5. *οὐ*] *ὁ* L²S², *ὁ* m. 8. *ταῖς τοιαύταις κατασκευαῖς* m. 10. *πρῶτον* om. Lm. 12. *μοχθηρῶν* LSm. 18. *ἀδύνατον* m. 19. *τούτων* om. m. 21. *τῶν* om. V¹. 22. *χαρίσασθαι*] + *καὶ οὐ* m. *καταπαύων* L¹S, *καταπαύοντα* L²m. 31. *ἐσταύρωται* m. 32. *καὶ φιλόχριστε* om. LSm.

τὰ δὲ τῶν ἐναντίων ἀποσείεσθαι, βουλήσει τοῦ κρείττονος, καὶ συνεργείᾳ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ καὶ προσκυνητῷ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Δ'.

Ἀνακεφαλαίωσις σύντομος, καὶ διαγραφὴ σχημάτων τοῦ κόσμου **D** *κατὰ τὴν θείαν Γραφὴν, καὶ τῆς σφαίρας ἡ ἀνατροπή.*

Γέγραπται **Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.** διαγράφομεν τοίνυν τὸν πρῶτον οὐρανὸν ἅμα τῇ γῇ, τὸν καμαροειδῆ, ἄκρα ἄκροις συνδεδεμένον· καθὼς δὲ ἐνδέχεται αὐτὸν γραφῇ παραδοῦναι πεποιήκαμεν, τέως κατὰ τὸ πλάγιον τὸ δυτικὸν ἢ τὸ ἀνατολικόν· τὰ γὰρ αὐτὰ δύο πλάγια τοῖχοί εἰσιν ἀποκάτωθεν ἕως αὐτῆς ἄνω τῆς καμάρας. ἔστι δὲ καὶ τὸ στερέωμα κατὰ μέσου συνδεδεμένον τῷ πρώτῳ οὐρανῷ, ἐν ᾧ εἰσιν ἐπὶ νώτου τὰ 184 **A** ὕδατα, κατ' αὐτὴν τὴν θείαν Γραφήν. ἔστιν οὖν ἡ θέσις καὶ τὸ σχῆμα τοιόνδε[1]·

Ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τοῦ στερεώματος χῶρος πρῶτός ἐστι, ὁ κόσμος οὗτος, ἐν ᾧ εἰσιν ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι, καὶ πᾶσα ἡ νῦν κατάστασις· ἀπὸ τοῦ στερεώματος ἕως τῆς καμάρας ἄνω, χῶρός ἐστιν δεύτερος, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἔνθα ὁ Χριστὸς ἀναληφθεὶς πρῶτος πάντων εἰσῆλθεν, ἐγκαινίσας ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον **B** καὶ ζῶσαν.

Κατὰ μὲν τὸ πλάγιον τὸ δυτικὸν, ἢ τὸ ἀνατολικὸν, τοιόνδε σχῆμα ἔχει †μακρὸν† ὡς ἐπὶ θόλου μεγάλης· κατὰ δὲ τὰ νότια καὶ βόρεια μέρη τὸ μῆκος ἀποδείκνυσιν. ἔστιν οὖν τὸ σχῆμα καὶ οὕτως τοιόνδε·

---

[1] Εἰς τὰ ἄκρα τῆς γῆς κατὰ τὰ τέσσαρα μέρη αὐτῆς, ὁ οὐρανὸς αὐτῇ κεκόλληται τοῖς ἑαυτοῦ ἄκροις, ποιῶν σχῆμα κύβου ὡσανεὶ τετράγωνον, ἄνωθεν δὲ ἐφ' ὕψους καμαροειδὴς ἑλισσόμενος κατὰ τὸ μῆκος, καὶ γίνεται ὡς θόλος μεγάλη· καταμέσοθεν δὲ συνδέδεται καὶ τὸ στερέωμα, καὶ γίνεται χῶροι δύο.

---

4. ἀτελευτήτους om. LSm. 5. ΛΟΓΟΣ Δ', post ἀνατροπή (l. 7) tr. L. 6. διαγραφὴ] + τῶν L²m. 7. καὶ om. L¹. ἡ om. LSm. 17. ἐστι πρῶτος LSm. 19. ἄνω τῆς καμάρας LSm. 24. μικρὸν m. 27. εἰς τὰ ἄκρα—χῶροι δύο] Haec verba habent LS post τοιόνδε (l. 16): V autem sub pictura quae sequitur verba πλάτος τοιόνδε (185 A). 30. καὶ 1°] κατὰ LSm.

8. Gen. i. 1.

Παραγραφή.

Οὗτος ὁ πρῶτος οὐρανὸς ὁ καμαροειδής, ὁ ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ γεγονώς, ὁ ἅμα τῇ γῇ, περὶ οὗ λέγει Ἡσαΐας **Ὁ στήσας τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ καμάραν·** ὁ καταμέσοθεν δὲ αὐτοῦ συνδεδεμένος, ὁ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ γεγονώς ἐστιν, περὶ οὗ ἐπιφέρει πάλιν Ἡσαΐας λέγων **Καὶ διατείνας αὐτὸν ὡς σκηνὴν κατοικεῖν·** ὁ δὲ Δαυῒδ λέγει περὶ αὐτοῦ **C** **Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέῤῥιν·** καὶ σαφέστερον δηλῶν λέγει **Ὁ στεγάζων ἐν ὕδασιν τὰ ὑπερῷα αὐτοῦ.** ἔτι ἄκρα οὐρανοῦ καὶ ἄκρα γῆς τῆς Γραφῆς μνημονευούσης, οὐ δύναται ἐπὶ σφαίρας νοεῖσθαι. Πάλιν λέγει Ἡσαΐας **Οὕτως λέγει Κύριος, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανόν, καὶ πήξας αὐτόν·** ὁ δὲ Ἀπόστολος Παῦλος ἔφη ὁμοίως, **Καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος.** ἀμφότεροι ἱστάμενον λέγοντες καὶ πεπηγότα ἐν τῇ γῇ, καὶ οὐ περιφερόμενον. τὰ ἄκρα τοῦ οὐρανοῦ τὰ παρ' ἑκάτερα σὺν τοῖς ἄκροις τῆς γῆς εἰσὶν συνδεδεμένα· περὶ ὧν ἐν τῷ Ἰὼβ γέγραπται, **Οὐρανὸν δὲ εἰς γῆν ἔκλινεν, κέχυται δὲ ὥσπερ γῇ κονία· κεκόλληκα δὲ αὐτὸν ὥσπερ λίθον κύβον.** περὶ **D** δὲ τῆς γῆς γέγραπται πάλιν ἐν τῷ Ἰὼβ, **Ὁ κρεμνῶν τὴν γῆν ἐπ' οὐδενός,** ὡσανεὶ μὴ ἔχουσαν ὑποκάτω τι. ὁ δὲ Δαυῒδ συμφώνως, μὴ εὑρηκὼς ἐπί τινος αὐτὴν ἡδρασμένην, ἔφη, **ἐθεμελίωσεν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς,** ὡσανεὶ αὐτὴν ἐφ' ἑαυτὴν παρὰ σοῦ θεμελιωθεῖσαν, καὶ οὐχὶ ἐπί τινος.

Ὡς ἦν μὲν δυνατὸν διαγράψαι πεποιήκαμεν ἔσωθεν ἔχοντα τὸ στερέωμα, καὶ τὰ ὕψη τῆς γῆς τῆς μεσοτάτης, ἧς νῦν κατοικοῦμεν, καὶ τὸν Ὠκεανὸν πέριξ αὐτῆς, καὶ ἐν αὐτῇ τοὺς τέσσαρας κόλπους εἰσβάλλοντας τοὺς πλεομένους, Ῥωμαϊκόν, Ἀράβιον, Περσικόν, 185 **A** Κάσπιον, ἤτοι Ὑρκανόν. πέριξ δὲ πάλιν τοῦ Ὠκεανοῦ τὴν γῆν τὴν πέραν, ἔνθα καὶ ὁ παράδεισος κατὰ ἀνατολὰς κεῖται. διαγράφομεν τοίνυν πάλιν τὸ πλάτος τέως τῆς γῆς, καὶ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῶν κόλπων, καὶ τῆς πέραν γῆς καὶ τὸν παράδεισον, ἐῶντες τέως τὰ ὕψη αὐτῆς, ὅπως εὐσύνοπτος γένηται τοῖς θεωμένοις.

1. *παραγραφή* om. L. 5. *ἐστιν* om. LSm. 7. *τὸν* om. m. 8. *καὶ γῆς* (om. *ἄκρα*) LSm. 11. Παῦλος ἔφη om. LSm. 12. *καὶ* om. L¹. *ἀμφοτέροις* L¹S. 13. *ἔτι τὰ ἄκρα* LSm. 14. *τὰ* om. LSm. *συνδεδεμένα εἰσί* LSm. 16. *λίθων* V¹, *λίθῳ* m. *κυβονι* V¹. 19. *ὁ θεμελιῶν* L²m. 23. *μεσαιτάτης* LSm. 25. *ἀραβικὸν* L¹Sm, *ἀρραβικὸν* L². 27. *πέρα* S. 30. *εὐσύνοπτα* LS²m.

3, 5. Is. xl. 22. 7. Ps. civ. 2. 7. Ps. civ. 3. 10. Is. xlii. 5. 11. Hebr. viii. 2. 15. Job xxxviii. 38. 17. Job xxvi. 7. 19. Ps. civ. 5.

ἔστι δὲ τὸ σχῆμα τῆς γῆς πάσης κατ' αὐτὴν τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὸ πλάτος τοιόνδε·

Εἰς ταύτην τὴν γῆν τὴν πέραν τοῦ Ὠκεανοῦ πανταχόθεν ἄκρα τοῖς ἄκροις ὁ οὐρανὸς ὁ πρῶτος ὁ καμαροειδὴς συνδέδεται, κατὰ μὲν τὸ δυτικὸν μέρος καὶ ἀνατολικὸν τοῖχος ὀρθὸς ὡς ἄνω ἐμβαίνων εὑρίσκεται, κατὰ δὲ τὸ νότιον καὶ βόρειον τοῖχος μὲν ἴσος τὸ κάτωθεν, ἕως φανεροῦ κατὰ τὸν τύπον ὄντος καμάρας, **B** *ἄνωθεν δὲ ὑψηλότατος ἑλισσόμενος, ὡς θόλος λουτροῦ μεγάλη, κάτωθεν πέλμα ἔχουσα τὴν γῆν, αὐτός τε τοῖχος καὶ καμάρα ὑπάρχων. εἶτα καθὰ καὶ πρώην ἔφημεν πολλάκις, τὸ στερέωμα μέσα μέσοις ἐξηπλωμένον κατὰ τὸ ὕψος, συνδέδεται αὐτῷ τῷ οὐρανῷ, ἵνα γένηται δύο χῶροι ἀνάγαιον καὶ κατάγαιον. ἔστι δὲ ὁ χῶρος ὁ εἷς τουτέστι τὸ κατάγαιον, ἔνθα εἰσὶν ἡ γῆ καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὰ λοιπὰ στοιχεῖα καὶ ἄστρα, ὁ κόσμος οὗτος ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τοῦ στερεώματος, γῆν μὲν ἔχων ἔδαφος, τοίχους δὲ ἐκ τοῦ πρώτου οὐρανοῦ, στέγην δὲ τὸ στερέωμα· καὶ ἀπὸ τοῦ στερεώματος ἕως τῆς καμάρας τοῦ πρώτου οὐρανοῦ, χῶρος δεύτερος, τουτέστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἔνθα καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἀναστὰς ἀπὸ τῶν νεκρῶν ἀνελήλυθεν, καὶ οἱ δίκαιοι μετὰ ταῦτα* **C** *μέλλουσιν ἀνιέναι, οὐρανὸν μὲν ἤτοι τὸ στερέωμα ἔχων ἔδαφος, καὶ οὐρανὸν τὸν πρῶτον τοίχους καὶ στέγην καμαροειδῆ. διαγράφομεν πάλιν καὶ τὸ ὕψος καὶ σχῆμα ταύτης τῆς γῆς, ἧς νῦν οἰκοῦμεν οἱ ἄνθρωποι, ἥ ἐστιν ἔσωθεν τοῦ Ὠκεανοῦ κυκλευομένη, ἐν ᾗ εἰσιν καὶ οἱ τέσσαρες κόλποι οἱ πλεόμενοι. ἔστι δὲ τὰ ἀνατολικὰ αὐτῆς μέρη καὶ τὰ νότια, χαμηλά, βόρεια καὶ δυτικὰ ὑψηλότατα, χθαμαλῶς καὶ ἀνεπαισθήτως κειμένη. ὅσον οὖν πλάτος ἔχει ἡ γῆ, τοσοῦτον ἔχει καὶ ὕψος κατὰ τὰ βόρεια καὶ δυτικὰ μέρη. ἔστιν οὖν κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον διαγράψαι τὸ σχῆμα τοιόνδε·*

Παραγραφή.

Ἡ γῆ μὲν πᾶσα τετράγωνός ἐστιν, καθὰ προεγράφη· τὸ **D** *ἀνάστημα δὲ αὐτῆς τῆς μεσοτάτης καὶ τὰ ὕψη τὰ κατὰ βόρεια*

1. *κατὰ ταύτην* LSm. 5. *ὀρθ[ι]ος* m. 7. *τῷ κάτωθεν* V². *ὄντως* VL¹S. *καμάρα* S². 9. *τὴν γῆν* om. m. 10. *καθὰ* om. m. 12. *γένονται* S¹, *γένωνται* S²Lm. *ἀνάγειον* V². *κατάγειον* V, et sic infra. 16. *στεγη* V¹. 25. *χαμεινα* V. 30. *παραγραφή*] om. V, qui haec verba (*ἡ γῆ—ἐπανήξει*) picturae subiungit. 32. *μεσαιτάτης* LS²m. *κατὰ*] + *τὰ* V²L²m.

καὶ δυτικὰ μέρη ἐσημάναμεν, ἐνταῦθα διαγράψαντες ὅπως μέση τυγχάνουσα καὶ πέριξ ἔχουσα τὸν Ὠκεανὸν, καὶ πάλιν πέριξ τὴν ἄντικρυς γῆν, τῶν ἄστρων κυκλευόντων αὐτὴν, δύναται καὶ κῶνον ἀποτελεῖν τὴν σκιὰν, κατὰ τοὺς ἔξω, καὶ ὅτι κατὰ τὸ σχῆμα τοῦτο δύνανται καὶ αἱ ἐκλείψεις τῆς σελήνης ἀποτελεῖσθαι καὶ νύκτες καὶ ἡμέραι, καὶ ἡ θεία Γραφὴ μᾶλλον ἀληθεύει λέγουσα Ἀνατέλλει ὁ ἥλιος, καὶ δύνει ὁ ἥλιος, καὶ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ἕλκει ἀνατέλλων αὐτὸς, ἐκεῖ
188 A πορεύεται πρὸς νότον, καὶ κυκλοῖ πρὸς βορρᾶν, κυκλοῖ κυκλῶν, καὶ ἐπὶ κύκλους αὐτοῦ ἐπιστρέφει τὸ πνεῦμα, *ὡσανεὶ τὸν ἀέρα κυκλεύων, πάλιν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ἐπανήξει.*

Τὸ *κείμενον.*

Οὕτως οὖν ἐστιν ἐν ταύτῃ τῇ ὄψει τὰ οἰκούμενα αὐτῆς μέρη. ἀνατέλλων οὖν ὁ ἥλιος ἐξ ἀνατολῶν, καὶ διατρέχων τὸν νότον κατὰ τὰς τροπὰς, πάντοτε πρὸς τὸ ὕψος τῆς γῆς, ἤτοι καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν γῆν φαίνων, ποιεῖ νύκτα περαιτέρω τοῦ ὕψους τῆς γῆς κατὰ τὸν Ὠκεανὸν καὶ τὴν πέραν γῆν· καὶ πάλιν πρὸς δυσμὰς, καὶ βορρᾶν γινόμενος ὑπὸ τὸ ὕψος τῆς γῆς, ἐνταῦθα ποιεῖ νύκτα, ἄχρις ἂν κυκλεύων ἀναφανῇ κατὰ τὰ χθαμαλὰ μέρη τῆς ἀνατολῆς, καὶ
B *πάλιν ἀνιὼν κατὰ τὸν νότον καταλάμψῃ τόδε πᾶν. αἱ ἐκλείψεις οὖν τῆς σελήνης, καὶ κατὰ τὸ σχῆμα τοῦτο, εἴ γε ἀληθῆ τυγχάνει κατὰ τοὺς ἔξω, δύνανται γενέσθαι ὑπὸ τὸ ὕψος τῆς γῆς γινομένου τοῦ ἡλίου, ἤγουν τῆς σελήνης· τὴν γὰρ ἡλιακὴν ἔκλειψιν οὐκ ἀπὸ τῆς σκιᾶς τῆς γῆς γίνεσθαι λέγουσιν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ κατὰ κάθετον ὑπὸ κάτω εἶναι τοῦ ἡλίου τὴν σελήνην, φωτιζομένην μᾶλλον τῷ μέρει ᾧ ὁρᾷ ὁ ἥλιος, ᾧ δὲ μὴ ὁρᾷ μὴ φωτίζεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐμποδίζειν αὐτῷ μὴ φαίνεσθαι, διατρέχουσαν ὑποκάτωθεν, ὅτε νεουμηνία δῆθέν ἐστι σεληνίου, ὅτε καὶ ἀφώτιστος τυγχάνει κατὰ τὸ μέρος αὐτῆς τὸ φαινόμενον παρ' ἡμῖν. οὐδὲν οὖν τὰ ἡμέτερα παραβλάψει τὰ τοιαῦτα πλὴν μόνου τοῦ κινεῖσθαι καὶ κυκλεύειν τὸν οὐρανὸν, ὅπερ ἀνατροπή ἐστιν πάσης ὁμοῦ τῆς θείας Γραφῆς*
C *Παλαιᾶς τε καὶ Καινῆς Διαθήκης καὶ τοῦ δόγματος τοῦ Χριστιανοῦ. ζητῆσαι δὲ περαιτέρω τούτων, ἡμῖν οὐ σχολή—ἀνωφελὴς γὰρ ἡ*

1. *ἐντεῦθεν* LSm. 5. *αἱ* om. LSm. 8. *πρὸς βορρᾶν, κυκλοῖ* om. m. 10. *ἐπανήκει* L²m. 11. *τὸ κείμενον* om. V. 17. *ὑπὲρ* LSm. 19. *τόδε*] + *τὸ* LSm. 21. *δύναται* VLS. 23. *κατὰ* om. V¹. 26. *ὑποκάτω* LSm. 27. *νεομηνία* L²m.

6. Eccl. i. 5, 6.

τοιαύτη γνῶσις—τῆς ἐπωφελοῦς μᾶλλον γινόμενοι γνώσεως, ἥτις ἐλπίδα χρηστὴν καὶ ὠφελίμην ἐμποιεῖ ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς, ἣν καὶ ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς διδόναι μᾶλλον τοῖς αὐτῷ πιστεύουσι, τοῖς δὲ ἀπιστοῦσιν δίκην ὀλέθριον. δείξομεν δὲ σὺν Θεῷ, διαγράφοντες ἐξ ἀντιστρόφου τὸ σχῆμα τῆς γῆς τὸ κατὰ τὸ βόρειον μέρος, ἵνα δυνηθῶμεν ἐκ μέρους πάλιν διαγράψαι τῶν ἄστρων τὸν κύκλον· ἔστιν δὲ οὕτως·

Ἡνίκα οὖν ἔνθεν δύνων ὁ ἥλιος διατρέχει κατὰ τὴν διακονίαν τῶν ἀοράτων δυνάμεων, καθὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ δοκεῖ, νύκτα κατὰ τὸ ἕτερον μέρος, τουτέστιν τὸ οἰκούμενον, ποιεῖ· ἡνίκα δὲ ἐκεῖθεν διατρέχει, ἐνθάδε νύκτα ποιεῖ· συλλήβδην δὲ κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον **D**
πάλιν διαγράψομεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ἔστιν δὲ οὕτως·

Παραγραφή.

Τοῦτο πάλιν τὸ μέρος τῆς γῆς, τὸ ἐπέκεινα τοῦ βοῤῥᾶ, ἐστὶν τὸ ἀοίκητον, ἔνθα διατρέχουσιν ἀπὸ δύσεως διὰ τοῦ βοῤῥᾶ ἐπὶ ἀνατολὰς, ὀρθὸν ὡς ἐπὶ τοίχου ὑπάρχον, ἐν ᾧ γινόμενος ὁ ἥλιος εἰς τὸ ἄλλο μέρος αὐτῆς τὸ οἰκούμενον νύκτα ἀπεργάζεται. κατὰ διάμετρον οὖν τοῦ πλάτους τῶν οἰκουμένων αὐτῆς μερῶν εὑρίσκεται ὕψος ἔχουσα ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ἀποκάτωθεν τοῦ Ὠκεανοῦ ἕως ἄνω τοῦ ὕψους αὐτῆς· ὅθεν μεσάζουσα τῷ φωτὶ τῶν ἄστρων, αἱ νύκτες καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐπακολουθοῦσιν[1].

Παραγραφή. 189 **A**

Ἀνάγκη ζητῆσαι τοὺς Χριστιανίζειν ἐθέλοντας, ἀπὸ τούτων τῶν ὀκτὼ, ἢ ἐννέα οὐρανῶν, εἰς ποῖον αὐτῶν ἀνελήφθη ὁ Χριστὸς, ἔνθα καὶ αὐτοὶ ἐλπίζουσιν ἀνελθεῖν, καὶ τί τὸ χρήσιμον τῶν ἄλλων ἑπτὰ, ἢ ὀκτὼ οὐρανῶν. ἡμεῖς μὲν γὰρ ὑποτιθέμενοι τὸ πρότερον σχῆμα, καθὰ τῇ Γραφῇ δοκεῖ, δύο χώρους λέγομεν γεγενῆσθαι, ἕνα

---

[1] Sub pictura quae sequitur habet V καὶ ταῦτα μὲν ὡς ἐνεδέχετο διαγραφῆναι πεποιήκαμεν ἀκολουθοῦντες τῇ θείᾳ γραφῇ· διαγράψωμεν τοίνυν καὶ κατὰ τοὺς ἔξω τὴν σφαῖραν καὶ ἴδωμεν εἰ δυνατὸν καθά φασιν κινεῖσθαι.

---

4. ἀδικοῦσι LSm. δείξωμεν V[1]. 5. κατὰ βόρειον (om. τὸ) Lm. 12. διαγραψωμεν V[1], διαγράφομεν m. 21. ἐπακολουθοῦσιν] Hic deficit S f. 69[v]. 24. ///αὐτῶν (ω ex o al. m.) L. ἀνελήλυθεν Lm. 25. οὗτοι m. 26. τὸ om. m. 28. καὶ ταῦτα—κινεῖσθαι om. m; L in margine ut σχόλιον habet, V sub pictura. ὅσον ἐδέχετο V. 29. διαγράψομεν L.

ἁρμόζοντα ταύτῃ τῇ καταστάσει, καὶ τὸν ἄλλον ἕνα ἁρμόζοντα τῇ μελλούσῃ, ἐπειδὴ καὶ ἐλπίδα τοιαύτην κεκτήμεθα, κρείττονα οὖσαν τῆς ἐνθάδε ζωῆς· καὶ ὑμεῖς ἐὰν τοιαύτην ἐλπίδα ὡς Χριστιανοὶ κέκτησθε, ἀνάγκη ἀπαιτηθήσεσθαι τὸ χρήσιμον τῶν ἄλλων ἑπτὰ, ἢ ὀκτὼ οὐρανῶν. οἱ γὰρ ἔξωθεν οἱ δοξάζοντες τὴν σφαῖραν, ἑαυτοῖς ἀκολουθοῦντες, οὔτε τοιαύτην ἐλπίδα ἐλπίζουσιν, οὔτε
B ὕδατα ἐπάνω τοῦ οὐρανοῦ εἶναι λέγουσιν, οὔτε συντέλειαν ἄστρων καὶ τοῦ κόσμου καταδέχονται ὁμολογεῖν· ἀλλ᾽ ἐν τῇ φθορᾷ διάγειν ἀϊδίως τὸν κόσμον ἐλπίζουσι. Ἔτι. εἰ ἡ πλανὴς σφαῖρα τὰς ἄλλας βίᾳ συμπεριφέρει ἀπὸ ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμὰς, ἡ ἔμπαλιν ἀναδρομὴ τῶν ἑπτὰ πλανητῶν πόθεν γίνεται; τῶν σφαιρῶν τὸ ἔμπαλιν κινουμένων, ἢ αὐτῶν τῶν ἄστρων; ἀλλ᾽ εἰ μὲν τῶν σφαιρῶν, πῶς δυνατὸν κατὰ ταυτὸν καὶ ἐπὶ δυσμὰς καὶ ἐπὶ ἀνατολὰς περιφέρεσθαι; εἰ δὲ τῶν ἄστρων, πῶς οὐράνια σώματα διατέμνουσιν οἱ πλανῆται; ἆρ᾽ οὐ πρόδηλον ὅτι σῶμα διατεμνόμενον οὐράνιον οὐκ ἔστιν; εἰ μὴ γὰρ φθαρτὸν εἴη, οὐκ ἂν τμηθείη. πῶς οὖν τὰ τοιαῦτα ὑποτίθεσθε;

C Ἔξωθεν ταύτης μὴ τόπου οἱουδήποτε, μὴ σώματος, μὴ στοιχείου μήτι τῶν τοῦ κόσμου μερῶν ὑπάρχοντος, πῶς αὐτήν φατε κινεῖσθαι; εἴπατε, μὴ φθονήσατε ἡμῖν· χωρὶς γὰρ τόπου, ἤτοι εὐρυχωρίας, ἀδύνατον κινεῖσθαι αὐτήν. δείξατε οὖν ἡμῖν δι᾽ οἱουδήποτε θέλετε ὀργάνου, ὅτι δυνατὸν αὐτὴν κινεῖσθαι ἄνευ τόπου ἢ σώματος, ἢ στοιχείου ἢ εὐρυχωρίας. καὶ μὴ λόγοις κενοῖς μόνον κομπάσητε, ὅτι φυσικοὶ τυγχάνετε. ἐπειδὴ δὲ καὶ ἔνιοι ὡς ὁ τόρνος βούλονται ὑπὸ κλώτακας στρέφεσθαι, ἢ ὑπὸ ἄξονα, ἢ ὡς ἅμαξα, ἢ ὡς ἡ μηχανὴ, δειξάτωσαν καὶ αὐτοὶ ἐν τίνι ἐρηρεισμένα τυγχάνει, ἢ ὁ κλώταξ, ἢ ὁ ἄξων, κἀκεῖνο πάλιν ἐπὶ τίνος, καὶ ἐπ᾽ ἄπειρον. πῶς οὖν φυσικὰ διαλέγεσθε; πῶς δὲ καὶ τὴν γῆν οὐ διήκει μέσην οὖσαν ὁ ἄξων καὶ περιστρέφει; πάλιν δὲ λέξατε οἱ τούτοις ἑπόμενοι, καὶ Χριστιανίζειν ἐθέλοντες, εἰς
D ποῖον χῶρον τῶν ὀκτὼ σφαιρῶν, ἢ τῆς ἐνάτης, τῆς λεγομένης παρά τισιν ἀνάστρου, εἰσελήλυθεν ὁ Χριστὸς, ἢ καὶ ἡμεῖς μέλλομεν εἰσιέναι; ἢ πῶς ὕδατα δύνανται εἶναι εἰς σφαῖραν στρεφομένην; ἢ πῶς ἐν τῇ συντελείᾳ πιπτόντων τῶν ἄστρων, ἔτι σώζονται αἱ

7. εἶναι om. Lm. 8. ἀλλ᾽—ἐλπίζουσι om. V. 9. ἔτι supra post ὁμολογεῖν (l. 8) ponunt Lm. ἀπλανὴς L. 17. ὑποτίθεσθε.] + ἐρώτησις. (rubrica) L. 19. μή τι[νος] m. τοῦ κόσμου om. m. 20. φθονήσητε VL. 21. ἡμῖν] + αὐτὴν Lm. 25. ὡς] ὡ V. κλότακας V, κλώτακος Lm. 26. ἄξονος L, ἄξωνος m. ἡ om. Lm. μηχανὴ] + η V. 29. διέχει m. 32. ἄναστρον m.

τοσαῦται ὑμῶν σφαῖραι; καὶ τί τὸ χρειῶδες αὐτῶν; ἆρ᾽ οὐ πρόδηλον ὅτι ἀνέλπιστα Χριστιανικῆς δόξης διαλέγεσθε; ταῦτα γὰρ εἰ μὴ τοῖς ἀνελπίστοις Ἕλλησιν, τοῖς μὴ ἐλπίζουσιν ἑτέραν κρείττονα κατάστασιν, οὐχ ἁρμόζει, οἵτινες ἀκολούθως ἑαυτοῖς τὸν κόσμον ἀϊδίως ὑποτίθενται, ἵνα σώζωνται αὐτοῖς ἡ τῶν σφαιρῶν πλουσία πληθὺς, ἐν αἷς ἀεὶ οἱ πλάνητες τὸν ἑαυτῶν δρόμον ἐκτελοῦσιν, ἐν ἄλλῃ δὲ καὶ οἱ ἀπλανεῖς, καὶ ἔχει πιθανότητα λόγου 192 **A** ἡ παρ᾽ αὐτῶν προφερομένη πλάνη. ὑμεῖς δὲ παντελῶς ἀπίθανα διαλέγεσθε, καὶ πλῆθος σφαιρῶν θέλετε, καὶ συντέλειαν κόσμου θέλετε, τὸ χρειῶδες τούτων οὐ δυνάμενοι λέγειν. ὁμοίως καὶ ὕδατα ἐπάνω σφαιρῶν στρεφομένων βούλεσθε, ἅπερ καταγέλαστα καὶ πάσης ἀνοίας ἀνάμεστα βούλεσθαι, καὶ ἐναντία ἑαυτοῖς καὶ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων διαλέγεσθε. καὶ ἐν ἓξ ἡμέραις θέλετε γεγενῆσθαι τὸ πᾶν, καὶ ποίησιν τρίτου οὐρανοῦ ἐν αὐταῖς μὴ εὑρίσκοντες ὀκτὼ καὶ ἐννέα τολμᾶτε λέγειν. πόση παρ᾽ ὑμῖν ἐπιστήμη, πόση παρ᾽ ὑμῖν σοφία, πόση σύνεσις, πόση ἐναντιότης! **Οὐδεὶς δύναται δυσὶν κυρίοις δουλεύειν** καλῶς τῷ Κυρίῳ λέλεκται, ἀλλ᾽ ἢ τῷ Θεῷ, τῷ Θεῷ, ἢ τῷ μαμωνᾷ, τῷ μαμωνᾷ. καὶ πάλιν αὐτὸς **B** διὰ Παύλου βοᾷ **Οὐ δύνασθε τραπέζης Κυρίου μετέχειν, καὶ τραπέζης δαιμονίων**, καὶ πάλιν, **Μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις. τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνης καὶ ἀνομίας; ἢ τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις Χριστοῦ πρὸς Βελιάρ; ἢ τίς μερὶς πιστοῦ μετὰ ἀπίστων; τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ Θεοῦ μετὰ εἰδώλων;**

Πῶς γὰρ πάλιν δυνατὸν τὴν γῆν, καθ᾽ ὑμᾶς μεσοτάτην τοῦ παντὸς οὖσαν, τὸν ἐπὶ τοῦ Νῶε ὑπομεῖναι κατακλυσμόν; ἢ πιστεύεσθαι πρώτην καὶ δευτέραν ἡμέραν πάλιν καλύπτεσθαι ὑπὸ ὑδάτων, καὶ τῇ τρίτῃ μετὰ τὸ συναχθῆναι τὸ ὕδωρ, φανῆναι αὐτὴν, καθὰ γέγραπται ἐν τῇ Γενέσει; ἀλλὰ καὶ τὸ σοφώτερον, ἀντίποδας ὑποτίθεσθε τοὺς ἀνθρώπους ἐν ὅλῃ τῇ γῇ περιπατοῦντας. διαγράφομεν **C** τοίνυν καθ᾽ ὑμᾶς τὴν γῆν καὶ τοὺς ἀντίποδας· καὶ πᾶς τις ἐν ὑμῖν ἔχων ὄψεις ὑγιεῖς καὶ λογισμοὺς σώφρονας, περιστρέψει ὡς ἂν

5. ἀΐδιον m. σώζονται V^1, σώζηται L^2m. 6. πλανῆται L^2m. 9. κόσμου] + οὐ Lm. 11. ὅπερ V^1. 12. βούλεσθαι om. L^2m, βούλεσθε V^2. 13. διαλέγεσθαι VL^1. 18. Θεῷ Θεῷ V^2 (del. τῷ). μαμωνᾷ μαμωνᾷ V^2 (del. τῷ). μαμμωνᾷ (bis) Lm. 21. δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ m. ἢ τίς] τίς δὲ Lm. 22. Χριστῷ m. Βελιάλ m. πιστῶν L, πιστῷ m. ἀπίστου m. 24. μεσαιτάτην Lm. 26. ὑπὸ] + τῶν Lm. 27. μετὰ τὸ] μετὰ (om. τὸ) V. 31. περιτρέψει m.

17. Matt. vi. 24. 19. 1 Cor. x. 21. 20. 2 Cor. vi. 14—16.

βούληται τὴν γῆν, καὶ εἰπάτω, εἰ πάντες οἱ ἀντίποδες δύνανται ὄρθιοι κατὰ ταὐτὸν εἶναι· ἀλλ' οὐκ ἂν δείξωσιν εἰ καὶ ἀναισχύντως ἐροῦσιν. οὕτως οὖν πρὸς τὰς ὑμετέρας πλαστὰς καὶ οὐκ ἀληθεῖς ὑποθέσεις, καὶ τὰ συμπεράσματα τῶν ὑμετέρων λόγων ἀνώμαλα, καὶ ἀκατάλληλα, καὶ ἀσύστατα, καὶ κλόνον οὐ τὸν τυχόντα ὑπομένοντα, καὶ περιφορὰν πλείονα τῆς ἀστάτου καὶ περιφερομένης παρ' ὑμῖν μυθικῆς σφαίρας. διὸ, φιλόχριστε Πάτερ, *τοῦτο γὰρ τοῦ λόγου τοῦ τετάρτου τέλος ποιησάμενος ἄρξομαι, μετὰ τὴν διαγραφὴν τῶν ἀντιπόδων, καὶ τοῦ πέμπτου λόγου, ὡς ἐπήγγελμαι*
D *τῇ σῇ φιλοθέῳ ψυχῇ, τῆς σκηνῆς τὴν διαγραφὴν τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ ὑπὸ* Μωϋσέως *κατασκευασθείσης ποιήσασθαι, βουλήσει τοῦ πάντων ἡμῶν* Σωτῆρος Θεοῦ[1].

ΛΟΓΟΣ Ε'.

Ἐν *ᾧ ἐστιν τῆς σκηνῆς ἡ διαγραφὴ, καὶ τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων ἡ συμφωνία.*

Περὶ *δὲ τῆς σκηνῆς τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ διὰ* Μωσέως *κατασκευασθείσης, καιρὸς λοιπὸν καὶ αὐτῆς τὴν διαγραφὴν ποιήσασθαι, καθὰ καὶ παρελάβομεν ἐκ τοῦ θειοτάτου διδασκάλου ἀνδρὸς, ἀπὸ τῆς θείας* Γραφῆς *τὰς ἀφορμὰς καὶ τὰς μαρτυρίας ποιησαμένου, ἀρξα-*
193 **A** *μένου ἀπὸ τῆς ἐξόδου αὐτῶν τῆς ἐξ* Αἰγύπτου, *ἡνίκα τὰ πρωτότοκα τῶν* Αἰγυπτίων *ἐτελεύτων, τὴν ὑστέραν πληγὴν δεξάμενα διὰ* Μωσέως, *ὅτε καὶ τὸ* Πάσχα *ἔφαγον θύσαντες οἱ* Ἰσραηλῖται *ὄρθιοι, περιεζωσμένοι τὰς ὀσφύας, καὶ τὰς ῥάβδους ἐν ταῖς χερσὶ κατέχοντες, ἕτοιμοι πρὸς ἔξοδον, τῇ πρώτῃ τοῦ πρώτου μηνὸς ἀφ' ἑσπέρας, τεσσαρεσκαιδεκάτην ἤδη ἐχούσης τῆς σελήνης. ὅπερ σκιὰν καὶ τύπον ἐτέλουν τῶν μελλόντων γίνεσθαι ἐπὶ τοῦ* Δεσπότου

---

[1] Post finem libri IV habet L picturam, cui est titulus *οἱ παρὰ τῶν ἔξω λεγόμενοι ἀντίποδες.* In margine picturae scripta sunt haec verba *ὀρθίου ὄντος τοῦ σχήματος τοῦ ἀνθρώπου κατὰ ταὐτὸν οἱ τέσσαρες ἱστάμενοι πῶς οὐκ εἰσὶν ὄρθιοι; ἀλλ' ὅπου δ' ἂν στρέψῃς αὐτοὺς οἱ τέσσαρες οὐκ εἰσὶν ὄρθιοι. πῶς οὖν δυνατὸν δέξασθαι τὰς τοιαύτας ψευδεῖς ὑποθέσεις; πῶς δὲ πάλιν ἐπὶ τοὺς τέσσαρας κατὰ ταὐτὸν δύναται ὑετὸς γένεσθαι; ὅπερ οὖν ἡ φύσις καὶ ὁ νοῦς οὐ παραδέχεται τί μάτην ὑποτίθεσθε;*

---

2. *καταυτον* L[1]. 3. *ἐροῦσιν*] Hic deficit V fol. 41v. 7. In margine habet L scholium [ ]*γισθεν* [ ]*φύλλων* [ ] *τὸ σῆμ*: 13. ΛΟΓΟΣ Ε'] Hic incipit S fol. 70. 19. *ποιησάμενος, ἀρξάμενος* McCrindle. 20. *ἐξ* om. L[1]. *ἡνικα//// τὰ* L.

Χριστοῦ, ἀφέσεως λέγω δουλείας τυραννικῆς, καὶ ἀνακτίσεως κόσμου ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐκτελουμένης, καὶ καταπαύσεως ἀνθρώπων αἰωνίας. ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ καιρῷ φαίνεται καὶ ὁ κόσμος παρὰ Θεοῦ παραχθεὶς, καὶ ἀρχὴν ἐσχηκὼς ἐν αὐτῷ· ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ Νῶε, μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, ἀρχὴ πάλιν κόσμου· ἐν **B** αὐτῷ πάλιν ἐξ Αἰγύπτου ἐλευθερία τῶν Ἰσραηλιτῶν· ἐν αὐτῷ πάλιν καὶ ἡ σύλληψις τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ κατὰ σάρκα ἐκ τῆς Παρθένου γεγένηται, τοῦ δευτέρου Ἀδὰμ, τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς δευτέρας καταστάσεως· καὶ ἐν αὐτῷ ἡ ἀνάστασις ἡ ἀπὸ νεκρῶν γενομένη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ σάρκα. φασὶ δὲ καὶ τὴν καθολικὴν ἀνάστασιν ἐν αὐτῷ πάλιν γενέσθαι. μαρτυροῦσι δὲ τῷ καιρῷ καὶ οἱ ἔξωθεν, κλέπται ὑπάρχοντες, ἰδίαν δόξαν ἡγούμενοι, ἀρχὴν κύκλου ζωδιακοῦ τὸν Κριὸν ὑποτιθέμενοι, ἐν ᾧπερ ὁ πρῶτος μὴν κατὰ τὴν θείαν Γραφὴν ὑπάρχει, σαφὴς ἔλεγχος αὐτῶν καὶ ἐν τούτῳ γινόμενος, μάλιστα καὶ ἀρχὴν κύκλου παρέχοντες ὅπερ γελοῖον κατ᾽ αὐτοὺς ὑπάρχει. οὐδὲν δὲ αὐτοῖς ἀγαθὸν ἐνυπάρχει, ὃ μὴ ἔκλεψαν ἐκ τῆς θείας Γραφῆς· τύφῳ δὲ **C** κατεχόμενοι, καὶ ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους θέλοντες εἶναι, ὡς ἰδίοις τοῖς ἀλλοτρίοις κέχρηνται.

ὅτι δὲ σκιᾶς τάξιν ἐπέχει ὁ νόμος μελλόντων τινῶν, μαρτυρεῖ ὁ Ἀπόστολος βοῶν **Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων**, σκιὰν φήσας, ὡς ἂν ὅτε τις σκιαγραφήσει ἄνθρωπον, μὴ ποιήσει δὲ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, τουτέστιν ὄψεις καὶ μέλη πάντα, ἵνα γνωρισθῇ ὁποῖος τυγχάνει ἢ παλαιὸς, ἢ νέος, ἢ εὐπρεπὴς, ἢ ἀπρεπὴς, ἀλλὰ μόνον τὸ μέγεθος τοῦ σώματος σκιαγραφήσει· οὕτω καὶ εἰκόνα λέγει αὐτὰς τὰς ὄψεις καὶ τοὺς χαρακτῆρας, τουτέστι τὰ δι᾽ ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ἐκτελούμενα μυστήρια, **D** ἀναγέννησίν τε λέγω τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος, καὶ μετάληψιν μυστηρίων. αὐτὰ δὲ πάλιν τὰ πράγματα καλεῖ αὐτὴν τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, τὴν μεταστοιχείωσιν τῶν σωμάτων ἡμῶν, τὴν ἀπὸ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν μεταβολὴν, τὴν τῆς ψυχῆς ἀντὶ τροπῆς ἀτρεπτότητα, καὶ τελείαν γνῶσιν ἀντὶ μερικῆς, τὸ οἰκητήριον, καὶ τὴν κατάπαυσιν, καὶ τὴν εἴσοδον τὴν εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀντὶ τῶν ἐπιγείων οὐράνια, ἀντὶ προσκαίρων αἰώνια. ταῦτα δὲ πάντα διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατωρθώθη τῷ γένει τῶν ἀνθρώ-

13. ἡγούμενοι] + καὶ L²m.

21. Hebr. x. 1.

πων. σκιὰν οὖν τούτου τὸν νόμον καλεῖ· εἰκόνα δὲ καὶ χαρακτῆρας, τὰ διὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπιτελούμενα μυστήρια, οἷόν τι λέγω, τὸν ἀμνὸν τὸν θυόμενον, ἀντὶ τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ, καθάπερ καὶ ὁ
196 **A** *ἀπόστολος Παῦλος λέγει,* Καὶ γὰρ καὶ τὸ Πάσχα ἡμῶν ἐτύθη Χριστός· *καὶ Ἰωάννης δὲ ὁ Βαπτιστὴς οὕτως λέγει,* Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. *εἶτα τὴν ἐκ τούτου γινομένην ἐπ' ἐκείνοις μὲν τοῖς Ἰσραηλίταις τότε φυγὴν ἀπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ καὶ τῆς δουλείας τοῦ Φαραὼ, ἡμῖν δὲ ἀπὸ τοῦ διαβόλου καὶ τῆς δουλείας τοῦ βαρυτάτου νόμου· ἐκείνοις διάβασις θαλάσσης καὶ ἐρήμου διαγωγὴ, καὶ νόμου δόσις, καὶ σκηνοπηγία, ἡμῖν διάβασις βαπτίσματος, καὶ διαγωγὴ Ἐκκλησίας καὶ Πνεύματος ἁγίου δωρεά· ἐκείνοις ἐκ πέτρας ἄφθονον εἰς ζωὴν ὕδωρ, ἡμῖν μυστήρια ζωοποιά· ἐκείνοις ἡ τῆς ἐπαγγελίας γῆ κατάπαυσις, ἡμῖν οὐρανὸς ἀχειροποίητος κατάπαυσις· ἐκείνοις πρόσκαιρος ζωὴ, ἡμῖν αἰωνία ζωὴ, δικαιοσύνη τε, καὶ ἁγιασμὸς, καὶ ἀπολύτρωσις, καὶ μακαριότης.*
B *ἐκεῖνα τοίνυν ὡς ἐν τάξει σκιαγραφίας ὑπάρχουσι, τὰ ἡμέτερα δὲ αὐτῶν τῶν πραγμάτων εἰκόνες καὶ χαρακτῆρες· αὐτῶν δὲ τῶν πραγμάτων ἐντὸς οὔπω ἐγενόμεθα, μέλλομεν δὲ ἐκ τῶν νεκρῶν ἀνίστασθαι. εἰ μὴ γὰρ ὁ Δεσπότης Χριστὸς μόνος κατὰ σάρκα ἐντὸς τῶν πραγμάτων οὐκ ἐγένετο, πρῶτος πάντων αὐτὸς ἀναστὰς ἀπὸ τῶν νεκρῶν.*

Κατασπευδόντων τῶν Αἰγυπτίων τοὺς Ἰσραηλίτας ἐξελθεῖν ἐκ τῆς Αἰγύπτου, αὐτὸ τὸ σταὶς αὐτῶν ὃ ἐφύρασαν εἰς ἀζύμους, μὴ καταλαβόντες ὀπτῆσαι, ἐπ' ὤμων ἔλαβον. ἐξελθόντων οὖν αὐτῶν, καὶ τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ προσεγγιζόντων, ὁ Αἰγύπτιος Φαραὼ
C *μεταμεληθεὶς καὶ στρατοπεδεύσας κατεδίωξεν ὄπισθεν, φθάσας δὲ αὐτοὺς πλησίον τῆς θαλάσσης ἀπέναντι τῆς ἐπαύλεως, ἀναμέσον Μαγδωλοῦ, καὶ ἐξ ἐναντίας Βεελσεφών. λοιπὸν ἤδη ἑσπέρας καταλαβούσης, τὴν νύκτα ἐκείνην ὁ στύλος τῆς νεφέλης, ἤτοι τοῦ πυρὸς, ὁ διαπαντὸς προάγων καὶ καθοδηγῶν αὐτοὺς, ἐλθὼν ὄπισθεν αὐτῶν, ἐκώλυσε τοὺς Αἰγυπτίους συμμίξαι τοῖς Ἰσραηλίταις. εἶτα λοιπὸν ἡμέρας μελλούσης γίνεσθαι, βοησάντων πρὸς Θεὸν τῶν Ἰσραηλιτῶν, κελεύει ὁ Θεὸς τῷ Μωϋσῇ τύψαι τῇ ῥάβδῳ τὴν θάλασσαν καὶ διαῤῥῆξαι αὐτήν. ποιήσας οὖν τὸ προσταχθὲν καὶ*

1. *τούτων* L^2m. 7. *ὀλοθρευτοῦ*] + *ἀγγέλου* L. 19. *σάρκα*] + *ἕτερος τοῦ* L^2; + *ἕτερός τε οὐ* m. 22. *κατασπευδόντων*] + *οὖν* L^2m. 23. *αὐτῶν*] + *χερσὶ* L (in marg.) m. 26. *δὲ* om. L^2m. 28. *καὶ λοιπὸν* L^2m.

4. 1 Cor. v. 7. 5. John i. 29.

τύψας διαιρεῖ τὸ ὕδωρ, ἔνθεν κἀκεῖθεν τεῖχος γενόμενον, καὶ διαπερῶσιν οἱ Ἰσραηλῖται· *οἱ* Αἰγύπτιοι *δὲ μετὰ τῶν ἁρμάτων πάντες, ὅτε κατὰ μέσον ἐγένοντο τῆς θαλάσσης, διώκοντες τοὺς* Ἰσραηλίτας, **D** *τοῦ ὕδατος ἐπαναστρέψαντος ἐπ' αὐτοὺς θεηλάτῳ ὀργῇ, ἀπώλοντο καταποντωθέντες. ἔστι δὲ αὐτὸς ὁ τόπος ἐν τῷ λεγομένῳ* Κλύσματι, *ἀπερχομένων δεξιᾷ ἐπὶ τὸ ὄρος. ἔνθα καὶ τὰ ἴχνη τῶν τροχῶν τῶν ἁρμάτων αὐτῶν φαίνονται, ἕως θαλάσσης ἀπὸ ἱκανοῦ τόπου φαινόμενα, καὶ εἰσέτι καὶ νῦν σωζόμενα, εἰς σημεῖα τοῖς ἀπίστοις, οὐ τοῖς πιστοῖς.*

Παραγραφὴ *εἰς τὴν σύλληψιν τοῦ* Κυρίου.

Τοῦ Ζαχαρίου *δεκάτῃ τοῦ ἑβδόμου μηνὸς εἰσελθόντος εἰς τὸν ναὸν, κατὰ τὴν τοῦ νόμου παράδοσιν, καὶ εὐαγγελισθέντος ποιῆσαι τὸν* Ἰωάννην *ἐκ τῆς* Ἐλισάβετ, *τῷ ἕκτῳ μηνὶ αὐτῆς καὶ ἡ* Παρθένος *εὐηγγελίσθη, ὡς εἶναι τῷ πρώτῳ μηνὶ ἀρχήν. δεκάτῃ γὰρ τοῦ ἑβδόμου μηνὸς εὐαγγελισθεὶς ὁ* Ζαχαρίας, *καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μηνὶ* 197 **A** *καὶ ἡ* Ἐλισάβετ *συλλαβοῦσα, δῆλον ὅτι ἓξ ἦσαν μῆνες παρελθόντες τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ ἓξ ἔτι λοιπαζόμενοι παρὰ τὰς δέκα ἡμέρας ἐκείνας, ἢ καὶ ἄλλας δύο, ἢ τρεῖς, ἢ ἑπτὰ, ἕως ὅτε ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ὁ* Ζαχαρίας, *ὡς εἶναι ἡμέρας ρξη' ἢ ρξζ' ἢ ρξγ'. ἡ ἀρχὴ οὖν τῆς συλλήψεως τοῦ* Κυρίου, *τουτέστιν ἡ ἀρχὴ τοῦ πρώτου μηνὸς, ἕκτος μὴν ἦν πάντως τῇ* Ἐλισάβετ, *κατὰ τὴν τῶν* Εὐαγγελίων *παράδοσιν· ἀεὶ γὰρ ὁ* Θεὸς *ταύτην τὴν τάξιν ἐφύλαξεν καὶ φυλάττει. ἔνεστι δὲ γνῶναι, ἐπειδὴ καὶ πάντες αὐτὴν τὴν γένναν τοῦ* Χριστοῦ *πληρουμένου τοῦ ἐννάτου μηνὸς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πρώτου μηνὸς ποιοῦμεν, τουτέστι* Χοιὰκ *κη'. οἱ δὲ* Ἱεροσολυμῖται, *ὡς ἐκ τοῦ μακαρίου* Λουκᾶ *λέγοντος περὶ τοῦ βαπτισθῆναι τὸν* Κύριον ἀρχόμενος ὡς ἐτῶν λ', *τοῖς* Ἐπιφανίοις **B** *ποιοῦσι τὴν γένναν. καὶ ἀληθεύει μὲν καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς καὶ οἱ* Ἱεροσολυμῖται· *οὐχ ἡ ἀκρίβεια δὲ οὕτως ἔχει, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ γέννᾳ ἐγένετο καὶ τὸ βάπτισμα, ὥς φασι καὶ ὁ* Λουκᾶς *καὶ οἱ* Ἱεροσολυμῖται. *ἐξ ἀρχαιόθεν δὲ ἡ* Ἐκκλησία, *ἵνα μὴ τὰς δύο ἑορτὰς ὁμοῦ ποιοῦσα λήθην ποιήσῃ μιᾶς ἐξ αὐτῶν, ἐνομοθέτησε μεσάζειν δώδεκα ἡμέρας κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀποστόλων, καὶ*

1. *κἀκεῖθεν*] *καὶ ἔνθεν* m. 8. *σημεῖον* L^2m. 14. *ἀρχὴ* LS. 21. *μὴν*] *μὲν* m. 27. *Κύριον*] *Χριστὸν* m. *ἀρχόμενος ὡς*] *ἀρχόμενον* m.

27. Luke iii. 23.

οὕτως γίνεσθαι τὴν ἑορτὴν τῶν Ἐπιφανίων, ὥσπερ ἐνομοθέτησε καὶ τὴν τεσσαρακονθήμερον νηστείαν τοῦ Κυρίου, ἣν πρὸς τὸν διάβολον μέλλων ἀγωνίζεσθαι ἐνήστευσεν, συντελεῖσθαι ἐν τῇ τοῦ Κυρίου ἀναστάσει, ἵνα καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸν τύπον, ὅσον ἐκδέχεται, ἀγωνιζόμενοι καὶ μιμούμενοι, παραλάβωμεν τὸ πάθος καὶ τὴν
C *ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου. οὐ μέντοι ταῖς αὐταῖς ἡμέραις ἐγένετο. οὕτως οὖν καὶ τὰ Ἐπιφάνια τοῦ Δεσπότου ἡμῶν Χριστοῦ ἐνομοθέτησεν γίνεσθαι μετὰ δεκάδυο ἡμέρας τῆς γενέσεως αὐτοῦ. μόνοι δὲ οἱ Ἱεροσολυμῖται ἐκ στοχασμοῦ πιθανοῦ, οὐκ ἀκριβῶς δὲ, ποιοῦσι τοῖς Ἐπιφανίοις· τῇ δὲ γέννᾳ μνήμην ἐπιτελοῦσι τοῦ Δαυὶδ καὶ Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου, οὐ πάντως τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ τῶν δύο τελευτησάντων, ἀλλ' ὥς γε οἶμαι, ἵνα καὶ αὐτοὶ μὴ ἔξωθεν τῆς ἑορτῆς μείνωσιν τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν τοῦ Χριστοῦ, ἐκτελοῦσι μνήμην πάντες, τὸν Θεὸν διὰ πάντων δοξάζοντες. ἀμήν.*

Ἡ μετὰ τὴν ἔξοδον ἐν ἐρήμῳ τῶν Ἰσραηλιτῶν διάβασις.

D *Παρελθόντων οὖν τῶν Ἰσραηλιτῶν εἰς τὸ πέραν εἰς τὸν λεγόμενον Φοινικῶνα, ἤρξαντο βαδίζειν τὴν ἔρημον Σοὺρ, τοῦ Θεοῦ ἡμέρας νεφέλην αὐτοῖς εἰς σκέπην διαπετανύντος ἀπὸ τοῦ καύσωνος τοῦ ἡλίου, καὶ ὁδηγῶν αὐτοὺς ἐν αὐτῇ, καὶ νυκτὸς ἐν στύλῳ πυρὸς φαίνων, καὶ καθοδηγῶν αὐτοὺς πᾶσαν τὴν ἔρημον, καθὼς γέγραπται* **Διεπέτασε νεφέλην εἰς σκέπην αὐτοῖς, καὶ πῦρ τοῦ φωτίσαι αὐτοῖς τὴν νύκτα.** *ἔστιν οὖν καταγράψαι καὶ τοῦτο τοιῶσδε·*

Εἶτα πάλιν ὁδεύσαντες ἀπὸ τῆς Μεῤῥᾶς, ἦλθον εἰς Ἐλεὶμ, ἣν νῦν καλοῦμεν Ῥαϊθοῦ, ἔνθα ἦσαν δεκάδυο πηγαὶ, καὶ ο' στελέχη
200 **A** *φοινίκων. αἱ μὲν πηγαὶ εἰσέτι καὶ νῦν σώζονται. οἱ δὲ φοίνικες πολὺ πλείους ἐγένοντο. ἕως δὲ τῶν ἐνταῦθα, δεξιᾷ τὴν θάλασσαν εἶχον, καὶ ἐξ εὐωνύμων τὴν ἔρημον· ἀπὸ δὲ τῶν ἐνταῦθα τὴν ἄνω ἐπὶ τὸ ὄρος βαδίζουσιν, ὀπίσω λοιπὸν τὴν θάλασσαν ἐάσαντες, τὰ πρόσω δὲ τὴν ἔρημον βαδίζοντες. ἔνθα γενομένων ἀνὰ μέσον Ἐλεὶμ καὶ τοῦ Σιναίου ὄρους, ἐκεῖ κατελήλυθεν ἐπ' αὐτοὺς τὸ μάννα· ἔνθα καὶ πρώτως ἐσαββάτισαν κατὰ τὰς ἐντολὰς, ἃς δέδωκεν ὁ Θεὸς*

2. *τεσσαρακοντήμερον* L^1S. 7. Χριστοῦ] Ἰησοῦ m. 8. *δυωκαίδεκα* m. *γεννέσεως* S, *γεννήσεως* L^2m. 11. *καὶ* ante *τῇ αὐτῇ* transp. m. 15. *ἡ* om. L^1m. 19. *ὁδηγοῦντος* L^2m. 20. *φαίνοντος* L^2m. *καθοδηγοῦντος* L^2m. 23. Ἐλεεὶμ m. 24. *δυοκαίδεκα* m. *καὶ—πηγαὶ*] *αἳ* Lm. 28. *τοῦ ὄρους* m.

21. Ps. cv. 39.

τῷ Μωϋσῇ ἀγράφως ἐν Μεῤῥᾷ. ἔστιν οὖν καὶ ταῦτα διαγράψαι οὕτως[1]·

Καταντήσαντες ἐνταῦθα εἰς Ἐλεὶμ ἀπὸ τῆς Μεῤῥᾶς, καὶ πάλιν ὁδεύσαντες ἀνὰ μέσον Ἐλεὶμ καὶ τοῦ Σιναίου ὄρους εἰς τὴν ἔρημον εἰς ἣν ἐκεῖ καὶ ὀρτυγομήτρα κατῆλθεν ἐπ' αὐτοὺς εἰς ἑσπέραν, καὶ εἰς τὸ πρωῒ τὸ μάννα, ἐκεῖ πάλιν ἤρξαντο πρῶτον σαββατίζειν, **B** τοῦ μάννα διατηρουμένου ἀπὸ τῆς ἕκτης καὶ τοῦ σαββάτου, ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρᾳ μὴ δυναμένου μεῖναι, ἀλλ' ἐπόζοντος καὶ ἀφανιζομένου· καὶ διὰ τοῦτο διδασκόμενοι σαββατίζειν· ἠθέλησαν γάρ τινες καὶ τῷ σαββάτῳ συλλέξαι, καὶ οὐχ εὗρον, καθὰ γέγραπται.

Εἶτα πάλιν παρενέβαλον εἰς Ῥαφιδὶν, εἰς τὴν νῦν λεγομένην Φαράν. καὶ διψεύσαντες, πορεύεται κατὰ πρόσταξιν Θεοῦ ὁ Μωϋσῆς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων (καὶ ἡ ῥάβδος ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ) εἰς Χωρὴβ τὸ ὄρος, τουτέστιν ἐν τῷ Σιναίῳ, ἐγγὺς ὄντι τῆς Φαρὰν ὡς ἀπὸ μιλίων ἕξ. καὶ ἐκεῖ πατάξαντος τὴν πέτραν, ἐῤῥύησαν ὕδατα πολλὰ, καὶ ἔπιεν ὁ λαὸς, καθάπερ καὶ Δαυῒδ ἐν Ψαλμοῖς βοᾷ, Διέῤῥηξεν πέτραν ἐν ἐρήμῳ, καὶ ἐπότισεν αὐτοὺς ὡς ἐν ἀβύσσῳ πολλῇ, καὶ πάλιν, Διέῤῥηξεν πέτραν, καὶ ἐῤῥύησαν ὕδατα, ἐπορεύθησαν ἐν **C** ἀνύδροις ποταμοί, καὶ πάλιν, Καὶ ἐξήγαγεν ὕδωρ ἐκ πέτρας, καὶ κατήγαγεν ὡς ποταμοὺς ὕδατα. ὁ δὲ Ἀπόστολος Παῦλός φησιν Ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας· ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστὸς, ἵνα εἴπῃ, Ὅπερ ἐκείνους ἐκ τῆς πέτρας δαψιλὲς ὕδωρ ἀκολουθοῦν ἀφθόνως ἐπότιζεν, οὕτως ἡμῖν ζωοποιὰ νάματα παρέχεται ὁ Χριστὸς διὰ τῶν μυστηρίων, οὗ τύπος ἦν ἡ πέτρα. κἀκεῖ δὲ πάλιν καταπολεμήσαντες τὸν Ἀμαλὴκ ἐτροπώσαντο· ἐκεῖ πάλιν ὑπαντᾷ Ἰοθὼρ τῷ γαμβρῷ αὐτοῦ τῷ Μωϋσῇ, μετὰ δύο παίδων αὐτοῦ καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ· ἦν γὰρ ὁ Μωϋσῆς ἀποστρέψας τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα.

---

[1] *οὕτως*] In margine picturae habent LS glossam [*ἐν*]*ταῦθα συλλέξαντες ἕνα γομὼρ, μέτρον οὕτω καλούμενον, ἐνέβαλον εἰς ἄγγος χρυσοῦν, στάμνον οὕτως καλούμενον,* [*ταῦτ*]*α συνέταξεν αὐτοῖς Κύριος εἰς διατήρησιν ταῖς μετὰ ταῦτα γενεαῖς καὶ ἔθηκαν εἰς τὴν κιβωτὸν τοῦ μαρτυρίου //// καὶ τὴν σκηνὴν ἐποίησαν. ἐχορηγήθη δὲ αὐτοῖς καὶ ἡ ὀρτυγομήτρα, τριάκοντα ἡμέρας, τὸ δὲ μάννα //// τεσσαράκοντα.*

---

5. *ἦν*] *τὴν* m. 9. *τούτου* L². 12. *διψευσάντων* (-*ψη*- L) *αὐτῶν* L²m. 15. *κατάξαντος* m. 16. ὁ Δαυῒδ m. 20. Παῦλος om. m. 21. *ὅσπερ* S², *ὥσπερ* m. 22. *ἐπότισεν* m. 23. ὁ om. S. 27. *τέκνα*] Hic deficit L fol. 104ᵛ. In m addita sunt haec verba *ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, ὅστις ἐξήγαγόν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου* 200 **D**

17. Ps. lxxviii. 15. 18. Ps. cv. 41. 19. Ps. lxxviii. 16.
20. 1 Cor. x. 4.

ἡνίκα εἶδεν τὴν ὀπτασίαν τοῦ ἀγγέλου ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἐμαλακίσθη. ἔνθα καὶ τὸν ἄλλον υἱὸν Ἡσεπφώρα ἀκρόβυστον ὄντα περιέτεμεν. ἔστιν οὖν καὶ ταῦτα διαγράψαι οὕτως.

....

τρίτῳ δὲ μηνὶ ἦλθον εἰς τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ, καὶ διαφόρως λαλήσας τῷ Μωυσῇ ἐν στύλῳ νεφέλης, μετὰ ταῦτα δείκνυσιν ὁ Θεὸς τῷ λαῷ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ὀπτασίαν, ὥστε πτοεῖσθαι τὸν λαὸν καὶ φοβεῖσθαι σφόδρα, τοῦ ὄρους φλεγομένου καὶ τοῦ καπνοῦ ὡς ἀπὸ καμίνου ἀνίοντος. καὶ σκότος καὶ γνόφος παρῆν καὶ θύελλα, καὶ φωναὶ σαλπίγγων ἠχουσῶν ἐγίνοντο. κἀκεῖ ἀναγαγὼν τὸν μέγα[ν] Μωυσέα καὶ κρύψας ἐν τῇ νεφελῇ ἄσιτον ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας, τότε δείκνυσιν αὐτῷ δι' ὀπτασιῶν πῶς ἤρξατο ποιῆσαι τὸν κόσμον. καὶ παρέτεινεν τὴν ποίησιν ἐπὶ ἓξ ἡμέραις, καὶ τῇ ἑβδόμῃ κατέπαυσεν. καὶ οὕτως δίδωσι τὸν νόμον ἐγγράφως. ἔστιν οὖν ἡ διαγραφὴ τῶν προειρημένων οὕτως.

....

αὐτοῖς, οὐδ' οὐ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς. γ' Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ· οὐ γὰρ μὴ καθαρίσῃ Κύριος τὸν λαβόντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ. δ' Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων, ἁγιάζειν αὐτήν. Ἓξ ἡμέρας ἐργᾷ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου· τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ζ' Σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου· οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἔργον, σὺ καὶ ὁ υἱός σου, καὶ ἡ θυγάτηρ σου,
201 A ὁ παῖς σου, καὶ ἡ παιδίσκη σου, ὁ βοῦς σου, καὶ τὸ ὑποζύγιόν σου, καὶ ὁ προσήλυτος ὁ παροικῶν ἐν σοί. ε' Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένῃ ἐπὶ τῆς γῆς. ϛ' Οὐ φονεύσεις. ζ' Οὐ μοιχεύσεις. η' Οὐ κλέψεις. θ' Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ. ι' Οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου, οὐδὲ τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, οὐδὲ τὸν παῖδα αὐτοῦ, οὐδὲ τὴν παιδίσκην αὐτοῦ, οὐδὲ τοὺς βόας αὐτοῦ, οὐδὲ τὸ ὑποζύγιον αὐτοῦ, οὐδὲ πᾶν κτῆνος αὐτοῦ, οὐδὲ ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστί.

δουλείας. οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ. οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς. οὐ προσκυνήσεις, omissis *ἡνίκα—οὕτως* (p. 141, ll. 1—14).

3. *οὕτως*] Hic deficit S fol. 74[v]. Incipit post unius paginae lacunam in verbo *τρίτῳ*. 14. *οὕτως*] Post hoc verbum habet S picturam ; inde reliqua pagina ; spatium fortasse 9 vel 10 versuum deest. Incipit fol. 76 verbis *οὐ λήψῃ* (l. 15). 15. *αὐτοῖς*] Incipit L fol. 105. 21. *ε'* om. Lm. 22. *ϛ'* om. Lm. *ζ'* om. m. 23. *η'* om. m. *θ'* om. Lm. 24. *ι'* om. Lm.

15. Ex. xx. 6—17.

Τὸ *κείμενον.*

Λοιπὸν[1] *κατεληλυθότος αὐτοῦ ἐκ τοῦ ὄρους προστάττεται ὑπὸ Θεοῦ ποιεῖν τὴν σκηνήν, ᾗ τύπος ἦν ὧν ἑωράκει ἐν τῷ ὄρει, λέγω δή, τοῦ παντὸς κόσμου τὸ ἐκμαγεῖον·* **Ὅρα γάρ,** *φησίν,* **ποιήσεις πάντα** B **κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει.** *ὁ δὲ μακάριος Παῦλος ὁ ἀπόστολος τὴν μὲν πρώτην σκηνὴν τύπον τοῦ κόσμου τούτου ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ εἶπεν εἶναι· φησὶν γάρ* **Εἶχεν μὲν γὰρ καὶ ἡ πρώτη δικαιώματα λατρείας, τό τε ἅγιον κοσμικόν. σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ ἥ τε λυχνία καὶ ἡ τράπεζα καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται Ἅγια.** *εἰπὼν μὲν αὐτὴν κοσμικόν, ὡσανεὶ τύπον τοῦ κόσμου τούτου, ἐπήνεγκεν* **Ἐν ᾗ ἥ τε λυχνία,** *ἵνα εἴπῃ, τοὺς φωστῆρας,* **καὶ ἡ τράπεζα,** *τουτέστιν ἡ γῆ,* **καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων,** *ἵνα εἴπῃ τοὺς ἐνιαυσίους καρποὺς αὐτῆς, ἥτις, φησίν,* **λέγεται Ἅγια,** *ἵνα δηλώσῃ, τὴν πρώτην σκηνήν. εἶτα καὶ περὶ τῆς δευτέρας φησίν,* **Τοιοῦτον** C **ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τῶν ἁγίων λειτουργός, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος καὶ οὐκ ἄνθρωπος.** *καὶ πάλιν,* **Χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, τουτέστιν, οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, οὐδὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος·** *καὶ πάλιν,* **Οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ὁ Χριστὸς ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ,** *ἀληθινὴν μὲν σκηνὴν τὸν οὐρανὸν εἰπών, ἀντίτυπα δὲ τὰ διὰ τοῦ Μωσέως κατα-*

---

[1] Ante λοιπὸν habet V inter duas picturae partes haec verba: *ἐνταῦθα ἠξιώθη ὁ μέγας Μωυσῆς μετὰ τὰς τεσσαράκοντα* (*τε* add. V[2]) *ἡμέρας ἐν ἄλλαις ἓξ ἡμέραις ἰδεῖν δι' ὀπτασιῶν πῶς ἐν ταῖς ἓξ ἡμέραις ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. κατὰ τάξιν* (*καταξιν* V[1]) *μιᾶς ἑκάστης ἡμέρας ὁ Θεὸς κατεθάῤῥησεν καὶ συγγράψαι ταῦτα, δοξασθεὶς καὶ τὸ πρόσωπον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.* In parte superiore picturae depingitur *Μωυσῆς τὸν νόμον λαμβάνων ὑπὸ* (*παρὰ* S) *Θεοῦ*: in parte inferiore *Μωυσῆς ἔσωθεν τῆς νεφέλης ἄβρωτος διαμείνας ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα.* Et sic S in margine.

---

2. *λοιπὸν*] Hic incipit V fol. 47[v]. *ὑπὸ*] + *τοῦ* Lm. 2. *ῇι* SL[1]. 4. *φησὶν* om. LSm. 8. *δικαιωτα* L. 9. *τῶν* om. m. 10. *εἰπὼν μὲν*] *εἴπομεν* SL[1], *εἴπων* L[2]m. 13. *ἐνιαυσιαίους* L. *δηλώσῃ*] *εἴπῃ* LSm. 14. *τὴν πρώτην*] *τινὰ* (= *τὴν α'*) L[1]S. 16. *καὶ* 2° om. L[1]. 17. *δὲ* om. LSm. 21. *εἰσῆλθε Χριστὸς* L. 23. *τὰ* om. m.

4. Ex. xxv. 40. 7. Hebr. ix. 1, 2. 14. Hebr. viii. 1, 2. 17. Hebr. ix. 11, 12. 21. Hebr. ix. 24.

D *σκευασθέντα. ὅθεν τὰ Μωσέως χειροποίητα καλεῖ, τὰ δὲ ἀληθινὰ ἀχειροποίητα. προσταχθεὶς οὖν ποιῆσαι, ποιεῖ καθὼς ἐδείχθη αὐτῷ τὸ παράδειγμα τῆς σκηνῆς, καὶ τὸ παράδειγμα πάντων τῶν σκευῶν αὐτῆς, καὶ τὴν κιβωτὸν τοῦ μαρτυρίου, καὶ τὸ ἱλαστήριον τὸ ἐπάνω, καὶ τὰ δύο χερουβὶμ ἐκτείνοντα τὰς πτέρυγας, καὶ συσκιάζοντα ἐπάνωθεν τὸ ἱλαστήριον, ὁμοίως καὶ τὸ καταπέτασμα καὶ τὴν τράπεζαν καὶ τὴν λυχνίαν, καὶ τὰς αὐλαίας τῆς σκηνῆς, ἵνα εἴπῃ τὰ σκεπάσματα τὰ πρῶτα, καὶ τὰς δέῤῥεις τὰς τριχίνας*
204 A *τὰς ἀπὸ ἐρίων αἰγῶν, ἵνα εἴπῃ στυπτά· πάλιν, καὶ αὐτὰ δεύτερα σκεπάσματα τῆς σκηνῆς, ὁμοίως καὶ τὰ τρίτα ἐκ δερμάτων πυῤῥῶν, καὶ ἀερινῶν, ἃς ἐκάλουν διφθέρας, ποικίλα πάντα θαυμαστά. ἔστιν δὲ ἡ διαγραφὴ τῆς σκηνῆς οὕτως·*

Παραγραφή.

Ἐπισημαντέον ἐνταῦθα πάλιν, ὅτι πεπηγυῖαν σκηνὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ λέγει τὴν ἀληθινήν, τουτέστιν τὸν οὐρανόν.

ἜΤΙ ΠΑΡΑΓΡΑΦΗ. *καὶ πάλιν ἀχειροποίητον καλεῖ αὐτὴν καὶ τελείαν σκηνήν, τουτέστιν τὸν οὐρανὸν ὡς παρὰ τοῦ Θεοῦ γενομένην. χειροποιήτην γὰρ καλεῖ τὴν σκηνήν, ἣν Μωσῆς κατεσκεύασεν.*

ἜΤΙ ΠΑΡΑΓΡΑΦΗ. *κατὰ ἀντιδιαστολὴν δὲ τῆς σκηνῆς τῆς ὑπὸ Μωσέως κατασκευασθείσης ἀληθινὴν ταύτην καλεῖ, ὡς ἀεὶ αὐτῆς διαμενούσης, ἐκείνης δὲ καταλυομένης.*

ἜΤΙ *αὐλαίας τὰς κορτίνας καλεῖ, οὕτως δὲ καλοῦσιν αὐτὰς καὶ οἱ ἔξωθεν Ἀττικοὶ λέγοντες αὐλαία τὸ μέγα καὶ ποικίλον παραπέτασμα. Ὑπερίδης ὁ ῥήτωρ ἐν τῷ κατὰ Πατροκλέους λόγῳ,*
B **Οἱ δὲ ἐννέα ἄρχοντες εἱστιῶντο ἐν τῇ στοᾷ, φραξάμενοι τὸ μέρος αὐτῆς αὐλαίᾳ·** *ὁμοίως καὶ Μένανδρος,* **Στυπεῖον, ἐλέφαντα, μύρον, οἶνον, αὐλαίαν**[1].

---

[1] Ad picturam habent VLS glossam *τὰ ὀπίσθια τῆς σκηνῆς. στύλοι ἓξ ἀπὸ $\overset{\chi}{\pi}$ αϛ̅ʹ γινόμεναι $\overset{\chi}{\pi}$ θ̅, καὶ δύο στύλοι εἰς τὰς γωνίας ἀπὸ $\overset{\chi}{\pi}$ ϛ̅ γινόμεναι τῶν ὀκτὼ στύλων $\overset{\chi}{\pi}$ ι̅. τοῦτο τὸ πλάτος τῆς σκηνῆς. ἔχουσα βηλὸν συρτὸν λεγόμενον ἐπίπαστρον. μοχλοὶ διὰ τῶν ψαλίδων δικνουμέναι* (sic!). *μοχλὸς μέσος διὰ τῶν σανίδων δικνούμενος. μοχλοὶ διὰ τῶν ψαλίδων δικνούμεναι* (sic!).

---

6. *τὸ ἱλαστήριον ἐπάνωθεν* LSm. 7. *αὐλὰς* LSm. 11. *διφθέρας*] + *καὶ* LSm. 16. *παραγραφή* om. LSm. 17. *τουτέστιν* om. LSm. 18. *χειροποίητον* LSm. 20. *παραγραφή* om. LSm. 23. *καλεῖ τὰς κορτίνας* LSm. 27. *στυππεῖον* L, *στύππιον* S, *στυπτεῖον* m. *αὐλαια* L¹S (*ια* in ras.). 29. *γι/* V bis (? = *γίνονται*). 30. *ἔχουσα—δικνούμεναι* (32) om. LS.

Οἱ εἴκοσι στύλοι, εἴκοσι σανίδες εἰσὶν ἱστάμεναι, ἀπὸ πήχεως μιᾶς ἥμισυ τὸ πλάτος ἑκάστης σανίδος· γίνονται τῶν εἴκοσι στύλων πήχεις λʹ· τοῦτο τὸ μῆκος τῆς σκηνῆς. αἱ βάσεις δὲ αὐτῶν διπλαῖ ἦσαν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν περιστᾶσαι τὴν σανίδα· ἀργυραῖ δὲ ἦσαν αἱ βάσεις. αἱ δὲ κεφαλίδες ἁπλαῖ ἦσαν, χρυσαῖ δέ, ὁμοίως καὶ αἱ ψαλίδες καὶ αἱ σανίδες καὶ οἱ μοχλοὶ καὶ οἱ ἀγκωνίσκοι· οἱ δὲ ἀγκωνίσκοι εἰσὶν δύο ξύλα χρυσέμπαστα, καὶ καθηλωμένα εἰς ἑκάστην σανίδα, στρεφόμενα καὶ ἀντιπίπτοντα ἀλλήλοις, ἵνα συνδεσμεύωσιν πάσας τὰς σανίδας· αὐτοὶ οἱ ἀγκωνίσκοι καὶ οἱ μοχλοὶ διὰ τῶν δακτυλίων, ἤτοι τῶν ψαλίδων, διικνούμενοι ἐδέσμευον ἀσφαλῶς πᾶσαν τὴν σκηνήν· ὁ δὲ πέμπτος μοχλὸς ὁ μέσος, οὐ **C** διὰ τῶν δακτυλίων ᾔρετο, ἀλλὰ διὰ μέσου τῶν σανίδων διικνεῖτο, σκάπτων οὔσων τῶν σανίδων πρὸς πλείονα ἀσφάλειαν τῆς σκηνῆς. τὸ δὲ ὕψος ἑκάστης σανίδος πηχέων δέκα ἦν, καὶ τὸ πλάτος τῆς σκηνῆς πηχέων δέκα ἦν, καὶ ὁ ἄλλος τοῖχος ὅμοιος ἦν τούτῳ τῷ τοίχῳ. ὅτε τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη ἐπὶ τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου εἰς δύο, ἐν ταυτῷ τρία ἐσήμανεν, πρῶτον τὴν τόλμαν τῶν Ἰουδαίων διήλεγχεν τὴν κατὰ τοῦ Κυρίου γενομένην, ὡς πενθοῦντος τοῦ θείου ναοῦ καὶ περισχιζομένου, δεύτερον, ὅτι καταλυθήσονται τὰ Ἰουδαϊκά, καὶ συγχυθήσονται ἀναιρουμένης τῆς πρώτης σκηνῆς, τρίτον, ὅτι ἡ ἐσωτέρα σκηνὴ ἡ ἀφανής, καὶ ἄβατος πᾶσιν, καὶ τοῖς ἱερεῦσιν οὖσα, καταφανὴς καὶ βατὴ τοῖς ἀνθρώποις γέγονεν. δόξα διὰ πάντα τῷ βασιλεῖ τῶν αἰώνων Θεῷ εἰς τοὺς **D** αἰῶνας. ἀμήν.

Παραγραφή.

Ἐνταῦθα Μωσῆς μετὰ τὸ ἀξιωθῆναι ἐν τῷ ὄρει τῶν ὀπτασιῶν ἐκείνων τῶν φοβερῶν, προστάττεται παρὰ τοῦ Θεοῦ ποιῆσαι σκηνὴν κατὰ τὸν τύπον ὃν ἑωράκει ἐν τῷ ὄρει, τύπον οὖσαν παντὸς τοῦ κόσμου· Ὅρα γάρ, φησίν, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα 205 **D** σοι ἐν τῷ ὄρει. ἐπειδὴ οὖν ἐδείχθη αὐτῷ πῶς ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ καταμέσοθεν ἐποίησεν τὸ στερέωμα, καὶ ἐποίησεν τὸν ἕνα χῶρον δύο χώρους, καὶ αὐτὸς

2. γίνονται] + οὖν m. 5. ἦσαν ἁπλαῖ LSm. καὶ αἱ ψαλίδες om. LSm. 12. διικνεῖτο—σανίδων om. LSm. 14. ἦν] ἐν m. 15. ἦν] ἐν m. 16. τὸ πάθος LSm. 21. σκηνὴ ἀφανὴς V (om. ἡ). 23. Θεῷ] Χριστῷ LSm. 24. ἀμήν] Post hoc verbum sequitur in LSm, τὸ κείμενον. αὕτη—δερμάτων. Inde παραγραφή. ἐνταῦθα κ.τ.λ. 26. ἐνταῦθα] + ὁ LSm.

29. Ex. xxv. 39.

ὁμοίως κατὰ τὸν τύπον ὃν ἑωράκει, ἐποίησεν τὴν σκηνὴν, καὶ ἔθηκεν καταμέσοθεν καταπέτασμα, καὶ διελὼν ἐποίησεν τὴν μίαν σκηνὴν εἰς δύο, ἐξωτέραν καὶ ἐσωτέραν. ὁ Ἀπόστολος οὖν τὴν ἐξωτέραν τοῦ κόσμου τούτου τύπον ἐξεῖπεν, λέγων οὕτως, Εἶχεν μὲν γὰρ καὶ ἡ πρώτη σκηνὴ δικαιώματα λατρείας, τό τε ἅγιον κοσμικόν. σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ ἥ τε λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται Ἅγια, ὡσανεὶ τύπον ἐπέχει τοῦ κόσμου τούτου ἐν 08 A ᾧ ἐστιν ἡ γῆ, καὶ οἱ καρποὶ καὶ οἱ φωστῆρες. εἶτα καὶ τὴν δευτέραν ἑρμηνεύων φησὶν οὕτως, Χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, τουτέστιν οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, οὐδὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ Ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος, ὡσανεὶ, Ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐσωτέραν σκηνὴν δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, ἐξιλεούμενος τὸν λαόν, οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀχειροποίητον σκηνὴν, ἵνα εἴπῃ, τὸν οὐρανὸν, ἐφάπαξ αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος· καὶ πάλιν, Οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα Ἅγια εἰσῆλθεν ὁ Χριστὸς, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' **B** εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν· καὶ πάλιν λέγει, Σκιὰν γὰρ εἶχεν ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ὡς ἐν σκιαγραφίᾳ γὰρ προετύπου διὰ τῆς ἐσωτέρας σκηνῆς τὴν ἄνοδον τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ κατὰ σάρκα, καὶ τῶν δικαίων ἀνθρώπων τὴν εἴσοδον. ὅθεν πάλιν νουθετῶν ἐπιφέρει, Ἔχοντες οὖν, ἀδελφοί, παῤῥησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν Ἁγίων, ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν, διὰ τοῦ καταπετάσματος, τουτέστιν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, προσερχώμεθα μετὰ ἀληθινῆς καρδίας· καὶ πάλιν δηλῶν ὡς ἔσω εἰς τὸν οὐρανόν ἐστιν ὁ Χριστὸς, λέγει Ὃν προέθετο ὁ Θεὸς ἱλαστήριον ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, ἐπειδὴ καὶ τὸ **C** ἱλαστήριον ἔσω εἰς τὴν δευτέραν σκηνὴν ἔκειτο. καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ τοιαῦτα ἔνκεινται ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Ἀποστόλου, καὶ πάσῃ τῇ θείᾳ Γραφῇ.

04 **D** Τὸ κείμενον.

Αὕτη ἡ διαγραφὴ τῆς σκηνῆς γυμνῆς. τὰ δὲ πρῶτα αὐτῆς σκεπάσματα ἦν ὑφαντὰ ποικίλα ἐξ ὑακίνθων καὶ πορφύρας κεκλω-

3. ἐσωτέραν καὶ ἐξωτέραν LSm. 5. καὶ om. Lm. 6. τῶν om. m. 7. τούτου] τοῦ LSm. 8. οἱ μηνιαῖοι καρποὶ LSm. 14. αἵματος] + καὶ V. 16. εὑρόμενος S^{2}. 17. ὁ om. LS. 22. ἁγίων] + ἐν τῷ αἵματι Ἰησοῦ LSm. ἀνεκαίνισεν m. 24. προσερχόμεθα $VL^{1}S^{1}$. 32. σκεπάσματα αὐτῆς Lm. πορφύρας καὶ κεκλωσμένης βύσσου LSm.

4. Hebr. ix. 1, 2. 9. Hebr. ix. 11, 12. 17. Hebr. ix. 24.
18. Hebr. x. 1. 22. Hebr. x. 19—21. 26. Rom. iii. 15.

σμένης, βύσσου, καὶ κοκκίνου, ὥσπερ καὶ τὸ καταπέτασμα, ἃ καὶ αὐλαίας καλεῖ ἡ Γραφή. ἦσαν δὲ ὡς κορτῖναι ἐπιμήκεις· εἴκοσι η′ πηχέων ἦν τὸ μῆκος τῆς μιᾶς, καὶ δ′ πήχεις τὸ πλάτος· ε′ δὲ αὐλαίας ὁμοῦ κεκολλῆσθαι λέγει, καὶ πάλιν ὁμοίως ε′ λοιπὸν, συμβολὴ τῶν ε′ καὶ ε′ καταμέσοθεν εἰς τὸ χεῖλος τῆς μιᾶς κρίκοι, καὶ εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἑτέρας ἀγκύλαι. καὶ ἦρον τὰς ἀγκύλας ἐπὶ τοὺς κρίκους, 205 A καὶ συνεδέσμευον τὰς δέκα ὁμοῦ, ὡς ἐπὶ τῶν λεγομένων σιγιστροπυλῶν, ἢ στρωματοδέσμων, ἢ ὡς ἐπὶ τῶν δισσακίων. ὅτε δὲ διήρουν τὴν σκηνὴν ἐν τῇ ἀπαρτίᾳ, πέντε ἦσαν καὶ πέντε, καὶ αὐταὶ διαιρούμεναι καὶ βασταζόμεναι. τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν δευτέρων σκεπασμάτων ἐποίουν, τῶν ἀπὸ τῶν αἰγείων ὄντων δὲ στυπτῶν, ἃς καὶ δέῤῥεις ἐκάλουν. ια′ μὲν ἦσαν· λ′ δὲ πηχῶν ἦν ἡ μία, δ′ δὲ πηχῶν πάλιν τὸ πλάτος. ἦσαν δὲ ὁμοῦ ε′ καὶ ἄλλαι ϛ′ ὁμοῦ. καὶ συνήπτοντο πάλιν διὰ τῶν ἀγκύλων καὶ τῶν κρίκων, καὶ ἐγίνετο πάλιν ἡ πᾶσα μία. τὸ μῆκος οὖν τῆς σκηνῆς πηχῶν ἦν λ′. κ′ γὰρ στύλοι ἦσαν, ἵνα εἴπῃ σανίδες, ἀπὸ πήχεως αϛ′ τὸ πλάτος, γίνονται πήχεις λ′· εἶτα καὶ πλάτος στύλοι ϛ′ ἀπὸ πήχεως α∠′, γίνονται B πήχεις θ′. καὶ εἰς τὰς γωνίας στύλοι β′ ἀπὸ πήχεως τὸ ἥμισυ γίνονται τῶν η′ στύλων πήχεις ι′ πάντοθεν ἠσφαλισμένοι ἀπὸ τῶν μοχλῶν. αἱ αὐλαῖαι οὖν συναπτόμεναι αἱ ι′ ἐποίουν εἰς πλάτος πήχεις μ′, καὶ ἐκάλυπτον ὅλον τὸ μῆκος τῆς σκηνῆς, καὶ τὸν ὄπισθεν τοῖχον, ἔχοντα ὕψος πήχεις ι′, ὁμοῦ πήχεις μ′. οἱ δὲ εἴκοσι ὀκτὼ πήχεις τὸ μῆκος τῶν αὐλαίων ἐκάλυπτον τὸ πλάτος τῆς σκηνῆς τουτέστιν πήχεις ι′· καὶ δύο τοίχων τῶν παρ᾽ ἑκάτερα τὸ ὕψος ἀπὸ πηχῶν ι′ γίνονται, ἄλλοι πήχεις κ′, ὁμοῦ πήχεις λ′. ἦσαν δὲ ἀπὸ κη′, εὔδηλον παρὰ ἕνα πῆχυν ἔσκεπεν τὸν ἕνα τοῖχον, καὶ τὸν ἕτερον παρὰ πῆχυν ἕνα· αἱ δὲ δέῤῥεις αἱ ἀπὸ στυπτῶν καὶ τοὺς ἄλλους δύο πήχεις ἔσκεπον· ἦσαν γὰρ ἀπὸ πηχέων λ′ τὸ μῆκος ἑκάστης, ἡ δὲ περισσὴ μία δέῤῥις εἰς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς κατε- C κεχάλαστο. διαγράφομεν οὖν καὶ αὐτῶν τὸ εἶδος. ἔστιν οὖν οὕτως, ἅμα καὶ τὰ τρία σκεπάσματα τὰ ἀπὸ δερμάτων[1].

[1] In codice S post picturam quae hic exstat sequuntur verba παραγραφή. ταῦτά εἰσιν τὰ σκεπάσματα τῆς σκηνῆς, τὰ πρῶτα καὶ τὰ δεύτερα καὶ τὰ τρίτα.

3. πηχέων] $\overset{\chi}{\pi}$ V. πήχεις] $\overset{\chi}{\pi}$ V, et sic semper. 4. λοιπὸν] [λοιπας] λοιπῶν m. 8. ἤρουν S²L¹. ἦρον L²m. 10. αὐτὸ] αὐτῶν SL¹ (?). 11. ἀπὸ αἰγείων (om. τῶν) LSm. δὲ om. LSm. 12. δ′ δὲ] καὶ τεσσάρων LS, καὶ λ′ m. 13. ε′] αἱ πέντε LSm. καὶ 1°] + αἱ LSm. καὶ 2° om. LSm. 17. καὶ] + τὸ LSm. 18. τὸ] καὶ m. 20. αὐλαὶ LS. 24. τουτέστιν om. LSm. 26. ἐσκέπασε Lm. 27. ἕνα πῆχυν LSm. 29. κατεχάλαστο V. 31. ἅμα] + δὲ LSm. τρίτα V.

208 C *Παραγραφή.*

Ἴσως ἐρεῖ τις πάλιν, Διατί ἐν τῇ ἀνατολῇ προσέταξεν ὁ Μωσῆς γενέσθαι τὴν εἴσοδον τῆς σκηνῆς, καὶ τὴν ἐσωτέραν σκηνὴν, τουτέστιν τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων, ἐν τῇ δύσει; ἀκούσεται ὁ τοιοῦτος συντομώτατα· Ἐπειδήπερ ἐκμαγεῖον τοῦ παντὸς κόσμου τὴν ὅλην σκηνὴν προσετάγη ποιῆσαι παρὰ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει, οὕτως καὶ πεποίηκεν· ἅμα δὲ καὶ συνέγραψεν ὡς πλάσας τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεὸς τὴν ἀρχὴν τῆς εἰσόδου αὐτοῦ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ εἰς ἀνατολὴν ἐποιήσατο, καὶ οὕτως κελεύει κατὰ πρόσβασιν αὐξανόμενον καὶ πληθυνόμενον, ἐπεκτείνεσθαι καὶ πληροῦν πᾶσαν τὴν γῆν ἕως δυσμῶν· διὰ τοῦτο
D *ἡ θύρα τῆς σκηνῆς ἐξ ἀνατολῶν ἐγένετο, ἡ δὲ ἐσωτέρα σκηνὴ, τουτέστι τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ἐν τῇ δύσει ἐγένετο. ἐπειδὴ πάλιν καὶ αὐτὴ ἐκμαγεῖον ἦν τῶν οὐρανίων μονῶν, ἐπ' ἐσχάτου δὲ τῶν χρόνων ὥρισθη ἀναδείκνυσθαι διὰ τοῦ ἀρχιερέως καὶ παμβασιλέως καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς ὕστερα ἐπὶ δυσμὰς ἐγένετο. ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς ἤρξατο γίνεσθαι ὁ κόσμος τῶν ἀνθρώπων, καὶ κατὰ πρόσβασιν ἐπὶ δυσμὰς ἀνατρέχων ἐξηπλοῦτο, τούτου ἕνεκα ὡς δευτέρα καὶ ἐπ' ἐσχάτων δεικνυμένη, ἐπὶ τὴν δύσιν ἐγένετο. διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἐκκλησία παράδοσιν ἔχει πανταχοῦ μίαν προσκύνησιν τῶν Χριστιανῶν πνευματικὴν ἐπ' ἀνατολὰς ποιεῖσθαι τῷ Θεῷ, ὡς ἐκεῖ πρῶτον ἐπιφανέντι τοῖς ἀνθρώποις, μεμνημένη τῶν πάλαι, καὶ νῦν εὐχαριστοῦσα τῷ ἀπὸ ἀνατολῶν*
209 A *ἕως δυσμῶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων πληθύνοντι καὶ ἐξαπλώσαντι. οἱ γὰρ Ἰουδαῖοι, σωματικώτερον περὶ Θεοῦ φρονοῦντες, τὴν προσκύνησιν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἔνθα ὁ ναὸς ᾠκοδομήθη, ἐποιοῦντο. ἔνεστι δὲ μαθεῖν περὶ τούτου ἐκ τῆς κατὰ τὸν Δανιὴλ ἱστορίας, ὃς ἀνοίξας τὰς θυρίδας, τὰς κατὰ Ἱεροσόλυμα βλεπούσας, ἐπὶ τὸν*

ὅτε οὖν ἐβαστάζοντο τὰ ε̄ καὶ ε̄, καὶ τὰ ϛ̄ ἐβαστάζοντο κατ' ἰδίαν. ὅτε δὲ ἵστων τὴν σκηνὴν ἔσκεπον αὐτὴν ἐν αὐτοῖς, καὶ ἦρον τὰς ἀγκύλας ἐπὶ τοὺς κρίκους καὶ συνήπτων (sic!) *τὰς δέκα ὁμοῦ, καὶ πάλιν ὁμοῦ τὰς ἕνδεκα. καὶ ἐπάνω δὲ τῶν β̄ σκεπασμάτων τὰ δέρματα ἐλαμβάν[οντο] καὶ ἀπετείνοντο διὰ σχοινίων εἰς τοὺς κρίκους καὶ τοὺς πασάλους* (sic!) *ὡς ὄντως σκηνή.*

---

1. *παραγραφή*] *ἔτι* LSm. 2. *πάλιν ἐρεῖ τις* LSm. 11. *ἐκτείνεσθαι* m. In verbo *ἐπεκτει-* desinit V fol. 46v. 12. *ἡ δὲ—ἐγένετο* om. Lm. 13. *ἐπειδὴ*] + *δὲ* m. 14. *αὐτὴν* L1S. 15. *ὥρισται* m. 16. *ἐπὶ δυσμὰς* om. m. *ἐπεγένετο* m. 17. *ἐπειδὴ*] + *δὲ* m. 20. *ἔχει* om. L1S. 21. *τοὺς Χριστιανοὺς* L2m. *ἐπ'* m. *ἀπὸ* LS. 22. *ἐκεῖ*] + *τὸ* m. 26. *ᾠκοδόμηται* m.

ναὸν προσέχων, τὴν προσκύνησιν ἐποιεῖτο. ἀμέλει οὖν ὁ ἀνατολικώτερος τῶν Ἱεροσολύμων εὑρισκόμενος, ἐπὶ τὴν δύσιν τὴν προσκύνησιν ποιεῖται, καὶ ὁ δυτικώτερος ἐπὶ τὴν ἀνατολὴν, καὶ ὁ βορειότερος ἐπὶ τὸν νότον, καὶ ὁ νοτιώτερος ἐπὶ τὸν βοῤῥᾶν, τρόπον τινὰ οἱ τέσσαρες ἀλλήλοις δεικνύμενοι προσκυνοῦντες. οἱ δὲ Χριστιανοὶ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ μονότροπον μίαν προσκύνησιν πνευματικὴν, ὡς ἀπεριγράφου ὄντος τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ ἀνατολὰς ποιοῦνται, τῷ ἐξ ἀρχῆς ἐξ ἀνατολῶν αὐτοῖς ἐπιφανέντι καὶ πληρώσαντι αὐτοὺς **B** ἕως δυσμῶν· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Ἑπτὰ λύχνοι, λάβρες, ἐπαρυστρίδες.

Αὕτη ἡ λυχνία, ἑπτὰ λύχνους ἔχουσα, εἰς νότον κειμένη τῆς σκηνῆς, τύπος ἦν τῶν φωστήρων, ἐπειδήπερ κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα, ἀνατέλλοντες οἱ φωστῆρες, καὶ εἰς νότον διατρέχοντες, ἐπὶ τὸν βοῤῥᾶν τῇ γῇ φαίνουσι. καὶ πάλιν ἑπτά εἰσι διὰ τὴν ἑβδομάδα τῶν ἡμερῶν, ἐπειδὴ, πᾶς ὁ χρόνος ἀπὸ ἑβδομάδων ἀρχόμενος, καὶ μῆνες ἀποτελοῦνται καὶ ἐνιαυτός. ἐκ τοῦ δὲ ἑνὸς μέρους κελεύει ἀνάπτειν αὐτοὺς, ἐπειδήπερ ἔκειτο κατὰ τὸν βοῤῥᾶν ἡ τράπεζα, ἵνα ἀπὸ τοῦ νότου ἐπὶ τὸν βοῤῥᾶν φαίνωσιν, οὕτως γὰρ καὶ περὶ τῶν φωστήρων ὁ Σολομῶν λέγει **Ἀνατέλλων αὐτὸς ἐκπορεύεται** **C** **πρὸς νότον, καὶ κυκλοῖ πρὸς βοῤῥᾶν, κυκλοῖ κυκλῶν, καὶ ἐπὶ κύκλους αὐτοῦ ἐπιστρέφει τὸ πνεῦμα.** ἀπὸ τῶν οὖν καθολικωτέρων καὶ ὁ Σολομῶν καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐξεῖπον περὶ τῶν φωστήρων. διαγράψωμεν καὶ τὴν λυχνίαν καὶ τὴν τράπεζαν. ἔστιν οὖν καὶ αὐτὰ οὕτως.

Παραγραφή.

Αὕτη δὲ ἡ τράπεζα τύπος ἐστὶ τῆς γῆς· οἱ δὲ ἄρτοι οἱ καρποὶ αὐτῆς εἰσι· δώδεκα δὲ σύμβολον τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυσιαίου κύκλου· αἱ τέσσαρες οὖν γωνίαι τέσσαρές εἰσιν τροπαὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀπὸ μηνῶν τριῶν· τὸ δὲ κυμάτιον τὸ στρεπτὸν τῷ κύκλῳ, τὴν θάλασσαν πᾶσαν σημαίνει, τὸν λεγόμενον παρὰ τοῖς ἔξω Ὠκεανόν· τὴν δὲ στεφανὴν τὴν πέριξ, τὴν πέραν γῆν τοῦ Ὠκεανοῦ σημαίνει, ἔνθα καὶ ὁ παράδεισός ἐστιν.

10. λάβρες] λαβίδες m. ἐπαρυστρίδες] m, αἱ παρυστίδες LS. 16. μῆνας ἀποτελεῖ καὶ ἐνιαυτούς L²m. 21. ὁ] ὡς m. 22. διαγράψωμεν—οὕτως om. m. 30. ἡ δὲ στεφανὴ ἡ πέριξ Lm.

19. Eccl. i. 5, 6.

D

Τὸ *κείμενον.*

Πάλιν τὸ καταπέτασμα ἐξ ὑακίνθου καὶ πορφύρας, καὶ βύσσου, καὶ κοκκίνου, κελεύει γίνεσθαι, ποικίλον κατὰ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, ἤτοι καὶ πρὸς εὐπρέπειαν. φανερὰ γὰρ καὶ εἰς τύπον ἐγένοντο, φανερὰ γὰρ καὶ εἰς εὐπρέπειαν καὶ εἰς λειτουργίαν. καὶ τίθησι διὰ μέσου τῆς σκηνῆς, διαιρῶν αὐτὴν εἰς δύο χώρους. εἰς τὸν δὲ ἐσώτερον χῶρον ἡ κιβωτὸς τοῦ ἱλαστηρίου ἦν κειμένη, καὶ καλυπτομένη ὑπὸ τοῦ καταπετάσματος, καὶ μὴ ὁρωμένη ὑπό τινος. τύπος δὲ ἦν τὸ ἱλαστήριον τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ κατὰ σάρκα, καθά φησιν ὁ Ἀπόστολος, **Ὃν προέθετο ὁ Θεὸς ἱλαστήριον ἐν τῷ αὐτοῦ**
212 A **αἵματι·** *καὶ πάλιν, ὁ ἀρχιερεὺς τύπος ἦν καὶ αὐτὸς τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ·* **Ὥσπερ γάρ,** *φησίν,* **ὁ ἀρχιερεὺς ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐσωτέραν σκηνήν· οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς ἅπαξ εἰσῆλθεν εἰς τὰ Ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος·** *ταῦτα δὲ μέμνημαι πολλάκις εἰρηκώς. ἐστὶ δὲ ἡ διαγραφὴ τῆς κιβωτοῦ τοῦ ἱλαστηρίου οὕτως·*

Παραγραφή[1].

Ζαχαρίας τοίνυν καὶ Ἀβιὰ ἱερεῖς ἦσαν ἀμφότεροι, εἷς παρὰ εἷς κατ' ἐνιαυτὸν εἰσερχόμενοι τὴν ἄφεσιν ποιήσασθαι. ἔλαχεν οὖν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ συλληφθῆναι τὸν Κύριον ἱερατεύειν τῷ Ζαχαρίᾳ, καὶ εἰσελθών, καθὰ γράφει ὁ Λουκᾶς, **Εἶδεν ὀπτασίαν**
B **ἀγγέλου, ὃς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία, ὅτι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου· καὶ ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ γεννήσει σοι υἱόν, καὶ καλεσεῖς τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην,** *τοῦτο αὐτῷ αἰνιττόμενος, ὅτι Εἰσῆλθες μὲν ἐνταῦθα παρακαλῶν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν τῷ λαῷ, ἰδοὺ οὖν εὐαγγελίζομαί σοι, ὅτι πληροῦται τὰ τῆς σῆς προσευχῆς· γεννᾶται γάρ σοι υἱὸς ἐκ τῆς Ἐλισάβετ, ὅστις πρόδρομος τυγχάνει τοῦ τὴν παντελῆ*

[1] Παραγραφή. *τὸ κυμάτιον τὸ στρεπτὸν τὸ κύκλῳ ἐκέλευσεν ἐνταῦθα πάλιν γένεσθαι, τύπος ὂν τῶν ὑδάτων τῶν ἐπάνω τοῦ οὐρανοῦ.*

8. *μὴ* om. L[1]. 13. Χριστὸς] + *παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος* m. *εἰσῆλθεν ἐφάπαξ* m. 16. *παραγραφὴ* om. V, qui hic incipit fol. 45. 21. *διότι* m. 22. *υἱόν σοι* Lm. *καὶ—Ἰωάννην* om. Lm. 23. *αὐτὸ* LS[2]m. 24. *λαβεῖν* om. m. *τὸν λαὸν* L[2]m. 25. *πληροῦνται* LSm. 27. *τὸ κυμάτιον—οὐρανοῦ*] Haec verba in margine cod. V inveniuntur titulo *παρ.* praemisso; in LS sine titulo. *τρεπτὸν* L. 28. *τύπον* S.

10. Rom. iii. 15. 12. Hebr. ix. 11, 12. 20. Luke i. 13.

ἄφεσιν τῷ κόσμῳ χαριζομένου. ἀμέλει αὐτὸς ὁ Ἰωάννης δακτυλοδεικτῶν τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἐβόα **Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου,** *ἵνα εἴπῃ, Ὁ τὴν θνητότητα καὶ τὴν φθορὰν καὶ τὴν τροπὴν ἀναιρῶν καὶ ἐξαφανίζων, καὶ ποιῶν ἡμᾶς ἀθανάτους καὶ ἀφθάρτους καὶ ἀτρέπτους, μὴ ἐπιδεχομένους ἔτι ἁμαρτεῖν.*

Ἡ *σκηνὴ κατακεκαλυμμένη.* **C**

Ἡ *δὲ αὐλὴ τῆς σκηνῆς μῆκος πηχῶν ρʹ, στύλους ἔχουσα κʹ, καὶ πλάτος πηχῶν νʹ, ἔχουσα στύλους ιʹ. καὶ τὸ πλάτος τὸ πρὸς ἀνατολὰς τῆς σκηνῆς τρεῖς καὶ τρεῖς στύλους ἔνθεν κἀκεῖθεν προστάττει γενέσθαι, καὶ τὰ ἱστία ὡσανεὶ τὰ ἱμάτια βύσσου μόνης πρὸς ιεʹ πηχῶν ἐκτεινόμενα ἐπὶ τοὺς τρεῖς καὶ τρεῖς στύλους, καὶ τοὺς ἄλλους τέσσαρας στύλους εἰς πύλην γίνεσθαι εἰσόδου τῆς αὐλῆς. ἧς τὰ ἱστία ἐκ τῶν τεσσάρων χρωμάτων προστάττει ἔσεσθαι ποικίλα. ὅλα δὲ τὰ ἱστία τῆς αὐλῆς ἐκ βύσσου καὶ μόνης. τὸ δὲ ὕψος αὐτῶν πήχεις πέντε, κρίκους δὲ καὶ πασσάλους καὶ σχοινία ἐν οἷς ἀπετείνοντο ἥ τε σκέπη τῆς σκηνῆς καὶ τὰ ἱστία τῆς αὐλῆς, κελεύει κύκλῳ τῆς τε σκηνῆς καὶ τῆς αὐλῆς· καὶ ἦν φοβερὸν καὶ ἐνάρετον θέαμα πάσης τῆς σκηνῆς. ἔστιν οὖν διαγράψαι κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον καὶ ταῦτα, οὕτως ὡς ἐν τάξει τῶν* **D** *λεγομένων παπυλιόνων.*

Ἐ*νταῦθα τὴν αὐλὴν καὶ μέσην τὴν σκηνὴν διεγράψαμεν ἐσκεπασμένην καὶ ἀποτεταμένην τοῖς κάλοις εἰς τοὺς πασσάλους, καὶ τὴν εἴσοδον τῆς αὐλῆς κατὰ ἀνατολὰς ἐκ τῶν τεσσάρων χρωμάτων ἔχουσαν τὰ ἱστία, τῆς δὲ ὅλης αὐλῆς ἀπὸ βύσσου καὶ μόνης.*

Π*ερὶ τῆς στολῆς τοῦ ἱερέως.*

Ἡ *δὲ στολὴ τοῦ ἱερέως ἐστὶν οὕτως, χιτὼν κοσύμβωτος, καὶ ἐπωμὶς, καὶ ποδήρης, καὶ κίδαρις, καὶ ζώνη, καὶ μίτρα, καὶ πέταλον, δύο ἐπωμίδες εἰς τοὺς δύο ὤμους τοῦ ἱερέως συνέχουσαι αὐτῷ ἑτέρα τὴν ἑτέραν, καὶ ἀνακλώμεναι ἐξ ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ, καὶ ἀπὸ δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ, περικαλύπτουσαι τὴν γύμνωσιν τοῦ τραχήλου αὐτοῦ, ἐκ χρυσονήματος καὶ ἀληθινῆς πορφύρας, καὶ κυάνου*

6. *ἡ σκηνὴ κατακεκαλυμμένη* om. V, *τὸ κείμενον* m. 8. *ιʹ*] *δώδεκα* LS, *ιβʹ* m. 10. *ἱμάτια*] + *ἐκ* LSm. 11. *καὶ τρεῖς* om. LSm. 13. *ἧς*] *ης* V, *εἰς* LS, *καὶ* m. 17. *κελεύει—αὐλῆς* om. Lm. 18. *θέαμα*] *τε ἅμα* m. 20. *παπυλεώνων* LSm. 21. *ἐνταῦθα—μόνης* om. LSm. 26. *κοσύμβρωτος* m. 27. *ποδῆρες* m. 28. *ἐπὶ* LSm. 31. *αὐτῶν* L[1].

2. John i. 29.

13 **A** *χρώματος, καὶ βύσσου, καὶ κοκκίνου καθυφασμέναι ἦσαν αἱ ἐπωμίδες ποικίλαι. καὶ δύο λίθοι σμαράγδου ἐπὶ τοὺς δύο ὤμους αὐτοῦ εἰς τὰς ἐπωμίδας, γεγλυμμένοι τὰ ὀνόματα τῶν δώδεκα φυλῶν, ἓξ εἰς τὸν ἕνα λίθον, καὶ ἓξ εἰς τὸν ἕνα λίθον. τὸ δὲ λογεῖον τῆς κρίσεως ὑφαντὸν ἦν ῥάκος σπιθαμῆς τὸ μῆκος καὶ σπιθαμῆς τὸ πλάτος τετράγωνον, διπλοῦν ἐκ χρυσονήματος, πάλιν καὶ τῶν τεσσάρων χρωμάτων καθυφασμένον, ποικίλον, ἔχον καὶ λίθους τετράστιχον· ἀπὸ λίθων τριῶν γίνονται ιβʹ περικεκαλυμμένα χρυσίῳ, καὶ συγκεκολλημένα τῷ λογείῳ, ἕκαστος λίθος ὄνομα μιᾶς φυλῆς γεγλυμμένον ἔχων ἐν ἑαυτῷ. ἀσπιδίσκας δὲ δύο χρυσᾶς κελεύει γενέσθαι ἐπὶ τῶν δύο ὤμων, κατὰ τὸ ἔμπροσθεν μέρος, καὶ ἐξ αὐτῶν κροσωτὰ πεπλεγμένα ἐκ χρυσοῦ καὶ χρω-*

B *μάτων, καὶ ἀποκρέμασθαι τὸ λογεῖον ἐπὶ τὸ στῆθος· καὶ πάλιν ἁλύσεσι δυσὶν ἐκ χρυσίου ἐκ τῶν δύο πλευρῶν τοῦ λογείου ἀνακλώμενα κάτωθεν, καὶ ἐξόπισθεν συνδεσμούμενα ἐναλλὰξ ἐπὶ τὰ δύο πτερύγια τῶν δύο ἐπωμίδων τῶν οὐσῶν κατὰ νώτου τοῦ ἱερέως, ἵνα ὦσιν αἱ ἁλύσεις εἰς τὸν νῶτον τοῦ ἱερέως, ὡς ἐν τάξει χιάστης, συνδεσμεύουσαι τὸ λογεῖον ταῖς ἐπωμίσιν ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν. καὶ ὁ ὑποδύτης ὅλος κυάνεος τὸ χρῶμα ἀπὸ στήθους καὶ ἕως τῶν σκελῶν κάτω, τὸ περιστόμιον αὐτοῦ συνεξυφαίνετο. ἡ δὲ κάτω ὠία ὡς ἐπὶ λώματος ἦν πλατεῖα ἐκ χρωμάτων ποικίλων, καὶ κώδωνας χρυσοῦς, καὶ ῥοΐσκους χρυσοῦς καὶ ἀνθείνους ἕνα παρ' ἕνα εἶχεν ἀποκρεμαμένους ἐν τῷ λώματι, καὶ κίδαριν βυσσινὴν, καὶ ζώνην ποικίλην, περιεζώννυεν ἄνωθεν ὑπὸ τὸ στῆθος τὸν*

C *ὑποδύτην. μίτραν δὲ ἐπὶ μετώπου ἐφόρει, καὶ ὑπεράνω τῆς μίτρας κύανον, ὡς ἐπὶ λώματος ἔχον πέταλον χρυσοῦν, ἐν ᾧ ἦν σφραγὶς ἁγιάσματος* Κυρίου, *ἵνα εἴπῃ τὸ λεγόμενον τετράγραμμον, καὶ οὕτως εἰσῄει εἰς τὰ* Ἅγια. *περισκελῆ δὲ, τουτέστιν βομβωνάρια λινᾶ, ἐφόρει ἀπὸ ὀσφύος ἕως μηρῶν διὰ τὴν ἀσχημοσύνην. ἔστιν οὖν καὶ αὐτὸ τὸ σχῆμα τοῦ ἱερέως καταγράψαι τοιοῦτον*[1].

---

[1] Ad picturam pontificis habent VLS glossam *ἐνταῦθα τὸ σχῆμα τῶν ἐνδυμάτων τοῦ ἱερέως διεγράψαμεν ἐμπροσθοφανῆ καὶ ὀπισθοφανῆ. ἀκριβέστερον δὲ ἐν τῇ ἐξηγήσει δεδήλωται περὶ αὐτοῦ.*

---

3. *δεκάδυο* LSm. 5. *σπιθαμῆς—καὶ* om. LSm. 9. *καὶ* om. Lm. *κεκολλημένα* LSm. 12. *κροσσωτὰ* LSm. *πεπληγμένα* m. 19. *ὁ* om. LSm. *κυανοῦ//| χρώματος* L. *ἀπὸ*] + *τοῦ* LSm. 21. *ἦν* om. LSm. 30. *τοιόνδε* LSm.

Εἰσὶν οὖν φανερὰ τὰ τοῦ σχήματος, τύποι τινῶν πραγμάτων, καὶ φανερὰ πρὸς εὐπρέπειαν καὶ πρὸς φόβον, οἷον οἱ δύο λίθοι τοῦ σμαράγδου, οἱ ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ βασταζόμενοι ἐν οἷς ἦσαν τὰ ὀνόματα τῶν δώδεκα φυλῶν, σημαίνουσι τὰς ιβʹ φυλὰς, ἐξ ἑνὸς προπάτορος τοῦ Ἀβραὰμ καταγομένας. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ εἶναι ἕνα λίθον σμαράγδου τοῖς ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὤμων αὐτοῦ εἰς δύο **D** γεγονότα. ἐπ' ὤμων δὲ τοῦ ἱερέως προσέταξεν ἵνα ᾖ τὸ βάρος τῶν ιβʹ φυλῶν ἐπ' αὐτὸν βαστάζοντα καὶ προσερχόμενον περὶ αὐτῶν τῷ Θεῷ. τὸ δὲ λογεῖον τὸ ἐπὶ τοῦ στήθους, τὸ διπλοῦν, ψυχὴν καὶ σῶμα σημαίνει, διὰ τοῦτο καὶ διπλοῦν καὶ ἐπὶ τῆς καρδίας τιθέμενον. οἱ δὲ δώδεκα διάφοροι λίθοι, ἐπειδήπερ διαφόρους γνώμας εἶχον ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων, καὶ διάφοροι φυλαὶ ἦσαν· ἐκεῖ μὲν ἐπὶ τῶν ὤμων ὡς ἐξ ἑνὸς προπάτορος σμάραγδον ἕνα λίθον ἐκέλευσεν· ἐνταῦθα δὲ ἐπειδὴ καὶ αἱ φυλαὶ καὶ αἱ γνῶμαι διάφοροι, διαφόρους λίθους καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους κελεύει τεθῆναι· ἐπὶ δὲ τοῦ μετώπου τὸ πέταλον ἁγιάσματος σφραγῖδος Κυρίου γράμματα λέγει ἐντετυπωμένα, ἐν οἷς ἐγέγραπτο Θεὸς, ὅ φασιν δι' Ἑβραϊκῶν τὸ τετράγραμμον· λοιπὸν τὰ ἄλλα δι' **216 A** εὐπρέπειαν. οἱ δὲ κώδωνες οἱ χρυσοῖ καὶ οἱ ῥοΐσκοι, ἵνα ἐκτελῶσιν ἦχον· ἐδιδάσκετο δὲ διὰ τοῦ συμβόλου μὴ κατατολμᾷν εἰσιέναι εἰς τὰ Ἅγια, πρὶν ἢ ἐξακουστὸν ποιήσῃ τὴν φωνήν. ὥσπερ γάρ τις παρὰ ἀνθρώποις μεγάλοις εἰσιέναι μέλλων, ἐὰν μὴ εὕρῃ τὸν μηνύοντα, ἄρχεται κρούειν, μὴ τολμῶν ὡς ἔτυχεν εἰσελθεῖν, οὕτως κἀνταῦθα προστάττεται διὰ τῶν κωδωνίων βαδίζειν καὶ κτύπον ἀποτελεῖν. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς σκηνῆς καὶ τοῦ ἱερέως κατεγράψαμεν.

Νεφέλη δὲ ἦν ἡμέρας ἐπ' αὐτὴν, καὶ πῦρ τὴν νύκτα, ἐναντίον παντὸς Ἰσραὴλ ἐν πάσαις ταῖς ἀναζυγαῖς αὐτῶν, καθὰ γέγραπται. συνεχῶς δὲ βασταγαὶ ἐμπόρων μάλιστα Ἰσμαηλιτῶν **B** καὶ Μαδιανιτῶν πρὸς αὐτοὺς συνήρχοντο, ὡς ἀφθόνως αὐτοῖς πάντα χορηγεῖσθαι τοῦ Θεοῦ τὰ κατ' αὐτοὺς προνοουμένου, καθὰ γέγραπται ἐν τῷ Δευτερονομίῳ οὕτως, **Διάγνωθι πῶς διῆλθες τὴν ἔρημον**

1. τὰ om. VL. 4. δεκάδυο LSm. ιβʹ] δεκάδυο LSm. 6. ἕνα om. LSm. τοὺς V, τὸν m. 8. δεκάδυο LSm. ἐπὶ τὸν LSm. 11. δὲ om. LSm. δεκάδυο LSm. 13. ἐξ om. m. 15. διάφοροι om. L[1]. 17. ἀποτετυπωμένα LSm. 18. τὸ τετράγραμμον] τέγραμμον (-ων V[2]) V. 21. ἢ om. LSm. ποιήσει V[2]LS. 24. κωδώνων LSm. 30. συνερχόντων m.

32. Deut. ii. 7.

τὴν μεγάλην τὴν φοβερὰν ἐκείνην· ἰδοὺ τεσσαράκοντα ἔτη Κύριος ὁ Θεὸς μετὰ σοῦ, οὐκ ἐπεδεήθης ῥήματος· *καὶ πάλιν τὰ αὐτὰ ἑτέρως λέγει*, Τὰ ἱμάτιά σου οὐ κατετρίβη ἀπὸ σοῦ, οἱ πόδες σου οὐκ ἐτυλώθησαν τεσσαράκοντα ἔτη. καὶ γνώσῃ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὡς εἴ τις ἄνθρωπος παιδεύσῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, οὕτω Κύριος ὁ Θεὸς παιδεύσει σε· *καὶ πάλιν ὁμοίως*, Ἤγαγεν ὑμᾶς μʹ ἔτη ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὐκ ἐπαλαιώθη τὰ ἱμάτια ὑμῶν, καὶ τὰ ὑποδήματα ὑμῶν οὐ κατετρίβη
C ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν. *οὐ γὰρ ὥς τινες τερατολόγοι, μάλιστα οἱ τῆς κατατομῆς, ὑπενόησαν, μὴ παλαιωθῆναι ὅλως αὐτόχρημα τὰ ἱμάτια αὐτῶν καὶ τὰ ὑποδήματα, τῷ οὕτως εἰπεῖν τὸν Μωσέα, ἀλλ᾽ ὅτι οὐδὲν αὐτοῖς, φησὶν, ἔλειψεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, τῶν ἐμπόρων συνεχῶς τὰ ἐπιτήδεια προσκομιζόντων. ἢ γὰρ ἂν κατ᾽ αὐτοὺς τὰ γεννώμενα ἐν τῇ ἐρήμῳ παιδία πῶς ἐνῆν τοῖς πατρικοῖς ἱματίοις καὶ ὑποδήμασιν χρῆσθαι, τελείων ὄντων, αὐτῶν δὲ σμικροτάτων; πῶς δὲ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως καθ᾽ ἡμέραν νεαροὺς κεκελευσμένοι ποιεῖν, καὶ τιθέναι ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐνῆν αὐτοὺς ποιεῖν, μὴ τῶν ἐμπόρων αὐτοῖς κομιζόντων τὸν σῖτον; ἴστε γὰρ ὅτι καὶ ἐν τούτῳ ἐγόγγυζον λέγοντες*, Μὴ καὶ ἄρτον δύναται δοῦναι ἢ ἑτοιμάσαι τράπεζαν τῷ λαῷ αὐτοῦ; *ἢ πόθεν αὐτοῖς σεμίδαλις, ἵνα τὰ λάγανα*
D *ποιῶσιν, ἢ λαγχηρὰ δέρματα καὶ κυανὰ εἰς τὰς διφθέρας τῆς σκηνῆς, εἰ μὴ ἐκ τῶν ἐμπόρων ἠγόραζον; διὰ τοῦτο γὰρ ὅτι ἐχορήγουν οἱ ἔμποροι προνοίᾳ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ κατὰ τοῦ Μωϋσέως, εἶχον δὲ καὶ τὸν πλοῦτον τῶν Αἰγυπτίων, ὡς ἀχαρίστοις λοιπὸν καὶ ἀπίστοις παράδοξα ἐποίει, ποτὲ μὲν ὕδωρ ἄφθονον ἐκ πέτρας, ποτὲ δὲ μάννα ἐξ οὐρανοῦ, ποτὲ δὲ ὀρτυγομήτραν ἐκ θαλάττης ἐπὶ λʹ ἡμέρας χορηγήσας, αὖθις σωφρονίζων ἐπαίδευεν πληγαῖς, ποτὲ μὲν πυρὶ καταναλίσκων μέρος τῆς παρεμβολῆς, ποτὲ δὲ θανάτῳ θραύων κδʹ χιλιάδας, ποτὲ δὲ διὰ ὄφεων, ποτὲ δὲ καὶ τοὺς περὶ Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼν καὶ Κορὲ θεηλάτῳ ὀργῇ ἡ γῆ ζῶντας πανοικὶ καὶ κτήνεσι κατέπιεν·*
217 A *διδάσκων μὴ ἀπιστεῖν μήτε ἀχαριστεῖν Θεῷ, ἀλλὰ σωφρόνως ζῆν. λαβόντες δὲ καὶ παρὰ Θεοῦ τὸν νόμον ἐγγράφως, καὶ διδασκόμενοι*

1. *μεγάλην τὴν*] *μεγ. καὶ* m. *τεσσαράκοντα*] *τε μ̄* V. Θεὸς] + *σου* m. 3. *σου* om. m. *ἐτυλώθησαν*] + *ἰδοὺ* m. *τεσσαράκοντα*] *τὲ μ̄* V. 4. *γνώσει* LS. *ἐν* om. m. *παιδεύσει* VLS. 5. Θεὸς] + *σου* m. *μʹ*] *τε μ̄* V[1]. 9. *τὸ* V[1] m. 15. *καὶ—ποιεῖν* om. LSm. 17. *δυνατα* V[1]. 19. *λαχχηρὰ* V. 21. *κατὰ τοῦ*] *κατου* V[1]. 22. *μωυσῆ* VLS. 28. *αβιρων* V[1]. 31. *παρὰ*] + *τοῦ* m.

2. Deut. viii. 4, 5. 5. Deut. xxix. 4. 17. Ps. lxxviii. 20.

γράμματα νεωστὶ, καὶ ὥσπερ παιδευτηρίῳ ἡσύχῳ τῇ ἐρήμῳ χρησάμενος ὁ Θεὸς, μ′ ἔτη εἴασεν αὐτοὺς καταλαξεῦσαι τὰ γράμματα. ὅθεν ἔστιν ἰδεῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐρήμῳ, λέγω δὴ τοῦ Σιναΐου ὄρους, ἐν πάσαις ταῖς καταπαύσεσιν πάντας τοὺς λίθους τῶν αὐτόθι, τοὺς ἐκ τῶν ὄρεων ἀποκλωμένους, γεγραμμένους γράμμασιν γλυπτοῖς Ἑβραϊκοῖς, ὡς αὐτὸς ἐγὼ πεζεύσας τοὺς τόπους μαρτυρῶ. ἅτινα καί τινες Ἰουδαῖοι ἀναγνόντες διηγοῦντο ἡμῖν λέγοντες γεγράφθαι οὕτως, **Ἄπαρσις τοῦδε, ἐκ φυλῆς τῆσδε, ἔτει τῷδε, μηνὶ τῷδε,** καθὰ καὶ παρ' ἡμῖν πολλάκις τινὲς ἐν ταῖς ξενίαις γράφουσιν. αὐτοὶ δὲ καὶ ὡς **B** νεωστὶ μαθόντες γράμματα, συνεχῶς κατεχρῶντο καὶ ἐπλήθυνον γράφοντες, ὥστε πάντας τοὺς τόπους ἐκείνους μεστοὺς εἶναι γραμμάτων Ἑβραϊκῶν γλυπτῶν, εἰς ἔτι καὶ νῦν σωζομένων διὰ τοὺς ἀπίστους, ὡς ἔγωγε οἶμαι. ἐξὸν δὲ τῷ βουλομένῳ ἐν τοῖς τόποις γενέσθαι καὶ θεάσασθαι, ἤγουν ἐρωτῆσαι καὶ μαθεῖν περὶ τούτου, ὡς ἀλήθειαν εἴπαμεν. πρώτως οὖν Ἑβραῖοι παρὰ τοῦ Θεοῦ σοφισθέντες καὶ γράμματα διὰ τῶν λιθίνων πλακῶν ἐκείνων παραλαβόντες καὶ μεμαθηκότες τεσσαράκοντα ἔτη ἐν τῇ ἐρήμῳ, γειτνιῶσιν τοῖς Φοίνιξιν παραδεδώκασιν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, πρώτῳ Κάδμῳ τῷ Τυρίων βασιλεῖ, ἐξ ἐκείνου παρέλαβον Ἕλληνες, λοιπὸν καθεξῆς πάντα τὰ ἔθνη.

Ἐστρατοπέδευον δὲ ἐν τῇ ἐρήμῳ κατὰ τὴν τάξιν τὴν δοθεῖσαν **C** αὐτοῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ, κυκλοῦντες τὴν σκηνὴν ἱερεῖς τε καὶ Λευῖται, καὶ πέριξ αὐτῶν αἱ δώδεκα φυλαὶ, εἰς ἀνατολὰς τῆς σκηνῆς τρεῖς, ἐν αἷς μέση ἐτύγχανεν ἡ τοῦ Ἰούδα φυλὴ σὺν Μωσῇ καὶ Ἀαρὼν, ἐξάρχουσα τῶν λοιπῶν, καὶ εἰς νότον τρεῖς, καὶ εἰς δυσμὰς τρεῖς, καὶ εἰς βορρᾶν τρεῖς. οὕτως καταπαύοντες καὶ οὕτως ἀπαίροντες, καὶ βαδίζοντες κατὰ τὴν διαγραφὴν ταύτην.

Παραγραφὴ εἰς τὴν κιβωτὸν τοῦ ἱλαστηρίου.

Αὕτη ἐστὶν ἡ κιβωτὸς τοῦ ἱλαστηρίου ἔσωθεν τοῦ καταπετάσματος οὖσα ἐν τῇ δευτέρᾳ σκηνῇ, εἰς ἣν ἔσωθεν ἔκειντο ἡ στάμνος ἡ χρυσὴ τοῦ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα καὶ αἱ

1. ἡσύχῳ] + ἐν LSm. 2. μ′] τ̇ἐ μ̄ V. καταμαξεύσας V. 3. λέγω δὴ om. LSm. 4. ταῖς om. LSm. 5. γεγραμμένοις V. 8. ἄπερσις LS, ἄπερσις [ἄπαρσις] m. 15. εἴπομεν LS[2]m, εἴπωμεν S[1]. 16. ἐκει εκεινων V[1]. 25. μωσεῖ V[2]. Ἀαρών] Hic desinit L fol. 109[v]. 27. ἀναίροντες Lm. 28. Haec παραγραφή a V omissa est.

πλάκες τῆς διαθήκης, καὶ ὁ ὄφις ὁ χαλκοῦς, καὶ ἐπάνω αὐτῆς πέταλον χρυσοῦν λεγόμενον ἱλαστήριον, ἐξ οὗ καὶ ἐχρησμῳδοῦντο οἱ ἀρχιερεῖς εἰσιὼν ἕκαστος κατ᾽ ἐνιαυτὸν ἅπαξ λαμβάνων ἄφεσιν ἁμαρτιῶν τῷ λαῷ τῶν ἀγνοημάτων αὐτῶν, ἐπάνω δὲ αὐτοῦ δύο χερουβὶμ δόξης κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον. αὐτὸ οὖν τὸ ἱλαστήριον τύπον εἶναι λέγει τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ κατὰ σάρκα ὁ ἀπόστολος, ὃν προέθετο ὁ Θεὸς ἱλαστήριον ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι. ἵνα εἴπῃ Ἐκεῖνος μὲν τὸ ἐν τῇ σκηνῇ ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ παρεῖχε τὴν ἄφεσιν, οὗτος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ αἵματι ἐποιήσατο τὴν ἄφεσιν τῷ κόσμῳ.

Οὕτως οὖν στρατοπεδεύοντες ἐν τῇ ἐρήμῳ καθ᾽ ἑκάστην, τελευτήσαντος λοιπὸν τοῦ Ἀαρὼν καὶ τοῦ Μωσέως, καὶ παραλαβόντος αὐτῶν τὴν στρατηγίαν τοῦ Ἰησοῦ τοῦ υἱοῦ Ναυὴ, καὶ διαβιβάσαντος αὐτοὺς τὸν Ἰορδάνην παραδόξως, κληρούχους αὐτοὺς κατέστησεν τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας κατὰ τὰς θεόθεν **D** *προρρήσεις τε καὶ διατάξεις. κατεῖχε δὲ ἡ τοῦ Ἰούδα φυλὴ τὴν μητρόπολιν τὴν Ἱερουσαλὴμ, μέχρις οὗ ὁ προσδοκώμενος καὶ προκηρυττόμενος διὰ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἐξ αὐτῶν ἐλήλυθεν, δι᾽ οὗ τὴν μεγάλην καὶ αἰωνίαν σωτηρίαν καὶ ἀνάκτισιν ὁ Θεὸς τῷ κόσμῳ εἰργάσατο, λέγω δὴ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ κατὰ σάρκα, κατὰ τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ τὰς πρὸς τὸν Ἀβραὰμ γεγενημένας, καὶ τὸν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς αὐτοῦ σκοπὸν, καθὰ καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολῇ, ὡς ἐρωτώμενος ὑπό τινος, καὶ λέγοντος* **Τί οὖν ὁ νόμος;** *ὡσανεὶ, Τί οὖν ἐδόθη ὁ νόμος; ταχύτατα ἀποκρίνεται καί φησιν* **Τῶν παραβάσεων χάριν** 220 **A** **προσετέθη, ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα ὃ ἐπήγγελται, διαταγεὶς δι᾽ ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου,** *ἵνα εἴπῃ ὅτι Διὰ τοῦτο ὁ νόμος προσετέθη, ἵνα φυλαχθῇ δι᾽ αὐτοῦ καὶ τῆς ἱερατείας φρουρούμενον τὸ ἔθνος τὸ τὰς ἐπαγγελίας λαβὸν, τουτέστιν τὸ τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ μὴ μίξις τις γένηται αὐτοῦ μετὰ ἑτέρου ἔθνους, ὅπως ὁ προκηρυττόμενος ἐξ αὐτοῦ γνώριμος τοῖς πᾶσιν ὑπάρχῃ, δι᾽ οὗ κόσμος ἀνακαινίζεται, καὶ ὁ σκοπὸς καὶ ἡ ἄνωθεν οἰκονομία τοῦ Θεοῦ πληροῦται. σκοπὸς γὰρ ἦν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς τῷ Θεῷ ἑτέροις μεταδοῦναι τοῦ εἶναι καὶ μετασχεῖν τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος λόγου τε καὶ γνώσεως καὶ*

6. *λέγειν* S, *λέγει* ego. 11. *οὕτως*] Hic incipit L fol. 110. *καθ᾽ ἑκ. ἐν τῇ ἐρ.* LSm. 13. *υἱοῦ*] + *τοῦ* LSm. 16. *δὲ* om. m. 19. *αἰώνιον* LSm. 26. *ᾧ* V.

24, 25. Gal. iii. 19.

ἀθανασίας καὶ μακαριότητος καὶ παντὸς ἀγαθοῦ ὅσον ἐνδέχεται μετασχεῖν τὸν μετέχοντα. καὶ ἐπειδήπερ τὸ Θεῖον μόνον ἀδίδακτον, καὶ αὐτόχρημα ἀληθὴς γνῶσίς ἐστιν, τῶν δὲ ἀλόγων ἴδιον φυσικαῖς **B** *ὁρμαῖς κινεῖσθαι ἄνευ λόγου καὶ ἀληθοῦς γνώσεως, ὁμοίως καὶ τῶν ἀψύχων ἀμοιρούντων τὸ παράπαν κινήσεώς τε καὶ ὁρμῆς φυσικῆς καὶ γνώσεως, μέσους τινὰς, ὡς ἐνεδέχετο, εἶναι τοὺς λογικοὺς ποιήσας ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς, δεκτικοὺς ἐπιστήμης διὰ μαθήσεως καὶ πείρας ἐδοκίμασεν, καὶ πεποίηκεν κατὰ τὸν μὲν ἄνωθεν αὐτοῦ σκοπὸν, τὴν μέλλουσαν κατάστασιν, τουτέστιν τὸν ἄνω χῶρον.*

Πρῶτον δὲ ὁρίσας ταύτην τὴν κατάστασιν, ἐν ᾗπερ καὶ παιδευτηρίῳ χρησίμῳ χρησάμενος πρὸς τὸ ἡμῖν συμβαλλόμενον, θνητὴν δὲ καὶ τρεπτὴν ἀπειργάσατο, πρὸς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς διακριτικῇ καὶ λογικῇ ἕξει τῶν καλῶν τὴν μετουσίαν κτᾶσθαι, τῶν δὲ κακῶν ἀποστρέφεσθαι. διὸ καὶ ἡδέα καὶ λυπηρὰ ἔχει ἡ νῦν κατάστασις, ἵνα καθ' ἑκάστην ἐν αὐτοῖς ἀναστρεφόμενοι, τὰ **C** *μὲν φεύγωμεν, τῶν δὲ ἀντεχώμεθα. διὰ τοῦτο καὶ νόμοι, καὶ ἀπειλαὶ, καὶ κολαστήρια, τοῦ κακοῦ τὴν ὁρμὴν ἡμῶν ἀνακόπτοντα. τελευταῖον δὲ καὶ ὁ δοκῶν μὲν κατ' ὀργὴν εἶναι θάνατος, κατὰ δὲ τὸ ἀληθὲς παῦλαν παρέχων τῇ μοχθηρᾷ ταύτῃ ζωῇ καὶ τῷ παιδευτηρίῳ, καθὰ καὶ τῷ πρώτῳ ἀνθρώπῳ ὁ Θεὸς κατ' οἰκονομίαν ἐπήνεγκεν, μισητὴν αὐτῷ τὴν ἁμαρτίαν ἐργαζόμενος, καὶ ποθητὴν ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, προτρεπόμενος αὐτὸν μὲν καὶ πάντας δι' αὐτοῦ εἰς τὴν προητοιμασμένην ἡμῖν κατάστασιν, βασιλείαν τε αἰώνιον καὶ δικαιοσύνην καὶ ἁγιασμὸν καὶ ἀπολύτρωσιν καὶ μακαριότητα, ἅπερ καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ Θεοῦ ἐξ ἀρχῆς ἠβούλετο. ἐπιῤῥίπτει τοίνυν ὁ Θεὸς σοφῶς, καὶ πάνυ σοφῶς, τῇ ἁμαρτίᾳ* **D** *τοῦ πρωτοπλάστου ἀνθρώπου τὸν θάνατον, ὡς κατ' ὀργὴν, ἵνα μισητὴν αὐτῷ ταύτην ἀπεργάσηται· εἶτα λοιπὸν πάλιν, ἵνα μὴ ἐκ κακῶν ὁ ἄνθρωπος ἀφελπιστίαν νοσήσῃ, ἐπιμελεῖται αὐτοῦ ὡς πατὴρ τέκνου, καὶ ποιεῖ αὐτῷ χιτῶνας· εἶτα ἐκδικεῖ τὸ αἷμα τοῦ Ἄβελ, τὸν Ἐνὼχ μετατίθησιν, ὥστε καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ θανάτου μὴ κρατεῖν ἐπ' αὐτοῦ, τὸν Νῶε διασώζει ἐκ τοῦ κοσμικοῦ ναυαγίου, τὸν Ἀβραὰμ ἐκλέγεται, ἀφ' οὗ καὶ δι' οὗ τοῦ σπέρματος ἐργάζεται τὴν ἀνάκτισιν τοῦ κόσμου, τὸν Ἰσαὰκ, καὶ τὸν Ἰακὼβ, τοὺς πατριάρχας, καὶ τούτων τὰ τέκνα καὶ τὰς ἐκ τούτων δώδεκα*

3. *γνώσεως* V. 8. *ἐποίησε* LSm. *μὲν* om. L²Sm. 16. *τῶν*] *τὰ* L¹. 22. *μὲν*] *τε* LSm. 28. *ἀπεργάζηται* m. 29. *ἀπελπιστίαν* LSm. 33. *δι' οὗ*] *διὰ* LSm. 34. *καὶ* om. LSm.

φυλὰς, ὥσπερ καὶ μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ λυτροῦται τῆς δουλείας
221 A τῶν Αἰγυπτίων, καθοδηγήσας τὴν ἔρημον θαυμαστῶς καὶ δοὺς νόμον ἐγγράφως, καὶ ταξιαρχήσας τὸ ἔθνος, κατεκληροδότησεν αὐτοῖς τὴν γῆν τῆς Παλαιστίνης· καὶ ἤγειρεν αὐτοῖς προφήτας, τὸν Δαυῒδ τὸν πρῶτον αὐτῶν βασιλέα, Σαμουὴλ, Ἡλίαν τὸν τηλικοῦτον, τὸν τούτου μαθητὴν Ἐλισσαῖον, τοὺς δώδεκα καὶ τοὺς τέσσαρας τοὺς μεγάλους κηρύσσοντας τὴν ἔλευσιν τοῦ ἐξ αὐτῶν ἐγειρομένου κατὰ σάρκα Δεσπότου Χριστοῦ, ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ γίνεται καὶ πληροῦται ὁ ἐξ ἀρχῆς σκοπὸς καὶ οἰκονομία τοῦ Θεοῦ ἡ μεγάλη καὶ σωτηριώδης. ὥσπερ γὰρ ᾠκονόμησεν διὰ τῆς ἁμαρτίας τοῦ πρωτοπλάστου ἀνθρώπου παρεισαγαγεῖν τὸν θάνατον, οὕτως καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ κατὰ σάρκα τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἀνάκτισιν καὶ τὴν ἀνακεφαλαίωσιν πάσης κτίσεως. ὥσπερ γάρ φησιν ὁ Παῦλος, **Δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος**
B **καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν καὶ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς.** αὕτη ἡ μεγάλη σωτηρία καὶ οἰκονομία καὶ σοφία τοῦ τὰ πάντα παραγαγόντος καὶ πάλιν ἀνακτίζοντος Θεοῦ. διὰ τοῦτο καὶ τὰς δύο καταστάσεις ἐξ ἀρχῆς πεποίηκεν, καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν μετὰ τὴν ἐνθένδε ζωὴν ἀφορᾷ πᾶς ὁ σκοπὸς τῆς θείας Γραφῆς, καὶ τὸ Χριστιανικὸν κήρυγμα, καὶ ἡ ἐλπὶς τῶν Χριστιανῶν. διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ βαπτίζεσθαι, εἰ μὴ πρῶτον ὁμολογήσειέν τις τὴν τῆς ἁγίας Τριάδος ὁμολογίαν, καὶ τῆς ἡμετέρας σαρκὸς τὴν ἀνάστασιν πιστεύειν, οὐ βαπτίζεται, καὶ συνκαταλέγεται μετὰ Χριστιανῶν, καὶ πιστὸς ἀναγορεύεται. οὗτος ὁ σκοπὸς πάσης τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, Παλαιᾶς τε καὶ
C Καινῆς Διαθήκης, καὶ ὅτι κατὰ τὸν τύπον τῆς σκηνῆς τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ ὑπὸ Μωσέως κατασκευασθείσης, δύο χώρους πεποίηκεν ὁ Θεὸς τὸν σύμπαντα κόσμον, λέγω δὴ τοῦτον τὸν κόσμον, ἐν ᾧ θνητοὺς καὶ τρεπτοὺς ὡς ἐν παιδευτηρίῳ ἐδοκίμασεν πρῶτον ἡμᾶς διάγειν, καὶ πεπειρᾶσθαι λυπηρῶν τε καὶ ἡδέων· χωρὶς γὰρ παιδείας ἀμήχανον μάθησιν γένεσθαι. **πᾶσα γὰρ παιδεία,** φησὶν, **πρὸς τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ ὕστερον.** ἐς ὕστερον οὖν πεπειραμένοις

1. ἅπερ m. 2. καθοδηγησαι V. 4. τῆς om. m. 7. κηρύσσοντας] om. L[1]S, προφητεύσαντας L[2]m. 9. καὶ 2°] + ἡ L[2]m. 14. πάσης] + τῆς LSm. 15. καὶ—γῆς] εἰσήχθη ἐν τῇ γῇ m. 16. τοῖς οὐρανοῖς LS. ἐν τῇ γῇ LS. 26. τὸν om. LSm. 31. μάθησιν γέν. ἀμηχ. LSm. 32. ἀλλ' ὕστερον] ἀλλὰ λύπης L[2]m.

14. 1 Cor. xv. 21. 31. Hebr. xii. 11.

λογικῶς ἐδοκίμασεν παρασχεῖν τὰ αἰώνια αὐτοῦ ἀγαθὰ ἐν τῇ μελλούσῃ καταστάσει, καὶ πληρῶσαι τὸν ἑαυτοῦ ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς σκοπὸν, οἰκονομήσας ὡς Θεὸς τὰ καθ' ἡμᾶς, ὡς αὐτῷ ἔπρεπεν καὶ ἡμῖν συνέφερεν. διαγράφομεν τοίνυν καὶ τὴν στρατοπεδαρχίαν αὐτῶν τῶν Ἰσραηλιτῶν τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ τὴν διάβασιν τὴν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἅμα τῷ Ἰησοῦ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Μωσέως, καὶ τὴν κατάπαυσιν αὐτῶν τὴν ἐν τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας, καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ὅπως ἐκληρονόμησαν τὴν γῆν, καὶ κατέσχον αὐτήν. ἔστιν οὖν οὕτως.

Ἐν ταύτῃ τῇ γῇ κατοικοῦσιν ἤγειρεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς κατὰ **D** *καιρὸν προφήτας, τὴν ἔλευσιν τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ κατὰ σάρκα διαγορεύειν, δι' οὗ ἤμελλεν ἀναδείκνυσθαι ἡ μέλλουσα κατάστασις, ὑπομιμνήσκοντας αὐτοὺς τῶν ἐπαγγελιῶν ὧν πρὸς Ἀβραὰμ ἐποιήσατο. διαγράφομεν τοίνυν ἕκαστον τῶν πρεσβυτέρων καὶ προφητῶν, ὅπως ἀνακηρύττῃ ἀξιωθεὶς μὲν εἰπεῖν τι περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, εἴτε διὰ λόγων, εἴτε δι' ἔργων ἐπιγράφοντες, καὶ ἀξιωθεὶς εἰπεῖν ἢ ποιῆσαι περὶ αὐτοῦ· συμβάλλεται γὰρ καὶ τοῦτο τῷ ἡμετέρῳ λόγῳ, ὅπως καὶ ἐν τούτῳ δείξωμεν ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους εἰς ὃν σκοπὸν ἀφορᾷ πᾶσα ἡ θεία Γραφή.*

ΑΔΑΜ ΚΑΙ ΕΥΑ. 224 A

Οὗτος ὁ πρωτόπλαστος Ἀδὰμ, ὃς ἠξιώθη προειπεῖν περί τε ἑαυτοῦ καὶ τῆς ἰδίας γυναικὸς, οἱ ἐξ εὐλογίας Θεοῦ διὰ τῆς συναφείας εἰς σάρκα μίαν ἀμφότεροι συνάπτονται, ὅπερ ὁ Κύριος μαρτυρεῖ ἐν Εὐαγγελίοις λέγων τὸν Θεὸν ταῦτα εἰρηκέναι διὰ στόματος τοῦ Ἀδὰμ, ὃς καὶ νυμφαγωγὸς αὐτοῦ ἐγένετο. ὁ δὲ ἀπόστολος Παῦλος κατεχρήσατο τούτῳ τῷ παραδείγματι, μυστικώτερον ἐπὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ αὐτὸ ἐκλαβὼν καὶ τῆς Ἐκκλησίας λέγων **Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν· ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.** *καὶ γὰρ ὥσπερ κεφαλή ἐστιν ὁ Ἀδὰμ πάντων τῶν ἀνθρώπων ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, ὡς αἴτιος αὐτῶν ὢν καὶ πατὴρ, οὕτω καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς κατὰ σάρκα τῆς Ἐκκλησίας* **B** *κεφαλή ἐστιν καὶ Πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. οὗτος πάλιν*

4. *διαγράφωμεν* V[1]. 6. Ἰησοῦ] + *τοῦ Ναυῆ* LSm. 9. *ἔστιν οὖν οὕτως* om. LSm. Hic desinit V fol. 53ᵛ. 14. *διαγράφωμεν* m. 20. ΚΑΙ ΕΥΑ om. m. 22. *ἐξ*] *ἐκ τῆς* m.

24. Matt. xix. 4 sqq. 28. Eph. v. 32.

πρῶτος ἠξιώθη εἰκὼν Θεοῦ γενέσθαι καὶ κληθῆναι· ἐπὶ δὲ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ κυριώτερον ἐκβέβηκεν, καθὰ καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει, **Ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου.** *οὗτος μόνος καὶ πρῶτος ἀνθρώπων ἐκ πλευρᾶς διὰ τοῦ Θεοῦ προήνεγκεν τὸ θῆλυ ἀσπόρως, καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς κατὰ σάρκα ἀσπόρως ὡς ἄῤῥεν ἐκ τοῦ θήλεως παρήχθη, τὴν ἰσοτιμίαν καὶ τὸ χρέος τῆς φύσεως ἀναπληρώσας. οὗτος πρῶτος ἀνθρώπων ἀπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἥμαρτεν· ὁ Δεσπότης Χριστὸς ὑπὲρ τούτου τὸ χρέος ἀπέτισεν, σχίσας εὐλόγως τὸ χειρόγραφον καὶ καταπατήσας τὸν ἐχθρόν.*

Παραγραφή.

C *Ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῇ ὁ Ἀπόστολος τύπον αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ ἔφησεν εἶναι τὸν Ἀδὰμ λέγων* **Ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος,** *καὶ ὁμοίως τοῦτον πρῶτον εἶπεν, καὶ τὸν Χριστὸν δεύτερον. ἀπειλήσαντος τοῦ Θεοῦ τῷ πρώτῳ ἀνθρώπῳ αὐθημερὸν θάνατον, εἰ παραβαίη τὴν ἐντολὴν, καὶ παραβάντος μὴ ἐπενέγκαντος αὐτῷ κατὰ τὴν ἀπειλὴν εὐθέως τὸν θάνατον, ἀλλὰ μακροθυμήσαντος, καὶ μόνον παιδεύσαντος καὶ τοῦ παραδείσου ἐκβαλόντος, καὶ μακρῷ γήρει ὕστερον συγχωρήσαντος τελευτᾷν, ἔδειξεν πολλὴν φειδῶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ποιούμενος ὁ Θεὸς, μάλιστα καὶ χιτῶνας αὐτῷ προνοούμενος, καὶ ὅτι οὐ κατ' ὀργὴν τὸν θάνατον ἐπήνεγκεν τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ φρονήσει καὶ σοφίᾳ διδάσκων*
D *διάκρισιν τὸν ἄνθρωπον καὶ μισητὴν αὐτῷ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ποθητὴν τὴν δικαιοσύνην. διὰ δὲ τῆς φυλακῆς τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ἐδίδασκεν ἐρᾷν τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐλπίζειν ἀθανασίας. δόξα τῷ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἕως τέλους οἰκονομοῦντι τὰ κατὰ τὸν ἄνθρωπον.*

Ἔτι παραγραφή.

Ἔνεστι πάλιν τῷ βουλομένῳ μαθεῖν ὡς οὐκ ὀργῇ, ἀλλὰ μᾶλλον φιλανθρωπίᾳ καὶ σοφίᾳ τὰ κατὰ τὸν ἄνθρωπον ᾠκονόμησεν, ὅτι καὶ μετὰ τὴν παράβασιν, οὐ μόνον φείδεται καὶ προνοεῖται αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ προφητικοῦ χαρίσματος ἠξίωσεν. φησὶν γὰρ περὶ τῆς

15. *παραβάση* m. *ἐντολὴν*] + ὁ L^1, + ꝗ̃ L^2. *παραβάντος καὶ μὴ* S. *παραβάντι* //// *μὴ* L^2m. 16. *τὸν* om. m. *ἀλλὰ*] Hic incipit V fol. 54. 17. *μόνον*] *νόμῳ* LSm. 18. *συγχωρησας* V. 21. *φρονήσει*] *προγνώσει* LSm. 22. *διάκρισιν* om. LSm. 24. *ἀθανασίαν* LSm. 25. *καὶ* om. LSm. *οἰκονομήσαντι* LSm. 26. *ἔτι* om. m. 27. *πάλιν* om. LSm. 28. *καὶ ὅτι* LSm. 30. *κηρύγματος* m.

3. Col. i. 15. 12. Rom. v. 14.

γυναικὸς αὐτοῦ, Καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτῆς Ζωή, ὅτι αὕτη μήτηρ πάντων τῶν ζώντων. οὐκ ἦν γὰρ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως προιδεῖν, ὅτι ποιήσει 225 A κόσμον ἀνθρώπων ἐκ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, εἰ μὴ θεία δύναμις καὶ χάρις αὐτῷ ἐνεπνεύσθη. πάλιν φονεύσαντος τοῦ Κάϊν τὸν Ἄβελ, μήπω ποιήσαντα τέκνα, ἀλλὰ νέον καὶ ἄωρον, περιόντος δὲ τοῦ Κάϊν, προβλέπων πάλιν ὡς καὶ Κάϊν καὶ τὸ τούτου σπέρμα ἀπολέσθαι ἔχει ἐν τῷ κατακλυσμῷ, ὃν ἐγέννησεν τρίτον Σὴθ προσηγόρευσεν, ὡσανεὶ θεμέλιος, οὕτω γὰρ ἑρμηνεύεται τὸ Σήθ, ἐν ταυτῷ δύο προφητείας εἰπών, ὅτι καὶ τὸ σπέρμα τοῦ Κάϊν ἀπολέσθαι ἔχει, καὶ οὗτος ὁ γεννηθείς, ὥσπερ τις ἀρχὴ καὶ θεμέλιος καινὸς τῶν ἀνθρώπων ἐστίν. οὐ μόνον δὲ αὐτός, ἀλλὰ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ οὕτως καὶ αὐτὴ προβλέπουσα προσηγόρευσεν αὐτόν· φησὶν γὰρ περὶ αὐτῆς, Καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκεν υἱόν, καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα B αὐτοῦ Σήθ, λέγουσα Ἐξανέστησέν μοι ὁ Θεὸς σπέρμα ἕτερον ἀντὶ Ἄβελ, ὃν ἀπέκτεινεν Κάϊν. τοῦτο καὶ αὐτὴ λέγουσα, ὅτι Ἄβελ ἄπαις τελευτᾷ, τὸ δὲ τοῦ Κάϊν σπέρμα ἀπολεῖται· τοῦτόν μοι δέδωκεν ὁ Θεὸς καινὸν θεμέλιον πάντων ἀνθρώπων. καὶ ταῦτα μὲν ἡ Εὔα.

Ὁ δὲ Ἀδάμ, μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸν συγγραφέα τὴν γέννησιν τοῦ Σήθ, καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἐνώς, ἀναλαμβάνων πάλιν τὰ κατὰ τὸν Ἀδάμ, φησὶν οὕτως, Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως ἀνθρώπων· ᾗ ἡμέρᾳ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀδάμ, κατ᾽ εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν· ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς, καὶ ηὐλόγησεν αὐτούς. καὶ ἐπωνόμασεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἀδάμ, ᾗ ἡμέρᾳ ἐποίησεν αὐτούς. ἔζησεν δὲ Ἀδὰμ τριάκοντα καὶ διακόσια ἔτη, καὶ C ἐγέννησεν κατὰ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ. καὶ ἐπωνόμασεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Σήθ. ἐνταῦθα καὶ αὐτὸς ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Σήθ, ὡς θεμέλιον ὄντα πάντων ἀνθρώπων, καὶ φέροντα τοὺς ἰδίους χαρακτῆρας καὶ τὰ ἴδια ἀξιώματα. ἐπισημαντέον δὲ ἐνταῦθα ὅτι τὸν Θεὸν λέγει τεθεικέναι ὄνομα τῷ πρώτῳ ἀνθρώπῳ, καὶ τὸν ἄνθρωπον τῇ γυναικί, καὶ ἀμφοτέρους τῷ τέκνῳ. ἐκ τῶν δὲ κατὰ τὸν ἄνθρωπον οἰκονομουμένων καὶ αἱ ἀόρατοι δυνάμεις λογικαὶ τυγχάνουσαι διδάσκονται τὰ περὶ Θεοῦ. ὁ γὰρ ἄνθρωπος σύνδεσμός τις ὢν πάσης κτίσεως, εἰκὼν δὲ Θεοῦ, παιδευτήριον τυγχάνει τὰ περὶ αὐτὸν οἰκονομούμενα καὶ αὐτοῦ καὶ πάντων τῶν λογικῶν.

7. τῷ om. LSm. 8. θεμέλιος] + τῶν ἀνθρώπων LSm. τὸ] ὁ LSm. 12. οὕτως] τούτοις LSm. προβλέπουσα] λέγουσα LSm. 13. ἐπωνόμασεν m. 14. ἐξανίστησι γὰρ L[1]S. ἐξανέστησε γὰρ m. 19. αὐτοῦ] + τοῦ LSm. 31. τοῦ γὰρ ἀνθρώπου συνδέσμου ὄντος L[2]m. 32. εἰκὼν] καὶ εἰκόνος L[2]m.

1. Gen. iii. 20. 13. Gen. iv. 25. 20. Gen. v. 1—3.

D ἁμαρτήσαντος γὰρ αὐτοῦ καὶ λαβόντος τὴν ἀπόφασιν τοῦ θανάτου, οὗτοι ἐθρήνουν, καὶ ἑαυτῶν καὶ τοῦ παντὸς ἀφελπιστίαν λογιζόμενοι· ὁρῶντες δὲ πάλιν τὸν Θεὸν αὐτοῦ ἐπιμελούμενον, εὐελπιστίαν τινὰ προσελάμβανον περὶ αὐτοῦ καὶ περὶ αὐτῶν. τοῦτο δὲ καὶ ἐν Εὐαγγελίοις δηλοῖ ὁ Κύριος λέγων, ὅτι Χαρὰ ἐν οὐρανῷ γίνεται ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ὡς δῆλον καὶ λύπη, ὅταν τις τὸ ἐναντίον ἁμάρτῃ. ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι καὶ οἱ ἄγγελοι ὑπετάγησαν μὲν δουλεύειν τῇ ματαιότητι διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἐλπίδι τινὶ ᾗ δέδωκεν ὁ Θεὸς, ὅτι καὶ αὐτοὶ ἐλευθεροῦνται, ὅταν οἱ ἄνθρωποι τὴν ἐλπίδα τὴν αὐτοῖς ἀποκειμένην ἀπολαμβάνωσιν υἱοὶ Θεοῦ
228 A ἐν δόξῃ καθιστάμενοι. μαρτυρεῖ δὲ πάλιν ὁ Ἀπόστολος ὡς οἱ ἄγγελοι ἐκ τῶν περὶ τὸν ἄνθρωπον οἰκονομουμένων διδάσκονται τὰ περὶ Θεοῦ καί φησιν, Ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡ πολυποίκιλος τοῦ Θεοῦ σοφία, σαφῶς διὰ τῆς Ἐκκλησίας εἰπὼν αὐτοὺς διδάσκεσθαι τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν.

ΑΒΕΛ *ποιμὴν προβάτων.*

Οὗτος ὁ Ἄβελ ὁ δίκαιος ὃς ἀδίκως ἀποθανὼν πρῶτος πάντων ἀνθρώπων ἔδειξεν σαθρὰ εἶναι τοῦ θανάτου τὰ θεμέλια. διὰ τοῦτο καὶ ἀποθανὼν ἔτι λαλεῖ προμηνύων τὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν, ἣν ὁ Δεσπότης Χριστὸς πρῶτος πάντων ἐν ἑαυτῷ δείξας, κατέλυσεν τοῦ θανάτου τὸ δοκοῦν κράτος. οὗτός ἐστιν Ἄβελ ὁ ὡς ἐν αἰνίγματι μιμητὴς τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ ὑπάρχων, ὃς διὰ φθόνον ἀγαθῶν ἔργων ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ ἀδίκως ἀπεκτάνθη, περὶ οὗ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ φησιν Ἀλλὰ
B προσεληλύθατε Σιὼν ὄρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, καὶ Ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς, καὶ κριτῇ Θεῷ πάντων, καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων, καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ Ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ, κρεῖττον λαλοῦντι παρὰ τὸν Ἄβελ.

2. *ἀπελπιστίαν* LSm. 5. *ὁ Κύριος δηλοῖ* LSm. 7. *ἐναντίον*] + *αὐτοῦ* LSm. 10. *ἀπολαμβάνουσιν* V. 13. *ἐξουσίαις*] + *ἐν τοῖς ἐπουρανίοις* m. 16. *ποιμὴν προβάτων* om. m. 17. *ὃς*] *ὡς* m. 21. *ἐστιν*] + *ὁ* Lm. *ὁ ὡς*] *ὃς ὡς* LSm. 22. *ὑπάρχει* L²m. 26. *ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων* m. 27. *οὐρανῷ* L. 28. *κρείττονα* m. 29. *τὸν*] *τὸ//* L.

5. Luke xv. 7. 7. Rom. viii. 20, 21. 13. Eph. iii. 10. 24. Hebr. xii. 22—24.

Παραγραφή.

Ἐνταῦθα δείκνυται σαφέστερον τοῦ δικαίου Ἄβελ τελευτήσαντος, ὡς οὐ κατ' ὀργὴν ὁ θάνατος τῷ ἀνθρώπῳ ἐπενήνεκται, ὅτι ὁ μὴ ἁμαρτήσας πρὸ τοῦ ἁμαρτήσαντος ἔθανεν. διὰ τοῦτο καὶ ζήτησις παρὰ Θεοῦ γίνεται τῆς ζωῆς τοῦ Ἄβελ, καὶ ἐκδίκησις τοῦ θανάτου αὐτοῦ. καὶ ὅτι μετὰ θάνατον βοᾷ, δηλῶν διὰ τούτου, ὡς C παλινδρομήσει εἰς ζωήν. καὶ πάλιν ὁ θάνατος μὴ συγχωρηθεὶς ἐπὶ τὸν ἁμαρτήσαντα πρῶτον ἐπελθεῖν, ἀλλ' ἐπὶ τὸν μὴ ἁμαρτήσαντα, δείκνυται καταλυόμενος, ὡς τὴν πρώτην ἔφοδον ἀδίκως ἐπελθὼν, καὶ οὐ δικαίως· ἐπὶ δίκαιον γὰρ τέθεικε θεμέλια, καὶ οὐχὶ ἐπὶ ἁμαρτωλόν· ὅθεν ἔνεστιν μαθεῖν, ὅτι σαθρὰ θεμέλια τέθεικεν ὁ θάνατος. διὰ τοῦτο τάχιστα καταλυθήσεται, ὃ καὶ γέγονεν ἐπὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ καταλυθὲν αὐτοῦ τὸ δοκοῦν κράτος. δόξα τῷ ἐξ ἀρχῆς ἕως τέλους οἰκονομήσαντι τὰ κατὰ τὸν ἄνθρωπον. ἐκ τούτου δείκνυται πάλιν, μὴ κατ' ὀργὴν εἶναι τὸν θάνατον, ὅτι καὶ οἱ μαρτυρούμενοι δίκαιοι εἶναι ἄωροι καὶ βίᾳ τελευτῶσιν, οἱ δὲ μαρτυρούμενοι ἁμαρτωλοὶ, πληρώσαντες τὰς ἡμέρας ἑαυτῶν, ἐν μακρῷ γήρει ἐτελεύτησαν. **ἅπαξ γὰρ ἀπόκειται παρὰ Θεοῦ τοῖς ἀνθρπώποις ἀποθανεῖν**, καθά φησιν ὁ Ἀπόστολος, ἐκ D τοῦ πλείονος αὐτὸ προσειπών· οὔτε γὰρ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὔτε Λάζαρος καὶ οὓς ἤγειρεν ὁ Κύριος ἄλλους ἅπαξ μόνον ἀπέθανον· ἀλλ' ἵνα εἴπῃ ὅτι πάντες ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ ὄντες οἱ ἄνθρωποι θνητοὶ ὑπάρχοντες καὶ οὕτως κτισθέντες ὑπὸ Θεοῦ. μετὰ τοῦτο ἑτέρα τις κατάστασις ἐπεισάγεται κρείττων, διακρίνουσα δικαίους καὶ ἀδίκους, εὐσεβεῖς καὶ ἀσεβεῖς, ἐν ᾗ θάνατος οὐκέτι κρατεῖ.

ἜΤΙ τινες ἔφησαν, ὅτι ἁμαρτήσαντος τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, καὶ λαβόντος τὴν ἀπόφασιν τοῦ θανάτου, ἐκ τῆς προσούσης αὐτῷ 229 A ἀθανασίας εἰς θνητότητα μετεβλήθη, καὶ δῆθεν ἑρμηνεύοντες λέγουσιν, ὅτι τὸ εἰπεῖν τὸν Θεὸν, **Ἧ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγῃ ἀπὸ τοῦ ξύλου, θανάτῳ ἀποθανῇ**, θνητὸν αὐτὸν γενέσθαι ἔφησεν· ὁρῶμεν γὰρ αὐτὸν μὴ εὐθέως κατὰ τὴν ἀπειλὴν ἀποθανόντα, ὡς δῆλον ὅτι τοῦτο

5. *παρὰ*] + *τοῦ* LSm. 6. *δῆλον* m. *τοῦτο* m. 13. *καταλυθέντος* L^{1}S. 16. *βίᾳ* om. m. 20. *αὐτῶν* LSm. *προειπών* m. 21. *ἀλλ' οὐς* $V^{2}SL^{1}$, *ἀλλ' οἷ* L^{2}, *ἄλλοι* m. 22. *ἀλλ'* om. L^{2}m. 23. *ἄνθρωποι*] + *καὶ* LSm. *καὶ* om. LSm. 27. *ἔτι* om. V. 28. *ἐκ τῆς*] *ἐκτὸς* m.

18. Hebr. ix. 27. 30. Gen. ii. 17.

αὐτῷ αἰνίττεται, ὅτι Ἀθάνατος ὢν γενήσῃ θνητὸς, ἵνα ἀληθεύσειεν, φησὶν, ἡ ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ. ὅθεν καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννώμενοι, τῇ πατρικῇ ἀποφάσει ὑποπίπτοντες, θνητοὶ γεννῶνται. καὶ εἰ τοῦτο ἀληθὲς, πῶς ὑποπεσὼν κατ' αὐτοὺς ὁ Ἄβελ τῇ ἀποφάσει, καὶ θνητὸς γεννηθεὶς, δίκαιος δὲ ἀναφανεὶς καὶ παρθένος, οὐκ ἀρκετὸς ἐγένετο ἡ ἀπόφασις ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἑτέρᾳ πάλιν τιμωρίᾳ ὑποπέπτωκεν, λέγω δὴ τῇ ἀωρίᾳ; πόθεν οὖν αὐτῷ τοῦτο **B** *προσετέθη, δικαίου ὄντος καὶ παρθένου, ἄλλως τε δὲ καὶ τῆς, ὡς λέγεται, πατρικῆς ἀποφάσεως ἤδη ἐντὸς γεγονὼς, τουτέστι θνητοῦ, δυναμένων καὶ θνητῶν δικαίων διατηρεῖσθαι μὴ θανεῖν, ὥσπερ ὁρῶμεν καὶ ἐπὶ τοῦ Ἐνὼχ ὑποπεσόντος μὲν καὶ αὐτοῦ τῇ πατρικῇ ἀποφάσει, ὥς φατε, καὶ γυναῖκα ἐσχηκότος καὶ τέκνα, πεῖραν δὲ θανάτου μὴ εἰληφότος, τοῦ δὲ Ἄβελ μήτε γυναῖκα μήτε τέκνα ἐσχηκότος; πῶς δὲ καὶ τοῦ Καΐν αἰτησαμένου θάνατον διὰ τὴν ἀδελφοκτονίαν, ὁ Θεὸς οὐ δίδωσιν, ἀλλὰ μᾶλλον βαρυτέρᾳ τιμωρίᾳ παραδίδωσιν τῷ στένειν καὶ τρέμειν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀπαλλαγὴν τούτου τοῦ κακοῦ τὸν θάνατον εἶναι λέγει; Φησὶν γὰρ,* **Πᾶς ὁ ἀποκτείνας Καΐν ἑπτὰ ἐκδικούμενα παραλύει,** *ἵνα εἴπῃ, Πολλὰς τιμωρίας* **C** *ἀφαιρεῖται ἀπ' αὐτοῦ, καὶ παραλύει αὐτοῦ τὴν κόλασιν πᾶς ὁ ἀποκτείνων αὐτόν. ἔστιν οὖν καὶ ἐκ τούτου ἰδεῖν, ὡς τοῦ δικαίου, καὶ παρθένου συγχωρηθέντος ἀποκτανθῆναι, ὡς οὐ κατ' ὀργὴν ὁ θάνατος τῷ ἀνθρώπῳ ἐπενήνεκται, καθὰ οἱ τερατολόγοι ἀποφαίνονται, ἀλλὰ φιλανθρωπίᾳ καὶ σοφίᾳ τῇ παρὰ τοῦ οἰκτίρμονος Θεοῦ, πρὸς παιδείαν ἡμετέραν, καθὰ καὶ πρώην εἰρήκαμεν.*

ΈΤΙ. *πῶς δὲ κατ' αὐτοὺς τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἁμαρτήσαντος ἐπὶ βρώσεως ἑνὸς φυτοῦ, καὶ αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς ἐφεξῆς θνητότητι κατεδίκασεν, τὸν δὲ πρῶτον φονέα στένειν καὶ τρέμειν καταδικάσας, οὐ πάντας τοὺς ἐφεξῆς φονέας τῇ αὐτῇ τιμωρίᾳ καταδικάζει, ἀλλ' ἑτέρᾳ, ᾗ καὶ ὁ πρῶτός ποτε παρεκάλει καταδικασθῆναι, καὶ παρακαλῶν οὐκ ἔτυχεν;*

1. *αὐτῷ* om. m. *αὐτὸ* LS. 2. *φασὶν* McCrindle. 6. *ἀρκετὴ* LSm. 7. *οὖν* om. LSm. 14. *δὲ* om. LSm. 16. *τὸ* V¹LSm. 17. *γὰρ*] *οὖν* LSm. 18. *Καΐν* om. m. 20. *ἀποκτέννων* LS. 23. *ἀλλὰ*] + *μᾶλλον* LSm. 26. *αὐτὸς* V¹, *αὐτοῦ* S.

17. Gen. iv. 15.

ΕΝΩΧ. D

Οὗτός ἐστιν Ἐνὼχ πρὸς ὃν οὔτι ἡ ἀπόφασις τοῦ θανάτου ἐκράτησεν· μετετέθη γὰρ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, καθὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ δοκεῖ, ὅπως καὶ διὰ τούτου προμηνυθῇ ἡμῖν ὡς οὐ κρατήσει ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ὁ θάνατος, ἀλλὰ λύσιν δέξεται τὰ κατ' αὐτὸν, ὥσπερ καὶ γέγονεν ἐπὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, καταλυθέντος αὐτοῦ τοῦ κράτους. οὗτός ἐστιν Ἐνὼχ ὁ μετατεθεὶς εἰς ζωὴν, εἰς δεῖγμα τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως ταῖς μετὰ ταῦτα γενεαῖς, τῆς δυναμένης διατηρῆσαι τοὺς θνητοὺς μὴ θανεῖν, ἀλλὰ ζῶντας τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀλλαγὴν ὑπομένειν. οὗτός ἐστιν ὁ ἅμα τῷ Ἡλίᾳ ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἀντικαθιστάμενος τῷ Ἀντιχρίστῳ, καὶ ἐλέγχων τὴν πλάνην αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν. οὗτός ἐστιν 232 A
ὁ διὰ πίστεως καὶ εὐαρεστήσεως ἐκφυγὼν τὴν ὁδὸν τοῦ θανάτου.

Παραγραφή.

Καὶ ἐπὶ τούτου σαφέστερον δείκνυται, ὡς οὐ κατ' ὀργὴν ἐπενήνεκται τῷ ἀνθρώπῳ ὁ θάνατος, οὔτε ἡ ἀπόφασις τοῦ θανάτου, ἀλλ' ἵνα, καθὰ εἰρήκαμεν, μισητὴν αὐτῷ ποιήσῃ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ποθητὴν τὴν δικαιοσύνην. ὅθεν ἐπὶ τούτου οὔτε ἡ ἀπόφασις, οὔτε αὐτὸς ὁ θάνατος ἐκράτησεν οὔτε κρατήσει. **πίστει γὰρ Ἐνὼχ μετετέθη,** φησὶν ὁ Ἀπόστολος, **τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον,** σαφῶς δηλώσας ὅτι οὐχ ὁρᾷ θάνατον, ἀλλὰ ζῶν τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀλλαγὴν ὑπομένει, μετὰ πάντων τῶν περιλειπομένων ζώντων ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ B
Κυρίου, καὶ μὴ φθανόντων ἐκ τῆς ὀξύτητος τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ζωῆς τῆς γινομένης ἀποθανεῖν.

ἜΤΙ. εἰπάτωσαν ἡμῖν οἱ τερατολόγοι, οἱ κατ' ὀργὴν Θεοῦ τὸν θάνατον προσγενέσθαι ἡμῖν λέγοντες, καὶ οὐ κατ' οἰκονομίαν καὶ σοφίαν, πῶς χρεωστούντων πάντων τῶν ἀνθρώπων ἐκ τῆς πατρικῆς ἀποφάσεως ἅπαξ ἀποθανεῖν, οὗτος τῷ ἐπιτιμίῳ τούτῳ οὐχ ὑποπίπτει;

Αὕτη ἔστιν ἡ κιβωτὸς τοῦ Νῶε ἡ κοσμοφόρος. τοῦτο τὸ μῆκος τῆς κιβωτοῦ.

Ἔστι δὲ πηχῶν τ', τὸ δὲ πλάτος, ὡς εἴρηται, κάτωθεν μὲν ἔχει $\overset{\chi}{\pi}$ ν', ἄνωθεν δὲ $\overset{\chi}{\pi}$ α'· ἐπισυνάγων γάρ φησιν, **Ποιήσεις αὐτὴν, καὶ εἰς**

2. οὔτε V²LSm. 3. Θεοῦ] + τοῦ LSm. 5. τὸν ἄνθρωπον m. 13. καὶ εὐαρεστήσεως om. Lm. 18. ποθεινὴν LSm. 19. γὰρ] + ὁ LSm. 22. κατὰ m. 23. τῆς ὀξύτητος om. m. 25. ὀργὴν] + τοῦ LSm. 26. λέγοντος m. 30. αὕτη—κοσμοφόρος om. S, αὕτη—κιβωτοῦ om. Lm. 32. κάτωθεν —ν'] ἔστι μὲν κάτωθεν πηχῶν ν' LSm. 33. πήχεως μιᾶς LSm.

19. Hebr. xi. 5. 33. Gen. vi. 16.

πῆχυν συντελέσεις. τὸ δὲ ὕψος $\overset{\chi}{\pi}$ λ′· διεῖλεν οὖν εἰς τρεῖς σηκοὺς τοὺς C λ′ $\overset{\chi}{\pi}$, ἀπὸ πηχῶν ι′ τὸ ὕψος ἑκάστου σηκοῦ· Διώροφα γὰρ καὶ τριώροφα ποιήσεις αὐτήν, ὡσανεὶ, Δύο μὲν στέγας τάξον ἔσωθεν, καὶ τρίτην τὴν ἄνωθεν στέγην, ἵνα γένωνται σηκοὶ τρεῖς. καὶ εἰς μὲν τὸν κατώτερον σηκὸν τὰ θηρία καὶ τὰ ἰοβόλα ἑρπετὰ ἐπέταξεν εἶναι, ὡς ἐνφωλεύοντα διαπαντὸς ὑπὸ τὴν γῆν· τὰ δὲ τετράποδα καὶ τὰ ἐξαλλόμενα ἐπὶ τὰ ὄρη, εἰς τὸν δεύτερον σηκὸν ἔταξεν εἶναι, ὡς ἐπάνω τῆς γῆς καὶ ἐν τοῖς ὄρεσι διαιτώμενα· τὰ δὲ πετεινὰ καὶ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν τρίτον σηκὸν ἔταξεν εἶναι, ὡς τὰ μὲν ἀεροπόρα ὄντα, τὸν δὲ οὐράνιον μέλλοντα εἶναι.

ΝΩΕ.

Οὗτός ἐστιν Νῶε ὁ τέλειος δίκαιος ὢν ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ, ὁ ἀκούσιον μέθην ὑπομείνας, καὶ θεωρήσας ἐν αὐτῇ μυστήρια. φησὶν γὰρ ἡ Γραφὴ Ἐξένηψεν δὲ Νῶε ἀπὸ τοῦ οἴνου, καὶ ἔγνω ὅσα ἐποίησεν D ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ νεώτερος. καὶ μετὰ τὸ αὐτῷ προειπεῖν, ὡς ἐν τάξει κατάρας τὰ μέλλοντα λέγει, καὶ τοῖς ἄλλοις ὡς ἐν τάξει εὐλογίας τὰ ἐσόμενα, καί φησιν, Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Σήμ, καί πάλιν, Πλατύναι ὁ Θεὸς τῷ Ἰάφεθ, καὶ κατοικησάτω ἐν τοῖς σκηνώμασι τοῦ Σήμ. τρόπον γάρ τινα οὔτε τῷ πρώτῳ κατηράσατο, οὔτε τούτους ηὐλόγησεν, ἀλλὰ πρόῤῥησιν ἐξεῖπεν μυστηρίων διὰ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ ἐκτελουμένων. οὔτε γάρ ποτε ἐδούλευσαν οἱ τοῦ Χαναὰν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκεῖνοι τούτοις ἐδούλευσαν ἐν Αἰγύπτῳ. ἀλλ᾽ οὔτε οἱ Γαβαωνῖται, ὥς τινες ὑπενόησαν, ἐδούλευσαν αὐτοῖς, ἀλλὰ τῷ Θεῷ ἐδούλευον· ξυλοφόρους γὰρ καὶ ὑδροφόρους τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ αὐτοὺς κατεστήσαντο, οὐ γὰρ 233 A ἑαυτοῖς. τί οὖν ἐστιν, ἢ πάντως πρόῤῥησίς ἐστιν, ὡς τῷ Χριστῷ δουλεύουσι καὶ αὐτοί, τῷ ἐκ τοῦ Σὴμ ὑπάρχοντι κατὰ σάρκα; τὸ δέ, Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Σήμ· τί τὰ πρὸς τὸν Σήμ, εἰ ὁ Θεὸς αὐτοῦ εὐλογητός ἐστιν; ἀλλ᾽ ἐπιφέρει· Πλατύναι ὁ Θεὸς τῷ Ἰάφεθ, καὶ κατοικησάτω, ὡσανεὶ ὁ Θεός, ἐν τοῖς σκηνώμασιν τοῦ Σήμ· ὑπερβατὸν αὐτῷ εἰρηκώς, ἵνα ᾖ οὕτως· Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Σήμ, καὶ

1. $\overset{\chi}{\pi}$ λ′] πηχῶν τριάκοντα L, πηχῶν ν′ m. 2. λ′] ν′ m. τὸ δὲ ὕψος L^1S. 4. ἄνω m. 5. ἔταξεν LSm. 9. ἀεροποροῦντα LSm. 12. τέλειος] + καὶ m. δικαιων V^1. 15. αὐτὸ SL^1, αὐτὰ L^2m. 17. ὁ Θεὸς Κύριος m. 18. Ἰάφετ L^1Sm. οἴκοις m. 24. ζυλοφόρους VS, ζυγοφόρους m. 25. Θῶ V^1. 27. δουλεύσουσι L^2m. 28. τί—Σὴμ om. m.

2. Gen. vi. 16. 14. Gen. ix. 24. 17, 28. Gen. ix. 26, 27.

κατοικησάτω ἐν τοῖς σκηνώμασιν τοῦ Σήμ· *λοιπὸν,* Πλατύναι ὁ Θεὸς τῷ Ἰάφεθ· *καὶ γὰρ καὶ τῷ Ἰάφεθ καὶ τῷ Χαναὰν ἐπλάτυνεν· καὶ πάλιν ἀμφότεροι τῷ Χριστῷ δουλεύουσιν, τῷ ἐκ τοῦ Σὴμ ὑπάρχοντι. πάσας γὰρ τὰς κατοικίας ἑαυτοῦ ὁ Θεὸς, ἃς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐποιήσατο, μερικῶς μὲν ἐν τοῖς προφήταις, ὁλοτελῶς δὲ καὶ ἀδιασπάστως καὶ καθολικῶς ἐν τῷ Δεσπότῃ Χριστῷ κατὰ* B *σάρκα πεποίηται τοῖς ἐκ τοῦ Σὴμ ὑπάρχουσιν, καθάπερ περὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ γέγραπται κατὰ σάρκα·* Ἐν ᾧ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς. *τούτων οὖν τῶν ὀπτασιῶν καὶ αὐτὸς ἠξιώθη προειπεῖν, τῶν κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ ἐκτελουμένων.*

Παραγραφή.

Καὶ ἐπὶ τούτου σαφέστερον δείκνυται ὡς οὐ κατ' ὀργὴν τῷ ἀνθρώπῳ ὁ θάνατος προσενήνεκται. ὅσον γὰρ κατὰ τὸ προσεχὲς μὲν κατ' ὀργὴν Θεοῦ πάντων ἀνθρώπων διαφθαρέντων ἐν τῷ κατακλυσμῷ, κατὰ δὲ τὸ ἀληθὲς, διὰ τῆς ἀωρίας τῶν ἁμαρτιῶν ὧν εἶχον ποιῆσαι κουφισθέντες, τούτου δὲ ὡς κειμηλίου ἐξαιρέτου ὄντος, C *διαφυλαττομένου καὶ οὕτως προνοουμένου, ἀληθὲς τὸ πρὸς ἡμῶν λεγόμενον, ὅτι οὐ κατ' ὀργὴν ἐπενήνεκται τῷ ἀνθρώπῳ ὁ θάνατος, ἀλλὰ πρὸς ὠφέλειαν καὶ παιδείαν καὶ παῦλαν τῆς ἐνταῦθα μοχθηρᾶς ζωῆς. καὶ γὰρ ὁ Νῶε τοσοῦτο διαφυλαχθεὶς καὶ προνοηθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὴν ὁδὸν τοῦ θανάτου οὐκ ἐξέφυγεν. κἀκεῖνοι οἱ ἀπολόμενοι ὃν εἶχον ὑπομεῖναι μετ' ὀλίγον θάνατον ὡς θνητοὶ, ὡς κατ' ὀργὴν διὰ τῆς ἀωρίας ὑπέμενον, ὠφεληθέντες μᾶλλον καὶ ἐπικουφισθέντες τῶν πολλῶν ἁμαρτιῶν ὧν ἤμελλον προστιθέναι ζῶντες. τὴν αὐτὴν δὲ τιμὴν καὶ εὐλογίαν καὶ ἐπαγγελίαν καὶ τούτῳ ὡς τῷ πρώτῳ ἀνθρώπῳ, καὶ ἔτι πλέον ἀνανεοῖ ὁ Θεὸς λέγων* Καὶ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὸν Νῶε, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς. D καὶ ὁ τρόμος ὑμῶν καὶ ὁ φόβος ἔσται ἐπὶ πᾶσι τοῖς κτήνεσι τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ πάντα τὰ ὄρνεα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐπὶ πάντα τὰ κινούμενα ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης· ὑπὸ χεῖρας ὑμῶν δέδωκα· καὶ πᾶν ἑρπετὸν

2. Ἰάφετ L[1]S (et sic infra). *τῷ—τῷ* V, *τῷ—τὸν* L[1]S, *τὸν—τὸν* L[2]m. 7. *τῷ—ὑπάρχοντι* m. *περὶ* V, *ἐπὶ* LS, *ἐκ* m. 17. *κουφισθέντων* L[2]m. 28. ὁ Θεὸς om. LSm. 30. *ὑμῶν* post *φόβος* transp. m. *κτήνεσι*] *θηρίοις* m. *καὶ* om. m. 31. *ὄρνεα*] *πετεινὰ* m. 32. *ὑμῖν* m.

8. Col. ii. 9. 28. Gen. ix. 1—4.

ὅ ἐστιν ζῶν ὑμῖν ἔσται εἰς βρῶσιν· ὡς λάχανα χόρτου δέδωκα ὑμῖν πάντα. πλὴν κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς οὐ φάγεσθε· *καὶ μετ' ὀλίγα* Ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐκχυθήσεται, ὅτι ἐν εἰκόνι Θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον. *ἰδοὺ δῆλόν ἐστιν ὅτι καὶ πρὸ τῆς παραβάσεως καὶ μετὰ τοσοῦτον*
236 **A** *χρόνον τῆς παραβάσεως, τὴν αὐτὴν τιμὴν καὶ ἐξουσίαν καὶ κυρείαν δέδωκεν τῷ ἀνθρώπῳ· νυνὶ δὲ καὶ πλέον, ὅτι πρὸ μὲν τῆς παραβάσεως ἐν τῷ παραδείσῳ ἀπὸ παντὸς ξύλου ἐκέλευσεν ἐσθίειν τὸν ἄνθρωπον, πλὴν ἑνός· μετὰ δὲ τὴν ἐκβολὴν τοῦ παραδείσου, οὐκ ἔτι ἀπὸ ξύλου ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐσθίειν, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν σπερμάτων τῆς γῆς. παιδεύσας οὖν τὰς δέκα γενεὰς ἐκείνας ὁ Θεὸς ἐν τῇ πέραν γῇ τῇ ἀκανθώδει διὰ ξηρᾶς πάνυ καὶ μοχθηρᾶς ζωῆς, τοὺς μετὰ ταῦτα διὰ τοῦ Νῶε ἐν τῇ γῇ ταύτῃ διεπέρασεν, καὶ ἔταξεν εἶναι, κρείττονι τυγχανούσῃ, καὶ σχεδὸν ἴσῃ τοῦ παραδείσου, κελεύσας πάντων ἀπογεύεσθαι καὶ ξύλων καρπίμων καὶ σπερμάτων ὁμοῦ, ἔτι τε πλέον καὶ κρεωφαγεῖν.*

B *Τίς ὁρῶν τοσαύτην τὴν πρόνοιαν καὶ ἐπιμέλειαν τοῦ σοφοῦ καὶ εὐσπλάγχνου Θεοῦ δυσπετήσειεν λέγων κατ' ὀργὴν Θεοῦ τὸν θάνατον τῷ ἀνθρώπῳ προσγενέσθαι, καὶ οὐχὶ μᾶλλον σοφῶς καὶ εὐχαρίστως νοήσειεν; ὅτιπερ παιδεῦσαι βουλόμενος ὁ Θεὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος, σοφῶς τὸν θάνατον τῇ ἁμαρτίᾳ τοῦ πρωτοπλάστου ἐπέῤῥιψεν, ἵνα μισητὴν αὐτῷ τὴν ἁμαρτίαν ἀπεργάσηται, διὰ δὲ τῆς φυλακῆς τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς †ἐκκάων† αὐτὸν, καὶ εἰς πόθον πάλιν παιδεύων τῆς ἀθανασίας· τῷ γὰρ εἰπεῖν τὸν Θεὸν,* Μήποτε ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα, καὶ ἅψηται τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, καὶ φάγῃ, καὶ ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα, *πόθον τινὰ καὶ ἔρωτα καὶ ἐλπίδα χρηστὴν τῷ ἀνθρώπῳ ἀθανασίας προκατεβάλετο, διὰ τοῦ ἀνθρώπου δὲ καὶ πάσαις ταῖς ἀοράτοις δυνάμεσιν. οὐδὲ γάρ τι τῶν ἐπαγγελιῶν τῶν πρὸ τῆς*
C *παραβάσεως ἐκώλυσεν ἢ ἐστέρησεν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ παιδεύσας καὶ πλέον δέδωκεν, καὶ τῆς ἐπωνυμίας τῆς εἰκόνος τῆς ἑαυτοῦ τὴν ἀξίαν διὰ τοῦ Νῶε ἐπέτεινεν,* Ὅτι ἐν εἰκόνι Θεοῦ *φησὶν* ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον. *ἐπὶ τοῦτο οὖν ὁ Θεὸς ἐποίησεν τὸν ἄνθρωπον, ὥστε ἐν*

1. *τὰ πάντα* m. 2. *ψυχῆς* om. m. *ἀνθρώπου* om. V. 4. *ὅτι πρὸ* (om. *καὶ*) LSm. 9. *αὐτὸν* om. LSm. 13. *κρεῖττον* V. 17. *οὐ δυσπετήσειε* m. *τοῦ θεοῦ* LSm. 22. *ἐκκάων* V[1], *ἐκκαίων* V[2], *ἐκκακῶν* S, *ἐκβαλὼν* L (*-βαλ-* in ras. al. m.) m. *καὶ* om. V. 23. *παιδεύων αὐτὸν τῆς* m. *τὸ* V. 24. *χεῖρα αὐτοῦ καὶ λάβῃ ἀπὸ τοῦ* m. 27. *δυνάμεσι* V[1]. 28. *καὶ παιδεύσας* Lm. 30. *φησὶν* om. LSm. 31. *τούτῳ* LS.

2. Gen. ix. 6. 24. Gen. iii. 22. 30. Gen. i. 27.

τῇ παρούσῃ ζωῇ θνητὸν καὶ τρεπτὸν διάγειν, καὶ μετὰ τὴν ἐνταῦθα παιδείαν, ἀθάνατον ἀπεργάσηται. φανερώτερον δὲ πάλιν ἐστὶν περὶ τούτου ἰδεῖν, ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἕως τέλους κατ' ὀλίγον ἐπὶ τὰ κρείττω διὰ παιδεύσεως καὶ μαθήσεως ἤγαγεν καὶ ἄγει τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεὸς, καὶ τοῦτο πάλιν χάρισμα προφητείας ὁ Θεὸς ὡς τοῖς πρώτοις ἀνθρώποις μετέδωκεν. ἔχει δὲ καί τινα ὁμοίωσιν ὁ Νῶε πρὸς τὸν Δεσπότην Χριστὸν κατὰ σάρκα. ὥσπερ γὰρ ἐκ τοῦ φυράματος τῶν πρώτων ἀνθρώπων, διεφυλάχθη καὶ μετηνέχθη εἰς κρείττονα γῆν πρὸς τὸ μὴ ὑπονοῆσαι τοὺς ἀνθρώπους, ὡς μεταμελείᾳ **D** τινὶ καταγινώσκων τοῦ ἑαυτοῦ πλάσματος ὁ Δεσπότης Θεὸς τοὺς ἀνθρώπους κατακλυσμῷ διέφθειρεν· οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ κατὰ σάρκα μόνος ἐκ τοῦ φυράματος τῶν ἀνθρώπων ἐλήφθη πρὸς σωτηρίαν παντὸς τοῦ κόσμου, καὶ εἰς κρείττονα καὶ οὐράνιον πολιτείαν καὶ διαγωγὴν μετέστη. δόξα τῷ Θεῷ. ἀμήν.

ΜΕΛΧΙΣΕΔΕΚ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΑΙ ΙΕΡΕΥΣ.

Οὗτός ἐστιν ὁ Μελχισεδὲκ, ὁ πηλίκος ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὁ τοὺς κατὰ νόμον Μωσέως ἱερεῖς ἀποδεκατῶν. οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῆς εἰρήνης καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἅμα καὶ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὁ ἀφωμοιωμένος τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, ὁ τὴν 237 **A** ἱερωσύνην μήτε ἐκ διαδοχῆς ἑτέρων ἱερέων παραλαβὼν, μήτε ἑτέροις ἱερεῦσιν παραπέμψας. οὗτός ἐστιν ὁ μὴ κατὰ νόμον Μωσέως τὰς λατρείας ἐπιτελῶν, ἀλλ' ἑτέροις κρείττοσι συμβόλοις ἱερουργῶν. οὗτός ἐστιν ὁ τὸν πατριάρχην Ἀβραὰμ εὐλογήσας, ὁ ἀπάτωρ, καὶ ἀμήτωρ, καὶ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν, ὁ μόνος ἱερεὺς καὶ βασιλεὺς, ὁ ἀφωμοιωμένος τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἀξιωθεὶς τοσούτων ἀγαθῶν μηνυτής.

Παραγραφή.

Μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, τῶν ἀνθρώπων λοιπὸν πληθυνθέντων, οὗτος μόνος ἐξ αὐτῶν ἐκ προαιρέσεως ἰδίας ἀνεδείχθη ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, καὶ βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλὴμ, καθ' ὁμοιότητα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ τὰ κάλλιστα πάντων τῶν κτισμάτων, ἐν **B**

1. *ἐντεῦθεν* LSm. 3. *τὸ κρεῖττον* LSm. 5. *ὡς* om. LSm. 13. *τοῦ παντὸς* LSm. 16. ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΑΙ ΙΕΡΕΥΣ om. m. 18. *μωυσέως* L¹Sm. *μωυσέος* L² (et sic infra). 22. *παραπεμψάμενος* LSm. 27. *μηνυτής*] + *γένεσθαι* L (infra lineam fortasse al. m.) + *γίνεσθαι* m.

οἷς ἀεὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος στηρίζεταί τε καὶ εὐφραίνεται, κατὰ τὴν Γραφὴν, προσέφερεν ἱερεῖα τῷ Θεῷ. οὗτος ὡς βασιλεὺς πάντως καὶ τὸν ὑπ' αὐτοῦ διοικούμενον λαὸν ἐν τούτοις ἀναστρέφεσθαι νουθετῶν, διετέλει, αὐτῇ τῇ τάξει ἱερουργῶν καὶ ἐξιλεούμενος περὶ τοῦ ἰδίου λαοῦ· Χαναναῖος μέντοι ὑπάρχων καὶ τῶν Χαναναίων βασιλεὺς, μὴ ὢν ἐκ γένους τῶν προπατόρων Ἀβραὰμ, ἀλλὰ γνωστὸς ὢν τῆς γενεαλογίας τῶν προπατόρων Ἀβρααμιαίων, τοιοῦτος παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀνεδείχθη δίκαιος, καὶ βασιλεὺς, καὶ ἱερεύς. οὗτος πρῶτος ὡς ἱερεὺς τὸν Ἀβραὰμ εὐλογήσας, καὶ τῷ Θεῷ εὐχαριστήσας, δεκάτας ἐλάμβανεν ἀπὸ πάντων ὧν εἶχεν
C *Ἀβραάμ· οἶμαι δὲ τάχα καὶ ἀληθὲς ἐρῶ καὶ τὴν Ῥεβέκαν διὰ τούτου πορευθεῖσαν, καθὰ γέγραπται, πυθέσθαι τότε παρὰ Κυρίου, περὶ ὧν εἶχεν ἐν γαστρὶ διδύμων, ἢ καὶ ἤκουσεν, ὅτι* Ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι· *ὡς ἱερεῖ γὰρ τοῦ Θεοῦ ἐκ συνηθείας κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον προσήρχετο πυθέσθαι παρὰ Κυρίου. ἀπάτορα δὲ καὶ ἀμήτορα καὶ ἀγενεαλόγητον αὐτὸν ἐξεῖπε, καὶ μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μήτε τέλος ζωῆς ἔχοντα, ὡς μὴ ὄντα μὲν τῶν γενεαλογουμένων ἐκ τῶν Ἀβραμιαίων ἀνθρώπων· ἔχοντα δὲ ὁμοίωσιν καὶ ἐν τούτῳ πρὸς τὸν Δεσπότην Χριστὸν, ὅτι ἀπάτωρ μέν ἐστι κατὰ σάρκα, ἀμήτωρ δὲ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοίως ἀγενεαλόγητος, μήτε δὲ ἀρχὴν ἡμερῶν ἔχων ὡς ἄναρχος κατὰ τὴν θεότητα, μήτε δὲ ζωῆς τέλος ἔχων πάλιν κατ' αὐτὴν, ὁμοίως καὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὡς ἀθάνατος γενόμενος καὶ ἄτρεπτος. ἑκάστοτε τοίνυν ὁ Θεὸς ὑπο-*
D *μιμνήσκει τοὺς ἀνθρώπους εἴτε διὰ λόγων εἴτε διὰ τύπων, ὡς δευτέρα τις κατάστασις μετὰ τὴν ἐνταῦθα ζωὴν τοῖς ἀνθρώποις ἀπόκειται.*

ΑΒΡΑΑΜ.

Οὗτος ὁ μέγας πατριάρχης Ἀβραὰμ ὁ πρῶτος ἀνθρώπων καταλείψας πατρίδα καὶ γένος καὶ ἔθνος, καὶ πιστεύσας τῷ Θεῷ, καὶ δικαιωθεὶς διὰ τοῦτο, καὶ διὰ τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ ἃς πρὸς αὐτὸν ἐποιήσατο ὁ Θεὸς, ὁ ἐκ νενεκρωμένου σώματος καὶ νενεκρω-

1. *ἀνθρώπιον* S¹, *ἀνθρώπειον* Lm. 2. *ἱερὰ* m. *ὡς* om. L¹S. *ὁ* L²m. 3. *παντος* L¹S. 6. *Ἀβραὰμ* om. LSm. 7. *Ἀβραμιαίων* LSm. 11. *ἡ Ῥεβέκα—πορευθεῖσα* L²m. 12. *παρὰ τοῦ* K. m. 13. *ἢ καὶ* om. L²m. 17. *ζωῆς τέλος* Lm. 18. *καὶ ὁμοίωσιν* LSm. 20. *καὶ ὁμοίως—θεότητα* om. LSm. 28. *μέγας* om. LSm. 29. *πατρίδα τε* LSm. *τῷ* om. LSm. 31. *νεκρωμένου* V¹.

13. Gen. xxv. 23.

μένης μήτρας μυριάδας συστησάμενος, ὁ τὸν εὐλογημένον καρπὸν ὡς ἀπὸ ῥίζης φύσας τῷ κόσμῳ, δι' οὗ ὁ κόσμος εὐλογεῖται καὶ ἀνακτίζεται, ὁ δι' ἔργων καὶ δι' ἐπαγγελιῶν μηνύων τῷ κόσμῳ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, δι' ἐπαγγελιῶν μὲν, ὡς τό Ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη, καθάπερ καὶ ὁ 240 A Ἀπόστολος βοᾷ Τῷ δὲ Ἀβραὰμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, ὅ ἐστιν Χριστός· δι' ἔργων δὲ, ὅτε τὸν μονογενῆ υἱὸν εἰς θυσίαν προσήνεγκεν· οὕτως γὰρ λέγει ὁ Κύριος, Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο ἰδεῖν τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ εἶδεν, καὶ ἐχάρη. ὁ δὲ Ἀπόστολος Παῦλος βοᾷ Πίστει προσήνεγκεν Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ πειραζόμενος, καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν, ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος· πρὸς ὃν ἐλαλήθη, ὅτι Ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα· λογισάμενος ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγεῖραι δυνατὸς ὁ Θεός, ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο· πάλιν γὰρ καὶ ἐν B τῇ πρὸς Ῥωμαίους βοᾷ Καθὼς γέγραπται, Πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε, κατέναντι οὗ ἐπίστευσεν Θεοῦ, τοῦ ζωογονοῦντος τοὺς νεκροὺς, καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα, ὃς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον. οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου. καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει, οὐ κατενόησεν τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον, ἑκατονταέτης που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας Σάρας. εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ Θεῷ· καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὃ ἐπήγγελται, δυνατός ἐστιν καὶ ποιῆσαι. διὸ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μόνον, ὅτι ἐλογίσθη C αὐτῷ· ἀλλὰ καὶ δι' ὑμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν Κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν. τὸ δὲ πορευθῆναι τρεῖς ἡμέρας, ἕως οὗ φθάσῃ τὸν τόπον ὃν ἔδειξεν αὐτῷ ὁ Θεὸς, ἵνα ἀνενέγκῃ τὸν υἱὸν ἑαυτοῦ εἰς θυσίαν ἐφ' ἓν τῶν ὀρέων, καθὼς γέγραπται, καὶ τὸ ἀντὶ τοῦ γνησίου καὶ φυσικοῦ υἱοῦ δεῖξαι αὐτῷ κριὸν ἵνα προσενέγκῃ, πάντα σύμβολα ἦσαν καὶ τύποι τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως· πᾶσα γὰρ ἡ Γραφὴ πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν ἀφορᾷ.

2. *φυε* V[1], *φῦς* V[2]. *ὁ* om. V. *εὐλογῆται* LS. 7. *αὐτοῦ. οὐ λέγει, καὶ τοῖς σπέρμασι, ὡς ἐπὶ πολλῶν· ἀλλ' ὡς ἐπὶ ἑνὸς, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς* m. *ὃς* LSm. *ὅτι* m. *μονογεννῆ* V. 9. *ἰδεῖν*] *ἵνα ἴδῃ* m. 10. Παῦλος om. LSm. 12. *ἐγείρειν* m. 15. *ζωοποιοῦντος* m. 16. *ὡς ὄντα* om. LS. *ὃς*] *καὶ* m. *ἐπ'*] *ἐν* m. 19. *Σαῤῥᾶς* LSm. 21. *διὸ καὶ* m. 22. *ἔγραφε* m. 23. *δι' ἡμᾶς* LSm. 26. *ἀνέγκῃ* L[1]. 29. *τοῦ* 1° om. L[1].

4. Gen. xxviii. 14. 6. Gal. iii. 16. 8. John viii. 56. 10. Hebr. ii. 17—19. 14. Rom. iv. 17—25.

Παραγραφή.

D *Ἐκ τούτου πρῶτον τοῦ Ἀβραὰμ ἄρχεται ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτειν καὶ διὰ λόγων, καὶ διὰ τύπων τὴν μέλλουσαν κατάστασιν· ἐλογίσατο γὰρ ὁ μέγας Ἀβραάμ, τοῦ Θεοῦ αὐτῷ εἰπόντος, ἀνενεγκεῖν θυσίαν τὸν υἱὸν τὸν ἀγαπητὸν, ὡς δύναται πάλιν ὁ Θεὸς ἐκ νεκρῶν ἀναστῆσαι αὐτὸν, καὶ παρασχεῖν αὐτῷ καθὰ τῇ Γραφῇ δοκεῖ. ὅθεν καὶ ἐν Εὐαγγελίοις μέμνηται ὁ Κύριος τοῦ τύπου τῆς θυσίας τοῦ Ἀβραὰμ, ἡμέραν τὴν ἑαυτοῦ καλέσας τὸν τύπον. καὶ δι' ἐπαγγελιῶν δὲ ἐδήλου αὐτῷ λέγων,* **Ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη,** *ὅπερ τὴν κατὰ Χριστὸν οἰκονομίαν αὐτῷ ἐδήλου.*

ἜΤΙ. *προγνώστης ὢν ὁ Θεὸς καὶ εἰδὼς, ὅτι ἐκ τοῦ Ἀβραὰμ μέλλει προέρχεσθαι δι' οὗ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὸν ἀνακαινισμὸν*
1 A *τοῦ παντὸς ἐργάζεται, ἐκλέγεται τὸν πιστὸν Ἀβραὰμ, δοκιμάσας ἐν πᾶσιν, ὡς οὐκ ἀκαίρως ἐκλέγεται, καὶ ἀπὸ μὲν τῶν Χαλδαίων ἀστρονόμων ὄντων καὶ ἀστρολόγων πιστότατον αὐτὸν εὑρηκὼς, μεταφέρει πρὸς τοὺς γόητας τοὺς λεγομένους Καρηνούς· κἀκεῖ πιστὸς ἀναφανεὶς, κελεύεται τῶν εἰδωλολατρῶν Χαναναίων τὴν γῆν οἰκεῖν. κἀκεῖ ἀνώτερος εὑρεθεὶς καὶ πρὸς οὐδεμίαν τῶν τριῶν ἐκκλίνας ὁδὸν, ἀλλὰ πρὸς τὸ σέβας καὶ τὰς κελεύσεις τοῦ Θεοῦ μᾶλλον ὑποκύψας, τῶν μεγάλων ἐπαγγελιῶν καὶ δωρεῶν τοῦ Θεοῦ ἠξιώθη, ἀκουστὴς γενέσθαι, καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ προέρχεται ὁ τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν ἐπαγγελίαν τῷ κόσμῳ δι' ἑαυτοῦ πρῶτον δεικνὺς, δι' οὗ καὶ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἐπαγγε-*
B *λίαν χαρίζεται τῷ κόσμῳ, ὁ κτίστης καὶ ἀνακαινιστὴς τοῦ κόσμου. φασὶν δὲ τὴν θυσίαν τοῦ Ἰσαὰκ πεποιῆσθαι τὸν Ἀβραὰμ ἐν αὐτῷ τῷ ὄρει, ἔνθα καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς θυσία ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου ἀνηνέχθη, καὶ τὸν σωτήριον σταυρὸν ὑπομεμένηκεν. δόξα τῷ Θεῷ ἡμῶν. ἀμήν.*

ΙΣΑΑΚ.

Οὗτος ὁ Ἰσαὰκ, συγκληρονόμος τῶν ἐπαγγελιῶν καὶ τῶν εὐλογιῶν τοῦ Θεοῦ, τῶν γενομένων πρὸς Ἀβραὰμ τὸν αὐτοῦ πατέρα, ὃς τύπος ἐγένετο τῆς σφαγῆς τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ,

2. *πρώτῳ τῷ* L²m. 5. *εἰς θυσίαν* LSm. 9. *λέγων*] + *ὅτι* LSm. 17. *Χαναναίων* om. m. 19. *ἐκκλίνας τὴν ὁδόν* m. 30. *Ἰσαάκ*] + *ὁ* L². *τῶν ἐπαγγελιῶν καὶ τῶν εὐλογιῶν*] *τῶν ἐπαγγελιῶν καὶ τῶν ἐπαγγελιῶν* V¹, *τῶν δωρεῶν καὶ τῶν ἐπαγγελιῶν* V².

9. Gen. xxviii. 14.

τριημέρως βαδίσας ἐπὶ τὸ θανεῖν, καὶ μετὰ ταῦτα ζῶν ὑποστρέψας, ὁ ἐν τοῖς ἰδίοις ὤμοις τὰ ξύλα τῆς ἑαυτοῦ θυσίας βαστάξας, ὥσπερ καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς τὸν ἑαυτοῦ σταυρὸν ἐπὶ τῶν ὤμων ἐβάσταξεν, ὁ τῇ προαιρέσει θανὼν, καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ C ζωωθεὶς, οὗπερ ἀντάλλαγμα πρόβατον ἐσφάγη, καὶ ἤκουσεν ὁ πατὴρ παρὰ Θεοῦ, **Ὅτι οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ·** οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ λέλεκται, **Ὅς γε τοῦ ἰδίου Υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτὸν,** κἂν ἡ σάρξ ἐστιν μόνη ἡ δοθεῖσα ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, ἐπειδὴ ἀδύνατον τὴν θεότητα θανεῖν· τῆς σαρκὸς διδομένης, τὸν ἴδιον Υἱὸν δίδοσθαι λέγει ἡ Γραφὴ, ἀντάλλαγμα καὶ ἀντίδειξιν οὖσαν τοῦ υἱοῦ κατὰ τὸν τύπον τοῦ μακαρίου Ἰσαάκ. οὕτως γὰρ καὶ εἶπεν ὁ Κύριος, ὅτι **Ἀβραὰμ ἠγαλλιάσατο ἰδεῖν τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ εἶδεν, καὶ ἐχάρη.** οὗτός ἐστιν Ἰσαὰκ ὁ ἀκουσίως παραδοὺς τὴν ἐπηγγελμένην αὐτῷ καὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ εὐλογίαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τῷ Ἰακὼβ φάσκων, D **Δουλευσάτωσάν σοι ἔθνη, καὶ προσκυνησάτωσάν σοι ἄρχοντες· καὶ γίνου κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ προσκυνήσουσίν σοι υἱοὶ τοῦ πατρός σου· ὁ καταρώμενός σε, ἐπικατάρατος, ὁ δὲ εὐλογῶν σε, εὐλογημένος.** ταῦτα δὲ πάντα ἐπὶ τοῦ Ἰακὼβ οὐχ ὁρῶμεν γινόμενα, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὸς ἑπτάκις πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν προσεκύνησεν τῷ Ἡσαῦ. καὶ τριάκοντα βασιλεῖς ἐβασίλευσαν ἐκ τοῦ Ἡσαῦ πρὶν ἢ βασιλεῦσαι βασιλέα ἐν Ἰσραὴλ, ὥστε αἱ εὐλογίαι ἐπὶ τὸν προσδοκώμενον ἐξ αὐτῶν Δεσπότην Χριστὸν παραμένουσιν, πρὸς ὃν πᾶς ὁ σκοπὸς τῆς θείας Γραφῆς ἀφορᾷ.

Παραγραφή.

Καὶ οὗτος συγκληρονόμος τῶν τοῦ Χριστοῦ δωρεῶν καὶ ἐπαγ- 244 A γελιῶν γενόμενος, καὶ τύπος τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, ὃς καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ πατρὸς παραλαβὼν τὴν εὐλογίαν, οὐχ ᾧ ἐβούλετο υἱῷ παρέδωκεν, ἀλλ' ᾧ ὁ Θεὸς ᾠκονόμησεν δοθῆναι. δόξα τῷ κατὰ πάντα σοφῶς οἰκονομοῦντι τὰ κατὰ τὸν ἄνθρωπον.

1. *τριήμερος* LSm. *διαβαδίσας* m. *τῷ* m. 3. *τὸν ὦμον* m. 4. *ὁ τῇ*] *ὅτι* V. 5. *ἐφάγη* m. 6. *σου ἀγαπητοῦ* (om. *τοῦ*) m. 7. *ὡς* L[1]S. *τοῦ ἰδίου Υἱοῦ*] *τοῦ υυ τοῦ υυ* V[1]. 8. *παρέδωκεν* //*αὐτὸν* L. 10. *δέδοσθαι* Lm. 13. *ἰδεῖν*] *ἵνα ἴδῃ* m. 14. *ὁ Ἰσαὰκ* m. 16. *προσκυνησάτωσάν σε* LS. 17. *σοι*] + *οἱ* LSm. 18. *ἅπαντα* Lm. 19. *οὐκ* V[1]. 24. *παραγραφή* om. LSm. 27. *τοῦ*] + *ἰδίου* LSm. 28. *ὁ* om. V. 29. *ἄνθρωπον*] + *θεῷ ἡμῶν. Ἀμήν* LSm.

6. Gen. xxii. 16. 7. Rom. viii. 32. 13. John viii. 56. 16. Gen. xxvii. 29.

ΙΑΚΩΒ.

Οὗτος Ἰακὼβ, καὶ αὐτὸς συγκληρονόμος τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ, ἐκδεχόμενος καὶ αὐτὸς τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεὸς, τουτέστιν τῆς ἐπουρανίου Ἱερουσαλὴμ, ἔνθα πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Χριστὸς, εἰς B ἣν κατάστασιν ἀφορᾷ πᾶσα ἡ τῶν Χριστιανῶν θρησκεία, ἣν πρῶτος πάντων ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁ Δεσπότης Χριστὸς, ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν ἣν καὶ προλέγει ὁ μέγας Ἰακὼβ παραπέμπων τῷ ἰδίῳ υἱῷ Ἰούδᾳ, εὐλογῶν αὐτόν· ἐξ οὗ καὶ ὁ τῶν ἐπαγγελιῶν καὶ εὐλογιῶν ἀνεφαίνετο Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, φάσκων οὕτως **Ἰούδα, σὲ αἰνέσαισαν οἱ ἀδελφοί σου, αἱ χεῖρές σου ἐπὶ νώτου τῶν ἐχθρῶν σου· προσκυνήσουσίν σοι υἱοὶ τοῦ πατρός σου. σκύμνος λέοντος Ἰούδα, ἐκ βλαστοῦ, υἱέ μου, ἀνέβης· ἀναπεσὼν ἐκοιμήθης ὡς λέων, καὶ ὡς σκύμνος· τίς ἐγερεῖ αὐτόν; οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ τὰ ἀποκείμενα αὐτῷ, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν. δεσμεύων πρὸς ἄμπελον τὸν C πῶλον αὐτοῦ, καὶ τῇ ἕλικι τὸν πῶλον τῆς ὄνου αὐτοῦ. πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν αἵματι σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ. χαροποιοὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπὸ οἴνου, καὶ λευκοὶ οἱ ὀδόντες αὐτοῦ ἢ γάλα.** καὶ τοῦτον οὐ προσεκύνησαν οἱ υἱοὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀλλὰ τοὐναντίον αὐτὸς προσεκύνησεν τῷ Ἰωσὴφ καὶ μετὰ θάνατον τοῦ πατρός. εὔδηλον οὖν ὅτι πᾶσα ἡ προφητεία αὕτη εἰς τὸν ἐξ αὐτοῦ τεχθέντα Δεσπότην Χριστὸν κατὰ σάρκα ἔσχεν τὸ πέρας, τό τε δυνατὸν καὶ βασιλικὸν αὐτοῦ παριστῶσα, καὶ τὸ πάθος καὶ τὴν ἐκ τοῦ πάθους μακαρίαν ἀνάστασιν.

Παραγραφή.

Καὶ οὗτος Ἰακὼβ ὁ συναριθμούμενος τοῖς δύο τρίτος πατρι- D άρχης, οὐχ οἵαν μὲν καὶ αὐτὸς ἤθελεν ἐξ ἀρχῆς γῆμαι γυναῖκα γήμας, λέγω δὴ τὴν Λίαν, τῷ ἐξ αὐτῆς τετάρτῳ τεχθέντι, τουτέστι τῷ Ἰούδᾳ, τὰς εὐλογίας καὶ τὰς ἐπαγγελίας κατεβάλετο, ὡς δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι οὐχ ὡς ἔτυχεν οἱῳδήποτε ἡ εὐλογία διέτρεχεν, ἀλλ'

1. Ἰούδας Ἰακώβ V, Ἰακὼβ Ἰούδας LS. 2. οὗτος ὁ Ἰακὼβ m. 7. ὁ Δεσπότης Χριστὸς post ζῶσαν transp. LSm. 9. ἰδίῳ] + αὐτοῦ LSm. 10. καὶ εὐλογιῶν om. LSm. 11. αἰνέσεσαν VLS. 12. σοι υἱοὶ V, σε οἱ υἱοὶ LS (ε in ras.), σοι οἱ υἱοὶ m. 15. αὐτῷ] αὐτῶν S. ἡ προσδοκία m. 17. χαροποιοὶ V^1S^1m, χαροποὶ V^2LS^2. 18. ὑπὲρ οἶνον m. 28. Λείαν L^2. 30. οἱαδήποτε S.

11. Gen. xlix. 3—12.

ἐξ ὧν ἀνεφαίνετο ὁ Δεσπότης Χριστὸς κατὰ σάρκα, ὁ τῆς δευτέρας καταστάσεως ἀρχηγός. ἔνεστι δὲ μαθεῖν καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ἰούδα, ὡς οὐκ ἐκ τῆς ἰδίας γυναικὸς, ἀλλ' ἐκ τῆς νύμφης Θάμαρ γενεαλογεῖσθαι τὸ τούτου σπέρμα, ἐξ οὗ καὶ ὁ τῶν εὐλογιῶν ἀνεφαίνετο Κύριος.

"ΕΤΙ. *φανερώτατα οἱ πατριάρχαι τηλικαύτας ἐπαγγελίας λαβόντες παρὰ Θεοῦ ἐνευλογεῖσθαι ἐν αὐτοῖς καὶ ἐν τῷ σπέρματι αὐτῶν πάντα τὰ ἔθνη, ὁμοίως καὶ,* **Ὑμῖν δώσω τὴν γῆν ταύτην καὶ τῷ σπέρματι ὑμῶν,** *καὶ μηδὲ βῆμα ποδὸς αὐτοὶ λαβόντες, ἀλλ' ἐν σκηναῖς κατοικοῦντες, δῆλοι ἦσαν οἱ πιστότατοι, ἐκδεχόμενοι καὶ ἐλπίζοντες* 245 A *ἑτέραν τινὰ κατάστασιν, δι' ἧς ἀπολήψονται τὰς ἐπαγγελίας. ὅθεν καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θνήσκειν, παρεδίδου ἕκαστος αὐτῶν τὴν εὐλογίαν ᾧπερ ὁ Θεὸς ᾠκονόμησεν. ὅθεν ἡ Γραφὴ ὡς θησαυρίζουσα τοὺς πατέρας, ἐβόα,* **Καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ·** *περὶ ἑκάστου λέγουσα, ὡσανεὶ, Πάντες ὁμοῦ ποτε ἀπολήψονται θησαυριζόμενοι εἰς τὴν μέλλουσαν κατάστασιν.*

ΜΩΥΣΗΣ.

Οὗτός ἐστιν ὁ μέγας Μωυσῆς, ὁ τῶν παραδόξων σημείων καὶ τεράτων ποιητὴς, ὁ τῆς κτίσεως κοσμογράφος, ὁ σκιαῖς τοῦ ἀληθινοῦ ἡμῶν ποιμένος Χριστοῦ τετιμημένος καὶ προσώπῳ ὑπὸ Θεοῦ δεδοξασμένος, ὁ λόγοις καὶ ἔργοις προμηνύων τὰ τῆς οἰκονομίας τοῦ **B** *Δεσπότου Χριστοῦ, ἔργοις μὲν ὡς τὸν Ἰσραὴλ ἐκ δουλείας Αἰγυπτίων λυτρώσασθαι, τὸ πάσχα καὶ τὴν πρόσχυσιν τοῦ αἵματος, ποιησάμενος τὴν διάβασιν τῆς θαλάσσης ὡς ἐπὶ βαπτίσματος· διὰ τῆς νεφέλης προμηνύων τὴν δόσιν τοῦ νόμου, καὶ τῆς ἐρήμου τὴν διαγωγὴν ὡς ἐπὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τῆς Ἐκκλησίας προτυπούμενος, τὸν ὄφιν τὸν χαλκοῦν ἐφ' ὑψηλοῦ στήσας, τὸ πάθος τὸ διὰ τοῦ σταυροῦ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ προκατήγγειλεν, τὴν εἴσοδον τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας διὰ Ἰησοῦ παραπέμψας, τὸ κατοικητήριον τὸ ἐν τοῖς οὐρανοῖς προεγράφετο. ὦ τάξις μεσίτου ὑπερφυὴς, διὰ πλειόνων θαυμάτων ἱστορουμένη! τί δὲ δεῖ λέγειν*

3. *ὃς* S[2]. 13. *ὅθεν*] + *καὶ πάλιν* LSm. 14. *καὶ—αὐτοῦ* post *λέγουσα* pon. LSm. 17. ΜΩΥΣΗΣ om. VL, ΜΩΣΗΣ m. 18. *Μωυσῆς* V, *Μωσῆς* m. 19. *ὁ σκιαῖς*] *ος και* V[1]. 20. *καὶ—δεδοξασμένος* om. Lm. *ὑπὸ τοῦ Θεοῦ* S. 23. *πρόχυσιν* m. 25. *δύσιν* m. *τὴν τῆς ἐρήμου* LSm. 28. *προκατή*λ*γελεν* V. 29. *τῆς γῆς ἐπαγγελίας* (om. *τῆς*) m.

8. Gen. xxviii. 13. 14. Gen. xlix. 33.

καὶ περὶ τῆς σκηνῆς τῆς οὔσης ἐκμαγεῖον παντὸς τοῦ κόσμου, ἐν
C ᾗ καὶ τὸ ἱλαστήριον ἔθετο, τάξιν ἐπέχον τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ; ἀλλ' ἵνα μὴ μηκύνωμεν τὸν λόγον, πολλάκις αὐτὰ προειρηκότες, ἐπὶ τὴν προφητείαν αὐτοῦ τὴν διὰ τῶν λόγων ἔλθωμεν· λέγει τοίνυν οὕτως, Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ. αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα ὅσα ἂν εἴπῃ πρὸς ὑμᾶς. ἔσται δὲ πᾶσα ψυχὴ ἥτις οὐκ ἀκούσει τοῦ προφήτου ἐκείνου ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς συγγράφει ὡς ἀπὸ τοῦ Βαλαὰμ εἰρημένον Ἀνατελεῖ ἄστρον ἐξ Ἰακὼβ, καὶ ἀναστήσεται ἄνθρωπος ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ θραύσει τοὺς ἀρχηγοὺς Μωὰβ, καὶ ὑποτάξει πάντας τοὺς υἱοὺς Σήθ. υἱοὶ δὲ Σὴθ ὅλος ὁ κόσμος ἐστίν. καὶ οὐχ ἁρμόζει τοῦτο εἰ μὴ ἐπὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ· ὁ γὰρ Σὴθ θεμέλιος ἑρμηνεύεται. ἐπειδὴ
D οὖν ὁ Κάϊν καὶ τὸ τούτου σπέρμα ἐν τῷ κατακλυσμῷ ὅλον ἀπώλετο, Ἄβελ δὲ νεώτερος ἄπαις ἐτελεύτησεν, τούτων ὁ Σὴθ μεταγενέστερος ἐγένετο, ἐξ οὗ καὶ ὁ Νῶε καὶ πᾶς ὁ κόσμος κατάγεται, ὥσπερ τις θεμέλιος ὢν τῶν ἀνθρώπων. διὰ τοῦτο ἐκ τῆς αἰτίας ἐνθουσιασθεὶς αὐτὸν ὁ Ἀδὰμ ἐπωνόμασεν Σὴθ αὐτὸν προσαγορεύσας, τουτέστιν θεμέλιος· διὰ τοῦτο εἶπεν Καὶ ὑποτάξει πάντας τοὺς υἱοὺς Σὴθ, ἵνα εἴπῃ, ὅλον τὸν κόσμον. τοῦτο δὲ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ μόνον ἁρμόζει, πρὸς ὃν πᾶσα ἡ θεία Γραφὴ ἀφορᾷ.

Παραγραφή.

Καὶ οὗτος ἀστεῖος, τῷ Θεῷ γεννηθεὶς, ἀνετρέφετο μὲν εἰς τὰ βασίλεια τῆς Αἰγύπτου, παιδευόμενος πᾶσαν σοφίαν Αἰγυπτίων·
8 A καὶ μετέπειτα, παραληφθεὶς ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, διδάσκεται καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν σοφίαν, καὶ ἀποστέλλεται πάλιν ἐν Αἰγύπτῳ, τύπον ἐπιφερόμενος τοῦ λυτρουμένου τὸν κόσμον ἐκ δουλείας, καὶ ἐλευθερίαν καὶ υἱοθεσίαν χαριζομένου. λυτροῦται γὰρ τοὺς Ἰσραηλίτας ἐκ τῆς δουλείας τῶν Αἰγυπτίων, τὴν πρόσχυσιν τοῦ αἵματος καὶ τὸ πάσχα προδιαγραψάμενος· τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν διαβιβάσας, τὸ βάπτισμα προτυποῖ· τὴν δόσιν τοῦ νόμου, τοῦ ἁγίου Πνεύματος

2. ἐπέχον L²m, ἐπέχοντος VL¹S. 5. Θεὸς ὑμῶν· αὐτοῦ ἀκούσεσθε. Καὶ ὁ ἄνθρωπος ὃς ἐὰν μὴ ἀκούσῃ ὅσα ἂν λαλήσῃ ὁ προφήτης ἐκεῖνος ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ αὐτὴ ἐκ m. 7. ἥτις] εἴ τις VS². εἰσακούει L¹S, εἰσακούσει L². 8. ὁ om. LS. 9. καὶ om. m. 10. θραύσει—Μωὰβ, καὶ om. V. ἄρχοντας L. ὑποτάξει] προνομεύσει m. τοὺς om. LSm. 11. οὐκ V¹L¹. 19. μόνου LSm. ἁρμόσει m. 22. ἀνεστρέφετο m. 26. ἐκ om. V. 27. ὑοθεσίαν V. 28. πρόχυσιν m. 30. προδιετύπου LSm.

5. Deut. xviii. 15, 18. 9, 18. Num. xxiv. 17.

τὴν κάθοδον προμηνύει· τὴν διαγωγὴν τῆς ἐρήμου, τὴν τῆς Ἐκκλησίας παράδοσιν προσημαίνει· τὴν εἴσοδον τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, τὸ τῶν οὐρανῶν οἰκητήριον, διὰ τοῦ διαδόχου ἑαυτοῦ, προεμήνυσεν· τὸ πρόσωπον ὑπὸ Θεοῦ δοξασθεὶς, τὰς μετὰ ταῦτα δόξας μερικῶς προδιεγράφετο. οὐ μόνον δὲ διὰ τύπων, ἀλλὰ καὶ διὰ λόγων **B** *προεφήτευσεν περὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου. καὶ πάλιν τῶν γραμμάτων τὴν πεῖραν ἐν τῷδε τῷ βίῳ αὐτὸς πρῶτος τῷ κόσμῳ ὑπέδειξεν. τοῦ παντὸς κόσμου τὴν ποίησιν, καὶ τὴν διαγραφὴν ἐν μυστηρίοις θεωρήσας ἀνεγράψατο· πρώτης καὶ δευτέρας καταστάσεως τοὺς τύπους ὑπέδειξεν. δόξα τῷ ἀεὶ σοφῶς διὰ τῶν ἑαυτοῦ τροφίμων οἰκονομοῦντι τὰ κατὰ τὸ ἀνθρώπειον γένος.*

Τὸ *κείμενον.*

Μετὰ τὸν Μωσέα καὶ τὸν τούτου διάδοχον Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ, καὶ μετὰ τοὺς γενομένους Κριτὰς ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ἐπιλαβομένου λοιπὸν τῆς βασιλείας τοῦ Σαοὺλ καὶ ἀποδοκιμασθέντος, ἤγειρεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς βασιλέα τε ἐνάρετον, δίκαιόν τε καὶ προφήτην, ὃς συνέταξεν βίβλον ψαλμῶν ρν', ἐκ Πνεύματος ἁγίου **C** *κινούμενος, ἐμμέτρως κατὰ τὸ μέτρον τὸ ἴδιον τῆς Ἑβραίας γλώττης, καὶ ἐμμελῶς μετὰ ῥυθμοῦ, καὶ ὀργάνων διαφόρων, καὶ ὀρχήσεων, καὶ ᾠδῶν αὐτοὺς ᾄδων. ἦν γὰρ αὐτὸς κατέχων κιθάραν· εἶχεν δὲ καὶ χοροὺς ὑφ' ἑαυτὸν διαφόρους μικρῶν προφητῶν, οὕτως γὰρ ἐκάλουν τοὺς παραμένοντας τοῖς προφήταις, πολλάκις δὲ καὶ υἱοὺς προφητῶν αὐτοὺς ὠνόμαζον, ἐχόντων διάφορα ὄργανα, τοῦ μὲν κύμβαλα, τοῦ δὲ αὐλοὺς, τοῦ δὲ τύμπανα, τοῦ δὲ σάλπιγγας, τοῦ δὲ ψαλτήριον καὶ κιθάραν, τοῦ δὲ ᾠδοὺς τοὺς λεγομένους βοκαλίους. ἕκαστος δὲ χορὸς ἔξαρχον εἶχεν, ὁ μὲν ἐλέγετο Ἀσὰφ, ἄλλος Ἰδιθοὺμ, ἕτεροι υἱοὶ Κορὲ, ἄλλος Αἰθὰμ Ἰσραηλίτης, ἕτερος Μωσῆς ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ. ἡνίκα τοίνυν ἐκινεῖτο ἐκ τοῦ Πνεύματος, προειπεῖν τι περὶ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ λαοῦ, ἢ περὶ τῆς ἐπανόδου* **D** *αὐτῶν, ἢ περὶ ἠθῶν διδασκαλικῶν, ἢ περὶ προνοίας, ἢ περὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, συνετίθει ἐμμέτρως τὸν ψαλμὸν ἕκαστον, εἰς*

9. *τῆς πρώτης* m. 10. *ἀεὶ* om. LSm. 12. *τὸ κείμενον* om. V. 13. *Μωϋσέα* LSm. 16. *βασιλέα ἐνάρετον* (om. *τε*) LSm. *προφήτην τὸν Δαυῒδ* m. 18. *Ἑβραϊκῆς* LSm. 21. *ὑφ' ἑαυτὸν διαφόρους* om. V. *οὕτω* LSm. 23. *αὐτοῦ* V, *ωνομαζων* V[1], *ὀνομάζων* V[2]. 25. *βωκαλίους* LS, *βουκολίους* m. 26. *εἶχον* m. 27. *Μωϋσῆς* LSm. 29. *προεῖπεν* m. *τι ἢ περὶ* LSm. 30. *διδασκαλικὰ* m.

μίαν ὑπόθεσιν συντείνοντα· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ μεγάλοι καὶ μικροὶ ψαλμοί· καὶ παρεδίδου ἑνὶ χορῷ ᾧ ἐδοκίμαζεν ἢ ἥρμοζεν παραδίδοσθαι, καὶ ᾖδεν αὐτὸν ἐν ἐκείνῳ πρῶτον τῷ χορῷ. εἰ δὲ πάλιν ἐδοκίμασεν κατὰ μέσον τοῦ ψαλμοῦ, καὶ ἄλλῳ χορῷ παραδοῦναι τὸ λοιπὸν τοῦ ψαλμοῦ τότε αὐτὴ ἡ διαδοχὴ τοῦ ῥυθμοῦ ἐκαλεῖτο διάψαλμα. ὥστε καὶ ὅταν τοῖς λεγομένοις βοκαλίοις ἤτοι ᾠδοῖς καταμεσόθεν ψαλμοῦ ἤθελεν παραδοῦναι, τότε ἐκαλεῖτο ᾠδὴ δια- 249 **A** ψάλματος· ἐπειδήπερ οἱ ᾠδοὶ ἐκ διαδοχῆς παρελάμβανον τὸ λοιπὸν τοῦ ψαλμοῦ ᾄδειν. μαθεῖν δὲ ἔνεστιν τῷ βουλομένῳ περὶ τούτου ἐκ τοῦ γεγράφθαι ἐν ταῖς Παραλειπομέναις τῶν Βασιλειῶν οὕτως, **Καὶ ᾖσεν τὴν ᾠδὴν ταύτην ἐν χειρὶ Ἀσὰφ τοῦ προφήτου.** μετὰ τὸ παραδοῦναι δὲ οὕτως πρῶτον τὸν ψαλμὸν, λοιπὸν ἕκαστος χορὸς, καὶ καθ' ἑαυτὸν καὶ ὁμοθυμαδὸν μετὰ τέρψεων καὶ ῥυθμοῦ, τῶν μὲν τούτοις τοῖς ὀργάνοις, τῶν δὲ ἐν ἐκείνοις, ἀντιφώνως ᾖδον τὸν ψαλμὸν μετὰ ὀρχήσεως εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ. ἔνεστιν δὲ πάλιν καὶ περὶ τούτου μαθεῖν, ὡς αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ ὁ Δαυῒδ ἀναλαβὼν ἐκ τῶν ἀλλοφύλων τὴν κιβωτὸν ὠρχήσατο ἔμπροσθεν αὐτῆς, καὶ ὀνειδισθεὶς ὑπὸ τῆς ἰδίας γυναικὸς Μέλχολ ἔφη **Παίξομαι καὶ γελάσομαι** **B** **ἐναντίον Κυρίου**· οὐ μόνον γὰρ οὐκ ἐπαύσατο, ἀλλὰ καὶ ἐπιτείνειν τὰ τοιαῦτα ἐπηγγείλατο. τινὲς δὲ μὴ προσεσχηκότες τῇ τάξει καὶ τῇ ἀκριβείᾳ ταύτῃ, μήτε θελήσαντες ἐκ τῶν εἰδότων διδαχθῆναι, εἰς ἀλληγορίας ἐτράπησαν, μηδὲ πάντας εἶναι τοῦ Δαυῒδ τοὺς ψαλμοὺς ἀποφηνάμενοι, ἀλλὰ τῶν ἐκ τοῦ Δαυῒδ παραλαμβανόντων φανερῶς ἐξ αὐτῶν εἰρηκότες. ὅπερ ποτὲ Ἀπόστολος ἢ ὁ Κύριός τινος ἄλλου ἐπὶ ψαλμοῦ οὐκ ἐμνημόνευσαν εἰ μὴ τοῦ Δαυΐδ.

Παραγραφή.

ὁ μέγας οὗτος Δαυῒδ ὁ προφήτης προπάτωρ ἠξιώθη εἶναι κατὰ σάρκα τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, πρὸς ὃν πᾶσα ἡ μεγάλη καὶ ἀληθινὴ καὶ αἰώνιος σωτηρία τοῦ Θεοῦ πληροῦται, ἐκ τῆς ῥίζης τοῦ Ἀβραὰμ διὰ τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Ἰούδα ὑπάρχων, ὃς καὶ βίβλον συνέθηκεν ψαλμῶν ρν' δι' ἑαυτοῦ καὶ τῶν προφήτων τῶν ὑπ'

1. *καὶ μεγάλοι* post *ψαλμοὶ* tr. LSm. 2. *ἐδοκίμασεν* m. 3. *ᾖδον* m. 4. *μέσου* V. 6. *ᾠδοῖς ἤτοι βωκαλίοις* (*βοκ-* S¹, *βουκολ-* m) LSm. 11. *αὐτὴν* m. 12. *δὲ* om. L, post *μετὰ* ponit m. 13, 14. *τῶν—τῶν*] *οἱ—οἱ* L²m. 14. *ἀντιφώνως*] hic deficit L (fol. 139ᵛ). 16. *καὶ περὶ τούτου μαθεῖν*] *μαθεῖν καὶ περὶ οὗ* S² in ras., et hic deficit S (fol. 103ᵛ). 20. *προσέχοντες* m. 27. *παραγραφή—γραφῆς* (p. 178, l. 14) om. m.

11. 1 Chron. xvi. 7. 18. 1 Chron. xv. 30.

αὐτὸν ἐν πνεύματι ἁγίῳ κινούμενος ἀναμέλπειν, ἐν ᾗ εὑρήσεις ὡς ἐν παραδείσῳ πᾶσαν τροφὴν πνευματικὴν πάσης τῆς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ τῆς διὰ τῶν προφήτων κηρυχθείσης καὶ καταγγελθείσης. δόξα τῷ ἑκάστοτε οἰκονομοῦντι Θεῷ τὰ κατὰ τὸ ἀνθρώπειον γένος. διαγράφομεν οὖν αὐτὸν τὸν Δαυὶδ καθεζόμενον καὶ τοὺς χοροὺς ἔμπροσθεν αὐτοῦ δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ, ὅπως γνῷ τις καὶ τὴν θέαν αὐτῆς τῆς τάξεως, μετὰ ταῦτα λέγοντες καὶ οὓς αὐτὸς ἠξιώθη προειπεῖν ψαλμοὺς περὶ τῆς κατὰ τὸν Δεσπότην Χριστὸν οἰκονομίας, ποικίλας αὐτοὺς ἐν τῇ συνθέσει καὶ διαφόρως ἐναλλάξας τῷ σχηματισμῷ. περὶ πάθους καὶ ἀναστάσεως τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ εἰρηκὼς ἐν πᾶσιν ὁμοίως καὶ περὶ τῆς θεότητος ὡς ἀΐδιος καὶ δημιουργός ἐστι τῶν ἁπάντων καὶ ἀνακαινιστὴς τοῦ παντὸς, πρὸς ὃν ἀφορᾷ πᾶς ὁ σκοπὸς τῆς θεοπνεύστου γραφῆς.

Οὗτος ὁ μέγας Δαυὶδ ὁ βασιλεὺς καὶ προφήτης, ὁ κατὰ τὴν καρδίαν τοῦ Κυρίου γεγονὼς, πρὸς ὃν ὁ Θεὸς, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἀβραὰμ, καταλλήλως τὰς ἐπαγγελίας πάλιν ἐποιήσατο, τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μένειν ἐπαγγειλάμενος, καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ ἀδιά- **C** *δοχον τῆς βασιλείας ἀποφηνάμενος. ἐπειδὴ γὰρ ὁ Ἀβραὰμ πατρίδα καὶ γένος καταλείψας ἐπίστευσεν Θεῷ, καταλλήλως πατέρα τῶν ἐθνῶν αὐτὸν ποιεῖν ὑπέσχετο, καὶ εὐλογεῖν πάντα τὰ ἔθνη δι' αὐτοῦ καὶ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ, τουτέστιν Χριστοῦ· οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ Δαυὶδ, ἐπειδήπερ βασιλεὺς ἦν καὶ εὐάρεστος αὐτῷ, καταλλήλως καὶ αὐτῷ ἐπηγγείλατο καὶ τὸ σπέρμα καὶ τὸν θρόνον τῆς βασιλείας ἀδιάδοχον διαμένειν, τουτέστιν πάλιν Χριστόν. οὗτος ὁ Δαυὶδ ἠξιώθη ἐκ Πνεύματος ἁγίου προειπεῖν περὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ ψαλμοὺς δ', τὸν β', καὶ τὸν η', καὶ τὸν μδ', καὶ τὸν ρθ', ὅλους τοὺς δ', δι' ὅλου εἰς αὐτὸν εἰρηκώς. καὶ γὰρ καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς καὶ οἱ ἀπόστολοι φαίνονται καὶ ἐκ* **D** *τῶν δ' ψαλμῶν λαβόντες μαρτυρίαν περὶ αὐτοῦ, οἷόν τι λέγω, ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων πάντες οἱ ἀπόστολοι προσευχόμενοι τῷ Θεῷ ἔλεγον,* **Ἐπ' ἀληθείας γὰρ συνήχθησαν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ τὸν ἅγιον παῖδά σου Ἰησοῦν ὃν ἔχρισας.** *Ἡρώδης τε καὶ Πόντιος Πιλάτος*

1. *ἀναμέλπειν*] ego: *ἀναμέλπων* V. 4. *ανιον* V. 15. *οὗτος*] incipit L (fol. 140). 16. *Κυρίου*] om. V[1], *Θεοῦ* V[2]. 19. *βασιλείας*] + *ὁμοίως* Lm. 21. *πατέρα ἐθνῶν* (om. *τῶν*) m. *ποιήσειν* V[2]m. 23. *οὕτω* m. 26. *ἁγίου* om. m. 27. *τὸν τε μδ'* V. 29. *γὰρ καὶ*] om. *καὶ* V. 32. *ἐπὶ τὸν ἅγιον παῖδά σου Ἰησοῦν*] *ἐπὶ Ἰησοῦ* m.

32. Acts iv. 27.

τὸν β′ ψαλμὸν εἰς αὐτὸν ἐκλαβόντες. ὁμοίως πάλιν εἰς αὐτὰς τὰς Πράξεις ὅτε ὁ Παῦλος διελέγετο εἰς τὴν συναγωγὴν Ἀντιοχείας τῆς Πισιδίας, οὕτως ἔφη, **Καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην, ὅτι ταύτην ὁ Θεὸς ἐκπεπλήρωκεν τοῖς τέκνοις ἡμῶν, ἀναστήσας Ἰησοῦν, ὡς καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ γέγραπται τῷ δευτέρῳ, Υἱός μου**
252 A **εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε·** *τὴν γέννησιν ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως ἐκλαβών, καὶ κυρώσας καὶ αὐτὸς ὡς ὁ δεύτερος ψαλμὸς εἰς αὐτὸν εἴρηται, καθὰ καὶ πάντες οἱ ἀπόστολοι εἶπον. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ· τὸ γὰρ περὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ εἰρημένον ἐστὶ τοῦτο,* **Ποιμανεῖς αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ καὶ ὡς σκεῦος κεραμέως συντρίψεις αὐτούς,** *ὡσανεὶ τὸ ἰσχυρὸν καὶ δυνατὸν τῆς θεότητος γνωρίσας ἐν ταὐτῷ, τὸν ἀνακαινισμὸν ἤτοι ἀναπλασμὸν τῶν ἀνθρώπων σημάνας. τὸ γὰρ σκεῦος τοῦ κεραμέως συντριβόμενον, μήπω προσομιλῆσαν πυρί, δέχεται ἀναπλασμόν.*

Ὁμοίως καὶ τὸν ὄγδοον εἰς αὐτὸν πάλιν εἴρηκεν, εἰς τὴν αὐτοῦ θεότητα εἰπὼν τὰ πρῶτα τοῦ ψαλμοῦ, καθὰ καὶ αὐτὸς ὁ Δεσπότης Χριστὸς μαρτυρεῖ περὶ τούτου ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὅταν μετὰ τῶν
B *κλάδων ἐπευφήμουν λέγοντες,* **Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυΐδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.** *καὶ ἐπειδὴ μὴ ἴσχυον οἱ Ἰουδαῖοι ἐπιτιμᾶν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς νηπίοις (ἦν γὰρ παράδοξα τὰ ὁρώμενα, παῖδες καὶ θηλάζοντα καὶ νήπια καὶ μαθηταὶ καὶ ὄχλοι ἐπευφημοῦντες καὶ τὸν ὕμνον ἀνακράζοντες αὐτῷ), ἐπεχείρουν τὴν μέμψιν ἐπιῤῥίπτειν, καί φασι πρὸς αὐτόν,* **Οὐκ ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν;** *ὁ δὲ ἕτερος εὐαγγελιστής φησιν,* **Τινὲς ἐκ τοῦ ὄχλου ἔλεγον αὐτῷ, Ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου,** *ὡσανεί, ὅτι δυσφημεῖς καταδεχόμενος ὕμνον, ὃς τῷ Θεῷ μόνῳ ἁρμόζει, ἑκάτεροι τὸν αὐτὸν νοῦν ἔχοντες· πρὸς οὓς ὁ Κύριός φησιν, τοῖς μέν,* **Ναί, οὐδέποτε ἀνέγνωτε, ὅτι Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον;** *διαῤῥήδην φήσας τὸν ὄγδοον εἰς αὐτὸν*
C *εἰρῆσθαι ψαλμόν· ἐν αὐτῷ καὶ αἰνιξάμενος ὅτι Οὐχ ἁρπάζω τὰ τῷ Θεῷ προσόντα, τοῦτο γάρ εἰμι, καθὰ καὶ ὁ Ἀπόστολος βοᾷ,*

2. *Ἀντιοχίας* m. 3. *Πεισιδείας* V. *ὑμῖν* m. 5. *ἡμῶν*] *αὐτῶν ἡμῖν* m. *τῷ δευτέρῳ γέγραπται* m. 7. *καὶ αὐτὸς* add. supra in V. *ταυτὸν* m. 9. *αὐτοῦ* om. Lm. 10. *τοῦτο*] *τό* Lm. *καὶ* om. m. 11. *σκεύη* L. 12. *ταὐτῷ*] + *καὶ* LSm. *ἤτοι τὸν* Lm. 19. *ἰσχύοντες* Lm. 20. *τους οχλους* V¹. 22. *μέμψιν*] *πεῦσιν* Lm. 23. *φησιν* V. 24. *εὐαγγελιστής*] Hic incipit S f. 104. 25. *τί* LSm. 29. *ουκ* V¹ (et sic fol. 180, l. 1).

3. Acts xiii. 32, 33. 10. Ps. ii. 9. 18. Matt. xxi. 9. 23, 27. Matt. xxi. 16. 24. Luke xix. 39.

Οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσεν, μορφὴν δούλου λαβών· τοῖς δὲ πάλιν εἰπών, Τί θαυμάζετε περὶ τῶν νηπίων καὶ περὶ τῶν μαθητῶν; οὗτοι ἐὰν σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράξονται. οἱ δὲ εἰδότες ὅτι γέγραπται, θεωροῦντες δὲ καὶ αὐτοῖς τοῖς ἔργοις τὰ νήπια καὶ θηλάζοντα παραδόξως κράζοντα τὸν ὕμνον, ἀναλογιζόμενοι δὲ ὡς δυνατὸν τῷ ποιήσαντι τὰ νήπια ὑπὲρ φύσιν ἀνακράζειν τὸν ὕμνον, δυνατὸν αὐτῷ καὶ τὰ ἄψυχα ποιῆσαι κράξαι, ἐφιμοῦντο αἰσχυνόμενοι. βαβαὶ, δύναμις τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ! βαβαὶ φιλανθρωπία! βαβαὶ, συνκατάβασις εὔσπλαχνος! πῶς διὰ τῆς διδασκα- D
λίας ἧς ἀνέλαβεν δούλου μορφῆς, ἠξίωσεν πραέως τὴν ἑαυτοῦ θεότητα ὑποδεῖξαι, δέχεσθαί τε ἐναγωγὰς ὑπὸ τῶν ἰδίων κτισμάτων, καὶ ἀποκρίνεσθαι, οὐ μετ' ὀργῆς, ἀλλὰ πραέως καὶ ἀνεξικάκως; ὢ μακροθυμίας ὑπερβολή! ὢ καὶ τοῦ Δαυῒδ ἄξια τὰ τοιαῦτα ἀξιωθέντος προειπεῖν! ἔτι γὰρ λέγει καὶ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ ψαλμῷ, ἀπὸ τοῦ, Τί ἐστιν ἄνθρωπος, ὅτι μιμνήσκῃ αὐτοῦ; ἕως τέλους· οἷς μαρτυρεῖ ὁ θεῖος ἀπόστολος λέγων οὕτως, Τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον, καὶ πάλιν, Οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξεν τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν, περὶ ἧς λαλοῦμεν· ἀλλὰ τίνι αὐτὴν ὑπέταξεν, ὦ Παῦλε; φησὶν, Διεμαρτύρατο δέ πού τις λέγων· Τί ἐστιν ἄνθρωπος, ὅτι 253 A
μιμνήσκῃ αὐτοῦ; τούτῳ ὑπέταξεν αὐτήν. Ἐν γὰρ τῷ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα, φησὶν, οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον. οὕτως τοῖς Ἑβραίοις πιστοῖς εἰρηκὼς, τὰ αὐτὰ καὶ τοῖς Ἕλλησιν ἔλεγε καί φησιν, Τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ Θεὸς, τὰ νῦν παραγγέλλει πᾶσιν ἀνθρώποις πανταχοῦ μετανοεῖν· καθότι ἔστησεν ἡμέραν ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ, ᾧ ὥρισεν, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ B
νεκρῶν. ὁμοίως καὶ Πέτρος, Ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν.

2. καὶ τῶν μαθητῶν (om. περὶ) LSm. 4. τοῖς om. V. 6. ἀνακράξαι Lm, ἀνακράξαι ///// S. 7. αὐτῷ (ῷ in ras. al. m.) L, αὐτὸν S. 13. ὢ καὶ] ὃς καὶ L[1]S, ὡς καὶ L[2]m. ἄξια τὰ] ἄξια SL[1] (?), om. L[2]m. 16. ἀπόστολος Παῦλος LSm. 19. ὦ] εἰπὲ LSm. 20. Διεμαρτύρετο m. 21. μιμνήσκῃ αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν; Ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους· δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτὸν, καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Ἐν γὰρ m. 22. φησὶν om. m. 23. ἔλεγε] λέγει LSm. 24. τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι m. 25. διότι m. κρῖναι LS. 27. ὁ om. m.

1. Philip. ii. 6. 2. Luke xix. 40. 15. Ps. viii. 4.
16. Hebr. ii. 9. 18. Hebr. ii. 5. 20. Hebr. ii. 6—8.
23. Acts xvii. 30, 31. 27. Acts x. 42.

Ὁμοίως πάλιν εἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ Δαυὶδ καὶ τὸν μδʹ ψαλμὸν, ἐν ᾧ πάλιν καὶ περὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ φαίνεται λέγων, καὶ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος, οἷς μαρτυρεῖ πάλιν ὁ μακαρίτης Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ, λέγων οὕτως, **Πρὸς δὲ τὸν Υἱὸν, ὁ θρόνος σου ὁ Θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου.** τοῦτο περὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ εἰρηκὼς, λέγει εὐθέως καὶ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ, καί φησιν, **Ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμί-**
C σησας ἀδικίαν, διὰ τοῦτο ἔχρισέν σε ὁ Θεὸς, ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου. οὐ γὰρ ἡ θεότης διὰ τὸ ἀγαπῆσαι δικαιοσύνην καὶ μισῆσαι ἀδικίαν χρίεται, οὔτε ὅλως χρίεται, οὔτε Θεὸν ἔχει· αὐτόχρημα γὰρ Θεός ἐστιν· ἀλλ' ἡ ἀνθρωπότης αὐτοῦ χρίεται ἔλαιον ἀγαλλιάσεως, ἵνα εἴπῃ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, παρὰ τοὺς μετόχους αὐτῆς, τουτέστιν παρὰ πάντας τοὺς Χριστούς. ἡ γὰρ θεότης μετόχους ἄλλους οὐκ ἔχει· εἷς γάρ ἐστι Θεὸς, ὅ τε Πατὴρ, καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἡ δὲ ἀνθρωπότης τοῦ Χριστοῦ πάντας τοὺς ἀνθρώπους, μάλιστα τοὺς Χριστοὺς, ἔχει μετόχους. διὰ τοῦτο γὰρ ὅτι παρὰ πάντας ἐχρίσθη ἡ ἀνθρωπότης τοῦ Χριστοῦ, χρισθεῖσα Πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὅπερ οὐδενὶ τῶν ἄλλων
D χριστῶν ὑπῆρξεν, οὕτως ἐξεῖπεν, **Παρὰ πάντας τοὺς μετόχους σου.** ὅλον δὲ αὐτὸν τὸν ψαλμὸν περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἐπὶ βασιλέως νυμφίου καὶ νύμφης βασιλίδος ἐξειπὼν, διετέλεσεν.

Ὁμοίως δὲ καὶ τὸν ρθʹ ψαλμὸν εἰς αὐτὸν εἴρηκεν· καὶ μαρτυρεῖ αὐτὸς ὁ Κύριος λέγων πρὸς Ἰουδαίους, **Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ Κύριον αὐτὸν καλεῖ λέγων Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σοῦ; εἰ υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν, πῶς Κύριος αὐτοῦ ἐστιν;** τὸ μὲν **Κύριος αὐτοῦ** ὡς Θεὸν σαφῶς προειπών· τὸ δὲ **Κάθου ἐκ δεξιῶν μου** σαφῶς τῇ ἀνθρωπότητι ἁρμόζει· τὸ γὰρ, **κάθου** τῷ μὴ καθεζομένῳ λέγει· ἡ δὲ θεότης ἵδρυται εἰς τὴν οἰκείαν
256 **A** μακαριότητα παρ' ἑτέρου μείζονος μὴ ἐπιτρεπομένη, ἢ προτρεπομένη εἰς τοῦτο· ἀλλ' ἡ ἀνθρωπότης τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τῆς ἡνωμένης αὐτῇ ἀχωρίστως θεότητος ἐπιτρέπεται, ἀκούουσα, **Κάθου ἐξ δεξιῶν μου,** ὡσανεὶ, Ἐν τῇ ἐμῇ τιμῇ. οὔτε γὰρ δεξιὰ οὔτε ἀριστερὰ ἔχει ὁ

1. *τόν τε μδʹ* V. 3. *οἷς*] *ᾧ* m. 6. *σου* om. V^1. 7. *αὐτοῦ* om. LSm. 8. *ἀνομίαν* LS. 10. *ἀνομίαν* LSm. 10. *οὔτε ὅλως χρίεται* om. V. 14. *ὁ πατὴρ* (om. *τε*) LSm. 19. *ὅλον δὲ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτὸν τὸν ψαλμὸν, ὡς* LSm. 21. *ἐτέλεσεν* LSm. 24. *ἁγίῳ* om. m. 25. *ἕως ἂν—ποδῶν σοῦ* om. LS. *εἰ οὖν Δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν Κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστι;* m. 26. *Θεὸς* LSm. 27. *καθέζου* LSm. 29. *μακαριότητα*] + *τιμήν τε καὶ δόξαν* LSm.

4. Hebr. i. 8. 7, 19. Hebr. i. 9. 23, 31. Matt. xxii. 43, 44.

Θεός, ἀπερίγραφος ὑπάρχων· ἀλλὰ τοῦτο αὐτῇ λέγει, ὅτι Κάθου ἐν τῇ ἐμῇ τιμῇ, ὡσανεὶ, Εἰς πρόσωπον ἐμὸν, ὡς εἰκὼν Θεοῦ, παντὶ τῷ κόσμῳ δεικνυμένη. οὕτως γὰρ καὶ Δανιὴλ **Καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ τιμὴ καὶ ἡ βασιλεία, καὶ ἡ ἐξουσία,** καὶ τὰ λοιπά. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριός φησιν **Ἐδόθη μοι ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς.** παρακατιὼν δὲ πάλιν τοῦ αὐτοῦ ψαλμοῦ, φησὶν περὶ τῆς θεότητος, **Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε,** ὡσανεὶ τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱὸν κατὰ τὴν θεότητα **B**
λέγοντος, ὅτι πρὸ πάσης τῆς κτίσεως ὡς ἀπὸ γαστρὸς, τὸ ὁμοούσιον θέλων σημᾶναι, οὐχ ὕστερον προβαλὼν, ἀλλ' ἐν ἐμαυτῷ σε ἔχων ἀνάρχως καὶ ἀπεράντως, ὡς ἀπὸ γαστρὸς ἐκ τῆς ἡμετέρας οὐσίας σε ἐξεγέννησα, συνόντα καὶ συνυπάρχοντα. εἶτα πάλιν εὐθέως καὶ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος δηλῶν φησιν, **Ὤμοσεν Κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται· Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ·** οὐ γὰρ ἡ θεότης ἱερατεύει ἢ λατρεύει, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὴ λατρεύεται καὶ τὰ ἱερεῖα προσδέχεται. μέμνηται δὲ καὶ τῆς χρήσεως ταύτης ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ λέγων οὕτως, **Καθώσπερ καὶ Ἀαρὼν, οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασεν γενέσθαι ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτὸν Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον** **C**
γεγέννηκά σε. καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει **Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ,** πάντα τὰ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ ἐκλαβών.

Οὕτως οὖν ὁ μακαρίτης Δαυὶδ τοὺς δ' τούτους ψαλμοὺς εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν καὶ μόνον εἶπεν. οὐ γὰρ ἐκοινοποίει τὰ τοῦ Δεσπότου μετὰ τῶν δούλων, ἀλλ' ἴδια τὰ τοῦ Δεσπότου ὡς Δεσπότου ἐξεῖπεν, καὶ τὰ τῶν δούλων ὡς δούλων. ὅσα δὲ ἕτερα ἐξέλαβον οἱ ἀπόστολοι ἐκ τῶν ψαλμῶν, οὐχ ὡς εἰς αὐτὸν κυρίως εἰρημένα ἐξέλαβον, ἀλλ' ὡς ἁρμόζοντα τῇ ὑποθέσει, οἷον, **Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον,** καὶ τὸ **Ἔδωκαν εἰς τὸ βρῶμά μου χολὴν,** καὶ τὸ **Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντὸς,** καὶ **Ἀναβὰς εἰς ὕψος ᾐχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν·** καὶ ὅσα

3. *Δανιὴλ λέγει* LSm. *ἡ τιμὴ καὶ ἡ βασιλεία* V, *ἡ βασιλεία καὶ ἡ τιμὴ* LS, *ἡ βασιλεία* m. 4. *λοιπὰ ἄλλα καὶ* LSm. 8. *τῆς* om. LSm. *ὡς* om. LSm. 16. Παῦλος om. LSm. *λέγων* ante *ἐν τῇ* transp. LSm. 17. *καθάπερ* m. 18. *γενηθῆναι* m. 19. *ἐγέννησα* m. 20. *τὰ* om. V. 22. *μακάριος* LSm. 24. *Δεσπότου Χριστοῦ μετὰ* LSm. 27. *δε εμερισαντο* V[1]. 28. *ἑαυτοῖς—κλῆρον* om. m. 29. *εἰς βρῶμα* (om. *τὸ*) m. 30. *ᾐχμαλώτευσας* LSm.

3. Dan. vii. 14. 5. Matt. xxviii. 18. 6. Ps. cx. 3. 12. Ps. cx. 4. 17. Hebr. v. 4, 5. 27. Ps. xxii. 19. 29. Ps. lxix. 22, xvi. 8. 30. Ps. lxviii. 18.

D *τούτοις ὅμοια ὡς ἁρμόζοντα τῇ ὑποθέσει αὐτῶν ἐξέλαβον. οἷον ἐποίησεν καὶ ὁ μακαρίτης Παῦλος, τὴν χρῆσιν Μωσέως τὴν ἐν τῷ Δευτερονομίῳ μεταβαλὼν εἰς τὴν ἰδίαν ὑπόθεσιν, ὡς ἁρμόζουσαν, λέγων οὕτως,* **Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τουτέστιν Χριστὸν καταγαγεῖν· ἤ, Τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τουτέστιν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν·** *μεταφράσας τὴν χρῆσιν ὡς ἁρμοδίαν εἰς τὴν ἰδίαν ὑπόθεσιν. οὐδὲ γὰρ ἁρμόζουσιν τὰ λοιπὰ τῶν ψαλμῶν εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν, ἐξ ὧν τινα ἐξέλαβον, οἷον εἰς τὸ* **Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς,** *εἴκοστος πρῶτός ἐστιν· λέγει*
257 A *οὖν εἰς αὐτὸν,* **Μακρὰν ἀπὸ τῆς σωτηρίας μου οἱ λόγοι τῶν παραπτωμάτων μου,** *ὅπερ ἀνάρμοστον καὶ ἀσύμφωνον τῇ θείᾳ Γραφῇ· καὶ σαφὴς μανία περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐκλαβεῖν τὸ τοιοῦτο. ἐπὶ δὲ τῶν τοιούτων δ´ ψαλμῶν τῶν εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν εἰρημένων, ὅλοι δι' ὅλου αὐτῷ ἁρμόζουσιν. οὔτε γὰρ, καθὰ καὶ πρῶτον εἴπαμεν, ἐκοινοποίει ὁ μακάριος Δαυῒδ τὰ εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν λεγόμενα μετὰ τῶν λεγομένων εἰς ἑτέρους τινάς. φαίνεται γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ τοῦτο ποιῶν, ἡνίκα ἐνεκάλουν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι* **Διατί ἐργάζῃ ἐν σαββάτῳ;** *ὃς ἀπεκρίνατο λέγων,* **Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι.** *ὅτε δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐνεκάλουν, φησὶν,*
B **Οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυῒδ, ὡς τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνον;** *διαρρήδην τῷ Πατρὶ ἑαυτὸν ἀντιδιαστέλλων τοὺς μαθητὰς δὲ τοῖς προφήταις, ἤγουν τοῖς ἱερεῦσιν, ὡς δούλους πρὸς δούλους, καὶ ὡς υἱὸν πρὸς πατέρα.*

Παραγραφὴ κατὰ παρένθεσιν κειμένη.

ὅτε μετεμορφώθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἔμπροσθεν Πέτρου καὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου εἰς τὸ ὄρος καὶ ὤφθη ἐν δόξῃ μεγάλῃ, καὶ Μωσῆς καὶ Ἠλίας συλλαλοῦντες αὐτῷ, θεωρήσαντες οἱ μαθηταὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν δόξαν, εἰς ἔκπληξιν καὶ τέρψιν

2. *μακάριος* LSm. Μωυσέως LSm. 6. *ἀγαγεῖν* m. 9. *εἴκοστος πρῶτος* V, *εἴκοστος πρῶτος ψάλμος* L, *κα´ ψάλμος* m. 12. *τοιοῦτον* L²m. 13. *τῶν δ´ τούτων* LSm. 14. *πρώην εἰρήκαμεν* LSm. 17. Ἰουδαῖοι] + *λέγοντες* LSm. 18. ὃς] *ὡς* V, *οἷς* m. 19. *κἀγὼ ἐργάζομαι* om. LSm. 20. *δαυῒδ ὃς* LS, *Δαυῒδ ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ* m. 21. *ἔξεστιν*] *ἐξὸν ἦν αὐτῷ* m. *φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ* m. 24. *παραγραφὴ—κειμένη* om. Lm. 25. *ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς*] *εἰς τὸ ὄρος* LSm. 26. *εἰς τὸ ὄρος καὶ ὤφθη* om. LSm. 27. Μωυσῆς LSm. *συνελάλουν* LSm.

3. Deut. xxx. 12. 4. Rom. x. 6. 9. Ps. xxii. 19.
10. Ps. xxii. 1. 18. John v. 16, 17. 20. Matt. xii. 3, 4.

καὶ πόθον καὶ ἔρωτα καὶ ἐπιθυμίαν τοῦ κάλλους ἐκείνου ἐγένοντο. ἀποκριθεὶς δὲ Πέτρος, τρόπον τινὰ καὶ αὐτὸς ἄλλος ἀντ' ἄλλου γεγονὼς, καταπλαγεὶς τῇ θέᾳ ἔλεγεν τῷ Ἰησοῦ, Ἐπιστάτα, καλὸν ἡμᾶς ὧδε μεῖναι, ὡσανεὶ, Ἰδοὺ καλὴ θέα καὶ τόπος, λαμπρότης, καὶ **C** δόξα ὑπερβάλλουσα· διατί κατερχόμεθα ἔνθεν, εἰς χεῖρας πάλιν ἐλθεῖν τῶν θελόντων ἡμῖν ἐπιβουλεύειν καὶ θλίβεσθαι, διαπαντὸς τόπον ἐκ τόπου μετερχόμενοι καὶ διωκόμενοι; Εἰ θέλεις οὖν ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνὰς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ Ἠλίᾳ μίαν. καὶ ἐπειδὴ ἰσότιμον ἡγήσατο ὁ Πέτρος, Μωσέα καὶ Ἠλίαν τοῦ Κυρίου, συναριθμήσας ἐξ ἴσου τὰς σκηνὰς, μίαν ἑκάστῳ εἰπὼν, ἐπισημαίνεται ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς λέγων οὕτως, Μὴ εἰδὼς ὃ λέγει, ὡσανεὶ, Ἠγνοηκὼς ὁ Πέτρος, τὰ κατὰ τὸν Κύριον οὕτως ἐφθέγξατο. εὐθέως δὲ οὐρανόθεν νεφέλη ἐπεσκίασε, καὶ ἐχώρισεν Μωσέα τε καὶ Ἠλίαν, καὶ ἀπέκρυψεν ἀπὸ τῶν μαθητῶν· τὸν δὲ Ἰησοῦν μόνον ἐν μέσῳ δακτυλοδεικτῶν ὁ Πατὴρ, δεικνύει τοῖς **D** μαθηταῖς λέγων Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς καὶ ἐκλελεγμένος, αὐτοῦ ἀκούετε. Πλανᾶσθε, φησὶν, τοῦτον μετ' ἐκείνων ἐξισοῦντες· οὗτος γάρ μού ἐστιν ὁ Υἱὸς, ἐκεῖνοι δὲ, ὥσπερ καὶ ὑμεῖς, δοῦλοι. τούτου οὖν ὡς Δεσπότου καὶ ἐμοῦ Υἱοῦ κατὰ πάντα ἀκούετε.

Ἐπανάληψις τῶν προτέρων.

Οὕτως καὶ ὁ προφήτης Δαυὶδ, τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ κινούμενος, οὐκ ἀνέμιξεν χύδην τὰ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Δεσπότου μετὰ ὑποθέσεως δούλων, ἀλλ' ἰδικῶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Δεσπότου τοὺς τέσσαρας τούτους ψαλμοὺς ἠξιώθη προειπεῖν καὶ συντάξαι, τοὺς **260 A** δὲ ἄλλους πάντας εἰς ἑτέρων προσώπων, ἢ πραγμάτων, ἢ ἱστοριῶν, κοινωφελῆ διδασκαλίαν τοῖς πᾶσιν ἐκτιθέμενος. διὰ τοῦτο καὶ ἐμμελῶς καὶ μετὰ ῥυθμοῦ αὐτὰ ἐξεῖπεν, ἵνα εὐκάτοχα καὶ εὐμνημόνευτα τοῖς πᾶσιν ὡς τερπνὰ γένωνται. καὶ τοῦτο εὔδηλον, ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ κόσμου ᾀδόμενα τὰ τοῦ Δαυὶδ

1. *ἔρωτα καὶ* om. LSm. 2. *ὁ Πέτρος* LSm. 3. *καλὸν*] + *ἐστιν* m. 4. *εἶναι* LSm. 6. *ἐλθεῖν* om. LSm. *ἐπιβουλεῦσαι* LSm. 8. *μωσεῖ* L². 9. *μωσέαν* V¹. 12. *οὕτως* om. LSm. 14. *μωσέαν* V, *μωυσέα* LSm. *τε* om. LSm. 16. *ὁ ἀγαπητὸς καὶ ἐκλελεγμένος*] *ἐν ᾧ ηὐδόκησα* m. 17. *τοῦτο* m. 18. *ὥσπερ* V, *καθώσπερ* LS, *καθάπερ* m. 20. *ἐπανάληψις* (-*λιψις* V¹) *τῶν προτέρων*] *τὸ κείμενον* LSm. 21. *οὕτως*] + *οὖν* LSm. 22. *τῆς ὑποθέσεως τῶν δούλων* LSm. 23. *εἰς* om. m. 26. *διὰ τοῦτο—ἐξεῖπεν* om. m. 27. *καὶ μετὰ*] om. *καὶ* LSm. 29. *τὰ* om. LSm.

3, 7. Matt. xvii. 4. 11. Luke ix. 33. 16. Matt. xvii. 5.

εὑρήσομεν, καὶ σχεδὸν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων μικρῶν τε καὶ μεγάλων διὰ στόματος φερόμενα καὶ καθ' ἑκάστην ᾀδόμενα καὶ μνημονευόμενα, πλείω τῶν ἄλλων προφητῶν καὶ Γραφῶν. *ἀλλὰ καὶ τούτῳ πέρας δόντες ἐπὶ τὸν μέγαν* Ἠλίαν *μετέλθωμεν, ἐξηγούμενοι καὶ τούτου τὴν ἀξίαν· ἔστιν οὖν καὶ τούτου τὴν διαγραφὴν κατιδεῖν οὕτως·*

ΗΛΙΑΣ.

B Οὗτος Ἠλίας *ὁ πρῶτος ἀνθρώπων τοῖς ἀνθρώποις ὑποδείξας οὐρανοδρομεῖν· ὁ πρῶτος ἀνθρώπων ὑποδείξας ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων μίαν ὁδόν· ὁ τὴν γῆν λαχὼν οἰκητήριον, καὶ τὸν οὐρανὸν ἀθρόον διατρέχων, ὁ θνητὸς ὑπάρχων, καὶ τοῖς ἀθανάτοις ἁμιλλώμενος, ὁ χαμαὶ βαδίζων, καὶ ὡς πνεῦμα μετὰ ἀγγέλων οὐρανοπορῶν, ὁ διὰ τῆς μηλωτῆς τῷ μαθητῇ* Ἐλισσαίῳ *διπλᾶ τὰ χαρίσματα μεταδούς, ὁ μακροχρόνιος καὶ ἀγήρως ἄνθρωπος, ὁ τῷ* Ἀντιχρίστῳ *διατηρούμενος στρατηγός, ὁ ἀντικαθιστάμενος καὶ διελέγχων τὴν ἀπάτην καὶ τὴν ὑπερηφανίαν αὐτοῦ, ὁ πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τῆς πλάνης αὐτοῦ ἐπὶ τὸν* Θεὸν *ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος ἐπιστρέφων. οὗτος ὁ τῆς δευτέρας καὶ ἐπιφανοῦς παρουσίας τοῦ* Δεσπότου Χριστοῦ *ἀξιούμενος εἶναι πρόδρομος. ὢ* **C** *μέτρα διακονιῶν τοῖς ἀγγέλοις ἁμιλλώμενα. δόξα τῷ ταῦτα τοῖς ἀνθρώποις χαριζομένῳ* Θεῷ. *ἀμήν.*

Π*αραγραφή.*

Οὗτος *ὁ μέγας* Ἠλίας, *ἀναληφθεὶς ὡς εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις ἐδείχθη ὡς τετίμηται τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις· καὶ ἐλπίδα χρηστὴν διὰ τούτου πάλιν ὁ* Θεὸς *προκατεβάλετο, ὡς δυνατὸν τοῖς ἀνθρώποις,* Θεοῦ *θέλοντος, οὐρανοδρομεῖν. μέγα γὰρ θαῦμα τὸ τοῦτον ὁρᾶν ἄνθρωπον ἐν ἅρματι πυρίνῳ ἡνιοχοῦντα, καὶ τὸν οὐρανὸν διατρέχοντα. βαβαί, φιλανθρωπία τοῦ τιμήσαντος! αἰσχυνέσθωσαν οἱ μὴ δοξάζοντες τὴν μεγάλην οἰκονομίαν τοῦ* Θεοῦ, *ὡς σοφῶς καὶ οὐκ ὀργίλως ὁ* Θεὸς *ἑκάστοτε*

1. *πάντων τῶν ἀνθρώπων* m. 2. *καθ' ἑκ. ᾀδόμενα*] *μελετώμενα* LSm. 5. *ἀξίαν*] + *διαγραφήν* LSm. 7. ΗΛΙΑΣ om. L. *ὁ προφήτης* Ἠλίας S. *τὸ κείμενον* V, qui totum hoc caput post verba *αἰῶνας. ἀμήν.* (fol. 186, l. 3) transponit. 8. *οὗτός ἐστιν* LSm. 9. *οὐρανοδραμεῖν* Lm. 10. *ὁ* om. LSm. 17. *τοὺς* om. LSm. 20. *τοὺς ἀγγέλους* VL^1S. 22. *παραγραφὴ εἰς τὸν* Ἠλίαν V. 23. *ὡς* om. LSm. 24. *ἔδειξεν* L^2m. 25. *προκατεβάλλετο* m. 26. *οὐρανοβατεῖν* LSm. 28. *οὐρανὸν*] *ἀέρα* LSm.

καὶ τὰς τιμωρίας ἐπιφέρει τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τὴν τιμὴν διαφυ- D
λάττει τοῦ κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ γενομένου ἀνθρώπου. δόξα καὶ ἔπαινος αὐτῷ εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

ΩΣΗΕ.

Οὗτος Ὠσηὲ, τῶν ιβ' προφητῶν ὁ πρῶτος ἀξιωθεὶς εἰπεῖν περὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ οὕτως, Ὅταν θλίβωσιν, ὀρθρίσωσιν πρός με λέγοντες, Δεῦτε, ἐπιστρέψωμεν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, ὅτι αὐτὸς ἥρπακεν, καὶ ἰάσεται ἡμᾶς, πλήξας μοτώσει ἡμᾶς, ὑγιάσει ἡμᾶς μετὰ δύο ἡμέρας, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναστησόμεθα ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ γνωσόμεθα· ἐκ ταύτης τῆς χρήσεως ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει τοῖς Κορινθίοις, Παρέδωκα γὰρ
ὑμῖν ἐν πρώτοις ὃ καὶ παρέλαβον, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν 261 A
ἡμῶν, κατὰ τὰς Γραφὰς, καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ κατὰ τὰς Γραφάς. τὸ γὰρ ἐγήγερται τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ κατὰ τὰς Γραφὰς, οὐκ ἔστιν ἀλλαχόθεν εὑρεῖν. ἔτι λέγει ὁ προφήτης ἅρμοζον ἐπὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, Σάρξ μου ἐξ αὐτῶν. πάλιν λέγει, Ἐκύκλωσέν με ἐν ψεύδει Ἐφραΐμ, καὶ ἐν ἀσεβείᾳ οἶκος Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα. νῦν ἔγνω αὐτοὺς ὁ Θεὸς, καὶ λαὸς ἅγιος κληθήσεται Θεοῦ ἀπὸ τῆς φυλῆς, διὰ τὸν ἐξ αὐτῆς ἀναδεικνύμενον κατὰ σάρκα Δεσπότην Χριστὸν, λαὸν ἅγιον Θεοῦ ὀνομάσας τὸν Ἰούδαν. ἔτι πάλιν ὁ αὐτὸς προφήτης, Ἐκ χειρὸς ᾅδου ῥύσομαι αὐτοὺς, ἐκ θανάτου λυτρώσομαι αὐτούς. ποῦ ἡ νίκη σου, θάνατε; ποῦ τὸ κέντρον σου, ᾅδη; ταύτῃ τῇ χρήσει ἐχρήσατο ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως.

Παραγραφή. B

Οὗτος καὶ τὴν τριήμερον τοῦ Κυρίου ἀνάστασιν σαφῶς προεμήνυσεν, φάσκων, Τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστησόμεθα καὶ γνωσόμεθα· ὁμοίως καὶ τοῦ θανάτου τὴν καθαίρεσιν, καὶ τοῦ κέντρου τοῦ

1. επιφερη V. 3. αὐτοῦ L. 4. ὡσιε V, α' ὁ προφήτης ὡσηὲ S. 5. οὗτος] + ὁ L²m. 7. ἥρπακεν] πέπαικεν L² (in ras.) m. 8. ὁ πλήξας LSm. ὑγιάσει ἡμᾶς om. V. ἐν] καὶ L² in ras. 9. ἐξαναστησόμεθα καὶ ζησόμεθα m. γνωσόμεθα] ζησόμεθα L (sed ζη al. m.). 10. λέγει Παῦλος LSm. 12. καὶ ὅτι—ἐγήγερται] τὸ γὰρ ἐγήγερται καὶ ὅτι ἐτάφη LS, τὸ γὰρ ἐτάφη καὶ ὅτι ἐγήγερται m. 13. τὸ γὰρ—Γραφὰς om. LSm. 14. ἁρμόζων LSm. 19. Ἰούδα V¹. 20. ἐκ θανάτου—αὐτούς om. Lm. δίκη V. 21. σου τὸ κέντρον m. 22. ἐπὶ] περὶ LSm. 24. τοῦ Κυρίου om. LSm. 25. καὶ γνωσόμεθα] καὶ ζησόμεθα L²; om. m.

6. Hos. vi. 1, 2. 10. 1 Cor. xv. 3. 15. Hos. ix. 12; xi. 12. 20. Hos. xiii. 14; 1 Cor. xv. 55. 25. Hos. vi. 2.

ᾅδου τὴν δίκην προκατήγγειλεν. πῶς οὐκ ἐκπλήττεσθαι δεῖ τὴν τοῦ Θεοῦ ἄφατον φιλανθρωπίαν, τὴν ἑκάστοτε προνοουμένην τοῦ ἀνθρωπείου γένους; δόξα τῇ ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ.

ΑΜΩΣ Β'.

Οὗτος ὁ β' Ἀμὼς, καὶ αὐτὸς ἀξιωθεὶς εἰπεῖν περὶ τῆς ἐλεύσεως
τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ οὕτως διότι **Ἰδοὺ ἐγὼ στερεῶν βροντὴν, καὶ κτίζων**
64 B **πνεῦμα, καὶ ἀπαγγέλλων εἰς ἀνθρώπους τὸν Χριστὸν αὐτοῦ·** ἔτι λέγει **Ἐν τῇ
ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀναστήσω τὴν σκηνὴν Δαυῒδ τὴν πεπτωκυῖαν, καὶ ἀνοικοδομήσω
τὰ πεπτωκότα αὐτῆς, καὶ ἀνοικοδομήσω αὐτὴν καθὼς αἱ ἡμέραι τοῦ αἰῶνος, ὅπως
ἐκζητήσωσιν οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν Κύριον καὶ πάντα τὰ ἔθνη, ἐφ'
οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτοὺς, λέγει Κύριος ὁ ποιῶν ταῦτα.** ταύτης
τῆς χρήσεως μέμνηται Ἰάκωβος ὁ ἀπόστολος ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν
ἀποστόλων.

Παραγραφή.

Καὶ οὗτος συμφώνως τῷ πρώτῳ, τὸν Χριστὸν καταγγέλλει,
δι' οὗ γίνεται τοῦ παντὸς κόσμου ἡ σωτηρία, καὶ πάλιν τὴν σκηνὴν
Δαυῒδ ἀνεγείρειν πεπτωκυῖαν, δι' αὐτοῦ ἐπαγγέλλεται Θεὸς, καὶ
64 C πάντα τὰ ἔθνη ὠφελεῖν, ἅπερ τὰ αὐτὰ πάντες ἐξαγγέλλουσιν.

65 D

ΜΙΧΑΙΑΣ Γ'.

Οὗτος ὁ Μιχαίας ὁ τρίτος ὃς ἠξιώθη καὶ αὐτὸς προειπεῖν περὶ
68 A τῆς ἐλεύσεως τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, καί φησιν, **Καὶ, σὺ Βηθλεὲμ, γῆ
τοῦ Ἐφραθὰ, ὀλιγοστὸς εἶ σὺ τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα. ἐκ σοῦ μοι ἐξελεύ-
σεται τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ αἱ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ
ἡμερῶν αἰῶνος.** ταύτην τὴν χρῆσιν λαβόντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ γραμ-
ματεῖς τῶν Ἰουδαίων, Ἡρώδου αὐτοὺς ἀπαιτοῦντος ποῦ ὁ Χριστὸς
γεννᾶται, ἔφησαν, **Ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας,** ὅθεν καὶ τοὺς Μάγους ἐπὶ
τὴν Βηθλεὲμ τότε ἀπέστειλεν. ἔτι λέγει ὁ αὐτὸς προφήτης, **Αὐτὸς
ἐπιστρέψει καὶ οἰκτειρήσει ἡμᾶς, καὶ καταδύσει τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ ἀποῤῥίψει**

4. ΑΜΩΣ] ὁ προφήτης Ἀμὼς LSm. Β'] Γ' S, om. L. 5. β'] τρίτος LSm. 6. διότι om. LSm. 8, 9. καὶ—αὐτῆς om. LS. 9. αὐτῆς, καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀναστήσω. καὶ m. 10. ἐκζητήσουσιν V[1]. λοιποὶ m. τὸν Κύριον om. m. 14. παραγραφὴ om. V. 17. ὁ Θεὸς LSm. 19. ὁ προφήτης Μιχαίας LSm. 20. τρίτος ὃς] ἕβδομος LSm. 21. γῆ τοῦ] οἶκος m. 22. σὺ om. m. ἐξ οὗ L. 23. ἐν τῷ] τοῦ m. αἱ om. m. 26. τοὺς om. m. ἐπὶ τὴν] ἐν V. 27. αὐτὸς ὁ m. 28. ἀδικίας m. ἀποῤῥιφήσονται m.

6. Amos iv. 13. 7. Amos ix. 11, 12. 21. Mic. v. 2. 26. Matt. ii. 5. 27. Mic. vii. 19, 20.

εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης πάσας τὰς ἀδικίας ἡμῶν· δώσει εἰς ἀλήθειαν τῷ Ἰακώβ. ἔλεος τῷ Ἀβραάμ, καθότι ὤμοσε τοῖς πατράσιν ἡμῶν κατὰ τὰς ἡμέρας τὰς ἔμπροσθεν.

Παραγραφή. 268 **B**

Καὶ οὗτος συμφώνως τὸν ἐκ Βηθλεὲμ καὶ Ἰούδα ἐξ αἰῶνος εἰς ἄρχοντα τῷ Ἰσραὴλ ἐγειρόμενον προμηνύει, δι' οὗ γίνεται καταλλαγὴ τοῦ κόσμου, καθαιρῶν ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας καὶ εἰς κρείττονα λῆξιν ἡμᾶς ὁδηγῶν. δόξα τῷ ἑκάστοτε σοφῶς οἰκονομοῦντι καὶ προλέγοντι Θεῷ τὰ κατὰ τὸν ἄνθρωπον.

ΙΩΗΛ Δʹ. 261 **B**

Οὗτος Ἰωὴλ δʹ καὶ αὐτὸς ἀξιωθεὶς προειπεῖν περὶ τοῦ κατὰ τὸν Δεσπότην Χριστὸν μυστηρίου, φησὶν γὰρ οὕτως, **Καὶ ἔσται μετὰ ταῦτα, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν· καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνυπνίοις ἐνυπνιασθήσονται, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται. καί γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου** 261 **C** **καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου. καὶ δώσω τέρατα ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, αἷμα, καὶ πῦρ, καὶ ἀτμίδα καπνοῦ. ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος, καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. καὶ ἔσται, πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα Κυρίου, σωθήσεται.** *ταύτης τῆς χρήσεως μέμνηται ὁ μακαρίτης Πέτρος ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων συνπληρουμένης, ὅτε ἡ κάθοδος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς νʹ ἐγένετο.*

Παραγραφή.

Καὶ οὗτος τὰ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ γενόμενα 261 **D** *διὰ Πνεύματος ἁγίου θαύματα, προφητείας, ἐνύπνια καὶ ὁράσεις ἐν ταὐτῷ, καὶ τῆς μεγάλης καὶ φοβερᾶς καὶ ἐπιφανοῦς παρουσίας τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ τὴν ἡμέραν προμηνύει, οἷον γέγονεν διαφόρως μὲν ἐπὶ τοῦ Ἰωσὴφ καὶ τῶν μάγων κατ' ὄναρ χρηματισθέντων,*

1. *πᾶσαι αἱ ἁμαρτίαι* m. 2. *ἔλεον* m. *ὤμοσας* m. 7. *τῷ κόσμῳ* Lm. 10. ΙΩΗΛ Δʹ] *ὁ προφήτης* Ἰωὴλ [*βʹ* S] LSm. 11. *δʹ*] *ὁ δεύτερος* LSm. 12. *Χριστὸν* om. V^1. 14. *ἐνύπνια* m. 15. *γε* om. m. 16. *μου* om. LSm. 18. *τὴν* om. V^1. 20. *μακάριος* LSm. 21. *ἀποστόλων συνπληρουμένης*] *ἀπ̂ π̂ πληρουμένης* V. 23. *ἐπεγένετο* Sm. *ἐπεγίνετο* L. 26. *θαύματα διὰ Πνεύματος ἁγίου* LSm. 27. *ταὐτῷ*] *αὐτῷ* LSm.

12. Joel ii. 28—32.

ὡς δηλοῖ τὰ Εὐαγγέλια· δι' ὁράσεων δὲ Συμεὼν χρηματισθεὶς ὑπὸ τοῦ Πνεύματος εἰς τὰς ἀγκάλας τὸν Δεσπότην ὑπεδέξατο. Ἄννα πάλιν ἡ τοῦ Φανουὴλ ἀνθομολογουμένη τῷ Κυρίῳ περὶ αὐτοῦ· προφητεύοντες δὲ, ὡς Ἄγαβος καὶ αἱ θυγατέρες Φιλίππου. καὶ αἱ γυναῖκες δὲ αἱ ἐπὶ τὸ πάθος τοῦ Κυρίου ὀπτασίας ἀγγέλων ἐθεάσαντο, καὶ οἱ μαθηταὶ ὁμοίως. τί δὲ δεῖ λέγειν καὶ περὶ τῆς καθόδου τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους γενομένης,
64 A *ἀλλὰ καὶ ἐπὶ Κορνηλίου, καὶ ἐπὶ πάντων τῶν πιστῶν, ὧν γράφει ὁ Ἀπόστολος,* **Ὧ μὲν γὰρ δίδοται λόγος σοφίας, ἑτέρῳ προφητεία, ἑτέρῳ γένη γλωσσῶν, ἑτέρῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν, ἑτέρῳ χαρίσματα ἰαμάτων, ἑτέρῳ λόγος γνώσεως, ἑτέρῳ πίστις, ἑτέρῳ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ διάκρισις πνευμάτων, πάντα δὲ ἔφη τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται.** *δόξα τῷ διὰ πάντων τῶν προφητῶν προμηνύοντι ταῦτα Θεῷ, εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.*

64 C

ΑΒΔΙΟΥ Ε΄.

Οὗτος Ἀβδιοὺ ὁ ε΄, φησὶν, καὶ αὐτὸς ἀξιωθεὶς προειπεῖν περὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου οὕτως, **Διότι ἐγγὺς ἡμέρα Κύριου ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη·** *εἴρηται μὲν κατὰ τὸ πρόχειρον περὶ τῶν Σκυθῶν, τουτέστι τοῦ Γὼγ καὶ τοῦ Μαγὼγ, κυριώτερον δὲ ἁρμόζει ἐπὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ· ἐπιφέρει γὰρ μετ' ὀλίγα,* **Ἐν δὲ τῷ ὄρει Σιὼν ἔσται ἡ σωτηρία.**

Παραγραφή.

Καὶ οὗτος πάλιν ἐγγὺς εἶναι ἡμέραν Κυρίου σωτηριώδη ἐν τῇ Σιὼν, καὶ ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη, διαῤῥήδην κηρύττει. δόξα τῷ Θεῷ εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

64 D

ΙΩΝΑΣ ϛ΄.

Οὗτος Ἰωνᾶς ϛ΄, ὃς οὐ διὰ λόγων, ἀλλ' ἔργῳ καὶ τύπῳ προεμήνυεν τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ· φησὶν γὰρ ὁ Κύριος,

2. *δεσπότην* Χριστὸν LSm. 4. *προφητεύοντος* V. 9. *ἑτέρῳ προφητεία—τὸ ἕν*] *ἑτέρῳ δὲ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ* Πνεύματι *ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων ἐν τῷ αὐτῷ* Πνεύματι, *ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ προφητεία, ἄλλῳ δὲ διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ δὲ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν. πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν* m. 10. *ἑτέρῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν* om. LS. 11. *δυνάμεως* L. *διακρίσεις* L. 12. *αὐτὸ* om. V[1]. 14. *αἰῶνας τῶν αἰώνων* LSm. 15. ΑΒΔΙΟΥ] Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΑΒΔΙΟΥ LSm. Ε΄ om. Lm, Δ΄ S. 16. *Ἀβδιοὺ ὁ ε΄*] *ὁ Ἀβδίου τέταρτος* LSm. 17. *ἡ ἡμέρα* LSm. 19. *τοῦ Μαγώγ* L (*τοῦ* in ras. al. m.). *τῆι Μαγώγ* S (*ι* in ras.). *ἐπὶ*] *περὶ* m. 22. *Κυρίου* om. m. 25. ΙΩΝΑΣ] Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΙΩΝΑΣ LSm. ϛ΄ om. Lm, ε΄ S. 26. ϛ΄] *πέμπτος* LSm. *προεμήνυσε* LSm.

9. I Cor. xii. 8—11. 17. Obad. i. 15. 20. Obad. i. 17.

**Ὥσπερ Ἰωνᾶς ἔμεινεν ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας,
οὕτως ἔσται καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ
τρεῖς νύκτας.** *ὥσπερ γὰρ τὸ κῆτος ἀδιάφθορον ἐξήμεσε τὸν Ἰωνᾶν,
οὕτως καὶ ὁ τάφος τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἐξήμεσεν εἰς κρείττονα ζωήν.*

Παραγραφή.

*Καὶ οὗτος τὸν τάφον καὶ τὴν παράδοξον ἀνάστασιν καὶ ἀφθαρσίαν ὡς ἐν τύπῳ δι' ἔργων προεμήνυσεν τοῦ Δεσπότου ἡμῶν
Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ ἡ ἀνάκτισις καὶ ἡ ἀνακεφαλαίωσις πάντων* 265 **A**
ἀνθρώπων οἰκονομεῖται. δόξα τῷ ταῦτα ποιοῦντι Θεῷ. ἀμήν.

ΝΑΟΥΜ Ζ′. 268 **B**

Οὗτος Ναοὺμ ζ′ ἠξιώθη καὶ αὐτὸς προειπεῖν περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, καί φησιν, **Ἑόρταζε, Ἰούδα, τὰς ἑορτάς σου, ἀπόδος τῷ Κυρίῳ τὰς εὐχάς σου, διότι οὐ μὴ προσθῶσιν ἔτι τοῦ διελθεῖν διὰ σοῦ εἰς παλαίωσιν· συντετέλεσται, ἐξῆρται. ἀνέβη ἐμφυσῶν εἰς πρόσωπόν
σου, ἐξαιρούμενός σε ἐκ θλίψεως.** 268 **C**

Παραγραφή.

Πῶς καὶ οὗτος συμφώνως χαίρειν παρεγγυᾷ περὶ τῆς κατὰ Χριστὸν καὶ τῆς ἡμετέρας ἀναστάσεως, τὸ ἀπαλαίωτον ἡμῶν προσημαίνων, τουτέστιν τὴν ἀφθαρσίαν καὶ τὴν ἀθανασίαν. δόξα τῷ Θεῷ. ἀμήν.

ΑΜΒΑΚΟΥΜ Η′.

Οὗτος Ἀμβακοὺμ η′ καὶ αὐτὸς ἀξιωθεὶς εἰπεῖν περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ οὕτως, **Ἴδετε οἱ καταφρονηταί, καὶ ἐπιβλέψατε καὶ θαυμάσατε, καὶ ἀφανίσθητε, διότι ἐγὼ ἔργον ἐργάζομαι ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν ὃ οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐάν τις ἐκδιηγῆται.** *ταύτην τὴν χρῆσιν ἁρμοδίως ὁ
Παῦλος ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ ἐξέλαβεν ἐν* 268 **D**
Ἀντιοχείᾳ τῆς Πισιδίας.

2. *καὶ* 1° om. m. 4. *οὗτος* m. *Χριστὸν* om. m. 8. *ὡς* om. SL. *ὡς—Χριστοῦ*] *τοῦ Χριστοῦ ἐτύπου δι' ἔργων* L²m. 9. *καὶ ἡ πάντων ἀνθ. ἀνάκτ. καὶ ἀνακεφαλαίωσις* S, *ἡ τῶν ἀνθ. ἀνάκτ. καὶ ἀνακεφαλαίωσις* (om. *καὶ* 1°) Lm. 11. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΝΑΟΥΜ (+Η′ S) LSm. 12. *ὄγδοος* LSm. 14. *τῷ* Κυρίῳ] om. m, Κυρίῳ LS. *προσθήσωσιν* m. 18. *συμφώνως* om. LSm. 20. *τὴν* 1° om. V. 22. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΑΜΒΑΚΟΥΜ (+Θ′ S) LSm. 23. *οὗτος*] + *ὁ* LSm. *η′*] *ὁ ἔνατος* LSm. 24. Κυρίου LS. 25. *θαυμάσατε*] + *θαυμάσια* m. *ἔργον ἐγὼ* m.

1. Matt. xii. 40. 13. Nah. i. 15, ii. 1. 24. Hab. i. 5; Acts xiii. 41.

Παραγραφή.

Ὁμοίως καὶ οὗτος παράδοξα καὶ ἄπιστα τοῖς ἀνθρώποις, μάλιστα τοῖς καταφρονηταῖς, πράγματα, δηλονότι περὶ ἀναστάσεως, ἐπαγγέλλεται προσημαίνειν. δόξα τῷ Θεῷ. ἀμήν.

ΣΟΦΟΝΙΑΣ Θ'.

69 **C** *Οὗτος Σοφονίας θ' καὶ αὐτὸς ἀξιωθεὶς προφητεῦσαι περὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ· καί φησιν οὕτως,* **Ἐπιφανήσεται Κύριος ἐπ' αὐτούς, καὶ ἐξολοθρεύσει πάντας τοὺς θεοὺς τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς, καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ ἕκαστος ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ πᾶσαι αἱ νῆσοι τῶν ἐθνῶν·** *πάλιν λέγει* **ὅτι μεταστρέψω ἐπὶ λαοὺς γλῶσσαν εἰς γενεὰν αὐτῆς, τοῦ ἐπικαλεῖσθαι πάντας τὸ ὄνομα Κυρίου, τοῦ δουλεύειν αὐτῷ ὑπὸ ζύγον ἕνα ἐκ περάτων ποταμῶν Αἰθιοπίας οἴσουσιν θυσίαν μοι·** *καὶ πάλιν λέγει* **Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών, εὐφραίνου καὶ κατατέρπου, θύγατερ Ἱερουσαλήμ· περιεῖλεν Κύριος τὰ ἀδικήματό σου, λελύτρωσαι ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν σου. βασιλεὺς Ἰσραὴλ ὁ Κύριος ἐν μέσῳ σου, οὐκ ὄψῃ κακὰ ἔτι.** *ἅπερ πάντα κυριώτερον ἐπὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ ἁρμόζει.*

69 **D**

Παραγραφή.

Καὶ οὗτος τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Κυρίου, καὶ τῶν εἰδώλων τὴν καθαίρεσιν, καὶ τῶν ἐθνῶν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐπιστροφήν, πρόδηλός ἐστιν σημαίνων.

ΑΓΓΑΙΟΣ Ι'.

72 **D** *Οὗτος Ἀγγαῖος ι' ἠξιώθη καὶ αὐτὸς προειπεῖν περὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, ὡς εἰς πρόσωπον Ζοροβάβελ τὰ ἁρμόζοντα τῷ Δεσπότῃ Χριστῷ, λέγων* **Καὶ θήσομαί σε σφραγῖδα, διότι σὲ ἡρετισάμην, λέγει Κύριος ὁ Θεὸς παντοκράτωρ,** *καθάπερ καὶ Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει* **τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ Θεός.**

3. *δηλῶν. ὅτι* S. 5. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ Σ. LS. Θ'] om. Lm, *ια'* S. 6. *οὗτος*] + *ὁ* LSm. *ἑνδέκατος* LSm. 9. *αὐτῷ*] *αὐτὸν* L. *αὐτοῦ*] + *καὶ* L. 10. *λέγει—ἕνα* om. m. 13. *Σιὼν*] *ιλημ* V, + *κήρυσσε, θύγατερ Ἱερουσαλήμ* m. *κατατέρπου*] + *ἐξ ὅλης καρδίας, σὺ* m. 14. *λελύτρωσαι—σου* om. m. *βασιλεύσει* L². *ὁ* om. m. 15. *ὄψει* V²LSm. *ἔτι*] *οὐκέτι* LSm. 19. *τοῦ*] + *Δεσπότου* LSm. 20. *προδήλως* LSm. *ἐστιν σημαίνων*] *ἐπισημαίνει* L²m. *σημαίνων*] + *Δόξα τῷ Θεῷ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.* LSm. 21. ΑΓΓΕΟΣ V. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΑΓΓΑΙΟΣ LSm. Ι' om. Lm, ΙΔ' S. 22. *ἄγγεος* V¹. *ι'* om. LSm. 24. *σε* om. LSm. *ἡρέτισα* m. 25. *ὁ Θεὸς* om. S. *παντοκράτωρ—Θεός* om. m.

7. Zeph. ii. 11. 10. Zeph. iii. 9, 10. 12. Zeph. iii. 14, 15. 24. Hag. ii. 23. 26. John vi. 27.

Ο ΝΑΟΣ.

Οὗτος ὁ ναός ἐστιν ὁ ὑπὸ Ζοροβάβελ κτισθεὶς μετὰ τὴν ἐπάνοδον περὶ οὗ ὁ Ζαχαρίας λέγει, **Αἱ χεῖρες Ζοροβάβελ ἐθεμελίωσαν τὸν οἶκον τοῦτον, καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπιτελέσουσιν αὐτόν.** *περὶ οὗ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Κυρίῳ ἔλεγον* **Ἐν τεσσαράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν.**

Παραγραφή.

Καὶ οὗτος εἰς πρόσωπον Ζοροβάβελ τὰ κατὰ τὸν Δεσπότην Χριστὸν προμηνύει δι' οὗ γίνεται πάντων τῶν ἔθνων ἡ σωτηρία.

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΙΑ'.

Οὗτος Ζαχαρίας ια' καὶ αὐτὸς ἀξιωθεὶς προειπεῖν περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ, λέγων οὕτως, **Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών· κήρυσσε χαρᾷ, θύγατερ Ἱερουσαλήμ· ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεται δίκαιος καὶ σώζων, αὐτὸς πραῢς καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον.** *ὑπερβολικῶς μὲν εἰς τὸν Ζοροβάβελ εἴρηκεν ταύτην τὴν χρῆσιν· τὴν δὲ ἔκβασιν κυρίως ἔσχεν ἐπὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ. ἔτι λέγει* **Καὶ ἐρῶ πρὸς αὐτὸν Τί αἱ πληγαὶ αὗται αἱ ἀναμέσον τῶν χειρῶν σου; καὶ ἐρεῖ** 273 A **Ἃς ἐπλήγην ἐν τῷ οἴκῳ τῷ ἀγαπητῷ μου·** *καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν,* **Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης.** *ταύτης τῆς χρήσεως μέμνηται καὶ ὁ Κύριος ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους, ὅτε ἤμελλεν παραδιδόσθαι, εἰς ἑαυτὸν αὐτὴν εἰρῆσθαι εἰρηκώς.*

Παραγραφή.

Οὐδὲν ξένον καὶ οὗτος τῶν αὐτῶν τοῖς ἄλλοις ἔχεται λέγων, τὴν ἔλευσιν προμηνύων τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, ὅστις ἐν ἑαυτῷ ἔδειξε καὶ τῆς δευτέρας καταστάσεως τὴν ἀρχήν. δόξα τῷ τῶν ὅλων Θεῷ εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

ΜΑΛΑΧΙΑΣ ΙΒ'.

Οὗτος Μαλαχίας ιβ', καὶ αὐτὸς προφητεύειν ἀξιωθεὶς περὶ τῶν κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ· λέγει δὲ καὶ

2. *οὗτος—σωτηρία* (l. 9) om. LSm. 8. *καὶ* om. LS. 10. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΖΑΧΑΡΙΑΣ LSm. 11. *ια'* om. LSm. 12. *χαίροις* LSm. 13. *χαρᾷ*] *σφόδρα* LS, om. m. *ἔρχεται*] + *σοι* LSm. 15. *τὴν ἔκβασιν δὲ* LSm. 16. *Χριστοῦ*] + *ὡς εἰς πρόσωπον Ζοροβάβελ* LSm. 17. *αὗται ἀναμέσον* (om. *αἱ*) m. 18. *ὡς πλήγην* V. *τῶν ἀγαπητω*ν V. 20. *τῷ* om. LSm. 21. *ταύτην* LSm. *εἰρῆσθαι* om. LSm. 23. *ἔχεται—ἀμήν*] *λέγων, καὶ ἑρμηνεύων τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ περὶ τῆς καταστάσεως τὴν ἀρχήν* LSm. 27. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΜΑΛΑΧΙΑΣ LSm. ΙΒ' om. Lm, *ις'* S. 28. *οὗτος*] + *ὁ* LSm. *ιβ'* om. LSm. *περὶ* om. VL[1]S.

3. Zech. iv. 9. 5. John ii. 20. 12. Zech. ix. 9. 17. Zech. xiii. 6. 18. Zech. xiii. 7.

273 B αὐτὸς οὕτως Διότι ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν τὸ ὄνομά μου δεδόξασται ἐν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσάγεται τῷ ὀνόματί μου, καὶ θυσία καθαρά. διότι μέγα τὸ ὄνομά μου ἐν τοῖς ἔθνεσι, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ πάλιν λέγει Ἰδοὺ ἐγὼ ἐξαποστελῶ τὸν ἄγγελόν μου καὶ ἐπιβλέψεται ὁδὸν πρὸ προσώπου σου. ταύτην δὲ τὴν χρῆσιν καὶ ὁ Κύριος εἰς ἑαυτὸν ἐξέλαβεν, καὶ εἰς τὸν Βαπτιστὴν Ἰωάννην. ἔτι λέγει ὁ αὐτὸς προφήτης Καὶ ἀνατελεῖ ὑμῖν τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου ἥλιος δικαιοσύνης, καὶ ἴασις ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτοῦ· καὶ ἐξελεύσεσθε, καὶ σκιρτήσετε ὡς μοσχάρια ἐκ δεσμῶν ἀνειμένα. καὶ καταπατήσετε ἀνόμους, διότι ἔσονται σποδὸς ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἣν ἐγὼ ποιῶ, λέγει Κύριος παντο-
C κράτωρ. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστελῶ ὑμῖν Ἠλίαν τὸν Θεσβίτην πρὶν ἐλθεῖν ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι, ἐὰν θέλητε, δέξασθε περὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, Αὐτός ἐστιν Ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. λοιπὸν ἐπὶ τοὺς τέσσαρας τοὺς μεγάλους βαδιοῦμεν πληρώσαντες σὺν Θεῷ τοὺς ιβʹ.

Παραγραφή.

Ἀλλὰ καὶ οὗτος οὐ ξένα, ἀλλ' ὅμοια τοῖς ἄλλοις ἕνδεκα τὰ διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐσόμενα προεμήνυσεν, καὶ τὴν μεγάλην πάλιν καὶ ἐπιφανῆ τοῦ Κυρίου ἡμέραν, ἐν ᾗ προπέμψει καὶ τὸν Θεσβίτην Ἠλίαν φησὶν ἔτι περιόντα. δόξα τῷ τὰ πάντα κτίσαντι Θεῷ, καὶ πάλιν ἀνακτίζοντι. ἀμήν.

D

Τὸ κείμενον.

Πάντες μὲν οἱ προφῆται προεφήτευον, καὶ ὑπεμίμνησκον τοὺς Ἰουδαίους περὶ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ, ὧν πρὸς τοὺς πατέρας ἐποιήσατο, ὅπως πάντα τὰ ἔθνη εὐλογεῖν ὑπέσχετο ἐν τῷ σπέρματι τοῦ Ἀβραάμ, διὰ τῆς κατὰ τὸν Δεσπότην Χριστὸν οἰκονομίας, καὶ ὅπως ἐλυτρώσατο αὐτοὺς ὁ Θεὸς πρώην ἐκ τῆς δουλείας τῶν Αἰγυπτίων μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ, καὶ δέδωκεν αὐτοῖς τὴν γῆν

2, 3. καὶ—ἔθνεσι om. V. 4. ἐγὼ om. LSm. 5. πρὸ om. VL[1]S. σου, corr. ex μου V. δὲ καὶ ὁ Κ. τὴν χ. (om. δὲ καὶ m) LSm. 7. σου] μου L. 8. ἐξελεύσεται V. 9. ἀνέμους m. 10. ᾗ LSm. 11. ἀποστέλλω LS. ἐλθεῖν]+τὴν LSm. 12. ὁ om. LSm. 13. ὅτι]+καὶ LSm. δέξασθαι V. 15. σὺν]+τῷ m. 16. παραγραφή om. V. 17. οὕτως m. 18. τῷ Χριστῷ SL[1] (?). 22. τὸ κείμενον om. V. 23. καὶ μετ' ὀλίγου. πάντες LS. 24. ὧν] τῶν V. 25. εὐλογῆσαι LSm. 28. ἔδωκεν LSm.

1. Mal. i. 11. 4. Mal. iii. 1. 7. Mal. iv. 2—5.
13. Matt. xi. 14.

τῆς ἐπαγγελίας, καὶ ὅπως καὶ αἰχμάλωτοι εἰς Βαβυλῶνα *ὑπὸ* Ναβουχοδονόσορ *ἀπαχθήσονται, καὶ πάλιν ἐνδόξως ἐπανήξουσιν,* 276 A *καὶ πάλιν πείσονται κακὰ ὑπὸ* Ἀντιόχου *καὶ τῶν πέριξ ἐθνῶν, καὶ ὅπως καὶ τούτων δυνάμει θείᾳ περιγένωνται· καὶ τότε ὁ προσδοκώμενος ἐκ τοῦ σπέρματος* Ἀβραὰμ *ἥξει ἐπὶ σωτηρίᾳ παντὸς τοῦ κόσμου, κατὰ τὰς ἄνωθεν ἐπαγγελίας. τοῦτο τὸ ἔργον τῶν προφητῶν.*

Τινὲς *μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἑαυτοῖς συνέγραψαν τὰς ἰδίας βίβλους, οἷον ὁ* Δαυῒδ *συνθεὶς τὴν βίβλον τῶν* Ψαλμῶν, *καὶ* Δανιὴλ *ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ κελευσθεὶς γράψαι ἅπερ αὐτῷ δι' ὁράσεων ἀπεκαλύφθη, ἢ καὶ ἄλλοι τινές. οἱ δὲ λοιποὶ οὐχ ἑαυτοῖς συνέγραφον, ἀλλὰ γραμματεῖς ἦσαν ἐν τῷ ἱερῷ, οἳ ἔγραφον ἑκάστου προφήτου, ὡς ἐπὶ ἡμερολογίου, λόγον. καὶ ἡνίκα ἀπεστέλλετο ὑπὸ* Θεοῦ *προφήτης κηρύξαι ἢ περὶ* Ἱερουσαλὴμ, *ὅτι μέλλει αἰχμαλωτί-* B *ζεσθαι, ἢ περὶ* Σαμαρείας, *ἢ περὶ ἑτέρων τόπων, ἢ περὶ τῆς ἐπανόδου, ἢ περὶ* Ἀντιόχου, *ἢ περὶ τῶν πέριξ ἐθνῶν, ἢ περὶ αὐτοῦ τοῦ* Δεσπότου Χριστοῦ, *καθ' ἣν ἡμέραν προεφήτευεν, ἔγραφον ἐν τῷ λόγῳ τοῦ προφήτου ἐκείνου ὃ ἐκήρυττεν, περὶ ἑνὸς πράγματος· καὶ πάλιν μετὰ καιρὸν, εἰ ἐκήρυξεν περὶ ἑτέρου πράγματος, πάλιν ἔγραφον, ὑποτάσσοντες εἰς τὸν αὐτοῦ λόγον, ὡς ἀρχὴν κεφαλαίου ποιούμενοι ὃ ἐκήρυττεν, καὶ οὕτως πᾶσαν τὴν βίβλον αὐτοῦ συνετίθεσαν. ὅθεν ἔστιν εὑρεῖν ἐν ταῖς αὐτῶν βίβλοις κεφάλαιον ἁρμόζον εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν* Βαβυλῶνος, *ἢ εἰς τὴν ἐπάνοδον, καὶ εὐθέως περὶ* Χριστοῦ *ἕτερον, καὶ αὖθις πάλιν περὶ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τῆς ἐπανόδου λέγοντα. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἐὰν μὴ παρατετηρημένως τις ἀναγνῷ, συγκεχυμένα τὰ πλεῖστα εὑρήσει.* C *οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ αἱ* Βασιλεῖαι *τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐν τῷ ἱερῷ ἐγράφησαν κατὰ μέρος, τῷ* Σαοὺλ *τὰ τοῦ* Σαοὺλ *κατὰ μέρος ἐν τῷ καιρῷ τοῦ* Σαοὺλ, *τὰ ἕως τοῦ* Σαοὺλ, *ἐν τῷ καιρῷ τοῦ* Δαυῒδ, *τὰ ἕως τοῦ* Δαυῒδ, *ὁμοίως τὰ ἑκάστου βασιλέως κατὰ τὸν ἴδιον καιρὸν ἐγράφοντο. ὁμοίως ἔγραφον καὶ ἐν τοῖς σκρινίοις τῶν* Βασιλέων *ἃς καλοῦμεν* Παραλειπομένας. *τὴν δὲ* Πεντάτευχον Μωϋσῆς *ἔγραψεν, ἱστορίαν προγεγονότων, καὶ γινομένων, καὶ*

1. *καὶ* 2° om. LSm. *αιχμαλωτοις* V¹. 2. *μετὰ δόξης* LSm. 4. *ὅπως τούτων* (om. *καὶ*) LSm. *περιγενήσονται* LSm, *περιγένονται* V¹. 14. *κηρύξαι*] + *τι* LSm. 17. *ἔγραφεν* LS. 18. *ὃς ἐκήρυττεν* V², *ὃ ἐκήρυξεν* m. *ἐκήρυττεν*] + *τουτέστι* LSm. 20. *τὸν*] *αὐτὸν τὸν* SL²m, *αὐτὸν* L¹. 21. *ἐκήρυξε* m. 25. *λέγον* m. 28. *κατὰ μέρος* 2°—*ἕως τοῦ* Σαοὺλ om. V. 30. *βασιλέως*] + *τὰ* LSm.

ἐσομένων. Ἰησοῦς πάλιν τὴν ἰδίαν βίβλον· τοὺς Κριτὰς πάλιν ἐν τῷ ἱερῷ, ἤγουν ἐν τῇ σκηνῇ· ὁμοίως καὶ τὴν Ῥούθ· Σολομῶν πάλιν τὰ ἴδια ἔγραψεν, τάς τε Παροιμίας, καὶ τὰ ᾎσματα,
D καὶ τὸν Ἐκκλησιαστήν. σοφίας γὰρ χάριν εἰληφὼς παρὰ Θεοῦ, καὶ πάντα ἄνθρωπον νουθετῶν σοφῶς ἀναστρέφεσθαι ἐν τῷδε τῷ βίῳ, προφητείας γὰρ χάριν οὐκ εἰλήφει. ὅσους οὖν εὕρομεν προφητείας ἀξιωθέντας εἰπεῖν περὶ Δεσπότου Χριστοῦ ἐτάξαμεν. ἔτι δὲ γράφομεν καὶ περὶ τῶν ἄλλων τεσσάρων προφητῶν, ὅσα ἠξιώθησαν προειπεῖν, περὶ τῆς κατὰ τὸν Δεσπότην Χριστὸν οἰκονομίας, ἐν ᾗ ἀφορᾷ πᾶς ὁ σκοπὸς τῆς θείας Γραφῆς. προφέρομεν τοίνυν πρῶτον τὸν μεγαλοφωνότατον Ἡσαΐαν, ὃς καὶ τύπῳ καὶ λόγῳ ἠξιώθη ἰδεῖν καὶ προειπεῖν περὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου.

265 A

ΗΣΑΙΑΣ.

Οὗτος ὁ μέγας Ἡσαΐας ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμώς, ὃς τύπῳ μὲν προεῖδεν τὰ κατὰ τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, ὅτε εἶδεν τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, **καὶ Σεραφεὶμ εἱστήκεισαν κύκλῳ αὐτοῦ, ἓξ πτέρυγες τῷ ἑνί, καὶ ἓξ πτέρυγες τῷ ἑνί,** ἑαυτὰ **κατακαλύπτοντα, καὶ ἔκραζον ἕτερος πρὸς ἕτερον, Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαβαώθ, πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ.** ἐπὶ τούτοις ἀπεστάλη ἓν τῶν Σεραφείμ, καὶ ἔλαβεν τῇ λαβίδι ἄνθρακα ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἥψατο τῶν
265 B χειλέων αὐτοῦ λέγων, **Τοῦτο ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας σου,** σαφῶς διὰ τῆς ὄψεως τῆς δειχθείσης, καὶ τοῦ ὕμνου, καὶ τοῦ τύπου, διδαχθεὶς προμηνῦσαι τὸ κατὰ Χριστὸν μυστήριον. ἔτι δὲ πάλιν καὶ λόγῳ φησὶν οὕτως, **Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτὸν ἄφωνος.** ταύτην τὴν χρῆσιν ὁ εὐνοῦχος Αἰθίοψ ἀναγνοὺς, τὸν Φίλιππον παρεκάλει ἑρμηνευθῆναι αὐτῷ αὐτήν, ὃς τάχιστα περὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ αὐτῷ αὐτὴν ἑρμήνευσεν εἰρῆσθαι ὑπὸ τοῦ προφήτου. εἶτα πάλιν λέγει, **Ἄνθρωπος ἐν πληγῇ**

6. γὰρ om. L²m. 7. εἰπεῖν—Χριστοῦ] περὶ τῆς κατὰ τὸν Δεσπότην Χριστὸν οἰκονομίας LSm. 9. περὶ—οἰκονομίας om. LSm. 11. πρῶτον post Ἡσαΐαν transp. LSm. 14. ΗΣΑΙΑΣ] om. V, Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΣΑΙΑΣ (+ ϛ̄ S) LSm. 15. ὁ 2° om. LSm. 19. πρὸς] + τὸν LS. ἕτερον] + καὶ ἔλεγον m. πᾶσα ἡ γῆ] ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ πᾶσα LS. 21. ἄνθρακα om. m. 22. ἁμαρτίας LSm. 25. οὕτως φησὶν LSm. 26. κείροντος L²m. αὐτὸν om. m. τὴν om. V.

17. Is. vi. 2, 3. 22. Is. vi. 7. 25. Is. liii. 3; Acts viii. 32. 29. Is. liii. 3.

ὦν, καὶ εἰδὼς φέρειν μαλακίαν· *καὶ πάλιν*, Ὅτι ἀνομίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ
εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. καὶ Κύριος βούλεται καθαρίσαι αὐτὸν ἀπὸ
τῆς πληγῆς, καὶ δεῖξαι αὐτῷ φῶς· *καὶ πάλιν*, Οὕτως λέγει Κύριος, Ἰδοὺ ἐγὼ 265 C
ἐμβαλῶ εἰς τὰ θεμέλια Σιὼν λίθον πολυτελῆ, ἀκρογωνιαῖον, ἔντιμον εἰς τὰ θεμέλια
αὐτῆς. καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ μὴ καταισχυνθῇ· *καὶ πάλιν*, Ἔσται ἐν
τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαί, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ
ἔθνη ἐλπιοῦσιν· *καὶ πάλιν*, Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέν με.
τοῦτο ἀναγνοὺς ὁ Κύριος ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς Σάββασιν, εἶπεν,
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, σήμερον ἐπληρώθη ἡ Γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν.

Παραγραφή.

*Καὶ οὗτος ὁ μεγαλοφωνότατος Ἡσαΐας καὶ διὰ λόγων καὶ διὰ
ὀπτασιῶν προεμήνυσεν τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὴν τῆς ἁγίας Τριάδος,* 265 D
*τουτέστιν τοῦ ἑνὸς Θεοῦ, ὁμολογίαν, καὶ τῆς ἀνθρωπείας φύσεως
τὴν ἀνάστασιν, ἅπερ νῦν καὶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ πρεσβεύει.
δόξα τῷ πάντοτε οἰκονομοῦντι σοφῶς τὸ ἀνθρώπειον γένος*[1].

ΙΕΡΕΜΙΑΣ. 268 D

*Οὗτος Ἱερεμίας ἀξιωθεὶς καὶ αὐτὸς προειπεῖν περὶ τοῦ κατὰ
Χριστὸν μυστηρίου, λέγων οὕτως*, Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια
τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου, ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ· καὶ ἔδωκαν αὐτὰ 269 A
εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ συνέταξέν μοι Κύριος. *ταύτης δὲ τῆς
χρήσεως καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς μέμνηται Ματθαῖος πληρωθεῖσαν ἐν
καιρῷ τοῦ πάθους. πάλιν λέγει ὁ αὐτὸς προφήτης*, Ἰδοὺ ἡμέραι

[1] Παραγραφή. *ἀλλὰ καὶ οὗτος οὐ ξένα, ἀλλ' ὅμοια τοῖς ἄλλοις προφήταις τὰ διὰ Χριστοῦ ἐσόμενα προεμήνυσεν, καὶ τὴν μεγάλην πάλιν ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμέραν, ἐν ᾗ ἀποπέμπει καὶ τὸν προφήτην Ἠλίαν ἔτι περιόντα. δόξα τῷ τὰ πάντα κτίζοντι Θεῷ καὶ πάλιν ἀνακτίζοντι. ἀμήν.*

1. *μαλακίας* LSm. 2. *εὑρέθη* om. m. *δόλον* m. *ἀπὸ* om. m. 3. *πληγῆς*] + *Ἐὰν δοθῇ περὶ ἁμαρτίας ἡ ψυχὴ ὑμῶν, ὄψεται σπέρμα μακρόβιον, καὶ βούλεται Κύριος ἀφελεῖν ἀπὸ τοῦ πόνου τῆς ψυχῆς αὐτοῦ* m. *καὶ* 1° om. m. 4. *πολυτελῆ*] + *ἐκλεκτὸν* LSm. 5. *ἐπ' αὐτῷ* om. m. 6. *ἄρχειν*] + *τῶν* m. 7. *οὗ—με* om. LSm. 11. *καὶ* 1° et 2° om. LSm. 15. *πάντα σοφῶς οἰκονομοῦντι τῷ ἀνθρωπείῳ* (*ῳ* in ras. S) *γένει* (*ει* in ras. S) LSm. 16. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΙΕΡΕΜΙΑΣ (+ Ι′ S) LSm. 17. *Ἱερεμίας*] + *ὁ δέκατος* LSm. *καὶ αὐτὸς ἀξιωθεὶς* LSm. 21. *πληρωθείσης* V²L²m. 23. *παραγραφὴ*] + *ἕτερα* L². Haec *παραγραφή* tota in cod. V deest. *προφήταις* al. m. in ras. L.

1. Is. liii. 9—11. 3. Is. xxviii. 16. 5. Is. xi. 10. 7. Is. lxi. 1. 9. Luke iv. 18. 18. Zech. xi. 12, 13; Matt. xxvii. 9, 10. 22. Jer. xxxi. 31—34; Hebr. viii. 8—12.

ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ καὶ τῷ οἴκῳ Ἰούδα διαθήκην καινὴν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐτῶν, ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν, φησὶν Κύριος· ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη μου, ἣν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, φησὶν Κύριος, Διδοὺς νόμους μου ἐπὶ διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίαν αὐτῶν
269 **B** ἐπιγράψω αὐτοὺς, καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεὸν, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι εἰς λαόν. καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὸν πλήσιον αὐτοῦ, λέγων, Γνῶθι τὸν Κύριον· ὅτι πάντες εἰδήσουσίν με ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν ἕως μεγάλου αὐτῶν, ὅτι ἵλεως ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. *καὶ ταύτης μέμνηται ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ.*

Παραγραφή.

Καὶ οὗτος ὁμοίως τὰ κατὰ τὸν Δεσπότην Χριστὸν προμηνύει, ὅστις ἀρχηγός ἐστιν τῆς δευτέρας καταστάσεως· σαφέστερον γὰρ καὶ πρώτην καὶ δευτέραν κατάστασιν προμηνύει, ἥτις δευτέρα ἀρχὴν ἔσχεν ἐπὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ. δόξα τῷ Θεῷ εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

269 **D** ΙΕΖΕΚΙΗΛ.

Οὗτος Ἰεζεκιὴλ ἐν Βαβυλῶνι προφητεύων καὶ αὐτὸς ἠξιώθη προειπεῖν περὶ τῆς κατὰ Χριστὸν οἰκονομίας, καί φησιν, καὶ ῥύσομαι αὐτοὺς ἀπὸ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν, καὶ καθαριῶ αὐτούς· καὶ ἔσονταί μοι
272 **A** εἰς λαὸν, καὶ ἐγὼ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεόν. καὶ ὁ δοῦλός μου Δαυῒδ ἄρχων ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ποιμὴν εἷς ἔσται πάντων, ὅτι ἐν τοῖς προστάγμασίν μου πορεύσονται· *καὶ πάλιν λέγει* Καὶ εἶπεν πρός με Τὸ ὕδωρ τοῦτο τὸ ἐκπορευόμενον εἰς τὴν Γαλιλαίαν τὴν πρὸς ἀνατολὰς, καὶ κατέβαινεν ἐπὶ τὴν Ἀραβίαν, καὶ ἤρχετο ἕως ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἐπὶ τὸ ὕδωρ τῆς διεκβολῆς, καὶ ὑγιάσει τὰ ὕδατα, καὶ ἔσται πᾶσα ψυχὴ τῶν ζώων τῶν ἐκζεόντων καὶ ἐπὶ πάντα ἐφ' ἃ ἂν ἐπέλθῃ ἐκεῖ ὁ ποταμὸς, ζήσεται.

2. *ἐποίησα*] *διεθέμην* LSm. 3. *μου* om. L^1Sm. 4. *κἀγὼ*] *καὶ* LS. 5. *ἐν τῷ* L. 6. *διδοὺς*] + *δώσω* m. *ἐπὶ* 1°] *εἰς τὴν* m. *καρδίας* m. 7. *γράψω* m. *καὶ ἔσομαι—Θεὸν* om. LS. *αὐτοὶ* om. LS. 8. *ἀδελφὸν*] *πλήσιον* LS, *πολίτην* m. *πλήσιον*] *ἀδελφὸν* LSm. 10. *αὐτῶν* 1° om. LS. 12. *Ῥωμαίους* LSm. 14. *καὶ* om. LSm. *τὰ* om. L^1S. 19. ΙΕΖΕΚΙΗΛ] om. V, Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΙΕΖΕΚΙΗΛ (+ΙΒ′ S) LSm. 20. *οὗτος*] + *ὁ* LSm. 21. *καὶ* 2° om. LSm. 22. *αὐτῶν*] *ὧν ἡμάρτοσαν ἐν αὐταῖς* m. 23. *ἐγὼ*] + *Κύριος* m. 24. *καὶ* om. m. *ἔσται* ante *ποιμὴν* tr. m. 26. *τὴν* 3° om. m. 27. *ἐκβολῆς* LS. *ἁγιάσει* L^2. 28 *καὶ* 2° om. m.

21. Ezek. xxxvii. 23, 24. 25. Ezek. xlvii. 8, 9.

Παραγραφή.

Καὶ οὗτος ὁμοίως τοῖς ἄλλοις αἰνίττεται προμηνύων τῆς δευτέρας ἡμῶν καταστάσεως τὸν ἀρχηγὸν καὶ τὴν πολιτείαν. 272 **B** *δόξα τῷ τὰ πάντα σοφῶς οἰκονομοῦντι Θεῷ. ἀμήν.*

ΔΑΝΙΗΛ.

Οὗτος Δανιὴλ ἐν Βαβυλῶνι προφητεύων, καὶ αὐτὸς ἀξιωθεὶς προειπεῖν περὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, καί φησιν οὕτως **Καὶ γνώσῃ καὶ συνήσεις ἀπὸ ἐξόδου λόγου τοῦ ἀποκριθῆναί σοι, καὶ τοῦ οἰκοδομηθῆναι Ἱερουσαλὴμ, ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου, ἑβδομάδες ἑπτὰ καὶ ἑβδομάδες ἑξήκοντα δύο,** *καὶ τὰ λοιπά· καὶ πάλιν,* **καὶ ἐτμήθη λίθος ἄνευ χειρῶν, καὶ ἐπάταξεν τὴν εἰκονα καὶ ἐγένετο ὁ λίθος ὡσεὶ ὄρος μέγα, καὶ ἐπλήρωσεν πᾶσαν τὴν γῆν·** *καὶ πάλιν,* **καὶ ἰδοὺ μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος, καὶ ἕως τοῦ Παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ἔφθασεν. καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἐξουσία, καὶ τὰ** 272 **C** **λοιπὰ ὅσα ἐῤῥέθη.**

Παραγραφή.

Καὶ οὗτος σαφέστερον περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ ἐξεῖπεν, σημάνας καὶ τὸν καιρὸν καὶ τὴν προσοῦσαν αὐτῷ ἐξουσίαν, καὶ τὴν ἐκ Παρθένου γέννησιν, καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς διδασκαλίας ἐν πάσῃ τῇ γῇ, ἃ καὶ σὺν Θεῷ πάντα γεγόνασι, καὶ ἔτι γενήσεται. δόξα τῷ διὰ πάντων τῶν προφητῶν προκαταγγείλαντι ταῦτα Θεῷ. ἀμήν.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ.

Οὗτος ὁ μείζων πάντων ἀνθρώπων Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς, ὁ ἔτι ἐν κοιλίᾳ Πνεύματος ἁγίου πλησθεὶς, καὶ σκιρτῶν καὶ ἐπειγόμενος προδραμεῖν τοῦ Κυρίου αὐτοῦ, ὁ μέγας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, 277 **A** *ὁ πρόδρομος τοῦ Κυρίου, ὁ ἑτοιμάζων αὐτῷ λαὸν κατεσκευασμένον, ὁ τῶν προφητῶν ἀνώτερος, καὶ τῶν ἀποστόλων προγενέστερος, ὁ*

2. *καὶ* om. LSm. 5. ΔΑΝΙΗΛ] om. V. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΔΑΝΙΗΛ (+ΙΓ′ S) LSm. 6. *οὗτος*]+ *ὁ* LSm. 8. *γνωσις* V[2], *γνώσει* SL[1] (?). *σοι* om. m. *οἰκοδομῆσαι* m. 10. *καὶ* 3° om. LSm. *ἐπάταξεν—μέγα*] *ἐλέπτυνε τὸ ὄστρακον, τὸν σίδηρον, τὸν χαλκὸν, τὸν ἄργυρον, τὸν χρυσὸν,* m. 11. *ὡσεὶ*] om. L, *εἰς* S. *πᾶσαν* om. LS. 12. *καὶ* 1° om. LSm. 13. *ἔφθασεν*]+ *καὶ προσήχθη αὐτῷ* m. *ἐδόθη*]+ *ἡ ἀρχὴ καὶ* m. *καὶ ἡ*]+ *βασιλεία, καὶ πάντες οἱ λαοὶ, φυλαὶ καὶ γλῶσσαι αὐτῷ δουλεύσουσιν.* Ἡ m. 14. *ὅσα* om. LSm. 22. ΙΩΑΝΝΗΣ Ο Π. om. V. 25. *ἑαυτοῦ* LSm. 26. *Χριστοῦ* m.

7. Dan. ix. 25. 10. Dan. ii. 34, 35. 12. Dan. vii. 13, 14.

μέσος τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, ὁ τελευταῖος ἐν νόμῳ, καὶ τῆς Νέας ὑποδέκτης, ὁ παρόντα τὸν Δεσπότην Χριστὸν πᾶσιν ὑποδεικνὺς, ὁ τῇ σκληραγωγίᾳ πάντας ἀνθρώπους ὑπεραίρων, καὶ τῇ διακονίᾳ πάντας ἀνθρώπους ὑπερβὰς, ὁ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλίου προελθὼν, καὶ τὸν Ἠλίαν ὑπερβαίνων τῷ βαπτίζειν τὸν Κύριον, ὁ λύχνος ὁ καιόμενος πρὸ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης. οὗτος παρόντα τὸν Κύριον ὑποδείκνυσι λέγων **Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ**
B **ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἀμνὸν** *ὡς θυόμενον καλέσας, καὶ* **τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου** *αἴροντα, ὡς ἀπαλλάττοντα τὸν κόσμον τῆς ἁμαρτίας, διὰ τῆς ἀναστάσεως ἀφθάρτους, καὶ ἀθανάτους, καὶ ἀτρέπτους ἀποτελῶν. τοιαύτης διακονίας καὶ τοιούτων πραγμάτων μηνυτὴς ἠξιώθη ὁ μέγας Ἰωάννης εἶναι.*

Παραγραφή.

Οὗτος ὁ μείζων πάντων ἀνθρώπων Ἰωάννης, ὁ πατέρα καὶ μητέρα συνπροφήτας κεκτημένος, ὃς οὐ μόνον τὸν τῆς δευτέρας καταστάσεως ἀρχηγὸν παρόντα τὸν Δεσπότην Χριστὸν ὑποδείκνυσιν, ἀλλὰ καὶ κριτὴν αὐτὸν τοῦ παντὸς ὑποφαίνει λέγων **Οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν μὲν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ.** *οὗτος πάλιν*
C *βασιλείαν οὐρανῶν προκηρύττει, καὶ ὁδοποιεῖ τῷ μετ' αὐτὸν ἐρχομένῳ, καὶ ἐν ἑαυτῷ ἔργῳ δεικνύοντι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἥτις ἐστὶν δευτέρα καὶ καινὴ κατάστασις. δόξα τῷ τὰ πάντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγόντι Θεῷ, καὶ πάλιν ἐν Χριστῷ ἀνακτίζοντι. ἀμήν*[1].

---

[1] Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΖΑΧΑΡΙΑΣ.

οὗτος Ζαχαρίας ὁ ἱερεὺς, καὶ αὐτὸς προφητείας ἀξιωθεὶς, ἐβόα περί τε τοῦ ἰδίου τέκνου, ἅμα δὲ καὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, οὕτως, **Καὶ σὺ, παιδίον, προφήτης Ὑψίστου κληθήσῃ· προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου Κυρίου, ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ.**

Η ΠΡΟΦΗΤΙΣ ΕΛΙΣΑΒΕΤ.

αὕτη ἡ προφῆτις Ἐλισάβετ, ἥτις ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἠξιώθη προφητεύειν περί
D *τε τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ καὶ τῆς ἁγίας Παρθένου, λέγουσα οὕτως,* **Καὶ πόθεν μοι**

---

5. *τῷ* Chron. Pasch., *το* V, *ἐν τῷ* LSm. 12. *μέγας*] + *οὗτος* LSm. 17. *αὐτὸν ἀποφαίνει τοῦ παντὸς εἶναι* LSm. 18. *μὲν* om. m. 19. *ἀποθήκην*] + *αὐτοῦ* m. 22. *καὶ καινὴ* om. LSm. 25—32, p. 200, ll. 6—33. Haec verba in cod. V desunt.

7. John i. 29. 17. Luke iii. 17. 27. Luke i. 76. 32. Luke i. 43.

Πρόλογος περὶ τῶν ἀποστόλων. 280 C

καθάπερ οὖν ἐπηγγειλάμεθα τοὺς ἀρχαίους ἀνθρώπους δεῖξαι, καὶ τοὺς προφήτας πάντας περὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου προειρηκότας, καὶ ὅτι πάντες ἀπὸ τοῦ πρωτοπλάστου Ἀδὰμ μέχρι Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ εἰς τὴν μέλλουσαν κατάστασιν ἀφορῶσιν,

---

τοῦτο ἵνα ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου ἔλθῃ πρός με; *Ἀμφότεροι προκηρύττειν ἀξιωθέντες ὅ τε πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Προδρόμου περὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα σὺν Πατρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.*

Η ΠΑΡΘΕΝΟΣ ΜΑΡΙΑΜ.

αὕτη ἡ ἁγία Παρθένος Μαριάμ, τὸν εὐλογημένον καρπὸν τῷ κόσμῳ ἀσπόρως ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἀποκυήσασα· ἥτις καὶ πρὸ τοῦ τόκου χαίρουσα μηνύει τοῦ τικτομένου τὴν ἀξίαν, καί φησιν, **Ἰδοὺ γάρ, ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί, ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατός. ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους, καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ** 280 A **σπέρματι αὐτοῦ ἕως αἰῶνος.** *αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.*

Η ΠΡΟΦΗΤΙΣ ΑΝΝΑ *ἡ τοῦ Φανουήλ.*

αὕτη Ἄννα τοῦ Φανουήλ, καὶ αὐτὴ ἀνθομολογουμένη τῷ Θεῷ περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ ἱερῷ, ἡνίκα ἀνήνεγκαν αὐτὸν οἱ πρόγονοι εἰς τὸ ἱερὸν ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν, **παραστῆσαι αὐτὸν τῷ Κυρίῳ, καθὼς γέγραπται.**

ΣΥΜΕΩΝ *ὁ πρεσβύτης.*

οὗτος ὁ δίκαιος Συμεών, ὅστις δεξάμενος ἐν ἀγκάλαις τὸν Δεσπότην Χριστὸν παρεκάλει τὸν Θεόν, ἀπολυθῆναι τῆς ζωῆς, καθὼς ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, λέγων οὕτως, **Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα, κατὰ τὸ** B **ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν, φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ.**

Ο ΔΕΣΠΟΤΗΣ ΧΡΙΣΤΟΣ.

οὗτος ὁ Δεσπότης τῶν ὅλων Χριστὸς, περὶ οὗ πᾶσα προφητεία τοῖς ἀνθρώποις προεμηνύθη, πρὸς ὃν ἀφορᾷ πᾶσα κτίσις, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, εἰς δόξαν Θεοῦ κάμπτουσα γόνυ. Χριστὸς τὸ πέρας πάσης προφητείας, ὁ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν, τὸ φῶς τὸ ἐκ τοῦ φωτὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ᾧ πᾶσα ἡ κτίσις ὑποτέτακται ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, ὅστις καὶ δι' ἑαυτοῦ ἐβόα, **Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου προεκήρυξαν τὸν Χριστόν.** C *αὐτῷ ἡ δόξα σὺν Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.*

---

1. *πρόλογος—ἀποστόλων* om. V. 4. *μέχρις* L²Sm. 13. *ὅτι—δυνατός*] *καὶ πάλιν* m. 20. ΣΥΜΕΩΝ *ὁ πρ.* om. L. *ὁ πρ.* om. m.

12. Luke i. 48, 49, 54, 55. 19. Luke ii. 22. 23. Luke ii. 29—32. 32. Matt. xi. 13.

τοῦτο πεποιήκαμεν, ὅπερ καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς καὶ οἱ τούτου μαθηταὶ καὶ ἀπόστολοι διαῤῥήδην λοιπὸν ἐκήρυξαν, ὥς ἐστίν τις μέλλουσα κατάστασις κρείττων τῆς ἐνταῦθα πολὺ, ἣν ἐν ἑαυτῷ πρῶτος ἡμῖν ἔδειξεν ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν,
D *καὶ εἰς οὐρανὸν ἀνεληλυθὼς, ἣν καὶ οἱ πρῶτοι σκότῳ τινι ἐμήνυσαν, καὶ οἱ μετὰ ταῦτα σαφῶς διαγγέλλουσιν, καὶ ὅτι οὐδεὶς αὐτῶν ποτὲ οὔτε τῶν νεωτέρων, οὔτε τῶν ἀρχαίων, ἑτέραν ποτὲ κατάστασιν, ἢ πρεσβυτέραν ἢ μεταγενεστέραν τούτων τῶν δύο, ἐκήρυξαν ἢ ἐφαντάσθησαν, ἀλλ' ὅτι ἀρξάμενος ὁ Θεὸς ποιῆσαι τὴν κτίσιν πᾶσαν, τὰς δύο ταύτας μόνον καταστάσεις ἐποίησεν, ταύτην πρῶτον ὁρίσας πολιτεύεσθαι, εἶθ' οὕτως τὴν μέλλουσαν, εἰς ἣν ἀφορᾷ πᾶς ὁ σκοπὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν προφητῶν αὐτοῦ. αἰσχυνέσθωσαν τοίνυν Ἕλληνες οἱ συναΐδιον τῷ Θεῷ τὸν κόσμον ὑποτιθέμενοι, καὶ προβιοτὴν καταγγέλλοντες, καὶ ἀνάστασιν σωμάτων ἀθετοῦντες. αἰσχυνέσθωσαν καὶ οἱ τούτων ἐπακόλουθοι, οἱ χριστιανίζειν μὲν δοκοῦντες,*
281 A *τῷ δὲ ἔργῳ τὰ τῶν Ἑλλήνων φρονοῦντες, οἱ λέγοντες σφαιροειδῆ εἶναι τὸν οὐρανόν. οὐδὲν γὰρ ἕτερον καὶ αὐτοὶ λέγουσιν, ὧν οἱ Ἕλληνες καταγγέλλουσιν, ἀεὶ τὸν κόσμον οὕτως ἐν φθορᾷ τῶν σωμάτων εἶναι, καὶ ἀνάστασιν σωμάτων μηδέποτε γίνεσθαι, μήτε ἑτέραν κατάστασιν. αἰσχυνέσθωσαν Μανιχαῖοι καὶ Μαρκιωνισταὶ, τὰς σάρκας ἀποβαλλόμενοι, καὶ πονηρᾶς ἀρχῆς αὐτὰς ποιήματα καταγγέλλοντες. αἰσχυνέσθωσαν πάντες ὅσοι ἀθετοῦσιν τὴν ἡμετέραν σάρκα καὶ ὅσοι ἀθετοῦσιν τὰς ἡμετέρας ψυχὰς σὺν τῷ νοΐ αὐτῶν, τουτέστιν Εὐτυχὴς, Ἄρειος, Ἀπολινάριος, καὶ πάντες οἱ κατ' αὐτούς. αἰσχυνέσθωσαν πάντες οἱ αἱρετικοὶ, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες ἕνα Θεὸν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν γνωριζόμενόν τε καὶ προσκυνούμενον, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπάρχοντα, καὶ τῆς*
B *ἡμετέρας σαρκὸς τὴν ἀνάστασιν. αἰσχυνέσθωσαν Σαμαρεῖται μήτε τῆς ἡμετέρας σαρκὸς ἀνάστασιν ὁμολογοῦντες, μήτε ἄγγελον, μήτε πνεῦμα. αἰσχυνέσθωσαν τῶν Ἰουδαίων οἱ ἄπιστοι οἱ τὸν προσδοκώμενον μὴ δεξάμενοι, μήτε Χριστιανικὴν ἀνάστασιν ὁμολογοῦντες, ἀλλὰ τοιαύτην οἵαν νῦν πολιτευόμεθα,* **γαμοῦντες καὶ γαμιζόμενοι.** *εὖγε δὲ εὖγε, χαρά τε καὶ ἀγαλλίασις τοῖς ὄντως*

5. *σκότῳ*] McCrindle, *σκοπῷ* VLSm. 6. *μεταυτα* V[1], *μεταταυ* L[1]. *πώποτε* LSm. 12. *τοίνυν*] + *οἱ* m. 16. *τὰ δὲ ἔργα* LSm. *τὰ* om. LS[2]. 17. *καὶ αὐτοὶ ἕτερον* Lm, *λέγουσιν* om. LSm. 18. *οὕτως* om. m. 22. *ὅσοι—καὶ* om. m. 24. *Ἀπολλινάριος* m. *οἱ*] *ὅσοι* LSm. 28. *αἰσχυνέσθωσαν—ἀνάστασιν*] *μὴ* m.

32. Matt. xxiv. 38.

Χριστιανοῖς, τοῖς πειθομένοις πάσῃ τῇ θείᾳ Γραφῇ, Παλαιᾷ τε καὶ Καινῇ Διαθήκῃ, τοῖς ποδηγηθεῖσιν ἐκ τοῦ νόμου καὶ πιστεύσασι Χριστῷ, καὶ πᾶσιν οἷς ἐκήρυξεν, καὶ ἔτι λέγοντι **Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου προεκήρυξαν**, καί, **ἀπὸ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν**, ἵνα εἴπῃ Ὅτι ὅσοι ἑαυτοὺς βιάζονται, καὶ πολιτεύονται δικαίως, καὶ μὴ ταῖς ἰδίαις ἐννοίαις ἐξακολουθοῦσιν, ἀλλὰ τῷ Θεῷ πιστεύ- **C** ουσιν, ἐκεῖνοι ταύτης τυγχάνουσιν. ἀμέλει καὶ ἡ μήτηρ Ἰωάννου καὶ Ἰακώβου αἰτησαμένη τὸν Κύριον ἕνα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ εἶναι καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων ἐν τῇ βασιλείᾳ, ἀπεκρίνατο αὐτῇ, ὅτι **Οὐκ ἔστιν ἐμὸν τοῦτο δοῦναι, ἀλλ' οἷς, φησίν, ἡτοίμασται παρὰ τοῦ Πατρός μου**, ὡσανεί, Τὸ μὲν δῶρον τοῦ Θεοῦ πᾶσιν ἐφήπλωται, τὸ ἀναστῆναι ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ γενέσθαι ἀφθάρτους καὶ ἀθανάτους καὶ ἀτρέπτους, τὸ δὲ προτιμᾶσθαι ἑτέρων, οὐ δῶρον τοῦτο, ἀλλ' ἑτοιμασία τοῦ Θεοῦ τοῖς καλῶς πιστεύουσιν καὶ βιοῦσιν· πάλιν γὰρ λέγει ὁ Κύριος, **Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν**, καὶ πότε ἡτοιμάσθη φησίν, **ἀπὸ καταβολῆς κόσμου** καὶ ἡτοιμασμένην εἰπὼν καὶ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου προσειπών.

ὁ κοσμογράφος τοίνυν Μωϋσῆς, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες προφῆται, **D** καὶ ἀρχαῖοι ἄνθρωποι, περὶ τῶν δύο τούτων καταστάσεων καὶ μόνον εἰπόντες, καὶ ἑτέρας μὴ μνημονεύσαντες, ἀλλὰ ταύτας μόνας προκηρύξαντες καὶ συγγραψάμενοι, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος παραγεγονώς, καὶ οἱ τούτου μαθηταί, εὐαγγελισταί, καὶ ἀπόστολοι οὐδὲν ἕτερον ἀνεκήρυξαν ἢ τὰς δύο ταύτας καὶ μόνον καταστάσεις· τίς ἔτι λείπεται πίστεως, ὡς ὅτι ταῦτα οὐκ εἰσὶν ἀληθῆ; τίς οὐκ ἐντραπήσεται τὸν ὄχλον τῶν προῤῥήσεων, τὰς ἐκβάσεις τῶν προφητειῶν, τὸν ὄχλον τῶν σημείων καὶ τῶν παραδόξων καὶ τῶν θαυμάτων, αὐτὴν τὴν πολιτείαν πάντων τῶν ἁγίων καὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, καὶ τῶν αὐτοῦ ἀποστόλων, τὴν συμφωνίαν τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης; τίς ἐξ αὐτῶν διεφώνησεν 284 **A** πρὸς τοὺς ἄλλους, σφαιροειδῆ τὸν οὐρανὸν ἐξηγησάμενος, ἢ προΰπαρξιν τούτου τοῦ κόσμου ἐκήρυξεν, ἢ ἀΐδιον εἶναι τὸν κόσμον

8. *ἡ* om. m. 11. *τοῦτο* om. LSm. *φησὶν* om. LSm. 12. *ὡς ἂν* LSm. 14. *ἑτέρωι* S, *ἑτέρου* Lm. 18. *καὶ* 1°—*κόσμου* om. LSm. 18. *προειπων* V[1]. 20. *μόνων* L[2]m. 21. *ταῦτα* m. *μόνον* LSm. 25. *τί ἔτι* Lm. *λείπεται*] + *περὶ* LSm. *ἔστιν* LSm. 27. *καὶ τῶν* 2° om. LSm. 32. *ἢ* om. V[1].

3. Matt. xi. 13. 4. Matt. xi. 12. 10. Matt. xx. 23. 16. Matt. xxv. 34.

ἀπεφήνατο, ἢ ἠθέτησεν τὴν τῶν σωμάτων ἡμῶν ἀνάστασιν, ἢ τὴν διὰ τοῦ Χριστοῦ γενομένην οἰκονομίαν τοῦ ἀνέρχεσθαι τοὺς δικαίους ἀνθρώπους εἰς τὸν οὐρανόν; ἀλλὰ πάντες ὡς ἐξ ἑνὸς θείου Πνεύματος ποδηγούμενοι, ταῦτα καὶ διὰ λόγων, καὶ δι' ἔργων, ἢ τύπων προεμήνυσαν, καὶ πάντες εἰς τὴν μέλλουσαν κατάστασιν ἀφορῶσιν. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐν Εὐαγγελίοις δηλοῖ, ἐν οἷς μέλλουσιν ἀναστρέφεσθαι οἱ τέλειοι δίκαιοι, καὶ οἱ μέσοι, καὶ οἱ ἀσεβεῖς, καὶ περὶ μὲν τῶν τελείων δικαίων, ὡς ὅταν προσκαλῆται
B αὐτοὺς πρὸς ἑαυτὸν λέγων, **Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου**, περὶ δὲ τῶν ἀσεβῶν, ὡς ὅταν τοῖς ἐξ εὐωνύμων λέγῃ, **Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ**, ἵνα εἴπῃ, τοῖς μὲν δικαίοις, ἄνω ἐν τῷ οὐρανῷ ἐσώτερον τούτου τοῦ ὁρωμένου στερεώματος, τοῖς δὲ ἀσεβέσι, κάτω περὶ τὴν γῆν, ἔνθα καὶ ὁ διάβολος κατεῤῥίφη. λοιπὸν τῶν μέσων ἀνάγκη ζητῆσαι τὸν τόπον. λέγει τοίνυν ἐν τῇ παραβολῇ τῶν ι' παρθένων, ὡς αἱ πέντε αἱ φρόνιμοι εἰσῆλθον μετὰ τοῦ νυμφίου εἰς τὸν νυμφῶνα, τουτέστιν εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐπειδήπερ καὶ τὴν παρθενίαν καὶ τὴν ἐλεημοσύνην ἐπελέξαντο· αἱ δὲ μωραὶ, φησὶν,
C τὸ ἓν ἐπιλεξάμεναι, τοῦ δὲ ἑτέρου καταφρονήσασαι, ἔμειναν ἔξω τοῦ νυμφῶνος, κεκλεισμένην εὑροῦσαι τὴν θύραν, καὶ ἀκούσασαι, **Ἀπέλθατε ἀπ' ἐμοῦ, οὐκ οἶδα ὑμᾶς**, οὔτε εἰσελθεῖν συγχωρηθεῖσαι, οὔτε μετὰ τῶν ἀσεβῶν κατακριθεῖσαι, ἀλλὰ μείνασαι ἔξωθεν τοῦ νυμφῶνος.

Οὕτως οὖν ἕκαστος ἔχων πίστιν ὀρθὴν ἀνυπόκριτον καὶ βίον καλὸν, μετὰ παῤῥησίας εἰσέρχεται εἰς τὴν βασιλείαν· οἱ δὲ ἐναντίοι, οἱ μηδὲ ἓν τούτων ἔχοντες, μήτε πίστιν ὀρθὴν, μήτε βίον εὐθῆ, μετὰ τοῦ διαβόλου περὶ τὴν γῆν κατακρίνονται. οἱ δὲ ἕνα μὲν ἔχοντες, ἕνα δὲ μὴ ἔχοντες, μέσοι τινές εἰσιν, ἔξωθεν μένειν τοῦ νυμφῶνος κατακρινόμενοι, τουτέστιν τοῦ στερεώματος. τὸ δὲ εἶδος τῶν ἀγαθῶν ἢ τῶν τιμωριῶν ἀδύνατον εἰδέναι ἡμᾶς, εἰ μὴ ἐντὸς αὐτῶν τῶν πραγμάτων γενώμεθα· ὡς ἐν ὑποδείγματι δὲ μόνον τῶν ἐνταῦθα τιμωριῶν καὶ τῶν ἐνταῦθα ἀγαθῶν ἐσήμανεν τὰ μέλλοντα. οὐδὲ γὰρ ἐνῆν ἡμᾶς ἄλλως ἀκοῦσαι, μήπω πεῖραν

1. ἡμῶν om. LSm. 4. καὶ 1° om. LSm. 6. δὲ om. LSm. ᾧ m. 8. εὐσεβεῖς S². 13. εἰς τὸν οὐρανὸν LSm. 17. πέντε αἱ] ε' LSm. 19. ἐλεημοσύνην] + ὡς φρόνιμοι LSm. 22. ἀπέλθετε L²m. 23. ἔξω LSm. 28, 29. ἓν LSm.

9. Matt. xxv. 34. 11. Matt. xxv. 41. 22. Matt. xxv. 12.

εἰληφότας καινῶν τινων πραγμάτων, ἀλλ᾽ ὅσον ἐνῆν αἰνιγματωδῶς εἰπεῖν, εἶπεν, ὅτι Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις D ἐποίησεν τῷ υἱῷ αὐτοῦ γάμους, τὰ πάντων ἀνώτερα τῶν τοῦ βίου τούτου ἀγαθῶν ἐκλεξάμενος, καὶ ὁμοιώσας τοῖς ἐκεῖσε ἀγαθοῖς, ὁμοίως καὶ τὰ χείριστα, πῦρ, σκώληκα, τάρταρον, καὶ βρυγμὸν ὀδόντων, καὶ σκότος καὶ ὅσα τούτοις παραπλήσια, ἐπειδὴ ταῦτα τῶν ἐνταῦθα τιμωρητικῶν δεινότερα τυγχάνουσιν, τούτοις αὐτὰ ἐξωμοίωσεν. οὔτε δὲ τὰ ἀγαθὰ τῶν ἐκεῖ δυνατὸν ἀναλογίσασθαι, οὔτε τὰ δεινὰ, οὔτε τὰ μέσα τούτων· ἀλλ᾽ ἑτέρα τις κατάστασίς ἐστιν κρείττων πολὺ, καὶ λίαν πολὺ καθόλου ὑπάρχουσα τῶν ἐνταῦθα, ὥσπερ 285 A κρείττων ὑπάρχει ὁ βίος οὗτος, οὗ ὅτε ἦμεν ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς ἡμῶν. ἀναλογίσασθαι γὰρ δεῖ πῶς ἦμεν ἔσωθεν τῆς κοιλίας διάγοντες, ἐν σκότῳ, ἐν αἵματι, ἐν φλέγματι, ἐν χολῇ, ἐν βορβόρῳ, ἐν κόπρῳ, καὶ πάσῃ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ δυσωδίᾳ συμφυρόμενοι, καὶ ἐν πάσῃ ἀγνωσίᾳ ὑπάρχοντες, παρακύψαντες δὲ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἕτερά τινα θεωροῦμεν, ὧν τὴν πεῖραν οὔπω παρειλήφαμεν, ἀνέσεως ἔκτασιν, ἀέρος ἀναπνοὴν, ἀπόλαυσιν φωτὸς καλλίστου, κατασκευὴν κόσμου, τεχνίτου καὶ πανσόφου δημιούργημα, καὶ γνώσεως Θεοῦ ἐμπιπλάμενοι, ἅπερ πάντα οὔτε εἰδέναι ἡμᾶς ἦν δυνατὸν οὔτε ἐνθυμηθῆναι, οὔτε ἀκοῦσαι, οὔτε ἀπολαῦσαι ἑνὸς τούτων, ἔτι ὄντας ἐν τῇ κοιλίᾳ. οὕτως καὶ τὴν μέλλουσαν κατάστασιν καθόλου κρείττονα τυγχάνουσαν τῶν ἐνταῦθα, οὐ δυ- B νατὸν ἡμᾶς ἀναλογίσασθαι, ἔτι ὄντας ἐν τούτῳ τῷ βίῳ, ἢ ἐνθυμεῖσθαι ἢ φαντασθῆναι, εἰ μὴ ἐντὸς αὐτῶν τῶν πραγμάτων γενώμεθα· Ἃ γὰρ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν, φησὶν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. ὥσπερ τοίνυν ἐνταῦθα κοινὸν δῶρον ἅπασι κεχάρισται ὁ Θεὸς τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλοντα ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, καὶ βρέχων ἐπ᾽ ἀγαθοὺς καὶ πονηροὺς, οὕτως καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ καταστάσει κοινὸν δῶρον πᾶσι χαρίζεται ἀθανασίαν, καὶ ἀφθαρσίαν, καὶ ζωὴν, καὶ ἀτρεπτότητα· κατὰ δὲ τὰς προτέρας πράξεις ἕκαστος ἑαυτῷ ἐφέλκεται, εἴτε τὴν βασιλείαν, εἴτε τὴν τιμωρίαν, εἴτε ἄνοδον ἐν οὐρανῷ, εἴτε μονὴν περὶ τὴν γῆν, εἴτε περὶ τὴν μέσην τάξιν. πάντα δὲ αἰώνια καὶ C

1. ἦν LS²m. 8. οὔτε 2°] οὐδὲ V. τὰ 2° om. S¹. 9. ἐστιν] ἔτι m. 9, 11. κρεῖττον L¹S. 11. οὗ] τοῦ LSm. 14. καὶ βορβόρῳ καὶ LSm. 20. ἦν om. LSm. 22. κρείττων V. οὐ δυνατὸν] ἀδύνατον m. 23. ὄντα L¹S. ἐνθυμηθῆναι Lm. 25. γενόμεθα V. 28. αὐτοῦ om. LSm. ἀνατέλλων LSm. 30. χωρίζεται m.

2. Matt. xxii. 2. 25. 1 Cor. ii. 9. 27. Matt. v. 45.

ἀπέραντα τυγχάνει, καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ τούτων χείριστα. καθόλου δὲ ἐκείνη ἡ κατάστασις τῆς ἐνταῦθα πολὺ καὶ πάνυ πολὺ διενήνοχεν. πρὸς δὲ τὰ ἀγαθὰ τὰ ἡτοιμασμένα τοῖς δικαίοις ἀντιδιαστελλόμενα τὰ τῶν ἀσεβῶν, ἐσχάτη τιμωρία καὶ κρίσις ἀνελεὴς τυγχάνει· ἀναλογεῖ γὰρ τῇ καταστάσει ἐκείνῃ καὶ ἡ ταύτης κρίσις καὶ τιμωρία. ἔλθωμεν λοιπὸν καὶ ἐπὶ τοὺς εὐαγγελιστὰς καὶ ἀποστόλους, καὶ δείξωμεν καὶ αὐτοὺς συμφώνως τοῖς παλαιοῖς λέγοντας, ταύτας καὶ μόνας τὰς δύο καταστάσεις παρὰ Θεοῦ γεγενῆσθαι, ταύτην πρώτην ἐν ᾗ καὶ διάγομεν νῦν, καὶ τὴν μέλλουσαν ἐν ᾗ πάντες οἱ Χριστιανοὶ ἀφορῶμεν. διαγράψωμεν οὖν καὶ τὸν πρῶτον τῶν εὐαγγελιστῶν Ματθαῖον λέγοντα περὶ
D *τῶν τοιούτων.*

ΜΑΤΘΑΙΟΣ Α′.

Οὗτος ὁ πρῶτος τῶν εὐαγγελιστῶν συγγραψάμενος εὐαγγέλιον. εὐαγγέλιον δὲ λέγεται ἀγαθῶν πραγμάτων ἀγγελία. οὗτος διωγμοῦ γενομένου ἐν Ἱεροσολύμοις ὅτε τὸν Στέφανον ἐλιθοβόλησαν, μέλλων καὶ αὐτὸς τὰ Ἱεροσόλυμα καταλιπεῖν, αἰτησάντων αὐτόν τινων τῶν πιστῶν ἔγγραφον αὐτοῖς διδασκαλίαν καταλιπεῖν, δοκιμάσας τὴν ἐν σαρκὶ μᾶλλον ἐπὶ γῆς διατριβὴν τοῦ Κυρίου, ἀνεγράψατο, εἰκόνα πολιτείας ἐναρέτου, καὶ διαγωγῆς οὐρανίου, καὶ ἐνθέου ἀναστροφῆς, αὐτοὺς διδάξαι προθέμενος. τοῦτον οὖν τὸν σκοπὸν ἀποσώζων
88 A *ἄρχεται τῆς ἑαυτοῦ συγγραφῆς λέγων οὕτως,* **Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαυῒδ, υἱοῦ Ἀβραάμ,** *τοῦτο λέγων, Πρὸς ὑμᾶς, ὦ πιστότατοι, τὸν λόγον ποιούμενος παραδόξου γενέσεως, καὶ ἀρίστης πολιτείας, καὶ διαγωγῆς οὐρανίου, καὶ καινοπρεποῦς καταστάσεως, ὑμῖν ἐκτίθεμαι βίβλον. ἐπειδήπερ πρὸς τὸν Δαυῒδ καὶ τὸν Ἀβραὰμ ὁ Θεὸς ἐπαγγελίας ἐποιήσατο, ἐνευλογεῖσθαι διὰ τοῦ σπέρματος αὐτῶν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα βασιλεύειν, αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ ἐξ αὐτῶν σπέρματος, δι' οὗ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον εὐλογεῖ καὶ ἀνακτίζει, καὶ βασιλείαν αἰώνιον χαρίζεται, τὴν γένεσιν διηγοῦμαι, ὅπως ἀρχηγός ἐστι δευτέρας καταστάσεως,*

3. *δὲ* om. LSm. 5. *ἀνηλεὴς* L²S²m. *καὶ* om. L²S²m. 9. *ἐν ᾗ*] *εἰς ἣν* LSm. 10. *διαγράψομεν* S². 13. Α′] Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ LSm. 14. *ὁ* om. LSm. 17, 18. *καταλείπειν* V¹. 19. *Κυρίου*] + *αὐτοῖς* LSm. 22. *ταῖς* m. *συγγραφαῖς* m. 25. *καὶ* 2° om. m. 31. *δευτέρας*] *τῆς μελλούσης* LSm.

22. Matt. i. 1.

καινοπρεπῶς συλληφθεὶς καὶ τεχθεὶς καὶ ἐν πάσῃ δικαιοσύνῃ καὶ ἁγιότητι ἀναμαρτήτως πολιτευσάμενος. ὥσπερ γὰρ ὁ πρωτό- **B** *πλαστος ἄνθρωπος Ἀδὰμ ἐκ γῆς μήπω σπαρείσης, μηδὲ γεωργηθείσης παρὰ ἀνθρώπου, δυνάμει θείᾳ παρήχθη, οὕτως καὶ ὁ τῆς δευτέρας καταστάσεως ἀρχηγὸς ἐκ τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἄν τις εἴποι, ἐκ παρθένου γῆς ἀσπόρως, ἄνευ ἀνδρὸς, δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος παρήχθη· καὶ ὥσπερ πάλιν τότε τὸ θῆλυ ἐκ τοῦ ἄῤῥενος παρῆκται, οὕτως καὶ ἐνταῦθα τὸ ἄῤῥεν ἐκ τοῦ θήλεος παρῆκται· καὶ ὥσπερ ἐκεῖνος ἡττηθεὶς ἐκ τοῦ διαβόλου τὸν θάνατον τῷ γένει παρεισήγαγεν, οὕτω καὶ οὗτος νικήσας τὸν θάνατον ἐκ τοῦ γένους κατήργησεν, καὶ τὴν ἀθανασίαν καὶ ζωὴν ἀτελεύτητον τῷ γένει προσεκτήσατο. ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα σκοπὸν ἔχων εἰπεῖν ὁ μακαρίτης Ματθαῖος, ἐξέθετο τὴν ἑαυτοῦ Γραφὴν, ὅπως τε ἐγένετο συλληφθεὶς ἀσπόρως ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ ὅτι προβὰς ἐν* **C** *ἡλικίᾳ, ἀναμαρτήτως ἐπολιτεύσατο, τήν τε κατὰ νόμον πολιτείαν καὶ τὴν εὐαγγελικὴν καὶ πᾶσαν δικαιοσύνην ἐπλήρωσεν· παραδοθεὶς δὲ καὶ τῷ πειράζοντι, νικητὴς ἀπεφάνθη, ἀήττητος διαμείνας, καὶ ἔξω τοῦ σκάμματος ὑπερακοντίσας τὸν ἀντίπαλον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· εἶτα καὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐπιβουλευθεὶς καὶ παραδοθεὶς ἀδίκως εἰς θάνατον, δέχεται καὶ τοῦτον ὑπὲρ τοῦ γένους ἑκοντὶ, ἵν' εὐλόγως τὸ παλαιὸν χειρόγραφον σχίσας τῷ σταυρῷ προσηλώσῃ, καὶ τὸν ὑπὲρ ἁπάντων ὀφειλόμενον θάνατον ὡς θυσία λογικὴ ἀποτίσῃ, ἑαυτὸν ἄμωμον προσενέγκας τῷ Θεῷ. τότε λοιπὸν τριήμερος ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν, πᾶσιν ἔδειξεν τοῦ θανάτου τὴν κατάλυσιν, καὶ χαίρειν πᾶσιν παρεγγυᾷ, τοῦ θανάτου λοιπὸν τὸ κράτος καθελών. μέμνηται δὲ καὶ αὐτὸς Ματθαῖος τῆς* **D** *ἀνόδου τῆς εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ καὶ μὴ ἐν τῷ τέλει, ἀλλ' οὖν γε ἐν αὐτῇ τῇ συγγραφῇ, ἡνίκα λέγει περὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ οὕτως,* **Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς, κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, λέγων· Μετανοεῖτε, ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν,** *ἵνα εἴπῃ, Τὸ οἰκητήριον τὸ ἐν τοῖς οὐρανοῖς λοιπὸν ἕτοιμόν ἐστιν, τοῦ Χριστοῦ παραγινομένου, ἀναδείκνυσθαι. ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς μακαρισμοῖς καὶ ἐν πάσῃ τῇ συγγραφῇ, μέμνηται βασιλείας*

3. *ἄνθρωπος* om. LSm. 8. *παρήχθη* (bis) m. 13. *τε* om. LSm.
17. *ἀνεφάνη* LSm. 21. *εκοτη* V, *ἑκοντὴς* LSm. 25. *θανάτου*] + *τὸ* m.
26. *αὐτὸς*] + *ὁ* LSm. 27. *εἰ* om. m. 29. [Βα]*πτιστὴς*] Hic incipit R².
30. *Ἰουδαίας*] + *καὶ* m. *ἤγγικε γὰρ* m.

29. Matt. iii. 1, 2.

οὐρανῶν, ἐξαιρέτως δὲ ὅτε πρὸς τοὺς Φαρισαίους καὶ Σαδδουκαίους διαλεγόμενος περὶ ἀναστάσεως ὁ Κύριος φησὶν οὕτως, **Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι Θεοῦ εἰσὶν ἐν τῷ οὐρανῷ.** *οὗτος ὁ σκοπὸς τῆς συγγραφῆς τοῦ εὐαγγελιστοῦ τοῦ μακαρίου Ματθαίου.*

Παραγραφή.

καὶ οὗτος οὐ τῆς παλαιᾶς ἀλλὰ τῆς νέας διαθήκης κήρυξ, ὃς συνέγραψεν ἡμῖν πῶς τε καὶ πότε ἐτέχθη καὶ ἐκ τίνος ὁ τῆς δευτέρας καταστάσεως ἀρχηγὸς, τουτέστιν ὁ Δεσπότης Χριστὸς, καὶ ὅπως ἐπολιτεύθη καὶ ἀπεκτάνθη καὶ ἀνέστη καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνελήλυθεν, ἔνθα ἐστὶν τῆς δευτέρας καταστάσεως ἡ πολιτεία. δόξα τῷ ἐξ ἀρχῆς ἑτοιμάσαντι καὶ προκαταγγείλαντι περὶ τούτων Θεῷ καὶ νῦν πληρώσαντι καὶ πληροῦντι. ἀμήν.

89 **A** ΜΑΡΚΟΣ.

Οὗτος ὁ δεύτερος, ὁ ἐν Ῥώμῃ Πέτρου ἐντειλαμένου αὐτῷ Μάρκος συγγραψάμενος Εὐαγγέλιον, ὃς ἀρχὴν τοῦ Εὐαγγελίου, ἤτοι τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας τὸ βάπτισμα ὁρισάμενος, ὃ τύπος ἦν τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, δι' ἧς εἰς ἀθάνατον καὶ ἄτρεπτον ζωὴν ἀναγεννώμεθα. εἶτα καὶ αὐτὸς τοὺς πειρασμοὺς εἰρηκὼς, καὶ τὴν νίκην, ὁμοίως καὶ τὴν ἐπιβουλὴν, καὶ τὸν θάνατον, καὶ τὴν ἀνάστασιν, ἐτέλεσεν τὴν ἑαυτοῦ συγγραφήν. μέμνηται δὲ καὶ αὐτὸς Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ κηρύττοντος ἠγγικέναι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἅπερ πάντα καὶ αὐτὸς σύμφωνα τῷ μακαρίῳ Ματθαίῳ ἐφθέγξατο. εἷς γὰρ σκοπός ἐστι πάσης τῆς θείας Γραφῆς.

B Παραγραφή.

Καὶ οὗτος τῆς Νέας Διαθήκης κήρυξ ὑπάρχων, τὰ αὐτὰ τῷ πρὸ αὐτοῦ ἡμῖν συνέγραψεν, ἐκ τῆς κατὰ τὸ βάπτισμα ἱστορίας ἀρξάμενος, ἥτις καὶ τύπος ἐστὶν τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, λέγω

2. *διαλέγεται* R². *φησὶν*] *λέγων* LSm. 3. *ἐκγαμίζονται* m. *ἄγγελοι*] + *τοῦ* m. *Θεοῦ* om. R². *εἰσὶν* ante *ὡς* transp. LSR², om. m. *τῷ* om. m. 4. *τοῦ μακ. Μ. τοῦ εὐαγγελιστοῦ* LSR²m. 6. *παραγραφὴ—ἀμήν* om. LSm. 11. *τῆς*] + *αὐτῆς* R². 14. ΜΑΡΚΟΣ] + Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ LSm. 15. *δεύτερος Πέτρου* (*Πέτρος* R²) *ἐν Ῥώμῃ* LSR²m. 17. *ὁρισάμενος*] *συγγραψάμενος* LSm. 18. *θάνατον* R². 19. *τοὺς* om. R². 21. *αὐτοῦ γραφήν* LSm. *γραφὴν* R¹·². 28. *ἔγραψεν* R², *ἀνέγραψεν* R¹.

2. Matt. xxii. 30.

δὴ τῆς καινῆς καὶ οὐρανίου πολιτείας, ὅπως τε ἐβαπτίσθη, καὶ ἐπολιτεύθη, καὶ ἀπεκτάνθη, καὶ ἀνέστη, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνελήλυθεν, ἔνθα ἐστὶν τῆς δευτέρας καταστάσεως ὁ τόπος καὶ ἡ πολιτεία. δόξα τῷ ἐξ ἀρχῆς ἑτοιμάσαντι καὶ προμηνύσαντι περὶ τούτων Θεῷ καὶ νῦν πληρώσαντι καὶ πληροῦντι. ἀμήν.

ΛΟΥΚΑΣ Γ′.

Οὗτος Λουκᾶς ὁ τρίτος τῶν εὐαγγελιστῶν, ὃς θεωρήσας πολλοὺς C
ἐπικεχειρηκότας ἀναγράψασθαι Εὐαγγέλια, καὶ ἐκ καρδίας πολλὰ πλαττομένους, αὐτὸς τάχιστα πρὸς τὸν ἴδιον μαθητὴν Θεόφιλον συγγράφει λόγον, ἀσφαλιζόμενος μὴ παρασυρῆναι τοῖς ἐκείνων πλάσμασι, μηδὲ παρατραπῆναι ὧν πρώην μεμάθηκεν, Ἵνα γνῷς, *φησὶν,* ἀκριβῶς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν. *διηγεῖται τοίνυν αὐτῷ ὅσαπερ καὶ παραδεδώκει αὐτῷ, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γενέσεως Ἰωάννου, τοῦτο διδάσκων, ὅτι καὶ τοῦ Προδρόμου ἡ γένεσις παράδοξος ἦν. εἶτα τὴν αὐτοῦ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ κατὰ σάρκα, καὶ αὐτὴν παραδόξως διηγησάμενος γεγενῆσθαι κατὰ τὸν τοῦ προλαβόντος Ματθαίου σκοπὸν, εἰρηκὼς κατὰ ἀναποδισμὸν τοὺς αὐτοῦ προγόνους, ὡς καὶ ἐκ τοῦ Δαυῒδ καὶ τοῦ Ἀβραὰμ, ἔτι τε παρατείνας ὡς ἐκ τοῦ Ἀδὰμ ὑπάρχει, μὴ εὑρηκὼς ὕστερόν τινα, ἐπὶ* D
Θεὸν ἀνέδραμεν, λέγων, τοῦ Θεοῦ, *τουτέστι τοῦ ἀρξαμένου τῆς κτίσεως κατὰ τὸν ἱεροφάντην Μωσέα καὶ ποιήσαντος τὸν πρωτόπλαστον Ἀδάμ. εἶτα πάλιν καὶ αὐτὸς ὅμοια τοῖς ἄλλοις εἰρηκὼς, περὶ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τῶν πειρασμῶν, ἔτι τε καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως· μετὰ ταῦτα καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Εὐαγγελίῳ, καὶ ἐν ταῖς Πράξεσιν τὴν ἄνοδον αὐτοῦ τὴν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀπαγγέλλει, καὶ ὅτι οὕτως πάλιν ἐλεύσεται. καὶ τελειοῖ καὶ αὐτὸς τὴν ἑαυτοῦ γραφὴν, εἰς ἕνα σκοπὸν ἀφορῶν ὃν πάντες προσδοκῶσι, τοῦτο διδάσκων καὶ τὸν ἑαυτοῦ μαθητὴν τὸν θεοφιλῆ Θεόφιλον.*

3. *τύπος* R^{1}. *ἡ* om. R^{2}. 4. *δόξα—ἀμήν* om. R^{1}. 5. *περὶ τούτων* om. LSR^{2}m. *νῦν* om. R^{2}. *καὶ πληροῦντι* om. R^{2}. 6. Γ′] Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ LSm. 7. *οὗτος*] + *ὁ* R$^{1.2}$. 9. *πραττομένους* m. 10. *λέγων* LSR$^{1.2}$m. 11. *πρώτην* m. 13. *ὅσαπερ—αὐτῷ* om. R$^{1.2}$. *παρέδωκεν* LSR$^{1.2}$m. 14. *γέννησις* LS. 15. *αὐτὴν* LSR$^{1.2}$m. 18. *καὶ* 1° om. LSR$^{1.2}$m. *ἔτι τε*] *εἴτε* VR$^{1.2}$. 19. *τινα* om. R^{2}. *ἐπὶ τὸν θεὸν λοιπὸν* LSm. 23. *τε* om. V. 25. *ἐπαγγέλλει* L^{1}SR$^{1.2}$. 26. *ὅτι* om. R^{2}. *οὗτος* R$^{1.2}$. *τὴν ἱερὰν αὐτοῦ* R^{1}. 27. *συγγραφὴν* LSR$^{1.2}$m. *προσδοκοῦσι* R$^{2.3}$.

11. Luke i. 4. 20. Luke iii. 38.

292 A

Παραγραφή.

Καὶ οὗτος κήρυξ τῆς αὐτῆς Νέας Διαθήκης ὢν τὰ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις ἐξεῖπεν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γενέσεως τοῦ Προδρόμου, ἐλθὼν καὶ ἐπὶ τὴν αὐτοῦ γένεσιν, εἰπὼν δὲ καὶ τὴν κατὰ νόμον πολιτείαν, ὁμοίως καὶ τὴν εὐαγγελικὴν, λέγω δὴ βάπτισμα, θάνατον, καὶ ἀνάστασιν. ἐς ὕστερον καὶ αὐτὸς τὴν ἄνοδον τὴν εἰς τὸν οὐρανὸν κατήγγειλεν, ἔνθα ἐστὶν τὸ τῆς δευτέρας ἡμῶν καταστάσεως κατοικητήριον. δόξα τῷ ἐξ ἀρχῆς ἑτοιμάσαντι, καὶ προμηνύσαντι περὶ τούτων Θεῷ, καὶ νῦν πληρώσαντι, καὶ πληροῦντι. ἀμήν.

Παραγραφή.

Οὗτος πάλιν συνέγραψεν τοῦ πλήθους τῆς στρατιᾶς τῶν
B ἀγγέλων τὴν δοξολογίαν, ἐπὶ τῇ γενέσει τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ κατὰ σάρκα χαιρόντων καὶ ἀγαλλιώντων καὶ λεγόντων **Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία,** τὴν πάλαι κατήφειαν ἑαυτῶν, τὴν διὰ τὸν πρωτόπλαστον ἄνθρωπον, νῦν ἀποθέμενοι, καὶ χαίροντες ἐπὶ τῇ τοῦ δευτέρου Ἀδὰμ γενέσει.

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ΄.

Οὗτος Ἰωάννης ὁ τέταρτος τῶν εὐαγγελιστῶν, ὁ πλείω πάντων ἀγαπώμενος ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, ὁ ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Κυρίου ἀνακεκλιμένος, ὁ ἐκεῖθεν ὡς ἐξ ἀεννάου πηγῆς τὰ μυστήρια ἀρυσάμενος, ᾧ ἐν Ἐφέσῳ διάγοντι ἐπεδόθησαν τῶν ἑτέρων τριῶν εὐαγγελιστῶν ὑπὸ τῶν πιστῶν αἱ συγγραφαὶ, καὶ δεξάμενος εὖ ἔχειν μὲν αὐτὰς ἀπεφήνατο, τινὰ δὲ ἐν αὐτοῖς παραλελεῖφθαι ἔφη, ἅτινα καὶ ἀναγ-
C καῖον ἦν διηγήσασθαι. καὶ παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν πιστῶν, ἐξέθετο καὶ αὐτὸς τὴν ἑαυτοῦ συγγραφὴν, τρόπον τινὰ παραλελειμμένων ἀνεπλήρωσιν, οἷον περὶ τοῦ ἐν Κανᾶ γάμου, περὶ Νικοδήμου, περὶ

1. *παραγραφή* om. R^1. 2. *οὗτος*] + *ὁ* LSR$^{1.2}$m. *αὐτῆς* om. LSm. *ὢν*] V, om. rell. *μετὰ ταῦτα* L^{1}SR^1. 3. *τοῦ* om. R^1. 4. *καὶ* 1°] *δὲ* R^1. *ἐπὶ—δὲ καὶ* om. R^2. *γένεσιν* V, *γέννησιν* rell. *κατὰ νόμον*] *αὐτοῦ* LSR$^{1.2}$m. 5. *ὁμοίως*] + *δὲ* LSR$^{1.2}$m. *καὶ* 2° om. LSm. 6. *τὸν* om. m. 10. *παραγραφή*] om. V, + *ἑτέρα* L^{2}m. 12. *γενέσει* V, *γεννήσει* rell. 15. *αὐτῶν* m. 16. *καὶ* om. m. *γενεσει* V, *γεννήσει* rell. 17. ΙΩΑΝΝΗΣ—*Διαθήκη* (p. 210, l. 26)] Haec verba in cod. V post finem sequentis *παραγραφῆς* transp. sunt. Δ΄] Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ LSm. 18. *οὗτος*] *ὁ θεολόγος* LSm. *τέταρτος*] *ἔξαρχος* LSm. *πλεῖον* V^2. 20. *ἀρρυόμενος* LS. *ἀρυόμενος* m. 21. *επεδοθη* V^1. 22. *αὐτὰς μὲν* LS. *μὲν* om. m. 25. *τινὰ*] + *τῶν* L. *παραλελειμμένον ἀνεπλήρωσε* m.

13. Luke ii. 14.

τῆς Σαμαρείτιδος, περὶ τοῦ βασιλικοῦ, περὶ τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ, περὶ Λαζάρου, περὶ τοῦ τὸν Ἰούδαν ἀγανακτεῖν διὰ τὴν ἀλείψασαν τὸν Κύριον μύρῳ, περὶ τῶν προσελθόντων Ἑλλήνων, περὶ τοῦ νιπτῆρος, καὶ περὶ ἑτέρων διδασκαλιῶν ἐν μέσῳ εἰρημένων, περὶ τοῦ Παρακλήτου, ἐξαιρέτως δὲ καὶ περὶ τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ φανερῶς κηρύξας, καὶ θεμέλιον τῆς ἑαυτοῦ συγγραφῆς αὐτὸ προστάξας, ἅπερ ἅπαντα παραλελειμμένα τοῖς ἄλλοις ἦν. ἀρξάμενος τοίνυν ἀπὸ τῆς θεότητος μετελήλυθεν εὐθέως καὶ ἐπὶ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ, εἰπὼν καὶ αὐτὸς ὅσα τοῖς ἄλλοις προείρητο, **D** *βάπτισμα, πειρασμοὺς, θάνατον καὶ ἀνάστασιν. εἶτα προστίθησιν ὅσα μετὰ τὴν ἀνάστασιν πεποίηκεν, ὡς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων εἰσῆλθεν, ὡς ἔδειξεν τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας καὶ τὴν πλευρὰν, ὡς συνέφαγεν καὶ συνέπιεν αὐτοῖς, ὡς συνωδοιπόρησεν, ὡς ἐκράτει τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν τοῦ ὁρᾷν αὐτὸν, ὡς [ὡς] ἐβούλετο ἄθροον παρεγίνετο καὶ ἄθροον πάλιν ἀπελιμπάνετο, ὡς διδασκαλικῶς τῇ Μαρίᾳ ἔλεγεν,* Μή μου ἅπτου, *διδάσκων διὰ τούτου ὡς τῶν ἀθανάτων ἡ διαγωγὴ μετὰ θνητῶν οὐχ ἁρμόζει, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν οὐρανῷ ἐστιν τῶν ἀθανάτων ἡ διαγωγὴ αὐτῶν. οὕτως γὰρ καὶ ἐπιφέρει,* Οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου *ἔνθα μέλλω ἀνιέναι, ἐν ᾧ ἐστὶν καὶ τῶν ἀθανάτων ἡ διαγωγή. διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν αὐτῇ ἀπελθεῖν, καὶ εἰπεῖν τοῖς μαθηταῖς, ὅτι Ἀναβαίνω εἰς τὸν οὐρανὸν, ἔνθα καὶ ὑμεῖς μέλλετε ἀνιέναι. ταῦτα* 293 **A** *πάντα συγγραψάμενος καὶ αὐτὸς, ἐτέλεσε τὴν ἑαυτοῦ γραφὴν, ἕνα σκοπὸν ἔχων σὺν τοῖς ἄλλοις εὐαγγελισταῖς, τοῦ διδάξαι, ὅτι ἐκ ταύτης τῆς καταστάσεως ἐπὶ τὴν μέλλουσαν δεῖ ἀφορᾷν, πρὸς ἣν ἀφορᾷ πᾶσα ἡ θεόπνευστος γραφὴ, Παλαιά τε καὶ Καινὴ Διαθήκη.*

Παραγραφή.

Καὶ οὗτος τῆς Νέας Διαθήκης κήρυξ ἀναφανεὶς, τὰ παραλελειμμένα τοῖς ἄλλοις εὐαγγελισταῖς συγγραψάμενος, καὶ ἀναπληρώσας τὰ λοιπὰ τοῖς ἄλλοις, ὁμοίως ἐξεῖπεν, βάπτισμα,

1. *γενητης* V, *γεννητῆς* LS. 2. *περὶ τοῦ Λαζάρου* LSm. 4. *ὅτι ἕτερον διδασκαλεῖον ἐν μ. εἰρημένον* R². *ἐμμέσῳ* V¹. 6. *καὶ* V, om. rell. *αὐτοῦ* LSR²m. *αὐτὸ* L, *αὐτῷ* rell. *προστάξας* V, *προτάξας* rell. 9. *ὅσα*] *ὡς* V¹. *ὅσα*] + *καὶ* LSR²m. 10. *πειρασμοὺς*] *ῥαπισμοὺς* R². *εἶτα*] + *πάλιν* LSR²m. 14. *αὐτῶν* om. LSR²m. *τοῦ*] + *μὴ* m. [*ὡς*] add. ego; om. VL¹S, *ὅτε* L²m. 15. *παρεγίνετο καὶ ἄθροον* om. LS. 16. *τούτων* LSR²m. 18—20. *αὐτῶν—διαγωγή* om. LSR²m. 21. *λέγει* LSR²m. 24. *τοῦ* om. LSR²m. 26. *γραφὴ* om. LSR²m.

16, 19. John xx. 17.

πολιτείαν, θάνατον, καὶ ἀνάστασιν, καὶ ἄνοδον τὴν εἰς τὸν οὐρανὸν, ἔνθα ἐστὶν τῶν ἀθανάτων καὶ δικαίων ἀνθρώπων καὶ ἀγγέλων τὸ κατοικητήριον, τουτέστιν τῆς δευτέρας καταστάσεως ὁ τόπος. δόξα τῷ ταῦτα ἑτοιμάσαντι, καὶ προμηνύσαντι, καὶ ἔτι πληροῦντι. ἀμήν.

ΠΕΤΡΟΣ.

B Οὗτος Πέτρος ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων, ὁ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν πιστευθεὶς, ὁ ἐν ἑαυτῷ τεθεμελιωμένην ἔχων τὴν Ἐκκλησίαν, ὁ τρίτον ἀρνησάμενος καὶ τρίτον ὁμολογήσας, ὁ γενναίως τὸν σταυρὸν κατωκάρα παρακαλῶν ὑπομεῖναι, καὶ οὗτος τὸν αὐτὸν τοῖς εὐαγγελισταῖς ἀποσώζων σκοπὸν οὕτως ἐν ταῖς Πράξεσιν ἔφη **Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀποδεδειγμένον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι, καὶ τέρασι, καὶ σημείοις, οἷς ἐποίησεν δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς αὐτοὶ οἴδατε, τοῦτον τῇ προωρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ ἔκδοτον, διὰ χειρὸς ἀνόμων προσπήξαντες, ἀνείλατε· ὃν**
C **ὁ Θεὸς ἀνέστησε, λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου·** εἶτα παρακατιὼν, **Τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ Θεὸς, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες. τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ ὑψωθεὶς, τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου λαβὼν παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἐξέχεεν τοῦτο, ὃ ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε. οὐ γὰρ Δαυῒδ ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανόν· λέγει δὲ αὐτὸς, Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι Κύριον καὶ Χριστὸν ὁ Θεὸς αὐτὸν ἐποίησεν, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε.** σκοπητέον ἐνταῦθα, πῶς πᾶσαν τὴν ὑπόθεσιν τῶν εὐαγγελιστῶν εἰς ὀλίγους πάνυ στίχους περιέγραψεν, εἰπὼν περὶ αὐτοῦ καὶ τὴν θρεψαμένην ὡς ἀπὸ
D Ναζαρὲτ, καὶ ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἀνὴρ τυγχάνει, ὡς δεύτερος Ἀδὰμ, καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ τὰ θαυμάσια εἰργάζετο ὁ Θεὸς, καὶ ὅτι συγχωρήσει θείᾳ ἀπεκτάνθη ὑπὸ τῶν ἀνόμων, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἀνέστησεν ἀθάνατον καὶ ἄτρεπτον, τοῦτο γὰρ ἔφη, **Λύσας τὰς**

6. ΠΕΤΡΟΣ] + Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ LSm. 7. *τῆς βασιλείας* om. m. 8. *ἑαυτῷ*] *τῇ ἑαυτοῦ ὁμολογίᾳ* L²m. *τῶι θεμελιωμένειν* S. 10. *κατακάραν* LSm. 12. *ἀπὸ τοῦ θ. ἀποδεδειγμένον* m. *ὑπὸ* LS. 13. *δυνάμεσι*] + *τε* LS. 14. *ὡρισμένῃ* m. 15. *γνώσει* LS. *ἔκδοτον*] + *λαβόντες* m. *χειρῶν* m. *ἀνείλετε* L²m. 16. *πάλιν κατιὼν* LSm. 18. *τε* om. L. *τοῦ ἁγίου πνεύματος* m. 19. *ὃ*] + *νῦν* m. 20. *τοὺς οὐρανούς* m. 21. *οὖν* om. L¹S. 22. *ὅτι*] + *καὶ* LS. *αὐτὸν ὁ Θεὸς* LSm. 25. *ὡς* om. LSm. *ἀπὸ* VL¹S, *αὐτὸν* L²m. 28. *θείᾳ*] *ἰδίᾳ* LSm.

12. Acts ii. 22—24. 16. Acts ii. 32—36. 29. Acts ii. 24.

ὠδῖνας τοῦ θανάτου, *καὶ ὅτι τῇ θείᾳ δυνάμει ὑπερυψωθεὶς εἰς οὐρανὸν ἀνελήλυθεν, κἀκεῖθεν κατέπεμψεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. οὐ γὰρ ἕτερος ἀνῆλθεν εἰς τὸν οὐρανὸν, ἢ Δαυῒδ, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος, περὶ οὗ καὶ Δαυῒδ εἶπεν* Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου, *καὶ,* Ἀσφαλῶς Κύριον καὶ Χριστὸν ὁ Θεὸς αὐτὸν ἐποίησεν.

Ἔτι δὲ πάλιν λέγει πρὸς Κορνήλιον οὕτως, Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ 296 A Ναζαρὲτ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ Θεὸς Πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὡς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ Θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἡμεῖς μάρτυρες πάντων ὧν ἐποίησεν ἔν τε τῇ χώρᾳ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ· ὃν καὶ ἀνεῖλαν κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ Θεὸς ἤγειρεν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμφανῆ γενέσθαι, οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσιν τοῖς προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡμῖν, οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ, μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρύξαι τῷ λαῷ, καὶ διαμαρτύρασθαι ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν. τούτῳ πάντες οἱ προφῆται B μαρτυροῦσιν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν. *ὁμοίως πάλιν, ὅτε τὸν χωλὸν ἰάσατο, οὕτω φησὶν,* Μετανοήσατε οὖν καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι ὑμῶν τὰς ἁμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλθωσιν καιροὶ ἀναψύξεως, καὶ ἀποστείλῃ τὸν προκεχειρισμένον ὑμῖν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων, ὧν ἐλάλησεν ὁ Θεὸς διὰ στόματος πάντων τῶν ἁγίων ἀπ' αἰῶνος αὐτοῦ προφητῶν. *καὶ μέμνηται τῆς χρήσεως Μωσέως τὸ,* Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεός· *καὶ πάλιν ἐπιφέρει,* Καὶ πάντες δὲ οἱ προφῆται ἀπὸ Σαμουὴλ, καὶ τῶν καθεξῆς, ὅσοι ἐλάλησαν καὶ κατήγγειλαν τὰς ἡμέρας C ταύτας· ὑμεῖς ἐστε υἱοὶ τῶν προφητῶν καὶ τῆς διαθήκης, ἧς διέθετο ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν, λέγων πρὸς Ἀβραάμ· Καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου ἐνευλογηθήσονται πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς. ὑμῖν πρῶτον ὁ Θεὸς ἀναστήσας τὸν παῖδα αὐτοῦ, ἀπέστειλεν αὐτὸν εὐλογοῦντα ἡμᾶς, ἐν τῷ ἀποστραφῆναι ἕκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν. *τούτοις πᾶσιν μαρτυρεῖ καὶ ὁ μακάριος Πέτρος,*

3. *ἀνῆλθεν*] *τις ἀνελήλυθεν* LSm. 4. *καὶ*] + *ὁ* m. 6. *Κύριον*] + *αὐτὸν* LSm. *ὁ Θεὸς αὐτὸν* om. Lm. *αὐτὸν* om. S. 8. *ὡς* 2°] *ὃς* m. 10. *ἡμεῖς*] + *ἐσμεν* m. 11. *καὶ* 2° om. m. *ἀνεῖλον* LS²m. 13. *τοῦ* om. L. 14. *καὶ συνεπίομεν* om. S¹. 16. *οἱ* L² (in ras.). 20. *ἀναψύξεως*] + *ἀπὸ προσώπου τοῦ* Κυρίου m. *προκεκηρυγμένον* m. 22. *τῶν* om. m. *ἁγίων*] + *τῶν* LS. *ἀπ' αἰῶνος* om. m. 25. *προκατήγγειλαν* m. 27. *ἡμῶν* m. *ἐν* om. m. *ἐνευλογηθήσονται*] + *ἐν σοὶ* LS. 29. *αὐτοῦ*] + *Ἰησοῦν* m. *ὑμᾶς* LS. *ἀποστρέφειν* LSm. 30. *μακαρίτης* LSm.

4. Ps. cx. 1. 6. Acts ii. 36. 7. Acts x. 38—43. 19. Acts iii. 19—21. 23. Deut. xviii. 15. 24. Acts iii. 24—26.

ὥσπερ καὶ οἱ εὐαγγελισταὶ, καὶ ὅτι πάντες οἱ προφῆται προκατήγγειλαν ταῦτα πάντα, ὅτι ὁ Θεὸς δευτέραν τινὰ κατάστασιν καινὴν πεποίηκεν καὶ ποιεῖ, ἣν καὶ προκατήγγειλεν διὰ στόματος πάντων τῶν προφητῶν, καὶ οὔτε πρὸ ταύτης τῆς καταστάσεως εἶπεν ἑτέραν εἶναι, οὔτε μετὰ τὴν μέλλουσαν ἑτέραν ἀπεφήνατο, ἀλλὰ μετὰ πάντων τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων δύο μόνον ἐξεῖπεν, ταύτην καὶ τὴν μέλλουσαν.

D Παραγραφή.

Ἐπὶ τῆς πυργοποιίας θεομαχοῦντές ποτε οἱ ἄνθρωποι ἠβούλοντο εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνελθεῖν, τούτων τὰς γλώσσας σχίσας ὁ Θεὸς ἀπράκτους πεποίηκεν. ἐπ᾽ ἐσχάτου τῶν καιρῶν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων παραγεγονὼς, καὶ τὴν ἡμετέραν φύσιν εἰς οὐρανὸν ἀναγαγὼν, ἐν ἡμέρᾳ τῆς ν' προμηνύων καὶ τῶν λοιπῶν τὴν ἄνοδον, διὰ Πνεύματος ἁγίου οὐρανόθεν πάλιν τὰς γλώσσας συνάξας, τοῖς ἀποστόλοις δίδωσιν. καὶ σταθεὶς ὁ τῆς Νέας ταύτης Διαθήκης μέγας κήρυξ Πέτρος, ἐν μέσῳ δημηγορῶν, καὶ ἃς ἐπιστεύθη παρὰ Χριστοῦ κλεῖδας τῶν οὐρανῶν βαστάζων, ἐβόα μετὰ παῤῥησίας ἃ καὶ οἱ εὐαγγελισταὶ συνεγράψαντο, βάπτισμα, πολιτείαν, θάνατον,
97 **A** *ἀνάστασιν, ἀθανασίαν, χάριν καὶ ἀφθαρσίας. τοῦτο γὰρ βούλεται λέγειν,* **Λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου·** *καὶ ὁμοίως τὴν ἄνοδον τὴν εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ καιροὺς ἀναψύξεως καλεῖ τὴν μέλλουσαν κατάστασιν, καὶ ταύτην λέγει τὴν προεπηγγελμένην εὐλογίαν τῷ Ἀβραὰμ, καὶ διὰ πάντων τῶν προφητῶν αὐτὴν κηρυττομένην ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀρχηγὸν αὐτῆς τὸν Δεσπότην Χριστὸν εἶναι, δι᾽ οὗ πάντα τὰ ἔθνη εὐλογοῦνται. δόξα τῷ ταῦτα ἑτοιμάσαντι καὶ προμηνύσαντι Θεῷ καὶ νῦν πληρώσαντι καὶ ἔτι πληροῦντι. ἀμήν.*

ΣΤΕΦΑΝΟΣ.

Οὗτος ὁ Στέφανος ὁ τῆς Νέας Διαθήκης πρωτόμαρτυς καὶ πρωτοδιάκονος, ὁ τὸν μέγαν Παῦλον, ἔτι ζηλωτὴν ὑπάρχοντα τοῦ
B *νόμου, φονέα ἴδιον κεκτημένος, ὁ μόνος μετὰ πάσης συναγωγῆς*

6. *μόνας* LSm. 11. *ἐσχάτου*] + *δὲ* L²m. 13. *ἐν*] *τῇ* LSm. 19. *ἀφθαρσίαν* LSm. 25. *εὐλογοῦνται*] + *καὶ δοξάζονται παρὰ Θεοῦ* LSm. 26. *καὶ προμηνύσαντι—ἀμήν* om. Lm. *καὶ προμηνύσαντι Θεῷ* om. S. 28. ΣΤΕΦΑΝΟΣ om. LS. 29. *οὗτος Στ.* (om. *ὁ*) LS.

20. Acts ii. 24.

ἀγωνιζόμενος, ὁ τὸν ἀγωνοθέτην πρὸς τὴν θέαν ἐξαναστήσας. οὗτος ὁ θεωρῶν τοὺς οὐρανοὺς διηνοιγμένους, καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ. πάσης γὰρ τῆς θείας Γραφῆς καθήμενον λεγούσης, οὗτος ἑστῶτα εἶδεν· ἡ γὰρ σφοδρότης τοῦ ἀγῶνος ἐπὶ τὴν θέαν τὸν ἀγωνοθέτην ἐξανέστησεν. ὅθεν καὶ παρ' αὐτοῦ προτρεπόμενος ἀνιέναι εἰς ἐκείνην τὴν δόξαν, ηὔχετο τοῖς αὐτὸν λιθάζουσιν λέγων, **Κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην**, ἀλλὰ σὺ αὐτὸς δέξαι τὸ πνεῦμά μου. ἰδοὺ καὶ οὗτος τὰ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις καὶ εἶδεν καὶ κηρύττει, ὡς εἰς τὸν οὐρανόν ἐστιν ὁ Χριστὸς, ὁ τῆς δευτέρας καταστάσεως ἀρχηγὸς, ὃν παρακαλεῖ καὶ αὐτὸν αὐτόθι δέξασθαι.

Παραγραφή.

Καὶ οὗτος τῆς Νέας Διαθήκης κῆρυξ καὶ ἀγωνιστὴς θερμὸς C ὑπάρχων αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ἐθεάσατο πνευματικώτερον τὸν Ἰησοῦν ἔσωθεν ὄντα τοῦ στερεώματος, ὃν καὶ λιθαζόμενος παρακαλεῖ δέξασθαι αὐτοῦ τὸ πνεῦμα. οὗτος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἐξέτεινεν μεγάλην δημηγορίαν, ἐν ᾗ αὐτοὺς ἤλεγξε φονέας τοῦ Ἰησοῦ γεγονότας. διὰ τούτου καὶ αὐτὸς πιστούμενος ἡμᾶς, ἅπερ καὶ οἱ πρῶτοι εἰρήκασιν, θάνατον καὶ ἀνάστασιν καὶ ἄνοδον εἰς τὸν οὐρανόν. δόξα τῷ ταῦτα ἑτοιμάσαντι καὶ προκαταγγείλαντι, καὶ νῦν πληρώσαντι καὶ ἔτι πληροῦντι. ἀμήν.

ΠΑΥΛΟΣ Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ.

Οὗτος ὁ μέγας Παῦλος ὁ ἀπόστολος, ὁ τῆς οὐρανίου φάλαγγος ταξιάρχης, ὁ ἐν ἑαυτῷ ἔχων τὸν Χριστὸν λαλοῦντα, ὁ τὰ στίγματα D τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέρων, ὁ μέγας διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας, ὁ μυρίους θανάτους καθ' ἑκάστην ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ὑπομένων, ὁ ἐν Κυρίῳ καυχώμενος καὶ ταῖς ἰδίαις ἀσθενείαις, ὁ τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ ἐν ἑαυτῷ βρύουσαν ἔχων, ὁ γλώσσαις λαλῶν πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν, ὁ ποτὲ διώκτης, νῦν δὲ διωκόμενος, ὁ ποτὲ ἁμαρτωλὸς, νῦν δὲ ἠλεημένος, ὁ ἕως τρίτου οὐρανοῦ ἁρπαγεὶς, καὶ πάλιν εἰς τὸν παράδεισον, ὁ τῶν ἀῤῥήτων ῥημάτων ἀκουστὴς,

3. τῆς om. m. 14. ἐθεάζετο m. 17. αὐτοὺς—Ἰησοῦ om. V. 18. ὅσαπερ LSm. 19. καὶ 1° om. LSm. 21. ἔτι om. LSm. 22. ΠΑΥΛΟΣ Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ om. VLS. 27. καὶ] + ἐν LSm. 28. βλύζουσαν m.

7. Acts vii. 60.

ὁ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων κεκριμένος δικαστὴς, ὁ μέγας κανονάρχης, καὶ ὑπερβαίνων τοὺς λοιποὺς διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας, Παῦλος, οὗ ὁ ἀσπασμὸς ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ, ὡς
300 A ἐν τάξει σημείου, ἡ χάρις ἐστὶν τοῦ Κυρίου. οὗτος καθόλου ἐν πάσαις ταῖς ἑαυτοῦ ἐπιστολαῖς, ὡς ἤδη γενόμενος ἐν τῇ δευτέρᾳ καταστάσει, γεγηθὼς καὶ πεποιθὼς διατελεῖ, **Συνήγειρεν, καὶ συνεκάθισεν,** φάσκων, **ἐν τοῖς ἐπουρανίοις,** καὶ, **Τῇ ἐλπίδι ἐσώθημεν,** καὶ ἄλλα μύρια, ἃ νῦν καταλέγειν οὐκ εὐχερές. ἐνίων δὲ μνημονεύσομεν, ἵνα μὴ τὸν λόγον μηκύνωμεν. λέγει τοίνυν ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτῃ Ἐπιστολῇ οὕτως, **Εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἐν Χριστῷ ἠλπικότες ἐσμὲν μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν.** ἀλλὰ τί, ὦ Παῦλε, μετὰ τὴν ἐνταῦθα ζωὴν, ποίαν ἄλλην ἐλπίζειν ὀφείλομεν; Ναὶ, φησὶν, ἔστιν τις κρείττων ζωὴ, ἰσχυρὰ καὶ οὐράνιος, μεθ' ὅρκου παρὰ Θεοῦ ἐπαγγελλομένη· φησὶν γὰρ, **Ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμενος ὁ Θεὸς**
B **ἐπιδεῖξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ, ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι Θεὸν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν, οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος, ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς, ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν, καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα·** καὶ πάλιν, **Γινώσκοντες ἔχειν ὑμᾶς κρείττονα ὕπαρξιν ἐν οὐρανοῖς καὶ μένουσαν·** καὶ πάλιν, **Διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες·** καὶ πάλιν, **Οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν·** καὶ πάλιν,
C **Παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου·** καὶ πάλιν, **Ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίας ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης·** καὶ πάλιν, **Ἀδελφοὶ, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι· ἓν δὲ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ὅσοι οὖν τέλειοι, τοῦτο φρονῶμεν·** καὶ πάλιν, **Ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ**

1. *κεκρυμμένος* L²m. 4. *ἡ* om. L¹Sm. 8. *μνημονεύσωμεν* V¹, *μνημονεύσαμεν* S. 9. *Κορινθίους*] + *τῇ* L¹S. 10. *ἐν Χριστῷ* om. LSm: post *ἐσμὲν* transp. m. 11. *ὦ* om. LSm. 12. *ἐλπίζειν ὀφείλομεν*] *ἐλπίζομεν* LSm. 17. *καταφεύγοντες* LS. 21. *ὑμᾶς*] *ἐν ἑαυτοῖς* m. *ἐν οὐρανοῖς* om. L. 25. *ἐπαγγελίαν* LSm. 26. *τὰ*] *τῶν* L². 27. *ἐπὶ* m.

6. Eph. ii. 6. 7. Rom. viii. 24. 10. 1 Cor. xv. 19. 14. Hebr. vi. 17—20. 21. Hebr. x. 34. 22. Hebr. xii. 28. 22. Hebr. xiii. 14. 24. 1 Cor. vii. 31. 24. 1 Tim. iv. 8. 26. Phil. iii. 13—15. 29. Phil. iii. 20, 21.

Σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα Κύριον Ἰησοῦν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ· *καὶ πάλιν*, Προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· *καὶ πάλιν*, Εἰ οὖν συνη- **D**
γέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος, τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· *καὶ πάλιν*, Τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ Κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας. ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον. ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπό- 301 **A**
μενοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις, εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτω πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα. ὥστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις· *καὶ πάλιν*, Οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες, ἐμφανίζουσιν ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσιν. καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευσαν, ἀφ' ἧς ἐξέβησαν, εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι· νῦν δὲ κρείττονος ὀρέγονται, τουτέστιν ἐπουρανίου. διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ Θεὸς, Θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν· ἡτοίμασεν γὰρ αὐτοῖς πόλιν· *καὶ πάλιν*, Ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός· *καὶ πάλιν*, Τῶν ἁγίων λειτουργὸς καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος καὶ οὐκ ἄνθρωπος. *ἀλλὰ καὶ ἐν* **B**
ταῖς Πράξεσιν ὅτε τῷ Φήστῳ καὶ τῷ Ἀγρίππᾳ ἐπὶ βήματος διελέγετο, ταῦτά φησιν, Περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ Ἰουδαίων, βασιλεῦ, τί ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ Θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; *καὶ πάλιν*, Ἕνεκα τούτων Ἰουδαῖοι συλλαβόμενοί με ἐν τῷ ἱερῷ, ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι. ἐπικουρίας οὖν τυγχάνων τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ἕστηκα, μαρτυρόμενος μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ, οὐδὲν ἐκτὸς λέγων ὧν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι καὶ Μωσῆς· εἰ παθητὸς ὁ Χριστὸς, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν, φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ τε λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσι. *καὶ εἰ θελήσομεν πάσας τὰς τοῦ Ἀποστόλου χρήσεις ἀναλέξασθαι περὶ τούτου, σχεδὸν τὰς ιδʹ αὐτοῦ Ἐπιστολὰς δι' ὅλου εὑρήσομεν περὶ τούτου λεγούσας, ὅτι ἐκ ταύτης τῆς καταστάσεως ἐπὶ τὴν μέλλουσαν ἐπειγόμεθα δραμεῖν, ὅθεν καὶ παραγγέλλει λέγων*, Σπουδάσωμεν

1. Ἰησοῦν] + *Χριστόν* m. 14. *ἐμνημόνευον* LSm. *ἐξῆλθον* m. 20. *ὅταν* LS. 21. *ὑπὸ*] + *τῶν* m. *βασιλεῦ* om. m. 23. *τούτων*] + *οἱ* LSm. *με*] *ὄντα* LS, om. m. 24. *τυχὼν* LSm. *παρὰ* m. *μαρτυρούμενος* LSm. 25. *οὐδένι* V. 27. *τε* om. m. 28. *τὰς χρήσεις τοῦ Ἀπ.* LSm.

3. Tit. ii. 13. 4. Col. iii. 1, 2. 6. 1 Thess. iv. 14—17. 13. Hebr. xi. 14—16. 17. Hebr. xi. 10. 18. Hebr. viii. 2. 21. Acts xxvi. 7, 8. 22. Acts xxvi. 21—23. 31. Hebr. iv. 11.

εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, κατάπαυσιν αὐτὴν εἰρηκὼς ὡς ἑτέρας μὴ οὔσης μετ' αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ βασιλείαν ἀσάλευτον, ἵνα εἴπῃ διαδοχὴν μὴ ἔχουσαν.

C

Παραγραφή.

Τί δεῖ λέγειν καὶ περὶ τούτου τοῦ σκεύους τῆς ἐκλογῆς, τῆς ἠχούσης μεγάλης σάλπιγγος νέας ἐν τοῖς ἔθνεσιν, τῆς συναγούσης τὰ ἔθνη καὶ τὸν Ἰσραὴλ εἰς μίαν Ἐκκλησίαν, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ πρώτη αὐτοῦ ἐκλογὴ ἐξ οὐρανῶν τοῦ Ἰησοῦ προσκαλεσαμένου ἐγένετο, καὶ μαθὼν οὐκ ἠπείθησεν τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ; οὗτος πάλιν ἁρπαγεὶς περιὼν ἐν τῇ νῦν καταστάσει ἕως τρίτου οὐρανοῦ, τῶν ἀγγέλων τὰς τάξεις ἐθεάσατο, τῶν ἀοράτων δυνάμεων τὴν λειτουργίαν κατώπτευσεν, τῶν Ἀρχῶν, καὶ τῶν Ἐξουσιῶν, καὶ Κυριοτήτων, καὶ πασῶν τῶν δυνάμεων τῶν κατωνομασμένων, ἐμβατεύσας καὶ κατοπτρισθεὶς τὴν διακονίαν ἐβόα Οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύ-
D ματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν. οὗτος καὶ τήν ποτε τάξιν τοῦ ἀντικειμένου, ὡς τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος ὑπῆρχεν, ἐξεῖπεν, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ τύφου ἐξ οὐρανῶν πτῶσιν ἀνήγγειλεν. οὗτος πάλιν βοᾷ, Οὐκ οἴδατε ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν; καὶ πάλιν, Οἱ ἄγγελοι τὸν κόσμον κρίνουσιν. οὗτός ἐστιν ὁ ἐν πάσαις ταῖς Ἐπιστολαῖς ἑαυτοῦ παραγγέλλων οὐράνια φρονεῖν καὶ οὐράνια ζητεῖν, καὶ σπεύδειν δραμεῖν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπείγεσθαι τῶν ἄνω τυγχάνειν. οὗτός ἐστιν ὁ τὴν πόλιν καὶ τὸ οἰκητήριον τῶν δικαίων
304 A ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων καὶ πάσης ὁμοῦ τῆς Ἐκκλησίας τὸν οὐρανὸν ἐξειπών. κεφαλὴν ὅλου τοῦ σώματος ὡς ἀνώτερον τὸν Δεσπότην Χριστὸν προσεῖπεν. ὑπεράνω γὰρ εἶπεν πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας, καὶ δυνάμεως, καὶ κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· καὶ, συντόμως εἰπεῖν, οὗτός ἐστιν ὁ τῶν οὐρανίων ταγμάτων καὶ τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλος μέγας καὶ ἐξηγητὴς καὶ θαυμαστὸς, τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης μόνων καταστάσεων μνημονεύων καὶ τῆς ἀθανασίας, καὶ ἀφθαρσίας τῆς παρεχομένης ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ τῆς ἀτρεπτότητος, καὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν

8. οὐρανοῦ LSm. 16. οὕτω LSm. 18. ἐβόα LSm. 19. πάλιν] + καὶ V[2(?)]. ἅγιοι Lm. 22. τυχεῖν LSm. 24. ὃς V[2]. 25. Χριστὸν] + κατὰ σάρκα LSm. προσειπών LSm. 29. θαυμαστὸς] αὐτὸς LSm. 30. μόνον καταστάσεως LSm. 31. καὶ ἀφθαρσίας—μέλλοντι om. LSm.

14. Hebr. i. 14. 18. 1 Cor. vi. 3. 19. 1 Cor. vi. 2.

τῶν ὑπερκοσμίων, ὧν τὴν δύναμιν λογίσασθαι οὐ δυνάμεθα. δόξα τῷ ταῦτα πάντα προετοιμάσαντι καὶ προμηνύσαντι, καὶ νῦν πληρώσαντι, καὶ πληροῦντι Θεῷ εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

Ἔτι.

Ῥωμαίων μὲν εὐθὺς ἐν προοιμίοις ὁ Παῦλος τὴν πίστιν **B** ἐπαινεῖ καταγγελλομένην ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, καὶ ὁμοπίστους ἀποκαλεῖ. Κορινθίους δὲ, ὡς πρώην φιλοσόφους τοῦ κόσμου τούτου ὄντας, μέμφεται, πιστεύσαντας μὲν ἤδη περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ἀνόνητον δὲ αὐτοῖς τοῦτο ἀποφαίνεται, μὴ καὶ τῆς ἡμετέρας ἀναστάσεως πιστευομένης παρ' αὐτῶν. δικαίως οὖν οἱ Ἀθηναῖοι σπερμολόγον αὐτὸν προσηγόρευον, ὡς ἀνορύττοντα τῆς δεισιδαιμονίας αὐτῶν ζιζάνια. Γαλάτας ἀνοήτους ἀποκαλεῖ, καὶ δίκην ἀψύχων εὐχερῶς μετατιθεμένων, ὡς μετὰ τὸ βάπτισμα ἀπατηθέντας καὶ περιτμηθέντας. Ἐφεσίοις πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ ἐξαγγέλλει καὶ σχεδὸν ἐκεῖσε θηριομαχήσας παρατίθεται αὐτοῖς προφητεύων καὶ λέγων μετὰ ταῦτα τινὰς πρὸς αὐτοὺς ὡς **C** λύκους εἰσερχομένους καὶ διασπῶντας αὐτοὺς, μεθ' ὧν ἔφη, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀνίστασθαί τινας ὁμοίως τοῖς λύκοις διασπῶντας τὴν Ἐκκλησίαν. Φιλιππησίους πάνυ θαυμάζει ἐπαινῶν ὡς μόνους πολλὴν φροντίδα καὶ ἀγάπην τιθεμένους πρὸς αὐτὸν ἔν τε τοῖς δεσμοῖς αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ, καὶ πολλάκις αὐτῷ πέμψαντας τὰ πρὸς τὴν χρείαν. Κολασσαεῖς δὲ πάλιν καὶ αὐτοὺς ἐπαινεῖ ἐν τῇ πίστει, εἴ γε ἐπιμένουσι, καὶ ἀγάπην ἔχοντας εἰς πάντας τοὺς ἁγίους. Θεσσαλονικέας φιλαδέλφους λέγει, καὶ διωκομένους καὶ πάσχοντας ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, ὥσπερ καὶ τοὺς Ἑβραίους πιστοὺς, καὶ ἐπιστηρίζει αὐτοὺς ὥσπερ καὶ τοὺς Κορινθίους περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν, ἅμα καὶ περὶ τῆς δευτέρας τοῦ Κυρίου παρουσίας. Ἑβραίοις ὡς Ἑβραῖος καὶ ὡς εἷς ἐξ αὐτῶν κοινοποιούμενος τὰ **D** αὐτῶν, ἁγίους ἀδελφοὺς, καὶ κλητοὺς καὶ μετόχους τῶν οὐρανίων γεγονότας ὀνομάζει, καὶ διωκομένους καὶ πάσχοντας ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, πλὴν, φησὶν, **ἐάνπερ τὴν ἀρχὴν μέχρι τέλους βεβαίαν κατασχῶμεν**, καὶ ἀσφαλίζεται, μὴ τῷ φόβῳ τοῦ διωγμοῦ ἐκλυθῆναι καὶ παλινδρομῆσαι πρὸς τοὺς ἀπίστους. Τιμοθέῳ πάλιν ἐν Ἐφέσῳ

2. *πάντα* om. LSm. 4. *ἔτι*] *παραγραφή* L[1]S, *παραγραφὴ ἑτέρα* L[2]m. 9. *τοῦ*] + *Δεσπότου* LSm. *τοῦτον* m. *ἀποφαίνονται* m. 12. *αὐτῶν*] + *τὰ* LSm. 13. *μετατιθεμένους* LSm. *ὡς*] *καὶ* LSm. 17. *ἐρχομένους* LSm.

31. Hebr. iii. 14.

*παραγγέλλει γράφων ἀσφαλίζεσθαι τοὺς ἑτεροδιδασκάλους, καὶ
μὴ προσέχειν τοῖς αὐτῶν μύθοις, καὶ στηρίζει ἐν τοῖς δόγμασιν,
καὶ κανόνας παραδίδωσιν ἐκκλησιαστικούς,* **Ἵνα γνῷς,** *φησὶν,* **πῶς
δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι.** *λέγει δὲ καί τινας αἱρέσεις ἀναδεικνυ-*
305 A *μένας ἐπ' ἐσχάτου, καὶ ἀποστρεφομένας τὴν ἀλήθειαν. καὶ
προλέγει, ὅτι οὐ προκόψουσιν ἐπὶ τὸ κρεῖττον, ἀλλὰ φανεροὶ
γενήσονται, καὶ ἡ ἄνοια αὐτῶν εὔδηλος ἔσται πᾶσιν.* Τίτῳ *πάλιν
καὶ αὐτῷ ἐν τῇ* Κρήτῃ *κανόνας ἐκκλησιαστικοὺς παραδίδωσιν, καὶ
στηρίζει ἐν τοῖς δόγμασιν, καὶ ἐπιτιμήσει κέχρηται πρὸς τοὺς*
Κρῆτας, *ὡς ψεύστας, καὶ κούφους, καὶ δολίους καὶ ὑπὸ τῶν ἐκ
περιτομῆς πλανωμένους.* Φιλήμονι *μαρτυρεῖ πολλὴν πίστιν,
εὐσεβείας καὶ ἀγάπην ἔχοντι πρὸς τοὺς ἁγίους, οὗ τὸν δοῦλον*
Ὀνήσιμον, *ἄχρηστον ὄντα, μετέβαλεν, καὶ εὐσεβῆ πεποίηκεν, καὶ
τὸν αὐτοῦ δεσπότην ὁ μέγας* Ἀπόστολος *παρακαλεῖ δέξασθαι,
μηκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὡς ἀδελφόν. ἐν πάσαις δὲ ταῖς ἐπιστολαῖς*
B *αὐτοῦ εἰς τὸ τῶν οὐρανῶν οἰκητήριον πάντας προτρέπεται διὰ
πίστεως ὀρθῆς καὶ βίου καλοῦ εἰσελθεῖν, καὶ μὴ ἀποτυχεῖν τῶν
ἀποκειμένων τοῖς δικαίοις ἀγαθῶν· μεθ' ὧν καὶ ἡμᾶς ἀναξίους
ὄντας ἀξίωσον, ὁ τὴν εὔσπλαγχνον ἔχων ἀγαθότητα,* Κύριε *ὁ*
Θεὸς, *τῶν ὅλων ποιητά. ἀμήν.*

ἜΤΙ. *τοῖς* Ἑβραίοις *ὁ* Παῦλος Ἑβραϊστὶ *γεγράφηκεν ὡς*
Ἑβραῖος· *μετεφράσθη δὲ εἰς τὴν* Ἑλληνίδα *γλῶτταν, ὥς φασιν,
ὑπὸ* Λουκᾶ, *ἢ ὑπὸ* Κλήμεντος, *ὁμοίως καὶ τὸ κατὰ* Ματθαῖον
Εὐαγγέλιον.

Ἐπὶ *τὸ κείμενον ἀναδράμωμεν.*

Σκοπῆσαι *λοιπὸν δεῖ, ὦ θεοφιλέστατε, τὴν συμφωνίαν τοῦ
κοσμογράφου* Μωσέως, *καὶ πάντων τῶν προφητῶν, καὶ τῶν
εὐαγγελιστῶν, καὶ ἀποστόλων, πῶς πάντες συμφώνως δύο κατα-*
C *στάσεις διηγοῦνται τὸν* Θεὸν *πεποιηκέναι τὸν σύμπαντα κόσμον.
διὰ τοῦτο ἀρξάμενος ὁ* Θεὸς *τὴν κτίσιν ποιῆσαι, τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ
τὸ στερέωμα πεποίηκεν, καὶ συνέδησεν τῷ πρώτῳ οὐρανῷ, κατὰ*

2. *στηρίζειν* LSm. 3. *ὡς* m. 6. *φανεραὶ* m. 7. *ἔκδηλος* LSm.
9. *ἐπιστηρίζει* LSm. 12. *εὐσέβειαν* m. 20. Θεὸς] + ὁ LSm. *ποιητής* LSm.
21. ἜΤΙ om. V. 22. *μετεστράφη* m. 23. *ὡς ὁμοίως* LSm. 25. Sic V et S in
marg. (*προκείμενον* S[2]). *Λοιπὸν τὸ κείμενον* S in textu. Τὸ *κείμενον* Lm. 26. *λοιπὸν*
om. LSm. 28. *ὡς* LSm. 30. *τοῦτο*] + *γὰρ* LSm.

3. 1 Tim. iii. 15.

τὸ μέσον τοῦ ὕψους τοῦ ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τοῦ οὐρανοῦ διελὼν τὸν ἕνα χῶρον εἰς χώρους δύο· καὶ τὸν ἕνα τὸν κατώτερον τοῦτον τὸν κόσμον ἔταξεν εἶναι· τὸν δὲ ἀνώτερον τὸν μέλλοντα κόσμον ἡτοίμασεν ἐξ ἀρχῆς κατὰ τὸν ἄνωθεν αὐτοῦ σκοπόν. οὐ γὰρ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ τῇ προσκαίρῳ ἐστὶν ἡ ἡμετέρα ἐλπὶς, ἀλλ' ἐν τῇ μελλούσῃ ἀτελευτήτῳ, ἐν ᾗ υἱοθεσία, καὶ ἀπολύτρωσις, καὶ ἀτρεπτότης, καὶ δικαιοσύνη, καὶ ἁγιασμὸς, καὶ μακαριότης ὑπάρχει, καὶ τελεία γνῶσις, καὶ πᾶν ὁτιοῦν καλὸν ἡμῖν ἀπόκειται λαμβάνειν παρὰ τοῦ Θεοῦ, πεπειραμένοι ἀπ' ἐντεῦθεν καλῶν καὶ κακῶν, ἵν' εἰδείημεν τῶν παρεχομένων ἡμῖν ἀγαθῶν τὴν δύναμιν, καθὼς D ἐνδέχεται, τρόπον τινὰ υἱοὶ Θεοῦ γενόμενοι, καὶ δοξαζόμενοι δόξῃ καὶ χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ. διὰ τοῦτο καὶ ἐνταῦθα οἱ πιστοὶ συμβολικῶς τῶν μυστηρίων μεταλαμβάνοντες τοῦ σώματος τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ μετὰ τὸ βάπτισμα, ἵνα μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν προσέχοντες τῷ Δεσπότῃ Χριστῷ μεταλαμβάνωμεν τῆς αὐτοῦ δόξης ἐφελκόμενοι δόξαν ἀπὸ τῆς αὐτοῦ δόξης. διὰ τοῦτο καὶ μετάληψις λέγεται, καθὰ καὶ ἐν τῷ Ἀποστόλῳ γέγραπται οὕτως, Ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος, ἵνα εἴπῃ Ἡνίκα ὁ Κύριος παραγίνεται, πάντες οἱ πιστοὶ 308 A φανερώτατα ἄνευ καλύμματος, τὴν δόξαν Κυρίου ὡς ἐν ἐσόπτρῳ κατοπτριζόμεθα, καὶ τὴν αὐτὴν εἰκόνα, ἣν ὁ Κύριος ἔχει, μεταμορφούμεθα ἀπὸ τῆς αὐτοῦ δόξης εἰς ἡμετέραν δόξαν μεταλαμβάνοντες. τοῦτο γὰρ σημαίνει καὶ ἡ μετάληψις τῶν μυστηρίων, τὸ μεταλαβεῖν τοῦ δεδοξασμένου αὐτοῦ σώματος, ὥσπερ ἐν ἐσόπτρῳ κατοπτριζόμενοι καὶ μεταλαμβάνοντες τῆς δόξης αὐτοῦ. Ἐκ γὰρ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες μεταλαμβάνομεν, χορηγοῦντος αὐτοῦ καὶ μὴ μειομένου. τὸ δὲ, Καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος, τοῦτο βούλεται λέγειν, ὅτι Καθάπερ ὁ Μωσῆς ἔλαβεν παρὰ Κυρίου, ἡμεῖς δὲ διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου λαμβάνομεν.

Παραγραφή.

Ὥσπερ ἐνταῦθα γεννώμενοι ἐκ τοῦ γάλακτος σιτιζόμεθα τῶν ἡμετέρων γονέων, τουτέστιν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν καὶ τῶν αἱμάτων

1. τὸ om. LSm. διελὼν] δῆλον V. 6. μελλούσῃ] + τῇ LSm. 8. γνῶσις] + καὶ δόξα LSm. 10. παραγενομένων m. 11. γιγνόμενοι LSm. 12. ἀνεκλαλήτοις m. 13. μεταλαμβάνομεν LSm. 14. ἐκ νεκρῶν om. LSm. 15. μεταλάβωμεν LSm. 21. δόξαν] + τοῦ m. 22. κατοπτρισόμεθα m. καὶ] + εἰς m. 25. τοῦ LSm. 26. ἐκ γὰρ—αὐτοῦ om. V. 29. ὁ om. LSm. δὲ om. LSm.

18. 2 Cor. iii. 18. 26. John i. 16.

B πρὸς ζωὴν συνιστάμενοι, οὕτως προσετάχθημεν σιτίζεσθαι μυστικώτερον τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, ἐπειδήπερ καὶ Πατὴρ ἡμῶν ἐστιν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, καθὰ τῇ Γραφῇ δοκεῖ, παρ' αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ τὸ εἶναι λαμβάνοντες καὶ τὸ πῶς εἶναι ἀναγεννώμενοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. ἐνταῦθα γέννησις σαρκικὴ καὶ γάλακτος τροφὴ καταλλήλως εἰς ζωὴν συνιστῶσα τὸν γεννώμενον ἐν τοῖς μυστηρίοις, τύπος ἀναγεννήσεως δι' ὕδατος καὶ πνεύματος, καὶ μυστικὴ τροφὴ σώματος καὶ αἵματος Χριστοῦ εἰς ζωὴν αἰώνιον προτρεπομένη καὶ ἐφελκομένη τὸν πιστεύοντα καὶ μεταλαμβάνοντα, ἐν τῷ μέλλοντι ἀνάστασις ἀπὸ νεκρῶν, ὡς ἀπὸ γαστρὸς ἐκ τῶν τάφων ἀνιστάμενοι καὶ ἀναγεννώμενοι καὶ ἀναπλαττόμενοι, καὶ κυρίως μετάληψις τοῦ δεδοξασμένου, ἀθανά- **C** του, καὶ ἀφθάρτου, καὶ ἀτρέπτου σώματος καὶ ψυχῆς Χριστοῦ. δόξα τῷ κτίστῃ, καὶ ἀνακαινιστῇ τοῦ παντὸς Θεῷ εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

Ἐπὶ τὸ προκείμενον πάλιν ἀναδράμωμεν.

Εἴωθεν δὲ ἡ θεία Γραφὴ τὴν δημιουργίαν ὡς ἀπὸ τοῦ Πατρὸς λέγειν γεγενῆσθαι, τὴν δὲ ἐνανθρώπησιν, ὡς ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ, τὴν δὲ ἀναγέννησιν τὴν ἀπὸ τῶν νεκρῶν, ὡς ἀπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου. οὐχ ὅτι ὁ Πατὴρ τόδε μόνον ποιεῖ, ἢ ὁ Υἱὸς τόδε, ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τόδε, ἀλλὰ καθόλου ἡ ἁγία Τριὰς καὶ τὴν δημιουργίαν, καὶ τὴν ἐνανθρώπησιν, καὶ τὴν ἀνάστασιν ἐργάζεται. ἀλλὰ καθὼς εἴρηται, εἴωθεν ἡ θεία Γραφὴ, πρὸς τὸ παραστῆσαι **D** τὸν ἕνα Θεὸν ἐν τρισὶν εἶναι ὑποστάσεσιν, οὕτως διαστέλλειν, τῷ μὲν Πατρὶ ὡς αἰτίῳ, τὴν αἰτίαν τοῦ εἶναι τὸν κόσμον, τῷ δὲ Υἱῷ ὡς γεννήματι, τὴν τῆς ἐνανθρωπήσεως αἰτίαν, ὡς ἀξίαν υἱοθεσίας ἐχούσης, καὶ πηγῆς γνώσεως οὔσης· τῷ δὲ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, ὡς ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευομένῳ, ζωοποιοῦ καὶ ἁγιαστικῆς αὐτοῦ δυνάμεως οὔσης, τὴν ἀναγέννησιν, καὶ τὴν ἀπολύτρωσιν, καὶ τὸν ἁγιασμὸν τῆς μελλούσης καταστάσεως. ὥσπερ γὰρ ὁ ἥλιος ἔχει ἐν ἑαυτῷ φωτιστικήν τε δύναμιν καὶ θερμαντικὴν, καὶ χωρὶς αὐτῶν οὐ δύναται θεωρεῖσθαι, οὕτως καὶ ὁ Πατὴρ τὰς δύο δυνάμεις ἐξ ἑαυτοῦ ἔχει, ἐκτὸς αὐτῶν μὴ δυνάμενος θεωρεῖσθαι, τόν τε Υἱὸν,

4. τὸ εἶναι] δόξαν m. 5. ἀρχικὴ m. 16. ἐπὶ—ἀναδράμωμεν] τὸ κείμενον LSm. 18. γενέσθαι m. 23. ἀλλὰ καθὼς] καθάπερ γὰρ LSm. 25. τὴν αἰτίαν om. V. 26. υἱοθεσίαν L^{2}Sm. 27. πηγὴν $V^{1}L^{1}S$. πνεύματι om. S^{1}. 28. ἐκπορευομένου L^{1}.

καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· καὶ ὥσπερ ὁ ἥλιος σῶμα μὲν πύρινόν ἐστιν, ἑτέρα δὲ αὐτοῦ ἐνέργειά ἐστιν ἡ φωτιστική, καὶ ἑτέρα ἡ 309 **A** *θερμαντική, καὶ οὔτε ἡ θερμαντικὴ φωτιστική ἐστιν, οὔτε ἡ φωτιστικὴ θερμαντική, ἐν ἀλλήλοις δέ εἰσιν ἀχωρίστως ὅ τε ἥλιος καὶ αἱ τούτου δυνάμεις, οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, εἷς ἐστιν Θεὸς ὁ Πατήρ, μετὰ τῶν δύο ἑαυτοῦ δυνάμεων, ἀχωρίστως ἐν ἀλλήλοις ὄντες, καὶ ἰδιοϋποστάτως θεωρούμενοι νῷ. ἐνταῦθα γὰρ ἀσώματον κυρίως ὁ Θεός, τὸ δὲ ὑπόδειγμα ἀμυδρὸν, ὡς ὑπόδειγμα. ἔστι δὲ καὶ ἀπὸ τῆς ψυχῆς τῆς ἡμετέρας παράδειγμα λαβεῖν. ὥσπερ γὰρ ἡ ψυχὴ ἔχει ἐν ἑαυτῇ ἐνδιάθετον λόγον καὶ νοῦν, καὶ ἕτερόν ἐστι τὸ λογικὸν, καὶ ἕτερον τὸ νοερὸν, καὶ πρόεισιν ὁ λόγος ἐκ τῆς ψυχῆς ἀχωρίστως, μὴ τεμνόμενος ἐξ αὐτῆς, ὁμοίως καὶ ὁ νοῦς, ἀλλ' ἐν αὐτῇ, καὶ ἐξ αὐτῆς, καὶ σὺν αὐτῇ εἰσιν, οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ.* **B**

Ὅθεν καὶ Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστής, τούτῳ τῷ παραδείγματι χρησάμενος, λόγον ἐκάλεσεν τὸν Υἱὸν, ὡς ἐκ τοῦ Πατρὸς προϊόντα, καὶ σὺν τῷ Πατρὶ ὄντα, καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας ὄντα· ὁ δὲ ἀπόστολος Παῦλος σωματικώτερον, ἀπαύγασμα αὐτὸν ἐκάλεσεν, τῷ παραδείγματι τοῦ ἡλίου χρησάμενος. ἡ δὲ παλαιὰ Γραφή, **Ποιήσωμεν ἄνθρωπον**, *λέγει,* **κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ καθ' ὁμοίωσιν·** *τὸ μὲν,* **Ποιήσωμεν,** *καὶ τὸ,* **ἡμετέραν,** *πληθυντικῶς ἐξεφώνησε· τὸ δέ,* **κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν,** *οὐ τὸ αὐτὸ λέγει, ἀλλ' ἕτερόν ἐστι τὸ,* **κατ' εἰκόνα,** *καὶ ἕτερον τὸ,* **καθ' ὁμοίωσιν.** *καὶ τὸ μὲν,* **κατ' εἰκόνα,** *ταύτην ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἄνθρωπος καὶ μόνος, ὡς πάντα ἔχων ἐν ἑαυτῷ ὁρατά* **C** *τε καὶ ἀόρατα, νοητὰ καὶ αἰσθητὰ, λογικὰ καὶ ἄλογα, ἀθάνατα καὶ θνητὰ, ἄφθαρτα καὶ φθαρτὰ, δεικνύει ἕνα τινὰ δημιουργὸν πάντων τῶν ὄντων εἶναι τὸν Θεόν· καὶ κατὰ τοῦτο εἰκών ἐστι τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸ γνωρίζειν αὐτὸν ἕνα τοῦ παντὸς εἶναι δημιουργὸν, καθὰ καὶ ὁ Ἀπόστολος βοᾷ,* **Ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν καὶ δόξα Θεοῦ ὑπάρχων,** *διαῤῥήδην τὸν ἄνθρωπον εἰς δόξαν Θεοῦ γεγενῆσθαι φήσας, καὶ κατὰ τοῦτο εἰκόνα καλέσας, ὡς μόνος ὁ ἄνθρωπος δυνάμενος γνωρίσαι ἕνα εἶναι τοῦ παντὸς τὸν Θεὸν δημιουργὸν, τὸν ἐξ ἁπασῶν τῶν φύσεων ἕνα ζῶον τὸν ἄνθρωπον*

2. *καὶ ἑτέρα*] *ἑτέρα δὲ* LSm. 8. *ἀσώματος* m. 11. *αὐτῇ* V. 12. *προίεισι* V[1], *προεἰεισιν* V[2]. 24. *καὶ* 1° om. m. 25. *ὅτι*] + *ὁ* LSm. 26. *νοητὰ*] + *τε* LSm. *λογικὰ—θνητὰ* om. Lm. 27. *φθαρτά τε καὶ ἄφθαρτα* L (om. *τε*) Sm. *δείκνυσιν* LSm. *τινὰ*] + *εἶναι* LSm. 28. *εἶναι* om. L[2]m. 31. *δόξα*] + *τοῦ* m.

21. Gen. i. 26. 30. 1 Cor. xi. 7.

κατασκευάσαντα· τὸ δὲ, **καθ' ὁμοίωσιν,** *ταύτην ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτιπερ ὁ Ἀδὰμ πατὴρ ἐγένετο καὶ οὐχ υἱὸς, προβάλλων ἐκ τῆς* D *ἑαυτοῦ οὐσίας, ἐκπορευτικῶς μὲν τὴν Εὔαν, μήτε υἱὸν προσαγορευομένην, μήτε ἀδελφὴν, καὶ γεννητικῶς τὸν ἴδιον υἱὸν Σὴθ πάλιν ἐκ τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας, τὸν μὲν γεννητικῶς προβάλλων, τὴν δὲ ἐκπορευτικῶς, ἑτέρως καὶ ἑτέρως προβαλλόμενος ἐκ τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας τοὺς δύο. ἀλλὰ τοῦ μὲν Ἀδὰμ ὡς ἀρχὴν ἐσχηκότος, καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ ἀρχὴν ἔχουσιν· τοῦ δὲ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὡς ἀνάρχου, καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ ἀνάρχως προῆλθον συνόντες αὐτῷ ἀϊδίως, ὥσπερ τὸ ἀπαύγασμα, καὶ ἡ θερμὴ τῷ ἡλίῳ, καὶ ὥσπερ ὁ λόγος καὶ ὁ νοῦς τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ, κατὰ τὰ τῆς θείας Γραφῆς παραδείγματα. ἐχρήσαντο δὲ καί τινες Πατέρες παραδείγμασι σωματικωτέροις ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, οἱ μὲν ὡς ἐπὶ ἀενάου πηγῆς καὶ ἐξ αὐτῆς δύο* 12 A *ποταμοὺς προχεομένης, οἱ δὲ δένδρῳ, ὡς ῥίζῃ, καὶ κλάδῳ, καὶ καρπῷ. πάντες δὲ εἴτε Ἀπόστολοι, εἴτε Πατέρες, ὡς ἄνθρωποι, σωματικώτερον ἐκ τοῦ Πνεύματος ἐμπνευσθέντες, ἐξεῖπον, ὡς ἐν παραδείγμασι, λειπόμενα μέντοι πάνυ τῆς θείας οὐσίας· ἐν τῇ δὲ μελλούσῃ καταστάσει ὡς πνευματικοὶ ἀνιστάμενοι πάλιν, ἀκριβέστερον γνωσόμεθα περὶ Θεοῦ.*

Οὕτως οὖν ἐνταῦθα τὰς ὑποστάσεις παραστῆσαι βουλομένη ἡ θεία Γραφὴ, κέχρηται πολλάκις τῷ ἰδιώματι τούτῳ, ὡς ἀπὸ Πατρὸς λέγουσα τὴν δημιουργίαν, καὶ τοῦ Υἱοῦ τὴν ἐνανθρώπησιν, καὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου τὴν ἀνάστασιν. ἀλλ' οὖν γε τὰ πάντα ἡ ἁγία Τριὰς κατεργάζεται. καὶ ὁ μακάριος δὲ Μωσῆς εἰπὼν ὡς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ **Ποιήσωμεν ἄνθρωπον·** *καὶ πληθυντικὴ* B *μέν ἐστιν ἡ φωνὴ, δυναμένη δὲ καὶ ἐπὶ δύο μόνων νοεῖσθαι. ἐπειδὴ οὖν ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεὸς ἐδοκίμασεν μὴ παραδοῦναι ἡμῖν τὴν τῆς ἁγίας Τριάδος ὁμολογίαν, ἵνα μὴ ὡς σώματα σωματικώτερον αὐτὰ νοήσωμεν, καὶ ὑποπτεύσωμεν τρεῖς εἶναι θεοὺς, ἐπὶ τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν, τότε αἰνιγματωδῶς πληθυντικὴν φωνὴν ἐξεφώνησεν, δυναμένην δὲ καὶ ἐπὶ δύο μόνων νοεῖσθαι. μετὰ δὲ χρόνον πάλιν ἔτι πληθυντικωτέραν φωνὴν ἀποφαίνεται λέγων,* **Δεῦτε, κατα-**

5. *αὐτοῦ* LSm. *τὸν μὲν—οὐσίας* om. V. *προβαλων* V. 6. *ἑτέρωι καὶ ἑτέρωι* L¹S. *αὐτοῦ* m. 11. *τὰ* om. V. 12. *παραδείγματι* Lm. *σωματικώτερον* LSm. 13. *ἐπὶ*] *ἀπὸ* LSm. 14. *προχεομένους* LSm. 15. *Ἀπόστολοι, εἴτε* om. m. 17. *τῇ μελλούσῃ δὲ* V². 21. *ἀπὸ*] + *τοῦ* LSm. 24. *ὁ δὲ μακάριος* (om. *καὶ*) LSm. 25. *εἶπεν* LSm. *τὸ* om. LSm.

32. Gen. xi. 7.

βάντες συγχέωμεν αὐτῶν τὰς γλώσσας· τὸ δὲ δεῦτε οὐκ ἔτι ἐπὶ δύο μόνων δύναται νοεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τριῶν καὶ πλειόνων. πάλιν οὖν μετὰ πολλὰ πάνυ ἔτη, ἵνα μὴ εἰς πλῆθος ἐξενεχθῶμεν, ἔστησεν τὴν φωνὴν πάλιν αἰνιγματωδῶς ἐπὶ τῆς Τριάδος διὰ Ἡσαΐου, τριχῶς λέγων τὸ, **Ἅγιος**, συνάπτων δὲ εἰς ἕνα Θεὸν, καὶ λέγων, **Κύριος Σαβαὼθ, πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ,** καὶ τῶν τριῶν ὑπο- **C** στάσεων δηλώσας τὸν ἀριθμὸν, καὶ τῆς θεότητος τὸ μοναδικόν. ἐπὶ δὲ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ κατὰ σάρκα φανερῶς ἐδίδαξεν λέγων, **Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος,** ἓν ὄνομα μὲν εἰπὼν, εἰς τρεῖς δὲ ὑποστάσεις διελών. καὶ ἐπειδήπερ ἤμελλεν ταῦτα φανερῶς κηρύττειν διὰ τῆς τοῦ δούλου μορφῆς προμηνύων, ἐπὶ τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου τὴν πληθυντικὴν φωνὴν πρῶτος ἐξεφώνησε τὸ, **Ποιήσωμεν ἄνθρωπον.** ἡνίκα τοίνυν παραγίνεται ἐξ οὐρανοῦ ὁ Κύριος, τοὺς μὲν πιστοὺς καὶ δικαίους καὶ ἀξίους μεθ' ἑαυτοῦ εἰσφέρει εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπους τε καὶ ἀγγέλους· τοὺς δὲ λοιποὺς, τοὺς μὲν ἔξωθεν τοῦ στερεώματος ἐᾷ· τοὺς δὲ κάτω περὶ **D** τὴν γῆν, καθάπερ καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ λέγει ἐν τῇ συντελείᾳ οὕτως, **Τότε ἔσονται δύο ἐν τῷ ἀγρῷ, εἷς παραλαμβάνεται, καὶ εἷς ἀφίεται, καὶ δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλῳ, μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται,** ἵνα εἴπῃ, τοὺς ἐν τῷ ἀγρῷ πάντας τοὺς ὄντας ἐν τῷ κόσμῳ εἴτε πλουσίους, εἴτε καὶ μέσους, δηλονότι ἐν οἱᾳδηποτοῦν τάξει εὑρέθη τις ἄξιος, παραλαμβάνεται ἐν τῷ οὐρανῷ, ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἄξιος, ἀφίεται ἐν τῇ γῇ. εἶτα καὶ τοὺς ἐν τῷ μύλῳ, τοὺς δούλους λέγει, ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν δούλων ἐὰν εὑρεθῶσιν ἄξιοι, παραλαμβάνονται ἐν τῷ οὐρανῷ, εἰ δὲ ἀνάξιοι ἀφίενται ἐν τῇ γῇ. τὸ δὲ ἀῤῥενικῶς ἐπὶ τῶν πρώτων εἰπὼν, καὶ τὸ θηλυκῶς ἐπὶ τῶν δευτέρων, ἐσήμανεν τὴν διαφορὰν **313 A** τοῦ γένους, εἴτε ἄῤῥενες εὑρεθήσονται, εἴτε θήλειαι, εἴς τε τοὺς δικαίους εἴς τε τοὺς ἁμαρτωλούς.

Καὶ ὁ ἀπόστολος δὲ Παῦλος σημαίνει ἐν τῇ πρὸς Θεσσαλονικεῖς δευτέρᾳ Ἐπιστολῇ λέγων οὕτως, **Ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ Κυρίου**

1. *τὸ δὲ δεῦτε* om. Sm. *δεῦτε*] + *καταβάντες συγχέωμεν αὐτῶν τὰς γλώσσας* L. 2. *καὶ* 1° om. LSm. 13. *πρώτως* m. 16. *ἀγγέλους τε καὶ ἀνθρώπους* LSm. 19. *ὁ εἷς* (bis) m. *καὶ* 2° om. m. 20. *μύλωνι* m. 21. *πλουσίους*] + *εἴτε πτωχούς* m. 22. *καὶ* om. S[1]. *εὕρηται* m. 26. *εἰ*] *οἱ* LSm. 28. *εἴς τε...εἴς τε*] *εἴτε...εἴτε* m. 31. *δευτέρας Ἐπιστολῆς* V[1].

6. Is. vi. 3. 9. Matt. xxviii. 19. 14. Gen. i. 20. 19. Matt. xxiv. 40. 31. 2 Thess. i. 7—10.

Ἰησοῦ ἀπ' οὐρανοῦ μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν πυρὶ φλογὸς διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσιν Θεὸν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσιν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ, οἵτινες δίκην τίσουσιν ὀλέθριον ἀπὸ προσώπου Κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις **B** **αὐτοῦ, καὶ θαυμασθῆναι ἐν πᾶσιν τοῖς πιστεύσασιν,** *δι' ὅλων λέγων καὶ αὐτὸς ὅτι τοῖς πιστοῖς ἁγίοις μεγάλαι καὶ ἀνεκλάλητοι δόξαι ἀπόκεινται, τοῖς δὲ ἀπίστοις, δίκη ὀλέθριος, τουτέστιν, ἀνάλογος τιμωρία τῆς καταστάσεως ἐκείνης. ἐν ὀλέθρῳ γὰρ καὶ ἐσχάτῃ τιμωρίᾳ καὶ μεταμελείᾳ πολλῇ εὑρίσκεται πᾶς ὃς οὐκ ἀπολαύει τῶν ἁγίων καὶ τῶν δοξῶν καὶ τῆς μακαριότητος τῆς ἀποκειμένης τοῖς δικαίοις. ὀφείλει τοίνυν πᾶς Χριστιανὸς δουλαγωγῆσαι ἑαυτὸν καὶ ὑποτάξαι ἀπεντεῦθεν τῷ Θεῷ, καὶ πιστεύειν πάσῃ τῇ θείᾳ Γραφῇ, Παλαιᾷ τε καὶ Καινῇ Διαθήκῃ, καὶ φύλαξ εἶναι δογμάτων ἀκριβὴς, καὶ βίον εὐθῆ κατάλληλον τῇ πίστει κατορθοῦν· ἀπωθεῖσθαι δὲ τὰ ἐνάντια καθὰ καὶ μέλλοντες προσιέναι τῷ βαπτίσματι ὡμολογήσαμεν καὶ ἀποτάσσεσθαι πάσῃ Σατανικῇ αἱρετικῇ τε καὶ* **C** *Ἑλληνικῇ πλάνῃ, καὶ ἀπιστίᾳ, καὶ ματαιότητι, καὶ ἐλπίδι ἀνελπίστῳ. τὰ μέγιστα γὰρ βλαβήσονται ἐκείνοις ἐμμένοντες, ἀφορμὴν τῆς ἰδίας αὐτῶν πλάνης ὡς μάθημα θεῖον τὰς ἐκλείψεις ψηφίζοντες καὶ προλέγοντες, περαιτέρω τούτου ἐλπίδα μὴ κεκτημένοι, ἀλλὰ πλανῶντες καὶ πλανώμενοι, εἴπου γε καί τις ἀποσυληθεὶς ἱμάτιον ἢ ἕτερόν τι, ὡς προφήταις τούτοις προσιὼν, ἤκουσεν παρ' αὐτῶν εἰ ἐπέτυχεν ψευσαμένοις ἀλήθειαν, εἰ δὲ μὴ, οὐδὲ τοῦτο. τοιαῦται τῶν ματαιοφρόνων τῶν τὸ σφαιρικὸν σχῆμα τῷ οὐρανῷ δωρουμένων αἱ ἐλπίδες· οὐ δύνανται δὲ περαιτέρω τούτων τι ἐλπίζειν, οὔτε ἀνάστασιν, οὔτε βασιλείαν οὐρανῶν, οὔτε κρείττονα κατάστασιν, ἐπείπερ ἐξεῶσιν τὴν σφαῖραν, καὶ αὐτὴν ἣν ἔχουσιν ἐλπίδα ἀπόλλυσιν. γένοιτο δὲ ἡμᾶς, ὦ τιμία κεφαλὴ, ἐν τῇ* **D** *ἀποκαλύψει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εὐχαῖς πάντων τῶν ἁγίων πατριαρχῶν, προφητῶν, ἀποστόλων, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, διδασκάλων, συναριθμίους τοῖς ἐκ δεξιῶν γενέσθαι, καὶ μετ' αὐτῶν ἀκοῦσαι τὴν ἐξαίρετον καὶ μακαρίαν ἐκείνην φωνὴν τὴν λέγουσαν,* **Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασ-**

1. Ἰησοῦ] + Χριστοῦ LSm. 3. *ὄλεθρον αἰώνιον* m. *προσώπου*] + *τοῦ* m. 5. *δι' ὅλων λέγων*] *δηλῶν* LSm. 14. *εὐθῆ*] *ἔχειν* L²m. *κατορθοῦν* om. V¹LSm. 15. *τὰ ἐνάντια* om. V¹LSm. 16. *αἱρετικῇ* om. LSm. 18. *ἀφορμὴν—πλάνης* om. LSm. 22. *εἰ*] *ἢ* LSm. 23. *ψευσαμένων* LSm. 28. *ἀπολλύουσι* L²m. 29. *εὐχαῖς*] + *τῆς δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ* LSm. 31. *τοῖς*] *τῆς* V. 32. *τὴν* 2° om. LSm. 33. Matt. xxv. 34.

μένην ὑμῖν βασιλείαν[1] ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. *αὐτῷ ἡ δόξα σὺν Πατρὶ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.*

Παραγραφὴ εἰς τὸν οὐρανόν.

Ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰσιν καὶ οἱ ἄγγελοι, σαφέστατα δηλοῖ ἡ θεία γραφή. ὁ μὲν ἀπόστολος οὕτως λέγων Θέατρον ἐγεννήθημεν τῷ κόσμῳ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις *ὡς ἀμφοτέρων εἰς τὸν κόσμον τοῦτον διαγόντων. ὁμοίως καὶ ὁ Δαυῒδ* Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις, αἰνεῖτε αὐτὸν πάντες ἄγγελοι αὐτοῦ, πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ, ἥλιος καὶ σελήνη, πάντα τὰ ἄστρα καὶ τὸ φῶς, *δηλώσας πάντα τὰ ἀπὸ τοῦ στερεώματος ἐπὶ τὰ κάτω ἐν ὕψει ὑπὸ τὸ στερέωμα ὁμοῦ εἶναι. καὶ πρῶτον εἰπὼν τὸν οὐρανὸν, εἶθ' οὕτω τοὺς ἀγγέλους, πάλιν ἐπιφέρει* Αἰνεῖτε αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, *τοῦ ὕδατος μόνου μνημονεύσας συμφωνῶς τῷ Μωσεῖ ὑπεράνω ὄντος τοῦ στερεώματος, κατὰ τὸ ἰδίωμα τὸ Ἑβραικὸν ἀντὶ τοῦ οὐρανοῦ οὐρανῶν εἰπών. ὁμοίως καὶ ἐν τῷ Δανιὴλ οἱ τρεῖς παῖδες ὑμνοῦντες ἔλεγον* Εὐλογεῖτε, οὐρανοί, τὸν Κύριον, ὕδατα πάντα τὰ ἐπάνω τοῦ οὐρανοῦ, *σαφῶς καὶ αὐτοὶ τοῦ ὕδατος τοῦ ἐπάνω τοῦ οὐρανοῦ μνημονεύσαντες, τὰ δὲ ἄλλα πάντα ὑπὸ τὸ στερέωμα εἶναι δηλώσαντες. καὶ οὗτοι δὲ πρῶτον τὸν οὐρανὸν εἶπον, εἶθ' οὕτω τοὺς ἀγγέλους. ὁμοίως πάλιν ὁ Δαυῒδ μέμνηται λέγων* Ὁ ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέῤῥιν, ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῷα αὐτοῦ, ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, *καὶ αὐτὸς πάλιν ἀνώτερα τὰ ὕδατα τὰ τοῦ στερεώματος ὡς ἐν ὑπερῴῳ ὄντα καὶ στέγην ὑπάρχοντα. εἶθ' οὕτω πάλιν καὶ τῶν ἀγγέλων μνημονεύσας. ὁ δὲ Κύριος τηλαυγέστατα ἀπεφήνατο λέγων* Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. *εἰ μὴ γὰρ ἐν τῇ δευτέρᾳ καταστάσει οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἄνθρωποι εἰσέρχονται ἐν τῷ οὐρανῷ, καθὰ δεδήλωται. μόνος γὰρ ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν ἔτι ταύτης τῆς καταστάσεως οὔσης εἰσῆλθεν πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν πίστιν παρασχὼν πᾶσιν ὅτι ὥσπερ αὐτὸς εἰσελήλυθεν καὶ οἱ τῷ κανόνι αὐτοῦ στοιχοῦντες πάντες εἰσελεύσονται. ἀξίωσον*

[1] *βασιλείαν*] Hic habet S in marg. *ζήτει τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου.*

1. *σὺν—Πνεύματι* om. LSm. 2. *τῶν αἰώνων* om. LSm. 3. *παραγραφὴ—ἀμήν* (p. 227, l. 4) om. LSm. 14. Μωσῃ V[1].

5. 1 Cor. iv. 9. 7, 12. Ps. cxlviii. 1—4. 16. Dan. iii. 60. 21. Ps. ciii. 2. 25. John iii. 13.

καὶ ἡμᾶς, φιλάνθρωπε, στοιχοῦντας μὲν τῷ σῷ κανόνι καὶ πιστεύοντας, ἀναξίους δὲ ὄντας διὰ τὰ ἀσύστροφα ἡμῶν ἔργα, ὁ μόνος μεγαλόδωρος καὶ οἰκτίρμων καὶ πολυέλεος ὑπάρχων Σωτὴρ ἡμῶν σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν[1].

Ὁ σκοπὸς ὅλος τῆς συγγραφῆς καὶ τῆς διαγραφῆς πρὸς τὸ δεῖξαι ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους ὁ Θεὸς διὰ πάντων τῶν ἀρχαίων ἀνθρώπων, ἔτι τε καὶ τοῦ κοσμογράφου Μωσέως, καὶ πάντων τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων ἐδήλωσεν ἅπερ κατεσκεύασεν δύο κατα- 316 A στάσεις, ταύτην καὶ τὴν μέλλουσαν, δηλώσας καὶ τὸ σχῆμα παντὸς τοῦ κόσμου, καὶ ὅτι οἱ Χριστιανοὶ μᾶλλον ἕπονται ταῖς ἑαυτῶν ἀρχαῖς δεικνύοντες καὶ τὰ τέλη ἀκόλουθα ταῖς ἑαυτῶν ἀρχαῖς, καὶ ἐν ταὐτῷ μηνύοντες τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, τὴν παρέχουσαν παῦλαν τῷ παιδευτηρίῳ τούτῳ καὶ τοῖς ἀγῶσι, καὶ τῇ φθορᾷ, καὶ τῷ θανάτῳ, ἀναδείξαντι δὲ ἐν τῷ Δεσπότῃ Χριστῷ ἀθανασίαν, ἀφθαρσίαν, ἀτρεπτότητα, καὶ μακαριότητα, ἁγιασμὸν, καὶ δικαιοσύνην αἰώνιον πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις, ὥσπερ ἣν ἑτοιμάσας ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, τὸν δεύτερον χῶρον, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τὴν δευτέραν κατάστασιν, καθάπερ καὶ διὰ τῆς σκηνῆς πάλιν ἐν τύπῳ προεδήλωσεν ἡμῖν, καὶ ὅτι ἀνέλπιστός ἐστιν ἡ τῶν Ἑλλήνων δόξα, B μήτε δευτέραν κατάστασιν προσδοκώντων, μήτε πιστευόντων ἀνάστασιν ἔσεσθαι τῶν ἡμετέρων σωμάτων, ἀλλὰ πλανώντων καὶ πλανωμένων, μετὰ τῆς ἑαυτῶν σφαίρας ἅμα κυλιόμενοι ταῖς φρεσὶν, ἀδύνατον εἶναι νομίζοντες τῷ Θεῷ ἀναστῆσαι τὰ σώματα πάντων τῶν ἀνθρώπων, ὀφείλοντες ὡς σοφοὶ γνῶναι, ὅτι εἰ κριτής ἐστιν ὁ Θεὸς ἐννοιῶν καὶ καρδιῶν πάντων ἀνθρώπων καὶ δύναται διακρῖναι τὰς ἐννοίας ἑκάστου τὰς ἀπ' αἰῶνος, πῶς οὐχὶ μᾶλλον δύναται σώματα διακρῖναι ἑκάστου ἀνθρώπου. εἰ γὰρ τὰ τοῦ πνεύματος δύναται διακρῖναι, πολλῷ μᾶλλον τὰ σώματα. τινάσσει γὰρ

---

[1] Post finem *παραγραφῆς* habet V duas picturas, quibus subdit verba *ὁ οὐρανὸς συνδεδέμενος τῇ γῇ καὶ διαιρεθεὶς κατὰ μέρος. ἴστων γὰρ τὰς δύο καμάρας καὶ τοὺς β' τυχους* (corr. *τοίχους*) *τοὺς παρ' ἑκάτερα, καὶ τῇ ἀναλογίᾳ τῶν καμάρων ἑλίσσων τὸν ἕνα τυχον* (corr. *τοῖχον*), *καὶ συνδεσμεύων ἐπὶ τὸν ἕτερον ἀποτελεῖ ὅλον τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου.*

---

5. *παραγραφή. ὁ σκοπὸς* LSm. 6. *ἕως τέλους* om. LSm. 8. *ἅπερ κατεσκεύασεν* om. LSm. 9. *δηλώσαντες* m. 11. *δεικνύοντες—ἀρχαῖς* om. V. 12. *τούτῳ* m. 14. *ἀναδείξαντες* m. 15. *καὶ μακαριότητα* om. m. 23. *νομίζοντες εἶναι* LSm. 24. *εἰ* om. VL¹S.

πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐκ θεμελίων οὐρανὸν καὶ γῆν ἅμα καὶ τὰ λοιπὰ στοιχεῖα ἐν τῇ συντελείᾳ, καὶ ἕκαστον αὐτῶν ἀποδίδωσιν ὃ κατέχει σῶμα ἀνθρώπειον, διακρινόμενον ὑπὸ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως. ὥσπερ γὰρ ἐν κοσκίνῳ κοσκινεύων τις τὸ ζητούμενον μέσον εὑρήσει, οὕτω **C** σαλευομένης πάσης τῆς κτίσεως, οἱ ζητούμενοι μέσοι εὑρεθήσονται. Ἔτι γὰρ ἅπαξ ἐγὼ σείσω, φησὶν διὰ τοῦ προφήτου, οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν. τὸ δὲ, ἔτι ἅπαξ, εἶπεν, δηλοῖ ὁ Ἀπόστολος τὴν τῶν σαλευομένων μετάστασιν ὡς πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα. Διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχομεν χάριν δι᾽ ἧς λατρεύομεν εὐαρέστως τῷ Θεῷ μετὰ εὐλαβείας, καὶ δέους.

Καὶ ὁ Κύριος περὶ συντελείας λέγων, οὕτως φησὶν, Καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ πεσοῦνται ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται· καὶ τότε ὄψονται τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφελαῖς **D** μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν δ′ ἀνέμων, ἀπ᾽ ἄκρου γῆς ἕως ἄκρου οὐρανοῦ. καὶ πάλιν πρὸς Θεσσαλονικεῖς ὁ Ἀπόστολος πρώτῃ φησὶν, Ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ καταβήσεται ἀπ᾽ οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον. ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτως πάντοτε 317 **A** σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα, ὥστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις. ὁμοίως λέγει ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτῃ Ἐπιστολῇ Ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω. πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι. σαλπίσει γάρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἀναστήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα. δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. ταῦτα τῶν Χριστιανῶν τὰ εὐαγγέλια, αὗται τῶν πιστῶν αἱ μεγάλαι καὶ θαυμασταὶ ἐλπίδες, ἀνάστασις νεκρῶν καὶ βασιλεία οὐρανῶν ἡτοιμασμένη ἀπὸ

4. *γὰρ* om. LSm. *μέσον*] *μὴν* m. 5. *μέσον* LS. 7. *εἰπεῖν*, *ὁ Ἀ. δηλοῖ* LSm. 9. *λατρεύωμεν* m. 10. *μετὰ*] + *αἰδοῦς, καὶ* m. *δεήσεως* LSm. 12. *ἐπὶ τὴν γῆν* om. m. 13. *τότε*] + *φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ* m. *ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ* m. 14. *τότε* om. m. *αὐτοῦ* om. LS. 15. *σάλπιγγος*] + *φωνῆς* m. *ἐπισυνάξουσι* m. 16. *ἄκρου γῆς*] *ἄκρων οὐρανῶν* m. *ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ* L². *ὁ Ἀπ. πρὸς Θεσσ.* L¹S, *ὁ Ἀπ. ἐν τῇ πρὸς Θεσσ.* L²m. 17. *πρώτης* L¹S². 19. *οἱ ζῶντες* om. LS. 21. *ὁμοίως*] + *πάλιν* LSm. 22. *ἰδοὺ— ἀλλαγησόμεθα* om. m. 24. *ἐγερθήσονται* m.

6. Hag. ii. 7. 9. Hebr. xii. 28. 11. Matt. xxiv. 29—31. 17. 1 Thess. iv. 16—18. 22. 1 Cor. xv. 51, 52.

καταβολῆς κόσμου τοῖς ἀνθρώποις· οἱ καὶ πρῶτον ἀθανασίαν, καὶ ἀφθαρσίαν, καὶ ἀτρεπτότητα κομιζόμενοι, μετάρσιοι ἀεροβατοῦντες σὺν Χριστῷ βασιλείαν οὐρανῶν κληρονομοῦσι, σὺν Χριστῷ βασι- **B** *λεύσουσι, σὺν Χριστῷ οἰκητήριον τὸν οὐρανὸν κέκτηνται, σὺν Χριστῷ τῆς ἀχειροποιήτου σκηνῆς τὴν εἴσοδον συγχωρούμενοι πατεῖν, σὺν Χριστῷ τῆς οὐρανίου πόλεως Ἱερουσαλὴμ πολῖται σὺν ἁγίοις ἀγγέλοις ἀναγορευόμενοι, σὺν Χριστῷ χαίροντες, σὺν Χριστῷ ἀγαλλιώμενοι, σὺν Χριστῷ ὑψούμενοι, σὺν Χριστῷ στεφανηφοροῦντες, σὺν Χριστῷ δοξαζόμενοι, σὺν Χριστῷ τοῦ θρόνου τῆς χάριτος ἀπολαύοντες, σὺν Χριστῷ δικαιοσύνης, καὶ ἁγιασμοῦ, καὶ ἀπολυτρώσεως, καὶ μακαριότητος, καὶ παντὸς αἰωνίου καὶ ἀνεκλαλήτου ἀγαθοῦ ἀπολαύοντες. ποῖον ἔθνος, ἢ ποία αἵρεσις, τοιαύτας ἐλπίδας πιστεύουσα κέκτηται, εἰ μὴ μόνον Χριστιανοί;*

Ἕλληνες ἀπιστοῦσιν, ἀνέλπιστοι ὄντες, σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου ἀγαπῶντες, ἥτις μᾶλλον οὔτε ἓν τῶν πραγμάτων ἐξισχύει καταλαβεῖν ἀφ' ἑαυτῆς, εἰ μὴ θεία τις ἔλλαμψις παρακολουθήσῃ. **C** *ὁμοίως καὶ Ἰουδαῖοι ἀπιστήσαντες τῷ φανέντι Χριστῷ τῷ ταῦτα πάντα φανερῶς κηρύξαντι, καὶ συστήσαντι, καὶ δι' ἑαυτοῦ καὶ διὰ τῶν ἀποστόλων, τούτων πάντων ἀπέτυχον. Σαμαρεῖται δὲ καὶ Μοντανοὶ σκληροτράχηλοι ὑπὲρ τοὺς Ἰουδαίους ὄντες, ἐκ Μωσέως καὶ τῶν σχημάτων τοῦ κόσμου μὴ δυνάμενοι παιδευθῆναι, ἀλλὰ καὶ τοὺς προφήτας ἀπιστοῦντες, μήτε ἄγγελον, μήτε πνεῦμα, μήτε ψυχὴν λογικὴν ἀθάνατον ὁμολογοῦντες, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἴσα τῶν Ἑλλήνων, ἀνάστασιν σωμάτων ἀθετοῦντες, τούτων πάντων ἀποτυγχάνουσιν. ὁμοίως Μανιχαῖοι πάλιν, τὰ σώματα μισοῦντες, καὶ τούτων ἀνάστασιν μὴ ὁμολογοῦντες, ἀλλὰ πονηροῦ Θεοῦ αὐτὰ δημιουργήματα ὑποτιθέμενοι, καὶ ἀπώλειαν αὐτῶν προσδοκῶντες, πάντων τῶν* **D** *ἀγαθῶν καὶ αὐτοὶ στερίσκονται, μεθ' οὗ ἐχειροτόνησαν ἑαυτοῖς Θεοῦ περὶ τὴν γῆν, ὡς ἀσεβεῖς κατακρινόμενοι. ὁμοίως καὶ πάντες οἱ αἱρετικοὶ ὅσοι ἀθετοῦσι τὴν ἀνάληψιν τῆς ἡμετέρας σαρκὸς, καὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐνανθρωπήσεως, καὶ ὅσοι ἀθετοῦσιν κολοβοῦντες τὴν θεότητα τοῦ Υἱοῦ, καὶ σμικρύνοντες τὴν θεότητα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τούτων πάντων τῶν ἀγαθῶν καὶ αὐτοὶ στερίσκονται. μόνοι γὰρ οἱ ὁμολογοῦντες ἕνα Θεὸν ἐν*

3. *βασιλείαν οὐρ. κλ. σὺν Χριστῷ* om. V. 6. *ἐπουρανίου* LSm. *πόλεως* om. m. 15. *ἥτις*] *εἰ* V. 18. *πάντα* om. LSm. 19. *καὶ Μοντανοὶ*] *μ̣ο̣τ̣ο̣ν̣ο̣ι̣ κ̣α̣ι̣* V. 21. *τοῖς* L²Sm. 22. *προφήταις* LSm. 25. *ὁμοίως*] + *καὶ* LSm. 29. *κατακεκριμένοι* m.

τρισὶν ὑποστάσεσιν, ἄναρχον, ἀΐδιον, ἀπερίγραφον, ἀόρατον, ἀναφῆ, ἄφθαρτον, ἀθάνατον, ἀπαθῆ, ἀσώματον, ἀπεριόριστον, ἀκατάληπτον, ἀσύνθετον, ἀμερῆ, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων, ἐν Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι γνωριζόμενόν τε καὶ προσκυνούμενον, καὶ ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς 320 A ἐνανθρωπήσεως ἀνακτίσαι βουλόμενον ὅνπερ ἔκτισε κόσμον. λαβὼν πάλιν ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου Μαρίας ἐκ τοῦ ἡμετέρου φυράματος ὁ Θεὸς Λόγος, σὺν Πατρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, ἄνευ σπορᾶς, ἀνακτίζει τὸν μικρὸν κόσμον, τὸν σύνδεσμον πάσης τῆς κτίσεως, τουτέστιν τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἑνοῖ ἑαυτῷ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀκαριαίας ῥοπῆς ἑνώσει ἐξαιρέτῳ καὶ ἀναφαιρέτῳ, ὡς μὴ προεπινοεῖσθαι τὴν λῆψιν τῆς ἑνώσεως, ἀλλ' ἅμα διάπλασις, καὶ λῆψις, καὶ ἕνωσις· συνεχώρησεν παθεῖν καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τελειώσας διὰ τῆς ἀναστάσεως, εἰς οὐρανὸν ἀνήγαγεν, καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ καθέδρας ἐτίμησε, καὶ κριτὴν αὐτὸν τοῦ παντὸς κατέστησεν· ὁμοίως σὺν τούτῳ καὶ οἱ βιοῦντες καλῶς εἰσέρχονται εἰς τὸν νυμφῶνα ἅμα τῷ νυμφίῳ, B μὴ κολοβοῦντες μήτε τὴν θεότητα, μήτε τὴν ἀνθρωπότητα· οὗτοι συγχορεύουσι τῷ Χριστῷ, καὶ συνβασιλεύουσιν αὐτῷ ἐν τῷ οὐρανῷ, ἀκούοντες παρ' αὐτοῦ ἐν τῇ συντελείᾳ **Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.**

Περὶ δὲ τῆς συντελείας τὴν ἡμέραν οὐδεὶς ἐπίσταται, εἰ μὴ μόνος ὁ Θεός. φασὶν δὲ εἰ μὴ συναρίθμιοι γένωνται οἱ ἄνθρωποι τοῖς ἀγγέλοις, οὐ συντελεῖται ὁ κόσμος· λέγει γὰρ ὁ Μωσῆς, **Ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ,** ὡσανεὶ, Τὸν ὅρον τῶν ἐθνῶν ἐν τούτῳ ἔστησεν, ἐν τῷ συναριθμίους γενέσθαι τοῖς ἀγγέλοις. ἀμέλει καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει **Ὅταν δὲ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, τότε καὶ πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται,** σαφῶς περὶ συντελείας εἰπών. C ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος φαίνεται αἰνιττόμενος περὶ τούτου, καὶ λέγων **Ἐν τῇ ἀναστάσει ἰσάγγελοί εἰσιν.** ὅσοι τοίνυν Χριστιανοὶ ὑπάρχετε, καὶ ταύτης τῆς ἐλπίδος ἀντιλαμβάνεσθε, καὶ δεῖγμα καὶ τύπον ἔχετε τὸν Δεσπότην Χριστὸν, ἀναγινώσκοντες τὴν βίβλον, εὔξασθε ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὅπως ὁ πάντων Κύριος μή με ὑπερίδῃ,

6. *βουλόμενος* L²m. 8. *ἀνακτίσαι* m. 10. *ἑνοῖ ἑαυτῷ* ego, *ενοισαυτω* V (ε supra al. m.), *ἐν οἷς αὐτῷ* LS, *αὐτῷ* m. 12. *συνεχώρησέ τε* LSm. 28. *τότε καὶ*] *καὶ οὕτω* m. 33. *μου* L¹.

19. Matt. xxv. 34. 25. Deut. xxxii. 8. 27. Rom. xi. 25. 30. Luke xx. 36.

ἀλλ' ἐλεήσας συναρίθμιόν με ποιήσῃ μεθ' ὑμῶν σὺν τοῖς ἐκ δεξιῶν, παρορῶν τὰ ἡμέτερα πλημμελήματα, καὶ μὴ ἀποτύχω ταύτης τῆς μακαριότητος τῆς ἀνεκλαλήτου, εὐχαῖς καὶ δεήσεσιν ὑμετέραις, εὐσπλαγχνίᾳ δὲ καὶ φιλανθρωπίᾳ καὶ χάριτι τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, D νῦν, καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

ΕΥΧΗ.

Θεὲ ἀγαθὲ, εὔσπλαγχνε, μακρόθυμε καὶ πολυέλεε, ἐλέησόν με τὸν ἀνάξιον δοῦλόν σου καὶ μή με κατακρίνῃς ταῖς ἁμαρτίαις μου, ὅτι σοι μέλει περὶ πάντων καὶ ἐπίστασαι ἑκάστου τὰ κρυπτὰ τῶν διανοιῶν, ὅτι πόθῳ τῷ εἴς σε τῶν σῶν οἰκτιρμῶν αἰτηθεὶς οὐκ ἀπέκρυψα τὴν παραδεδομένην μοί σου εὐσπλαγχνίαν καὶ ἀγαθότητα καὶ οἰκτιρμοὺς πρὸς ὠφελείαν τῶν ἀναγινωσκόντων ἐκ τῶν σῶν ὧν ἐχαρίσω μοι διδασκάλων προνοίᾳ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

Χριστιανοῦ Χριστιανικὴ Τοπογραφία περιεκτικὴ παντὸς τοῦ κόσμου.

Περὶ μεγέθους ἡλίου.

ΛΟΓΟΣ ϛ'

Τινὲς μετὰ τὸ πέρας εἰληφέναι τὴν βίβλον, ἐκίνησαν λόγους πρὸς ἡμᾶς περὶ τοῦ σχήματος τοῦ κόσμου, λέγοντες Πῶς δύνατον κρύπτεσθαι τὸν ἥλιον καθ' ὑμᾶς ὑπὸ τὰ βόρεια μέρη τῆς γῆς τὰ ὑψηλὰ, πολλοῖς τοῖς μέτροις ὑπερέχοντα τὸ μέγεθος αὐτῆς; ἐπὶ τῆς γὰρ λεγομένης παρ' ἡμῶν σφαίρας, ὅσῳ δήποτε μείζων ἐστὶν ὁ ἥλιος τῆς γῆς, πάντως ποιήσει σκιὰν κατὰ τὸ ἕτερον μέρος τῆς 321 A γῆς. πρὸς οὓς συντομώτατα εἰρήκαμεν, ψευδὲς εἶναι καὶ πλάσμα τὸ τοιοῦτον, ἀποδείξαντες πρῶτον ἐξ αὐτῶν τῶν παρ' αὐτοῖς ὡμολογημένων κλιμάτων, ὡς ἀδιαφόρους ἔχει σκιάς. ἔπειτα καὶ ἐξ ὧν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν ἐθεασάμεθα ἐπὶ τὰ μέρη Ἀξώμεως ἐν

1. δεξιῶν] + αὐτοῦ LSm. 5. Πνεύματι] + καὶ LSm. 6. αἰῶνας] τῶν αἰώνων LSm. 7. ΕΥΧΗ om. V, ΕΥΧΗ—ἀμήν (l. 15) om. L. 19. ΛΟΓΟΣ ϛ'. Συνημμένος, περὶ μεγέθους ἡλίου LSm. 21. δύναται m. 24. γὰρ τῆς LSm. 25. τῆς γῆς] τῆς αὐτῆς LS, αὐτῆς m. 26. προσσους V.

τῇ Αἰθιοπίᾳ. ἐν τῇ γὰρ ἀρχῇ τῆς θερινῆς τροπῆς κατὰ τὴν εἰκοστὴν πέμπτην τοῦ Παϋνὶ μηνὸς, ὥραν ἕκτην τῆς ἡμέρας, ὄντος ἤδη περὶ τὸ μεσουράνημα τοῦ ἡλίου, σαφῶς εἴδομεν ὡς ὅτι ἡ σκιὰ τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τὸν νότον κλίνει. λαβὼν δὲ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ Ἀλεξανδρέων ἐνταῦθα κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν, λέγω δὴ Παϋνὶ εἰκοστῇ πέμπτῃ καὶ ἕως τριακάδος, ὥραν ἕκτην τῆς ἡμέρας, σταθέντες ὑποκάτω τοῦ ἡλίου, ἔδειξα τὴν σκιὰν ἐπὶ τὰ βόρεια μέρη πόδα ἕνα κλίνουσαν καὶ μόνον. καὶ ἔστιν κατ' αὐτοὺς ἡ Ἀλεξ- **B**
άνδρεια τρίτον κλῖμα. εὑρεθεὶς δὲ ἐνταῦθα ὁ τὰ πάντα θεοσεβέστατος ἀββᾶς Στέφανος, ὁ κατὰ Ἀντιόχειαν πρεσβύτερος, Χριστιανικώτατος τῶν τελείων καὶ ἀληθινὸς ὑπάρχων, ἠσκημένος δὲ ἀκριβῶς καὶ τὴν ψῆφον τῆς σελήνης, κατὰ τὸ σχῆμα μέντοι καὶ αὐτὸς ὃ ὑπεθέμεθα κατὰ τὴν θείαν Γραφὴν, δυνάμενός τε προλέγειν εὐχερῶς καὶ ἐκλείψεις ἡλιακὰς, καὶ σεληνιακὰς, εἰ βουληθείη περὶ τοῦτο ἀσχολεῖσθαι. ὅθεν ἀπαιτηθεὶς τῷ Θὼθ μηνὶ, τῆς παρούσης δεκάτης ἰνδικτιῶνος, παρὰ ἀνδρὸς ἐπιστήμονος, Ἀναστασίου τοὔνομα, μηχανικοῦ ἀνδρὸς λογίου, καὶ ὑπὲρ πολλοὺς ἐμπείρου, προειπεῖν ἔκλειψιν ἡλίου, ἔφη γενέσθαι ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ κατὰ τὴν δωδεκάτην τοῦ Μεχεὶρ μηνὸς, καὶ σεληνιακὴν Μεσορὴ κδʹ πάλιν τῷ αὐτῷ καιρῷ. καὶ θαυμάσας, πάλιν παρ' **C**
αὐτοῦ ἀπήτησεν προγεγοννίας ἐκλείψεις· καὶ ταύτας πάλιν ἐξειπὼν, ἐθαύμασεν ὁ ἀνήρ. παρῆσαν δὲ καὶ ἕτεροί τινες μηχανικοὶ καὶ τῶν ἡμετέρων φίλων, ἐφ' ὧν ταῦτα ἐλαλήθησαν. αὐτὸς οὖν ὁ θεοφιλὴς ἀνὴρ πεῖραν καὶ πόθον ἔχων περὶ τῶν τοιούτων, ἔν τε τῇ Ἀντιοχέων καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει παραγεγονὼς, καὶ πολλὰ ἔτη διατρίψας, ἔλεγεν καὶ αὐτὸς μεμετρηκέναι καὶ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς τόποις τὰς σκιάς· καὶ ἐν μὲν τῇ Ἀντιοχείᾳ πόδα ἕνα ἥμισυ ἔχειν τὴν σκιὰν ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ διεβεβαιοῦτο, ἐν δὲ τῷ Βυζαντίῳ πόδας δύο. ἔστιν δὲ Ἀντιόχεια τοῦ κλίματος τοῦ διὰ Ῥόδου, λέγω δὴ τοῦ τετάρτου, τὸ δὲ Βυζάντιον τοῦ εʹ ἐπέκεινα μικρόν. οὕτω γὰρ διαιροῦσι τὰ κλίματα· πρῶτον κλῖμα τὸ κατὰ Μερόην φασὶν, δεύτερον τὸ κατὰ Συήνην, τρίτον τὸ κατὰ Ἀλεξάνδρειαν, **D**

4. καὶ om. S^1. αὐτοὺς V^1S. 5. ἐνταῦθα τῇ Ἀλεξανδρείᾳ LSm. 6. τριακάδος] Θωθ λ̄ LSm. 9. θεοσεβέστατος] + καὶ θαυμαστὸς LSm. 11. ἀληθινῶς m. 14, 15. εἰ βουληθείη] ηβουληθειη V^1, ἠβουλήθη LSm. τούτου V^1. 18. ἐμπείρους V. 19. μηνὸς] + ἥτις καὶ γέγονε LSm. 20. μεσορὶ LSm. παρ' αὐτοῦ om. Lm. 21. προσγεγοννίας L^1S, γεγοννίας m. ἐξειπόντος L^2m. 22. καὶ] + οἱ m. 27. τοῖς om. LSm. 29. δὲ] + ἡ LSm.

τέταρτον τὸ κατὰ Ῥόδον, πέμπτον τὸ κατὰ Ἑλλήσποντον, ἕκτον τὸ κατὰ μέσον τοῦ Πόντου, ἕβδομον τὸ κατὰ Βορυσθένους ποταμοῦ, καὶ τῆς Μαιώτιδος λίμνης, λοιπὸν ὁ Ὠκεανός. εἰ τοίνυν, καθὰ καὶ αὐταῖς ὄψεσιν ἐθεασάμεθα, ἐν τῷ τρίτῳ κλίματι τὴν σκιὰν ἐνταῦθα, ὡς αὐτοὶ ὑποτίθενται, πόδα ἕνα κλίνειν μόνον ἐπὶ βορρᾶν, καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ πόδα ἕνα ἥμισυ, καὶ ἐν τῷ ε´ δύο, πῶς οὐ φανερόν ἐστιν ὅτι κατὰ κλῖμα ποδὸς τὸ ἥμισυ προστίθεται, ἢ ἀφαιρεῖται; καὶ εἰ τοῦτο ἀληθές, ὥσπερ οὖν καὶ ἀληθές ἐστιν, εὑρεθήσεται ὁ ἥλιος δύο κλιμάτων μέγεθος ἔχων. εἰ γὰρ ἐν τῷ τρίτῳ κλίματι πόδα ἕνα ἔχει, ἐν τῷ δευτέρῳ πάντως ἥμισυ ποδὸς ἔχει, ἐν δὲ τῷ
324 A *πρώτῳ καὶ ἄσκιοι παντελῶς εὑρισκόμεθα. καθάπερ δὲ προλαβόντες ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ εἴπαμεν ἡμεῖς, τὰ διαστήματα τῆς γῆς ἀπὸ τῆς Μερόης ἕως τοῦ Ὠκεανοῦ, κατὰ τὸν νότον, πολλὰ διαστήματα ἔχει· ἀπὸ γὰρ τῶν καταρακτῶν ἕως τοῦ Ὠκεανοῦ, μονὰς ο´, πλέον ἔλαττον, μεμνήμεθα εἰπόντες ἔχειν τὸ διάστημα τῆς γῆς. ἃ δὲ αὐτοὶ ὑποτίθενται κλίματα ἀπὸ κ´ μόνων ἔγγιστα ὑποτίθενται. εὑρίσκεται οὖν πάντως ἐν τῷ κατὰ τὴν Ἀξώμην τῶν Αἰθιόπων πόλιν κλίματι, πλέον ποδὸς κλίνουσα ἐπὶ τὸν νότον ἡ σκιά, ὥστε παντὶ τρόπῳ ἀναμέσον ἐστὶ Συήνης καὶ Ἀξώμεως δύο κλιμάτων ἔχων μέγεθος τὴν θερινὴν τροπὴν διατρέχων ὁ ἥλιος. πῶς οὖν οὐ ψευδῆ καὶ μυθώδη τὰ λεγόμενα παρ' αὐτῶν περὶ τοῦ*
B *ἡλίου, ὡς ὅτι μείζων ὑπάρχει τῆς γῆς; πῶς δὲ καὶ τὴν γῆν σφαιροειδῆ φασκόντων, οὐ διαλλάττει ἡ σκιὰ ἐν τῷ κοιλώματι τῆς γῆς; μέσην μὲν γὰρ ὑποτιθεμένων τὴν διακεκαυμένην ζώνην, ἀνάγκη τὰ παρ' ἑκάτερα κοιλότερα εἶναι. φασὶν δὲ μὴ δύνασθαι οἰκεῖν τινας κατὰ τὴν κεκαυμένην ζώνην, ἀλλὰ καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην εἶναι ἐπὶ τὸ βόρειον μέρος τῆς γῆς, ἀπέχον διαστήματα πολλὰ τῆς διακεκαυμένης ζώνης. καὶ θαυμάζω πάλιν, εἰ ἐν τούτοις τοῖς κοιλώμασιν τῆς γῆς, κατὰ τὴν αὐτῶν ὑποθήκην, δύνανται οὕτως ἀναλογεῖν αἱ σκιαί, ὡς ὑπὸ ἥμισυ ποδὸς καθ' ἕκαστον κλῖμα εἶναι, ὡς σὺν Θεῷ παρ' ἡμῶν ἀποδέδεικται αὐταῖς ὄψεσιν θεασαμένων, καὶ δειξάντων οἷς διελεγόμεθα ἀνθρώποις, οὐκ ἀμυήτοις, ἀλλ' ἐμπείροις οὖσιν, καὶ ἐν τούτῳ στερεῶς διαμαχομένοις. ἔτι πάλιν*

4. *τὴν σκιὰν ἐντ. ἐν τῷ τρ. κλ.* LSm. 9. *μέγεθος*] + *καὶ μόνον* LSm. 12. *εἴπομεν* V²L²m. 14. *ἔχειν* LSm. *γὰρ* om. m. 15. *πλέον*] + *ἢ* LSm. 16. *μόνον* m. 18. *πόλει* VL¹S. 19. *τρόπῳ*] + *εἰ* L²m. 20. *ἔχει* L²m. 22. *γῆν* om. V (corr. V¹?). 26. *ζωην* V (corr. V¹?). *ὑμᾶς* L¹. 27. *ἀπέχουσαν* LSm. 31. *ἀποδέδεκται* V¹. 32. *διαλεγόμεθα* LSm.

ἔλεγον διϊσχυριζόμενοι, ὅτι ἡνίκα μέγα σῶμα ᾖ τὸ φωτίζον, τὸ δὲ C *φωτιζόμενον μικρὸν, ἀμφότερα δὲ σφαιροειδῆ, κῶνον πάντως ἀποτελεῖσθαι τὴν σκιάν· αἱ ἀκτῖνες γὰρ τῆς μεγάλης σφαίρας διήκουσαι ἔνθεν κἀκεῖθεν τῆς μικρᾶς σφαίρας, ὀξύτατον κῶνον πάντως ἀποτελοῦσι· καὶ ἐπεχείρουν γραμμικαῖς ἀποδείξεσι δῆθεν ἡμᾶς περιγράφειν. κατὰ τοῦτο δὲ συντομώτατα αὐταῖς ὄψεσιν ἐδείξαμεν ψευδὲς τὸ λεγόμενον· ἐνέγκαντες γὰρ βραχυτάτην σφαῖραν ξυλίνην, ἐνεβάλομεν ἧλον καθηλωτὸν, ἐξ οὗ καὶ κατείχομεν χερσὶν, καὶ ἐκτείνοντες ἐπὶ τὸν ἥλιον, στρογγύλην σκιὰν ἑωρῶμεν, καὶ οὐ κωνοειδῆ. ἐλέγομεν δὲ αὐτοῖς, Ἰδοὺ πῶς μικρά ἐστιν ἣν κατέχομεν σφαῖραν, καὶ μέγας, μάλιστα καθ' ὑμᾶς, ὁ ἥλιος, καὶ οὐκ ἀποτελεῖ κωνοειδῆ σκιὰν, ἀλλὰ στρογγύλην. καὶ ἀπ' ἐγγύθεν γὰρ ἐδοκιμά-* D *σαμεν, καὶ μακρόθεν, καὶ οὐχ εὗρον ἀποδεῖξαι ἃ λέγουσιν, ἀλλὰ μόνον πιθαναῖς ἀπάταις τοὺς πολλοὺς ἀπατῶσιν. ἐνέγκαντες πάλιν ἡμεῖς κωνοειδὲς σκεῦος, τότε ἀπεδείξαμεν αὐτοῖς ὡς τὸ κωνοειδὲς καὶ κωνοειδῆ σκιὰν ἀποτελεῖ. καὶ ὡς ἐπὶ τῆς ἀληθείας λέγω, πάτερ θεοφιλέστατε, διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ, ἀχανεῖς καὶ σκυθρωποὶ τὰς ὄψεις ἀνεχώρησαν παρ' ἡμῶν αἰσχυνόμενοι ἐπὶ τοῖς ἑαυτῶν πλάσμασιν. ἰδοὺ δὲ καὶ ἡμεῖς κατὰ τὴν αὐτῶν τέχνην γραμμὰς βαλόντες καὶ ἐντυπώσαντες, ὡς ἔθος αὐτοῖς ποιεῖν, ἑκάστῳ κλίματι μίαν δυνάμεθα δεῖξαι, τῇ θείᾳ δυνάμει πρῶτον ὠχυρωμένοι, ὡς οὐκ ἔστιν μείζων δύο κλιμάτων ὁ ἥλιος, ἵνα καὶ ἐν τούτῳ μάθωσιν μὴ ὑψαυχενεῖν, ἀλλ' ὑποκύπτειν τῇ θείᾳ Γραφῇ*[1].

---

[1] Hic sol et climata depicta sunt; quibus haec verba subdit: Ἡ κατ' 325 εὐθεῖαν γραμμή ἐστιν ἡ γῆ· αἱ δὲ δέκα ὄρθιαι γραμμαὶ σώματά εἰσι καθ' ἕκαστον κλῖμα ἱστάμενον ἕν· αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ ἡλίου κατερχόμεναι ἐπὶ τὰ σώματα ἀκτῖνές εἰσι τοῦ ἡλίου ἔνθεν κἀκεῖθεν συνεμπίπτουσαι τοῖς σώμασιν, ἀποτελοῦσιν ὥσπερ τὰς ἀπὸ μέλανος ἐχαράξαμεν σκιάς. ἡ δὲ μία γραμμὴ ἡ ὄρθιος καταβαίνουσα, ἐπειδήπερ κατὰ κορυφῆς ἐστι τοῦ σώματος, ἄσκιον αὐτὸ ἀποτελεῖ, 328 A ὡς μείζων οὖσα τοῦ σώματος καὶ ὅλον περιλάμπουσα.

Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις, πέρατα γῆς καλῶν τὸν Ὁμηρίτην, ἀπέχοντα τῆς Βαρβαρίας οὐ πλείω δύο ἡμερῶν διὰ θαλάσσης δρόμον. εὔδηλον ἐκ

---

5. ἐπείρουν m. 6. δὲ]+πάλιν LSm. 7. ἐνεβάλλομεν LS. 8. κατέχομεν LSm. 9. ἐθεωρῶμεν S, ἐθεωροῦμεν Lm. οὐ] οὐχὶ LSm. 14. μόνον] μᾶλλον LSm. 20. βάλλοντες L¹S. 26. δέκα] θ' m. 27. ἕνα L¹S. 28. συμπίπτουσαι LSm. 29. ὀρθίως m. 30. αὐτὸν L¹S. 31. μιζους V¹, μείζους V². τῷ σώματι m. 32. δὲ om. LSm. πέρατα]+τῆς LSm. 33. πλεῖον m.

B Ἔτι σαφέστερος σκοπὸς καὶ περιεκτικώτερος, καὶ ὅτι διὰ πάσης τῆς θείας Γραφῆς διδασκόμεθα δύο καταστάσεις πεποιηκέναι τὸν Θεὸν, ταύτην καὶ τὴν μέλλουσαν.

Πρῶτον πάντων ἐξ αὐτῆς τῆς κατασκευῆς τοῦ παντὸς, ὡς διεῖλεν ὁ Θεὸς τὸν ἕνα χῶρον τὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τοῦ πρώτου οὐρανοῦ, καταμεσόθεν θεὶς τὸ στερέωμα, τουτέστιν τὸν δεύτερον οὐρανὸν, καὶ ποιήσας τὸν ἕνα χῶρον δύο χώρους.

Δεύτερον πάλιν, ἐξ αὐτῆς τῆς κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἐκ δύο τινῶν συνίστησιν, λέγω δὴ θνητοῦ καὶ ἀθανάτου, προδήλως αὐτὸν διὰ τῶν ἐναντίων εἰς ἀγῶνα προβαλλόμενος, ὅπως μετὰ ταῦτα δωρεῶν ἀξιώσῃ.

Τρίτον, διὰ τῶν δύο ξύλων τῶν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, δείκ- C νυσι δύο τινὰς καταστάσεις εἶναι, μίαν θνητὴν· καὶ τρεπτὴν, καὶ μίαν ἀθάνατον καὶ ἄτρεπτον. τὸ γὰρ ξύλον τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν τύπος ἐστὶν τοῦ κόσμου τούτου, τοῦ παιδευτηρίου· καὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, τύπος ἐστὶν τῆς μελλούσης καταστάσεως, ἐν ᾗ οὔτε θάνατος οὔτε τροπὴ κρατεῖ.

Τέταρτον, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ἐκβαλεῖν τοῦ παραδείσου τὸν ἄνθρωπον, καὶ μνησθῆναι καὶ εἰπεῖν, **Μήποτε ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ἅψηται τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, καὶ φάγῃ, καὶ ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα,** παιδεύοντός ἐστιν καὶ αἰνιττομένου, ὡς δωρεά τις ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις μετὰ τὸν ἐνταῦθα ἀγῶνα, ζωῆς ἀθανάτου.

Πέμπτον πάλιν, διδασκόμεθα διὰ τοῦ Λάμεχ τοῦ πατρὸς Νῶε, D προφητεύοντος καὶ λέγοντος, ἀπαλλάσσεσθαι ἡμᾶς μόχθων καὶ κατάρας, καὶ εἰς βελτίονα ἀνάπαυσιν προκόπτειν.

Ἕκτον ἔτι πάλιν, διὰ τούτου τοῦ Νῶε, ὡς ἀπὸ τῆς πρώτης γῆς μοχθηρᾶς τε καὶ ἀκανθώδους μεθιστάμεθα εἰς ταύτην τὴν

τῶν παρ' αὐτοῖς ὡμολογημένων κλιμάτων, καὶ τῶν τόπων, ὡς μαρτυρεῖ καὶ Πτολεμαῖος ὁ τὴν Αἰθιοπίαν πολεμήσας, οὗ καὶ μνήμην ἐποιησάμεθα ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ. καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν σκιῶν τῶν εἰς ἕκαστον κλῖμα γενομένων, ὡς ὅτι πλέον β' κλιμάτων οὐκ ἔχει μέγεθος ὁ ἥλιος, ἀλλὰ καὶ ἡ γῆ ἐξηπλωμένη τυγχάνει, καὶ οὐχὶ σφαιροειδὴς, καθὰ καὶ ἡ καταγραφὴ δείκνυσιν.

---

1. *σκοπὸς*] λόγος LSm. *περιεκτικώτερος*] + *σκοπὸς* LSm. 9. *λέγων* L. *δὴ* om. LSm. 10. *εἰσάγων* L[1]S. 13. *εἶναι* om. m. 25. *ἀπόλαυσιν* LSm. 27. *μεθιστάμενοι* m. 31. *ἔχει*] + *τὸ* m. 32. *καθὰ καὶ*] *καθὰ* L, *ὡς* m.

19. Gen. iii. 22.

γῆν, ἣν νῦν κατοικοῦμεν οἱ ἄνθρωποι, κρείττονα τυγχάνουσαν καὶ σχεδὸν ἴσην τοῦ παραδείσου, διδασκόμενοι πρώτης καὶ δευτέρας καταστάσεως διαφοράν.

Ἕβδομον, ὅτι καὶ τὸν Ἀβραὰμ ἐκλεξάμενος ὁ Θεὸς ἐκ τῆς γῆς τῶν Χαλδαίων, καὶ εἰς τὴν τῶν Παλαιστίνων μεταστήσας, ἐπαγγειλάμενός τε αὐτῷ δωρεὰς μεγάλας δώσειν, καὶ κατάσχεσιν γῆς, καὶ μήτε βῆμα ποδὸς αὐτῷ δώσαντος, κατὰ τὴν θείαν Γραφήν, 329 **A** *παρεσκεύασεν πιστὸν, ἐπιστάμενος ἀψευδῶς ἐλπίζειν μετὰ ταῦτα δωρεὰς τοῦ Θεοῦ. ὁμοίως καὶ διὰ τοῦ Ἰσμαὴλ καὶ τοῦ Ἰσαὰκ, ἐδήλου τῶν δύο Διαθηκῶν τὴν ἀξίαν, ὅτι ἡ μὲν δούλη, ἡ δὲ ἐλευθέρα.*

Ὄγδοον, πάλιν διὰ τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τῆς Ῥεββέκας δίδυμα αὐτῶν γεννησάντων ἐῤῥέθη, ὅτι **Ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι,** *διὰ τούτου πάλιν δηλῶν δύο καταστάσεις, μίαν δούλην καὶ μίαν ἐλευθέραν.*

Ἔνατον πάλιν, διὰ τοῦ Ἰακὼβ καὶ τοῦ Ἰωσὴφ, μὴ ἀνασχομένων αὐτῶν ταφῆναι εἰς Αἴγυπτον, ἀλλ' ἐν τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας, ἐδήλου δι' ἀμφοτέρων, ὡς ἐπόθουν ἐκείνης τῆς ἐλπίδος τῆς ἐπηγγελμένης αὐτοῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ τυχεῖν, τουτέστι τῆς δευτέρας **B** *καταστάσεως.*

Δέκατον, καὶ αὐτὴ ἡ ἐπὶ Μωσέως ἔξοδος, καὶ λυτρωσις γενομένη ἐκ τῆς δουλείας τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ἐλευθερία καὶ εἴσοδος, διὰ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυὴ γενομένη, ἐν τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας, διαῤῥήδην τὰς δύο καταστάσεις προεγράφετο.

Ἑνδέκατον, ὁμοίως τὴν κατασκευὴν τῆς σκηνῆς καὶ τοῦ ναοῦ, ὡς μεσάσαν τὸ καταπέτασμα δύο σκηνὰς τὴν μίαν πεποίηκεν ἐξωτέραν καὶ ἐσωτέραν, ταύτην καὶ τὴν μέλλουσαν προετύπου.

Τί δὲ δεῖ λέγειν καὶ τὰς διὰ τῶν ἐναρέτων ἀνδρῶν γενομένας οἰκονομίας, εὐθέως τοῦ Ἄβελ τὴν μετὰ θάνατον παῤῥησίαν, ὡς ἔτι λαλεῖ βοῶν ἐκ τῆς γῆς ζωῆς παλινδρομίαν ὠδίνων.

Τοῦ Ἐνὼχ τὴν μετάθεσίν τις ἐνθυμούμενος, ὡς διὰ τῆς εὐαρε- **C** *στήσεως μετετέθη, τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, προδηλότατα γινώσκει κρείττονά τινα κατάστασιν ἔσεσθαι διὰ τῆς τοιαύτης τάξεως·*

1. *κρειττονει* V[1], *κρεῖττον* L[1]S[1]. *τυγχανούσῃ* V[1]L[1]S. 2. *ἴσῃ* V[1]L[1]S. 7. *δοὺς* L[2]m. 8. *ἐπιστάμενον* L[2]m. *ἐλπίζειν*] + *τὰς* LSm. 9. *Ἰσραὴλ* m. 15. *πάλιν* post *Ἰακὼβ* transp. LSm. *διὰ*] *ἐπὶ* LSm. 17. *ἐδηλοῦτο* L[2]m. *δι'*] *ἐπ'* LSm. 22. *γεναμένη* S. 25. *καταπέτασμα*] + *καὶ* L[2]m. *πεποιηκὸς* L[2]m. 26. *ἐσωτέραν καὶ ἐξωτέραν* LSm. 28, 30. *ὃς* LSm.

13. Gen. xxv. 23.

Τοῦ Ἠλίου τὴν ἀνάληψιν καὶ τὸν διὰ τοῦ πυρίνου ἅρματος δρόμον τις κατανοῶν ἐκπληττόμενος σκοπήσειεν, ὡς τετίμηται τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις διδασκομένη καὶ ἐλπίζουσα οὐρανοβατεῖν.

Τῆς στρατιᾶς τῶν οὐρανίων ταγμάτων τὴν πληθὺν χορεύουσαν καὶ χαίρουσαν καὶ εὐφραινομένην ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ Δεσπότου ἡμῶν Χριστοῦ κατὰ σάρκα, τίς ἐνηχούμενος λέγουσαν, **Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία,** *ὑπερθαυμάσειεν λογιζόμενος οὐρανίων καὶ ἐπιγείων μίαν ὁμόνοιαν γεγενῆσθαι, καὶ*
D *εὐδοκίαν Θεοῦ ἐν τοῖς ἀνθρώποις.*

Τὴν δύναμιν τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ θεασάμενός τις, ἀνακινῶν τὴν διάνοιαν τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Θεὸν ἀνυμνήσειεν ἀπαύστως τὸν παύσαντα τὸν ἀγῶνα τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, ὡς ἀμφότερα ἐναντία ὄντα εἰς ὁμόνοιαν ἤγαγεν, πνευματικὰ ἀνάλογα ἀλλήλοις ἐργασάμενος.

Τὴν ἄνοδον τοῦ Δεσπότου ἡμῶν Χριστοῦ κατὰ σάρκα τὴν εἰς οὐρανόν τις κατοπτεύων, καὶ τοὺς ἀγγέλους λευχειμονοῦντας καὶ πρὸς τοὺς ἀποστόλους λέγοντας πάλιν τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ, τὸν Ἰησοῦν μεγαλύνων διατελέσει, τὸν δείξαντα καὶ φανερώσαντα
332 **A** *τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἄνοδον τῆς μελλούσης οὐρανίου καταστάσεως, ἣν προητοίμασεν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.*

Τὴν κάθοδον τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὴν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους γενομένην κατιδών τις, καὶ τοῦ μεγάλου Πέτρου τὴν ἐν μέσῳ πάντων δημηγορίαν, τὸν δοτῆρα τῶν ὅλων Θεὸν ἱκετεύων ἀνυμνήσειεν, τὸν δώσαντα τοιοῦτον ἀῤῥαβῶνα καὶ ἐνέχυρον τῆς μελλούσης καταστάσεως τοῖς ἀνθρώποις.

Τοῦ μεγάλου Παύλου τὴν οὐρανόθεν κλῆσιν, καὶ τὴν ἕως τρίτου οὐρανοῦ ἁρπαγὴν, καὶ πάλιν τὴν ἐν τῷ παραδείσῳ, τὶς κατοπτρισθεὶς, βοήσει πρὸς Θεὸν λέγων Δόξα σοι τῷ διὰ πάντων καὶ πᾶσι χαριζομένῳ δωρεὰς τοῖς ἀνθρώποις.

B *Τοῦ χοροῦ τῶν προφητῶν, καὶ ἱερέων, καὶ δικαίων, ἔτι τε καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν τὰ συγγράμματά τις ἀναγνοὺς, τὰ μεστὰ θαυμάτων καὶ προῤῥήσεως καὶ ἀληθινῶν ἐκβάσεων,*

7. *ἐν τῇ γῇ* m. 8. *ὁμολογίαν* LSm. 12. *ἀπαύστως ἀνυμνήσειε* LSm. 13. *ὃς* L². 16. *εἰς*] + *τὸν* LSm. 22. *εἰς* LSm. 23. *τις κατιδὼν γενομένην* LSm. 25. *δόντα* V²LSm. 33. *μετὰ* m. *προῤῥήσεων* LSm.

6. Luke ii. 14.

εὑρήσει πρώτης καὶ δευτέρας μόνων καταστάσεων αὐτοὺς μεμνημένους, καὶ μήτε πρὸ τῆς πρώτης, μήτε μετὰ τὴν δευτέραν ἑτέρων καταστάσεων λόγον πεποιημένους. δόξα τῷ διὰ πάντων λαλήσαντι καὶ προμηνύσαντι Θεῷ, εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

Τῆς δευτέρας καὶ ἐπιφανοῦς καὶ ἐνδόξου παρουσίας τοῦ Δεσπότου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Χριστοῦ τὴν μνήμην τις ἐνστερνισάμενος, καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν μακαρίας ἀναστάσεως, καὶ μεταβολῆς τοῦ κόσμου τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον, καὶ τῆς ἀνεκλαλήτου χαρᾶς καὶ ἐλπίδος τῆς ἀποκειμένης τοῖς ἀνθρώποις κατὰ νοῦν τις τὸν λόγον **C** *λαβὼν, τὸν Θεὸν τὸν πάντων αἴτιον, τὸν κτίστην, καὶ ἀνακαινιστὴν τοῦ παντὸς πολλαχῶς ἀνυμνήσειεν καὶ ὑπερθαυμάσειεν· μᾶλλον δὲ οὐ δυνήσεται κατ' ἀξίαν προσειπεῖν τὸν παντὸς ἐπαίνου καὶ δόξης καὶ ὕμνων ἀνώτερον, τὸν ἁρμοδίως ἐξ ἄκρας ἀγαθότητος ἀπ' ἀρχῆς τὰς β' καταστάσεις κτίσαντα, καὶ παιδεύσαντα ἐν τῇ πρώτῃ καὶ διὰ πείρας καὶ μαθήσεως καὶ λόγου σωφρονίζοντα, καὶ ἄγοντα ἐν τῇ δευτέρᾳ καταστάσει τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, δι' αὐτοῦ καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν. δόξα σοι, δόξα σοι, δόξα σοι, τρισάγιε, κτιστὰ καὶ δημιουργὲ τῶν ἁπάντων, καὶ ἀνακαινιστὰ τοῦ παντὸς, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.*

Ἐκ τούτων πάντων δείκνυται τὸ δόγμα τῶν Χριστιανῶν κρεῖττον πάντων, καὶ ἀκόλουθον καὶ ἁρμόδιον τῇ κατασκευῇ τοῦ κόσμου, καὶ ἀληθινώτερον ὑπάρχον, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ Θεὸς, οὐκ ἀκαίρως, ἀλλὰ **D** *χρησίμως, εἰς δύο χώρους τὸν ἕνα χῶρον διεῖλεν, ἑτοιμάσας καὶ προκατασκευάσας, τοῦτον μὲν εἰς ταύτην τὴν κατάστασιν, τὸν δὲ ἄλλον εἰς τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι, καθάπερ οἱ ἀληθινοὶ, καὶ οὐκ ἐπίπλαστοι, Χριστιανοὶ ὁμολογοῦσιν. Ἕλληνες τοίνυν ἀΐδιον τὸν κόσμον ὑποτιθέμενοι, καὶ τὴν ἀνάστασιν τῶν σωμάτων, καὶ τὴν εἰς οὐρανὸν αὐτῶν ἄνοδον ἀθετοῦντες, μωρίαν αὐτὸ ἡγούμενοι, τῶν μελλόντων τιμῶν καὶ τῆς ἀνόδου τῆς εἰς τὸν οὐρανὸν ἁρμοδίως κατὰ τὴν αὐτῶν ὑποθήκην στερίσκονται. Ἰουδαῖοι, Μωσέα καὶ τοὺς προφήτας ἀναγινώσκοντες, καὶ μὴ συνιέντες τὴν μεγάλην καὶ σοφὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ, τὴν διὰ τῶν προφητῶν δηλοῦσαν ὅτιπερ δύο καταστάσεις ἐξ ἀρχῆς πεποίηκεν ὁ Θεὸς ἐπὶ χρησίμῳ* **333 A** *τοῖς ἀνθρώποις, οὔτε τὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς τῆς δευτέρας καταστάσεως ἐδέξαντο, ἀλλὰ καὶ σκάνδαλον αὐτοῖς ἐγένετο, οὔτε ἕως τοῦ νῦν*

1. *μόνον καταστάσεως* LSm. 2. *πρὸ τῆς πρώτης*] *πρώτης πρώτης* V. *πρώτης* LS. *πρὸ πρώτης* m. 3. *καταστάσεων λόγον*] *κατάλογον* m. 10. *Θεὸν τὸν* om. LSm. 15. *πείρας καὶ* om. LSm. 16. *αὐτοῦ*] + *δὲ* LSm. 30. *Ἰουδαῖοι*] + *τὸν* LSm.

ἄνοδον ἐν οὐρανῷ τῶν ἀνθρώπων πιστεύουσιν ἔσεσθαι, ἀλλ' αὐτοὶ δῆθεν τὸν ἐρχόμενον προσδοκῶσιν, ὃν καὶ Ἠλειμμένον *καλοῦσιν, βασιλεύειν ἐπὶ γῆς αὐτὸν ἐλπίζουσιν, καὶ ὑποτάσσειν αὐτοῖς πάντα τὰ ἔθνη, οὐράνιά τινα μηδόλως ἀνεχόμενοι φρονεῖν, ἀθετοῦντες τοῦ* Θεοῦ *τὴν βουλὴν, καὶ ἀκαίρως κατεσκευάσθαι νομίζοντες τὸ ἐν τοῖς οὐρανοῖς οἰκητήριον, ὅπερ* Μωσῆς *οὐκ ἀκαίρως δείκνυσι γεγονέναι λέγων τῇ β' ἡμέρᾳ, μεσάζειν τὸ στερέωμα καὶ γίνεσθαι β' χώρους· ἐκπίπτουσι καὶ αὐτοὶ τούτου τοῦ κατοικητηρίου. ὁμοίως* Σαμαρεῖται *τὰ αὐτὰ τοῖς* Ἰουδαίοις *ἀγνοοῦντες καὶ ἀπιστοῦντες,*
B *ἔτι δὲ καὶ περὶ ἀναστάσεως σωμάτων ἀμφιβάλλοντες, καὶ περὶ ἀθανασίας ψυχῆς καὶ αὐτοὶ ὁμοίως τοῦ οὐρανίου κατοικητηρίου ἐκδιώκονται.* Μανιχαῖοι *παραπλήσια τοῖς* Ἕλλησι *φρονοῦντες, τόν τε οὐρανὸν καὶ αὐτοὶ σφαιροειδῆ νομίζοντες, καὶ τῶν σωμάτων ἀπώλειαν προσδοκῶντες, μετὰ τοῦ πονηροῦ ἑαυτῶν θεοῦ, οὗ ἑαυτοῖς ἐχειροτόνησαν περὶ τὴν γῆν, κατακρίνονται, τῆς ἄνω πόλεως ἧς ἠθέτουν ἀπελαυνόμενοι. ὁμοίως καὶ πᾶσα αἵρεσις ἡ μὲν ἀθετοῦσα τὴν τελείαν ἀνθρωπότητα τοῦ* Χριστοῦ, *λέγω δὴ ψυχὴν* λογικὴν *ἔννουν, καὶ σῶμα, καὶ πάντα τὰ ἰδιώματα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος μὴ ὁμολογοῦσα, ἀλλ' ἐνδοιάζουσα, ἡ δὲ καὶ τὴν θεότητα τοῦ* Χριστοῦ *ἀθετοῦσα καὶ κολοβοῦσα, καὶ ἥττονα τοῦ* Πατρὸς
C λέγουσα, *ἢ καὶ τὴν τοῦ* Πνεύματος *τοῦ ἁγίου, αὗται πᾶσαι τῶν οὐρανίων μονῶν ἀποτυγχάνουσιν. μακάριοι γοῦν εἰσιν ὅσοι διὰ τῶν θείων* Γραφῶν, Παλαιᾶς *τε καὶ* Καινῆς Διαθήκης *γνωρίζουσι τὸν τῶν ἀπάντων δημιουργὸν ἕνα* Θεὸν *εἶναι ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι,* Πατρὸς λέγω *καὶ* Υἱοῦ *καὶ ἁγίου* Πνεύματος, *ἁγίαν* Τριάδα, *ὁμοούσιον, ἰσοδύναμόν τε καὶ ἰσοσθενῆ, καὶ ἰσοκλεᾶ, καὶ ἰσότιμον, καὶ συνάναρχον, καὶ τὴν μεγάλην καὶ σοφὴν καὶ παντοδύναμον οἰκονομίαν αὐτοῦ τοῦ πάντων αἰτίου, ὡς σοφῶς καὶ ἁρμοδίως ἔκτισε τὰς β' καταστάσεις ἐξ ἀρχῆς, ταύτην τε κἀκείνην, καὶ διὰ τῆς τελείας ἀνθρωπότητος τοῦ* Κυρίου *τῆς ἡμῖν κατὰ πάντα ὁμοουσίου κατά τε ψυχὴν καὶ σῶμα χωρὶς ἁμαρτίας, πολιτευσαμένην ἐν ἐσχάτοις τοῖς καιροῖς ἀναδείξαντα καὶ φανερώσαντα τὴν μέλλουσαν κατά-*
D *στασιν καὶ πίστιν παρασχόντα πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὴν ἐκ νεκρῶν. ὅσοι οὖν τέλειοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχοῦσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν* Ἰσραὴλ *τοῦ* Θεοῦ *οὗτοι ἀκούσονται δικαίως*

3. *αὐτῶν* m. 4. *ἀνεχόμενοι* om. LSm. 7. *ἡμέρᾳ*] + *καὶ* L^{2}m. 8. *Σαμαρεῖται ὁμοίως* LSm. 19. *καὶ* om. LSm. 30. *Χριστοῦ* LSm. 31. *πολιτευσαμένης* L^{2}m. 35. *τὸν Ἰσραὴλ*] *τὴν κρίσιν* m.

ἐν τῇ μελλούσῃ καταστάσει παρὰ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ ἐξ οὐρανοῦ λέγοντος, **Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.** *αὐτῷ ἡ δόξα σὺν Πατρὶ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.*

Ἅπας οὖν ὁ σκοπὸς τῆς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ οὗτός ἐστιν· δεῖ γὰρ ὡς ἐν ἀνακεφαλαιώσει συντομώτερον αὐτὸν ἐξειπεῖν· ἠβουλήθη ἐξ ἀγαθότητος ἑτέροις μεταδοῦναι τοῦ εἶναι, δυνάμεώς τε καὶ λόγου καὶ γνώσεως· ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐκ μετοχῆς τούτων τυγχάνοντες, 336 A *ἀδυνάτως ἔχουσιν ὑφ' ἓν γνῶναι καὶ ἔχειν πάντα, ἐπείπερ τοῦτο μόνον ἴδιον Θεοῦ τὸ δίχα μαθήσεως καὶ πείρας ταῦτα πάντα εἰδέναι, αὐτόχρημα ὢν καὶ δύναμις καὶ λόγος καὶ γνῶσις, γενητῶν δὲ τὸ ἐκ τοῦ πεποιηκότος μετέχειν τούτων ἁπάντων. πεποίηκεν ἅμα τὰς β' ταύτας καταστάσεις, τὴν πρώτην μὲν θνητὴν καὶ τρεπτήν, πείρας ἕνεκα καὶ παιδεύσεως τῶν λογικῶν, ἵνα τῇ ποικιλίᾳ τοῦ παντὸς καὶ τῇ παραθέσει τῶν ἐναντίων γυμναζόμενοι, πειραθῶμεν ἡδέων καὶ λυπηρῶν, τὴν δευτέραν δὲ ἀθάνατον καὶ ἄτρεπτον, εἰς ἀπόλαυσιν τῆς χάριτος αὐτοῦ, πρὸς τὸ διακριτικῇ ἕξει, λόγῳ καὶ πείρᾳ καὶ γνώσει τῶν καλῶν, παραθέσει τῶν πρώτων τὴν μετουσίαν δεξόμεθα.*

Οὐδεμία τοίνυν θρησκεία, οὐκ Ἰουδαῖος, οὐ Σαμαρείτης, οὐχ B *Ἕλλην, οὐ Μανιχαῖος, πιστεύει ἢ ἐλπίζει ἀνάστασιν ἀνθρώπων, καὶ ἄνοδον αὐτῶν γίνεσθαι ἐν τῷ οὐρανῷ· ἀλλ' αἱ μὲν αὐτῶν ὅσαι τὸν οὐρανὸν δοξάζουσι σφαῖραν, τουτέστιν Ἕλληνες καὶ Μανιχαῖοι, ἁρμοδίως ἑαυτοῖς καὶ τὴν ἀπιστίαν κέκτηνται. ποῦ γὰρ ἔχουσι δοῦναι ἐν τῇ σφαίρᾳ τόπον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν; δικαίως οὖν ἀμφότεροι τὴν ἀνάστασιν τῶν σωμάτων ἀθετοῦσιν, καὶ μόνον τὰς ψυχὰς δοξάζεσθαι λέγουσιν, ἢ κολάζεσθαι μετὰ τὴν ἐνθένδε ζωήν, ἢ σὺν τῇ σφαίρᾳ περιπολεύειν τὰς ψυχὰς καὶ ὁρᾷν πάντα, ὥς τινες αὐτῶν λέγουσιν, ἢ εἰς τὸν τάρταρον αὐτὰς καταδικάζεσθαι. τινὲς δὲ καὶ μετενσωμάτωσιν ἀεὶ λέγουσι γίνεσθαι· ἕτεροι δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ἀθάνατον τῆς ψυχῆς ἀθετοῦσι, καὶ οὔτε μίαν ἐλπίδα σώματος ἅπαντες κέκτηνται μετὰ τὴν ἐνταῦθα ζωήν. αἱ* C *δὲ μὴ δοξάζουσαι σφαῖραν, τουτέστιν Ἰουδαῖοι καὶ Σαμαρεῖται,*

4. *σὺν—Πνεύματι* om. LSm. *αἰῶνας*] + *τῶν αἰώνων* LSm. 5. *οὕτως* LS. 6. *ἠβουλήθη*] + *ὁ Θεὸς* LSm. 7. *τοῦ*] *τὸ* V. 11. *ὃν* VL¹S. 16. *δὲ δευτέραν* LSm. 17. *εἰς* om. m. *λόγῳ—παραθέσει* om. LSm. 19. *δεξώμεθα* S, *δέξασθαι ἡμᾶς* L²m. *δεξόμεθα*] + *αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.* LSm.

2. Matt. xxv. 34.

ἀκαίρως δὲ γεγονέναι νομίζοντες τὸ στερέωμα τὸ μεσάσαν τὸν ἕνα χῶρον, καὶ ποιῆσαν τοὺς δύο χώρους, ἀκολούθως καὶ αὐτοὶ ἀπιστίᾳ κεκράτηνται, τῶν μὲν Σαμαρειτῶν μήτε ἀνάστασιν, μήτε ἄνοδον ἐν τῷ οὐρανῷ ὁμολογούντων, μήτε δὲ τὴν ψυχὴν ἀθάνατον λεγόντων, ἀλλ' ἀεὶ γίνεσθαι καὶ ἀπογίνεσθαι ἡμᾶς νομιζόντων, τῶν δὲ Ἰουδαίων ὁμολογούντων μὲν ἀνάστασιν ἀνθρώπων, ἐπὶ γῆς δὲ πολιτεύεσθαι λεγόντων καὶ ἐσθίειν καὶ πίνειν ἡμᾶς, καὶ γαμεῖν καὶ γαμίζεσθαι, καθὰ καὶ ἐν Εὐαγγελίοις μετὰ τῶν Σαδδουκαίων ἠπόρουν τῷ Κυρίῳ λέγοντες **Ἐν τῇ ἀναστάσει τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή;** οὓς συντομώτατα ὁ Κύριος πλανωμένους ἤλεγξεν, καὶ μὴ
D ἐπισταμένους τὴν θείαν Γραφὴν, ἐν ᾗ ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, λέγων **Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοί εἰσιν ἐν τῷ οὐρανῷ.** ἐλέγχονται τοίνυν καὶ αὐτοὶ ἔκ τε τῶν γραφομένων, ἔκ τε τοῦ σχήματος τοῦ ἡτοιμασμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ὡς οὐκ ἀκαίρως ἐγένετο καὶ ὁ ἀνώτερος χῶρος, ἀλλ' ἔστιν τις δευτέρα κατάστασις οὐράνιος ἡτοιμασμένη ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ὁμοίως δὲ καὶ πᾶσα αἵρεσις ἐν Χριστιανοῖς· αἱ μὲν σὺν τοῖς Ἕλλησιν, ἤγουν Μανιχαίοις, σφαῖραν τὸν οὐρανὸν δοξάζουσαι, ἢ προβιωτὴν ἀσπαζόμεναι, ἢ ἀθετοῦσαι ἐν Χριστῷ τι τῆς ἡμετέρας φύσεως, ἢ σῶμα, ἢ ψυχὴν, ἢ νοῦν, πολὺ πλανῶνται
337 A καὶ αὗται μὴ εἰδυῖαι τὰς Γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. μόνοι γὰρ τέλειοι Χριστιανοί εἰσιν, οἱ ἀπλανῶς τῇ θείᾳ Γραφῇ ἀκολουθοῦντες, καὶ γινώσκοντες ἔκ τε τῶν γραφομένων, ἔκ τε τοῦ σχήματος τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας καταστάσεως τοὺς τόπους καὶ τὰ σχήματα, ἃ διηγεῖται ἡ θεία Γραφὴ, ὅτι ὥσπερ ὁ κόσμος οὗτος ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων ἐστὶ, **Θέατρον γὰρ ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ,** φησὶν ὁ Ἀπόστολος, **ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις,** οὕτως καὶ ὁ ἀνώτερος χῶρος πάλιν ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις προητοίμαστο. δόξα διὰ πάντα τῷ βασιλεῖ τῶν αἰώνων Θεῷ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας. ἀμήν[1].

---

[1] Ὁ οὐρανὸς συνδεδεμένος τῇ γῇ, καὶ διαιρεθεὶς κατὰ μέρος· ἱστῶν γὰρ τὰς δύο καμάρας καὶ τοὺς δύο τοίχους τοὺς παρ' ἑκάτερα, καὶ τῇ ἀναλογίᾳ τῶν καμαρῶν

---

2. *ποιῆσαν τοὺς*] *ποιήσαντα* VL^{1}S. 5. *καὶ ἀπογίνεσθαι* om. LSm. 8. *οἱ Σαδδουκαῖοι* L^{2}m. 12. *ἐκγαμίζονται* m. 13. *εἰσιν*] *τοῦ Θεοῦ* m. 15. *καὶ* om. Lm. 17. *ἐν τοῖς Χρ.* m. *σὺν*] *ἐν* LSm. 18. *τὸν οὐρανὸν* om. S^1. 19. *ἐν*] *μὲν* L. 21. *μήτε* LSm. 24. *καὶ δευτέρας* (om. *τῆς*) m. 26. *γὰρ ἐγενήθημεν*] *ἐποιήθημεν* m. 29. *εἰς—αἰῶνας* om. LSm. 31. *ὁ οὐρανὸς—τοῦ κόσμου* (p. 242, l. 22) om. V, qui in margine habet *σχόλιον.* *οἱ ἔξωθεν τὸ σχῆμα τοῦτο ὑποτίθενται.*

9. Matt. xxii. 28. 12. Matt. xxii. 30. 26. 1 Cor. iv. 9.

Χριστιανοῦ περὶ διαμονῆς οὐρανῶν. 340 A

ΛΟΓΟΣ Ζʹ.

Τὸν περὶ οὐρανοῦ λόγον αἰτήσαντί σοι συγγραφῆναι παρ' ἡμῶν, ὦ φιλοπονικώτατε ἀνδρῶν Ἀναστάσιε, οὐκ ἀπειθήσω· σαφηνιῶ δὲ πότερον ἀκατάλυτον αὐτόν φησιν ἡ θεία Γραφὴ, ἢ καταλυόμενον· ἔφησθα γὰρ ὥς τις τῶν Χριστιανίζειν αὐχούντων βουλόμενος καθ' Ἑλλήνων εἰπεῖν, ἔλαθεν ἑαυτὸν συνηγορῶν αὐτοῖς, σφαῖραν μὲν σὺν αὐτοῖς δοξάζων, ἀεὶ περιστρεφομένην, τὸν οὐρανὸν, καταλυόμενον δὲ τοῦτον ἐν τῷ αὐτοῦ συγγράμματι κηρύττων. οὐκ οἶδ' ὅπως κινούμενος ἐξεῖπεν, καὶ θαυμάζειν ἐμοὶ ἔπεισιν τὴν οὕτω πολυμαθῆ τοῦ ἀνδρὸς σοφίαν, οὕτω τυφλώττουσαν ὑπὸ τῆς ἄγαν φιλοτιμίας. εἰ γὰρ ὡς Χριστιανὸς ἀνατρέπειν ἠβούλετο τὴν δόξαν τὴν Ἑλληνικὴν, τάς γε περὶ τούτου πρῶτον ἀρχὰς ἐχρῆν ἐκ βάθρων B *ἀνελεῖν, τὴν σφαῖραν καὶ τὴν ταύτης περιφορὰν, ὅπερ ἡμεῖς βουλήσει Θεοῦ ἐν ἑτέρῳ συγγράμματι αἰτηθέντες πεποιήκαμεν. εἰ δὲ αὐτὸν τὸν θεμέλιον καὶ τὰς ἀρχὰς αὐτῶν, ἐξ ὧν αἱ ἀποδείξεις τοῦ ἀϊδίου προΐασιν, ἐδέξατο, τί μάτην ὁ σοφὸς ἀδολεσχεῖ, οὐκ ἐπὶ πέτρας, ἀλλ' ἐπὶ ψάμμου τοὺς ἑαυτοῦ κτίζων ὕθλους; οὐδεὶς γὰρ τῶν εὐφρονούντων τὸ ἀεικίνητον φθαρτὸν καὶ καταλυόμενον, οὐδὲ τὸ φθαρτὸν καὶ καταλυόμενον ἀεικίνητον ἂν εἴποι· ἀλλὰ τὸ μὲν*

ἑλίσσων τὸν ἕνα τοῖχον, καὶ συνδεσμεύων ἐπὶ τὸν ἕτερον, ἀποτελεῖ ὅλον τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου.

Καὶ τοῦτο τὸ σχῆμα, τουτέστιν, τοῦ ἡλίου τὸ μέγεθος καὶ τῆς γῆς, κατὰ τοὺς ἔξωθεν κατεγράψαμεν, ἵν' ὁρῶν τις, ἐκ παραλλήλου συνκρῖναι δυνηθείη, πῶς μὲν ἐν τῷ ἡμετέρῳ σχήματι κατ' ἀλήθειαν, συνεμπίπτουσαι αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου τοῖς σώμασιν, ἀποτελοῦσι τὰς σκιὰς εἰς ἕκαστον κλίμα ἀναλόγως κατὰ τὴν προτέραν διαγραφὴν, ὑπὸ ἥμισυ ποδὸς τὴν διαφορὰν δεικνύουσαι, πῶς δὲ καὶ ἐν τούτῳ τῷ αὐτῶν σχήματι οὐ συνεμπίπτουσι τοῖς σώμασιν αἱ ἀκτῖνες, ὡς μηδὲ φωτίζεσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου δυνάμενα τὰ παρ' αὐτοῖς λεγόμενα κλίματα, ἤγουν σώματα, καὶ ὅτι μάτην μεγαλαυχοῦσιν ἐπὶ τοῖς ἑαυτῶν μύθοις, τὴν ἀλήθειαν μᾶλλον ἀποστρεφόμενοι.

---

1. *Χριστιανοῦ*] *Χριστινου* V, *Χριστιανῶ* m, om. LS. 4. *αναστασις* V. 5. *πρότερον* LSm. 6. *γὰρ*] + *καὶ τοῦτο* LSm. 13. *τούτων* LSm. 14. *ὥσπερ* m. 19. *οὐδὲ—καταλυόμενον* om. S[1]. 23. *καὶ τοῦτο*] Hic incipit W (fol. 34). *τὸ μέγεθος τοῦ ἡλίου* LSm. 27. *ἀπὸ* L[2]m. 28. [*τοῖς σώμασιν*] *τῶν σωμάτων* m, *τῶν σωμάτων* VLSW. 30. *μεγαλαυχῶσιν* V. *αὐτῶν* m. *ἀποστρεφόμενοι*] Hic deficit W.

ἀεικίνητον, ὡς ἀεικίνητον, ἄφθαρτόν ἐστιν, τὸ δὲ μὴ ἀεὶ κινούμενον, καὶ καταλυόμενον, πάντως φθαρτόν ἐστιν, ἐπείπερ καὶ τῆς κινήσεως παύεται, διὸ οὐκ ἀεικίνητον. πῶς οὖν ὁ λογιώτατος ἀεικίνη-
C τον δεξάμενος τὸν οὐρανὸν, οὐχ οὕτως τῇ θείᾳ Γραφῇ δοκοῦν, καταλυόμενον αὐτὸν ὁρίζεται; τίνα γὰρ τῶν ἀρχαίων, ἢ τῶν νεωτέρων, τῶν διαπρεψάντων παρὰ τοῖς ἔξωθεν φιλοσόφοις, τῶν καὶ δοξαζόντων σφαῖραν εἶναι τὸν οὐρανὸν, εὗρεν εἰρηκότα τοῦτον καταλυόμενον; μᾶλλον καὶ πάντες συλλογιστικῶς προερχόμενοι, ἀκατάλυτον αὐτὸν ἔφασαν εἶναι. οὑτοσὶ δὲ καινὰς ἀναπλάττων ἀτοπίας, οὔτε τῇ τῶν ἔξωθεν ἀκολουθήσας διδασκαλίᾳ, οὔτε τῇ τῶν ἔσωθεν πνευματικῇ παραδόσει προσθέμενος, ἀγνοήσας δὲ τῶν τε ἔξωθεν τὴν ποικιλίαν τῶν δογμάτων, καὶ τῶν ἔσωθεν τὸ ἄπλαστον καὶ καθαρὸν τῆς Ἐκκλησίας μάθημα, τὰ νεώτερα διδάσκειν ἀβασανίστως ἐπεχείρησεν, μὴ λογισάμενος τῶν ἰδίων λόγων τὴν ἐναντιότητα, καὶ τὰ ἐκ τούτων ἀνακύπτοντα ζητήματα, ἀλλ' οἷάπερ
D ἀτριβὴς ὁδοιπόρος, τῆς λεωφόρου πλανηθεὶς, καὶ ταύτης ἐκτὸς γεγονὼς, τῇ τῶν κρημνῶν καὶ τῶν ἀκανθῶν ὀδύνῃ περιπείρεται, οὕτω καὶ ὁ βέλτιστος τῇ τῶν ἐναντίων φορᾷ τιτρωσκόμενος εὐχερῶς καταβάλλεται.

Διὸ, φιλόχριστε, ἀρκετὸν μὲν ᾠήθην ἀναγινώσκοντά σε τὸ ἡμέτερον πονημάτιον, οὕτω γὰρ δεῖ σμικρολογεῖν τὰ ἡμέτερα, τὴν Χριστιανικὴν λέγω Τοπογραφίαν παντὸς τοῦ κόσμου, κατιδεῖν, πῶς ἐν μὲν τῷ πρώτῳ λόγῳ, ἐλέγχοις ἐχρησάμεθα φυσικωτέροις πρὸς τοὺς δοκοῦντας μὲν Χριστιανίζειν, σφαιροειδῆ δὲ τὸν
341 A οὐρανὸν δοξάζοντας, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὰς Χριστιανικὰς ὑποθέσεις περὶ σχημάτων καὶ τοποθεσίας παντὸς τοῦ κόσμου, ἐκ τῆς θείας Γραφῆς τὰς ἀποδείξεις ποιησάμενοι, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ, ὅτι βεβαία καὶ ἀξιόπιστός ἐστιν ἡ θεία Γραφὴ, καὶ τί τὸ χρήσιμον τῶν σχημάτων τοῦ παντὸς κόσμου, ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ ἀνακεφαλαίωσιν σύντομον καὶ διαγραφὴν σχημάτων τοῦ παντὸς κόσμου καὶ τῆς σφαίρας τὴν ἀνατροπήν. ἐν δὲ τῷ πέμπτῳ τὴν διαγραφὴν τῆς σκηνῆς τῆς ὑπὸ Μωϋσέως κατασκευασθείσης, καὶ τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων τὴν συμφωνίαν· ἐν δὲ τῷ ἕκτῳ περὶ μεγέθους ἡλίου, καὶ οὕτως συμπεράναντες τὸ πονημάτιον· ὅμως δὲ πάλιν

8. καὶ] δὲ L. προσερχόμενοι LSm. 9. ουτωσιδε V[1], οὗτος εἶδε LS[2], οὗτος ἤδη m. 11. προσθέμενος m, προθέμενος VLS. 17. ὀδύνῃ περιπείρεται om. S[1]. 22. τογραφιαν V[1], σχῆμα τὸ γραφικόν V man. rec. 24. σφαῖραν LSm. 30. σχημάτων—διαγραφὴν om. m. 34. συμπεράναντος S[2].

διὰ τὸν σὸν πόθον καὶ τὴν σὴν αἴτησιν μὴ δυνάμενος παρακούειν τῆς σῆς ὡς εἴρηται θεοφιλίας, ὡς ἐκέλευσας, καθὼς ἂν οἷός τε ὦ, διὰ συντόμων ποιήσομαι ἐκ τῆς θείας Γραφῆς τὸν ἔλεγχον μὲν τῶν ἀναιρούντων τοὺς οὐρανούς, σύστασιν δὲ τῆς αὐτῶν διαμονῆς, τῆς θείας χάριτος ἡμῖν συνεργούσης, καὶ τῶν σῶν προσευχῶν, προλέ- **B** γοντες πρῶτον ποίοις ἰδιώμασι κέχρηται περὶ οὐρανοῦ ἡ θεία Γραφή, ἔπειτα ὅτι καὶ ἀκαταλύτους αὐτοὺς διαπαντὸς ὁρίζεται.

Τῆς Παλαιᾶς τοίνυν Διαθήκης τοῖς Ἑβραίοις γραφείσης, ἀνάγκη τῇ Ἑβραίᾳ γλώττῃ καὶ γράμμασιν αὐτὴν γεγράφθαι· ἡ γλῶττα οὖν ἡ Ἑβραία τὸν οὐρανὸν καὶ τοὺς οὐρανούς, μιᾷ ἐκφωνήσει ὁμοίως ἐκφωνεῖ, ὥστε καὶ ἀδιαφορεῖν περὶ τούτου, εὑρίσκεσθαι δὲ τὸ ἑνικὸν ἐπιφερόμενον πληθυντικῷ, καὶ τὸ πληθυντικὸν ἑνικῷ, ὡς ὅταν λέγῃ, **Αἰνεῖτε αὐτόν, οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν**, ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν, ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ· ἐπιφέρει γάρ, **Καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν**, ἵνα εἴπῃ, τοῦ οὐρανοῦ τούτου τοῦ ὁρωμένου, τουτέστι, τοῦ στερεώματος. **C** ἐπάνω γὰρ μόνου τοῦ στερεώματός εἰσιν τὰ ὕδατα κατὰ τὸν ἱεροφάντην Μωσέα. ὁμοίως λέγει, **Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα**, πληθυντικῶς μὲν ἀρξάμενος, ἑνικῶς δὲ καταλήξας, ἵνα δι' ἑκατέρου τὸ αὐτὸ σημάνῃ, ὅτι αὐτὴ ἡ πρόσοψις τοῦ οὐρανοῦ, τουτέστιν, τούτου τοῦ ὁρωμένου στερεώματος, καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ ἐξαγγέλλει διὰ τῆς ἐνούσης αὐτῷ τάξεως καὶ μεγαλοπρεπείας· ὁμοίως πάλιν, **Ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ, τὴν δὲ γῆν ἔδωκεν τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων**, οὐρανὸν οὐρανοῦ καλέσας τὸν πρῶτον καὶ ἀνώτερον οὐρανόν, ὃς οὐρανός ἐστι τούτου τοῦ ὁρωμένου οὐρανοῦ ὑπεράνω αὐτοῦ κείμενος, ὥσπερ ἡμῶν οὐρανός ἐστιν οὗτος ὁ ὁρώμενος ὑπεράνω ἡμῶν κείμενος. ὁμοίως πάλιν ὁ μέγας Μωσῆς φησιν **Ἰδοὺ Κυρίου τοῦ Θεοῦ** **D** **σου ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ**, ὡσανεὶ οὗτος ὁ ὁρώμενος ἡμῖν οὐρανὸς καὶ ὁ οὐρανὸς αὐτοῦ, τουτέστιν, ὁ ὑπεράνω αὐτοῦ. κέχρηται δὲ καὶ ὁ Παῦλος τούτῳ τῷ ἰδιώματι βοῶν, **Ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ Σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα**, ἀρξάμενος μὲν δυϊκῶς, ἑνικῶς δὲ καταλήξας, ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν, ἐξ ὧν, **ἐξ οὗ**, εἴρηκεν. δύο γὰρ οὐρανῶν γενομένων παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς διηγεῖται ὁ μακαρίτης Μωσῆς, καὶ συνδουμένων ἀλλήλοις, ποτὲ μὲν πληθυντικῶς ἡ θεία

6. *πρωτοιν* V[1]. 8. *ἀνάγκη* om. V, *ἀνάγκῃ* L. 11. *διαφορεῖν* L[1].
24. *ὡς* L[1]S. 26. *ὥσπερ—κείμενος* om. LSm. *ὁ* om. V[1].

13. Ps. cxlviii. 4. 17. Ps. xix. 1. 23. Ps. cxv. 16.
27. Deut. x. 14. 30. Phil. iii. 20.

Γραφὴ περὶ αὐτῶν ποιεῖ τὸν λόγον, ποτὲ δὲ ἑνικῶς, καθὰ εἴρηται, διὰ τὸ ἰδίωμα τῆς γλώττης· καὶ ὅτι κατά τι συνάπτονται ἀλλήλοις συνδούμενοι, καὶ ὡς εἷς ἀποτελοῦνται, λέλεκται.

Μὴ οὖν πλάνην ὑπομείνῃς ἀκούων τοῦ μακαρίου Παύλου
344 A ἡρπάχθαι ἕως τρίτου οὐρανοῦ· οὐκ εἰσὶ γὰρ τρεῖς οὐρανοὶ, οὔτε πλείους, οὔτε τοῦτο βούλεται λέγειν, οὔτε ἐναντιοῦται τῷ Μωσῇ, ἀλλ' ὅτι ἡρπάχθαι λέγει ἀπὸ τῆς γῆς ὅλον τὸ διάστημα τοῦ ὕψους τοῦ οὐρανοῦ, παρὰ τὸ τρίτον αὐτοῦ, ἵνα εἴπῃ. τοσοῦτον ἐπήρθην ἀπὸ τῆς γῆς, ὡς περιλείπεσθαί μοι τὸ τρίτον τοῦ διαστήματος τοῦ ὕψους τοῦ οὐρανοῦ. τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, καιρὸς νῦν ἡμᾶς εἰπεῖν ὡς ἀδιάλυτον αὐτὸν ἤτοι αὐτοὺς κηρύττει πᾶσα ἡ θεία Γραφή. λέγει τοίνυν ὁ θεῖος ἀπόστολος οὕτως, Οἴδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἔχομεν ἐκ Θεοῦ, οἰκίαν ἀχειροποίητον αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἵνα δηλώσῃ τὴν ἐνταῦθα μὲν ἐπίγειον κατάστασιν καταλυομένην, τὴν δὲ μέλλουσαν, ἥτις καὶ
B οὐράνιός ἐστιν, ἀκατάλυτον καὶ αἰώνιον· καὶ πάλιν, Τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τῶν ἁγίων λειτουργὸς καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος, ἵνα εἴπῃ, τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἀναληφθέντα ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἐν τῇ σκηνῇ τῇ ἀληθινῇ, τουτέστιν, τῇ ἀεὶ μονίμῃ καὶ ἀκαταλύτῳ. τῷ γὰρ εἰπεῖν ἀληθινὴν ἐσήμανεν ὡς ἀκατάλυτός ἐστιν, ἐπειδήπερ ἡ διὰ Μωσέως κατασκευασθεῖσα κατελύθη· ταύτην ὡς ἀκατάλυτον, κατὰ ἀντιδιαστολὴν ἐκείνης, ἀληθινὴν ἐξεῖπεν, ὡσανεὶ, μονίμην, καὶ βεβαίαν, καὶ ἀκατάλυτον. καὶ πάλιν λέγει Χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς
C μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, τουτέστιν οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, οὔτε δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος, εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος. ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν, Ἐπειδήπερ ὁ Θεὸς τῷ Μωσῇ προσέταξεν ποιῆσαι τὴν σκηνὴν κατὰ μίμησιν παντὸς τοῦ κόσμου, ἐποίησέν τε αὐτὴν διελὼν καταμεσόθεν τῷ καταπετάσματι, καὶ ποιήσας τὴν μίαν σκηνὴν εἰς δύο, ἐξωτέραν καὶ ἐσωτέραν, ὥσπερ τοῦτον τὸν χῶρον καὶ τὸν τούτου

1. ποιεῖται LSm. 2. διὰ om. LSm. 6. μωσεῖ V^2, et sic infra. 7. λέγειν m. 8. ἐπήρθη L^1S. 10. οὖν om. S. 12. ἀπόστολος] + Παῦλος LSm. 13. ἐκ Θεοῦ ἔχομεν m. 14. αἰώνιον om. m. 21. τὸ S^1m. ἐσήμανεν om. V. 27. οὐδὲ m. 30. τοῦ παντὸς LSm.

5. 2 Cor. xii. 2. 12. 2 Cor. v. 1. 16. Hebr. viii. 1. 25. Hebr. ix. 11, 12.

ἀνώτερον αἰνιττόμενος, καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην διὰ παντὸς οἱ ἱερεῖς τὰς λατρείας ἐπιτέλουν, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνον μόνος ὁ ἀρχιερεὺς, δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων εἰσῄει εἰς τὴν ἐσωτέραν σκηνὴν ἐξιλεούμενος καὶ τὴν ἄφεσιν τῷ λαῷ ποιούμενος.

Τούτου ἕνεκά φησιν ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Χριστὸς παραγενόμενος ἀρχιερεὺς ὢν τῶν οὐρανῶν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς ὁ ἐπίγειος εἰσῄει εἰς τὴν **D** ἐσωτέραν σκηνὴν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ, οὕτως καὶ αὐτὸς εἰς τὸν ἀνώτερον χῶρον εἰσελήλυθεν ἐν αἵματι ἰδίῳ, καὶ ὥσπερ ἡ ἐνταῦθα σκηνὴ μικρὰ καὶ χειροποίητος, καὶ ὡς τύπος ἀτελὴς καὶ καταλυομένη, οὕτω καὶ ὁ οὐρανὸς μέγας, καὶ ἀχειροποίητος, καὶ βέβαιος, καὶ ἀληθινὸς, καὶ αἰώνιος, καὶ ἀκατάλυτος, ἔνθα γίνεται ἡ αἰωνία λύτρωσις. αἰωνίου γὰρ ὄντος τοῦ ἀρχιερέως, ἐξ ἀνάγκης καὶ ἡ σωτηρία καὶ ἡ σκηνὴ αἰώνιοι τυγχάνουσιν, καθὰ πάλιν γέγραπται Καὶ οἱ μὲν πλείονές εἰσιν ἱερεῖς, διὰ τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν· ὁ δὲ διὰ τὸ μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύνην. ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται τοὺς προσερχομένους δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ ἡμῶν. τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεὺς, ὅσιος, ἄκακος, 345 **A** ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος. τὸ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς γλώττης, τοῦ οὐρανοῦ, λέγει· φανερώτερον δὲ τὸ, ἀπαράβατον, καὶ τὸ μένειν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ τὸ, πάντοτε, δηλοῖ τὸ ἀκατάλυτον τοῦ πράγματος. εἰ γὰρ ὁ ἱερεὺς ἀπαράβατός ἐστιν, πάντως καὶ ἡ σκηνὴ ἔνθα ἱερουργεῖ ἀπαράβατός ἐστιν, τουτέστιν ἀδιάδοχος. καὶ ἑτέρωθι πάλιν, Διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἵνα εἴπῃ μονίμην, καὶ ἀμετακίνητον, καὶ ἀκατάλυτον, καὶ διαδοχὴν μὴ ἔχουσαν· καὶ πάλιν, Σπουδάσωμεν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, κατάπαυσιν αὐτὴν **B** εἰρηκὼς, ὡς ἀδιάδοχον, καὶ μὴ μετανάστας πάλιν γινομένους, ἀλλ' ἀεὶ ἐν αὐτῷ τῷ οὐρανῷ καταπαύοντας. καὶ πάλιν, Ἔχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν, διεληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς, Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ κρατοῦμεν τῆς ὁμολογίας· τὸ, διεληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς, ἵνα εἴπῃ τὸν

1. ἱερεῖς] + εἰσίασιν m. 2. ἐπιτελοῦντες m. μόνον om. m. 3. δι' αἵματος—ἄφεσιν] οὐ χωρὶς αἵματος, ἑαυτῷ τε καὶ m. 5. ὁ ἀπόστολος Παῦλος LSm. 6. ὢν om. LSm. 11. ἔνθα] + καὶ LSm. αἰωνία] αἰώνιος LSm. 13. αἰώνιοι] αἰώνιος L. 17. ἡμῶν] αὐτῶν L. 22. ὁ om. m. 26. σπουδάζωμεν m. 27. γενομένους L[1]S. 28. ἀλλ'] + εἰς LSm. 30. κρατῶμεν L[2]m. εἴπῃ] + διεληλυθότα LSm.

1. Hebr. ix. 6, 7. 14. Hebr. vii. 23—26. 23. Hebr. xii. 28. 26. Hebr. iv. 11. 28. Hebr. iv. 14.

οὐρανὸν, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς γλώττης, καὶ ἔσωθεν ὄντα τῶν δύο οὐρανῶν, ὡς ἐν σκηνῇ ἀχειροποιήτῳ. καὶ πάλιν, **Ἔχοντες οὖν παῤῥησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν τῷ αἵματι Ἰησοῦ, ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν,** τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων, τὴν ἐν τῷ αἵματι τοῦ Ἰησοῦ γενομένην, λέγει τὴν εἴσοδον αὐτοῦ τὴν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἣν μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν ἐποιήσατο ἀναλη-
C φθεὶς εἰς τὸν οὐρανὸν, ἣν καὶ ἐγκαινισθεῖσαν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν προσεῖπεν, ὡς πρῶτος πάντων αὐτὸς καινοπρεπῶς καὶ προσφάτως αὐτὴν τὴν ὁδὸν ἐβάδισεν, ζῶσαν οὖσαν καὶ ἁγίαν, καὶ ἡμῖν καταλιμπάνων τινὰ ὑπογραμμόν. καὶ πάλιν, **Καὶ πᾶς μὲν ἀρχιερεὺς ἕστηκεν καθ' ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας, αἵτινες οὐδέποτε δύνανται περιελεῖν ἁμαρτίας· οὗτος δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν, εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ· τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος ἕως ἂν τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ. μία γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους·** εἰ, καθὰ ἔφη, εἰς τὸ διηνεκὲς καθέζεται ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν θυσίαν, καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς ἁγιάζει τοὺς προσερχομένους, πῶς
D οἷόν τέ ἐστι καταλύεσθαι, ἔνθα αὐτὸς εἰς τὸ διηνεκὲς καθέζεται καὶ οἱ προσερχόμενοι ἁγιάζονται; καὶ πάλιν, **Πρόδηλον γὰρ ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν· εἰς ἣν φυλὴν περὶ ἱερέων οὐδὲν Μωσῆς ἐλάλησεν·** καὶ περισσότερον ἔτι κατάδηλόν ἐστιν εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα Μελχισεδὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος, ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκίνης γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. **Μαρτυρεῖται γὰρ ὅτι σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.** ἰδοὺ φανερώτατα ἱερέα αἰώνιον γεγονέναι λέγει τὸν Χριστὸν, διὰ δυνάμεως καὶ ζωῆς ἀκαταλύτου. πῶς οὖν ἐνδέχεται τὸν μὲν ἱερέα ἀκατάλυτον εἶναι, τὴν δὲ σκηνὴν, ἧς καὶ λειτουργός ἐστιν, καταλυομένην; φησὶν γὰρ, **Τῶν ἁγίων λειτουργὸς καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος,** διαῤῥήδην καὶ αὐτὴν ἀληθινὴν καὶ
348 A ἀκατάλυτον ἐξειπών. καὶ πάλιν, **Ἄνθρωποι γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσιν, καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας εἰς βεβαίωσιν ὅρκος. ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμενος ὁ Θεὸς ἐπιδεῖξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ**

3. ἣν om. m. 4. τὴν 2°] τῶν L¹S. 5. τοῦ om. LSm. 12. αὐτὸς m. 14. ἂν om. m. 15. εἰς τὸ διηνεκὲς om. LSm. 16. καθέζεται—διηνεκὲς om. S¹. 20. οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης m. 21. καὶ περισσότερον—μαρτυρεῖται (l. 24)] καὶ πάλιν, Μαρτυρεῖ m. 24. σὺ] + εἶ V (add. al. m. supra). 25. γεγονέναι om. LSm. 31. βεβαίωσιν] + ὁ V²m.

2. Hebr. x. 19, 20. 10. Hebr. x. 11—14. 19. Hebr. vii. 14.
24. Hebr. vii. 17. 28. Hebr. viii. 2. 30. Hebr. vi. 16—20.

ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ, ἵνα διὰ β´ πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι Θεόν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος, ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ τε καὶ βέβαιαν καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα. *καὶ πάλιν*, Γινώσκοντες ἔχειν ὑμᾶς κρείττονα ὕπαρξιν καὶ μένουσαν.

Ὅρα πάλιν, θαυμάσιε, ὅτι ἐκείνην τὴν εἴσοδον τὴν ἔσωθεν τοῦ καταπετάσματος εἰσερχομένην, τουτέστιν, τοῦ στερεώματος, ὅπου καὶ Ἰησοῦς εἰσελήλυθεν, καὶ ἡμεῖς μέλλομεν εἰσιέναι, ἀμετάθετον, καὶ ἰσχυρὰν, καὶ ἀσφαλῆ, καὶ βεβαίαν, καὶ μένουσαν, καὶ διηνεκῆ, καὶ δίκην ἀγκύρας περικρατοῦσαν ἡμᾶς λέγει. καὶ πάλιν, Οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν, *ὡσανεὶ, ἐκείνην* B *ζητοῦμεν τὴν ἀεὶ μονίμην καὶ αἰώνιον τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ, ἥτις ἐστὶν ἐλευθέρα, καὶ μήτηρ πάντων τῶν πιστῶν· ἡ γὰρ ἐνταῦθα, φησὶν, καταλύεται, κατὰ τὸ εἰρημένον*, Παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου· *καὶ πάλιν λέγει*, Τὰ ἄνω φρονεῖτε, οὗ ἐστὶν ὁ Χριστὸς ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος, τὰ ἄνω ζητεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς.

Τὰ ἄνω εἶπον ὑμῖν, φησὶν, ἔνθα νῦν ἐστιν ὁ Χριστὸς καθήμενος· τὰ ἐκείνου ζητεῖτε, μὴ τὰ ἐνταῦθα. ὅτι δὲ καὶ ἡτοιμασμένην ἀπεντεῦθεν καλεῖ αὐτὴν, ἐξόν σοι ἀκοῦσαι πάλιν τοῦ Παύλου λέγοντος, Διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται ὁ Θεὸς, Θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν· ἡτοίμασεν γὰρ αὐτοῖς πόλιν· *καὶ πάλιν αὐτοῦ τοῦ Κυρίου λέγοντος*, Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν. C *καὶ πότε ἡτοιμάσθη; φησὶν* Ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, *ἵνα εἴπῃ, Ἔκτοτε ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς κτίσεως, ἅμα τῷ δημιουργεῖσθαι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τὰ παραχθέντα σὺν αὐτοῖς, ἡτοιμάσθη ὁ τόπος τῆς βασιλείας τῶ οὐρανῶν, τοῦ Θεοῦ προβλεψαμένου κρεῖττόν τι περὶ ἡμῶν. ἔτι γὰρ πάλιν λέγει ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ*, Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν· εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν, ὅτι πορεύομαι ἑτοιμάσαι ὑμῖν τόπον. *τὴν οἰκίαν τοῦ Πατρός μου λέγει τὸ*

1. *ἵνα—καταπετάσματος* (l. 4)] *καὶ πάλιν* m. 2. *ἐν οἷς* om. L[1]S. 10. *καὶ* 1°] + *ὁ* m. 13. *ὡσεὶ* (?) V[1]. 14. *ἐπιζητοῦμεν* LSm. 16. *κατὰ* om. L[1]. 17. *ὁ Χριστός ἐστιν* m. 19. *καθεζόμενος* LSm. 20. *ἐκεῖ οὖν* LSm. 22. *ἐπησχύνθη* LSm. ὁ Θεὸς Θεός al. m. in ras. V. *καλεῖσθαι* LSm. 24. *βασιλείαν*] + *ἀπὸ καταβολῆς κόσμου* m. 28. *τι* om. V[1]. 30. *ὅτι* om. m. 31. *μου* om. LSm.

6. Hebr. x. 34. 12. Hebr. xiii. 14. 16. 1 Cor. vii. 31. 17. Col. iii. 1, 2. 22. Hebr. xi. 16. 23. Matt. xxv. 34. 29. John xiv. 2.

κατοικητήριον, τὸ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ἐν τούτῳ οὖν, φησὶν, ἐστὶν
ὑμῶν τὸ κατοικητήριον τὸ ἡτοιμασμένον ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρός.
εἶτα πάλιν λέγει Καὶ ἐὰν πορευθῶ καὶ ἑτοιμάσω ὑμῖν τόπον, πάλιν
D ἔρχομαι, καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτὸν, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, καὶ ὑμεῖς
ἦτε. καὶ ὅπου ὑπάγω, οἴδατε τὴν ὁδόν· καὶ πάλιν πρὸς τὴν μητέρα
Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου αἰτησαμένην ἕνα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ εἶναι,
καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων ἐν τῇ βασιλείᾳ, ἀπεκρίνατο λέγων Οὐκ ἔστιν
ἐμὸν τοῦτο δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται παρὰ τοῦ Πατρός μου. οἱ ἄξιοι
τοίνυν τούτων τυγχάνουσιν καὶ πρὸ τοῦ ἐμὲ χαρίσασθαι, εἴτε
τοῖς σοῖς υἱοῖς, εἴτε καὶ ἑτέροις ἀξίοις οὖσιν. ἀλλὰ καὶ τὸ, Ὅπου
εἰμὶ ἐγὼ, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἦτε, θαυμασίως παρίστησιν ἀκατάλυτον εἶναι
349 A τὸν τόπον ἐκεῖνον, καὶ ἀπεντεῦθεν ἡτοιμασμένον, καὶ οὐ κατὰ τοὺς
σοφοὺς ἕτερον εἶναι τὸν τόπον ἀντεισαγόμενον, ἐν ᾧ μέλλομεν
ἀνιστάμενοι οἰκεῖν, τούτου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καταλυομένου.
καὶ συντόμως εἰπεῖν, ἀναρίθμητοί εἰσι σχεδὸν αἱ χρήσεις ἐν τῇ
θείᾳ Γραφῇ, ὅσαι δηλοῦσιν ὡς ἀκατάλυτός ἐστιν ὁ οὐρανὸς, ἐν
ᾧ εἰσελήλυθεν ὁ Χριστὸς, καὶ ἡμεῖς μέλλομεν εἰσιέναι.

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς ἐκήρυξεν·
ὁ δὲ ἀπόστολος Παῦλος πρὸς τοὺς ἐκ τῶν Ἑβραίων πεπιστευ-
κότας ἐπὶ Χριστὸν γεγράφηκεν, ἀντιδιαστέλλων αὐτοῖς ἁρμοδίως
τὰ τῆς σκηνῆς πάντα, τά τε τῆς ἐξωτέρας, πρὸς τοῦτον τὸν χῶρον,
τά τε τῆς ἐσωτέρας, πρὸς τὸν ἀνώτερον καὶ οὐράνιον χῶρον. πρὸς
δὲ τοὺς ἐκ τῶν Ἑλλήνων πιστεύσαντας, λέγω δὴ Κορινθίους,
B ἀνθρώπους φιλολόγους ὄντας καὶ φιλοσόφους, πιστεύσαντας μὲν
ἤδη περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ἔτι δὲ ἀμφιβάλλοντας
περὶ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως τῶν ἀνθρώπων, πάλιν τοῖς αὐτοῖς
ἐνθυμήμασιν ἐχρήσατο, καί φησιν Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ
νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσιν ἐν ὑμῖν τινὲς, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν;
εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται· εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ
ἐγήγερται, κενὸν ἄρα καὶ τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ καὶ ἡ πίστις ἡμῶν, ὡσανεὶ,
Ἀνωφελὴς ὑμῖν ἐστιν ἡ εἰς Χριστὸν πίστις, μὴ καὶ τῆς ἡμετέρας
ἀναστάσεως πιστευομένης παρ' ὑμῶν. εἰ γὰρ περὶ ἑνὸς ἐπιστεύ-
σατε ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, πῶς οὐ πιστευτέον ὅτι δυνατὸν

5. ὅπου] + ἐγὼ m. οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε LSm. 8. τοῦτο] τὸ L, om. m. ὑπὸ m. 13. τὸν om. LSm. 15. ἀναρίθμηταί LSm. χρήσεις] + αἱ LSm. 20. ἐπὶ] ἐνὶ S, εἰς L²m. 28. τινες ἐν ὑμῖν m. 30. καὶ 1° om. m. καὶ 2°] δὲ m. ὑμῶν L²m. 31. ὑμετέρας V¹. 32. πεπιστευμένης LSm.

3. John xiv. 3, 4. 7. Matt. xx. 23. 27. 1 Cor. xv. 12—14.

καὶ πάντας τοὺς λοιποὺς ἐγείρεσθαι; ὁ γὰρ δυνάμενος ἕνα ἐγεῖραι, καὶ πάντας δύναται ἐγεῖραι. εἶτα ἐπιφέρει, **Εὑρισκόμεθα δὲ καὶ** C **ψευδομάρτυρες τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἤγειρεν τὸν Χριστὸν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται.** καὶ ἡμεῖς δέ φησιν οἱ μαρτυρήσαντες ὑμῖν, ὅτι ὁ Θεὸς ἤγειρεν τὸν Χριστὸν, ψευδεῖς καὶ πλάνοι εὑρεθησόμεθα. καὶ πάλιν δεύτερόν φησιν **Εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται· εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν· ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν,** ἐκ τοῦ παρ' αὐτῶν ὡμολογημένου καὶ πιστευθέντος αὐτοὺς ἐλέγχων καὶ λέγων, εἰ γὰρ ἐκεῖνος, φησὶν, περὶ οὗ ἐπιστεύσατε, νεκρὸς ὑπάρχων, ἀνέστη, πῶς ἀπιστεῖτε καὶ περὶ τῆς τῶν λοιπῶν νεκρῶν ἀναστάσεως, ὡς φαίνεσθαι ὑμᾶς μᾶλλον μάτην πεπιστευκότας καὶ περὶ τοῦ ἑνός; ὁ γὰρ δυνάμενος ἕνα νεκρὸν ἐγεῖραι, καὶ πάντας τοὺς D λοιποὺς νεκροὺς δυνατὸς ἀναστῆσαι. ὥστε ἀπιστοῦντες τῇ τῶν νεκρῶν ἀνθρώπων ἀναστάσει εἰς τὴν προτέραν ὑμῶν δεισιδαιμονίαν πάλιν ὑποστρέψαντες, ἐξωλισθήσατε· τοῦτο γὰρ λέγει, **Ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν.**

Εἶτα μετ' ὀλίγα καὶ τὴν αἰτίαν ἐπιφέρει λέγων **Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν.** καὶ δηλῶν ὅστις ἐστὶν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, δι' οὗ θάνατος παρεισήχθη, καὶ ὁ δεύτερος ἄνθρωπος δι' οὗ ἡ ἀνάστασις ἀνεδείχθη, ἐπάγει **Ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται.** εἶτα πάλιν μετ' ὀλίγα λέγει **Ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ αὐτῶν; τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν;** ἵνα εἴπῃ Ἐπειδὴ βαπτιζό- 352 A μεθα μυστικώτερον ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων νεκρῶν σωμάτων, καταδύνοντες ἐν τῷ ἁγίῳ ὕδατι, καὶ ἀναδύνοντες, ἀπεντεῦθεν μιμούμενοι θάνατον καὶ ἀνάστασιν, ἐλπίδι καὶ ἐπαγγελίᾳ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως· τί μάτην, φησὶν, ταῦτα ποιοῦμεν, μὴ στοιχοῦντες οἷς ποιοῦμεν; τί δὲ **καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν,** ταῦτα κηρύττοντες τοσούτῳ πλήθει, καὶ προλήψει κοσμικῇ μαχόμενοι; λοιπὸν πειρᾶται πάλιν μετ' ὀλίγα ἐξ ἀντιθέσεως φυσικώτερον διὰ παρα-

1. *πάντας*] + *καὶ* SL[1]. 4. *ἄρα*] *ἂν* V[1], del. V[2]. 14. *δυνατως* V. *ἀνάστησιν* V[1], *ἀνίστησιν* V[2]. 15. *ἀνθρώπων* om. LSm. 17. *ἐν* om. LSm. 19. *ἀνθρώπου* 1°] + *ὁ* LSm. 20. *οὗ*] + *ὁ* LSm. *καὶ—ἀνεδείχθη* om. m. 24. *καὶ οὐ* S[2]. 25. *αὐτῶν*] *τῶν νεκρῶν* m. 27. *μιμούμενοι*] *γρ. μυούμενοι* S in marg.

2. 1 Cor. xv. 15. 7. 1 Cor. xv. 16, 17. 18. 1 Cor. xv. 21. 22. 1 Cor. xv. 22. 23. 1 Cor. xv. 29, 30.

δείγματος πείθειν, καί φησιν Ἀλλ' ἐρεῖ τις, πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται; *ἀποκρίνεται δῆθεν καὶ λέγει* Ἄφρον, σὺ ὃ σπείρεις οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ πρῶτον ἀποθάνῃ. καὶ ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα
B τὸ γεννησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον, εἰ τύχει σίτου, ἤ τινος τῶν λοιπῶν. ὁ δὲ Θεὸς δίδωσιν αὐτῷ σῶμα καθὼς ἠθέλησεν, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων ἴδιον σῶμα. *τοῦτο λέγων Ἀναλογίσασθε, ὦ ἄνθρωποι, ὅτι γυμνὸς κόκκος σπειρόμενος ἐν τῇ γῇ, πρῶτον μὲν διαλύεται. τοῦτο γὰρ λέγει, Ἐὰν μὴ πρῶτον ἀποθάνῃ, ἔπειτα ἀναδιδόμενος τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει τε καὶ προνοίᾳ, μετὰ πολλῆς δωρεᾶς τε καὶ τέχνης, καὶ ὡραιότητος ἀναφαίνεται, ἀντὶ ἑνὸς κόκκου πολλοστὸς, ἀντὶ γυμνοῦ ἐνδεδυμένος καὶ θήκας ἔχων, ἀντὶ εὐαλώτου καὶ εὐεπηρεάστου, ἐστηριγμένος καὶ βεβοηθημένος, ἔχων ἀνθέρικας, ἵν' ἀβλαβὴς διαμείνῃ ἀπὸ τῶν ἀδικῆσαι δυναμένων. αὐτὸ οὖν τοῦτο τὸ φθαρὲν καὶ μεταβληθὲν εἰς γῆν σῶμα, καὶ πάλιν ἐν ἀριθμῷ πλείονι καὶ θαυμαστῷ κάλλει*
C *φυόμενον ἐκ τῆς γῆς, ἔργον σοφὸν καὶ κάλλιστον καὶ ἔντεχνον τῆς προνοίας τοῦ τὰ πάντα δημιουργήσαντος Θεοῦ.*

Λογίσασθε ὅτι ὁ Θεὸς αὐτῷ δίδωσιν σῶμα καθὼς βούλεται, καὶ ἑκάστῳ δὲ τῶν σπερμάτων ἀναλογοῦν ἴδιον σῶμα δίδωσιν, *ἵνα εἴπῃ, Οὐκ ἀλλότριον, οὐδὲ ξένον, ἀλλ' ὅμοιον σῶμα πληθῦνον ἑκάστῳ, καὶ ἀναλογοῦν δίδωσιν. εἶτα πάλιν, μετὰ τὸ συνκρῖναι σάρκας διαφόρους, καὶ σώματα ἐπίγεια καὶ ἐπουράνια, καὶ πολλὴν δείξας αὐτῶν τὴν διαφορὰν ἐπάγει* Οὕτως καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· σπείρεται σῶμα ψυχικὸν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. εἴ ἐστι σῶμα ψυχικὸν, ἔστι καὶ πνευματικόν. οὕτως καὶ γέγραπται, Ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος Ἀδὰμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν. ἀλλ' οὐ πρῶτον τὸ πνευματικὸν, ἀλλὰ τὸ ψυχικὸν, ἔπειτα τὸ πνευματικόν. ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκὸς, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ, οἷος ὁ χοϊκὸς, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοὶ, καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. καὶ καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ φορέσομεν καὶ
D τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου. τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοὶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν

3. *πρῶτον*] om. m; *πρότερον* L. 4. *γενησόμενον* L²m. *τύχοι* LS. 5. *αὐτῷ δίδωσι* m. *σπερμάτων*] + *τὸ* m. 6. *ὅτι*] + *ὁ* LSm. 8. *μὴ* om. Lm. *πρότερον* Lm. 9. *μετὰ* om. LSm. *τε* om. LSm. 11. *ἐπηρεάστου* m. 17. *λογίσασθε*] + *οὖν* L²m. *ὁ* om. m. 19. *πληθύνων* L¹m. 24. *σπείρεται σῶμα—ἐπουρανίου* (l. 31)] *καὶ τὰ ἑξῆς.* Εἶτα *πάλιν* m. 27. *ἔπειτα πνευματικόν* (om. *τὸ*) S.

1. 1 Cor. xv. 35—38. 17. 1 Cor. xv. 38. 22. 1 Cor. xv. 42—50.

Θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύναται, οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ. *βούλεται ἐνταῦθα ἐκ παραλλήλου φυσικώτερον ἐπιχειρῶν πείθειν τοὺς ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ κόσμου ἀναστρεφομένους, καὶ ἐκ τοῦ κατὰ τὸν σῖτον παραδείγματος μετελήλυθεν ἐπὶ τὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν λέγων, ὅτι ὥσπερ ὁ σῖτος σπείρεται καὶ διαλύεται, οὕτως καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων σπειρόμενα νεκρὰ ἐν τῇ γῇ διαλύεται, καὶ ὥσπερ μετὰ πολλῆς προσθήκης καὶ ἀσφαλείας καὶ κάλλους ἀναδίδοται, οὕτω καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων μετὰ πολλῆς τιμῆς καὶ δόξης καὶ δυνάμεως καὶ ἀφάτου κάλλους ἀνίστανται, διακρινόμενα ὑπὸ τῆς παντοδυνάμου σοφίας, καὶ ἀφάτου ἰσχύος τοῦ τὰ* 353 **A** *πάντα κτίσαντος καὶ ἀνακτίζοντος Θεοῦ. ἐν ᾧ γὰρ στοιχείῳ εὑρεθῇ σῶμα ἀνθρώπειον δεδαπανημένον καὶ πεπεμμένον, ὑπὸ ἑτέρων μυρίων σωμάτων τινασσόμενον, ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ, ἐκ θεμελίων τὰ ζητούμενα ταῖς ἰδίαις ψυχαῖς ἀποδίδωσιν. καὶ ὥσπερ ἐν κοσκίνῳ σαλευομένῳ τὸ ζητούμενον μέσον εὑρίσκεται, οὕτω καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων, σαλευομένων τῶν στοιχείων, καὶ τινασσομένων, τὰ ζητούμενα εἰς μέσον ἄγονται. καὶ οὐ θαυμαστὸν τοῦτο τῷ Θεῷ· ὡς γὰρ κριτής ἐστιν καρδιῶν καὶ λογισμῶν καὶ ἐννοιῶν, καὶ διακρίνει ἑκάστου ἐξ αἰῶνος τοὺς καθ' ἕκαστον χρόνον λογισμούς τε καὶ ἐννοίας μέχρι τῆς συντελείας, οὕτω καὶ δυνατὸν αὐτῷ ἐστιν τὸ εὐτελέστερον ποιῆσαι καὶ σώματα ἐκ σωμάτων διακρῖναι·* **B** **Ἔτι γὰρ ἅπαξ ἐγώ,** *φησίν,* **σείσω οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν.** *τὸ δέ,* **ἔτι ἅπαξ,** *δηλοῖ τὴν τῶν σαλευομένων μετάστασιν, ὡς πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα, ἵνα εἴπῃ, ὅτι ἐν τῇ συντελείᾳ τινάξω ἔτι ἅπαξ, πάντα σαλεύων, πρὸς τὴν ἑκάστου ἰδίαν μετάθεσιν. ὡς ἤδη γὰρ αὐτῶν πεποιημένων ἐξ ἀρχῆς, καὶ φθορὰν ἢ τροπὴν ὑπομεινάντων, ῥᾴδιον ἐπὶ τὴν οἰκείαν φύσιν ἕκαστον μεταῤῥυθμίσω, ἵνα καὶ τοῦ λοιποῦ μείνωσιν ἐν κρείττονι καταστάσει, μηκέτι κλόνον ἢ σάλον ὑπομένοντα.*

Ἀλλὰ πάλιν ἐρεῖ τις Πῶς τὰ αὐτὰ ἡμῶν σώματα ἀνίστανται, ἤδη πεπεμμένα καὶ μεταβληθέντα εἰς ἕτερα μυρία σώματα; πρὸς τοῦτον ἐροῦμεν, ὅτι ὥσπερ ἡμεῖς μικροὶ ὄντες ἐσθίομεν σάρκας ἑτέρας πολλάς, οἷον βοῶν, χοίρων, καὶ ἑτέρων διαφόρων, καὶ **C** *πετεινῶν, καὶ ἰχθύων, καὶ πεπτόμενα αὔξουσι τὸ ἡμέτερον σῶμα,*

1. *δύνανται* L²m. 3. *ἀναστρεφομένους τοῦ κόσμου* LSm. 5. *διαλύονται* LSm. 11. *ἀνακαινίζοντος* LSm. 15. *σαλευομένῳ* om. LSm. 17. *τοῦτο* om. LSm. 22. *σείσω, φησὶν* Lm. 23. *ἔτι* om. Lm. 32. *τοῦτο* LSm.

22. Hag. ii. 6.

μὴ μεταβαλλόμενον, μήτε ἄλλο ἀντὶ ἄλλου γινόμενον, ἀλλὰ μένει ἐν τῇ ταυτότητι, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει, τὸ ἔμπαλιν ἡμῶν πασχόντων, καὶ τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἐν τοῖς στοιχείοις ἀναλυθέντων, ῥᾳδίως κινήσει τινὶ τὰς ἰδέας ἀποκαθισταμένας ἂν ἴδοις, διακρινομένας ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως. ὥσπερ γὰρ ζώντων ἡμῶν οὐ μεταβάλλεται ἀπὸ τῆς τῶν ἑτέρων κοινωνίας, τοῦ Θεοῦ οὕτω διαταξαμένου, οὕτως καὶ τελευτώντων, εὐχερῶς ὑπὸ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως διακρινόμενα σώζεται ἀπὸ τῆς εἰς ἕτερον μεταβολῆς. ὅρα δὲ πάλιν, θαυμάσιε, τὸν Ἀπόστολον οὐρανίους ἀνθρώπους καὶ
D ἐπιγείους λέγοντα **Καὶ ὡς ἐφορέσαμεν**, φησὶν, **τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ**, τουτέστιν, τοῦ Ἀδὰμ τὴν θνητότητα, καὶ τὴν ἀσθένειαν, καὶ τὴν φθορὰν, **φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου**, τουτέστιν, τοῦ προλαβόντος καὶ ἀνελθόντος, ἤδη ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐκ τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως, λέγω δὴ τοῦ Χριστοῦ κατὰ σάρκα τοῦ γενομένου δυνατοῦ καὶ ἀφθάρτου, καὶ ἀθανάτου καὶ δεδοξασμένου, καὶ ἡμεῖς ὁμοίως αὐτῷ οὐράνιοι γινόμενοι. καλῶς δὲ καὶ τὸ, **ἐφορέσαμεν**, ἤδη εἰπὼν, καὶ τὸ, **φορέσωμεν**, ὡς πάλιν ἐπὶ μέλλοντος προειπών· διὰ τοῦτο πάλιν γεγηθὼς καὶ ἀγαλλόμενος κέκραγεν **Ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν, τότε**
356 A **γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος, κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος. ποῦ σου, θάνατε, τὸ νῖκος; ποῦ σου, ᾅδη, τὸ κέντρον;** ἵνα εἴπῃ Ἀφανὴς γενήσεται καταποθεὶς ὁ θάνατος, τῆς ζωῆς ὑπερνικώσης ἐν ἡμῖν. διὰ τοῦτο βοήσωμεν, Ποῦ σου ἐστὶν, θάνατε, ἡ ὑπερηφανία; καὶ σοῦ, ᾅδη, τὸ κράτος; λοιπὸν ἀποδίδωσι τὸ ὅλον τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ οἰκονομηθὲν, καί φησιν **Τῷ δὲ Θεῷ χάρις τῷ διδόντι ἡμῖν τὸ νῖκος, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ** ἵνα εἴπῃ Ταύτην τὴν νίκην τὴν κατὰ τοῦ θανάτου, τὴν διὰ τοῦ Χριστοῦ, ἐδωρήσατο ἡμῖν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, ᾧ πρέπει δόξα, καὶ εὐχαριστία διὰ παντός. ἀμήν. οὐδὲν ἕτερον καὶ τούτοις γράψας, εἰ μὴ ἅπερ καὶ τοῖς ἐξ Ἰουδαίων γεγράφηκεν, ὅτι ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης τῆς ἐπικήρου, ἐπὶ τὴν μέλλουσαν
B μετερχόμεθα, τουτέστι τὸν οὐράνιον χῶρον, ὃν καὶ καλεῖ βασιλείαν οὐρανῶν, ὡς βασιλευόντων ἡμῶν κατὰ τῶν παθῶν, καὶ τῆς φθορᾶς, καὶ τοῦ θανάτου, καὶ ἐν ἐξαιρέτῳ χωρίῳ αἰωνίῳ καὶ ἁρμοδίῳ

1. ανταλου V[1], ἀντ' ἄλλου V[2]. 4. εἴδοις V. 12. φορέσομεν V[2]S[1], et sic infra. 18. ἐπήγαγεν m. 19. ἀφθαρσίαν—ἐνδύσηται om. LS. 21. τὸ νῖκος—ᾅδη om. m. 23. βοήσομεν V. 27. τοῦ] + Ἰησοῦ m.

10. 1 Cor. xv. 49. 18. 1 Cor. xv. 54, 55. 25. 1 Cor. xv. 57.

διαγόντων, ὃ καὶ μετασχηματιζόμενοι ἀπὸ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν, κληρονομοῦμεν.

Τοῦτο γὰρ καὶ ἀνωτέρω ἐπεσημήνατο ὁ Ἀπόστολος ἐν τῷ κατὰ τὸν κόκκον τοῦ σίτου ὑποδείγματι, ὡς ὅτι παραδείγματι φθαρτῷ πρὸς ἀφθαρσίαν ἐχρήσατο λέγων Μὴ νομίσητε τούτῳ κατὰ πάντα ὁμοίως ἔχειν τὰ ὑποδείγματα· τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγω, ὅτι ἔτι θνητοὺς ἡμᾶς ὑπάρχοντας ἢ τρεπτοὺς (τοῦτο γὰρ λέγει αἷμα καὶ σάρκα), ἀνένδεκτόν ἐστιν κληρονομεῖν βασιλείαν οὐρανῶν, εἰ μὴ πρῶτον ἐκ νεκρῶν ἄφθαρτοι, καὶ ἀθάνατοι, καὶ ἄτρεπτοι ἀναστῶ- C μεν. ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος τῷ αὐτῷ ὑποδείγματι ἐχρήσατο, ὅτε τινὲς τῶν Ἑλλήνων παρεκάλεσαν τὸν Φίλιππον δεῖξαι αὐτοῖς τὸν Ἰησοῦν, πρὸς ὃν ὁ Κύριος ἀπαγγείλαντα ἀπεφήνατο λέγων **Ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει,** ἵνα εἴπῃ, τί με βούλονται νῦν ἰδεῖν, οὕτως ὁρώμενον εὐκαταφρόνητον, ὡς κόκκον μόνον σίτου ὑπάρχοντα; εἰ μὴ γὰρ ἀποθάνω ὡς ὁ κόκκος, καὶ ἀναστῶ ὡς ὁ στάχυς, ὡραῖος, ἄφθαρτος, καὶ ἀθάνατος, καὶ ἄτρεπτος γενόμενος, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί μου δυνάμεις καὶ σημεῖα γενήσωνται, οὐ γνώσονται τὴν ἡμετέραν δύναμίν τε καὶ δόξαν. ὁμοίως καὶ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς περὶ τοῦ Κυρίου διαλεγόμενος, καὶ σπεύδων δεῖξαι αὐτὸν ἐν τῇ μελλούσῃ καταστάσει κριτὴν τοῦ παντὸς ὄντα, τῷ κατὰ τὸν D σῖτον ὑποδείγματι καὶ αὐτὸς ἐχρήσατο, καί φησιν οὕτως, **Οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν μὲν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ.** ἡνίκα δὲ καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ἕλληνας ἀποτεινόμενος ἐν Ἀθήναις ὁ Παῦλος ἐν τῷ Ἀρείῳ πάγῳ, τί φησιν; **Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. διερχόμενος γάρ, καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, εὗρον καὶ βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, Ἀγνώστῳ Θεῷ. ὃν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπάρχων Κύριος, οὐκ ἐν χειροποιήτοις** 357 A **ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται, προσδεόμενός τινος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν κατὰ πάντα. ἐποίησέν τε ἐξ ἑνὸς πᾶν ἔθνος**

1. ὃ om. LSm. ἀφθαρσίαν] + καὶ V. 4. τὸν om. m. 5. τοῦτο V^1L^2, οὕτω S^1. 6. παραδείγματα LSm. ἔτι om. LSm. 7. ὑμᾶς V. 15. μόνον ὡς κόκκον LSm. 16. ὁ 1° om. m. 18. οὐ] + μὴ LSm. 23. μὲν om. V^1m. 24. σῖτον] + αὐτοῦ m. 29. κἀγὼ L. καταγελω VL^1. 30. Κύριος ὑπάρχων m. 32. πνοὴν καὶ ζωὴν m. κατὰ] καὶ τὰ m. ἐξ ἑνὸς] + αἵματος m, ἐξ αἰῶνος LS.

12. John xii. 24. 22. Matt. iii. 12. 26. Acts xvii. 22—31.

ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ὁρίσας προτεταγμένους καιροὺς, καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν ζητεῖν τὸν Θεὸν, εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειεν αὐτὸν ἢ εὕροιεν, καίτοι οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμὲν, ὡς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασιν· τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ Θεοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν B χρυσίῳ, ἢ ἀργυρίῳ, ἢ λίθῳ, χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ Θεὸς τὰ νῦν παραγγέλλει πᾶσιν ἀνθρώποις πανταχοῦ μετανοεῖν, καθότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, οὐδὲν ἐκτὸς καὶ τούτοις εἰπὼν, ὧν πρώην τοῖς πιστεύσασιν ἐξ Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων εἶπεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀπερίγραφος ὑπάρχων καὶ παντοδύναμος, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν ἄνδρα εἰς πίστωσιν πάντων ἀνθρώπων, ἐν αὐτῷ κρινεῖ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, αὐτὸν ὁρίσας κριτὴν τοῦ παντός.

Ὁμοίως εἶπε περὶ αὐτοῦ ὁ μὲν Ἀπόστολος, Καὶ ἐκάθισεν αὐτὸν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ· ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς ὁμοίως, Πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, εἶπεν, καὶ ἀφοριεῖ τὸν σῖτον ἀπὸ τῶν ἀχύρων, παραδιδοὺς C τιμωρίαις τοὺς ἁμαρτωλοὺς, τοὺς δίκην ἀχύρων ἀπὸ διακρίσεως τοῦ σίτου ὑπάρχοντας. ὅθεν τινὲς μὲν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καθὼς γέγραπται, τινὲς δὲ καὶ ἐχλεύαζον, ἀνάστασιν νεκρῶν ἀκούοντες· καί τινες πάλιν ἔλεγον Τί ἂν θέλοι λέγειν ὁ σπερμολόγος οὗτος; ὡσανεὶ Ὁ τὰ ἡμέτερα σπέρματα ἀνορύττων· ἕτεροι δὲ ἔλεγον, Ἀκουσόμεθά σου πάλιν περὶ τούτου· καὶ αὖθις ἕτεροι, Ξένων δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι, ὅτι, φησὶν ὁ Λουκᾶς, τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν εὐηγγελίζετο· καὶ πάλιν ἕτεροι, Δυνάμεθα γνῶναι τίς ἡ καινὴ αὕτη ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχή; καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, οἱ πλείους αὐτῶν ἔσκωπτον τὸν Παῦλον περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ὅλως διαλεγόμενον. ἡνίκα δὲ καὶ πρὸς τὸν Φῆστον τὸν ἡγεμόνα καὶ τὸν Ἀγρίππαν τὸν βασιλέα ὁ D Παῦλος ἐγκαλούμενος ὑπὸ Ἰουδαίων ἐπὶ τοῦ βήματος παρίστατο, τῶν προπραχθέντων τὴν δύναμιν διηγησάμενος, ὁ Φῆστος τῷ Ἀγρίππᾳ ἔλεγεν, ὡς Ζητημάτιά τινα ἔχουσιν πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας, ὅ τε Παῦλος καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ περί τινος Ἰησοῦ τεθνηκότος,

2. ζητῆσαι m. Κύριον m. ψηλαφήσειαν LSm. 3. ἢ] ego, εἰ V, καὶ LSm. καίτοιγε m. 6. χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ LSm. 8. τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι LSm. διότι m. 10. εἰρηκὼς LSm. 13. κρῖναι m. 17. παραδιδοὺς—ἀχύρων om. V. 20. καὶ om. m. 23. πάλιν] + φησὶ LSm. 25. ἕτεροι] + οὐ V². 30. διηγησόμενος LSm. 31. ζητήματα LSm.

15. Eph. i. 20. 20—26. Acts xvii. 18, 19, 32. 31. Acts xxv. 19.

ὃν ἔφασκεν ὁ Παῦλος ζῆν. *ἐπιτραπεὶς παρ᾽ αὐτῶν ὁ Παῦλος μετὰ παῤῥησίας λαμπρᾷ τῇ φωνῇ ἐβόα* Περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ Ἰουδαίων, βασιλεῦ, τί ἄπιστον παρ᾽ ὑμῖν κρίνεται εἰ ὁ Θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; *εἶτα πάλιν*, Ἕνεκα τούτου συλλαβόμενοί με ὄντα ἐν τῷ ἱερῷ, ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι· ἐπικουρίας οὖν τυχὼν τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ἕστηκα 360 A μαρτυρόμενος μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ, οὐδὲν ἐκτὸς λέγων, ὧν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι, καὶ Μωσῆς. εἰ παθητὸς ὁ Χριστὸς, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν, φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ τε λαῷ, καὶ τοῖς ἔθνεσιν. *ὁμοίως πάλιν καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀπίστοις Ἰουδαίοις, παρ᾽ αὐτῶν προτραπεὶς ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Πισιδίας τί φησιν;* Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν Θεὸν, ἀκούσατε· Ὁ Θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου Ἰσραὴλ ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν, καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, καὶ μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς, καὶ ὡς τεσσαρακονταετῆ χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν B γῇ Χαναὰν, κατεκληρονόμησεν τὴν γῆν αὐτῶν, ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα. καὶ μετὰ ταῦτα ἔδωκεν κριτὰς ἕως Σαμουὴλ προφήτου. κἀκεῖθεν ᾐτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς τὸν Σαοὺλ υἱὸν Κὶς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν ἔτη τεσσαράκοντα. καὶ μεταστήσας αὐτὸν ἤγειρεν τὸν Δαυῒδ αὐτοῖς εἰς βασιλέα, ᾧ καὶ εἶπεν μαρτυρήσας, Εὗρον Δαυῒδ τὸν τοῦ Ἰεσαὶ, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου. τούτου ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατ᾽ ἐπαγγελίαν ἤγαγεν τῷ Ἰσραὴλ σωτηρίαν, προκηρύξαντος Ἰωάννου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ βάπτισμα μετανοίας παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραήλ. ὡς δὲ ἐπλήρου C Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγεν, Τί ἐμὲ ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγὼ, ἀλλ᾽ ἰδοὺ ἔρχεται μετ᾽ ἐμὲ, οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λῦσαι. ἄνδρες ἀδελφοὶ, υἱοὶ γένους Ἀβραὰμ, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν Θεὸν, ἡμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἐξαπεστάλη. οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν, τοῦτον ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν, τὰς κατὰ πᾶν Σάββατον ἀναγινωσκομένας, κρίναντες ἐπλήρωσαν. καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὑρόντες, ᾐτήσαντο ἀναιρεθῆναι αὐτόν. ὡς δὲ ἐτέλεσαν πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν εἰς μνημεῖον· ὁ δὲ Θεὸς

2. *ἐγκαλοῦμαι, βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων* m. 3. *κρίνεται παρ᾽ ὑμῖν* m. 4. *με ὄντα* om. m. 5. *παρὰ* m. 6. *μαρτυρούμενος* m. 8. *τε* om. m. 12. *ὕψωσεν* om. V. 13. *Αἰγύπτῳ*] + *οὓς* LS. 15. *κατακληροδότησεν αὐτοῖς* m. 16. *καὶ μετὰ ταῦτα* superius ante *ὡς* transp. m. *Σαμουὴλ*] + *τοῦ* m. 17. *αὐτοῖς*] + *ὁ Θεὸς* LSm. *μενιαμὶν* LS, *βενιαμην* V[1]. 18. *αὐτοῖς τὸν Δαυῒδ* m. *εἰς βασιλέα* om. m. 21. *ἤγειρε* m. *Σωτῆρα Ἰησοῦν* m. 22. *ἐπλήρου*] + *ὁ* m. 23. *τίνα με* m. 25. *ὑμῖν* m. 26. *ταύτης* om. LS. *ἀπεστάλη* m. 29. *ᾐτήσαντο*] + *Πιλάτον* LSm. *ἅπαντα* m.

2. Acts xxvi. 7, 8. 4. Acts xxvi. 21—23. 10. Acts xiii. 16—41.

D ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν· ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἱερουσαλήμ, οἵτινες νῦν εἰσι μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν. καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην, ὅτι ταύτην ὁ Θεὸς ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἡμῖν, ἀναστήσας Ἰησοῦν, ὡς ἐν τῷ ψαλμῷ γέγραπται τῷ β′, Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. ὅτι δὲ ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι μέλλοντα ὑποστρέφειν ἐν διαφθορᾷ, οὕτως εἴρηκεν, ὅτι Δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια Δαυῒδ τὰ πιστά. διὸ καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει Οὐ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. Δαυῒδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας
361 A τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ, ἐκοιμήθη, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, καὶ εἶδεν διαφθοράν· ὃν δὲ ὁ Θεὸς ἤγειρεν, οὐκ εἶδεν διαφθοράν. γνωστὸν οὖν ὑμῖν ἔστω, ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ τούτου ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγγέλλεται, ἀπὸ πάντων ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν νόμῳ Μωσέως δικαιωθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιοῦται. βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλθῃ ἐφ᾽ ὑμᾶς τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις Ἴδετε, οἱ καταφρονηταί, καὶ θαυμάσατε, καὶ ἀφανίσθητε, ὅτι ἔργον ἐργάζομαι ἐγὼ ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν, ᾧ οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐάν τις ἐκδιηγῆται ὑμῖν. *καὶ τούτοις ὁμοίως ἐκ τῶν προφητῶν διηγησάμενος, οὐδὲν ἕτερον ἔλεγεν, ἢ ὅσα τοῖς ἄλλοις προείρηκε, θάνατον, ἀνάστασιν, καὶ βασιλείαν*
B *οὐρανῶν, πάντας σπεύδων πείθειν, συνεργοῦντος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ, σημείοις τε καὶ τέρασι καὶ δυνάμεσιν, οἷς ἐποίουν αὐτός τε καὶ πάντες οἱ ἀπόστολοι ἐναντίον Ἑλλήνων τε καὶ Ἰουδαίων, πιστῶν καὶ ἀπίστων, ἔτι τε καὶ προῤῥήσεσι, καὶ ἐκβάσεσι βεβαιῶν αὐτοὺς ἐν πᾶσιν, ἅπερ ὑπερβαίνει τὸν κόσμον τοῦτον,* ὃς καὶ ἱκάνωσεν αὐτούς, *καθὼς γράφει Παῦλος,* διακόνους Καινῆς Διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος· τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτέννει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ, *ἵνα εἴπῃ, Ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐγενόμεθα ἱκανοὶ διὰ τῶν σημείων τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τὸ πείθειν τοιαῦτα διδάσκοντες. διακόνους γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς κατέστησεν τῆς Καινῆς καὶ ζωοποιοῦ Διαθήκης, οὐ τοῦ παλαιοῦ γράμματος, τουτέστι τοῦ γραπτοῦ νόμου, τοῦ θανάτους ἀπειλοῦντος, ἀλλὰ τῆς δυνάμεως τῆς ζωοποιοῦ, τουτέστι τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὅθεν πάλιν λέγει* Ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν τινες.

2. *νῦν* om. m. 4. *πεπλήρωκε* L. *αὐτῶν ἡμῖν*] *ἡμῶν* LS. *ὡς*] + *καὶ* LSm. 5. *τῷ β′ γέγραπται* m. 6. *εἰς διαφθορὰν* LSm. 10. *ὃν—διαφθοράν* om. S¹. *ὁ* om. m. *ἔστω ὑμῖν* Lm. 11. *τούτου*] + *ὑμῖν* m. *καταγγέλλεται*] + *καὶ* m. 12. *ἐν* 1°] + *τῷ* m. *δικαιοὺκὰι ουται* V. 14. *ἐγὼ ἐργάζομαι* m. 15. *ᾧ*] *ὃ* VLS. 18. *πάντα* VL¹S. 23. *καθὰ* LSm. 24. *αποκτενει* V, *ἀποκτείνει* m. 28. *θανατοῦν* LS, *θάνατον* m. 29. *δυνάμεως τῆς*] *δυνάμεως* (om. *τῆς*) m, *δ. τοῦ* LS¹ (?). 30. *μου δὲ* V.

22. 2 Cor. iii. 6. 30. 1 Cor. iv. 18, 19.

ἐλεύσομαι δὲ ταχέως, ἐὰν ὁ Κύριος θελήσῃ, καὶ γνώσομαι οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν. οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει, *ἵνα εἴπῃ, ὅτι πάντα λόγον ὑπερβαίνει ὁ λόγος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ μάτην φυσῶνταί τινες, διὰ λόγου συνιστᾷν πειρώμενοι. μόνον γὰρ ἀξιόπιστός ἐστιν ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ παρακολουθούντων σημείων.*

Καὶ πάλιν λέγει, Εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ, **C** ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δυνατεῖ ἐν ὑμῖν, *ὡσανεὶ, Δυνατός ἐστιν ἐκ τῶν σημείων τῶν γινομένων ἐν ὑμῖν ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων. τινὲς δὲ λέγουσιν μὴ εἶναι ἐν τῷ κόσμῳ τοὺς ἀγγέλους, ἀλλ' ἐν τῷ ἀνωτέρῳ καὶ οὐρανίῳ χώρῳ· πρὸς οὓς ἐκ μέρους ὀλίγα παραθήσομεν ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς, δηλούσης ὡς ἅμα ἡμῖν ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ διάγουσιν, καὶ οὔπω τις ἐξ αὐτῶν ἠξιώθη τῶν ἄνω τέως τυχεῖν. πρῶτος ὁ Κύριος οὕτω πρὸς Νικόδημον διαλεγόμενός φησιν* Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ, *σαφέστερον δηλώσας μηδένα τὸ σύνολον ἀναβεβηκέναι εἰς τὸν ἀνώτερον χῶρον, εἰ μὴ τὸν Δεσπότην Χριστόν. ὁ δὲ ἀπόστολος* **D** *Παῦλός φησιν* Θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ· *καὶ σημαίνων τίνα λέγει κόσμον, ἐπήγαγεν,* ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις, *ἵνα εἴπῃ Παρὰ πάντων ὡς ἐν θεάτρῳ θεωρούμεθα ἐν τῷδε τῷ χώρῳ, λέγω δὴ, ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, ὡς ἐν ἑνὶ χώρῳ ὄντων πάντων τούτων τε κἀκείνων. εἶτα πάλιν,* Ἡ γὰρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέχεται, *καὶ ὡσανεί τινος αὐτῷ ἀποροῦντος καὶ λέγοντος Τίνος χάριν ἢ τί ποιοῦσα ταύτην ἀπεκδέχεται; ἐπήγαγεν* 364 **A** *καί φησιν* Τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη οὐχ ἑκοῦσα, *ἵνα εἴπῃ, Ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τῷ φθαρτῷ καὶ τρεπτῷ,—ταύτην γὰρ καλεῖ ματαιότητα,—ἐκελεύσθησαν καθ' ὑποταγὴν τοῦ Θεοῦ οἱ ἄγγελοι δουλεύειν καὶ ἄκοντες· ἐντεῦθεν γινώσκομεν διὰ τοῦ* οὐχ ἑκοῦσα, *ὅτι περὶ λογικῶν λέγει, καὶ νόμος αὐτοῖς ἐστὶν οὗτος.*

1. *ταχέως*] + *πρὸς ὑμᾶς* LSm. 4. *φυσιῶνται* m. 5. *μόνος* m. 8. *εἰ*] *ἢ* LSm. 9. *ὃς* om. LS. *ἀλλ' ἀδυνατεῖ* V^2, *ἀλλὰ ἀδυνατεῖ* S, *ἀλλὰ εὐδυνατεῖ* L^1. 12. *καὶ οὐρανίῳ* om. LSm. 17. *ἀνθρώπου*] Θεοῦ Lm. 18. *δηλώσασα* V. 19. *μὴ*] + *αὐτὸν* LSm. 27. *ματαιότητα*] + *ἢ* LSm. 29. *τοῦ* om. LS. *οἱ ἄγγελοι* om. LSm. 30. *τοῦ*] *τὸ* LSm. 31. *ἐστὶν αὐτοῖς* LSm.

8. 2 Cor. xiii. 3. 16. John iii. 13. 20. 1 Cor. iv. 9. 24. Rom. viii. 19. 27. Rom. viii. 20.

Ἔστω, φησὶν ὁ ἀπορῶν· καὶ πῶς πάλιν δουλεύουσιν, νῦν κινοῦντες πάντα; Ἀποκρίνεται· Ναὶ, φησὶν, ὅσον μὲν πρὸς τὸ ἁμάρτημα τοῦ Ἀδὰμ, διὰ τὸ καταδικασθῆναι αὐτὸν θανάτῳ, οὐκ ἠνείχοντο δουλεύειν καὶ πονεῖν ὑπὲρ ἡμῶν ἔτι ματαίως. ἀλλὰ, φησὶν, διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι, τοῦτο λέγων, ὅτι ἐλπίδα τινὰ δέδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἔσεσθαί τι χρήσιμον μετὰ χρόνον B *τοῖς ἀνθρώποις, καὶ διὰ τοῦτο ὑπετάγησαν καὶ δουλεύουσιν, ἐκδεχόμενοι τὴν ἑαυτῶν ἐλευθερίαν, ὅταν καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐλευθεροῦνται τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς καὶ τῶν ματαίων τούτων, καὶ ἀπολήψονται τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δόξαν τὴν αὐτοῖς ἀποκειμένην. διὰ τοῦτο ἐπήνεγκεν* **Ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ·** *καὶ πάλιν ἑτέρωθί φησιν* **Οὐχὶ πάντες εἰσὶν λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;** *πάντας ὁμοῦ εἰπὼν εἰς διακονίας τεταγμένους τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἅμα αὐτοῖς ὄντων εἰς τὸν χῶρον τοῦτον· καὶ πάλιν,* **Ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡ πολυποίκιλος τοῦ Θεοῦ** C **σοφία.** *σαφῶς πάλιν οὐ μόνον ἐνταῦθα αὐτοὺς ἐσήμανεν, ἀλλὰ καὶ παιδευομένους εἶπεν ἐκ τῶν κατὰ τὸν ἄνθρωπον οἰκονομουμένων. τὸ γὰρ εἰπεῖν,* **διὰ τῆς Ἐκκλησίας,** *διὰ τῶν ἀνθρώπων προδήλως ἐσήμανεν.*

Εἶτα πάλιν καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ ὁ πατριάρχης Ἰακὼβ ἐθεώρησεν ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τοῦ οὐρανοῦ κλίμακα, ταύτης δὲ ἐπὶ κορυφῆς ἑστῶτα τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀγγέλους ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπ' αὐτῆς· ἀναβαίνοντας πρότερον ὁρᾶν ἔδοξεν, καὶ οὕτω καταβαίνοντας. εἶτα καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐθεώρησεν πλῆθος ἀγγέλων, οὓς καὶ παρεμβολὴν Θεοῦ ἐκάλεσεν. ὁμοίως Μωσῆς δύο μὲν οὐρανῶν ἐμνημόνευσεν μόνων γενομένων, λέγω δὴ τοῦ ἐν ἀρχῇ σὺν τῇ γῇ γενομένου, καὶ τοῦ β' τοῦ ἐν τῇ β' ἡμέρᾳ γεγονότος, ὃν καὶ στερέωμα καλεῖ. ὁμοίως δὲ καὶ αὐτὸς πολλάκις καὶ τῇ Ἄγαρ, καὶ τῷ Ἀβραὰμ, καὶ τῷ Λὼτ, καὶ αὐτῷ τῷ Ἰακὼβ, καὶ

1. *δουλεύ[σ]ουσι* m. 3. *Ἀδάμου* m. 4. *ἔτι* superius ante *δουλεύειν* transp. LSm. 5. *λέγω* m. 8. *ἐλευθερῶνται* V^2LSm. 10. *ἀπολήψωνται* LS^2m. 12. *τῆς φθορᾶς* om. m. *υἱῶν* m. 13. *ενετερωθι* V. 15. *διακονίαν* m. 16. *ὄντας* L^2m. 17. *ἐξουσίαις*] + *ἐν τοῖς ἐπουρανίοις* m. 18. *αὐτοὺς ἐνταῦθα* LSm. 20. *τῷ* L^2S. 25. *ὁρᾶν ἔδοξεν*] *ἔδειξε* Lm. 26. *καὶ* om. LSm. 27. *Θεοῦ* om. LSm. 28. *ἐμνημόνευε* m.

11. Rom. viii. 21. 13. Hebr. i. 14. 16. Eph. iii. 10.

ἑτέρους ἀγγέλους διακονησαμένους λέγει ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ. καὶ D ἐν τῇ μεγάλῃ δὲ ᾠδῇ οὕτως φησὶν, **Εὐφράνθητε, οὐρανοὶ, ἅμα αὐτῷ, καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ,** μετὰ τοὺς οὐρανοὺς εἰπὼν τοὺς ἀγγέλους ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ· ὅθεν ἐπισυνῆψεν, **Εὐφράνθητε, ἔθνη, μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ,** πάλιν τοὺς ἐν αὐτῷ τῷ χώρῳ εἰπών· ὁμοίως καὶ ὁ Δαυῒδ τῷ σκοπῷ Μωϋσέως ἀκολουθῶν, καὶ αὐτὸς μετὰ τὸν Μωσέα γενόμενος προφήτης, διαιρῶν τά τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, οὕτω φησὶν **Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις. αἰνεῖτε αὐτὸν, πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ· αἰνεῖτε αὐτὸν, πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ·** ἀκολούθως ἀπὸ τοῦ στερεώματος καὶ τοῦ 365 A ὕψους ἀρξάμενος, καὶ προϊὼν ἐπὶ τὰ κάτω, εἶπεν πάντας τοὺς ἀγγέλους, τοὺς αὐτοὺς εἰπὼν καὶ δυνάμεις. λοιπὸν πάλιν τὰ ἅμα αὐτοῖς λέγει **Αἰνεῖτε αὐτὸν, ἥλιος καὶ σελήνη· αἰνεῖτε αὐτὸν, πάντα τὰ ἄστρα καὶ τὸ φῶς.** ἐκ τούτου ἀνατρέχει εἰς τὸν ἀνώτερον χῶρον, καί φησιν **Αἰνεῖτε αὐτὸν, οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν,** ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν, ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ. οὐρανὸν οὐρανοῦ καλέσας τὸν πρῶτον, ὃς οὐρανός ἐστιν τούτου τοῦ ὁρωμένου στερεώματος. εἶτά φησιν **Καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν,** ἵνα εἴπῃ, τοῦ οὐρανοῦ. διαῤῥήδην νῦν τὰ ἐπάνω εἰρηκὼς, εὔδηλός ἐστιν εἰδὼς τὰ πρότερα ὑποκάτω.

Εἶτα πάντα εἰπὼν τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς αἰνεῖν τὸν Θεὸν, τὴν αἰτίαν ἐπιφέρει, δι' ἣν αὐτὸν ὤφειλον ὑμνεῖν, καί φησιν **Ὅτι αὐτὸς εἶπεν, καὶ ἐγενήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν. ἔστησεν αὐτὰ εἰς τὸν** B **αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· πρόσταγμα ἔθετο, καὶ οὐ παρελεύσεται.** εἶτα λοιπὸν μετέρχεται καὶ περὶ τὴν γῆν, καὶ λέγει πάντα τὰ ἐν τῷ ἀέρι καὶ τοῖς ὕδασι καὶ ἐν τῇ γῇ διαιτώμενα, ἐν ᾗ καὶ τὸν ἄνθρωπον ἔταξεν· καὶ πάλιν ἐγκελεύεται λέγων **Αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα Κυρίου,** δι' ἣν αἰτίαν φησὶν, **ὅτι ὑψώθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ μόνου.** λοιπὸν τὰ πάντα συνάπτει λέγων **Ἡ ἐξομολόγησις αὐτοῦ ἐπὶ γῆς καὶ οὐρανοῦ,** ἅμα δηλώσας ὅτι καὶ ἔσωθεν γῆς καὶ οὐρανοῦ εἰσιν πάντα. ὁμοίως καὶ αὐτὸς τῷ Μωϋσῇ εἰρηκὼς ὡς ἔφησεν **Ἐν γὰρ ἓξ ἡμέραις ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς.** ἔτι φανερώτερον δηλώσας πάντας τοὺς ἀγγέλους ἔσωθεν ὄντας οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ περιγραφομένους ὑπ' αὐτῶν. ἔτι πάλιν ἐν ἑτέρῳ C

5. *αὐτῷ* om. LSm. *χώρῳ*] + *τούτῳ* LS. 22. *ἐποιήθησαν* m. 27. *ὅτι—λέγων* om. V. 29. *δηλώσας*] + *ὡς* LSm. 30. *αὐτὸς*] + *ἐν* m. *ὡς* om. Lm.

2. Deut. xxxii. 43. 8. Ps. cxlviii. 1, 2. 13. Ps. cxlviii. 3. 15, 17. Ps. cxlviii. 4. 21. Ps. cxlviii. 5, 6. 25. Ps. cxlviii. 13. 30. Ex. xx. 11.

λέγει ὁ Δαυΐδ, Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέῤῥιν, ὁ στεγάζων ἐν ὕδασιν τὰ ὑπερῷα αὐτοῦ, σαφῶς περὶ τοῦ στερεώματος εἰπὼν, ὡς τάξιν στέγης ἡμῶν ὑπάρχοντος, ἐν ᾧ εἰσιν ἐπὶ νώτου τὰ ὕδατα. δέῤῥιδες γὰρ κυρίως καλοῦνται τὰ ἄνωθεν σκέποντα τὴν σκηνὴν, εἴτε ἱμάτια εἶεν, εἴτε ἀπὸ τριχῶν. εἶτα ἐπισυνάπτει καί φησιν ὁ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων, ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. πάλιν ἀπὸ τοῦ στερεώματος ἐπὶ τὰ κάτω νεφῶν καὶ ἀνέμων μνημονεύσας, ἐπήγαγεν ὁμοῦ εἶναι καὶ τοὺς ἀγγέλους, τοὺς αὐτοὺς καὶ λειτουργοὺς καλέσας. καὶ ταῦτα μὲν ὁ Δαυΐδ. μετέλθωμεν δὴ καὶ ἐπὶ τὸν μεγαλοφυέσ-
D τατον Δανιὴλ τὸν προφήτην. τί φησιν ἐκ προσώπου τοῦ ὕμνου τῶν τριῶν παίδων; Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον. εὐλογεῖτε, οὐρανοὶ, τὸν Κύριον. εὐλογεῖτε, ἄγγελοι Κυρίου, τὸν Κύριον. εὐλογεῖτε, ὕδατα πάντα τὰ ἐπάνω τοῦ οὐρανοῦ, τὸν Κύριον. καὶ αὐτὸς μετὰ τοὺς οὐρανοὺς τῶν ἀγγέλων μνημονεύσας, μὴ καταλιπὼν δὲ ἀμνημόνευτα καὶ τὰ ἐπάνω τοῦ οὐρανοῦ ὄντα ὕδατα· τῇ ἀκολουθίᾳ πάλιν χρησάμενος, ἀνέλαβεν τὸν λόγον, καὶ ἐκ τῶν ὑποκάτωθεν δευτερώσας τοὺς ἀγγέλους, δυνάμεις αὐτοὺς ἐξεῖπεν, ἐν οἷς ἐπισυνῆψεν ἥλιον καὶ σελήνην, καὶ ἄστρα, καὶ ὄμβρους, καὶ δρόσους, καὶ ἀνέμους, καὶ πῦρ καὶ ψύχος,
368 A καὶ καῦμα, καὶ νεφέλας, καὶ νιφετοὺς, καὶ ἀστραπὰς, καὶ πάντα τὰ περὶ τὸν ἀέρα καὶ τὰ ὕδατα καὶ τὴν γῆν. ἑπόμενος τῷ τε Δαυΐδ καὶ τῷ Μωϋσῇ ὕστερον καὶ αὐτὸς τὰ περὶ τὸν ἄνθρωπον εἴρηκεν, δι' ὃν τὰ πρότερα πάντα γεγόνασιν. σύνδεσμος γάρ τις ὢν ὁ ἄνθρωπος πάσης τῆς κτίσεως καὶ ἐνέχυρον φιλίας, ἐξ ἀνάγκης πάντα τὰ προειρημένα περιέχει κατά τινα ἀναλογίαν. εὖ γὰρ εἴρηται παρὰ τοῖς ἔξωθεν μικρὸς κόσμος ὁ ἄνθρωπος.

Πάντες τοίνυν οἱ θεοφόροι ἄνθρωποι προφῆταί τε καὶ ἀπόστολοι, σεμνοτάτῳ βίῳ κατακεκοσμημένοι, καὶ παραδεδωκότες ἑαυτοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας μυρίοις παθήμασιν καὶ θανάτοις, καθὰ γέγραπται, Ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἔτι δὲ καὶ παράδοξα πάμπολλα λόγῳ μὴ ὑποβαλλόμενα, καὶ δυνάμεις ποικίλους ἐργασάμενοι, καὶ παρὰ Θεοῦ ἱκανοὶ γενόμενοι εἰς τὸ διδάξαι καὶ πεῖσαι

2. ἐν τάξει LSm. 3. δέῤῥις L[1]S[2], δέῤῥεις L[2]m. 5. ὁ τιθεὶς] θεὶς m. 7. πνεῦμα S[1]. 10. δὲ m. 12. Κύριον] + ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας m. 13. εὐλογεῖτε, ἄγγελοι—τὸν Κύριον (l. 14) om. m. 14. ὑπεράνω LS. 23. τὸ σύνδεσμος S (in ras.). ὢν καὶ ἐνέχυρον φ. παντὸς τοῦ κόσμου ὁ ἄνθ. LSm. 26. ἔξω LSm. 31. ποικίλας L[2]m.

1. Ps. civ. 2, 3. 5. Ps. civ. 9. 12. Dan. iii. 57—59. 30. Hebr. xi. 38.

καὶ περινοστῆσαι τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ ἑλκύσαι πάντα τὰ ἔθνη **B** *εἰς τὴν εὐσέβειαν, περὶ τῶν τοιούτων δύο καταστάσεων εἰρήκασιν, ἑτέρας μὴ μνημονεύσαντες· καὶ πάντες ὁμοῦ τὸν χῶρον τοῦτον ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων ἐξεῖπον, καὶ τὸν ἀνώτερον χῶρον ὁμοίως καὶ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἀπεφήναντο. ποίαν οὖν ἀπολογίαν ἔχουσιν οἱ πεπλασμένοι Χριστιανοὶ, οἱ τούτοις πᾶσιν ἀπιστοῦντες, καὶ καταλύεσθαι λέγοντες τοὺς οὐρανοὺς, ἐν οἷς ἡ βεβαία καὶ μόνιμος καὶ ἀκατάλυτος ἡμῶν ἐλπὶς τυγχάνει, ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἡμῖν ἀποκειμένη; περὶ ἧς βοᾷ ὁ Παῦλος,* **Ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν·** *καὶ πάλιν,* **Οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς·** **C** *ὁμοίως πάλιν,* **Τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν, εἰς ὑπερβολὴν καθ' ὑπερβολὴν, αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν, μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. τὰ γὰρ βλεπόμενα, πρόσκαιρα· τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια.** *τοῦτο λέγων, ὅτι Ἐὰν ἀντιταλαντεύσῃς ζυγῷ τὰς θλίψεις τοῦ κόσμου τούτου, καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, εὑρεθήσονται καθ' ὑπερβολὴν βαροῦντα τῇ δόξῃ τὴν ἐλαφρότητα καὶ κουφότητα τῶν εἰς ὑπερβολὴν προσκαίρων καὶ παρὰ ταῦτα ἐξαφανιζομένων θλίψεων τοῦ κόσμου τούτου. ταῦτα γὰρ, φησὶν, τὰ βλεπόμενα, τουτέστιν, τὰ τοῦ κόσμου τούτου, πρόσκαιρά εἰσι· τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα, τουτέστιν τὰ τοῦ ἀνωτέρου καὶ οὐρανίου χώρου, ἤτοι κόσμου, αἰώνια τυγχάνουσιν. ἤδη δεῖ καὶ* **D** *ἐκ τῶν Καθολικῶν παραγαγεῖν μαρτυρίαν περὶ τούτου. κἀκεῖ λέλεκται* **Εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι,** *ἵνα εἴπῃ Οὔπω καὶ αὐτοὶ τετυχήκασι τῶν ἀποκειμένων ἡμῖν ἐν τῷ οὐρανῷ ἀγαθῶν, ἀλλ' οὔτε ἰδεῖν αὐτὰ καὶ αὐτοὶ νῦν ἀξιοῦνται. ὅμοιον γάρ ἐστιν καὶ τοῦτο τῷ τοῦ Ἀποστόλου ῥητῷ τῷ λέγοντι* **Ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συνστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν,** *ὡσανεὶ, Βαρύνονται καὶ οἱ ἄγγελοι τῇ τροπῇ, στενάζοντες μετὰ πάσης τῆς κτίσεως, ἐλευθερίας ἱμειρόμενοι. πῶς οἷόν τε ἐλπίζειν τοὺς οὐρανοὺς καταλύεσθαι, καὶ ἑτέρους καινοὺς εἰσάγεσθαι; ψευδῆ γὰρ δείκνυνται πάντα τὰ προλεχθέντα, ὅτι καὶ ἡτοιμασμένοι εἰσὶ καὶ ἀκατάλυτοι, καὶ ὅπου*

5. *ἀπεφήνατο* S[1]. 7. *καὶ* om. m. 13. *καθ' ὑπ. εἰς ὑπ.* m. 20. *παρ' αὐτὰ* LSm. *τούτου τοῦ κόσμου* LSm. 22. *τὰ* 2° om. m. 23. *ἤδη δεῖ*] m, *εἴδει δὲ* V, *ἤδη δὲ* LS. 30. *ἐλευθερίαν* V[1]L[1]S. 31. *πῶς*] + *οὖν* LSm. *οἴονται* SL[1](?).

10. 1 Cor. ii. 9. 11. Rom. viii. 18. 13. 2 Cor. iv. 17, 18. 25. 1 Pet. i. 12. 28. Rom. viii. 22.

369 **A** εἰσῆλθεν Χριστὸς, εἰσερχόμεθα. ἀλλὰ φενακισμός τις καὶ ἀπάτη εἰσὶ πάντα τὰ γραφόμενα ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, κατὰ τὸν μῦθον τῶν ἐπιπλάστων Χριστιανῶν, ἄλλως τε δὲ καὶ καταλυομένων, ὥς φασιν, τῶν οὐρανῶν, καὶ ἑτέρων ἀντεισαγομένων, ἀνάγκη καταλύεσθαι καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς ὄντα Χριστὸν, καὶ ἕτερον καινὸν Χριστὸν εἰσάγεσθαι σὺν τοῖς ἑτέροις καινοῖς οὐρανοῖς, εἰ ἄρα σὺν Χριστῷ δεῖ ἡμᾶς εἶναι. ἀλλ' ἄπαγε τῆς ἀτοπίας! εἰς κεφαλὴν αὐτῶν τράποιτο ἡ δυσφημία! **Ἡμῶν γὰρ**, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, **τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ Σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα Κύριον Ἰησοῦν,** ἵνα εἴπῃ Ἐκείνους λέγω τοὺς οὐρανοὺς, ἐξ ὧν καὶ προσδοκῶμεν τὸν Κύριον ἐλεύσεσθαι, μετασχηματίζοντα ἡμᾶς ἀπὸ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν, καὶ ἀναφέροντα ἡμᾶς ἔνθα καὶ πρὸ ἡμῶν αὐτὸς εἰσελήλυθεν. **B** τοῦτο γὰρ καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει, πρόδρομον ὑπὲρ ἡμῶν αὐτὸν εἰσελθόντα.

Ἐπειδὴ οὖν τινες παραφθείροντες τὴν ἔννοιαν τῶν θείων Γραφῶν, παρερμηνεύουσιν τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ Κυρίου, λέγω δὴ, **Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν,** ἀγνοοῦντες ὅτι καθ' ὑπερβολὴν εἴρηται, ἡμεῖς αὐτοῖς τὴν ἔννοιαν ἑρμηνεύσομεν· λέγει γὰρ, Ἐνδεχόμενόν ἐστιν τούτους μὲν καταλύεσθαι, τοὺς δὲ λόγους μου οὐδέποτε· καὶ πάλιν τὸ εἰρημένον τῷ Δαυῒδ, **Σὺ κατ' ἀρχὰς, Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σού εἰσιν οἱ οὐρανοί· αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμενεῖς,** μὴ νοοῦντες ὅτι καὶ ἐνταῦθα κατὰ ἀντιδιαστολὴν τοῦ ἀγενήτου Θεοῦ τὰ γενητὰ **C** ἀπολλύμενα ἐκάλεσεν, ὡς μὴ πρότερον ὄντα, ὕστερον δὲ γενόμενα· καὶ εἰ βούλοιτο, τὸ ἀγένητον, ὥσπερ μὴ ὄντα αὐτὰ παρήγαγε, πάλιν καὶ ὄντα δύναται ἀπολέσαι. τὸ γὰρ ἀγένητον ὑπ' οὐδενὸς γενόμενον, καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἀπόλλυται· τὸ δὲ γενητὸν, καὶ ἀπολέσθαι δύναται, τοῦ ποιήσαντος μάλιστα βουλομένου. ὁμοίως καὶ τὸ ἐν ταῖς Καθολικαῖς εἰρημένον, **Ἐν ᾗ οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα τήκεται.** καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ καινὴν γῆν, καὶ τὰ ἐπαγγέλματα αὐτοῦ ἀμαθῶς καὶ τοῦτο ἐκλαμβάνοντες, μὴ συνιέντες τὸ λεγόμενον, ἀλλ' αὐτόχρημα τούτους μὲν καταλύεσθαι λέγουσιν,

1. εἰσῆλθεν] + ὁ S. 5. Χριστὸν καινὸν LSm. 6. σὺν] + τῷ LSm. 17. οἱ δὲ—παρέλθωσιν om. S¹. 19. ἑρμηνεύσωμεν V¹S¹. 25. ἀγέννητον V²S. 27. δὲ] γὰρ L. 28. ἐν ταῖς καθ. τὸ LSm. 29. στοιχεῖα δὲ] καὶ στοιχεῖα m. 31. καὶ τοῦτο om. LSm.

8. Philip. iii. 20. 17. Matt. xxiv. 35. 21. Ps. cii. 25, 26. 29. 2 Pet. iii. 12.

ἑτέρους δὲ καινοὺς εἰσάγεσθαι, ὅπερ ἐναντίον ἐστὶν πάσης τῆς θείας Γραφῆς. εἰ γὰρ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἔνθα νῦν ὁ Χριστὸς ἀνελήλυθεν, ἀναστὰς ἀπὸ τῶν νεκρῶν, ἄφθαρτος τῷ σώματι καὶ ἄτρεπτος κατὰ ψυχὴν γενόμενος, μέλλομεν καὶ ἡμεῖς εἰσιέναι ἀνιστάμενοι ἀπὸ **D** τῶν νεκρῶν, καὶ ταύτην ἀκατάλυτον ἐλπίδα καὶ ζωὴν καλεῖ ἡ θεία Γραφή, πῶς οἷόν τέ ἐστιν τούτους μὲν τοὺς οὐρανοὺς καταλύεσθαι, καὶ ἑτέρους καινοὺς εἰσάγεσθαι; εἰ γὰρ οἰκητήριόν ἐστιν καὶ νῦν ἀφθάρτων καὶ ἀθανάτων καὶ ἀτρέπτων ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς χῶρος, πῶς καὶ ἡμᾶς οὐ δέξεται ἀνισταμένους ἀφθάρτους καὶ ἀθανάτους καὶ ἀτρέπτους γινομένους; ἄπαγε οὖν τῆς τοιαύτης μανίας! οὐ γὰρ μεταμεμέληται ὁ Θεὸς ἐφ᾽ οἷς πεποίηκεν, τούτους μὲν ἀπολύων, ἑτέρους δὲ εἰσάγων. ἀλλὰ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀνακαινίζει, καθὰ καὶ πολλάκις εἰρήκαμεν. εἰ γὰρ ὁ ἄνθρωπος, ὁ σύνδεσμος ὢν πάσης κτίσεως, ἀνακαινίζεται, κατά τε τὸ σῶμα ἄφθαρτος καὶ ἀθάνατος, καὶ κατά γε τὴν ψυχὴν ἄτρεπτος 372 **A** γινόμενος, εὔδηλον ὅτι πάντα τὰ στοιχεῖα, ἐξ ὧν καὶ σύνκειται τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πάντα τὰ λογικά, συγγενῆ ὄντα καὶ αὐτὰ κατὰ* ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἀνακαινίζονται καὶ εἰς βελτίωσιν ἔρχονται; ἀνακεφαλαιώσασθαι γὰρ τὰ πάντα φησὶν ὁ Ἀπόστολος ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ πάλιν, Εἴ τις ἐν τῷ Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονεν τὰ πάντα καινά, καινὰ λέγων τὰ πάντα, τὴν ἀνακαίνισιν πάντων τῶν ὄντων· ἀνακεφαλαίωσιν γὰρ εἰπὼν καὶ καινὴν κτίσιν, δι᾽ ἑκατέρου τὸ αὐτὸ ἐσήμανεν, ἐν τῷ Χριστῷ ἤδη γενομένην. ὥσπερ γὰρ καὶ ὁ Χριστὸς κατὰ σάρκα ἀναστὰς ἀπὸ τῶν νεκρῶν, οὐκ ἄλλος ἦν Χριστὸς παρὰ τὸν τετελευτηκότα, ἀλλ᾽ αὐτὸς ἦν ὁ καὶ τὸν θάνατον ὑπομείνας, ὁμοίως κατὰ τὴν ἀνάστασιν κρείττων γενό- **B** μενος παθῶν καὶ θανάτου· οὕτως καὶ πᾶσα ἡ κτίσις, μὴ ἀπολλυμένη, ἀλλ᾽ ἡ αὐτὴ ὑπάρχουσα ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεθίσταται· Ἔστησεν γὰρ αὐτὰ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, πρόσταγμα ἔθετο καὶ οὐ

2. οὗτοι οἱ οὐρανοὶ LSm. 4. γενόμενος] + ἐν οἷς m. 5. τῶν om. LSm. 10. οὖν om. Lm. 12. ἀλλὰ] + καὶ LSm. 13. ἀνακαινίσει m. καὶ om. m. 14. πάσης] + τῆς LSm. ἀνακαινίσεται m. 15. τὸ om. m. γε om. m. 16. οὐ δῆλον m. 18. κατὰ] + τὴν LSm. ἀνακαινίσονται m. καὶ—ἔρχονται om. V. 19. φησὶν ὁ Ἀπόστολος om. V. 20. τὰ 1°] + τε LSm. 21. ἥτις L. κτίσις] + ἀνακαινίζεσθε V rec. m. in marg. παρῆλθον m. 24. καὶ om. LSm.

19. Eph. i. 10. 21. 2 Cor. v. 17. 29. Ps. cxlviii. 6.

παρελεύσεται, *φησὶν τὸ θεῖον λόγιον. διὰ τοῦτο* **οὐκ ἀγγέλων ἐπελάβετο ὁ Θεὸς, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ,** *καθὰ γέγραπται. εἰ γὰρ ἐπελάβετο ἀγγέλων, τὰ λογικὰ μόνον ἤλπιζον ἀνακαινίζεσθαι, ὡς συγγενῆ αὐτῶν ὄντα· νυνὶ δὲ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαβόμενος, τουτέστι, σώματος καὶ ψυχῆς λογικῆς, καὶ ἀναγαγὼν εἰς τὸν οὐράνιον χῶρον, πάσῃ τῇ κτίσει ἐλπίδα σωτηρίας προκατεβάλετο. τὸ ἐν ταῖς οὖν* C *Καθολικαῖς εἰρημένον,* **Ἐν ᾗ οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα τήκεται· καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ καινὴν γῆν,** *τοῦτον ἔχει τὸν νοῦν, ὅτι ῥοιζηδὸν, ὡς ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ὥσπερ ἐν χωνευτηρίῳ πυρούμενοι, καὶ καθαριζόμενοι, τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀλλαγὴν ὑπομένουσιν τὰ στοιχεῖα πάντα. καὶ οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ, καινῶν αὐτῶν τούτων γινομένων καὶ τῇ καταστάσει τῆς πολιτείας ἐναλλαττομένων, ὡς τὸ παρὰ τῷ Παύλῳ λεγόμενον,* **Παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου,** *ὡσανεὶ, Ἡ νῦν πολιτευομένη κατάστασις, τῆς διαδοχῆς τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας παυομένης, καὶ τῶν ἄστρων δρόμον μὴ τελούντων, καὶ τοῦ ἀέρος μὴ κινουμένου, μήτε τοῦ ὕδατος μήτε τῆς γῆς φυούσης καρποὺς, ἀλλ' ἑτέρας τινὸς καταστάσεως ἐπεισαγομένης, ἁρμοζούσης ἀθανάτοις καὶ ἀφθάρτοις καὶ* D *ἀτρέπτοις ἀνθρώποις καὶ ἀγγέλοις.*

Σιωπῶμεν δὲ ὅτι τὰς Καθολικὰς ἀνέκαθεν ἡ Ἐκκλησία ἀμφιβαλλομένας ἔχει. καὶ πάντες δὲ οἱ ὑπομνηματίσαντες τὰς θείας Γραφὰς, οὔτε εἷς αὐτῶν λόγον ἐποιήσατο τῶν Καθολικῶν. ἀλλὰ καὶ οἱ κανονίσαντες τὰς ἐνδιαθήκους βίβλους τῆς θείας Γραφῆς, πάντες ὡς ἀμφιβαλλομένας αὐτὰς ἔθηκαν, λέγω δὴ, Εἰρηναῖος, ὁ Λουγδούνων ἐπίσκοπος, ἀνὴρ ἐπίσημος, καὶ λαμπροῦ βίου, μετ' οὐ πολὺ τῶν ἀποστόλων γενόμενος, καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου, καὶ Ἀμφιλόχιος ἐπίσκοπος γενόμενος τοῦ Ἰκονίου, φίλος καὶ 373 A *κοινωνικὸς τοῦ μακαρίου Βασιλείου, καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς πρὸς Σέλευκον αὐτῷ γραφεῖσιν Ἰάμβοις ἀμφιβαλλομένας αὐτὰς ἐξεῖπεν· ὁμοίως καὶ Σευηριανὸς ὁ Γαβάλων εἰς τὸν Κατὰ Ἰουδαίων λόγον αὐτοῦ αὐτὰς ἀπεκήρυξεν. οὐ γὰρ τῶν ἀποστόλων αὐτὰς φασὶν οἱ πλείους, ἀλλ' ἑτέρων τινῶν πρεσβυτέρων ἀφελεστέρων. ὅθεν*

1. *ἐπιλαμβάνεται* LSm. 4. *αὐτῶν ὄντα*] ego, *αὐτοῦ ὄντα* L²m, *αὐτῶν ὄντων* VL¹S. 6. *προκατεβάλλετο* m. *τὸ οὖν ἐν ταῖς* LSm. 7. *τὰ στοιχεῖα* LS, *καὶ στ.* m. (om. *δὲ*). 8. *καινὴν*] + *τὴν* m. 13. *ὡς* [*τὸ*] m. 18. *καὶ ἀτρέπτοις* om. m. 23. *ἐνδιαθέτους* LSm. 24. *ἀμφιβόλους* LSm. 25. *Λουγδόνων* VL¹. 26. *Παμφίλου*] + *καὶ Ἀθανάσιος ὁ Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος* LSm. 31. *αὐτοῦ* om. LSm. *φασὶν αὐτὰς* LSm.

1. Hebr. ii. 16. 7. 2 Pet. iii. 12. 13. 1 Cor. vii. 31.

ὁ Παμφίλου εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν αὐτοῦ ἱστορίαν λέγει, ὅτι ἐν Ἐφέσῳ δύο μνήματά εἰσιν, ἓν Ἰωάννου τοῦ εὐαγγελιστοῦ, καὶ ἓν ἑτέρου Ἰωάννου πρεσβυτέρου, τοῦ γράψαντος τὰς δύο ἐπιστολὰς τῶν Καθολικῶν, τὴν δευτέραν καὶ τὴν τρίτην, ἔνθα προγέγραπται, **Ὁ πρεσβύτερος τῇ Ἐκλεκτῇ κυρίᾳ,** *καί,* **Ὁ πρεσβύτερος Γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ.** *εἰ μὴ γὰρ τὴν πρώτην Πέτρου καὶ τὴν πρώτην Ἰωάννου οὐ λέγει αὐτὸς καὶ Εἰρηναῖος εἶναι τῶν ἀποστόλων· ἕτεροι δὲ οὔτε αὐτὰς* **B** *λέγουσιν τῶν ἀποστόλων εἶναι, ἀλλὰ τῶν πρεσβυτέρων. πρώτη γὰρ καὶ δευτέρα καὶ τρίτη Ἰωάννου γέγραπται, ὡς δῆλον ἑνὸς προσώπου εἶναι τὰς τρεῖς. ἕτεροι δὲ καὶ τὴν Ἰακώβου σὺν ταῖς ἄλλαις δυσὶ δέχονται· ἕτεροι πάσας δέχονται· παρὰ Σύροις δέ, εἰ μὴ τρεῖς μόναι αἱ προγεγραμμέναι, οὐχ εὑρίσκονται· λέγω δή, ἡ Ἰακώβου καὶ ἡ α΄ Πέτρου καὶ ἡ Ἰωάννου α΄· αἱ ἄλλαι γὰρ οὔτε κεῖνται παρ' αὐτοῖς. οὐ χρὴ οὖν τὸν τέλειον Χριστιανὸν ἐκ τῶν ἀμφιβαλλομένων ἐπιστηρίζεσθαι, τῶν ἐνδιαθέτων καὶ κοινῶς ὁμολογημένων Γραφῶν ἱκανῶς πάντα μηνυόντων, περί τε τῶν οὐρανῶν καὶ τῆς γῆς καὶ τῶν στοιχείων, καὶ παντὸς τοῦ δόγματος τῶν Χριστιανῶν.*

Ἠλίθιοι τοιγαροῦν εἶναί μοι δοκοῦσιν, καὶ τῶν θείων Γραφῶν **C** *παντελῶς ἀμύητοι, οἱ τῶν καινῶν δογμάτων εὑρεταί, οἱ τοὺς οὐρανοὺς καταλύεσθαι οἰόμενοι. ἄνωθεν γὰρ καὶ ἐξ ἀρχῆς εἰδὼς καὶ προειδὼς ὁ Θεός, καὶ ἀεὶ γινώσκων καὶ μηδέποτε πρόσληψιν γνώσεως ἐπιδεχόμενος, βουλόμενος καὶ ἑτέροις μεταδοῦναι τοῦ εἶναι, καὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀγαθότητος, καὶ γνώσεως, καὶ σοφίας ἐμπλῆσαι, πεποίηκε τὸν σύμπαντα κόσμον, περιγράψας ἐν οὐρανῷ καὶ γῇ, θεὶς δὲ μέσον τὸ στερέωμα καὶ συνδήσας τῷ πρώτῳ οὐρανῷ, καὶ ποιήσας τὸν ἕνα χῶρον δύο χώρους, ἀπένειμεν τῇ θνητῇ καὶ τρεπτῇ καταστάσει τὸν χῶρον τοῦτον, προετοιμάσας καὶ τῇ μελλούσῃ καταστάσει τὸν ἀνώτερον· καθὰ καὶ ἡ καταγραφὴ τοῦ σχήματος ἐπὶ τέλει δείκνυσι, καὶ ἡ τῆς σκηνῆς κατασκευή, ἐκμαγεῖον καὶ αὐτὴ γεγονυῖα παντὸς τοῦ κόσμου. καὶ ἐν μὲν ταύτῃ* **D** *τῇ καταστάσει ἐδοκίμασεν ἡμᾶς νῦν διάγειν, ὡς ἐν παιδευτηρίῳ*

4. *ἐπιγέγραπται* LSm. 5. *ὁ πρεσβύτερος—κυρίᾳ, καὶ* om. V. 8. *εἶναι τῶν ἀποστόλων* LSm. 11. *ἄλλαις δυσὶ*] *δυσὶ ταύταις* LSm. *ἕτεροι*] + *δὲ* LSm. 12. *μὴ*] + *αἱ* LSm. 13. *ἡ* om. LSm. *ἡ α΄* om. LSm. *ἡ* 3° om. LSm. *α΄* 2° om. LSm. 20. *οἱ* 2°] *ὡς* LSm. 22. *ὁ Θεὸς* ante *εἰδὼς* tr. LSm. 26. *ἐπὶ γῆς* LSm.

5. 2 John i. 1. 3 John i. 1.

χρησίμῳ, ἔχοντι λυπηρὰ καὶ ἡδέα, ἵνα διὰ μὲν τῶν λυπηρῶν παιδευώμεθα, διὰ δὲ τῶν ἡδέων μὴ ἀπείπωμεν, διδασκόμενοι καὶ ἀναγόμενοι πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ πεποιηκότος διὰ τῆς ποικιλίας τῶν κτισμάτων, καὶ τῆς πανσόφου ἁρμονίας, καὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ὄντων, ὅστις καὶ νόμους ἡμῖν δέδωκε κατὰ καιροὺς ὀπτανόμενος πρὸς βοήθειαν τῆς ἡμετέρας ἀσθενείας, ἀνάγων τοὺς λογικούς, ὡς εἴρηται, εἰς ἐπίγνωσιν τῆς αὐτοῦ παναγάθου φιλανθρωπίας, ὅπερ ἐστὶ κεφάλαιον πάντων τῶν λογικῶν. κτιστῶν γὰρ ἡμῶν ὄντων, καὶ ἐξ ἑτέρου ἐχόντων τὸ εἶναι, ἐκείνου αὐτοῦ ἀεὶ δεόμεθα πρὸς σύστασιν καὶ γνῶσιν ἡμετέραν. οὐκ ἐνῆν γὰρ ἡμᾶς εὐθέως γενομένους πᾶσαν τὴν γνῶσιν ἔχειν· τοῦτο γὰρ ἴδιον τοῦ ἀγενήτου Θεοῦ.

376 A *Ἐπειδὴ οὖν ἐξ ἀγαθότητος ὁ Θεὸς ἀποῤῥήτως ἐποίησεν τὰ ἔμψυχα καὶ τὰ ἄψυχα, ἄμοιρα γνώσεως ὄντα, πρὸς διδασκαλίαν καὶ βοήθειαν ἡμῶν τῶν λογικῶν, μέσους τινὰς ἑαυτοῦ τε καὶ τούτων, ὡς ἐνεδέχετο, πεποίηκεν ὁ Θεὸς τοὺς λογικούς, ἵνα τῇ ποικιλίᾳ τοῦ παντός, ἔτι τε καὶ τοῖς παραδεδομένοις ἡμῖν νόμοις, τῇ συντριβῇ τῆς μαθήσεως, διὰ πείρας λυπηρῶν καὶ ἡδέων, ποθοῦντες, κατὰ μέρος ἀναγόμεθα ἐπὶ τὴν αὐτοῦ γνῶσιν.* **Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ,** *φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος,* **ἀπὸ κτίσεως κόσμου, τοῖς ποιήμασιν νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους,** *ἵνα εἴπῃ Τὰ ἀόρατα αὐτοῦ, τὴν δύναμιν, καὶ τὴν σοφίαν, καὶ τὴν πρόνοιαν, καὶ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ,* B *καὶ αὐτὴν τὴν ἀΐδιον αὐτοῦ Θεότητα, ἐκ τῶν ὄντων καὶ τῶν ὁρωμένων νοοῦμέν τε καὶ ὁρῶμεν, διὰ πάντων τῶν κτισμάτων ἀναλόγως τὸν Δημιουργόν, ὥστε ἡμᾶς ἀφορμήν τινα ἀγνωσίας μὴ προβάλλεσθαι (τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἀναπολογήτους), ἔχοντες ἐν χερσὶν ἐκ τούτων ἁπάντων ἀναλόγως γινώσκειν τὸν ἑαυτῶν τε καὶ τοῦ παντὸς Δημιουργόν. ὁμοίως πάλιν λέγει* **Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ,** *εἰς μέρη καὶ τρόπους, εἰς προφήτας καὶ Υἱὸν διελὼν τὸν λόγον. μέρη μὲν εἰπὼν τὴν διαφορὰν*

10. *ἦν* LSm. 12. *πεποίηκε* LSm. 13. *καὶ τὰ ἄψυχα* om. m. 14. *ἑαυτοὺς* L¹S, *αὐτῶν* L², *αὐτοῦ* m. 15. *ενδεχεται* V¹. 16. *ἡμῖν* om. LSm. 17. *συντριβῇ*] *τε τριβῇ* L²m. 18. *ἀναγώμεθα* m. 20. *αἰώνιος* m. 22. *καὶ πρόνοιαν* (om. *τὴν*) LS. 23. *θειότητα* LS. 24. *νοῶμεν* V¹L¹S², *νοοῦμέν τε καὶ ὁρῶμεν* om. S¹. *ὁρῶμεν*] + *καὶ* L²m. 26. *ἔχοντας* L²m. 27. *ἁπάντων*] *πάντως* V. 28. *λέγει* om. LSm. 29. *ἐσχάτων* m. 31. *εἶπε* L²m.

18. Rom. i. 20. 28. Hebr. i. 1.

τῶν τόπων, ἐν οἷς ἐφαίνετό τε καὶ ἐλάλει τοῖς ἀρχαίοις ἀνθρώποις ὁ Θεὸς διὰ τῶν προφητῶν, τρόπους δὲ τὴν ποικιλίαν αὐτῶν τῶν ὀπτασιῶν, κατὰ καιρὸν ὀπτανόμενος πρὸς τὰς παρακειμένας χρείας, C ἐδείκνυεν, εἴτε δι' ἑαυτοῦ, εἴτε διὰ τῶν προφητῶν, τοῦτο θέλων σημᾶναι, ὡς πανταχόθεν ὁ Θεὸς ἔκ τε τῶν ὄντων, ἔκ τε τῶν ὀπτασιῶν, οὐκ ἠμέλησεν διδάξαι προθέμενος τοὺς λογικοὺς περὶ τῆς αὐτοῦ γνώσεως, ποτὲ μὲν διὰ τῶν προφητῶν, νυνὶ δὲ διὰ τοῦ ἰδίου Υἱοῦ· εἶθ' οὕτω λοιπὸν πεπειραμένοις ἡτοίμασεν καὶ τὴν μέλλουσαν κατάστασιν, ἐν ᾗ ἀφθάρτους καὶ ἀθανάτους ἡμᾶς ἐργασάμενος καταστήσειεν, ἐμπιπλῶν ἡμᾶς ὡς ἐμπείρους καὶ τῆς τελείας αὐτοῦ γνώσεως, καθὼς δεῖ γνῶναι ἡμᾶς. διὰ τοῦτο τὰς δύο καταστάσεις ἐξ ἀρχῆς πεποίηκεν, οὐ δυναμένων ἡμῶν, ὡς προείρηται, ὑφ' ἓν ἀθρόως πᾶσαν τὴν γνῶσιν δέξασθαι ἄνευ μαθήσεως· αὐτοδίδακτον γὰρ μόνον τὸ Θεῖόν ἐστιν, καὶ πηγὴ γνώσεως, παρ' ἑτέρου μὴ προσλαβὸν, ἀλλὰ δυνάμενον καὶ ἑτέροις χορηγῆσαι, ἡμᾶς δὲ D διδαχθῆναι πάλιν, ἀθανάτους ὄντας καὶ ἀτρέπτους, ἐκ τῶν δυσχερῶν. ἐπειδήπερ φησὶν ὁ Ἀπόστολος, **Πᾶσα παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης.** χωρὶς γὰρ παιδείας καὶ λυπηρῶν, ἀδύνατον μάθησιν γενέσθαι. παιδείας οὖν ἕνεκα τοῦτον τὸν κόσμον πεποίηκεν θνητὸν, καὶ τρεπτὸν, καὶ ποικίλον, ἵνα τῇ συντριβῇ τῆς μαθήσεως, καὶ τῇ ποικιλίᾳ τοῦ παντὸς διὰ πείρας δυνηθῶμεν ἀνελθεῖν ἐπὶ τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν. εἰ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἀθανάτους καὶ ἀτρέπτους ἡμᾶς εἰργάσατο, οὐδὲν διεφέρομεν τῶν ἀλόγων, τῶν φυσικῶς μὲν ἐχόντων τι χρήσιμον, ἀγνοούντων δὲ τί κέκτηνται, οἷον ἡ μέλιττα τὸ κηρίον σοφῶς ἐργαζομένη, καὶ ἡ ἀράχνη 377 A εὐτέχνως ἱστουργοῦσα, καὶ ὁ μύρμηξ θέρους ἑτοιμαζόμενος τὴν τροφὴν, οὐκ ἐπιστήμῃ λογικῇ τινι ποιοῦσιν, ἢ ὡς ὁ χρυσὸς καὶ ὁ μαργαρίτης, καλοὶ μὲν, ἀλλ' οὐκ αἰσθάνονται τοῦ οἰκείου κάλλους.

Σοφῶς οὖν καὶ πάνυ σοφῶς ὁ Θεὸς τὰς δύο καταστάσεις ἀνέκαθεν πεποίηκεν, ἵνα πεπειραμένοι ἀπ' ἐντεῦθεν ἡδέων καὶ λυπηρῶν, γνῶμεν τελείως ἐν τῇ β' καταστάσει τὴν δύναμιν τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος, διὰ τῶν παρεχομένων ἡμῖν ἀνεκλαλήτων καὶ αἰωνίων ἀγαθῶν, καὶ ἐξ οἵων εἰς οἷα μετερχόμεθα. ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα κηρύττει πᾶσα ἡ θεία Γραφὴ, καὶ οὗτος αὐτῆς ἅπας ὁ σκοπός.

3. ὀπτασιῶν] + ὧν LSm. 16. ἐκ om. VL[1]S. 26. ἐντέχνως Lm. 28. καλὸν m. οἰκείου] ἰδίου LSm. 30. πεπειραμένοις LS. 32. παραδεχομένων L[1]S, παραδιδομένων L[2]m.

17. Hebr. xii. 11.

B ἀγνοοῦσι γὰρ οἱ βέλτιστοι τὸν σκοπὸν τῶν θείων Γραφῶν, οἱ τοὺς
οὐρανοὺς ἀπόλλοντες, καὶ ἑτέρους ἡμῖν καινοὺς εἰσάγοντες. οὐ γὰρ
ἠγνόησέν ποτε ὁ Θεὸς, νῦν δὲ κρεῖττον ἐπέγνω ποιῆσαι ἑτέρους
οὐρανοὺς, καὶ κρείττονα κατάστασιν, κατὰ τὸν μῦθον τῶν ἀνοήτων
καὶ πεπλασμένων Χριστιανῶν, ἀλλ' ἀεὶ ὁ αὐτὸς ὑπάρχει, ὡσαύτως
καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ὢν, γινώσκων πῶς τε καὶ πότε, καὶ πόσον, καὶ
ποῦ, καὶ οἷον ποιήσειεν τὸν σύμπαντα κόσμον. ἀλλ' ὅμως προ-
βάλλονται ἡμῖν δῆθεν εὐλόγως τὸ ἀνακύπτον ἐκ τούτου ἄπορον,
λέγοντες, Τί οὖν τὰ ἔμβρυα τελευτῶντα εἰς γνῶσιν Θεοῦ προ-
κόπτουσι, μὴ πεπειραμένα ἡδέων καὶ λυπηρῶν, καὶ ἀπεντεῦθεν
διδαχθέντα περὶ Θεοῦ; πρὸς οὓς ἐροῦμεν, ὅτι τὸ ἔμβρυον τὸ
λογικὸν, γευσάμενον, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῆς μητρῴας γαστρὸς,
C ἀμυδρῶς πως ὡς σύμβολον οὖσα τούτου τοῦ κόσμου ἡ μητρῴα
γαστὴρ, ἐν ᾗ καὶ θερμότης, καὶ ψυχρότης, καὶ ξηρότης, καὶ
ὑγρότης ὑπάρχει, λαμβάνον γνῶσιν ἐν τῇ μελλούσῃ καταστάσει
ὑπομιμνήσκεται, καὶ εἰς αἴσθησιν ἔρχεται τῆς μητρῴας γαστρὸς,
ἐν ᾗ πεπείραται μερικῶς καὶ αὐτὸς τῆς τοιαύτης καταστάσεως.
ἔτι δὲ ὁρᾷ καὶ τὰ στοιχεῖα, καὶ τὸν σύμπαντα κόσμον ἱστάμενον
ὡς διδάσκαλον, καὶ διὰ τῆς τελείας γνώσεως ἀναλογιζόμενον, εὐθέως
εἰς ἐπίγνωσιν καὶ αὐτὸ ἔρχεται τοῦ παρεληλυθότος βίου, ἐν ταυτῷ
καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Θεοῦ τοῦ δημιουργήσαντος τὰ πάντα.
περὶ δὲ τῆς κρίσεως αὐτῶν, αὐτῷ τῷ Θεῷ παραχωροῦμεν· οὐ γὰρ
ἐνδέχεται ἡμᾶς εἰδέναι πάντα ἐν τῷδε τῷ βίῳ. μόνον δὲ λέγομεν,
D ὡς ἔστι λέγειν, ὅτι μέσα τινὰ εἰσὶ, μήτε στεφάνους ληψόμενα,
μήτε τιμωρίας ὑπομένοντα, τῆς μὲν γὰρ τιμωρίας ἐλευθερούμενα,
διὰ τὸ μὴ ἀπολαῦσαι τῶν ἀγαθῶν τοῦ βίου τούτου, τῶν δὲ στεφάνων
στερισκόμενα, ὡς μὴ καμόντα ἐν τῷδε τῷ βίῳ.

Εἰ δὲ καὶ τοῦτο εἴποι τις, ὅτι ἑκάστου αὐτῶν ὡς ἂν ἐπίσταται ὁ Θεὸς, εἰ ἐπέμενον ζῶντα, τὴν διαγωγὴν καὶ τὴν πολιτείαν, οὕτως αὐτὰ κρινεῖ, οὐκ ἀποβαλλόμεθα τὸν νοῦν, ἀλλὰ παραχωροῦμεν τοῖς πλέον τι εἰδόσιν. ἡμεῖς γὰρ περὶ κρίσεως τὸ τέλειον οὐκ ἐπιστάμεθα, τῷ Θεῷ τὸ δοκοῦν πάντως καλὸν καὶ σοφὸν λογιζόμενοι, ὁμολογοῦντες ἐν τούτῳ τὴν ἡδίστην ἧτταν, καὶ στεφανηφοροῦντες ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἀγνοίᾳ, κατὰ τὸν μέγαν ἀπόστολον

5. ὁ om. V. 10. καὶ 2° om. L²m. 13. τοῦ om. V¹. 17. αὐτὸ LSm. τῆς ταύτης m, ταύτης τῆς S, ταύτης L¹ (τῆς add. supra al. m.). 18. καὶ 1°] + αὐτὰ LSm. 23. πάντα] + τὰ V. 25. γὰρ om. Lm. μὲν in ras. ex γὰρ (?) L. 27. κάμνοντα LSm. 28. εἴποι] m, εἴποιεν VLS. 33. στεφανοφοροῦντες m.

Παῦλον, Ἐκ μέρους γινώσκομεν, φήσαντος, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται, τελείως τότε γινω- 380 A σκόντων ἡμῶν καθὼς δεῖ γνῶναι, καὶ τελείων πάντων ἀνισταμένων, καθάπερ πάλιν λέγει ὁ Ἀπόστολος, Μέχρις οὗ καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. πάλιν δὲ ἀπορήσουσιν ἡμῖν ἐν τούτῳ, πῶς ὁ μικρὸς τῷ σώματι, τέλειος ἀνίσταται; καὶ πῶς ὁ πηρὸς καὶ ὁ χωλὸς, ἢ ὁ ἀποκεκομμένος ἓν τῶν μελῶν, σῶος καὶ πληρέστατος ἀνίσταται; ἀκουσάτω παρ' ἡμῶν καὶ Γραφικῶς καὶ φυσικῶς, ὅτι ὥσπερ ὁ Θεὸς λαβὼν τὴν πλευρὰν τοῦ Ἀδὰμ σμικρότατον αὐτοῦ μέλος οὖσαν καὶ ᾠκοδόμησεν αὐτὴν εἰς τελείαν γυναῖκα, τὸ περισσὸν ἀποῤῥήτῳ λόγῳ ἀναπληρώσας, καὶ ὥσπερ συνάπτεται τὸ ἀνδρόγυνον πολλάκις τυφλὸν ὄν, ἢ B ἀποκεκομμένον, καὶ τὸ τικτόμενον ἐξ αὐτῶν σῶον καὶ ὑγιὲς τίκτεται, οὕτω πιστευτέον, ἤτοι καὶ νοητέον ἐπὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, ὡς ἀναγεννωμένων ἡμῶν ἐκ τῶν τάφων, κρείττονα γέννησιν, ἤπερ ἐκ μήτρας. διαγράψω δέ σοι, προσφιλέστατε, καὶ τὸ σχῆμα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ τοῦ κατὰ μεσόθεν στερεώματος καὶ τὴν σκηνὴν τὴν διὰ Μωϋσέως κατασκευασθεῖσαν, ἣ καὶ ἐκτύπωμα τυγχάνει παντὸς τοῦ κόσμου, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἔξωθεν τὴν πολύφημον σφαῖραν, ἵνα γνῷς καὶ δι' αὐτῆς τῆς ὄψεως ὡς ἁρμοδίως τῷ σχήματι καὶ ἡ θεία Γραφὴ καὶ τὸ Χριστιανικὸν κήρυγμα διαλέγεται, τῆς δὲ ἔξωθεν σφαίρας παντελῶς ἀπηλλοτρίωται.

Παραγραφαὶ ἁρμόζουσαι ἐκ τῆς θείας Γραφῆς περὶ τοῦ σχήματος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. C

Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. τούτων ὡς περιεκτικῶν ἐμνημόνευσεν, συνσημάνας καὶ ἔσωθεν τούτων τὰ ἅμα αὐτοῖς γενόμενα· καὶ πάλιν καί, Συνετελέσθη ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, καὶ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν, ὡσανεὶ πάλιν περιεκτικῶν αὐτῶν ὄντων, καὶ παντὸς

1. *γινώσκομην* (sic) m. *φήσαντα* m. 2. *τέλειον*] + *τότε* m. 7. *ἡμῶν* L[1]. 8. *ἢ ὁ*] *ἢ* (om. *ὁ*) LSm. 9. *ἀκουσάτωσαν* LSm. 11. *οὖσαν* om. LSm. *καὶ* om. L[2]m. 16. *ὡς* om. LSm. *τῶν* om. LSm. *τάφων*] + *εἰς* m. *κρεῖττον* L[1]S. 17. *ἀναγέννησιν* L[2]. 22. *ὡς* om. Lm. *καὶ* 1°] + *τί* L[2], + *τί καὶ* m. 25. *ἁρμόδιαι* LSm. *περὶ σχήματος* (om. *τοῦ*) Lm. 26. *σχ. οὐρανοῦ* (om. *τοῦ*) LSm. *τῆς* om. LSm. 28. *συνσημάνας*] + *τὰ* m. *τούτων*] + *καὶ* m. 29. *πάλιν, συνετελέσθη* (om. *καὶ*) m.

1. 1 Cor. xiii. 9. 4. Eph. iv. 13. 27. Gen. i. 1. 29. Gen. ii. 1.

τοῦ κόσμου αὐτῶν ἔνδον αὐτῶν ὑπάρχοντος. καὶ πάλιν, Ἐν γὰρ ἓξ ἡμέραις ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς· *ὡσανεὶ πάλιν ἔνδον αὐτῶν πάντων ὑπαρχόντων, καὶ περιεκτικῶν αὐτῶν ὄντων. καὶ πάλιν,* Καὶ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἤρξατο ὁ Θεὸς ποιῆσαι. *ὡσανεὶ, ὅτι καὶ*
D *ἤρξατο δημιουργεῖν, καὶ ἔληξεν δημιουργῶν· καὶ πάλιν,* Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς, *ὡσανεὶ,* Αὕτη *ἡ βίβλος διηγεῖται τὴν γένεσιν τοῦ παντὸς κόσμου, ἥτις περιγράφεται ἐν οὐρανῷ καὶ γῇ. καὶ πάλιν περὶ τοῦ σχήματός φησιν* Ἡσαΐας, Ὁ στήσας τὸν οὐρανὸν ὡς καμάραν, καὶ διατείνας αὐτὸν ὡς σκηνὴν κατοικεῖν, *τὸ μὲν,* ὡς καμάραν, *περὶ τοῦ πρώτου, τὸ δὲ,* διατείνας ὡς σκηνὴν, *περὶ τοῦ β′ εἰρηκὼς, δηλονότι ὡς οἶκον λέγει, ἔνθα οἰκοῦσιν, ἤγουν κατασκηνοῦσίν τινες. καὶ πάλιν ὁ Δαυΐδ,* Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέῤῥιν, *περὶ*
381 A *τοῦ στερεώματος λέγων·* ὡσεὶ δέῤῥιν *δὲ λέγει, ὡσανεὶ τὰ σκεπάσματα τὰ ἄνωθεν σκέποντα τὴν σκηνὴν, οἷα δ' ἂν εἶεν, εἴτε τρίχινα, εἴτε ἱμάτια· δέῤῥιδες γὰρ κυρίως καλοῦνται τὰ ἄνωθεν σκεπάσματα τὰ σκέποντα τὴν σκηνήν. ἀμέλει ἐπιφέρει* Ὁ στεγάζων ἐν ὕδασιν τὰ ὑπερῷα αὐτοῦ, *σαφέστερον καὶ στέγην καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ στερεώματος ἐξειπών. περὶ τοῦ κεκολλῆσθαι τὸν οὐρανὸν τῇ γῇ,*
B *οὕτω φησὶν ἐν τῷ Ἰὼβ,* Οὐρανὸν δὲ εἰς γῆν ἔκλινεν· κέχυται δὲ ὥσπερ γῆ κονία· κεκόλληκα δὲ αὐτὸν ὥσπερ λίθον κῦβον, *σημαίνων ὅτι κέκλιται εἰς γῆν, καὶ κεκόλληται ὡς κῦβος κάτωθεν, ὡσανεὶ τετράγωνος. περὶ τοῦ μηδὲν εἶναι ὑποκάτω τῆς γῆς, οὕτως φησὶν ἐν τῷ Ἰὼβ,* Ὁ κρεμνῶν τὴν γῆν ἐπ' οὐδενὸς, *ὡσανεὶ, μὴ ἔχουσαν ὑποκάτω τι. ὁμοίως πάλιν ἐν αὐτῷ,* Ἐπὶ τίνος οἱ κρίκοι αὐτῆς πεπήγασιν; *ὡσανεὶ,* Οὐκ *ἔστιν τι ὑποκάτω, ἐν ᾧ πέπηγεν. ἐν δὲ τῷ Δαυΐδ οὕτως λέγει* Ἐθεμελίωσας τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς, *ἵνα εἴπῃ, αὐτὴν ἐφ' ἑαυτὴν θεμελιωθεῖσαν, καὶ οὐχὶ ἐπί τινος.*

1. *ἔνδον αὐτῶν*] + *ὄντων καὶ παντὸς τοῦ κόσμου ἔνδον αὐτῶν ὑπαρχόντων* V. *ὑπαρχόντων* LS. 3. *ἔνδον—ὑπαρχόντων, καὶ* om. V. 5. ὁ Θεὸς om. m. 8. *ὅστις* m. 10. *αὐτὸν* om. m. *ὡσεὶ καμάραν* L. 11. *πρώτου*] + *οὐρανοῦ* LSm. 12. *ἔνθα*] + *καὶ* LSm. 14. *ὡσανεὶ*] + *ὡς* LSm. *σκεπάσματα ἄνωθεν* (om. *τὰ*) L[1]. 16. *δέῤῥις* L[1]S, *δέῤῥεις* L[2]m. 18. *ὕδατι* m. *στέγην περὶ* (om. *καὶ*) L[2]m. 19. *περὶ*] + *δὲ* L[2]m. *περὶ τοῦ κεκολλῆσθαι—τετράγωνος* infra post *ἐπί τινος* (l. 28) ponunt LSm. 21. *λίθων* V, *λίθῳ* m. 22. *περὶ*] + *δὲ* LSm. 26. *ἐν δὲ—λέγει*] *ὁ δὲ Δαυΐδ* LSm. 27. *ἐθεμελίωσε* LSm.

1. Ex. xx. 11. 4. Gen. ii. 2. 6. Gen. v. 1.
9. Is. xl. 22. 13. Ps. civ. 2. 17. Ps. civ. 3.
20. Job xxxviii. 37, 38. 23. Job xxvi. 7. 25. Job xxxviii. 6.
27. Ps. civ. 5.

Τύπος οὖν ἐστιν πᾶσα ἡ σκηνὴ τοῦ παντὸς κόσμου, καθὰ διηγεῖται ὁ θεῖος Ἀπόστολος· περὶ μὲν τῆς ἐξωτέρας οὕτως λέγων **Εἶχεν μὲν γὰρ καὶ ἡ πρώτη σκηνὴ δικαιώματα λατρείας, τό τε ἅγιον κοσμικὸν,** *κοσμικὸν αὐτὴν φήσας, ὡσανεὶ τοῦ κόσμου τούτου τύπον ὑπάρχουσαν· περὶ δὲ τῆς ἐσωτέρας οὕτω φησὶν* **Οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ὁ Χριστὸς, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν,** *ἀληθινὰ μὲν τὸν οὐρανὸν εἰπὼν, ἀντίτυπα δὲ, τὴν ἐσωτέραν σκηνήν. κατανοείτω οὖν ὁ ἀναγινώσκων τῷ σχήματι τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς* **C** *γῆς καὶ τῷ ἐκτυπώματι, τουτέστιν τὴν σκηνὴν, πῶς ἁρμόδια πάντα τυγχάνουσιν τῷ δόγματι τῷ Χριστιανικῷ, ὅτι δύο χῶροι εἰσὶ τοῦ παντὸς κόσμου, οὗτος καὶ ἀνώτερος, ἡτοιμασμένοι ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· οὗτος μὲν ἐν τῇ νῦν καταστάσει δέδοται ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις, καὶ ὁ ἀνώτερος ἐν τῇ μελλούσῃ καταστάσει ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν δίδοται τοῖς δικαίοις ἀνθρώποις καὶ ἀγγέλοις. ἡ γὰρ τῶν ἔξωθεν πολύφημος σφαῖρα οὐχ ἁρμόζει καθόλου τῷ Χριστιανικῷ κηρύγματι, ἀλλὰ μᾶλλον τούτοις ἁρμόζει, τοῖς ἀνάστασιν νεκρῶν μὴ ἐλπίζουσιν, μήτε ἑτέραν κατάστασιν παρὰ ταύτην, τοῖς ἀεὶ ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ διάγειν τὸν σύμπαντα κόσμον λέγουσιν.*

Παραγραφή. **D**

Εἰ μὲν εἰς τὴν πρώτην σφαῖραν, ἔνθα ἐστὶν ἡ σελήνη, λέγουσιν οἱ τῆς πλάνης διδάσκαλοι τὸν Δεσπότην Χριστὸν εἰσιέναι, πρέπον μὲν ἐν πρώτοις τῇ αὐτῶν πλάνῃ, ὅτι μετὰ τῆς θεοῦ αὐτῶν λέγουσιν αὐτὸν διάγειν. δεύτερον ὅτι ναστῆς οὔσης τῆς σφαίρας εἰπάτωσαν, εἰ ἅμα τῆς σελήνης, ὡς ἰχθὺς ἐν ὕδατι, διατέμνει τὸ οὐράνιον σῶμα, τὴν ἐναντίαν βαδίζων, ἢ τὴν εὐθεῖαν ἅμα τῷ παντὶ βιαίως κυλίεται, ἅπερ καὶ ταῦτα καταγέλαστα. τρίτον ὅτι ὑπεράνω αὐτοῦ εἰσιν οἱ ἕτεροι πλανῆται ὑμῶν θεοὶ, λέγω δὴ, Ἑρμῆς, Ἀφροδίτη, Ἥλιος, Ἄρης, Ζεὺς, Κρόνος, ὁ πατὴρ τῶν θεῶν ὑμῶν, οἷς καὶ ἐφωράθητε θύοντες, ἔπειτα καὶ οἱ ἀπλανεῖς οἶκοι τῶν δεκάδυο ζωδίων καὶ οἱ 384 **A** *λϛ' δεκανοί. καὶ πῶς οὐ ψεύδεται καθ' ὑμᾶς ὁ Ἀπόστολος φάσκων* **Ὑπεράνω** *αὐτὸν εἶναι,* **πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας, καὶ δυνάμεως, καὶ κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου;** *εἰ δὲ ἐν τῇ β' σφαίρᾳ*

3. *σκηνὴ* om. L. 4. *κοσμικὸν αὐτὴν φήσας* om. V. 7. *ἀληθινὴν* VL[1]S. 10. *πόροι* m. 11. *καὶ*] + *ὁ* LSm. 12. *ἐν* om. V. 15. *πολ. σφαῖρα τῶν ἔξ.* LSm. 17. *παρ' αὐτὴν, ἀλλὰ* LSm. 18. *ἐν*] + *τῇ* LSm. *λέγουσιν*] Hic deficit V fol. 108v. 19. *παραγραφή*] + *ἑτέρα* L[2]m. 24. *τῇ σελήνῃ* m. 26. *ὅπερ* L[1]S. 31. *αὐτῶν* L[1]S.

3. Hebr. ix. 1. 5. Hebr. ix. 24. 31. Eph. i. 21.

φήσουσιν αὐτὸν εἶναι, τὰ αὐτὰ πάλιν αὐτοῖς ἀπαντήσεται, καὶ εἰ ἐν τῇ γ′ καὶ ἐν τῇ δ′ καὶ ἐν τῇ ε′ καὶ ἐν τῇ ϛ′ καὶ ἐν τῇ ζ′ καὶ ἐν τῇ η′ καὶ ἐν τῇ θ′ εἴπωσιν αὐτὸν ὑπεράνω πάντων, εὑρεθήσεται ψεῦδος τὸ παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ εἰρημένον, ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης σκηνῆς, τουτέστιν, ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου, ἐπὶ τὴν δευτέραν εἰσελήλυθεν ὁ Χριστὸς, τουτέστιν, εἰς τὸν οὐράνιον χῶρον, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος, ἐνάτης οὔσης καὶ οὐ δευτέρας. ὁ ἀγαπῶν οὖν Χριστιανὸς **B** εἶναι, τῇ θείᾳ Γραφῇ ἕπεται, καὶ οὐχὶ τῇ ἀπάτῃ τῶν ἔξωθεν ἐπιστηρίζεται, τῇ πολυθεΐαν καὶ ἰσοθεΐαν διδασκούσῃ, καὶ ὄλεθρον ταῖς ψυχαῖς ἐμποιούσῃ.

Τὸ *κείμενον.*

Πασῶν οὖν τῶν σφαιρῶν κατὰ τὸ συνεχὲς κειμένων, καὶ ναστῶν οὐσῶν, πῶς ἐνδέχεται νοεῖν ἐν αὐτῷ τῷ σχήματι ἀνάστασιν νεκρῶν ἔσεσθαι, καὶ ἄνοδον αὐτῶν γίνεσθαι ἐν οὐρανῷ, καὶ βασιλεύειν ἐν οὐρανῷ τοὺς ἀνθρώπους, τουτέστιν, ἐν τῇ δευτέρᾳ σκηνῇ, ἔνθα καὶ τὸν Χριστὸν λέγει ἡ Γραφὴ ἤδη εἰσιέναι πρῶτον πάντων; καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὅσα προείρηται. ἀκολούθως γὰρ οἱ ἔξωθεν τὴν σφαῖραν δοξάζοντες, οὔτε ἀνάστασιν νεκρῶν ὁμολογοῦσιν, οὔτε τὴν ἄνοδον αὐτῶν τὴν εἰς τὸν οὐρανὸν λέγουσιν, οὔτε ὕδατα λέγουσιν εἶναι ἐπάνω τοῦ οὐρανοῦ, οὔτε ἀλλάσσεσθαι **C** λέγουσιν τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, τουτέστι, τὴν περιφορὰν τῶν ἄστρων, καὶ τῶν καθεξῆς, οὔτε ὅτι τις ἀνῆλθεν μετὰ σώματος παντελῶς εἰς τὸν οὐρανὸν, οὔτε ἀνέρχεται. ἀλλ᾽ οἱ μὲν αὐτῶν τὰς ψυχὰς μόνας μετὰ θάνατον περιπολεύειν σὺν τῇ σφαίρᾳ, καὶ ὁρᾷν ἤτοι γινώσκειν πάντα λέγουσιν· οἱ δὲ καὶ μετενσωμάτωσιν βούλονται, ἄλλοι καὶ προβιοτὴν ἀσπάζονται· οἷς καὶ ἕπεται λέγειν ἐξ ἀκολουθίας, καταλύεσθαι τὴν σφαῖραν, ἤτοι πάσας καὶ πᾶσαν σωματικὴν φύσιν ἀπόλλυσθαι καὶ ὑποστρέφειν εἰς τὴν ἀρχαίαν τάξιν τὰς ψυχὰς, ὥσπερ καὶ οἱ περὶ τὸν θαυμάσιον Ὠριγένην δοξάζουσι· ἕτεροι δὲ ἀεὶ ἄναρχον καὶ ἀτελεύτητον αὐτὸν τὸν οὐρανὸν φασὶν εἶναι, καὶ ἐν γενέσει καὶ ἐν φθορᾷ ἀεὶ διάγειν τὸν κόσμον, οἷς συνάγεται χαιρεσίκακον μᾶλλον, ἢ ἀδύνατον, ἢ φθο**D**νερὸν τὸν Θεὸν λέγειν, ἤγουν παντελῶς ἀθεΐαν δοξάζειν. ἀνοίκειον γὰρ τὸ οὕτως πάντοτε μένειν τὸν κόσμον ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ,

1. εἰ om. L[1]S. 3. πάντων] + καὶ m. 7. ἐνάτης] δευτέρας Lm. οὐ δευτέρας] οὐχὶ ἐνάτης L[2]m. 9. πολυθεΐαι S. 27. σφαῖραν] Hic incipit V fol. 109. 31. φάσκουσιν LSm. 32. χερσίκακον V. ἀδύναμον LSm. 34. γὰρ] + Θεῷ LSm.

καὶ ἕτερα δὲ πάμπολλα ἄπορα τούτοις πᾶσιν ἀνακύπτει. μόνοι δὲ τέλειοι Χριστιανοὶ ὑπάρχουσιν, ὡς στάχυες εὐσεβείας μέσον ἀκανθῶν καὶ ζιζανίων ὄντες, οἱ πιστεύοντες πάσῃ τῇ θείᾳ Γραφῇ, Παλαιᾷ *τε καὶ* Καινῇ Διαθήκῃ, *καὶ μήτε πρὸ ταύτης τῆς καταστάσεως εἶναι ἑτέραν λέγοντες, μήτε μετὰ τὴν μέλλουσαν ἑτέραν ἀποφαινόμενοι, ἀλλὰ τὰς δύο μόνας, ἃς καὶ ἡ καταγραφὴ ἁρμοδίως δείκνυσιν, ὅτι ἐκ ταύτης τῆς καταστάσεως ἐπὶ τὴν μέλλουσαν καὶ οὐράνιον μετερχόμεθα, καὶ πάλιν, τότε σὺν* Κυρίῳ *διάγομεν, καθάπερ* 385 **A** *πᾶσα ἡ θεία* Γραφὴ *διαλέγεται, ἀρξάμενον μὲν τὸν* Θεὸν *δημιουργεῖν, ποιήσαντα δὲ τοὺς δύο χώρους, καὶ πανσάμενον τῆς δημιουργίας κατὰ τὸν ἄνωθεν αὐτοῦ καὶ ἐξ ἀρχῆς σκοπόν. ἀλλόκοτα τοίνυν συνέγραψεν, ὦ βέλτιστε, ὃν εἴρηκας πεπλασμένον μᾶλλον* Χριστιανὸν, *τοὺς οὐρανοὺς καταλύεσθαι λέγων, οὓς καὶ σφαιροειδεῖς δοξάζει κατὰ τὴν ὑποθήκην τῶν ἔξωθεν, καὶ τούτους ἀεὶ περιστρέφεσθαι, μύθους μᾶλλον γραώδεις ἀναγραψάμενος, ἢ* Χριστιανικὰ *δόγματα, οὐδενὶ τὸ σύνολον ἀκολουθήσας, εἰ μὴ ἐκ μέρους τῷ χρηστῷ* Ὠριγένῃ. *τῆς γὰρ δόξης τῶν* Χριστιανῶν *παντελῶς ἠλλοτρίωνται τὰ παρ' αὐτοῦ συγγραφέντα.*

Ὑ*μέτερον δὲ ἂν εἴη λοιπὸν κρῖναι καὶ συγκρῖναι ἕκαστον δόγμα* **B** *καὶ σχῆμα, καὶ σκοπῆσαι ποίῳ δόγματι καὶ σχήματι χρὴ τὸν ἀληθῶς* Χριστιανὸν, *τὸν εὐσεβεῖν βουλόμενον, προστεθῆναι. πολλὴν γὰρ ἀπάτην ὁρῶ καὶ δόλον τοῦ συγγραψαμένου τοὺς μύθους, καὶ τῷ οὐρανῷ τὸ σφαιρικὸν σχῆμα δωρουμένου, καὶ πάλιν τοῦτον καταλύεσθαι λέγοντος. ἐγὼ γὰρ, ὦ προσφιλέστατε, οὕτως κατὰ τὴν θείαν* Γραφὴν *φρονῶ, θαρρῶ δὲ καὶ σὲ τοιοῦτον εἶναι οἷος κἀγὼ,* Χριστιανὸν *ἑπόμενον ταῖς θείαις* Γραφαῖς, *καὶ τῇ παραδόσει τῆς ἁγίας* Ἐκκλησίας *φασκούσῃ* Πιστεύω *εἰς ἕνα* Θεὸν, *τουτέστι,* Πατέρα, *καὶ* Υἱὸν, *καὶ ἅγιον* Πνεῦμα, Τριάδα *ὁμοούσιον, καὶ εἰς σαρκὸς ἀνάστασιν, εἰς μίαν ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν* Ἐκκλησίαν, *ὡς καὶ αὐτὸ τὸ* Σύμβολον *λέγει· πιστεύω ἀνάστασιν ἔσεσθαι νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· καὶ ὡς οἱ ἱερεῖς* **C** *ὁμοίως εὔχονται, περὶ μὲν τῶν προσφερόντων οὕτως λέγοντες* Τὸ *εὐχαριστήριον τῶν δούλων σου πρόσδεξαι εἰς τὸ οὐράνιον καὶ ἐλλόγιμόν σου θυσιαστήριον, εἰς τὰ μεγέθη σου τῶν οὐρανῶν,*

2. *Χριστιανοὶ τέλειοι* LSm. 3. *ζιζανίων καὶ ἀκανθῶν* LSm. 5. *λέγοντες ἑτέραν* LSm. 6. *καὶ* om. LSm. 14. *ἀποστρέφεσθαι* S². 18. *ηλλοτριονται* V¹, *ἀπηλλοτρίωται* LSm. 20. *σχῆμα*] *ζήτημα* Lm. 22. *τοὺς*] + *νῦν* m. 31. *οἱ* om. Lm.

ἀποδιδοὺς αὐτοῖς ἀντὶ φθαρτῶν ἄφθαρτα, ἀντὶ προσκαίρων αἰώνια, ἀντὶ ἐπιγείων οὐράνια, περὶ δὲ τῶν κεκοιμημένων οὕτως, Τὴν ψυχὴν τοῦδε ἀνάπαυσον· συναναγείρων καὶ τὴν σάρκα αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ὥρισας κατὰ τὰς ἀληθεῖς καὶ ἀψευδεῖς σου ἐπαγγελίας, οἷς κἀγὼ ἐπισυνάπτω ἐπευχόμενος ἅμα αὐτοῖς τὸ ὑπόλοιπον λέγων· ἡμῖν δὲ Χριστιανὰ τὰ τέλη καὶ εὐάρεστα ἐνώπιόν σου χάρισαι, εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

Χριστιανοῦ πρὸς Ἀναστάσιον περὶ οὐρανοῦ, τοῦ γραμματικοῦ αἰτησαμένου Ἀνατολίου.

ΛΟΓΟΣ Η΄.

D *Εἰς τὴν ᾠδὴν Ἐζεκίου, βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, καὶ εἰς τὸν ἀναποδισμὸν τοῦ ἡλίου.*

Εὖ εἰδώς, ὦ φίλε Πέτρε, τὸ δυσάρεστον τῶν ἀνθρώπων γένος, ὄκνῳ πολλῷ κατειχόμην ἐπὶ τῇ ὑμετέρᾳ κελεύσει. οἱ μὲν γὰρ τῶν ἀνθρώπων αὐτὸ τοῦτο τοὺς συγγράφειν τι ἐθέλοντας ψέγουσιν, ὡς εἰς πράγματα καθιέντας ἑαυτούς, ἐξὸν αὐτοῖς ἀπηλλάχθαι καμάτου, καὶ ἡσύχου διατριβῆς ἀπολαύειν· οἱ δὲ καὶ τὰ ἐπίπονα, ὡς μηδὲν λογιζόμενοι τὴν γραφὴν, ἐν κρυπτῷ θέντες, ἠρεμοῦσιν· ἕτεροι δὲ πόθῳ μὲν ἄρχονται τῆς ἀναγνώσεως, εἶτα κατολιγωρήσαντες, τῶν τετραπόδων τὸ μέτρον ποιοῦνται· οἱ δὲ καὶ ἐν λόγῳ
388 **A** *ὄντες τὸ χεῖρον ποιοῦσιν· παρευδοκιμεῖσθαι γὰρ ἡγούμενοι τῇ τῶν νέων συγγραφῇ, οὐδὲ προσέχειν αὐτῇ ἀξιοῦσιν, εἰ καὶ λίαν γενναίως συγγράφοιντο οἱ συγγραφόμενοι. πᾶς δὲ ἰδιώτης ἀγνοίᾳ φερόμενος καὶ τὰ καλῶς λεγόμενα ψέγει, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, πάντων εὔπορος ἡ διαβολὴ, καὶ πολλὰς ὕλας τοῦ σκώπτειν ἔχουσα πρὸς τὴν τῶν ψόγων κατασκευὴν, ἣν ὁ φθόνος ἀφθόνως χορηγεῖ. ταῦτα κατ᾿ ἐμαυτὸν λογιζόμενος, ἀνεβαλλόμην, πολλάκις σοῦ ὀχλήσαντος, καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ μακαρίου Ἐζεκίου ἐγγράφως παρ᾿ ἡμῶν ἑρμηνευθῆναι αἰτήσαντος. ἀλλ᾿ οὐκ οἶδ᾿ ὅπως αὐτὸς νενίκηκας νῦν,*

2. *ἐπιγείων*] + *τὰ* LSm. *κυμημενων* V^1. 3. *τοῦδε*] + *Κύριε* LSm. *συναναγείρων* m. 4. *καὶ ἀψευδεῖς* om. LSm. 6. *ἡμῶν* VL^1S. 8. *Χριστιανοῦ—Ἀνατολίου* om. Lm. 11. *βασιλέως τῆς Ἰουδαίας* om. LSm. 13. *δυσάρεστον εἶναι τὸ τῶν* LSm. 15. *τοὺς*] *τοῦ* L^1S, *τὸ* m. 16. *ἐξὼν αὐτὸς* SL^1. 18. *ἐν*] + *τῷ* m. 20. *τετραδων* V. 21. *πανευδοκιμεῖσθαι* m. 24. *πάντως* m. 29. *νενίκησας αὐτὸς* (-*τὸν* m) LSm.

ὦ θαυμασιώτατε, καὶ τὸν ὄκνον ἀφεῖλου τὸν ἡμέτερον, τοὺς τὸ πονεῖν προῃρημένους μὴ λείπειν φάσκων ἐν τῷ βίῳ, οἷς σπουδὴ τὰ πάντων ἀναγινώσκειν, καὶ δοκιμάζειν τὰ διαφέροντα κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, ὧν εἷς τυγχάνεις καὶ αὐτός. ἄξιον γὰρ καὶ **B** τοῦτο τῆς σῆς φιλοπονίας, μαθεῖν βουλόμενος, εἴ τι χρήσιμόν ἐστιν λαβεῖν ἐξ αὐτῆς· τό τε γὰρ πεπεῖσθαι, ὡς οὐδὲ τὸ σμικρότατον εἶναι δοκοῦν τῆς θείας Γραφῆς ὀλίγην τινὰ παρέχειν τὴν ὠφέλειαν δύναται, τῆς σῆς ἂν εἴη περὶ ταῦτα συνέσεως· καὶ μὴν καὶ τὸ διὰ σπουδῆς ἔχειν περὶ ἁπάντων μανθάνειν τί τὸ ἐν αὐτοῖς χρήσιμον, οὐ πόῤῥω καθέστηκεν τῆς σῆς φιλοπονίας. ἐγὼ μὲν οὖν ἐπειδὴ τὴν τοῦ Ἄσματος τῶν ᾀσμάτων ἑρμηνείαν σὺν Θεῷ ἤμελλον πληροῦν, ἣν ὁ κοινὸς καὶ θαυμάσιος φίλος Θεόφιλος ἡμᾶς ᾐτήσατο, ὡς οἶσθα καὶ αὐτὸς, ἕως τοῦ νῦν ἀνεβαλλόμην. νυνὶ δὲ πληρώσας ἄρξομαι καὶ τὴν σὴν αἴτησιν βουλήσει τοῦ ἁγίου Πνεύματος πληροῦν, οὗ ἄνευ οὐδὲν τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν ἐνγενέσθαι δυνατόν. τὸν **C** σκοπὸν δὲ δι' ὃν τὴν ᾠδὴν ἐξεῖπεν προλέγω πρῶτον, εἶθ' οὕτω τὴν κατὰ μέρος ἑρμηνείαν· ἅμα δὲ καὶ τί τὸ ἐν αὐτοῖς χρήσιμον διαγγελῶ· οὕτω γὰρ σαφεστέρα τῶν λεγομένων ἡ δύναμις γενήσεται.

Ἐζεκίας τοίνυν ὁ μακάριος τῶν Ἰουδαίων βασιλεὺς ὑπάρχων, εὐσεβὴς πάνυ γενόμενος καὶ ἐνάρετος, καὶ τῷ Θεῷ μεμελημένος, ἐθεώρει τὸν μακαρίτην Δαυὶδ πολλοὺς ψαλμοὺς εἰς αὐτὸν προειρηκότα, ὧν εἷς τυγχάνει ὁ ἐννεακαιδέκατος, καὶ ὁ εἰκοστὸς ὁμοίως, καὶ ἕτεροι πλεῖστοι, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀχὰζ γενομένην ὑπὸ Ἡσαΐου προφητείαν τὴν, **Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται Υἱόν**, εἰς ἑαυτὸν ἑλκύσας καὶ ἀνθρώπινόν τι παθὼν, **D** ἐπήρθη τῷ λογισμῷ, οἰόμενος ἑαυτὸν εἶναι τὸν προφητευόμενον Χριστόν. ὅθεν τὰ πρῶτα κοινωνῆσαι βίῳ οὐχ εἵλετο, διὰ τὸ ἑτέραν ὑπόνοιαν εἶναι ἐν Ἰουδαίοις, ὅτι ὁ Χριστὸς ὅταν ἔρχεται, οὐδέποτε ἀποθνήσκει, ἀλλὰ μένει εἰς τὸν αἰῶνα, ὡς καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἔλεγον, **Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ Χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα.** ταύτης οὖν τῆς δόξης ὢν ὁ Ἐζεκίας, οὐ κατεδέξατο σύμβιον λαβεῖν, καὶ ποιῆσαι διαδοχὴν γένους, τουτέστι τέκνα, ἀεὶ ζῆν νομίζων. ὅτε δὲ συνέβη τὸν Σεναχηρεὶμ τὸν τῶν Ἀσσυρίων

1. τὸ] τῷ L¹S. 6. τό 1°] σοί m. 9. πάντων LSm. 17. διαγγέλλω V²L²S. 22. ὁμοίως ὁ εἰκοστὸς LSm. 23. αὐτοῦ om. m. Ἀχὰζ] ἅπαξ LSm. 26. αὐτὸν V. 28. ἔρχηται V². 31. ὁ om. LSm. 33. τω σεναχειρειμ V¹. ἀσυρίων VL, et sic infra.

24. Is. vii. 14. 30. John xii. 34.

βασιλέα πολεμῆσαι τὴν Ἰουδαίαν, ἀνελθεῖν δὲ καὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ πορθῆσαι αὐτήν, ἀκούσας τὰ παρὰ τοῦ θεομάχου Ῥαψάκου λεγ-
389 A *μένα ὁ Ἐζεκίας, ἔτι δὲ καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ τοῦ Σεναχηρεὶμ γραφέντα αὐτῷ, διαῤῥήξας τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα, καὶ ἐνδυσάμενος σάκκον, καὶ χοῦν πασάμενος, εἰσῆλθεν ἐν τῷ ναῷ, ἱκετεύων τὸν Θεὸν ῥυσθῆναι ἐκ τῶν Ἀσσυρίων. εἰσακουσθέντος δὲ αὐτοῦ, καὶ ἀναιρεθέντων ἐν μιᾷ νυκτὶ διὰ τοῦ ἀγγέλου ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδων ἐκ τῆς βοηθείας τῶν Ἀσσυρίων, καὶ νίκης αὐτῷ παραδόξου καὶ τηλικαύτης γενομένης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐπεβεβαίωσεν ἐπὶ πλέον τὴν ὑπόνοιαν ἣν εἶχεν πρότερον, ἑαυτὸν πάντως εἶναι λέγων τὸν προφητευόμενον Χριστόν. ὅθεν πάλιν ἐκ τῆς ἐπάρσεως τοῦ λογισμοῦ φαντασθεὶς ὑπὲρ ἑαυτὸν, οὐκ εἰσῆλθεν μετὰ τὴν νίκην ἐν τῷ ναῷ, κατὰ τὸ δέον, εὐχαριστῆσαι καὶ δοῦναι δόξαν τῷ Θεῷ, ἀλλὰ μεγάλα ἐφρόνει ἢ καθ' ἑαυτὸν, ὡς γέγραπται ἐν ταῖς Παρα-*
B *λειπομέναις ὅτι* **Ἐταπεινώθη Ἐζεκίας ἀπὸ ὕψους καρδίας αὐτοῦ·** *καί,* **κατέλιπεν αὐτὸν Κύριος τοῦ πειράσαι αὐτὸν, εἰδέναι τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.**

Ὁ δὲ φιλάνθρωπος Θεὸς ὁ ἀεὶ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων πραγματευόμενος, ἐκστῆσαι αὐτὸν βουλόμενος τῆς ὑπονοίας ἐκείνης, ἣν ὡς ἄνθρωπος παριδὼν ὑπώπτευσεν, ἔτι δὲ καὶ μνησθεὶς αὐτοῦ τῶν ἀρετῶν, οὐκ εἰς τέλος εἴασεν καταπεσεῖν, ἀλλὰ πέμπει αὐτῷ ἀῤῥωστίαν εἰς ἀπόγνωσιν ἄγουσαν θανάτου. καί φησιν Ἡσαΐας ὁ προφήτης εἰσελθὼν πρὸς αὐτὸν, **Τάξαι περὶ τοῦ οἴκου σου· ἀποθνήσκεις γὰρ σὺ, καὶ οὐ ζήσῃ,** *ὁμοῦ τὰς δύο δόξας ἀνελὼν ἀπ' αὐτοῦ. οἱ μὲν γὰρ τῶν Ἰουδαίων ἔλεγον, μηδέποτε τὸν Χριστὸν ἀποθνή-*
C *σκειν, οἱ δὲ ὅτι ἀποθνήσκει μὲν, ἀνίσταται δὲ ἀπὸ νεκρῶν. τῷ οὖν εἰπεῖν, ὅτι* **Ἀποθνήσκεις σὺ,** *ἀνεῖλεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν μίαν, δι' ἧς ἐνόμιζεν ἑαυτὸν μὴ ἀποθνήσκειν ποτέ· τῷ δὲ προσθεῖναι καὶ εἰπεῖν,* **Καὶ οὐ ζήσῃ,** *ἀνειλεν καὶ τὴν ἑτέραν, δι' ἣν ἕτεροι ἔλεγον, ὅτι ἀνίσταται ἀπὸ νεκρῶν. δι' ἑκατέρων γὰρ ἐδιδάχθη μὴ εἶναι ὁ Χριστός*[1] *ὡς ὑπώπτευσεν ἑαυτόν. εἶτα συνιεὶς ὁ Ἐζεκίας καὶ*

---

[1] *οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ σφόδρα σοφῶς αὐτὸν ὑπαινίττεται τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δυνάμει μὴ εἶναι αὐτὸν Χριστὸν, λέγων* **Τάξαι περὶ τοῦ οἴκου σου· ἀποθνήσκεις**

---

3. *ὁ* om. LSm. 9. *ἐβεβαίωσεν* Lm. *ἐπὶ*] *ἔτι* LSm. 14. *ἢ* om. LSm. 16. *ἐγκατέλιπεν* m. *αὐτὸν*] + *καὶ* m. 17. *ὁ ἀεὶ*] *ἀεὶ* (om. *ὁ*) m. 25. *τῷ*] *τὸ* V. 27. *δὲ προσθεῖναι*] *δ' ἐπιστῆσαι* L²m. 29. *ἐδιδάχθη*] + *ἐταζόμενος ἐν τῇ ἀρρωστίᾳ* LSm. 31. *οὐ μὴν ἀλλὰ—βασιλείας σου* (p. 278, l. 34)] Haec verba post *εἶναι ὁ Χριστὸς* in LSm inveniuntur. *οὐ μὴν*] om. m.

15. 2 Chron. xxxii. 26, 31. 22, 32. Is. xxxviii. 1.

κλαύσας πικρῶς, καὶ μετανοήσας καὶ στραφεὶς ἐν τῇ κλίνῃ ἐπὶ τὸν τοῖχον, ἔνθα συνέβαινεν εἶναι τὸν ναὸν, καθὼς ἔθος ἐστὶν τοῖς Ἰουδαίοις ποιεῖν, προσέχων δῆθεν τῷ ναῷ, τὴν δέησιν ἐποιεῖτο.

Ἐπιστραφεὶς δὲ τοῖς λογισμοῖς, καὶ ἀνορθωθεὶς τὴν διάνοιαν, ἅτε δὴ εἰσακουσθεὶς, καὶ τῆς ἀῤῥωστίας ἀπαλλαγεὶς, καὶ προσθήκης ζωῆς ἐτῶν ιε' ἀξιωθεὶς, καὶ ἑτέρῳ σημείῳ παραδοξοτέρῳ 392 **A** πιστωθεὶς, λέγω δὴ τῷ ἀναποδισμῷ τοῦ ἡλίου, οὗ τὴν αἰτίαν μικρὸν ὕστερον ἐρῶ, τότε ᾖσεν τὴν ᾠδὴν τῷ Θεῷ, δηλῶν ἐν αὐτῇ ἕκαστα τῶν προειρημένων· φησὶν γὰρ οὕτως, Ἐγὼ εἶπα **Ἐν τῷ ὕψει τῶν ἡμερῶν μου πορεύσομαι,** ὡσανεὶ, Τοῦτον ἀεὶ τὸν λογισμὸν ἔσωζον παρ' ἐμαυτῷ, λέγων ὅτι ἀεὶ ζῶ, καὶ οὐδέποτε τελευτῶ. τῷ γὰρ εἰπεῖν, **Ἐν τῷ ὕψει τῶν ἡμερῶν μου πορεύσομαι,** ἐδήλωσεν ὡς οὐδέποτε κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι αὐτοῦ, καὶ ὥς τινος κατὰ ἀποσιώπησιν αὐτῷ λέγοντος, ὅτι Ταῦτά σου ἐνθυμουμένου, τί σοι συμβέβηκεν; ἐπάγει καί φησιν **Ἐν πύλαις ᾅδου καταλείψω τὰ ἔτη τὰ ἐπίλοιπα,** ὡσανεὶ, Τοιαῦτά μου διαλογιζομένου, ἀθρόως ἀῤῥωστίᾳ δεινῇ περιπεσὼν, ἔγνων μηκέτι τοῦ λογισμοῦ τοῦ προτέρου ἔχεσθαι, **B** ἀλλ' ἐν τῷ ᾅδῃ διατρίβειν τὰ ἔτη τὰ ἐπίλοιπα. εἶτα, **Οὐκέτι οὐ μὴ ἴδω τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.** τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἐνταῦθα τὸν Χριστὸν σημαίνει· οὕτως γὰρ καὶ Συμεὼν ἐν Εὐαγγελίοις δεξάμενος τὸν Χριστὸν εἰς τὰς ἀγκάλας, τὸν Θεὸν παρεκάλει ἀπολυθῆναι τῆς ζωῆς, ἐπεὶ ἑωράκασιν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, ὡσανεὶ αὐτὸν τὸν Χριστόν· **ἦν** γὰρ **αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος μὴ ἰδεῖν θάνατον, ἕως ἴδῃ τὸν Χριστὸν Κύριον.** τοῦτο οὖν ἐνταῦθα ὁ Ἐζεκίας βούλεται δηλοῦν, λέγων ὅτι οὐ μόνον ἀπέστην τοῦ λογισμοῦ ἐκείνου, καὶ πέπαυμαι τὰ ὑπὲρ ἐμὲ φανταζόμενος, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸν τὸν Χριστὸν ἀξιοῦμαι ἰδεῖν ἐπὶ τῆς γῆς, πέντε καὶ δέκα μόνα ἔτη λοιπὰ ἔχων ζῆσαι. **C**

γὰρ, καὶ οὐ ζήσῃ, *ἵνα εἴπῃ, Διάθου τὰ κατὰ σὲ, τίνι μέλλεις παραδοῦναι τὴν βασιλείαν, ἵνα σώζηται τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ τὸ ἀδιάπτωτον· οὐκ εἶ γὰρ σὺ ὁ ὑπὸ τῶν προφητῶν κηρυττόμενος Χριστὸς, ὁ ἀδιάδοχον ἔχων τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ διαδοχὴν πάντως ἕξεις σὺ, καὶ οὐ καλῶς ἠμέλησας ποιῆσαι τέκνα, ἵνα* 389 **D** *διαδέξωνταί σου τὴν βασιλείαν. φρόντισον οὖν διαθέσθαι νῦν καὶ εἰπὲ, τίνα ἐᾷς διάδοχον τῆς βασιλείας σου.*

---

5. *προσθήκην* LSm. 14. *αὐτοῦ* LSm. 16. *ταῦτα* LSm. 18. *εἶπα* V. 24. *ἕως*] + *οὗ* LSm. 25. *λέγων* om. LSm. 28. *μόνον* LSm. *λοιπὸν* LSm. 33. *εἰπεῖν* Lm.

9, 12, 15. Is. xxxviii. 10. 18. Is. xxxviii. 11. 23. Luke ii. 26.

Οὐκέτι οὐ μὴ ἴδω ἄνθρωπον ἐκ τῆς συγγενείας μου, ἵνα εἴπῃ Μετὰ γὰρ τὰ δεκαπέντε ἔτη τῆς προθεσμίας τῆς ζωῆς ἧς ἔλαβον παρὰ τοῦ Θεοῦ, τελευτῶν οὐ μόνον ἔτι ἐκεῖνον οὐκ ἀξιοῦμαι ἰδεῖν, ἀλλ' οὐδέ τινα τῶν ἀνθρώπων, οὐδὲ τῆς συγγενείας μου. **Κατέλιπον τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς μου,** ἵνα εἴπῃ Ἀποβαλλόμενος τοίνυν τὸν πρότερον λογισμὸν, καὶ τὸ δέον τοῦ λοιποῦ λογισάμενος, ἔγνων ὅτι τέλος ζωῆς σχήσω.

Ἐξῆλθεν καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' ἐμοῦ, ὥσπερ ὁ καταλύων σκηνὴν πήξας, ἵνα εἴπῃ καὶ τοσοῦτον ἀπέστη τῆς ἡμετέρας διανοίας ὁ πρότερος τῆς ὑπερηφανίας λογισμὸς, ὡς ἄν τις πήξας σκηνὴν, εὐθέως αὐτὴν καταλύσῃ. **Τὸ πνεῦμά μου παρ' ἐμοὶ ἐγένετο ὡς ἱστὸς ἐρίθου ἐγγιζούσης**
D **ἐκτεμεῖν·** τουτέστιν παρ' ὀλίγον δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ψυχή μου κατέλιπέν με, ὥσπερ ἱστὸς γυναικὸς ἐριθευομένης ἕτοιμος τοῦ τμηθῆναι. **Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ παρεδόθην ἕως πρωῒ ὡς λέοντι, οὕτως συνέτριψεν πάντα τὰ ὀστᾶ μου· ἀπὸ γὰρ τῆς ἡμέρας ἕως τῆς νυκτὸς παρεδόθην,** ἵνα εἴπῃ, Ἐν ἐκείνῳ τοίνυν τῷ καιρῷ τῆς ἐμῆς ἀῤῥωστίας ὥσπερ λέοντι φοβερῷ συντρίβοντι ὀστᾶ, οὕτως τῷ πυρετῷ παρεδόθην ἀδιαλείπτως, ἀφ' ἕωθεν ἕως ἑσπέρας, καὶ ἀπὸ ἑσπέρας ἕως πρωῒ συντριβόμενος ὑπ' αὐτοῦ. **Ὡς χελιδὼν, οὕτω φωνήσω, καὶ ὡς περιστερὰ, οὕτως μελετήσω,** τουτέστιν, ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ οὕτως ἤμην ἀφιεὶς τὴν φωνὴν, ὥσπερ ἡ χελιδὼν
393 A ἀφίησιν ὀξείας καὶ διατρόμους φωνὰς, καὶ οὕτως ἤμην τοῖς πόνοις ὀδυρόμενος, ὥσπερ ἔθος ταῖς πελείασιν μελετᾶν. τὸ δὲ **φωνήσω,** καὶ, **μελετήσω,** ἀντὶ τοῦ, ἐφώνησα καὶ ἐμελέτησα, κεῖται, χρόνος ἀντὶ χρόνου, ὥσπερ καὶ πολλαχοῦ ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ κεῖται τὸ τοιοῦτον ἰδίωμα, ὡς ὅταν ὁ Ἡσαΐας λέγῃ περὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, **Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη,** ἀντὶ τοῦ, ἀχθήσεται. **Ἐξέλιπον γάρ μου οἱ ὀφθαλμοὶ ἀπὸ τοῦ βλέπειν με εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τὸν Κύριον, ὃς ἐξείλετό με, καὶ ἀφείλετό μου τὴν ὀδύνην τῆς ψυχῆς. Κύριε, καὶ περὶ αὐτῆς γὰρ ἀνηγγέλη σοι,** ἵνα εἴπῃ, Καὶ τοσοῦτον ἀνέτεινον τὸ ὄμμα τῆς διανοίας ἀποβλέπων εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ, πρὸς σὲ τὸν

2. *ἔτη* post *τῆς ζωῆς* tr. LSm. *ἧς* om. m. 4. *κατέλειπον* V¹. 7. *ζωῆς σχῶ* LS. *ζωῆς ἔχω* m. 8. *εἶτά φησιν ἐξῆλθε* LSm. 11. *ὡς ἱστὸς* om. m. 12. *τουτέστιν* om. LSm. *κατέλειπεν* V¹. 13. *ἐριθουμένης* LSm. 15. *γὰρ* om. LSm. *τῆς* 2° om. m. 18. *καὶ* om. LSm. 21. *οξεις* V. 22. *πελείαις* m. 23. *χρόνος*] *χρόνον* L¹S. 25. *τοιουτο* V¹. *περὶ—Χριστοῦ* om. LSm. 27. *μοῦ οἱ ὀφθ. μου* V. *ἀπὸ* om. m. *με* om. m. 28. *ἐξειλατο* V¹m. *ἀφείλατο* m. *καὶ* 2° om. LSm. 30. *διανοίας*] + *μου* LSm.

1, 4, 8, 11. Is. xxxviii. 11, 12. 13. Is. xxxviii. 13. 19. Is. xxxviii. 14. 26. Is. liii. 7. 26. Is. xxxviii. 14.

τῶν ὅλων σωτῆρα Θεὸν ἀνατιθέμενος τὴν τῆς ἐμῆς ψυχῆς ὀδύνην, ἣν καὶ ἀφεῖλου παρ' ἐμοῦ, ἀντιστρέψας τὸ τῆς ὑπερηφανίας εἶδος **B** *εἰς ταπείνωσιν καὶ ὑπακοὴν θεοσεβείας, ὑπὲρ ἧς καὶ διαπαντὸς, ὦ Δέσποτα, εὐχαριστῶ σοι.* **Καὶ ἐξήγειράς μου τὴν πνοὴν, καὶ παρακληθεὶς ἔζησα. εἵλου γάρ μου τὴν ψυχὴν, ἵνα μὴ ἀπόληται, καὶ ἀπέῤῥιψας ὀπίσω μου πάσας τὰς ἁμαρτίας μου,** *ἵνα εἴπῃ, Ἐξήγειρας γάρ μου τὴν πνοὴν τῇ σῇ παρακλήσει, καὶ ἔζησα, ἐπιστρέψας μου τὴν ψυχὴν ἀπολλυμένην, ἧς τὰς ἁμαρτίας εἰς τοὐπίσω ἀπέστρεψας, μὴ ἐάσας ἔτι ταύτας ἐπεκτείνεσθαι ἔμπροσθέν μου.* **Οὐ γὰρ οἱ ἐν ᾅδου αἰνέσουσίν σε, οὐδὲ οἱ ἀποθανόντες εὐλογήσουσίν σε, οὐδὲ ἐλπιοῦσιν οἱ ἐν ᾅδου τὴν ἐλεημοσύνην σου. οἱ ζῶντες εὐλογήσουσίν σε, ὃν τρόπον κἀγὼ,** *ἵνα εἴπῃ, Εἰ γὰρ οὐ συνεχώρησάς με τοῦ ζῆν ἔτι, πῶς ἂν εἶχον ἐπιστρέψαι, ἢ μετανοῆσαι καὶ σωθῆναι, ἢ ἐλπίσαι τὸ παρὰ σοῦ ἔλεος τῶν ἐν* **C** *ᾅδου νεκρῶν οὐ δυναμένων τοιοῦτό τι ποιῆσαι, ἀλλά σου μᾶλλον τῇ σῇ εὐσπλαγχνίᾳ χαρισαμένου μοι τὸ ζῆν εὐλογήσω καὶ δοξάσω σε διὰ παντὸς ὥσπερ καὶ πᾶς ζῶν ὀφειλέτης ἐστιν ταῦτα ποιεῖν. ἀπὸ γὰρ τῆς σήμερον παιδία ποιήσω ἃ ἀναγγελεῖ τὴν δικαιοσύνην σου, Κύριε τῆς σωτηρίας μου. ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν, φησὶν, οὐκέτι ἐμαυτὸν ἀπατήσω τὰ ὑπὲρ ἐμὲ φανταζόμενος. λαμβάνω γὰρ σύμβιον καὶ ποιήσω τέκνα καὶ ταῦτα διδάξω τοῖς σοῖς δικαιώμασιν ἕπεσθαι. καὶ οὐ παύσομαι εὐλογῶν σε μετὰ ψαλτηρίου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου κατέναντι τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ. ἵνα εἴπῃ Οὐ μόνον δὲ τὰ τέκνα διδάξω τοῖς σοῖς προστάγμασιν ἕπεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐμαυτὸν κανονίσω παρ' ὅλον τὸν τῆς ζωῆς μου χρόνον εἰς σὴν αἴνεσιν σπεύδειν καὶ κολλᾶσθαι διὰ παντὸς τῷ σῷ ναῷ, μὴ ἀφιστάμενος ἢ ἀμελῶν ἔτι ἐν τοῖς αὐτόθι παραγίνεσθαι. ταῦτα εἰπὼν ἐν τῇ ᾠδῇ ὁ Ἐζεκίας καὶ διεγερθεὶς ἐκ τῆς ἀρρωστίας, λαβὼν καὶ τῶν ιε´ ἐτῶν τὴν προσθήκην τῆς ζωῆς ἔγημεν εὐθέως καὶ ἐγέννησεν τὸν Μανάσσην, ὃν δώδεκα ἐτῶν ἐάσας πλήρη διάδοχον τὸν βίον ὑπεξῆλθεν κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ, πληρώσας ἐν τῇ βασιλείᾳ μετὰ τὴν ἀρρωστίαν τὰ τῆς προσθήκης τοῦ Θεοῦ ἔτη ιε´. καὶ αὐτὰ μὲν περὶ τῆς ᾠδῆς ἅπερ καὶ δῆλα τυγχάνουσιν τὰ προειρημένα ἐν τῷ προοιμίῳ ἐκ τῆς κατὰ μέρος*

1. *ψυχην* V[1]. 4. *εὐχαριστήσω* LSm. 6. *μου γὰρ* LSm. 7. *συστρέψας* LSm. 8. *ἧs*] *εἰs* LS; om. m. *τὰ ὀπίσω* LSm. 9. *ἐνπροσθαι ενπροσθεν* (corr. *εμ-*) V. *ἔμπροσθε* L[1]. 10. *σε* 1°] + *Κύριε* L. *ᾅδῃ* m. 14. *τι τοιοῦτο* LSm. *σὺ* m. 15. *χαρισαμένου*] Hic deficit L fol. 233v. *εὐλογήσω*] + *σε* S. 17. *ἀναγγελοῦσι* S. 20. *ποιήσω* S. 22. *οἴκου*] + *κ̅υ̅* S. *Θεοῦ*] + *μου* S. 26. *ἢ* om. S. 27. *ὁ* om. S. 32. *ταῦτα* S. *περὶ*] *τὰ* S.

4. Is. xxxviii. 16, 17. 9. Is. xxxviii. 18, 19.

ἑρμηνείας ὡς τὸν προειρημένον λογισμὸν ἀπέσωζεν ὁ Ἐζεκίας. ἀρκτέον δὲ λέγειν ὡς ἐπήγγελμαι περὶ τοῦ ἀναποδισμοῦ τοῦ ἡλίου, τῆς θείας χάριτος καὶ ἐν τούτῳ ὁδηγούσης ἡμᾶς. πρῶτον μὲν πῶς συμβέβηκεν εἶναι τὸν οἶκον Ἐζεκίου, καὶ ὅτι δείλης ὀψία ἦν, ὡς ὥρα ἐνάτη, ὅτε τὸ σημεῖον ἐγένετο, καὶ τίς ἡ αἰτία τοῦ τοιούτου σημείου καὶ τί τὸ ἐξ αὐτοῦ κέρδος γενόμενον. ἡ θύρα τοίνυν τοῦ οἴκου Ἐζεκίου ἔνθα ἦσαν οἱ δέκα ἀναβαθμοὶ ἐπὶ τὴν ἀνατολὴν προσεῖχεν. κλίναντος οὖν τοῦ ἡλίου ἐπὶ δυσμὰς περὶ ὥραν β′ τῆς ἡμέρας ἀνάγκῃ κατῆλθεν ἡ σκιὰ, τοῦ οἴκου δυτικωτέρου ὑπάρχοντος τῶν ἀναβαθμῶν ἕως τοῦ ἐσχάτου τῶν ι′ ἀναβαθμῶν. τοῦ προφήτου οὖν Ἡσαίου διὰ στόματος τοῦ Θεοῦ εἰπόντος τῷ Ἐζεκίᾳ τὸ μεσημβρινὸν αἰτήσασθαι σημεῖον ἢ προβῆναι εἰς τὰ ἔμπροσθεν τὴν σκιὰν ι′ ἀναβαθμοὺς ἢ ὑποστρέψαι τὴν σκιὰν ι′ ἀναβαθμοὺς, ἀπεκρίνατο Ἐζεκίας λέγων, **Κοῦφον τὴν σκιὰν κλῖναι δέκα ἀναβαθμούς· οὐχὶ, ἀλλὰ ἐπιστραφήτω ἡ σκιὰ ι′ ἀναβαθμοὺς εἰς τὰ ὀπίσω.** *μετὰ τὸ κλῖναι οὖν τὴν σκιὰν προβάντος τοῦ ἡλίου τοὺς ι′ ἀναβαθμοὺς, τότε δυνάμει θείᾳ διὰ τῆς εὐχῆς τοῦ προφήτου, ἀπεστράφη εἰς τοὐπίσω ὁ ἥλιος, καὶ γέγονεν πάλιν μεσουράνιος, καὶ εὑρέθη ἀναδραμοῦσα ἡ σκιὰ τοὺς ι′ ἀναβαθμοὺς κατὰ τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν. εἰ γὰρ ἦν τὸ ἔμπαλιν τρίτη ὥρα τῆς ἡμέρας, οὐδὲ ἡ σκιὰ ἤδη δραμοῦσα ἀνέτρεχεν, οὔτε ὁ ἥλιος ἀνεπόδιζεν εἰς τοὐπίσω· εἰ καὶ συνέβη τὴν θύραν καὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς*
D *τοῦ οἴκου Ἐζεκίου ἐπὶ τὴν δύσιν ὁρᾶν. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς θέσεως τοῦ οἴκου. ἡ αἰτία δὲ τοῦ τοιούτου σημείου αὕτη ἐστὶν, ὅτιπερ τὰ πολλὰ τῶν ἐθνῶν, τάχα δὲ πάντα, τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ μᾶλλον δουλεύοντα, τὸν ἥλιον τιμῶσιν, ὡς μείζονα πάντων Θεὸν, καὶ πατέρα φωτῶν ὄντα. τοῦτον οὖν ἀναποδίσαι κελεύσας ὁ Θεὸς, ἐδήλωσεν πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν, ἑαυτὸν μὲν εἶναι τοῦ παντὸς Δεσπότην, δοῦλον δὲ τοῦτον ὑπάρχειν, καὶ οὐ Θεόν. εἰ γὰρ τὸ τηλικοῦτο στοιχεῖον ἀναποδίσαι παρὰ τὴν συνήθειαν προσέταξεν, πόσῳ μᾶλλον τοῖς ἥττοσιν ὡς ἰδίοις δούλοις κεχρημένος κελεύειν δύναται. ἐρῶ δὲ σὺν Θεῷ καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν κέρδος ἐγένετο.*
396 **A** *ἀναδραμόντος τοίνυν τοῦ ἡλίου, πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς γνωστὸς γέγονεν, ὥστε καὶ τὸν Βαβυλώνιον βασιλέα*

3. *συνεργούσης ἡμῖν* S. *ἡμῖν* V¹. 4. *δείλη* S. 5. *ὡσεὶ* S². 8. *κλίναντος*] *και παντος* V. 15. *κοῦφον*] Hic incipit L fol. 234. 17. *προσευχῆς* LSm. 20. *τρίτῃ ὥρᾳ* Lm. 21. *οὐδὲ*] *οὔτε* LSm. 25. *μᾶλλον τοῦ οὐρανοῦ* Lm. 26. *ἁπάντων* m. 27. *πατέρα*] + *τῶν* LSm. 30. *τηλικοῦτον* LSm. 34. *γνωστὸν* m.

15. 2 Kings xx. 10.

Μεωδὰχ υἱὸν τοῦ Λααδὰν, πόῤῥωθεν ὄντα καὶ θεωρήσαντα τὸ σημεῖον, εἰς ἔκπληξιν, καὶ ἔρευναν ἐλθεῖν τοῦ φοβεροῦ καὶ παραδόξου θαύματος. θάμβος γὰρ καὶ φόβος περιεῖχεν αὐτὸν τὸν βασιλέα καὶ τοὺς αὐτοῦ μεγιστᾶνας, μετὰ σπουδῆς ζητοῦντας, περὶ τὴν ἀστρονομίαν πάντας ἐπτοημένους, τοῦ τοιούτου φοβεροῦ καὶ μεγάλου σημείου τὴν αἰτίαν μαθεῖν. πολλῆς δὲ ζητήσεως γενομένης, μανθάνει ὡς Ἐζεκίας ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας ἀῤῥωστίᾳ περιπεσὼν καὶ εἰς ἀπόγνωσιν ἐλθὼν ηὔξατο πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ δέδωκεν αὐτῷ ὑγείαν καὶ προσθήκην ζωῆς ἐτῶν ιε᾽· ἕνεκα τούτου πρὸς πίστωσιν τῆς ἐπαγγελίας ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ μέγα καὶ φοβερὸν σημεῖον τοῦτο, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς τῶν θεῶν, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς.

Ταῦτα μαθὼν, καὶ παιδευθεὶς ἔργῳ ὁ Βαβυλώνιος αὐτὸν εἶναι **B** Θεὸν τοῦ παντὸς, τάχιστα πολλὰ δῶρα καὶ πρεσβείαν τῷ Ἐζεκίᾳ ἀπέστειλεν, ὡς δούλῳ γνησίῳ καὶ ἀγαπωμένῳ παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων. ἐν ταὐτῷ δὲ πάλιν διδάσκεται ὡς οὐ σφαῖρα στρεφομένη κατὰ τὴν τῶν Βαβυλωνίων δόξαν, ἣν ὡς ἀπὸ τῆς πυργοποιίας ἐφ᾽ ὑψηλοῦ ποτε γενόμενοι πρῶτοι ὑπώπτευσαν, ὁ οὐρανὸς ὑπάρχει, ἀλλ᾽ ἱστάμενος καὶ πεπηγὼς εἰς γῆν, ὡς καμάρα. εἰ γὰρ ἦν σφαῖρα, οὐκ ἂν τοῦ παντὸς ἐπὶ τὰ πρόσω στρεφομένου, ὁ ἥλιος τὴν ἐναντίαν ἐβάδισεν μὴ συνπεριφερόμενος τῷ παντὶ, ὥστε ὡρῶν τριῶν διάστημα, τουτέστι τέταρτον ἡμέρας, ἀναποδίσαι, καὶ πάλιν ἕτερον τέταρτον, ἕως ὅτε ἦλθεν εἰς τὸν τόπον, ἐξ οὗπερ τὴν ὑποστροφὴν ἐποιήσατο. περὶ τούτων δὲ πάντων τῶν σχημάτων ἐν **C** τῇ Χριστιανικῇ καὶ περιεκτικῇ Κοσμογραφίᾳ, ὡς οἶσθα καὶ αὐτὸς, θαυμάσιε, κατεγράψαμεν, τοῦ θεοφιλοῦς Παμφίλου τοῦ Ἱεροσολυμίτου ἡμᾶς εἰς τοῦτο προτρεψαμένου. αὐτὸς γὰρ ὁ προφήτης δι᾽ οὗ γέγονεν ὁ ἀναποδισμὸς τοῦ ἡλίου, ἔργῳ ἀνελὼν διὰ τοῦ φοβεροῦ σημείου τὴν ὑπόνοιαν τῶν Βαβυλωνίων, ὡς οὐκ ἔστι σφαῖρα στρεφομένη ὁ οὐρανὸς, ἀλλὰ πεπλασμένην δόξαν δοξάζουσιν, μετ᾽ οὐ πολὺ αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ τὸ σχῆμα λέγει οὕτως, **Ὁ στήσας τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ καμάραν**, καὶ πάλιν, **Κύριος ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν, καὶ πήξας αὐτὸν**, ὁμοῦ καὶ τὸ σχῆμα δηλώσας, ὅτι ὡς καμάρα ἐστὶν, καὶ

1. Μερωδὰχ m. Βαλαδὰν m. 4. ζητοῦντας] + τοὺς V[2]. 5. τοῦ om. LSm. 8. πρὸς om. V. 11. ὁ 1° om. m. 15. ἐπέστειλεν m. ἀγαπημένῳ LS, ἠγαπημένῳ m. 16. τούτῳ m. 18. πρῶτον m. 21. ἐβάδιζε m. 25. καὶ περιεκτικῇ om. LSm.

31. Is. xl. 22. 32. Is. xlii. 5.

στήσας καὶ πήξας, καὶ μὴ στρεφόμενον, εἰπών. τοιαῦτα δὲ συγ-
D γραψάμενος, εὔδηλον ὡς καὶ τοὺς Βαβυλωνίους ὠφέλησεν· ἔνεστι γὰρ μαθεῖν τῷ βουλομένῳ, ἐκ τῶν κατὰ τὸν βασιλέα Περσῶν Κῦρον γενομένων. λαβὼν γὰρ μετὰ χεῖρας τὴν βίβλον Ἡσαΐου, καὶ ἀναγνοὺς εὗρεν τὴν περιοχὴν τὴν περὶ αὐτοῦ προῤῥηθεῖσαν γεγραμμένην· φησὶν γὰρ Ἡσαΐας ἐν τῇ περιοχῇ οὕτως, **Τάδε λέγει ὁ Θεὸς τῷ χριστῷ μου Κύρῳ, οὗ ἐκράτησα τῆς δεξιᾶς, ἐπακοῦσαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἔθνη, καὶ ἰσχὺν βασιλέων διαῤῥήξω, ἀνοίξω ἔμπροσθεν αὐτοῦ θύρας, καὶ πόλεις οὐ συγκλεισθήσονται. ἐγὼ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πορεύσομαι, καὶ ὄρη ὁμαλιῶ, θύρας χαλκᾶς συντρίψω, καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνκλάσω, καὶ δώσω σοι θησαυ-**
397 A **ροὺς σκοτεινοὺς, ἀποκρύφους, ἀοράτους ἀνοίξω σοι, ἵνα γνῷς ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς, ὁ καλῶν τὸ ὄνομά σου, Θεὸς Ἰσραήλ. ἕνεκεν Ἰακὼβ τοῦ παιδός μου, καὶ Ἰσραὴλ τοῦ ἐκλεκτοῦ μου ἐγὼ καλέσω σε τῷ ὀνόματί μου, καὶ προσδέξομαί σε.** καὶ μετ' ὀλίγα, **Ἐγὼ ἤγειρα αὐτὸν μετὰ δικαιοσύνης, καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ εὐθεῖαι. οὗτος οἰκοδομήσει τὴν πόλιν μου καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ μου ἐπιστρέψει, οὐ μετὰ λύτρων, οὔτε μετὰ δώρων, εἶπε Κύριος Σαβαώθ.** καὶ θαυμάσας τὴν πρόγνωσιν καὶ τὴν πρόῤῥησιν καὶ εὑρὼν, καὶ τὸ ἴδιον ὄνομα διαῤῥήδην ὑπὸ τοῦ προφήτου προκηρυχθὲν, ἐκέλευσε τὸν λαὸν ἀνελθεῖν ἐν Ἱεροσολύμοις, ἄφεσιν ποιησάμενος τῆς αἰχμαλωσίας, δοὺς καὶ δαπανήματα εἰς οἰκοδομὴν τῆς πόλεως καὶ τοῦ
B ναοῦ. οὐ μόνος δὲ αὐτὸς τοῦτο πεποίηκεν, ἀλλὰ καὶ οἱ μετ' αὐτὸν, ἕως οὗ ἐτελειώθη ἡ πόλις καὶ ὁ ναός.

Ἔστι δὲ καὶ ἡ πρόσταξις Κύρου ἐγγράφως ἐν ταῖς Παραλειπομέναις καὶ ἐν τῷ Ἔσδρᾳ τεταγμένη, παρακελεύουσα πάντα τὸν λαὸν ἀνελθεῖν, λέγουσα οὕτως, **Ἔτους πρώτου Κύρου βασιλέως Περσῶν, μετὰ τὸ πληρωθῆναι ῥῆμα Κυρίου διὰ στόματος Ἱερεμίου, ἐξήγειρεν Κύριος τὸ πνεῦμα Κύρου βασιλέως Περσῶν, καὶ παρήγγειλεν κηρῦξαι ἐν πάσῃ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, ἐν γραπτῷ λέγων, Τάδε λέγει Κύρος βασιλεὺς Περσῶν Πάσας τὰς βασιλείας τῆς γῆς ἔδωκέν μοι Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αὐτὸς ἐνετείλατό**
C **μοι τοῦ οἰκοδομῆσαι αὐτῷ οἶκον ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ. τίς ἐξ ὑμῶν**

1. τὰ τοιαῦτα LSm. 9. σου m. 10. συνθλάσω LS. 11. ἀνοίσω m. 12. Θεὸς 1°] + σου m. σου] + ὁ m. ἕνεκεν Ἰσραὴλ, ἕνεκεν Ἰακὼβ LS. τοῦ π. μ. Ἰακὼβ m. 13. μου 2°] σου m. 14. δικαιοσύνης] + βασιλέα m. 16. οὐδὲ LSm. 19. ποιησάμενοι m. 21. πεποίηκε τοῦτο LSm. 23. ἔτι L[1]S. 25. Κύρου] + τοῦ m. 26. μετὰ τὸ πλ. ῥῆμα] τοῦ τελεσθῆναι λόγον m. ἀπὸ m. 27. κηρῦξαι] φωνὴν m. 28. αὐτοῦ] + καί γε m. οὕτως εἶπε m. 29. Θεὸς] βασιλεὺς m. ἐπεσκέψατο ἐπ' ἐμὲ m. 30. οἶκον αὐτῷ m. Ἱερουσαλὴμ] + τῇ m. ἐν ὑμῖν LSm.

6. Is. xlv. 1—4. 14. Is. xlv. 13. 25. 2 Chron. xxxvi. 22, 23.

ἀπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ; ἔσται ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ, καὶ ἀναβήτω. *ὅρα, θαυμάσιε, πῶς ἑαυτῷ ὁμολογεῖ ἀνεγνωκέναι τὴν βίβλον Ἡσαΐου, καὶ πεπιστευκέναι τοῖς γεγραμμένοις, καὶ μετὰ πάσης σπουδῆς καὶ δαπάνης πληρῶσαι τὰ γεγραμμένα ἐν τῇ Γραφῇ. πῶς οὐκ εὔδηλον τυγχάνει, ὅτι ἐκ τούτων ἁπάντων ὠφέλεια πολλὴ θεοσεβείας γέγονεν πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν; πῶς δὲ καὶ οἱ τοσαύτην πίστιν ἐσχηκότες εἰς τὴν Γραφὴν τοῦ Ἡσαΐου, ἀπιστήσειαν καὶ περὶ τοῦ σχήματος τοῦ οὐρανοῦ λέγοντι ἐν αὐτῇ,* **Ὁ στήσας τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ καμάραν;** *μάλιστα καὶ νεαρῶν ὄντων κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῶν γενομένων θαυμάτων τῶν κατὰ τῆς Σεναχηρεὶμ, καὶ τοῦ ἀναποδισμοῦ τοῦ ἡλίου· ὅθεν καὶ πάντες οἱ ἔνδοξοι αὐτῶν πεπεισμένοι περὶ* **D** *τούτων τῶν διαβοήτων σημείων, καὶ ἐκ τῆς προῤῥήσεως τοῦ Ἡσαΐου, συνέθεντο τῇ γνώμῃ τοῦ βασιλέως ἀπολύσαντες τὸν λαὸν μετὰ πάσης τιμῆς. πρῶτον οὖν πάντων στοχασαμένων καὶ ὑποπτευσάντων τῶν Βαβυλωνίων, σφαῖραν εἶναι τὸν οὐρανὸν, πρῶτοι πάλιν ἐδιδάχθησαν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, ὡς οὐ σφαῖρα τυγχάνει, ἀλλὰ καμάρα. ἐξ ὧν καὶ ἡμεῖς παραλαβόντες τὰ σχήματα πάντα κατεγράψαμεν ἐν τῇ Χριστιανικῇ Τοπογραφίᾳ, ὀνομάσαντες καὶ τὸν διδάσκαλον ἐν τῷ προοιμίῳ, τὸν καὶ παραδόντα, λέγω δὴ τὸν μέγαν πατρίκιον, τὸν ἐκ γῆς Χαλδαίων ἐνταῦθα παραγενόμενον. καὶ ταῦτα πάλιν περὶ τούτων.*

Ἐλθόντων δὲ τῶν πρεσβέων τοῦ Βαβυλωνίου πρὸς τὸν Ἐζεκίαν, πάλιν ἀνθρώπινον ὑπομείνας, καὶ ἐπαρθεὶς τὴν διάνοιαν, τούτους μετὰ πάσης χαρᾶς ὑπεδέξατο, εἰς οἰκεῖον κλέος· εἰσήγαγεν δὲ 400 **A** *αὐτοὺς καὶ παρὰ γνώμην τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ βασίλεια, δείξας αὐτοῖς τοὺς θησαυροὺς καὶ πάντα τὸν πλοῦτον αὐτοῦ. τότε πάλιν ἀπεστάλη Ἡσαΐας πρὸς αὐτὸν ἐπανορθῶν τὴν διάνοιαν αὐτοῦ, καί φησιν πρὸς αὐτὸν, εἰρωνευόμενος,* **Τί λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι; καὶ πόθεν ἥκασιν πρὸς σέ; καὶ εἶπεν Ἐζεκίας Ἐκ γῆς πόῤῥωθεν ἥκασιν πρός με ἐκ Βαβυλῶνος. εἶπεν πάλιν Ἡσαΐας Τί εἴδοσαν ἐν τῷ οἴκῳ σου;** *ὁ δὲ, ἐγνωκὼς ὅτι εἰδὼς ἐρωτᾷ, τὴν ἀλήθειαν λέγει, καί φησιν πρὸς αὐτὸν* **Πάντα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ μου εἴδοσαν, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν τῷ οἴκῳ μου, ὃ οὐκ εἴδοσαν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τοῖς θησαυροῖς μου.** *τότε λέγει πρὸς αὐτὸν ὡς*

1. *ἀπὸ*] *ἐκ* LSm. *αὐτοῦ*] + *καὶ* m. Θεὸς] + *αὐτοῦ* LSm. 5. *πάντων* LSm. *πολης* V[1], *πολλῆς* V[2]. 8. *λέγοντος* L[2]m. 11. *πεπιστευμένοι* V. 14. *πρῶτοι* m. 15. *τῶν* om. LSm. 19. *καὶ* om. LSm. 22. *πρεσβυτέρων* L[1] (?) S, *πρεσβευτῶν* L[2]m. 25. *τοῦ* om. Lm. 27. *αὐτοῦ* om. V.

8. Is. xl. 22. 28. Is. xxxix. 3. 32. Is. xxxix. 4.

ἐν τάξει ἀπειλῆς, κολαφίζων αὐτοῦ τὴν ἔπαρσιν τῆς διανοίας, τὰ B μέλλοντα μετ' αὐτὸν γίνεσθαι, καί φησιν, **Ἄκουσον τὸν λόγον Κυρίου σαβαὼθ Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ λήψονται πάντα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ σου, καὶ ὅσα συνήγαγον οἱ πατέρες σου ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης εἰς Βαβυλῶνα ἥξει, καὶ οὐδὲν οὐ μὴ ἐγκαταλίπωσιν. εἶπεν δὲ ὁ Θεὸς ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν τέκνων σου, ὧν ἐγέννησας, λήψονται, καὶ ποιήσουσιν σπάδοντας ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ βασιλέως τῶν Βαβυλωνίων,** ἵνα εἴπῃ, Τί πάλιν ἐπαίρῃ τοῖς λογισμοῖς εἰς οἰκεῖον κλέος, καὶ οὐκ εἰς δόξαν Θεοῦ, δεξάμενος τοὺς πρεσβευτὰς τοῦ Βαβυλωνίου; ἔδει σε ἐκ τῶν προλαβόντων παιδεύεσθαι, ὅτι οὐ τοσοῦτον εἰς δόξαν σὴν, ἀλλ' εἰς δόξαν ἐμὴν, τὰ μεγάλα σημεῖα C γεγόνασιν, πρὸς τὸ καὶ τὰ ἔθνη παιδεύεσθαι τὴν ἐμὴν μεγαλειότητα, ἧς πάλιν καταφρονῶν ἐπήρθης μὴ εὐχαριστήσας, ἀλλ' ἄνευ ἐμοῦ δεξάμενος καὶ δείξας τοῖς πρέσβεσιν ὃν παρ' ἐμοῦ ἐκτήσω πλοῦτον· τοιγαροῦν ἀπεντεῦθεν μαθήσῃ ὡς μετὰ ταῦτα, ἐπὶ τῶν σῶν διαδόχων, πάντα τὸν σὸν πλοῦτον εἰς ἁρπαγὴν καὶ αἰχμαλωσίαν παραδώσω τοῖς Βαβυλωνίοις, ὅτι ἠμέλησας πάλιν τῆς ἡμετέρας δόξης, σεαυτὸν προτιμήσας ἐμοῦ. ἐπειδὴ δὲ ἀεὶ ἐνάρετος γέγονας καὶ εὐσεβὴς, ἐπὶ τῶν καιρῶν σου οὐδὲν τούτων συμβήσεται. ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἐζεκίας καὶ συνιεὶς καὶ ταπεινωθεὶς, ὡς δίκαιος καὶ ὑπήκοος Θεῷ, εὐχαριστήσας εἶπεν πρὸς Ἡσαΐαν, **Ἀγαθὸς ὁ λόγος Κυρίου, ὃν ἐλάλησεν· γενέσθω δὴ εἰρήνη ἐν ταῖς ἡμέραις μου.**

D Ὅτι δὲ πάντα κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦ προφήτου γεγόνασιν, εὔδηλον, ὡς Ναβουχοδονόσορ ὁ Βαβυλώνιος πορθήσας τὰ Ἱεροσόλυμα, πάντα ἔλαβεν ἐν Βαβυλῶνι, καὶ ἐκ τοῦ γένους δὲ τοῦ βασιλικοῦ ἐκλεξάμενος νεανίσκους, τοὺς περὶ Δανιὴλ, καὶ Ἀνανίαν, καὶ Ἀζαρίαν, καὶ Μισαὴλ, καὶ τὰ γεννητικὰ τῆς φύσεως ἐκτεμὼν ἀπ' αὐτῶν μόρια, πρὸς ἰδίαν ὑπηρεσίαν κατέστησεν. ἐκ τοιούτων γὰρ ἔθος ἐστὶν ὑπηρετεῖσθαι τὸν βασιλέα· μετ' αὐτοῦ γὰρ καὶ ἀνεστρέφοντο. οὔτε γὰρ γάμος ἑνὸς ἐξ αὐτῶν φέρεται παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ, οὐδὲ τέκνον, οὔτι τῶν τοιούτων ἠκούσθη περὶ αὐτῶν. ἀλλὰ καὶ ἡ παράδοσις καὶ ἡ συνήθεια κατὰ τὴν προφητείαν ἀγενείους καὶ λείους ἐν ταῖς εἰκόσιν ἀναγράφουσιν. ὅτι δὲ καὶ ἐπὶ τούτων

3. *λέγει Κύριος* om. m. *ληφθήσεται* m. 4. *ἐθησαύρισαν* m. 5. *καὶ* 1°—*σπάδοντας*] *καὶ οὐχ ὑπολειφθήσεται ῥῆμα ὃ εἶπε Κύριος. καὶ οἱ υἱοί σου, οἳ ἐξελεύσονται ἐκ σοῦ, οὓς γεννήσεις, λήψεται καὶ ἔσονται εὐνοῦχοι* m. *καταλίπωσιν* LS. 6. *ἐπάδοντας* VL. 8. *πρεσβυτας* V. 9. *σε*] + *γὰρ* LSm. *παιδεύεσθαι ἐκ τῶν προλ.* LSm. 13. *πρέσβεσι τὸν* V. 21. *γενέσθω δὴ*] *ἔστω* m. *εἰρήνη*] + *καὶ δικαιοσύνη* LS. 28. *αὐτοῦ*] *αὐτῶν* V. 30. *ἀλλὰ καὶ*] *ἀλλ'* LSm.

2. Is. xxxix. 5—7. 20. Is. xxxix. 8.

πολλὰ θαύματα, καὶ παράδοξα, καὶ ἀποκαλύψεις, καὶ προῤῥήσεις καὶ πολλὴ ὠφέλεια παρά τε Βαβυλωνίοις, καὶ Μήδοις, καὶ Πέρσαις 401 A γέγονεν, οὐκ ἀγνοεῖς, ὦ θαυμάσιε Πέτρε, ὥστε τοὺς βασιλέας αὐτῶν τιμᾷν αὐτοὺς μεγάλως, καὶ ἐκτίθεσθαι δόγματα θεοσεβείας εἰς τοὺς ἰδίους λαοὺς περὶ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων, ὅτι Θεὸς θεῶν ἐστι, καὶ Κύριος τῶν κυρίων, καὶ τοὺς λέγοντας βλασφημίαν κατ' αὐτοῦ τιμωρεῖσθαι προσέταξαν. οὕτως ὁ Θεὸς ὁ ἀεὶ οἰκονομῶν τὰ πράγματα, διὰ τοῦ ἰδίου λαοῦ παιδεύει πάντα τὰ ἔθνη, δικαιοπραγοῦντας μὲν αὐτοὺς δοξάζων, ἁμαρτάνοντας δὲ κολάζων, καὶ αἰχμαλωσίαις παραπέμπων, δι' ἑκατέρου παιδεύων τὰ ἔθνη τὴν ἑαυτοῦ ἀγαθουργίαν καὶ μεγαλειότητα, ὅπως καὶ αὐτὰ μεταλάβωσιν θεοσεβείας, προγυμναζόμενα εἰς τὴν μέλλουσαν ἀποκαλύπτεσθαι πίστιν τὴν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. οὔτε γὰρ μία κεραία τῆς B Γραφῆς οὔτε ἰῶτα ἓν ἀκαίρως συνεγράφη, ἀλλὰ πάντα χρησίμως καὶ πρὸς κοινὴν καὶ ποικίλην ὠφέλειαν τῶν ἀνθρώπων συνεγράφησαν. διὸ παρακαλῶ, φιλόχριστε, διὰ σοῦ καὶ τοὺς ἐντυγχάνοντας ταύτῃ ἡμῶν τῇ Γραφῇ, συνεχῶς ἀναγινώσκειν τὴν θείαν Γραφὴν, καὶ τὸ ἐκ ταύτης κέρδος καρποῦσθαι, ὠφελεῖν δυνάμενον πάντα ἄνθρωπον τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. γένοιτο δὲ ἡμᾶς τῶν θείων εὐλογιῶν καὶ ἐπαγγελιῶν ἐπιτυχεῖν, εὐχαῖς τῶν ἡμετέρων διδασκάλων καὶ τῆς σῆς ἀδελφότητος, τὰ πάντα φιλόχριστε[1].

Χριστιανοῦ εἰς τὴν ᾠδὴν Ἐζεκίου καὶ εἰς τὸν ἀναποδισμὸν τοῦ ἡλίου.

[1] Ὥσπερ οἱ δώδεκα ἄρτοι τῆς προθέσεως, οἱ ἐν τῇ τραπέζῃ κείμενοι, τύπος C εἰσὶν τοῦ ἐνιαυσιαίου κύκλου καὶ τῶν καρπῶν τῆς γῆς, καθάπερ προείρηται μὲν ἐν τῇ σκηνῇ, κατεγράφη δὲ ἐν τῷ ἐννάτῳ λόγῳ· οὕτως καὶ νῦν κατεγράψαμεν τὸν κύκλον τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἑκάστου μηνὸς τοὺς καρποὺς, εὐχαριστοῦντες 404 A τῷ πάντων δοτῆρι Θεῷ, καθάπερ καὶ Δαυὶδ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ κινούμενος λέγει ἐν ψαλμῷ πρὸς τὸν Θεὸν οὕτως, **Εὐλόγησον τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου**, θαυμασίως στέφανον χρηστότητος τὸν κύκλον τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξειπὼν, ὡς στεφανοῦντα μὲν ἄνωθεν τῷ κάλλει τὴν γῆν, αὐξάνοντα δὲ καὶ πεπαίνοντα διὰ τῆς τῶν στοιχείων κράσεως, ἣν αἱ ἀόρατοι δυνάμεις ἐκτελοῦσι, τοὺς μηνιαίους αὐτῆς καρπούς. διὰ τοῦτο πάλιν ἐπήγαγε, **Καὶ**

4. μεγάλους L[1]. 7. προσέταξεν V. οὕτως ἀεὶ ὁ Θεὸς m. 10. εκατερους V[1]. 19. καὶ ἀνθρώπινα (om. τὰ) m. 23. Χριστιανοῦ—ἡλίου om. LSm. 25. τὸ κείμενον. Ὥσπερ m. ὥσπερ—ἐν Κυρίῳ (p. 287, l. 36) om. V: sub pictura quae verbum φιλόχριστε sequitur posita sunt haec verba in LS 31. τῷ κύκλῳ L[1]S.

30, 34. Ps. lxv. 11.

ΛΟΓΟΣ Θʹ.

Περὶ δρόμου ἄστρων.

Ὁ κύκλος τῶν δεκαδύο μηνῶν ἀνώτερος ὑπάρχων, καὶ τούτου κατώτερος ὁ τοῦ ἡλίου, καὶ τούτου πάλιν κατώτερος ὁ τῆς σελήνης. σημαίνει δὲ τοῦτο ἡ θεία Γραφὴ διὰ τῆς κατασκευῆς τῆς λυχνίας, διὰ τῶν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν αὐτῆς τριῶν καὶ τριῶν καλαμίσκων κυκλοειδῶν προϊόντων, εἷς τοῦ ἑνὸς προτρέχει. καὶ τοῦ μὲν ἡλίου καθ' ἡμέραν ὁ τῶν ιβʹ μηνῶν κύκλος προτρέχει μοῖραν μίαν, ὡς εὑρίσκεσθαι τὸν ἥλιον ἐν τριάκοντα ἡμέραις διατρέχοντα τὸν ἕνα μῆνα, καὶ οὕτως ἐν ιβʹ μησὶν ἀποτελεῖν τὸν ἐνιαυτὸν,
404 **D** *ὑστεροῦντα, ὡς εἴρηται, καθ' ἡμέραν μοῖραν μίαν. τοῦ δὲ κύκλου τῆς σελήνης ὁ τοῦ ἡλίου προτρέχει μοίρας δώδεκα καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὡς εὑρίσκεσθαι τὴν σελήνην ἐν τριάκοντα ἡμέραις ὑστεροῦσαν ἀποτελεῖν ὅλον τὸν κύκλον, τουτέστιν, μῆνα ἕνα. εἰ δέ τις ἐξ ἀντιστρόφου βουληθείη νοεῖν, τοῦ μὲν ἡλίου ὁ τῆς σελήνης κύκλος ὑστερεῖ καθ' ἑκάστην ἡμέραν μοίρας ιβʹ καὶ λεπτά τινα· τοῦ δὲ ἀνωτέρου πάντων κύκλου, τουτέστι, τῶν ιβʹ μηνῶν, ὑστερεῖ*
405 **A** *ὁ κύκλος τοῦ ἡλίου καθ' ἑκάστην ἡμέραν μοῖραν μίαν. ταῦτα δὲ κινοῦσιν αἱ ἀόρατοι δυνάμεις, εὐτάκτως καὶ λογικῶς κατὰ βούλησιν Θεοῦ, νόμον τοῦτον εἰληφότες παρ' αὐτοῦ, καθὰ γέγραπται ἐν τῷ Δαυῒδ,* **Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντες ἄγγελοι αὐτοῦ, δυνατοὶ ἰσχύϊ, ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ, τοῦ ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς τῶν λόγων αὐτοῦ. εὐλογεῖτε τὸν**

τὰ πεδία σου πλησθήσονται πιότητος, *καὶ πάλιν,* **Ἡτοίμασας τὴν τροφὴν αὐτῶν,**
404 **B** **ὅτι οὕτως ἡ ἑτοιμασία·** *καὶ ἑτέρωθι δὲ πάλιν φησὶν οὕτως,* **Πάντα πρὸς σὲ προσδοκῶσι δοῦναι τὴν τροφὴν αὐτῶν εἰς εὔκαιρον,** *ὡσανεὶ, Ἑκάστῳ καιρῷ ἁρμοδίως ἡμᾶς ἑτοιμάζων ἐκτρέφεις. ἀλλαχοῦ δὲ περὶ τῆς ἀναγκαιοτάτης ἡμῶν τροφῆς, ἣν ἡ τροπὴ τοῦ θέρους ἀπεργαζομένη εἰς τοὺς τρεῖς μῆνας ἐφεξῆς δίδωσι, φησὶν οὕτως,* **Ἀπὸ καρποῦ σίτου καὶ οἴνου καὶ ἐλαίου αὐτῶν ἐπληθύνθησαν,** *ἐξαισίως πάλιν ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ τὴν τάξιν φυλάξας, καὶ πρῶτον μὲν εἰπὼν τὸν σῖτον, δεύτερον τὸν οἶνον, καὶ τρίτον τὸ ἔλαιον, καθάπερ ἐξ εὐλογίας Θεοῦ διὰ τῶν λογικῶν ταγμάτων, ἀγγέλων λέγω καὶ ἀνθρώπων, εἰς τοὺς τρεῖς μῆνας τοῦ θέρους ἐφεξῆς κατεργάζονται. χρὴ οὖν πάντα Χριστιανὸν μὴ παρέργως μηδ' ὡς ἔτυχεν τὴν θείαν Γραφὴν ἀναγινώσκειν, καθὰ καὶ ἐξ ἀρχῆς παρεκάλεσα, ἀλλὰ μετὰ*
C *σπουδῆς καὶ τάξεως τῆς προσηκούσης, ἵνα καὶ ἡ θεία χάρις, τὴν προαίρεσιν ἡμῶν ἀποδεξαμένη, συνεργὸς ἡμῶν γένηται, εἰς τὸ δύνασθαι γινώσκειν τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. ἔρρωσθε, Χριστιανοὶ ἐν Κυρίῳ.*

---

2. *περὶ δρόμου ἄστρων* om. V. 7. *κυκλοειδῶς* L². 11. *τὸν δὲ κύκλον* Lm. 12. ὁ] *ἡ* LSm. 20. *τοῦτο* LSm. *παρ' αὐτοῦ* om. Lm. 21. *πάντες*]+*οἱ* L². 35. *ἀναδεξαμένη* m.

21. Ps. ciii. 20, 21. 23. Ps. lxv. 9. 24. Ps. civ. 27. 28. Ps. iv. 7.

Κύριον, πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ, λειτουργοὶ αὐτοῦ ποιοῦντες τὸ θέλημα αὐτοῦ. *αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν*[1].

τοὺς κύκλους τούτους, οὓς κατεγράψαμεν, οὐκ οὐρανοὺς σφαιροειδεῖς, συνεχεῖς καὶ ναστοὺς τοῖς σώμασι καὶ διαφανεῖς, κατὰ τὴν τῶν ἔξωθεν ληρωδίαν κατεγράψαμεν, ἀλλὰ πορείας ἄστρων κυκλοφερεῖς ἀερίας, διὰ τῶν ἀγγέλων ἐκτελουμένας, θέλοντες σημᾶναι, τούτους κατεγράψαμεν, ἵν' εὐσύνοπτα τοῖς θεωμένοις γένωνται.

Ἐν τῷ β' λόγῳ μεμνήμεθα εἰπόντες, τοὺς ἀγγέλους κινεῖν τοὺς 405 **D** *φωστῆρας, καὶ τὰ ἄστρα, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὡς πρὸς διακονίαν τῶν ἀνθρώπων τεταγμένους· ἐνταῦθα δὲ καὶ τὸ σχῆμα κατεγράψαμεν, ὡς ἐνδέχεται αὐτὸ γραφῇ παραδοῦναι. ἔχομεν γὰρ μαρτυρίας ἐκ τῆς θείας Γραφῆς σημαινούσας ὅτι ταῦτα οὕτως ἔχει. ὅτι μὲν γὰρ κυκλοφορητικῶς κινοῦνται, ὁ μακάριος Δαυὶδ σημαίνει λέγων* **Εὐλογήσεις τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου,** *θαυμασίως τὸν κύκλον τῶν ιβ' μηνῶν στέφανον ἐξειπών, ὡς*

---

[1] *Καὶ ταύτας κατὰ τὸ μῆκος τῶν τριῶν κύκλων πορείας τῶν δώδεκα οἴκων τῶν ἀστέρων καὶ τῶν δύο μεγάλων φωστήρων, ἔκ τε θείας βοηθείας κινούμενοι, ἔκ τε τῶν φαινομένων διὰ τῆς ὄψεως συλλογιζόμενοι, ὡς ἐνῆν ἡμᾶς Χριστιανικῶς εἰπεῖν, ἐξηγησάμεθα· περὶ δὲ τῆς κατὰ πλάτος τῶν δύο μεγάλων φωστήρων πορείας,* 405 **B** *μεταβάσεών τε, ἀνόδων τε καὶ καθόδων, συνόδων καὶ πανσελήνων, συνδέσμων τε καὶ ἐκδιαμέτρων δρόμων, παραλλάξεών τε καὶ φάσεων, καὶ ὁμαλῶν κινήσεων καὶ ἀνωμάλων, καὶ βορείου πέρατος καὶ νοτίου, καὶ λοιπῶν ὀνομάτων ὧν βούλονται οἱ ἐκτὸς ὀνομάζειν, ἐν οἷς τὰς ἐκλείψεις τῶν αὐτῶν φωστήρων ψηφίζουσι, τοῖς εἰδόσι καὶ φιλοσοφοῦσι περὶ τὰ τοιαῦτα τὴν ψῆφον παραχωροῦμεν, ψηφίζειν τε καὶ προλέγειν ἐκλείψεις, μηδὲν ἡμεῖς ἐκ τούτου βλαπτόμενοι, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ συνιστάμενοι. εἰ γὰρ τὰ τοιαῦτα ὀνόματα, τὰς μεταβάσεις λέγω, καὶ ἀνόδους καὶ καθόδους, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα ἐν τῷ ἡμετέρῳ σώζονται σχήματι, ἄκαιρος ἡ φιλονεικία. οὐδὲν γὰρ ἕτερον δεικνύναι ἐσπουδάσαμεν διὰ ταύτης ἡμῶν τῆς πραγματείας,* **C** *ἢ ὅτι καὶ αὗται αἱ ἐκλείψεις ἀμφοτέρων τῶν φωστήρων συμβαίνουσί τε καὶ ἁρμόζουσιν ἐν τούτῳ τῷ ἡμετέρῳ σχήματι, αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ μηδόλως κινουμένου ἀπὸ ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμὰς, ἢ ἀπὸ δυσμῶν ἐπὶ ἀνατολὰς, μήτε σφαιροειδοῦς ὄντος, ἢ σφαιρῶν πολλῶν, ἀλλὰ τῶν ἄστρων καὶ τῶν φωστήρων ἐν τῷ ἀέρι διὰ τῶν λογικῶν δυνάμεων καὶ τὸν δρόμον καὶ τὴν τάξιν ἐκτελούντων, καὶ τοῦ σχήματος τῶν δύο οὐρανῶν καὶ τῆς γῆς σωζομένων, κατὰ τὴν θείαν Γραφήν. ἐν ᾧ τὰς δύο καταστάσεις, τήν τε νῦν καὶ τὴν μέλλουσαν, ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεὸς εἰργάσατο.*

---

2. *αἰῶνας*] + *τῶν αἰώνων* LSm. 5. *ληρωδίαν*] Hic deficit L fol. 241[v]. *κατεγράψαμεν—γένωνται* om. m. *πορειαι* V. 17. *καὶ ταύτας—εἰργάσατο* (l. 36)] om. V. Post verbum *ἀμὴν* posita sunt haec verba in LSm. *μῆκος*] + *τῆς* L[2].

15. Ps. lxv. 11.

στεφανοῦντα τῷ κάλλει ἄνωθεν τὴν γῆν, ὅθεν ἐπήνεγκεν, **Καὶ τὰ πεδία σου πλησθήσονται πιότητος.** τῷ γὰρ κύκλῳ καὶ τῇ διαδοχῇ τῶν
408 A τροπῶν, οἱ καρποὶ τῆς γῆς αὔξουσί τε καὶ πεπαίνονται. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ Μωσῆς ἐν μὲν τῷ τύπῳ τῆς γῆς, τουτέστι τῇ τραπέζῃ, ἄνωθεν ἔθηκεν κύκλῳ τοὺς ιβʹ τῆς προθέσεως ἄρτους κατὰ γωνίαν τρεῖς, σημαίνων μὲν διὰ τῶν γωνιῶν τὰς δʹ τροπὰς ἀπὸ μηνῶν γʹ, διὰ δὲ τοῦ κύκλου τοὺς ιβʹ μῆνας, διὰ δὲ τῶν ἄρτων τοὺς ἐνιαυσίους καρποὺς τῆς γῆς, αἰνιγματωδῶς κύκλον τοὺς μῆνας ἐργασάμενος ἄνωθεν στεφανοῦντα τὴν γῆν. ὁμοίως καὶ τὰς ιβʹ φυλὰς κύκλῳ πάλιν τῆς σκηνῆς ἔταξεν, εἰς ἀνατολὰς τρεῖς, καὶ εἰς νότον τρεῖς, καὶ εἰς δυσμὰς τρεῖς, καὶ εἰς βοῤῥᾶν τρεῖς· ἐξ ἀνατολῶν μὲν ἀρξάμενος, εἶτα ἀνιὼν ἐπὶ τὸν νότον, καὶ πάλιν κατιὼν ἐπὶ τὴν δύσιν, εἶτα καὶ τὸ λοιπὸν τὸν βοῤῥᾶν διατρέχων, κατὰ τὴν κίνησιν τῶν ἄστρων καὶ τῆς θέσεως τῆς γῆς.

B Τοῦτον δὲ τὸν κύκλον οἱ ἔξωθεν ζωδιακὸν καλοῦσιν, ὅνπερ καὶ αὐτὸν κατὰ τὴν αὐτῶν ὑποθήκην δεύτερον κατεγράψαμεν. τοὺς δὲ ἄλλους ἑπτὰ, οὓς καλοῦσι πλανήτας, ἐν τῇ λυχνίᾳ ὁ Μωσῆς αἰνιγματωδῶς ἑπτὰ λύχνους ἔθηκεν, στήσας αὐτὴν εἰς τὸν νότον, ὥστε φαίνειν τῇ τραπέζῃ ἐπὶ τὸν βοῤῥᾶν, σημαίνων ἅμα δι' αὐτῶν ἑβδομάδα ἡμερῶν, διὰ πάντων σημαίνων ἡμέρας, ἑβδομάδας, μῆνας, τροπὰς, ἐνιαυτόν. διὰ μὲν τῶν ἐφημερινῶν ἄρτων τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν νεαρῶν τιθεμένων ἡμέρας δηλῶν, διὰ δὲ τῶν ἑπτὰ λύχνων, ἑβδομάδα, διὰ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ιβʹ μῆνας, διὰ δὲ τῶν δʹ γωνιῶν τὰς τροπὰς, διὰ δὲ τοῦ κύκλου τὸν ἐνιαυτόν· περὶ ὧν ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ὁ θεῖος Ἀπόστολος οὕτω φησὶν **Εἰ μὲν οὖν ἦν ἐπὶ γῆς,**
C **οὐδ' ἂν ἦν ἱερεὺς, ὄντων τῶν προσφερόντων κατὰ νόμον τὰς θυσίας· οἵτινες ὑποδείγμασι καὶ σκιᾷ λατρεύουσιν τῶν ἐπουρανίων, καθὼς κεχρημάτισται Μωσῆς, μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν. Ὅρα γάρ, φησὶν, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον, τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει.** ἀλλὰ καὶ ὁ σοφὸς Σολομῶν τῷ αὐτῷ πνεύματι τῷ θείῳ σοφισθείς φησιν **Ἀνατέλλει ὁ ἥλιος, καὶ δύνει ὁ ἥλιος, καὶ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ἕλκει. αὐτὸς ἀνατέλλων ἐκεῖ πορεύεται πρὸς νότον, καὶ κυκλοῖ πρὸς βοῤῥᾶν, κυκλοῖ κυκλῶν καὶ ἐπὶ κύκλους αὐτοῦ πορεύεται τὸ πνεῦμα.**

11. *μὲν* om. m. 12. *εἶτα* om. LSm. 15. *ὅπερ* VL[1]S. 16. *αὐτοὶ* m, *αὐτὸ* V[2]. 19. *ως στεφανην* V[1]. 25. *ἦν* om. m; add. in marg. L. 26. *ἦν* om. m. *ὄντων*] + *τῶν ἱερῶν* m. *κατὰ*] + *τὸν* m. *τὰ δῶρα* m. 27. *ὑποδείγματι* m. *τῷ μωυσῇ* LS. 28. *μέλλοντι* L[2]. *τὴν* om. L[1]S. *φησὶν* om. L. *ποιήσῃς* m. 29. *ἀλλὰ—φησιν*] *ὁ δὲ Σολομῶν* m. *αὐτῷ*] + *θείῳ* LS. 30. *τῷ θείῳ* om. LS. 31. *ἀνατέλλων αὐτὸς* m. *καὶ* 2° om. L. 32. *πρὸς βοῤῥᾶν, κυκλοῖ* om. LSm.

25. Hebr. viii. 4, 5. 30. Eccl. i. 5, 6.

καὶ οὗτος τὰ αὐτὰ τῷ Μωσῇ καὶ τῷ Δαυῒδ ἐξειπὼν, ὅτι ἀπὸ μὲν ἀνατολῶν ἄνεισιν ἐπὶ τὸν νότον, καὶ διὰ τοῦ βορρᾶ κυκλεύων τὰς τροπὰς καὶ τὸν μέγαν κύκλον τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀπεργάζεται ἐν τῷ ἀέρι διατρέχων· τοῦτο γὰρ λέγει, **Πορεύεται τὸ πνεῦμα,** *ὡσανεὶ, ἐν τῷ ἀέρι.* **D** *ὅτι δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἀοράτων δυνάμεων κινοῦνται, καὶ τοῦτο σημαίνει ἡ θεία Γραφὴ, λέγουσα οὕτως,* **Τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ,** *τουτέστιν, ἐν τῇ συντελείᾳ ἐλευθεροῦνται οἱ ἄγγελοι ἀπὸ ταύτης τῆς δουλείας καὶ τῆς λειτουργίας ἧς ποιοῦσιν διὰ τοὺς ἀνθρώπους, τῶν ἀνθρώπων ἀθανάτων καὶ ἀτρέπτων γινομένων, καὶ μηκέτι δεομένων τῶν τοιούτων, καθὰ καὶ ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος οὕτως περὶ συντελείας λέγει* **Αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται, καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ πεσοῦνται ἐπὶ τὴν γῆν.** *τὸ δὲ,* 409 **A** **σαλευθήσονται,** *ἀπὸ τῆς αὐτῶν τάξεως λέγει. σαφῶς οὖν ἐλευθερουμένων τῶν ἀγγέλων, τῶν αὐτὰ τὰ ἄστρα καὶ τὰ λοιπὰ κινούντων τῆς τάξεως καὶ τῆς λειτουργίας ταύτης, πίπτειν εἰς γῆν ἔφησεν τὰ ἄστρα.*

Καὶ τὸ παρὰ τοῦ Ἀποστόλου εἰρημένον τὸ, **Οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν,** *σαφέστερον δηλοῖ, πάντας αὐτοὺς διὰ τοὺς ἀνθρώπους λειτουργοῦντας καὶ διακονοῦντας νύκτας τε καὶ ἡμέρας, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐργαζομένους εἰς ἀνάπαυσιν καὶ χρείαν τῶν ἀνθρώπων. ὅτε γὰρ τούτων οὐκέτι χρῄζομεν, ἐκεῖνοι τῆς δουλείας ταύτης καὶ τῆς διακονίας ἐλευθεροῦνται †ἐξεοῦντες† τὰ ἄστρα ἐπὶ τὴν γῆν. πάλιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου πολλοὺς κόπους καὶ θλίψεις καὶ διωγμοὺς ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ὑπομένοντος, καὶ λοιπὸν ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἐπηρτημένων κινδύνων κατολιγωρεῖν ἀναγκαζομένου, ἡ θεία χάρις δι' ὀπτασιῶν συχνῶν αὐτὸν παρεμυ-* **B** *θεῖτο μὴ ἀπειπεῖν, ἀλλ' ἐπιμένειν, καὶ διακονεῖν πρὸς αὔξησιν καὶ πληθυσμὸν τῆς Ἐκκλησίας. διηγεῖται οὖν ἡμῖν αὐτὸς ἐκ τούτων δύο αἰτίας, αἵτινες σημαίνουσιν ἡ μὲν περὶ κόπου, ἡ δὲ περὶ μισθοῦ. τί γάρ φησιν;* **Οἶδα ἄνθρωπον πρὸ ἐτῶν ιδʹ, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ**

1. *μωσεῖ* V[2]. 3. *μέγα* S. 14. *καὶ—γῆν* om. m. *γῆν*] + *τὰς δυνάμεις τῶν οὐρανῶν τοὺς ἀγγέλους καλῶν* LSm. 20. *λειτουργίαν* m. 24. *χρῄζωμεν* m. 25. *ἐξεοῦντες*] Forte *ἐξωθοῦντες* m. 33. *ἄνθρωπον*] + *ἐν Χριστῷ* m. *σώματι*] + *οὐκ οἶδα* m.

6. Rom. viii. 20, 21. 13. Matt. xxiv. 29. 19. Hebr. i. 14. 33. 2 Cor. xii. 2.

σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ Θεὸς οἶδεν, ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ· *καὶ πάλιν φησὶν* **Καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἄῤῥητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι,** *διαῤῥήδην τὰ καθ' ἑαυτὸν ὡς εἰς ἄλλου πρόσωπον διηγούμενος·* Οἶδα, *φησὶν, ἐμαυτὸν, ὦ* Κορίνθιοι, *εἰ χρὴ ὅλως ἐλθεῖν εἰς ὀπτασίας καὶ*
C *ἀποκαλύψεις* Κυρίου, *παραδόξως πως καὶ ὑπὲρ λόγον ἁρπαγέντα εἰς ὕψος πολὺ, λέγω δὴ, τοῦ διαστήματος τοῦ ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τοῦ στερεώματος τὸ δίμοιρον, ὡς περιλείπεσθαί μοι τοῦ παντὸς ὕψους τοῦ οὐρανοῦ τὸ τρίτον. καὶ τί τὸ αἴτιον τῆς ἁρπαγῆς ταύτης σὺν* Θεῷ *λέξω. ἐπειδὴ αἱ ἀόρατοι δυνάμεις κατὰ τὸ ὕψος τοῦτο ἔνθα* ὁ Παῦλος *ἡρπάγη διακονοῦσαι τῷ θείῳ προστάγματι διὰ τοὺς ἀνθρώπους κινοῦσι τὰ ἄστρα ἀκαταπαύστως καὶ ἀνενδότως νυκτὸς καὶ ἡμέρας, τούτου ἕνεκα καὶ τὸν* Παῦλον *ἁρπάσας ἀνήγαγεν ἐκεῖ, δεικνύων αὐτῷ τὴν ἀνένδοτον αὐτῶν λειτουργίαν ἣν διὰ τοὺς ἀνθρώπους ποιοῦσιν, ὡς λογικῶς, καὶ εὐτάκτως, καὶ εὐρύθμως, καὶ σοφῶς μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ σπουδῆς καὶ μερίμνης δουλεύοντες,*
D *ἐκτελοῦσιν, τρόπον τινὰ τὸν* Παῦλον *παραμυθούμενος μὴ ἀπειπεῖν κάμνοντα ὑπὲρ τῆς* Ἐκκλησίας, *ἀλλ' ἐπιμένειν τῇ διακονίᾳ, καθάπερ καὶ τοὺς ἀγγέλους ἐθεάσατο ποιοῦντας. ὅθεν κατεθάῤῥησεν εἰπεῖν* ὁ Παῦλος *καὶ τὴν τούτων τάξιν,* Ἀρχὰς *λέγων, καὶ* Ἐξουσίας, *καὶ* Δυνάμεις, *καὶ* Θρόνους, *καὶ* Κυριότητας. *οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν τὸ ἔργον ἐκτελοῦσιν· οἱ δὲ τοῖς ἐργαζομένοις ἐπιστατοῦσιν· ἕτεροι*
412 **A** *κατεξουσιάζουσιν ταξιαρχοῦντες· καὶ, ἁπλῶς εἰπεῖν, πάντες ὁμοίως συνστενάζοντες καὶ συνωδίνοντες, μετὰ πολλῆς φροντίδος καὶ μερίμνης καὶ τάξεως λογικῆς τὸ ἔργον ἐκτελοῦσιν, ἐπιθυμοῦντες οἱ πάντες ὁμοῦ ἐλευθερίας τυχεῖν, ἧς ποιοῦσι δουλείας διὰ τοὺς ἀνθρώπους.*

Περὶ *δὲ τῆς ἁρπαγῆς τῆς ἐν τῷ παραδείσῳ, πάλιν, τοῦ* Θεοῦ *ἡμῶν συνεργοῦντος, λέξω. ἐπειδήπερ μετὰ τὴν ἔξοδον τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος, αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων, τῶν ἀξιουμένων εἰσιέναι ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἐν τῷ παραδείσῳ ἐναποτίθενται, ὡς ἐκ τῶν κατὰ τὸν λῃστὴν τὸν τῷ* Κυρίῳ *συσταυρωθέντα διδασκόμεθα, ἄχρι τῆς ἀναστάσεως, ὡς ἐν ἐξαιρετοτέρῳ καὶ τιμίῳ χωρίῳ ὑπὸ*

2. *ἕως τρίτου οὐρανοῦ* m. 5. *ἐμαυτῷ* V. 8. *τὸ* om. Lm. 12. *ἀνενδυάστως* L²m. 13. *τούτων* m. *καὶ* 2° om. V. *ἀνήγαγεν*] + *ἕως* V²LSm. 24. *συνοδινουντες* V. 25. *οἱ* om. LSm. 31. *ἀποτίθενται* LSm. 32. *τῶν*] *τὸν* L¹, *τοῦ* m. 33. *ἐξαιρέτῳ* LSm.

2. 2 Cor. xii. 3.

τῶν ἀοράτων δυνάμεων διατηρούμεναι μετὰ ὕμνων καὶ πάσης τιμῆς, ἐκεῖ πάλιν ἁρπάσας τὸν Παῦλον, δείκνυσιν αὐτῷ τέως μερικῶς παραμυθούμενος τὰ τῶν κόπων ἔπαθλα καὶ τῶν ἀγώνων B τοὺς στεφάνους· ὅθεν διηγήσασθαι τελείως τὰ πράγματα οὐκ ἠδυνήθη, εἰπὼν μᾶλλον ἄῤῥητα αὐτὰ τυγχάνειν καὶ ἀνέφικτα, συγγράψαι δὲ καταθαῤῥήσας, ὡς τὸν δρόμον τῆς διακονίας πληρώσας, καὶ τὴν πίστιν τηρήσας, ἀποκεῖσθαι αὐτῷ στέφανον δικαιοσύνης παρὰ τοῦ Κυρίου· οὐ μόνον δὲ αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ὁμοίοις αὐτῷ. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ὀπτασιῶν εἴπομεν.

Ἐπισημαντέον δὲ ἐνταῦθα ὅτι τὰ ἄστρα πάντα κάτωθέν εἰσι τοῦ στερεώματος, ὑπὸ τὸ δίμοιρον τοῦ οὐρανίου ὕψους κινούμενα καὶ περιστρεφόμενα ὑπὸ τῆς λειτουργίας καὶ τάξεως τῶν ἀοράτων δυνάμεων. καὶ ἐκ τούτου διδασκόμεθα ἐπέκεινα τῶν ἄστρων ἄγ- C γελον μὴ ὑπερβαίνειν. εἰ γὰρ **Πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν,** ὁ ἀντιλέγων εἰπάτω καὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ ὑπερβαίνοντος ἀγγέλου· εἰ δὲ μὴ εὐπορεῖ δεῖξαι, πειθέσθω μᾶλλον μὴ ἡμῖν, ἀλλὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ. ἀδύνατον γὰρ θνητὸν ἔτι ὄντα, ἢ φθαρτὸν, ἢ τρεπτὸν, ἐπέκεινα τῶν ἄστρων βαίνειν. εἰ μὴ οὖν λάβωμεν παρὰ Θεοῦ ἀφθαρσίαν, καὶ ἀθανασίαν, καὶ ἀτρεπτότητα ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν, ὁμοίως καὶ ἄγγελοι μεθ' ἡμῶν ἐλευθερούμενοι τῆς δουλείας, καὶ ῥίπτοντες τὰ ἄστρα ἐπὶ τὴν γῆν, κομίσωνται καὶ αὐτοὶ τὴν ἀτρεπτότητα καὶ τὴν ἐλευθερίαν, οὐ βαίνομεν ἐπέκεινα, καὶ τέμνομεν τὸ στερέωμα, εἰσερχόμενοι εἰς τὴν τῶν οὐρανίων βασιλείαν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ὁ Ἀπόστολος λέγων, **Σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ** D **κληρονομῆσαι οὐ δύναται,** ἵνα εἴπῃ διὰ τοῦ σὰρξ θνητότης, καὶ διὰ τοῦ αἵματος τροπήν. ἀδύνατον οὖν εἶπεν θνητὸν ἢ τρεπτὸν ὄντα κληρονομεῖν τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν. ἀμέλει ἐπιφέρει, **Οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ·** πάλιν καὶ τοῦτο προσέθηκεν, δηλῶν ὡς οὐδὲ φθαρτόν τι δύναται ἐκεῖ ἀνιέναι· βλάπτεται γὰρ, ἤπερ ὠφελεῖται. ὥσπερ γὰρ ἡμεῖς μακρόθεν ὄντες καὶ προσέχοντες τυχὸν τῷ δίσκῳ τοῦ ἡλίου, διαμεῖναι οὐκ ἰσχύομεν, βλαπτόμενοι μᾶλλον καὶ τυφλούμενοι, ἤπερ ὠφελούμενοι, οὕτως ἐστὶ καὶ ὁ θνητὸς, ἢ ὁ ἔτι τρεπτὸς ὢν, ἢ φθαρτὸς, ὑπερβῆναι τοὺς ὅρους

6. *πληρώσαντι* L²m. 7. *τηρήσαντι* L²m. 9. *καὶ* om. S. 19. *οὖν* om. L²m. *παρὰ*] + *τοῦ* LSm. 22. *γῆν*] + *εἰ μὴ* L²m. 24. *οὐρανῶν* LSm. 26. *κληρονομεῖν* m. 27. *τροπή* L²m. 33. *ἤπερ ὠφελούμενοι* om. V.

14. Hebr. i. 14. 25, 28. 1 Cor. xv. 50.

413 A ζητῶν καὶ προσεγγίσαι αὐτῇ τῇ ὁδῷ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν,
ἔτι μακρόθεν αὐτῆς ὤν. καθάπερ οὖν καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς
ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν, ἄφθαρτος τῷ σώματι καὶ ἀθάνατος
γενόμενος, καὶ κατὰ ψυχὴν ἄτρεπτος, τότε ὑπερέβη τὰς οὐρανίους
δυνάμεις, καὶ τῷ στερεώματι προσεγγίσας, ὡς **κρείττων γενόμενος τῶν**
ἀγγέλων, καθὰ γέγραπται, ἔτεμεν τοῦτο, εἰσελθὼν εἰς τὴν τῶν
οὐρανῶν βασιλείαν, καθὰ ὁ ἀπόστολος διηγεῖται λέγων αὐτὸν
ἀναβεβηκέναι ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ τὰ λοιπά, οὕτως καὶ
ἡμεῖς καὶ οἱ ἄγγελοι ταῦτα κομιζόμενοι εἰσερχόμεθα. πάλιν τὰ
δύο ξύλα τὰ ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, αἰνιγματωδῶς τὴν νῦν
κατάστασιν καὶ τὴν μέλλουσαν προσημαίνουσιν· καὶ τὸ μὲν ξύλον
B τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν τύπος ἐστὶν τοῦ κόσμου τούτου
τοῦ θνητοῦ καὶ τρεπτοῦ, ὡς ἔχοντος αὐτοῦ ἡδέα καὶ λυπηρά, καὶ
παιδευτηρίου τυγχάνοντος. ὥσπερ οὖν καὶ ὁ Ἀδὰμ ἐπαιδεύθη ἐν
αὐτῷ τῷ ξύλῳ τό τε καλὸν καὶ τὸ κακόν· τὸ δὲ ξύλον τῆς ζωῆς
τύπος ἐστὶν τοῦ μέλλοντος οὐρανίου κόσμου, ἐν ᾧ ζωὴ καὶ μακα-
ριότης κρατεῖ· τῷ γὰρ εἰπεῖν, **Μήποτε ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα, καὶ λάβῃ τοῦ**
ξύλου τῆς ζωῆς, ἐσήμανεν τὸ ὕψος τοῦ ξύλου, δι' αὐτοῦ δὲ τὰς ἄνω
μονάς. ὥσπερ οὖν ἔταξεν τὰ χερουβὶμ καὶ τὴν φλογίνην ῥομφαίαν
τὴν στρεφομένην, φυλάσσειν τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, οὕτως
ἔταξε τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς φωστῆρας τοὺς στρεφομένους περὶ
τὸ ὕψος τοῦ στερεώματος, ἔνθα ἐστὶν καὶ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς
τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, σημᾶναι βουλόμενος ἀβάτους εἶναι
C τέως τοῖς ἀνθρώποις τὰς ἄνω μονάς. ἐν τῷ πάθει τοίνυν τῷ ἑαυτοῦ
ὁ Δεσπότης Χριστὸς συνεισήνεγκεν τὴν τοῦ λῃστοῦ ψυχὴν ἐν τῷ
παραδείσῳ, παύσας τὴν φυλακὴν τῶν χερουβὶμ καὶ τῆς φλογίνης
ῥομφαίας τῆς στρεφομένης· μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν ἐπὶ τῆς ἀνα-
λήψεως παρελθών, τὴν πληθὺν τῶν ἀοράτων δυνάμεων καὶ τοὺς
φωστῆρας καὶ αὐτὸ τὸ στερέωμα τεμών, εἰσελήλυθεν εἰς τὴν
βασιλείαν, ἔνθα ἀθανασία καὶ ἀτρεπτότης καὶ μακαριότης κρατεῖ.
ἐν τῇ οὖν συντελείᾳ παυομένων τῶν ἀγγέλων τοῦ περιστρέφειν
τοὺς φωστῆρας καὶ πιπτόντων τῶν ἄστρων, οὐκ ἔτι χερουβὶμ καὶ
φλογίνη ῥομφαία διαιροῦσα κωλύει τοὺς ἀνθρώπους βαίνειν ἐν τῇ
ὄντως ζωῇ, ἀλλὰ μετάρσιοι γενόμενοι οἱ δίκαιοι, καὶ τὴν πρόσφατον

3. *τῶν* om. LSm. 7. *καθὰ*] + *καὶ* m. *ἀπόστολος*] Παῦλος LSm. 12. *τούτου τοῦ κόσμου* LSm. 15. *τοῦ δὲ ξύλου* L[1]. 17. *τῷ*] *τὸ* S[1]m. 32. *ἔτι*] + *τὰ* LSm. *καὶ*] + *ἡ* L[2]m.

5. Hebr. i. 4. 17. Gen. iii. 22.

ὁδὸν ὁδεύοντες, καὶ τέμνοντες τὸ στερέωμα σὺν τῷ Δεσπότῃ Χριστῷ, τὴν βασιλείαν τῆς ζωῆς κληρονομοῦσιν. ἀξίωσον καὶ ἡμᾶς σὺν **D** *τοῖς δικαίοις σου ταύτης τῆς ζωῆς καὶ τῆς κληρονομίας, ὁ ἔχων οἰκτιρμοὺς καὶ μέγα ἔλεος. ἀμήν.*

ΛΟΓΟΣ Θʹ.

ΛΟΓΟΣ Ιʹ.

Χρήσεις Πατέρων.

Τινὲς τῶν φιλονεικεῖν εἰωθότων, ἀναγνόντες τὴν βίβλον, καὶ μὴ εὐποροῦντες ἀντοφθαλμεῖν πρὸς τὴν τοσαύτην μαρτυρίαν τὴν ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν παρ' ἡμῶν ἐν τῇδε τῇ βίβλῳ γενομένην, τοιάδε πρὸς ἡμᾶς ἔφασαν, ὅτι Ὑμεῖς καὶ οἱ ὑμέτεροι Πατέρες ἄλλως πως κατὰ τὸ ὑμῖν συμβαλλόμενον ἑρμηνεύετε τὴν θείαν 416 **A** *Γραφήν· οὐ γάρ τι τοιοῦτον φέρεται παρ' αὐτῇ περὶ σχημάτων καὶ τόπων, καθὼς ὑμεῖς φατε· ἀλλ' οἱ ἡμέτεροι Πατέρες, οἱ καὶ τὸν σκοπὸν τῆς θείας Γραφῆς ἀκριβῶς ὀφείλοντες εἰδέναι, ἐξηγησάμενοι οὐδὲν τοιοῦτο ἡμῖν παρέδοσαν, τῆς Γραφῆς λεγούσης* **Ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους,** *τῶν μὲν ἀποστόλων καὶ προφητῶν δοκεῖτε κατὰ τὴν ὑμετέραν ἑρμηνείαν ἐφάπτεσθαι, τῶν δὲ διδασκάλων, τῶν καὶ τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τῆς θείας Γραφῆς ἐξηγησαμένων, οὐδ' ὅλως ἐφάπτεσθε, ἀλλὰ ξένην ὁδὸν ὁδεύετε, μηδενὶ ἐγνωσμένην, εἰ μή τι ὑμῖν καὶ τοῖς καθ' ὑμᾶς. τούτου οὖν ἕνεκα ἠναγκάσθημεν πάλιν ἔκδηλον αὐτῶν τὴν φιλονεικίαν πᾶσιν καταστῆσαι, παραθέμενοι* **B** *ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ μαρτυρίας Πατέρων, τῶν καὶ παρ' αὐτοῖς, εἴτε προφάσει, εἴτε ἐν ἀληθείᾳ καταγγελλομένων, ἵν' οἴκοθεν ἔχωσι τὸν ἔλεγχον, ὡς καλῶς καὶ μεμαρτυρημένως παρὰ πάντων ἀποστόλων τε, καὶ προφητῶν, καὶ διδασκάλων, κεῖσθαι τὴν ἡμετέραν συγγραφήν. παρίτω δὲ εἰς μέσον πρῶτος ὁ μέγας Ἀθανάσιος, τὰ αὐτὰ ἡμῖν κηρύττων.*

2. *κληρονομήσουσιν* LSm. 5. ΛΟΓΟΣ Θʹ om. LSm. 7. *Χρήσεις Πατέρων* om. V. 10. *γενομένη* V[1]S. 14. *τύπων* m. 16. *τοιοῦτον* V[2]Lm. 18. *δοκεῖτε—ὑμετέραν* om. S[1]. 21. *μὴ μηδενὶ* m. *μή τι*] *μή γε* LSm. 24. *καὶ* om. L[1]. 25. *ἐν* om. LSm. 27. *γραφὴν* LSm.

16. 1 Cor. xii. 28.

Ἀθανασίου ἐκ τῆς β′ ἑορταστικῆς.

Γένοιτο δ' ἂν καὶ παρ' ἡμῶν πρεπόντως εἰσεκάστοτε μὲν, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἑορτῆς, μὴ μόνον ἀκροαταὶ, ἀλλὰ καὶ ποιηταὶ τῶν τοῦ Σωτῆρος προσταγμάτων γενοίμεθα, ἵνα καὶ τὸν τῶν ἁγίων τρόπον μιμησάμενοι συνεισέλθωμεν εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἄπαυστόν τε καὶ ὄντως μένουσαν ἐν οὐρανοῖς χαράν.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ε′ ἑορταστικῆς.

Καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; τὸν μὲν γὰρ κόσμον τῷ αἵματι τοῦ Σωτῆρος ἠλευθέρωσεν. τὸν ᾅδην πάλιν τῷ τοῦ Σωτῆρος θανάτῳ πατεῖσθαι δέδωκεν κατὰ τὰς οὐρανίους πύλας ἀνεμπόδιστον τοῖς ἀνερχομένοις τὴν ὁδὸν παρασχών.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ϛ′ ἑορταστικῆς.

Καὶ οὕτως ἑορτάσαντες δυνήθωμεν εἰσελθεῖν εἰς τὴν τοῦ Κυρίου χαρὰν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς κβ′ ἑορταστικῆς.

Ἵν' ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ὁ τὸν ὑπὲρ πάντων ἀναδεξάμενος θάνατον, οὐκ ἐν γῇ τινὶ κάτω, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ ἀέρι τὰς χεῖρας ἥπλωσεν, ἵνα πάντων τῶν ἁπανταχοῦ τὸ διὰ τοῦ σταυροῦ σωτήριον εἶναι δειχθῇ, τὸν μὲν ἐν τῷ ἀέρι ἐνεργοῦντα διάβολον καθελὼν, τὴν δὲ εἰς οὐρανὸν ἡμῖν ἄνοδον ἐγκαινίσῃ, καὶ ἐλευθέραν κατασκευάσῃ.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς κδ′ ἑορταστικῆς.

Καὶ τότε μὲν ἐξιόντων καὶ περώντων αὐτῶν τὴν Αἴγυπτον, οἱ ἐχθροὶ θαλάττης ἐγένοντο θρύλημα. ἄρτι δὲ ἡμῶν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν περώντων, αὐτὸς ὁ Σατανᾶς ὡς ἀστραπὴ λοιπὸν ἀπ' οὐρανοῦ καταπίπτει.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς κη′ ἑορταστικῆς.

Ἵν' αὐτὸς μὲν ὑπὲρ πάντων θυσία γένηται. ἡμεῖς δὲ, ἐντρεφόμενοι τοῖς λόγοις τῆς ἀληθείας, καὶ τῆς ζώσης αὐτοῦ διδασκαλίας μεταλαμβάνοντες, δυνηθῶμεν μετὰ τῶν ἁγίων καὶ τὴν ἐπουράνιον ἀπολαβεῖν χαράν. ἐκεῖ γὰρ ἡμᾶς, ὡς ἐπὶ τὸ ἀνάγαιον τοὺς μαθητὰς,

2. εἰσεκάστοτε] ἑκάστοτε LS. 4. γενώμεθα LS. 10. κατὰ ego, καὶ VLS, καὶ εἰς m. 16. $\overline{\text{IC}}$ $\overline{\text{XC}}$ (om. ὁ) LS. ἀπάντων S. 19. διδαχθῇ L. 21. καταστήσῃ LS. 25. ὡς ἀστραπὴ om. LS. 28. ἵνα LS. ἀπάντων LS. 29. ἀληθινῆς L². τῆς] eras. L². ζώσης] ζωῆς S, ζωηρᾶς L². 30. ἐπουράνιον] ἐν οὐρανοῖς LS.

ἐπὶ τὴν θείαν καὶ ἄφθαρτον ὄντως ἑστίασιν ὁ λόγος καλεῖ μετ' αὐτῶν. ἐνταῦθα μὲν παθὼν ὑπὲρ ἡμῶν, ἐκεῖ δὲ τὰς οὐρανίους σκηνὰς ἑτοιμάζων τοῖς μάλιστα προθύμως ὑπακούσασι πρὸς τὴν κλῆσιν καὶ ἀνενδότως καὶ κατὰ σκοπὸν ἀκολουθήσασιν εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, ἔνθα τοῖς ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἐρχομένοις τε καὶ πρὸς τοὺς ἐμποδίζοντας ἀγωνιζομένοις ἀπόκειται καὶ στέφανος καὶ ἡ ἄφθαρτος εὐφροσύνη. εἰ γὰρ καὶ πολὺς ὡς πρὸς τοὺς οὐρανοὺς ὁ κάματος τῆς τοιαύτης ἐστὶν ὁδοῦ, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Σωτὴρ καὶ ταύτην ἐλαφράν τε καὶ χρηστὴν κατεσκεύασεν.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς.

Ἡμεῖς δὲ, ἀδελφοὶ, οἱ τὸν ἀμπελῶνα παρὰ τοῦ Σωτῆρος παραλαβόντες καὶ εἰς τὴν οὐράνιον εὐωχίαν κληθέντες, ὡς ἤδη τῆς ἑορτῆς ἐγγιζούσης, λάβωμεν τὰ βάϊα τῶν φοινίκων, καὶ νικηταὶ τῆς ἁμαρτίας γενόμενοι ὡς οἱ ἀπαντήσαντες τῷ Σωτῆρι τότε, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἕτοιμοι γινώμεθα, ταῖς πράξεσιν, ἵνα καὶ ἀπαντήσωμεν ἐρχομένῳ, καὶ συνεισελθόντες αὐτῷ τῆς ἀθανάτου μεταλάβωμεν τροφῆς, καὶ αἰδίως λοιπὸν ζήσωμεν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς κθ' ἑορταστικῆς.

Καὶ τὰ μὲν τῶν ἀνθρώπων παύεται. ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ ἀγαθότης οὐ παύεται· ὅθεν καὶ ἀποθανόντας ἡμᾶς καὶ ἀσθενησάσης τῆς ἰδίας ἡμῶν φύσεως ἀνεγείρει, καὶ ἐκ γῆς γεγονότας εἰς οὐρανοὺς ἀνάγει.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς μ' ἑορταστικῆς.

Ὑμεῖς δέ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου. κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν καθὼς διέθετό μοι ὁ Πατήρ μου βασιλείαν ἵνα ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου. *ἐπὶ δεῖπνον τοίνυν τὸ μέγα καὶ οὐράνιον διὰ τοῦ Εὐαγγελίου κληθέντες εἰς τὸ ἀνάγαιον ἐκεῖνο τὸ σεσαρωμένον, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς, ὥσπερ παρήγγειλεν ὁ Ἀπόστολος,* Ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ, *ἵνα ἔσωθεν καὶ ἔξω ἄσπιλοι τυγχάνοντες, ἔξωθεν μὲν περιβεβλημένοι σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην, ἔσωθεν δὲ τῷ πνεύματι ὀρθοτομοῦντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἀκούσωμεν* Εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου.

3. *πρὸς τὴν κλῆσιν* om. LS. 8. *οὐρανοὺς*] *ἀνθρώπους* LS. 11. *παραλαμβάνοντες* LS. 24. *ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου* om. LS. 25. *ἵνα*] + *καὶ* L[1]S. 28. *ὥσπερ*] *ὡς* LS. 30. *ἵν' ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν* LS.

24. Luke xxii. 28—30. 29. 2 Cor. vii. 1. 33. Matt. xxv. 21.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς μβ′ ἑορταστικῆς.

Κεκλήμεθα γὰρ, ἀδελφοὶ, καὶ νῦν συνκαλούμενοι ὑπὸ τῆς σοφίας καὶ κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν παραβολὴν ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἐκεῖνο τὸ μέγα τὸ ὑπερκόσμιον καὶ πάσῃ τῇ κτίσει διαρκοῦν, ἐπὶ τὸ Πάσχα δὴ λέγω, τὸν τυθέντα Χριστόν. **Τὸ γὰρ πάσχα ἡμῶν ἐτύθη Χριστός.**

Καὶ μεθ᾽ ἕτερα·

Οἱ μὲν οὖν οὕτω κεκοσμημένοι ἐρχόμενοι ἀκούσονται· **Εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου.**

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς μγ′ ἑορταστικῆς.

Ἡμῶν δὲ, ὧν ἐστι καὶ ὁ Πάσχα, ἡ κλῆσις ἄνωθέν ἐστι, καὶ τὸ πολίτευμα ἡμῶν ἐν οὐρανοῖς ἐστι, μετὰ Παύλου λέγοντος **Οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν,** ἔνθα καὶ ἀποβλέποντες ἑορτάζομεν καλῶς.

Καὶ πάλιν μεθ᾽ ἕτερα·

Ὑψηλὸς μὲν ὁ οὐρανὸς ἀληθῶς, καὶ ἀπέραντον τὸ τούτου διάστημα πρὸς ἡμᾶς. **Ὁ γὰρ οὐρανὸς,** φησὶν, **τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ.** ἀλλ᾽ οὐ διὰ τοῦτο ἀποκνητέον, οὐδὲ φοβητέον, ὡς ἀδύνατον οὖσαν τὴν πρὸς ἐκεῖνον ὁδὸν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον προθυμητέον. οὐ γὰρ, ὡς οἱ ἀπὸ ἀνατολῶν τότε κινήσαντες καὶ εὑρόντες πεδίον ἐν γῇ Σενναὰρ ἐπεχείρησαν, χρεία καὶ ἡμῖν ὀπτῆσαι πλίνθον ἐν πυρὶ, καὶ ζητεῖν ἄσφαλτον ἀντὶ πηλοῦ. συνεχύθησαν γὰρ ἐκείνων αἱ γλῶσσαι, καὶ κατελύθη τὸ ἔργον. ἡμῖν δὲ ὁ Κύριος τὴν ὁδὸν ἐνεκαίνισε διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος, καὶ εὔκολον αὐτὴν κατεσκεύασε.

Καὶ πάλιν.

Οὐ γὰρ μόνον ἐν τῷ διαστήματι καὶ τῇ παρακλήσει παρεμυθήσατο, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ κεκλεισμένην ταύτην ποτὲ τὴν πύλην ἐλθὼν ἤνοιξε. κέκλεισται γὰρ ὄντως ἐξ ὅτου τὸν Ἀδὰμ ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς, καὶ ἔταξεν τὰ χερουβὶμ, καὶ τὴν φλογίνην ῥομφαίαν τὴν στρεφομένην φυλάσσειν τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς,

4. κτίσει] + τὸ LS. 11. ἐστι 2°] ἔτι S. καὶ—ἐστι om. LS. 15. πάλιν om. LS. 16. τὸ om. S[1]. 21. Σεναὰρ LS. 24. κατεσκεύαζε m. 28. ὅτου] ὅτε L[1]S.

5. 1 Cor. v. 7. 8. Matt. xxv. 21. 12. Hebr. xiii. 14. 17. Ps. cxv. 16.

νῦν δὲ ἐκτεταμένην· καὶ πλείονι χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ ἐμφανεὶς αὐτὸς ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβὶμ, εἰσήγαγεν εἰς μὲν τὸν παράδεισον μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ὁμολογήσαντα λῃστήν. εἰς δὲ τὸν οὐρανὸν ὁ αὐτὸς πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσελθὼν, πᾶσιν ἀνεπέτασε τὰς θύρας.

Καὶ πάλιν.

Ὁ δὲ Παῦλος, **κατὰ σκοπὸν διώκων εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως,** ἡρπάσθη δι' αὐτῆς ἕως τρίτου οὐρανοῦ, ἑωρακὼς τά τε ἄνω, λοιπὸν κατερχόμενος, κατηχεῖ καὶ ἡμᾶς εὐαγγελιζόμενος τὰ πρὸς Ἑβραίους γραφέντα. **Οὐ γὰρ προσεληλύθατε,** λέγων, **ψηλαφωμένῳ ὄρει, καὶ κεκαυμένῳ πυρὶ, καὶ γνόφῳ καὶ ζόφῳ καὶ θυέλλῃ καὶ σάλπιγγος ἤχῳ, καὶ φωνῇ ῥημάτων. ἀλλὰ προσεληλύθατε Σιὼν ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων, πανηγύρει, καὶ Ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς.** τίς οὐκ ἂν εὔξαιτο μετὰ τούτων ἔχειν τὴν ἄνω σύνοδον; τίς οὐκ ἀγαπήσει μετὰ τούτων ἀπογράφεσθαι; ἵνα καὶ μετ' αὐτῶν ἀκούσῃ **Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κατακληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.**

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς με' ἑορταστικῆς.

Ἄρωμεν πάντες τὰς θυσίας ἑαυτῶν, τὴν πρὸς τοὺς πτωχοὺς κοινωνίαν ἐπιγινώσκοντες, καὶ εἰσπορευώμεθα εἰς τὰ ἅγια, ὡς γέγραπται, ἔνθα καὶ **πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος.**

[Τοῦ] αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς.

Τοῦτο δὲ μέγα τεκμήριον τὸ ξένους ἡμᾶς ὄντας ἀκοῦσαι οἰκείους, καὶ ἀλλοτρίους ποτὲ ὄντας, γίνεσθαι συμπολίτας τῶν ἁγίων, καὶ τέκνα χρηματίσαι τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ, ἧς τύπος ἦν ἣν ᾠκοδόμησεν Σαλομών. εἰ γὰρ κατὰ τύπον τὸν δειχθέντα ἐν τῷ ὄρει πάντα πεποίηκεν Μωσῆς, τύπος ἦν δηλονότι ἡ ἐν τῇ σκηνῇ λατρεία τῶν ἐν οὐρανοῖς μυστηρίων, εἰς ἃ θέλων καὶ ἡμᾶς εἰσελθεῖν ὁ Κύριος ὡδοποίησεν **ἡμῖν τὴν ὁδὸν πρόσφατον καὶ μένουσαν.** ὡς δὲ πάντα τύπος ἦν τὰ πάλαι τῶν νέων, οὕτω τύπος τῆς ἄνω χαρᾶς καὶ ἡ νῦν ἐστιν ἑορτή. εἰς ἣν ἐρχόμενοι μετὰ ψαλμῶν καὶ ᾠδῶν πνευματικῶν ἀρχόμεθα τῶν νηστειῶν.

1. *ἐμφανισθεὶς* V (man. rec.). 3. *οὐρανὸν αὐτὸς* (om. ὁ) LS. 7. *τε τὰ* LS. 10. *καὶ ζόφῳ* om. LS. *καὶ σάλπιγγος—ῥημάτων* om. S. 11. *ζῶντος* om. LS. 16. *κληρονομήσατε* LS. 22. *τοῦ—αὐτῆς*] *καὶ πάλιν* LS. In V *τοῦ* haud legibile est. 26. *σολομὼν* L. *κατὰ*] + *τὸν* LS. 30. *παλαιὰ* LS. *χαρᾶς*] *χωρας* V. 32. *ἀρχώμεθα* m.

6. Phil. iii. 14. 9. Hebr. xii. 18—23. 15. Matt. xxv. 34. 20. Hebr. vi. 20, viii. 12. 29. Hebr. x. 20.

416 B Κατανόει τὸν μέγαν τοῦτον διδάσκαλον πῶς πᾶν τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου σὺν τῷ δόγματι ὁμοίως ἡμῖν συνεχῶς καταλέγει τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀνάγαιον μέγα καὶ ὑπερκόσμιον, διαρκοῦν
C τῇ κτίσει εἰπὼν, καὶ πρόδρομον ὑπὲρ ἡμῶν γενόμενον ἐν αὐτῷ τὸν Δεσπότην Χριστὸν κηρύττει, καὶ ἡμᾶς συνεισέρχεσθαι αὐτῷ ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ βοᾷ, καὶ τὸ, **Εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου,** εἰς αὐτὸ τὸ ἀνάγαιον λέγει, τουτέστιν, τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ, ἤτοι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ ὅτι ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἡτοίμασται τοῖς ἀνθρώποις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι τύπος ἐστὶν ἡ κατὰ Μωσῆν σκηνὴ τῶν οὐρανίων. εἰπάτωσαν οἱ φιλόνεικοι, πῶς οὐ συμφωνεῖ ἡμῖν ὁ μέγας οὗτος διδάσκαλος; ἢ πῶς ξένην ὁδὸν παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐβαδίσαμεν; ἀλλ' ἄπαγε τῆς τούτων ματαιοπονίας! καὶ προσθήσωμεν τούτῳ καὶ τὸν κατ' ἐκεῖνον καιρὸν Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνὸν ὑπ' αὐτῶν μάλιστα διαβοώμενον, τὰ αὐτὰ τῷ πρὸ αὐτοῦ καὶ ἡμῖν ἐξαγγέλλοντα.

D Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ ἐκ τοῦ δευτέρου λόγου τοῦ εἰς τὸ Πάσχα.

Ἀλλὰ θύσωμεν τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, ἐπὶ τὸ ἄνω θυσιαστήριον, μετὰ τῆς ἄνω χοροστασίας, διασχίσωμεν τὸ πρῶτον καταπέτασμα, τῷ δευτέρῳ προσέλθωμεν, εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων παρακύψωμεν. εἴπω τὸ μεῖζον, ἡμᾶς αὐτοὺς θύσωμεν τῷ θεῷ. καὶ οὗτος τὰ ὅμοια τῷ πρὸ αὐτοῦ ἐξεῖπεν, περὶ τοῦ σχήματος πρῶτον καὶ δεύτερον μόνον καταπέτασμα καὶ θυσιαστήριον εἰπὼν καὶ περὶ τῶν ἀγγέλων, ὡς καὶ αὐτῶν καὶ ἡμῶν ἐν τῷ πρώτῳ καταπέτασματι ἔτι ὄντων, ἐπιθυμούντων δὲ ἅμα ἡμῖν ἐν τῷ δευτέρῳ παρακῦψαι. πῶς οὐ πρόδηλον ὅτι ξένην ὁδὸν ἢ ἀλλοτρίαν οὐκ ἐβαδίσαμεν παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικήν; αἰσχυνέσθωσαν οὖν οἱ φιλόνεικοι, τὴν συμφωνίαν τῆς Ἐκκλησίας ὁρῶντες, καὶ μὴ δυσπετείτωσαν εἰς ἡμᾶς· σκληρὸν γὰρ αὐτοῖς πρὸς κέντρα λακτίζειν. ἀλλὰ καὶ τὸν τρίτον παραγάγωμεν μετὰ τοῦτον γεγονότα

3. ἀνώγαιον L. μέγαν V[1]. 10. οὐρανῶν LSm. 12. ἀλλ' om. LSm. 13. προσθήσομεν V[2]. καὶ—καιρὸν om. LSm. 14. τὸν om. V[1]. Ναζιανζηνὸν] Ναζιαζοῦ ὃν L, Ναζιανζοῦ ὃν S, Ναζιανζοῦ τὸν m. 16. Ναν ζιανζῆνου V, Ναζιαζοῦ S, Ναζιανζοῦ Lm. δευτέρου om. LSm. 17. εἰς τὸ om. LSm. 19. διασχῶμεν Lm. 21. εἴπω—παρακῦψαι (l. 26) om. m. εἴπωμεν L[1] (?) S. 22. ὅμοια τῶν L[1]S. 24. πρώτῳ om. LS. 26. οὐ] οὖν L[1]S, οὖν οὐ L[2]m. ὅτι] + οὐ L[2]m. 27. οὐκ om. LSm. 29. αὐτοὶ L[1]S. 30. παράγωμεν Lm.

6. Matt. xxv. 21.

κατ᾽ ἐκεῖνο καιροῦ, τὸν τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοπον Θεόφιλον, καὶ αὐτὸν μαρτυροῦντα τοῖς ἡμετέροις, μᾶλλον δὲ τῇ ἀληθείᾳ.

Θεοφίλου ἐκ τῆς α′ ἑορταστικῆς. 417 A

Ἵνα τῶν γηΐνων ἄνω γενόμενοι πράξεων εἰς τὸν ὑψηλὸν τῆς ἀρετῆς οἶκον, καθάπερ οἱ μαθηταὶ, φάγωμεν ἐν τῷ ἀναγαίῳ τὸ πάσχα, ἔχοντες μεθ᾽ ἑαυτῶν τὸν ὑπὲρ ἡμῶν τυθέντα Χριστὸν, ὅλον αὐτὸν ὡς ζωὴν ἐσθίοντες.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ι′ ἑορταστικῆς.

Ἵνα πάλιν τὸ παραπέτασμα καὶ κάλυμμα τῆς λέξεως ἀναστείλαντες, ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ, τὴν διαβατήριον τοῦ θείου Πάσχα πανήγυριν κατοπτρίζονται, βοῶντες τῷ Ἰησοῦ, **Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι τὸ πάσχα;** *ὅτε καὶ μαθόντες παρ᾽ αὐτοῦ ἐν ἀναγαίῳ δεῖν ἐπιτελεῖν τοῦτο, ἄνω τῶν γεοδεστέρων πραγμάτων, ἐγίνοντο εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων, δρομαῖοι τῇ γνώμῃ βαδίζοντες, ἔνθα ὁ* **B** *Χριστὸς αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν, τοῦ κατὰ τὸν τύπον ἀρχιερέως πέπαυκε τὴν χρείαν, ἡμῖν αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἐμφανισθεὶς τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ, τότε μὲν γὰρ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς εἰσήρχετο εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων, ἔξω τοῦ λαοῦ μένοντος, διὰ τὸ μικρὸν τῆς δυνάμεως· ὁ δὲ Σωτὴρ ἐπιβὰς, ἄδειαν τοῖς βουλομένοις εἰσελθεῖν δέδωκεν.*

Ὅρα καὶ τοῦτον σύμφωνον ἡμῖν ὄντα, ἀνάγαιον οἶκον λέγοντα Ἅγια ἁγίων, ἔνθα ὁ Δεσπότης Χριστὸς πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν, οὗ τύπος ἦν ὁ κατὰ τὴν σκηνὴν Μωσέως ἀρχιερεὺς, ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι τοῖς βουλομένοις ἄδειαν δέδωκεν τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων, τουτέστιν, **C** *εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. λεγέτωσαν οἱ τῆς μερίδος τῶν ἀποσχιστῶν προστάται, πῶς ξένην ὁδὸν ἐβαδίσαμεν παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικήν; πῶς οὐκ αἰδοῦνται τῶν ἰδίων Πατέρων τοὺς λόγους ἀλλὰ τούτων μὲν ὡς ὄντως ἐριστικῶν; καὶ τοῦτον δὲ*

3. Θεοφίλου] + *ἀλεξανδρινου* LS, + *ἀλεξανδρέως* m. 8. *ι′*] *αὐτῆς* LSm. 9. *καὶ κάλυμμα* om. LSm. 11. *κατοπτρίζοντες* S, *κατοπτρίσωμεν* L[2]m. 12. *σοι*] + *φαγεῖν* Lm. *ὅτι* V. 13. *ἄνω—πραγμάτων*] *ἀναγαίῳ δευτέρων πραγμάτων* LS, *ἀναγαίῳ δὴ δ. πραγμάτων* m. 15. *εἰσῆλθεν*] + *καὶ* L[2]m. 17. *γὰρ* om. LSm. 20. *εἰσελθεῖν* om. m. 22. *ἅγια ἁγίων* om. LSm. 25. *τοῦ* om. LSm. 27. *πρὸς ταῦτα* LSm. 29. *μὲν* om. L[2]m. *ὄντως ἐριστικῶν*] *αἱρετικῶν ὄντων* L[1]S, *αἱρετικῶν ὄντων καταψεύδοντες* L[2]m. *καὶ* om. L[1].

11. Matt. xxvi. 17.

παραδραμόντες ἐπὶ τὸν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ συνμύστην, τὸν τῆς Γαβάλων ἐπίσκοπον Σευηριανὸν, τέταρτον μετέλθωμεν, μαρτυροῦντα σχεδὸν πάσῃ τῇ ἡμετέρᾳ συγγραφῇ.

Σευηριανοῦ ἐκ τοῦ πρώτου λόγου τῆς Ἑξαημέρου.

Τῇ γὰρ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐποίησε τὰς ὕλας τῶν κτισμάτων, ταῖς δὲ ἄλλαις ἡμέραις τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν διακόσμησιν τῶν κτισ-
D μάτων, οἷόν τι λέγω, Ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν μὴ ὄντα, οὐ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν ὑπεράνω· οὗτος γὰρ τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ ἐγένετο. ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν τὸν ἀνώτερον· **Ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ, τὴν δὲ γῆν ἔδωκε τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.** ὑπεράνω δέ ἐστιν τούτου, καὶ ὡς ἐν οἴκῳ διωρόφῳ μεσολαβής τε γῆ μέσῃ. οὕτως ὡς ἕνα οἶκον κτίσας ὁ Θεὸς τὸν κόσμον μέσην στέγην ἔθηκεν τὸν οὐρανὸν τοῦτον, καὶ ὑπεράνω τὰ ὕδατα. διὰ τοῦτο Δαυῒδ λέγει, **Ὁ στεγάζων ἐν ὕδασιν τὰ ὑπερῷα αὐτοῦ.** ἐποίησεν οὖν τὸν οὐρανὸν μὴ ὄντα, τὴν γῆν μὴ οὖσαν, τὰς ἀβύσσους μὴ οὔσας, ἀνέμους, ἀέρα, πῦρ, ὕδωρ· πάντων τῶν γενομένων τὰς ὕλας ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐποίησεν.
120 A ἀλλ' ἐρεῖ τις ὅτι γέγραπται μὲν, ὅτι ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, περὶ δὲ ὑδάτων καὶ πυρὸς καὶ ἀέρος οὐ γέγραπται. πρῶτον μὲν οὖν, ἀδελφοὶ, εἰπὼν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν γεγενῆσθαι, ἐκ τῶν περιεχόντων τὰ περιεχόμενα ἡρμήνευσεν.

Καὶ μεθ' ἕτερα·

Εἶτα ὁ ἀὴρ πότε ἐγένετο, ἄκουε· **Καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τῶν ὑδάτων.** τὸ πνεῦμα δὲ οὐ τὸ ἅγιον λέγει ἐνταῦθα· οὐ γὰρ τῇ κτίσει συναριθμεῖται τὸ ἄκτιστον· ἀλλὰ πνεῦμα καλεῖ τὴν τοῦ ἀέρος κίνησιν.

Καὶ πάλιν.

Εἶπεν ὁ Θεὸς, Γενηθήτω φῶς· καὶ ἐγένετο τοῦ πυρὸς ἡ φύσις.

Καὶ πάλιν.

Ἀλλὰ τὰς μὲν ψυχὰς ἡμῶν τῷ σώματι περιέφραξεν, τοὺς δὲ ἀγγέλους ἀσωμάτους ἐποίησεν. ὥσπερ οὖν ἐπὶ τῶν ψυχῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἀγγέλων, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ πυρὸς ἔστιν ἰδεῖν, τὸ πῦρ τὸ

2. *μάρτυρα* LSm. 4. *Σευηριανοῦ*] + *ἐπισκόπου Γαβάλων* LSm. *τοῦ* om. m. 10. *τὴν—ἀνθρώπων*] *καὶ* LSm. 11. *μεσολαβει* V[2]. *μεσολαβεῖται τῆς γῆς μέσον* L[2]m. 26. *καὶ πάλιν* om. LSm.

9. Ps. cxv. 16. 13. Ps. civ. 3. 22. Gen. i. 2. 27. Gen. i. 3.

ἄνω ἄνευ ὕλης, τὸ πῦρ τὸ κάτω μετὰ ὕλης· τὸ γὰρ ἄνω πῦρ **B** συγγενὲς τοῦ κάτω ἐστὶν, ὥσπερ καὶ αἱ ψυχαὶ ἡμῶν συγγενεῖς εἰσι τῶν ἀγγέλων. πῶς; καθότι κἀκεῖνοι πνεύματα, καὶ οὗτοι πνεύματα.

Πάλιν λέγει.

Πάντα οὖν ἐγένετο, πῦρ, ἄβυσσος, ἄνεμοι, τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, γῆ, πῦρ, ἀὴρ, ὕδωρ· καὶ γὰρ ἅπερ παρέλειπεν, ὡς ἐν παραδόξῳ ἀνακεφαλαιοῦται Μωσῆς λέγων **Ἐν γὰρ ἓξ ἡμέραις ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς.** ὥσπερ δὲ ἐπὶ τοῦ σώματος οὐκ εἶπεν πάντα τὰ μέλη, οὐδὲ ἐπὶ τῆς δημιουργίας ἐξηριθμήσατο, εἰ καὶ πάντα συνκατεσκευάσθη τῷ κόσμῳ. εἰ δὲ μὴ ἦν ἐν τῷ κόσμῳ τὸ πῦρ, οὐκ ἂν σήμερον ἀπὸ πέτρας πῦρ ἐξεβάλλετο καὶ ἀπὸ ξύλων· παρατριβόμενον γὰρ τὸ ξύλον πῦρ γεννᾷ· εἰ δὲ μὴ εἶχεν ἡ φύσις, πόθεν γεννᾷ; **C**

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ δευτέρου λόγου.

Ἐν τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ **Εἶπεν ὁ Θεὸς γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος, καὶ ἔσται διαχωρίζον ἀναμέσον ὕδατος καὶ ὕδατος.** ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν, οὐ τὸν ἐπάνω, ἀλλὰ τὸν ὁρώμενον, ἐξ ὑδάτων πήξας ὡς κρύσταλλον. βούλομαι δέ σοι παραστῆσαι πρᾶγμα· πολλὰ γὰρ τῇ ὄψει μᾶλλον ἢ τῷ λόγῳ παραδίδοται. τοῦτο τὸ ὕδωρ ὑπερεῖχεν, φέρε εἰπεῖν, τῆς γῆς πήχεις πέντε. εἶτα **Εἶπεν ὁ Θεὸς γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος·** καὶ λοιπὸν ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων ἐπάγη πῆγμα κρυσταλλῶδες, καὶ ἐκούφισεν τὸ ἥμισυ τοῦ ὕδατος ἄνω, καὶ ἀπέλιπεν τὸ ἥμισυ κάτω, καθὼς γέγραπται **Γενηθήτω στερέωμα** **D** **ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος, καὶ ἔσται διαχωρίζον ἀναμέσον ὕδατος καὶ ὕδατος.** διὰ τί δὲ αὐτὸ καλεῖ στερέωμα; ἐπειδὴ ἀπὸ ἀραιῶν ὑδάτων καὶ διαλελυμένων αὐτὸ ἐστερέωσεν. διὰ τοῦτο καὶ Δαυΐδ φησιν **Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν στερεώματι δυνάμεως αὐτοῦ·** καὶ ἵνα ἑτέρῳ χρήσωμαι ὑποδείγματι, ὥσπερ καπνὸς, ἐπειδὰν ἀπὸ ξύλων καὶ πυρὸς ἀναδοθῇ, ἠραιωμένον ἐστὶν καὶ κεχαυνωμένον, ἐπειδὰν δὲ δράμῃ εἰς ὕψος, εἰς νεφέλης

3. *κἀκεῖναι* LSm. *πνεῦμα* LSm. 5. *καὶ πάλιν* LSm. 7. *ὕδωρ, ἀήρ* LSm. *ἔλιπεν* LS[1], *ἔλειπεν* L[2]m. 11. *εἰ* 2°—*κόσμῳ* om. V. 12. *πῦρ* 2° om. LSm. *ἐξεβάλετο* L[1]S. 13. *δὴ* V. 14. *ἔσχεν* LS. 18. *οὐρανὸν*] + *τοῦτον* LSm. *ἄνω* LSm. 22. *εμμεσω* V[1] (et sic infra). 24. *ἀπέλειπεν* V[1]. 25. *ἀναμέσον* om. L[1]. 26. *καλεῖ αὐτὸ* LSm. 28. *παραδείγματι* m. 29. *ἐκ* LSm. *ἠραιωμένος καὶ κεχαυνωμένος ἐστίν* m, *ἐστίν* om. SL[1], post *κεχαυνωμένον* ponit L[2]. 30. *δὲ* om. m. *ἀναδράμῃ* Lm, *ἀνδράμῃ* S. *νεφέλην* L[1]S.

8. Ex. xx. 11. 16, 21, 24. Gen. i. 6. 27. Ps. cl. 1.

παχύτητα μεταῤῥυθμίζεται, οὕτως τῶν ὑδάτων τῶν ἠραιωμένων τὴν φύσιν ὁ Θεὸς ὑψώσας ἔπηξεν ἄνω. καὶ ὅτι ἀληθές ἐστι τοῦτο τὸ δεῖγμα, μαρτυρεῖ Ἡσαΐας λέγων, ὅτι **Ὁ οὐρανὸς ὡς καπνὸς ἐστερεώθη.** παγεὶς τοίνυν ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων ὁ οὐρανὸς ἐκούφισεν
421 A τὰ ἡμίσεια τῶν ὑδάτων ἄνω, καὶ τὰ ἡμίσεια ἀφῆκε κάτω. διὰ τί δὲ ἄνω ὕδατα; πρὸς ποίαν χρῆσιν; ἵνα τίς πίῃ; ἵνα τίς πλεύσῃ; ὅτι μὲν γὰρ ἔστιν ὕδατα ἄνω, μαρτυρεῖ ὁ Δαυῒδ λέγων **Καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν.** πρόσεχε λοιπὸν τῇ σοφίᾳ τοῦ Δημιουργοῦ· κρυσταλλώδης ἦν ὁ οὐρανὸς, ἀπὸ ὑδάτων παγείς· ἐπειδὴ δὲ ἔμελλεν δέχεσθαι ἡλίου φλόγα καὶ σελήνης, καὶ ἄστρων ἄπειρα πλήθη, καὶ ἦν ὅλος πυρὸς πεπληρωμένος, ἵνα μὴ οὕτως ὑπὸ τῆς θερμότητος λυθῇ ἢ φλεχθῇ, ἐπέστρωσεν τοῖς νώτοις τοῦ οὐρανοῦ τὰ πελάγη ἐκεῖνα τῶν ὑδάτων, ἵνα λιπαίνῃ καὶ ἐπαλείφῃ αὐτοῦ τὰ νῶτα, καὶ οὕτως ἀντέχῃ πρὸς τὴν φλόγα, καὶ μὴ φρύγηται. ἔχεις δὲ καὶ ὑπόδειγμα, ὥσπερ σήμερον ἐὰν ἐπιθῇς λέβητα ἐπάνω πυρὸς,
B ἐὰν μὲν ὕδωρ ἐπάνω ᾖ, ἀντέχει πρὸς τὸ πῦρ, ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃ, διαλύεται. οὕτως ὁ Θεὸς ἀντέστησεν ἀντίπαλον τῷ πυρὶ τὸ ὕδωρ, ἵνα ἔχῃ ἀρκοῦσαν τὴν διαμονὴν διὰ τῶν ἀλειφόντων αὐτὸν ὑδάτων. καὶ βλέπε τὸ θαυμαστόν· τοσοῦτον περισσεύει τῷ οὐρανίῳ σώματι τὸ ὑγρὸν ὑπὸ τοσούτου πυρὸς πολεμουμένῳ, ὅτι καὶ τῇ γῇ δανείζει. ἐπεὶ πόθεν δρόσος νεφέλης; οὐδαμοῦ; ὁ ἀὴρ ὕδωρ οὐκ ἔχει, δηλονότι ὁ οὐρανὸς ἐκ τῶν περισσευόντων αὐτῷ στάζει. διὰ τοῦτο καὶ ὁ πατριάρχης Ἰσαὰκ εὐλογῶν τὸν Ἰακὼβ ἔλεγεν **Δῴη σοι ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀπὸ τῆς πιότητος τῆς γῆς.**

Καὶ μεθ' ἕτερα·

Πρόσεχε δὲ, παρακαλῶ, ὅτι καὶ ἑτέραν χρείαν τὰ ὕδατα ἀποτελεῖ τὰ ἐπάνω τοῦ οὐρανοῦ· οὐ μόνον γὰρ συντηρεῖ τὸν
C οὐρανὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν φλόγα τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης κάτω πέμπει. εἰ γὰρ ἦν διαφανὴς ὁ οὐρανὸς, ὅλη ἡ αὐγὴ ἄνω ἔτρεχεν.

1. παχυτη (τος) S. τὴν φύσιν τῶν ἠραιωμένων LSm. 3. ὁ om. m. 5. ἡμίση V² (bis), ἡμίσεα S (bis). τῶν ὑδάτων om. L²m. ὑδάτων om. L¹S. 7. ὁ om. LSm. 9. ἐπεὶ δὲ L² (corr. ex δη) m. 12. ὑπέστρωσε Lm. 14. φρυγῇ LSm. 16. ᾖ] εἶεν L¹S. ἔχει V¹, ἔχῃ om. LSm. 17. ὁ Θεὸς om. LSm. 18. τῶν] + ἄνωθεν LSm. 21. νεφέλη V. 22. ὁ om. L¹S. στάσει S. 23. ἔλεγεν om. L¹Sm, ἔφη L². 24. ἀπὸ 1°] ἐκ LS, ἐκ τῶν m. ἀπὸ 2° om. LSm. 26. δὲ om. LSm. 29. ὁ om. LS¹.

3. Is. li. 6. 7. Ps, cxlviii. 4. 23. Gen. xxvii. 28.

τὸ γὰρ πῦρ ἀνωφερὲς ὂν ἔρημον τὴν γῆν κατελίμπανεν· διὰ τοῦτο οὖν συνεπίλησεν τὸν οὐρανὸν ἄνωθεν ἀπείροις ὕδασιν, ἵνα ἡ αὐγὴ στενουμένη κάτω πέμπηται. ὅρα τοῦ τεχνίτου τὴν σοφίαν. ἔχεις δὲ καὶ ἐν σεαυτῷ τοῦ τεχνίτου τὴν εἰκόνα· καὶ πρόσεχε, παρακαλῶ. ὅρισαί μοι τὴν κεφαλὴν ταύτην τὸν οὐρανὸν τὸν ἄνω, τὰ ἐπάνω τῆς γλώττης τὸν ἄλλον οὐρανὸν, τουτέστι, τὸ στερέωμα, ὅθεν καὶ οὐρανίσκος καλεῖται, ἄνω ἐν τοῖς ἀοράτοις ἐγκέφαλος μὴ φαινόμενος, ἐν τῷ κάτω οὐρανῷ γλῶσσα φαινομένη, ὥσπερ ὁ οὐρανὸς ὁ ἄνω ἐν τοῖς νοητοῖς, ὁ δὲ κόσμος ἐν τοῖς λαλουμένοις.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ γ′ λόγου. **D**

Τῇ γὰρ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐβλάστησαν οἱ καρποὶ, καὶ ἵνα μὴ νομισθῇ πάλιν ὅτι τῇ φύσει ἡλίου ἐβλάστησαν, ὅτε ἀπηρτίσθη ἡ δημιουργία, τότε λοιπὸν ποιεῖ ἥλιον, καὶ τὴν σελήνην, καὶ τὰ ἄστρα. πόθεν δὲ αὐτὰ ἐποίησεν; εἴρηται γὰρ ὅτι τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐκ μὴ ὄντων ἐποίησεν τὰ πάντα, ταῖς δὲ ἄλλαις, ἐξ ὄντων. πόθεν οὖν ἥλιος; ἐκ τοῦ γενομένου φωτὸς τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ· μετέβαλεν ὡς ἠθέλησεν ὁ τεχνίτης, καὶ εἰς διαφόρους μετεσκεύασεν ὄψεις, ἐκεῖ μὲν τὴν ὕλην τοῦ φωτὸς δημιουργήσας, ὧδε δὲ τοὺς φωστῆρας ποιησάμενος, ὡς εἴ τις προβάλοιτο μάζαν χρυσίου, καὶ μετὰ ταῦτα νομίσματα 424 **A** *κόψας, οὕτω διαθείη τοῦ χρυσίου τὴν διακόσμησιν. ὥσπερ γὰρ τὴν ἄβυσσον τότε, ἓν ὕδωρ ὑπάρχουσαν, ἐμέρισεν εἰς τὸ ἄνω ὕδωρ, εἰς τὰς θαλάσσας, εἰς ποταμοὺς, εἰς πηγὰς, εἰς λίμνας, εἰς φρέατα, οὕτω καὶ τὸ φῶς ἓν ὑπάρχον, μονοειδὲς, κατατεμὼν ὁ τεχνίτης ἐμέρισεν, εἰς ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ ἄστρα.*

Καὶ μεθ᾽ ἕτερα·

Ἐποίησεν οὖν τὸν οὐρανὸν, οὐ σφαῖραν, ὡς φιλοσοφοῦσιν οἱ ματαιολόγοι· οὐ γὰρ ἐποίησεν σφαῖραν κυλιομένην, ἀλλ᾽, ὥς φησιν ὁ προφήτης, **Ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν ὡς καμάραν, καὶ διατείνας αὐτὸν ὡς σκηνήν·** *καὶ γὰρ οὐδεὶς ἡμῶν οὕτως ἀσεβὴς, ὥστε πεισθῆναι τοῖς ματαιολόγοις, καὶ μὴ τοῖς προφητικοῖς λόγοις, οἵπερ λέγουσιν ὅτι*

4. *ἑαυτῷ* LSm. 6. *οὐρανὸν*] + *εἶναι* L^2m. 7. *ἄνω ἐν*] *ἄνωθεν* LSm. 8. *γλῶσσα*] + *μὴ* L^1S, + *ἡ* L^2m. 9. *ἄνωθεν* m. 11. *γ′*] *αὐτοῦ* m. 13. *ὅτε*] *ὅτι* V^1. 14. *λοιπὸν* om. LSm. *τὰ* om. LSm. 16. *οὖν*] + *ὁ* LSm. 17. *ἡμέρᾳ*] + *δ* m. 21. *κόσμησιν* LSm. 22. *ἔνυδρον* V. 24. *κατατεμνόμενον* LSm. 25. *ἥλιον, εἰς σελ. καὶ εἰς* LSm. 29. *ὡσεὶ* L^2m. *αὐτὸν* om. m. 30. *σκηνήν*] + *κατοικεῖν* Lm. 31. *εἴπερ* LS.

29. Is. xl. 22.

B ἀρχὴν καὶ τέλος ἔχει ὁ οὐρανός· διὰ τοῦτο οὖν καὶ ὁ ἥλιος οὐκ ἀναβαίνειν λέγεται παρ' αὐτοῖς, ἀλλ' ἐξέρχεσθαι. λέγει γὰρ ἡ Γραφὴ **Ἐξῆλθεν ὁ ἥλιος ἐπὶ τὴν γῆν**, οὐκ ἀνῆλθε. καὶ πάλιν φησὶν **Ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἔξοδος αὐτοῦ, καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ**, οὐκ ἄνοδος· εἰ δὲ σφαῖρά ἐστιν, ἄκρον οὐκ ἔχει· τὸ γὰρ πανταχόθεν περιφερὲς, ποῦ ἔχει τὸ ἄκρον; ἆρα οὖν ὁ Δαυῒδ μόνος τοῦτο λέγει, ἢ καὶ ὁ Σωτήρ; ἄκουσον αὐτοῦ τοῦ Κυρίου λέγοντος **Ὅταν ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ μεγάλης σάλπιγγος καὶ φωνῆς μεγάλης, καὶ συνάξουσι τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἕως ἄκρου αὐτοῦ.** ζητοῦμεν δὲ πάλιν C ποῦ δύνει ὁ ἥλιος, καὶ ποῦ τρέχει τὴν νύκτα, εἰ οὕτως ἔχει καθὼς εἰρήκαμεν. ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἔξω, ὑπὸ τὴν γῆν, καθ' ἡμᾶς δὲ τοὺς τὴν σκηνὴν αὐτὸν λέγοντας, πρόσεχε, παρακαλῶ, εἰ μὴ διαψεύδεται τὸ ῥῆμα· ἀλλ' ἔχει σφραγῖδα μεμαρτυρημένην ὑπὸ τῆς ἀληθείας. συντρέχει δέ μου τῇ φράσει καὶ ὁ τόπος· τὰ γὰρ τοιαῦτα ὄψει μᾶλλον ἢ ἀκοῇ παραδίδοται. νόμισον εἶναι καμάραν ἐπικειμένην τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐπὶ ἀνατολὴν μὲν κατὰ τὸν τύπον τῆς ἑῴας, ἄρκτον δὲ ἐκεῖσε, καὶ μεσημβρίαν ἐνθάδε, καὶ δύσιν ἐκεῖ, εἶτα τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα καὶ μέλλοντα δύνειν, οὐχ ὑπὸ γῆν δύνοντα, ἀλλὰ τὰ βόρεια μέρη διατρέχοντα, καὶ ὥσπερ ὑπό τινα τοῖχον κρυπτόμενον, μὴ συγχωρούντων τῶν ὑδάτων φανῆναι αὐτοῦ τὸν δρόμον, καὶ τρέχοντα κατὰ τὰ βόρεια μέρη, καὶ καταλαμβά- D νοντα τὴν ἀνατολὴν πάλιν. ἀλλὰ πόθεν τοῦτο δῆλον ἔσται; λέγει γοῦν ὁ μακάριος Σολομῶν ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ, Γραφὴ δέ ἐστιν αὕτη μαρτυρουμένη, οὐ παραγραφομένη, **Ἀνατέλλει** γάρ, φησὶν, **ὁ ἥλιος, καὶ δύνει ὁ ἥλιος, καὶ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ἕλκει· ἀνατέλλων αὐτὸς ἐκεῖ, πορεύεται πρὸς νότον, καὶ κυκλοῖ πρὸς βοῤῥᾶν, κυκλοῖ κυκλῶν, πορεύεται καὶ ἐπὶ κύκλους αὐτοῦ ἐπιστρέφει τὸ πνεῦμα.** βλέπε οὖν αὐτὸν κατὰ μεσημβρίαν τρέχοντα, καὶ τὸν βοῤῥᾶν κυκλοῦντα, καὶ μάθε.

1. *γοῦν* LSm. 4. *τὸ* om. m. 5. *ἄνοδος*] + *ἄρα* L²m. *σφαῖρα*] *περιφερὴς* L²m, *σαφεστέρα* S. 7. *τοῦτο μόνος* Lm. *ἄκουε οὖν τοῦτο* LSm. 8. *ἐν—αὐτοῦ*] *καὶ* m. 9. *μεγάλης* 1° om. m. *καὶ* 1° om. m. *ἐπισυνάξουσι* m. 10. *αὐτοῦ* 1°] + *ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων* m. *τοῦ* om. m. *οὐρανοῦ καὶ ἕως* LSm. 11. *εἰ οὕτως ἔχει* om. LSm. 13. *τὴν* om. L²Sm. 17. *τὸν* om. Lm. 19. *καὶ* om. V. 21. *τὸν αὐτοῦ* m. 23. *ἐστι* LSm. 24. *γοῦν ὁ*] *οὖν* LSm. 26. *αὐτὸς ἀνατέλλων* m.

3. Gen. xix. 23. 4. Ps. xix. 6. 8. Matt. xxiv. 30, 31. 25. Eccl. i. 5, 6.

Καὶ μεθ' ἕτερα·

Πάντα οὖν πείθεται Θεοῦ νόμῳ. οὐρανὸς ἕστηκεν, οὐκ ἰδίᾳ δυνάμει βασταζόμενος, ἀλλὰ θείῳ λόγῳ ἐστερεωμένος. ὅταν γὰρ ἀπορήσω πῶς οὐρανὸς ἐξ ὑδάτων πέπηκται, λύει μου τὴν ἀπορίαν ὁ μακάριος Δαυὶδ λέγων **Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν.** 425 A διὰ τί ἐστερεώθησαν; ἐπειδὴ ἀπὸ ὑδάτων. οὐδέποτε γὰρ τὸ στερεὸν λέγεται ἐστερεώθη· ἄλλο γὰρ ἐστερεώθη, καὶ ἄλλο τὸ εἶναι στερεόν· στερεωθὲν οὖν λέγεται, ὅταν τὸ ἠραιωμένον καὶ κεχαυνωμένον παγῇ.

Ἐκ τοῦ ἕκτου λόγου.

Οὕτω τὸ δένδρον ἐκεῖνο οὐ φύσιν εἶχεν θανατοποιοῦ γνώσεως ἐργαστικήν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς περὶ αὐτὸ γενομένης τῷ Ἀδὰμ τραγῳδίας ἔλαβεν τὸ ὄνομα. λύω δὲ τὸ πρᾶγμα συντόμως, οὐ γὰρ ἀπορεῖ ἡ θεία Γραφή. σήμερον ἔχομεν βρῶμα σωτήριον, οὗ μετέχουσιν οἱ πιστοί. ἆρα αὐτὸ τὸ δῶρον φυσικὴν ἔχει σωτηρίαν. εἰ διὰ τὴν ἐπικαλουμένην δόξαν ἔχεις ἐνέχυρον ἀπὸ τῶν παρόντων, τί ἀμφιβάλλεις περὶ τῶν προλαβόντων; ἐκεῖ βρῶμα θανατοποιόν, B ὧδε βρῶμα ζωοποιόν. εἰ ταῦτα φύσει σώζει, καὶ οὐ τῇ χάριτι, κἀκεῖνο τῇ φύσει ἀνεῖλεν, καὶ οὐ τῇ προθέσει, εἰ τοῦτο τὸ βρῶμα φύσει σώζει, καὶ οὐ τῇ χάριτι, κἀκεῖνο φύσει ἀναιρεῖ, καὶ οὐ παραβάσει.

Καὶ μεθ' ἕτερα ἐκ τοῦ δ' λόγου.

Καὶ γὰρ οἱ ἄγγελοι γενόμενοι, συνεργοὶ μὲν οὐκ ἦσαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ λειτουργοί, ὑμνοῦντες, εὐχαριστοῦντες, ὅτι ἐγένοντο, εἰδότες ὅτι πρὸ τούτου οὐκ ὄντες, Πνεύματι ἀγαθότητος γενόμενοι, ἑστήκεσαν θεωροί, βλέποντες μόνον τὰ γενόμενα μετ' αὐτῶν καὶ μετ' αὐτούς· ἔβλεπον γὰρ οὐρανὸν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γενόμενον, καὶ ἐξεπλήσσοντο· ἔβλεπον θάλασσαν ἀφοριζομένην, καὶ ἐθαύμαζον· ἐθεώρουν γῆν κοσμουμένην, καὶ ἔφριττον. ὅτι δὲ οὐκ ἦσαν ἄγγελοι C συνεργοί, ἀλλ' ἢ θαυμασταί, λέγει ὁ Θεὸς τῷ Ἰὼβ **Ὅτε ἐποίουν ἄστρα, ᾔνεσάν με πάντες ἄγγελοί μου καὶ ὕμνησαν.**

4. ὁ οὐρανὸς LSm. 6. διὰ τί ἐστερεώθησαν; om. LSm. 7. ἐστερεώθη] ἐτέρωθι m. γὰρ om. m. 10. τοῦ αὐτοῦ ἐκ LSm. 13. δὲ] γὰρ LS, τε m. 15. δῶρον] δένδρον LSm. εἰ] ἢ VLS. 20. τῇ om. LSm. 22. καὶ μεθ' ἕτερα] τοῦ αὐτοῦ LSm. 23. γενόμενοι om. S. 26. ἑστήκεσαν] + δὲ LSm (-εισαν). 29. ὅτι] ὁ L[1]. ἦσαν] + οἱ L[2]m.

5. Ps. xxxiii. 6. 30. Job xxxviii. 7.

Καὶ μεθ' ἕτερα·

Ἔβλεπεν τὸν Ἀδὰμ ἁμαρτάνοντα, ἀλλὰ προεώρα τοὺς ἐξ αὐτοῦ δικαιοπραγοῦντας· ἔβλεπεν ἐκβαλλόμενον ἐκ τοῦ παραδείσου, ἀλλὰ προεώρα ὅτι ἡτοίμασται αὐτῷ βασιλεία. τὸ δὲ θαυμαστὸν, ὅτι καὶ πρὸ τοῦ παραδείσου ἡ βασιλεία ἐγένετο. τί οὖν θαυμάζεις εἰ ἐξεβλήθη τοῦ παραδείσου; ὅπου τε θαυμαστὸν ὅτι πρὸ τοῦ παραδείσου ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν αὐτῷ ἡτοίμασται, καθὼς λέγει ὁ Σωτὴρ **Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου**;

D Ἐκ τοῦ γ' λόγου.

Λοιπὸν ζητητέον, διὰ τί πεπληρωμένην ὁ Θεὸς ἐποίησεν τὴν σελήνην. πρόσεχε, τὸ γὰρ νόημα βαθύ· ἐχρῆν γὰρ αὐτὴν τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ γενομένην, ὡς τεταρταίαν φαίνεσθαι. ἀλλὰ πάλιν, εἰ ἦν τεταρταία, τὸ ἄκρον τῆς δύσεως οὐ κατεῖχεν. εὑρέθη οὖν πλεονεκτοῦσα ἕνδεκα ἡμέρας· τεταρταία γὰρ ἐφαίνετο ὡς πεντεκαιδεκαταία. ἕνδεκα ἡμέρας λοιπὸν πλεονεκτεῖ ἡ σελήνη τὸν ἥλιον, οὐ τῇ ποιήσει, ἀλλὰ τῇ φαύσει. διὰ τοῦτο ἃ τότε ἐπλεονέκτησεν, ἀποδίδωσι τῷ ἡλίῳ. ὁ γὰρ κατὰ σελήνην ἀριθμὸς καθ' ἕκαστον μῆνα ἀπὸ εἰκοσιεννέα ἥμισυ ἡμερῶν γινόμενος, ὁ ἐνιαυτὸς
428 A ποιεῖ ἐν τοῖς δεκαδύο μησὶν ἡμέρας τνδ'. ἐὰν γὰρ οὕτω ψηφίσῃς ἀπὸ εἰκοσιεννέα ἥμισυ ἡμερῶν τὸν μῆνα, γίνονται τοῦ ἐνιαυτοῦ ἡμέραι τνδ', ἵνα ἃς ἐπλεονέκτησεν τότε ἡμέρας ἡ σελήνη, κατ' ἐνιαυτὸν ἀποδίδωσι τῷ ἡλίῳ. ὁ ψηφιστὴς ψηφιζέτω.

Τί ἂν ἐροῦσιν καὶ περὶ τούτου οἱ τῆς φιλονεικίας φίλοι, ἀκούοντες παρ' αὐτοῦ τὴν τοσαύτην συμφωνίαν τὴν πρὸς ἡμᾶς, περὶ τοῦ σχήματος τοῦ οὐρανοῦ τοῦ τε προτέρου καὶ τοῦ δευτέρου, καὶ τῶν δύο χώρων, οὓς τὸ στερέωμα μεσολαβοῦν ἐποίησεν, καὶ ὅτι οὐ σφαῖρα, ἀλλὰ καμάρα ἐστὶν ὁ οὐρανὸς ὁ πρῶτος, κατὰ τὴν θείαν Γραφὴν, καὶ ὁ δεύτερος οὗτος ὁ ὁρώμενος οὐρανὸς ἐξ ὑδάτων ἐπάγη, καὶ βαστάζει τὰ ὕδατα, διὰ τὸ μὴ διαλύεσθαι τῇ θέρμῃ
B τῶν ἄστρων, ἀλλὰ συντηρεῖσθαι τῇ ψύξει τῶν ὑδάτων, καὶ ὅτι ἡ δρόσος ἐκ τοῦ στερεώματός ἐστιν, καὶ περὶ τοῦ δρόμου δὲ τῶν

3. *ἐκ τοῦ* om. LSm. 4. *αὐτῷ ἡτοίμασται ἡ βασ.* LSm. 6. *τε*] *γε* LSm. 8. *κατακληρονομήσατε* m. 10. *τοῦ αὐτοῦ, ἐκ* LSm. 17. *ἃ*] *μία* L[1]S. 19. *τὸν ἐνιαυτὸν* L[2]m. 20. *ἡμερῶν* L[2]m. *τριακοσίας πεντήκοντα τέσσαρας* L[1]S, *τριακοσίων π. τεσσάρων* L[2]m. 24. *ἂν* om. LSm. 26. *περὶ*] + *τε* LSm. *τε* om. LSm. 30. *θερμότητι* LSm.

8. Matt. xxv. 34.

ἄστρων, ὡς διὰ τῶν βορείων μερῶν τὴν νύκτα διατρεχόντων, καὶ περὶ τῶν ἀγγέλων, ὡς σὺν τῷ οὐρανῷ γενομένων καὶ θεωρῶν ὄντων τῆς ἐξαημέρου δημιουργίας τοῦ Θεοῦ, καὶ διδασκομένων καὶ ἐκπληττομένων, καὶ περὶ ψυχῶν δὲ φιλοσοφοῦντα, ὡς ἐν τοῖς σώμασι περικλειομένων καὶ ἐν σώμασιν ἐνεργούντων. πῶς οὐκ ἐμφραγήσεται πᾶν στόμα λαλοῦν ἄδικα κατὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ καθ' ἡμῶν τῶν τὴν θείαν Γραφὴν κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν μελετώντων, καὶ ἐξ αὐτῆς διαλεγομένων; ἰδοὺ γὰρ ἐδείχθη ὅτι καὶ οἱ προφῆται, καὶ οἱ ἀπόστολοι, καὶ εὐαγγελισταὶ, καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος, καὶ πᾶσα ἡ θεία Γραφὴ, ἔτι δὲ καὶ οἱ παρ' αὐτοῖς εἴτε **C** *ἀληθείᾳ, εἴτε προφάσει, θρυλλούμενοι πατέρες τε καὶ διδάσκαλοι μὴ διαφωνοῦντες τοῖς ἡμετέροις, ἀλλὰ πάντες μαρτυροῦσι τῷ ἡμετέρῳ λόγῳ*[1], *ὅτι οὐ ξένην οὔτε ἄγνωστον τῆς ἐκκλησίας ὁδὸν ἐβαδίσαμεν ἀλλὰ κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς θείας γραφῆς εἰρήκαμεν πάντα καὶ κατεγράψαμεν. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔξωθεν παλαιῶν τεθείκαμεν μαρτυρίας συμφωνούσας τῷ ἡμετέρῳ λόγῳ ὡς παραδόσεως γέννημα. Θεὸς μάρτυς, εἶτα ἀπόστολοι, προφῆται, ἁγίων πατέρων πολυώνυμος χορὸς, ἀποσχιστῶν ἔνιοι καὶ τῶν ἔξωθεν οὐκ ἄσημοι ἄρχαιοι ἄνθρωποι, αὐτὴ ἡ φύσις τῶν πραγμάτων τὴν ἀληθείαν προδήλως κηρύττουσα. ἀλλὰ τούτων ἅλις. λοιπὸν, ὦ προσφιλέστατε ἀσφαλῶς ἀποδείξας πάντας τοὺς προειρημένους μάρτυρας τῆς ἡμετέρας συγγραφῆς, τῷ πάντων σωτῆρι Θεῷ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμψωμεν, δόξαν τε καὶ τιμὴν καὶ κράτος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς σύμπαντας καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.*

ΛΟΓΟΣ Ι'.

Ἐπιφανίου ἐπισκόπου Κύπρου, ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν.

Εἴκοσι γὰρ καὶ δύο ἔργα, ὦ φιλόκαλε, ὁ Θεὸς ἐποίησεν ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τῆς ἑβδόμης ἡμέρας, ἅτινά ἐστι τάδε, τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τὸν οὐρανὸν τὸν ἀνώτερον, τὴν γῆν, τὰ ὕδατα, ἐξ ὧν ἐστι χιών, **D**

[1] Post verbum λόγῳ (l. 13) sic pergunt LSm: *ὅπως ἂν ἐκ πάντων τὸ βέβαιον ἔχοι· καὶ φραγῇ πᾶν στόμα λαλοῦν ἄδικα. ἀλλὰ καὶ τοῦτον παρελθόντες, ἐπὶ τὸν τούτου συλλειτουργὸν πέμπτον, Ἐπιφάνιον ἐπίσκοπον, μεταβῶμεν, δεικνύοντες καὶ τοῦτον μαρτυροῦντα καὶ συμφωνοῦντα τῷ ἡμετέρῳ λόγῳ.*

2. *ὡς* om. LSm. 4. *φιλοσοφοῦντος* L²m. 5. *πῶς οὖν οὐκ* L²m. 6. *ἀδικίαν* LSm. 9. *καὶ οἱ εὐαγ.* LSm. 12. *διαφωνοῦντές εἰσι* L. 26. ΛΟΓΟΣ Ι' om. LSm. Hic deficit V. Reliqua additamenta esse videntur.

κρύσταλλος καὶ χάλαζα, πάγος καὶ δρόσος, τὰ πνεύματα τὰ λειτουργοῦντα ἐνώπιον αὐτοῦ, ἅτινά ἐστι τάδε, ἄγγελοι πρὸ προσώπου, καὶ ἄγγελοι τῆς δόξης, καὶ ἄγγελοι νεφελῶν, καὶ γνόφων, καὶ χιόνων, καὶ χαλάζης, καὶ πάγου, ἄγγελοι φωνῶν, βροντῶν καὶ ἀστραπῶν, ἄγγελοι ψύχους καὶ καύματος, χειμῶνος καὶ φθινοπώρου, καὶ πάντων τῶν πνευμάτων τῶν κτισμάτων αὐτοῦ τῶν ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς καὶ τοῦ χάους, τὸ σκότος τὸ ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, τῶν ὑδάτων τῶν ποτὲ ἐπάνω τῆς γῆς, ἐξ οὗπερ σκότους ἑσπέρα καὶ νὺξ, τὸ φῶς ἡμέρας τε καὶ ὄρθρου. ταῦτα τὰ ἑπτὰ μέγιστα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ. τῇ δὲ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ τὸ στερέωμα τὸ ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων. ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐμερίσθη τὰ ὕδατα, τὰ ἡμίση αὐτῶν ἀνέβη ἐπάνω **429 A** *τοῦ στερεώματος, καὶ τὰ ἡμίση αὐτῶν ὑποκάτω τοῦ στερεώματος ἐν μέσῳ ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. τοῦτο μόνον τὸ ἔργον ἐποίησεν ὁ Θεὸς τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ.*

Καὶ *οὗτος ἡμῖν συμφωνεῖ μαρτυρῶν περὶ τοῦ σχήματος, ἀνώτερον οὐρανὸν εἰπὼν, καὶ στερέωμα κατώτερον, τὸ καὶ βαστάζον τὰ ὕδατα, καὶ περὶ τῶν ἀγγέλων δὲ διαῤῥήδην πάντα ὁμοίως ἡμῖν εἰπὼν, ὅτι καὶ πάντες ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰσὶν, καὶ πάντες πάντα κινοῦσι καὶ λειτουργοῦσι διὰ τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὅτι καὶ αὐτοὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ σὺν οὐρανῷ τῷ ἀνωτέρῳ καὶ τῇ γῇ ἐγένοντο. καὶ τοῦτο ἀκούοντες, ἄνθρωποι, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ κατεχόμενοι, ἀγανακτήσητε, ἀλλὰ μᾶλλον φιλαλήθως ἐπίγνωτε τὴν συμφωνίαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν, ἤτοι καὶ τὴν ἀληθινήν. μάτην γὰρ λοιδορεῖτε,* **B** *ἀντοφθαλμεῖν τῇ ἀληθείᾳ μὴ δυνάμενοι. ἐντράπητε τοίνυν τὸ πλῆθος τῶν μαρτύρων. εἰ δὲ μηδέπω ἀρκεῖ ὑμῖν, ἔτι καὶ τοῦτον παρατρέχοντες ἐπὶ τὸν τῆς βασιλευούσης ἐπίσκοπον, τὸν θαυμάσιον* Ἰ*ωάννην, τὸν ἐκ τῶν τριῶν προλαβόντων ἀθετηθέντα, δείξομεν καὶ τοῦτον τὸν ἀοίδιμον ἀθλητὴν καὶ ἐλεήμονα, συμμαρτυροῦντα καὶ συμφωνοῦντα τῷ ἡμετέρῳ λόγῳ.*

Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἐκ τοῦ περὶ Ἐλεημοσύνης λόγου.

Μέγα ἄνθρωπος καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων. μεγάλα τὰ πέρατα τῆς ἐλεημοσύνης. τέμνει τὸν ἀέρα, παρέρχεται τὴν σελήνην, τέμνει

9. *ἡμέρας* m, *ἡμέρα* L^{1}S, *ἡμέραν* L^2. 10. *σημεῖα*] *σημεῖα ἔργα* SL^1(?), *ἔργα* L^{2}m. 12, 13. *ἥμισυ* L^{1}S. 14. *ἐν μέσῳ*] om. L^{2}m. 28. *δείξωμεν* m. 32. *τίμιος* L^1. *μεγάλα—τοῦ θεοῦ* (p. 310, l. 6)] *Βλέπε πόσον ἐστὶν ἡ ἐλεημοσύνη. ἑαυτῷ παραβάλλει ὁ Θεὸς τὸν ἐλεήμονα.* **Γίνεσθε γὰρ**, *φησὶν*, **οἰκτίρμονες, καθὼς ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστίν.** *ἐὰν ἔλθῃ ὁ θάνατος, ἐκεῖ μένει τὰ χρήματα* m.

37. Luke vi. 36.

τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, εἰς αὐτὰς ἀνέρχεται τὰς ἀψῖδας τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' οὔτε ἐκεῖ ἵσταται, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ παρατρέχει, καὶ τοὺς δήμους τῶν ἀγγέλων καὶ τὰς ἀνωτέρας ὅλας δυνά- C μεις, καὶ αὐτῷ παρίσταται τῷ θρόνῳ τῷ βασιλικῷ. καὶ ἐξ αὐτῆς διδάχθῃ τι τῆς γραφῆς. τοῦτο φησὶ **Κορνήλιε, αἱ προσευχαί σου καὶ ἐλεημοσύναι σου, ἀνέβησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.**

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ ὑπομνήματος τῆς πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολῆς.

Ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ, τουτέστι σοφοὺς καὶ φρονίμους ποιήσας τῇ ὄντως σοφίᾳ, τῇ ὄντως φρονήσει. βαβαὶ πόση φιλία. τὰ γὰρ μυστήρια αὐτοῦ ἡμῖν λέγει. **τοῦ θελήματος αὐτοῦ** φησὶν, ὡς ἂν εἴποι τις, τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἡμῖν ἐγνώρισεν. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ μυστήριον τὸ πάσης σοφίας τε γέμον καὶ φρονήσεως. τί γὰρ ταύτης τῆς σοφίας ἶσον ζητεῖς; τοὺς οὐδενὸς ἀξίους ὄντας, τούτους εὗρεν ὅπως εἰς πλοῦτον ἀναγάγῃ. τί ταύτης τῆς συμμαχίας ἴσον; ὁ ἐχθρὸς, ὁ μεμισημένος, οὗτος ἐξαίφνης ἄνω γέγονεν, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ, καὶ τοῦτο σοφίας ἦν, καὶ τὸ διὰ D τοῦ σταυροῦ. μῆκος ἐνταῦθα ὁ λόγος δεῖξαι. πῶς σοφίας ἦν τοῦτο, καὶ πῶς σοφοὺς ἡμᾶς εἰργάσατο;

Πάλιν.

Κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, φησὶν, **ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ·** τουτέστι, τοῦτο ἐπεθύμει, τοῦτο ὤδινεν, ὡς ἄν τις εἴποι, ἐξειπεῖν τὸ μυστήριον. ποῖον δὴ τοῦτο; ὅτι ἄνθρωπον ἄνω καθίσαι βούλεται, τοῦτο δὲ γέγονεν εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τά τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ ὑπομνήματος τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς, 432 A εἰς τὸ, κεφάλαιον τὸ λέγον, **Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις.**

Ποῦ εἰσιν οἱ λέγοντες δονεῖσθαι τὸν οὐρανόν; ποῦ εἰσιν οἱ σφαιροειδῆ αὐτὸν εἶναι ἀποφαινόμενοι; ἀμφότερα γὰρ ταῦτα ἀνῄρηται ἐνταῦθα.

5. φησὶ] + γὰρ L². 10. τουτέστι—θελήματος αὐτοῦ (l. 12) om. m. 15. ἶσον] μεῖζον m. ζητήσας L². 16. συμμαχίας] εὐμηχανίας m. 18. τὸ 1° om. m. 19. τοῦ om. m. μακρὸς m. δείξει L². δεῖξαι ὁ λόγος m. 23. ἐξειπεῖν om. m. 24. δὲ m. 25. γέγονεν] βούλεται m. 26. τε om. m. 31. ἀποφαινόμενοι om. m.

5. Acts x. 4. 9, 22. Eph. i. 8, 9. 29. Hebr. viii. 1.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ ὑπομνήματος εἰς τὸ κεφάλαιον τὸ λέγον·

Καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης νέας μεσίτης ἐστί.

Καὶ πῶς ἐστιν ὑποδείγματα ταῦτα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς; τίνα δὲ καλεῖ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς; τὰ ἡμέτερα, καὶ ἐπουράνια τὰ ἡμέτερα, κἂν ἐν τῇ γῇ ἐπιτελῆται, ἐπεὶ καὶ ἄγγελοι ἐν τῇ γῇ
B *εἰσιν, ἀλλ' ἐπουράνιοι λέγονται, καὶ Χερουβὶμ ἐπὶ τῆς γῆς ἐφάνη, ἀλλ' ἐπουράνιά εἰσιν. καὶ τί λέγω, ἐφάνη; ἐπὶ τῆς γῆς μὲν οὖν διάγει, ὥσπερ οὖν ἐν τῷ παραδείσῳ; ἀλλ' οὐδὲν τοῦτο· ἐπουράνια γάρ εἰσιν, καὶ ἡμῶν τὸ πολίτευμά ἐστιν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, κἂν τοῖς ἐνταῦθα πολιτευώμεθα.*

Καὶ μεθ' ἕτερα·

Ἐγὼ δείκνυμι διὰ τῶν ἔργων τοὺς εἰς ἐκεῖνο τὸ ὕψος φθάσαντας. τίνας δὴ τούτους; τοὺς περὶ Παῦλον λέγω, οἵτινες ἐν τῇ γῇ ὄντες, ἐν τῷ οὐρανῷ διέτριβον. καὶ τί λέγω, ἐν τῷ οὐρανῷ; ὑψηλότεροι ἦσαν καὶ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ εἰς τὸν ἄλλον οὐρανὸν πρὸς αὐτὸν ἀνῆλθον τὸν Θεόν.

Καὶ οὗτος πάλιν ὁ σοφὸς καὶ μέγας διδάσκαλος συνᾳδὰ ἡμῖν καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς περί τε τοῦ σχήματος θαυμασίως ἐξεῖπεν. περὶ μὲν τοῦ σχήματος, ἀπὸ τῶν περὶ τὴν γῆν τόπων, κατὰ πρόσ-
C *βασιν ἀνιὼν ἕως τοῦ θρόνου τοῦ βασιλικοῦ, τὴν ἄνοδον καλῶς καὶ κατὰ τάξιν ἐξηγησάμενος. πρῶτον θεὶς τὸν ἀέρα, εἶτα τὴν σελήνην, ἔπειτα τὸν ἥλιον, αὖθις τὸ στερέωμα, εἶθ' οὕτως πάλιν τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ, πλέον δύο οὐρανῶν μὴ εἰπών, καὶ κωμῳδῶν τοὺς σφαῖραν αὐτὸν λέγοντας, καὶ κινεῖσθαι αὐτὸν ἀποφαινομένους, καὶ περὶ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν Χερουβὶμ, ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἅμα ἡμῖν πάντας εἰρηκὼς, ὅτι οὐδὲ εἷς αὐτῶν τέως τὸν κόσμον τοῦτον ὑπερέπτη. περὶ δὲ τοῦ δόγματος πάλιν ἀσφαλῶς χρησάμενος σὺν τῷ σχήματι, καὶ τὸ ἁρμόζον τῷ σχήματι δόγμα, τρανῶς διηγησάμενος· Τί γάρ; φησὶν, ὁ ἐχθρὸς ὁ μεμισημένος οὗτος ἐξαίφνης ἄνω γέγονεν, καὶ πάλιν, Ὅτι ὁ Θεὸς ἄνθρωπον ἄνω καθίσαι βούλεται εἰς οἰκονομίαν τῶν καιρῶν καὶ ἀνακεφαλαίωσιν ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων. οὕτω γὰρ καὶ* **μυστήριον τοῦ θελήματος** *τοῦ θεοῦ τοῦτο ἐξεῖπεν. ποιήσας*

1. τοῦ 2°] + αὐτοῦ L[2]m. 3. ταῦτα τῶν] τούτων L[1]S. 4. οὐρανοῖς] + νῦν; Ἆρα τὸν οὐρανὸν, ἀλλὰ τοὺς ἀγγέλους; οὐδὲν τούτων, ἀλλὰ m. 6. καὶ τὰ X. m. 7. ἐστι m. 8. οὐδὲ m. 9. ἐστι m. τοῖς om. m. 10. πολιτευόμεθα Lm. 12. τὸ ὕψος ἐκεῖνο m. 13. δὲ m. 15. καὶ 1° om. m. εἰς τὸν ἄλλον οὐρανὸν] τοῦ ἄλλου οὐρανοῦ, καὶ m. 16. τὸν om. m. 19. πρόβασιν m. 27. σὺν om. m. 28. καὶ τὸ—σχήματι om. m. 30. εἰς οἰκονομίαν—ἐξεῖπεν] καὶ τὰ ἑξῆς m.

2. Hebr. viii. 6. 32. Eph. i. 9.

γὰρ ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ πάλιν τὸ **D** στερέωμα πεποίηκεν· καὶ θεὶς καταμέσοθεν τοῦ ὕψους, διεῖλεν τὸν ἕνα κόσμον εἰς δύο κόσμους, τοῦτον καὶ τὸν ἀνώτερον. τῇ δὲ ϛ′ ἡμέρᾳ τελέσας πάντα τὸν κόσμον τοῦτον, εἰς ὕστερον πάντων ὥσπερ τινὰ σύνδεσμον τοῦ παντὸς κόσμου ὁρατῶν καὶ ἀοράτων τὸν ἄνθρωπον ἐξ ἁπασῶν τῶν φύσεων ἓν ζῶον πεποίηκεν. ἐπ᾽ ἐσχάτου τοίνυν τῶν ἡμερῶν, ὅτε περ ἔδει καὶ τὸν δεύτερον κόσμον ἀναδειχθῆναι, αὐτὸν πάλιν τὸν σύνδεσμον τοῦ παντὸς κόσμου ὁρατῶν καὶ ἀοράτων, τουτέστι, τὸν ἄνθρωπον λαβὼν, καὶ ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν ἀνακαινίσας καὶ κρείττονα ποιήσας, εἰς οὐρανὸν, τουτέστιν, εἰς τὸν β′ χῶρον, ἤτοι κόσμον πρὸ πάντων εἰσήγαγεν. ἀνακεφαλαίωσις γὰρ καὶ ἀνάκτισίς τις ᾠκονομεῖτο παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ὡς συνδέσμῳ ὄντι ἐπουρανίων 433 **A** καὶ ἐπιγείων, τουτέστιν, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.

Ταῦτα τοίνυν καὶ οὗτος ὁ Πατὴρ ἐπιστάμενος, καὶ **μυστήριον τοῦ θελήματος** τοῦ Θεοῦ αὐτὰ ἐξεῖπε κατ᾽ εὐδοκίαν, καὶ τὸν ἐκ τοῦ παραδείσου διωχθέντα, ὡς μεμισημένον διὰ τὴν παρακοὴν, ἐξαίφνης οὐράνιον δι᾽ εὐδοκίαν Θεοῦ γεγονότα ἐκήρυξεν ἐπὶ ἀνακεφαλαιώσει τοῦ παντός. βαβαὶ συμφωνία τῆς Ἐκκλησίας· βαβαὶ ὁμοφωνία μυστηρίων Θεοῦ· βαβαὶ διδασκάλων ὁμόνοια πνευματική. πῶς οὐ κατάκριτος ὁ τούτοις ἐναντιούμενος; Θεὲ τῶν ὅλων Κύριε, βεβαίωσον ἡμᾶς ἐν τοῖς μυστηρίοις σου διαπαντός. ἀμήν. παυσάσθωσαν οἱ φιλόνεικοι, καὶ μᾶλλον ὑποκυψάτωσαν τὸν αὐχένα τῇ Ἐκκλησίᾳ. τοιαύτην γὰρ συνήθειαν καὶ **B** ἡμεῖς σὺν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀποστρεφόμεθα. ἀλλὰ καὶ τούτῳ πέρας δόντες, ἕβδομον μάρτυρα παραγάγωμεν συμπληροῦντα τῆς θείας Διαθήκης [Παλαιᾶς τε] καὶ Καινῆς τὰ σύμβολα. εἰ γὰρ **ἐπὶ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα**, εἴρηται ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, πόσῳ μᾶλλον ἐπὶ τοῖς ζ′· τῆς γὰρ τελείας διαθήκης σύμβολα δείκνυσιν ὁ τῶν ζ′ μαρτύρων χορός. ἔστιν οὖν ὁ τῆς Καρπάθου ἐπίσκοπος Φίλων, τὰ ὅμοια τοῖς ἄλλοις ϛ′ μαρτυρῶν.

Φίλωνος ἐπισκόπου Καρπάθου, ἐκ τοῦ ὑπομνήματος τῶν Ἀσμάτων, **C** εἰς τὸ ῥητὸν τὸ λέγον· **Εἰσήνεγκέν με ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ταμιεῖον αὐτοῦ.**

Τοῦ δὲ ἐπουρανίου βασιλέως τὸ ταμεῖον, δηλονότι τὸ σῶμα, ὃ ἑαυτῷ ᾠκοδόμησεν οἶκον, ἔπειτα δὲ καὶ ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία.

13. *ἀντὶ* m. 16. *καὶ εὐδοκίαν* LS. 27. Παλαιᾶς τε] om. LS, Παλαιᾶς m. 33. *τὸ* 2° om. Sm.

15. Eph. i. 9. 27. Matt. xviii. 16. 33. Song ii. 4.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ, Φιλησάτω με ἀπὸ φιλημάτων στόματος αὐτοῦ.

Ἔλαβεν γὰρ ὁ μὲν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἐνεδύσατο ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἀνταπέδωκεν αὐτῇ πάλιν εἰς κοινωνίαν αὐτῆς ἁγίαν τὴν σάρκα εἰς μετάληψιν.

Τοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ, Βασιλεὺς δεδεμένος ἐν παραδρομαῖς. τί ὡραιώθης καὶ τί ἱδρύνθης;

Παρατρέχων γὰρ ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ γῆς, εἰς τὰ καθ' ᾅδου, καὶ κατώτερον ᾅδου βυθὸν κατελθὼν, ἐκεῖθεν ἀνασπάσει τὸν τεθνεῶτα.

D Καὶ μεθ' ἕτερα·

Ὡραιώθη γὰρ ὄντως καὶ ἱδρύνθη, οὐχὶ τῆς θεότητος δύναμις, οὐ γὰρ προσθήκην ἐπιδέχεται, οὐ μείωσιν, ἀλλ' ἡ σὰρξ ἣν ἀνείληφεν, καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὃν ἐφόρεσεν. οὗτος ὡραιώθη τῇ τῆς θεότητος ὡραιότητι συμμορφωθεὶς, καὶ ἱδρύνθη ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑξαήμερον, ἔνθα διαλαμβάνει περὶ τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ.

Εἰ γὰρ καὶ ἄνθρωπον αὐτὸν ἔβλεπες, ἀλλὰ τὸν ἐν ἀνθρώπῳ Θεὸν ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων νοῆσαι ὤφειλες.

Κατανόει καὶ τοῦτον τὸν Πατέρα, σκοπὸν ἕνα μεθ' ἡμῶν περὶ τοῦ σχήματος καὶ τοῦ δόγματος ἀποσώζοντα· καὶ περὶ μὲν τοῦ
436 A σχήματος, ταμιεῖον Θεοῦ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καλέσαντα, ταμιεῖον δέ ἐστιν τὸ ἐσώτερον καὶ ἀσφαλέστερον τοῦ οἴκου χώρημα, ὃ καὶ βασιλείαν οὐρανῶν εἶπεν. περὶ δὲ τοῦ δόγματος, ἐν αὐτῷ τῷ ταμιείῳ, τουτέστιν, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καθεσθέντα καὶ ἱδρυνθέντα τὸν ἄνθρωπον, ὃν ὁ Θεὸς ἐφόρεσεν καὶ τοῦ θανάτου ἀνέσπασεν καὶ τῆς ἐν δεξιᾷ τιμῆς ἠξίωσεν. πῶς οὖν οἱ ἐθελοφίλεχθροι βοῶσιν ὡς ξένην τινὰ ὁδὸν καὶ μηδενὶ ἐγνωσμένην ἐβαδίσαμεν; παυσάσθωσαν τῆς ἐθελοκάκου μανίας, καὶ μὴ συκοφαντείτωσαν ἡμᾶς· Θεὸς γὰρ ὁ δικαιῶν, τίς ὁ κατακρίνων; ὁ Θεὸς γὰρ πρῶτος τοῖς ἡμετέροις μαρτυρεῖ, ἔπειτα προφῆται, καὶ ἀπόστολοι, καὶ εὐαγγελισταὶ, καὶ τῶν Πατέρων πολυώνυμος χορὸς, ἐξ ὧν Πατέρων καὶ ὑμεῖς ἐνίους φατὲ δέχεσθαι· ἔτι δὲ καὶ παλαιοὶ
B τῶν ἔξωθεν συγγραφεῖς τοῖς ἡμετέροις εἰς ἔνια συνεφώνησαν.

3. αὐτῷ L²m. 7. καθ' ᾄδην L²m. 10. οὐχὶ] οὐχ ἡ L²m. 11. οὐ] ἢ m. 15. τὴν] τ L, τὸ m. 21. ταμιεῖον] + τοῦ Lm.

1. Song i. 2. 5. Song vii. 5. 29. Rom. viii. 34.

ἵνα δὲ μὴ τὸν λόγον ἐπὶ πλεῖον μηκύνωμεν, ἀρκετὸν ἡγησάμεθα τὰς προτεθείσας μόνον μαρτυρίας θεῖναι τῶν φιλονείκων καὶ μόνον ἕνεκα, τῶν τολμώντων διαβάλλειν τὰ ἡμέτερα, μᾶλλον δὲ αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν ἔκδηλον πᾶσιν βουλόμενοι καταστῆσαι τὴν τούτων φιλονεικίαν· ἵν' οἴκοθεν ἔχωσι τὸν ἔλεγχον τῆς ἀκαίρου μανίας. ἵνα δὲ μὴ μόνον ἀπὸ τούτων τῶν παλαιῶν μεμαρτυρημένη ᾖ ἡ ἡμετέρα συγγραφὴ, θήσω καί τινος νέου ἀποσχίστου αὐτῶν πατρὸς, ἔτι καὶ νῦν ζῶντος καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει διάγοντος, ἐκ περιουσίας καὶ τοῦτο ποιῶν, μαρτυρίαν μαρτυροῦντος, εἴτε ἐξ ἀγνοίας, εἴτε ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἀναγκαζομένου, τῇ ἡμετέρᾳ συγγραφῇ.

Θεοδοσίου Ἀλεξανδρείας ἐπισκόπου, εἰς τὴν τεσσαρακοστὴν **C**
τῆς ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου ἡμέραν.

Σήμερον ἡ ἀνθρώπινος φύσις, σκευαγωγεῖται εἰς οὐρανὸν, σήμερον οὐρανὸς ἀνοίγεται καὶ ἄνθρωπος εἰσέρχεται.

Τί πρὸς ταῦτα ἐροῦσιν οἱ ἐναντίοι; πῶς οὐ μεμαρτύρηκεν τοῖς ἡμετέροις καὶ ἐν τῷ σχήματι καὶ ἐν τῷ δόγματι; βαβαί! ἰσχὺς τῆς ἀληθείας, καὶ ἄκοντας τοὺς ἐχθροὺς εἰς ἑαυτὴν ἐπισπῶσα.

Τοῦ αὐτοῦ ἐν ἑτέρᾳ ἐξηγήσει.

Οὐ μέγα, εἰ Θεὸς διάβολον ἥττησεν.

Ὢ τοῦ θαύματος! καὶ ἐνταῦθα δείκνυσιν ἡ ἀλήθεια τὴν τούτων ἄκαιρον φιλονεικίαν. εἰ γὰρ οὐ μέγα λέγει Θεὸν μετὰ διαβόλου **D**
παλαίοντα καὶ νικῶντα,—τοῦτο γὰρ καὶ λέγειν μανικὸν ὑπάρχει, Θεῷ γὰρ οὐ μόνον ὁ διάβολος, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ κτίσις ὑποτέτακται, καὶ εἰς οὐδὲν λογισθήσεται,—πῶς οὐκ εὔδηλον τυγχάνει, ὅτι ἄνθρωπον βούλεται μετὰ τοῦ διαβόλου τὸν παλαίσαντα καὶ νικήσαντα; τοῦτο γὰρ καὶ μέγα ὑπάρχει, ὃν καὶ ἀνωτέρω εἶπεν εἰσελθόντα ὡς νικητὴν εἰς τὸν οὐρανόν. ὅτι δὲ τοῦτον τὸν σκοπὸν ἀποσώζει, πάλιν ὁ αὐτὸς βοᾷ Ἔδει γὰρ, ἔδει τὴν καταπαλαιωθεῖσαν φύσιν ταύτην ἀναδήσασθαι στέφανον, ὡσανεὶ, αὕτη ἡ φύσις ἡ ἡττηθεῖσα ὑπὸ τοῦ διαβόλου, φησὶν, ἐν τῷ παραδείσῳ, τουτέστιν, ὁ ἄνθρωπος, ὃν καὶ ἐξ ἀναστάσεως κρείττονα γενόμενον πολλάκις καὶ 437 **A**
διὰ πολλῶν ἐξηγήσατο· καὶ τοῦτον εἰς οὐρανὸν ἀναχθέντα μετὰ παῤῥησίας ἐξεῖπον.

2. *μόνων* L^2m. 8. *πατρὸς*] $\overline{\pi\lambda s}$ S^1, $\overline{\pi\nu s}$ S^2L^1.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, τοῦ Εὐαγγελίου ἀναγνωσθέντος, τὸ, **Πάτερ, εἰ δυνατὸν, παρελθέτω.**

Σαρκὸς τὰ πάθη ταύτης, καὶ τοῦ πάθους γνωρίσματα ἀγωνία, καὶ ἱδρὼς, λύπη καὶ ψυχῆς ταραχὴ, τὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως σύμβολα.

Βαβαὶ τοῦ θαύματος! τοιαῦτα λέγουσι καὶ φιλονεικοῦσι μεθ' ἡμῶν, ἀποσχίζοντες τὰς Ἐκκλησίας καὶ τυραννοῦντες. ποῦ γὰρ γέγραπται, ὅτι ἠγωνία καὶ ἵδρωσεν, εἰ μὴ ἐν τῷ Λουκᾷ ἔνθα λέγει, **Καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ ἐκτενέστερον προσηύχετο· καὶ ἐγένετο ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ**
B **ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες εἰς τὴν γῆν. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου ἐνισχύων αὐτόν;** *πῶς τολμῶσιν αὐτὰ λέγειν, καὶ πάλιν καταγινώσκειν τῶν τολμώντων αὐτὰ διηγεῖσθαι; ἆρ' οὐκ ἔστι πρόδηλος φιλονεικία τῶν τοιούτων; παραδραμόντες δὲ καὶ τοῦτον ἐπὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ, νῦν τετελευτηκότα νέον Τιμόθεον μετέλθωμεν, δεικνύοντες καὶ τοῦτον ἄκοντα συγκατατιθέμενον τῇ ἡμετέρᾳ γραφῇ. γράφει τοίνυν εἰς τὸ αὐτὸ ῥητὸν ἐξηγούμενος ἐν τῇ περιόδῳ εἰς τὸ Πάσχα ἐν τῷ Ἁγίῳ Βίκτορι ἀναγνωσθέντος Ἡσαΐου τοῦ προφήτου καὶ λέγοντος,* **Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτὸν ἄφωνος,** *καὶ μνησθέντες ἐν τῇ ἐξηγήσει τὸ* **Πάτερ, εἰ δυνατὸν,**
C **παρελθέτω τὸ ποτήριον τοῦτο,** *λέγων οὕτως.*

Τιμοθέου εἰς τὸ, **Πάτερ, εἰ δυνατὸν, παρελθέτω.**

Φύσις γὰρ ἀεὶ ἐμφιλοχωρεῖν τὴν ψυχὴν ἐν τῷ σώματι, καὶ δυσχεραίνειν πρὸς ἀποβίωσιν.

Καὶ πάλιν ἐν τῷ Ἁγίῳ Σαραπάμμωνι ἐβόα.

Καὶ μείζονα δὲ τούτων δοθήσεταί μοι παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις, φύσεως ἀνακαινισμὸς, καὶ ἀντὶ φθορᾶς ζωοποίησις.

Τοῦ αὐτοῦ, εἰς τὰ Ἅγια Θεοφάνια, εἰς τὴν γενέθλιον τοῦ Χριστοῦ ἡμέραν, Χοιὰκ λ', ἰνδ. ι'.

Ἔτεκεν ἡ Παρθένος ἄνθρωπον τέλειον, ἀναμάρτητον.

2. *παρελθέτω*] + *καὶ τὰ ἑξῆς* m. 7. *τῆς ἐκκλησίας* L. 10. *καταβαίνοντος ἐπὶ* m. *καὶ ἰδοὺ*] *ὤφθη δὲ αὐτῷ* m. *Κυρίου*] *ἀπ' οὐρανοῦ* m. 18. *κείροντος* m. 19. *αὐτὸν* om. m. *μνησθέντος* m. *τοῦ* L²m. 21. *Τιμόθεος* m. 22. *τὴν ψυχὴν ἐμφιλοχωρεῖν* Lm. 24. *Σαραπάμμων* m.

2, 19, 21. Matt. xxvi. 39. 9. Luke xxii. 44. 18. Is. liii. 7.

Καὶ μετ' ὀλίγα.

Συμπεριτμηθῶμεν Χριστῷ, ἵνα συγκαθαρθῶμεν αὐτῷ.

Καὶ πάλιν ἐν τῷ Ἁγίῳ Θεοδώρῳ, Τυβὶ η', ἰνδ. ι'. D

Διὰ γὰρ τοῦ φαινομένου ἔδειξεν τὴν δύναμιν τοῦ κρυπτομένου.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐν τῇ Κυρίνου ἐκκλησίᾳ, Κυριακῆς οὔσης, Παχῶν κβ', ἰνδ. ε', ἀναγνωσθέντος τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, **Ὁ δὲ Ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκαθέζετο.**

Τοιγαροῦν ἐπειδὴ Θεός ἐστιν ἅμα καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς, πιστοῦται διὰ τῶν ἔργων ἀμφότερα, καὶ λανθάνειν τοὺς ὁρῶντας οὐκ ἀνέχεται. ὅτι μὲν γὰρ φύσει Θεός τέ ἐστιν, διὰ τῶν σημείων ἐπιδείκνυται, λεπροὺς καθαιρῶν, φωτίζων τυφλοὺς, καὶ παρειμένους 440 A ῥωννὺς, καὶ τεθνηκόσι διδοὺς ζωήν· καὶ τὸ δὴ μέγιστον (ταῦτα γὰρ ἴσως καὶ προφῆται κατώρθωσαν), διαῤῥήδην παῤῥησιαζόμενος καὶ λέγων **Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν.** ἀλλὰ τοῖς μὲν, ὡς ἔφην, πιστοῦται τὸ μεγαλοφυὲς τῆς θεότητος. ὅτι γε μὴν καὶ ἄνθρωπός ἐστιν ἀληθῶς ὁ αὐτὸς, οὐδὲ τοῦτο βούλεται λαθεῖν, προανακόπτων τοὺς τὴν φαντασίαν νοσοῦντας, δεικνὺς ἐναργῶς πάθεσιν ὑπουργῶν· καὶ ποίοις πάθεσιν; ὅσα δι' ἀσθένειαν, οὐ δι' ἁμαρτίαν τῇ σαρκὶ προσῳκείωται, τὸ πεινῆν λέγω, καὶ διψῆν, καὶ ὑπνοῦν καὶ κοποῦσθαι. ταῦτα γὰρ φύσει, καὶ οὐ προαιρέσει συμβαίνοντα, ἁμαρτίαν τοῖς ὑπομένουσιν οὐ προστρίβεται. τούτοις οὖν ὁ Κύριος τοῖς ἀναμαρτήτοις πάθεσιν, ἔφησεν τὴν ἑαυτοῦ σάρκα B πειθαρχεῖν, δεικνὺς σαφῶς ὡς φύσει καὶ ἀληθείᾳ, καὶ οὐ δοκήσει, γέγονεν ἄνθρωπος.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐν τῷ ἱερῷ, ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν Παχῶν.

Θεοῦ μὲν ἴδιον τὸ θαυματουργεῖν, καὶ τοῖς στοιχείοις ἐπιτάττειν, καὶ τῶν μελλόντων ποιεῖσθαι τὴν προσαγόρευσιν, ἀνθρώπου δὲ ἡμέρου καὶ κοινωνικοῦ, ἡ πρὸς τοὺς γονεῖς τιμὴ, ἡ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς συνουσία, ἡ πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ γνωρίμους ὁμιλία. διά τοι ταῦτα ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, καὶ Θεὸς ὢν ἐκ Θεοῦ, καὶ δι' ἡμᾶς γεγονὼς ἄνθρωπος, καὶ τὴν τῆς θεότητος

1. καὶ om. L. 2. ἵνα] + καὶ L²m. 5. Πασχῶν m. 10. ἐστιν] + διὰ τῶν ἔργων καὶ m. 12. ῥώννυσι S. 19. προσοικείωται L¹S. 25. τῶν] τοῦ L²m. 26. ἐκτάττειν m. 27. προαγόρευσιν L². 30. ἰησοῦς χριστὸς (om. ὁ) Lm.

6. John iv. 6. 14. John x. 30.

ἐπιδείκνυται δύναμιν, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος φυλάττει τοὺς νόμους, ὅπερ ἦν τε καὶ ἔστιν διὰ τῶν σημείων πιστούμενος, καὶ ὃ γενέσθαι
C κατηξίωσεν, διὰ τῶν ἔργων ἐπιδεικνύμενος.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ τῆς ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου ἡμέρᾳ, Παχὼν κε', ἰνδ. θ', εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, τὸ λέγον, **Συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω.**

ἀλλ' οἷα καὶ νῦν τὰ παρ' αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀοιδίμους μαθητὰς εἰρημένα κατανοήσωμεν, **Συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω.** διὰ τὴν ὑμῶν σωτηρίαν ἐπὶ τῆς γῆς παραγέγονα, διὰ τὴν ὑμῶν ὠφέλειαν πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀνιέναι καλόν. ἀσώματος κατῆλθον δι' ὑμᾶς, ἐκεῖ γενέσθαι μετὰ τοῦ σώματος συμφέρον· πρὸς οὐρανὸν γὰρ ὑμῶν ἑλκύσαι τὸ γένος προῄρημαι· δεῖ με μετὰ σαρκὸς τὴν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθέδραν ἀπολαβεῖν· ἐγκαινίσαι με δεῖ τὴν ξένην
D πορείαν, καὶ δεῖξαι βατὸν τοῖς ἀνθρώποις τὸν οὐρανόν. ὁδεύω πρῶτος διὰ τοῦ ἀέρος, ἵνα καὶ ὑμεῖς ὕστερον **ἁρπαγῆτε εἰς ἀέρα ἐν νεφέλαις εἰς τὴν ἡμετέραν ἀπάντησιν.**

Καὶ τούτου ἀκοῦσαι ᾠήθην τὸν ἀναγινώσκοντα, πῶς τὸν ἄνθρωπον διαῤῥήδην βοᾷ δυσχεραίνοντα πρὸς ἀποβίωσιν, καὶ τοῦτον διὰ τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως, ἀφθαρσίαν καὶ ἀνακαινισμὸν φύσεως λαμβάνοντα καὶ ζωοποίησιν, τὸν πρώην πάθεσιν ὑπουργοῦντα καὶ κοπούμενον διὰ τὴν περικειμένην ἀσθένειαν, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἔτι ἑλκυσθέντα, καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας ἠξιωμένον, καὶ τὴν ξένην πορείαν πρῶτον δραμόντα, καὶ βατὸν πρῶτος ἀνθρώπων τὸν οὐρανὸν ποιήσαντα.

11 A Ὢ τῶν ἀσυμφώνων συμφωνία, ὢ τῶν ἀποσχιστῶν ἀκούσιος συνάφεια, ὢ τῶν λοιδόρων οὐχ ἑκούσιος εὐφημία, ἤγουν συγκατάθεσις! πῶς κατὰ πάντα οὐκ ἐδείχθημεν τέκνα τῆς Ἐκκλησίας; ὁδὸν οὐκ ἐτρίψαμεν. πῶς οὐ κατὰ πάντα κατάκριτοι οἱ τούτοις πᾶσιν ἀπειθοῦντες, ἢ ἀντιλέγοντες; πῶς οὐ κατὰ πάντα μεμαρτυρημένη ἡ ἡμετέρα γραφὴ γνήσιον τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως γέννημα; Θεὸς μάρτυς, εἶτα ἀπόστολοι, προφῆται, ἁγίων πατέρων πολυώνυμος χορός.

17. *τοῦτον* m. 27. Ἐκκλησίας] + *φασὶ δηλονότι* L[2]m.

6, 8. John xvi. 7. 15. 1 Thess. iv. 16.

ΛΟΓΟΣ ΙΑʹ.

Καταγραφὴ περὶ ζώων Ἰνδικῶν καὶ περὶ δένδρων Ἰνδικῶν καὶ περὶ τῆς Ταπροβάνης νήσου.

ῬΙΝΟΚΕΡΩΣ. **B**

Τοῦτο τὸ ζῶον καλεῖται Ῥινόκερως, διὰ τὸ ἐν τοῖς μυκτῆρσι τὰ κέρατα ἔχειν· ὅτε δὲ περιπατεῖ, σαλεύονται τὰ κέρατα· ὅτε δὲ ὁρᾷ μετὰ θυμοῦ, ἀποτείνει αὐτὰ, καὶ ἀσάλευτα εὑρίσκονται, ὥστε καὶ δένδρα δύνασθαι ἐκριζοῦν, ἐν αὐτοῖς μάλιστα τὸ ἔμπροσθεν. τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς κάτω περὶ τὰς γνάθους ἔχει. φοβερώτατον δέ ἐστι πάνυ μάλιστα καὶ τῷ ἐλέφαντί πως ἀντικείμενον. οἱ πόδες δὲ καὶ τὸ δέρμα παραπλήσιά εἰσιν τῷ ἐλέφαντι. ἔχει δὲ καὶ τὸ πάχος τοῦ δέρματος αὐτοῦ ξηραινόμενον, δακτύλους τέσσαρας, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔνιοι βάλλουσιν ἀντὶ σιδήρου εἰς τὰ ἄροτρα, καὶ ἀροτριοῦσι τὴν γῆν. καλοῦσι δὲ αὐτὸ οἱ Αἰθίοπες τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ, Ἀρουὴ Ἄρισι, δασύνοντες τὸ δεύτερον ἄλφα, καὶ οὕτω προστιθέντες **C** *τὸ ῥισὶ, ἵνα διὰ τοῦ μὲν Ἀρουὴ θηρίον, διὰ τοῦ δὲ Ἄρισι, ἀροτριοῦν ἐκ τοῦ σχήματος τοῦ περὶ τοὺς ῥώθωνας, ἅμα δὲ καὶ τοῦ δέρματος, τὴν ἐπωνομίαν αὐτῷ τεθεικότες. τεθέαμαι δὲ καὶ ζῶντα ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ ἀπὸ μακρὰν ἱστάμενος, καὶ νεκρὸν ἐκδαρὲν καὶ καταγγισθὲν ἄχυρα καὶ ἱστάμενον ἐν οἴκῳ βασιλικῷ, ὅθεν ἀκριβῶς κατέγραψα.*

ΤΑΥΡΕΛΑΦΟΣ.

Τοῦτο τὸ ζῶον Ταυρέλαφος καὶ ἐν τῇ Ἰνδίᾳ καὶ ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ εὑρίσκεται. ἀλλὰ τὰ μὲν τῆς Ἰνδίας ἥμερά εἰσι, καὶ ἐν αὐτοῖς ποιοῦσιν ἐν δισακκίοις βασταγὰς πεπέρεως καὶ ἑτέρων φορτίων, καὶ γάλα ἀμέλγουσιν ἐξ αὐτῶν καὶ βούτυρον. ἅμα δὲ καὶ τὸ κρέας ἐσθίομεν, οἱ μὲν Χριστιανοὶ σφάζοντες, οἱ δὲ Ἕλληνες κοτραφίζοντες· τὰ δὲ τῆς Αἰθιοπίας ἄγριά εἰσι καὶ ἀνήμερα. **D**

1. ΛΟΓΟΣ ΙΑʹ om. L. 2. *καὶ π. δ. Ἰνδικῶν* om. m. 4. *περὶ τοῦ ῥινοκερῶς* P, *περὶ ῥινοκέρου* Z. 5. *Ῥινόκερος* P. 7. *θυμοῦ, ἀσάλευτα εὑρ. ἀποτεινόμενα* P. 8. *τὰ ἐν* m. *ἐν αὐτοῖς ἐκριζοῦν* P. *μάλιστα—ἔμπροσθεν* om. P. 9. *φοβερώτατον—ἀντικείμενον* om. P. 11. *ἐστι* Pm. *καὶ* om. P. 12. *ξηραινόμενον* om. P. 13. *ἔνιοι* om. P. *ἀντὶ σιδήρου* om. P. *καὶ—γῆν* om. P. 13. *ἀροτριῶσι* L²m. 14. *τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ* om. P. 15. *Ἀρουὴ* Salt, *ἄρου ἢ* Lm, *ἀρουὶ* P. 16. *ἵνα* om. P¹, *ἵνα ᾖ* P². *ἀρουὶ* P, *Ἄρου, ᾖ τὸ* Lm. *διὰ τοῦ ἀρουσὶ* P. *δὲ τοῦ* Lm. *ἀροτριᾷν* L²m. 17. *διὰ τὸ σχῆμα τὸ* P. 19. *ἀπὸ—καὶ* 1° om. P. *κατεγγισθὲν* L¹S. 22. *περὶ τοῦ ταυρελέφαντος* P. 23. *ζῶον*] + *ὁ* Z. *ταυρέλεφας* PZ. *καὶ* om. P. *τῇ* 1° et 2° om. PZ. 25. *πιπέρεως* L¹P. 27. *κροταφίζοντες* m. 28. *δὲ*] *γὰρ* P.

ΚΑΜΗΛΟΠΑΡΔΑΛΙΣ.

Ἡ δὲ Καμηλοπάρδαλις ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ μόνῃ εὑρίσκεται. καὶ αὗται πάλιν ἀνήμεραι καὶ ἄγριαί εἰσιν. ἐν δὲ τῷ παλατίῳ εἰς λόγον τοῦ βασιλέως ἡμεροῦσι ἀπὸ μικρόθεν μίαν, ἢ δύο, πρὸς θέαν αὐτοῦ. ὅτε δὲ παραβάλλουσιν αὐτῇ πιεῖν ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως εἰς λεκάνην ἢ γάλα ἢ ὕδωρ, εἰ μὴ ἁπλώσει τοὺς ἔμπροσθεν δύο πόδας, οὐ δύναται φθάσαι καὶ πιεῖν εἰς τὴν γῆν, διὰ τὸ καὶ τοὺς πόδας καὶ τὸ στῆθος καὶ τὸν τράχηλον ὑψηλὰ ὑπάρχειν· ἀναλόγως οὖν διασχίζουσα τοὺς ἔμπροσθεν πόδας τότε δύναται πιεῖν. καὶ ταῦτα ὡς οἴδαμεν διεγράψαμεν.

14 A

ἈΓΡΙΟΒΟΥΣ.

Ἀγριόβους ἐστὶ μέγας, τῆς Ἰνδικῆς τοῦτο ζῶον, ἐξ οὗ ἐστιν ἡ λεγομένη τοῦφα, ᾗ κοσμοῦσι τοὺς ἵππους καὶ τὰ βάνδα οἱ ἄρχοντες εἰς τοὺς κάμπους. φασὶ δὲ περὶ αὐτοῦ ὅτι ἐὰν ἀντιλάβηται δένδρον τῆς οὐρᾶς, οὐκέτι κλίνεται, ἀλλ' ἵσταται ἀηδῶς ἔχων ἐᾶσαι μίαν τρίχα ἐξ αὐτῆς· λοιπὸν ἔρχονται οἱ ἐγχώριοι, καὶ κόπτουσιν τὴν οὐρὰν, καὶ τότε φεύγει τὸ πᾶν τῆς οὐρᾶς ἀπολέσας. αὕτη ἡ φύσις τῷ ζώῳ.

ΚΑΣΤΟΥΡΙ.

Τὸ δὲ μικρὸν ζῶόν ἐστιν ὁ μόσχος· καλοῦσι δὲ αὐτὸ τῇ ἰδίᾳ
B διαλέκτῳ οἱ ἐγχώριοι Καστοῦρι· διώκοντες δὲ αὐτὸ τοξεύουσι, καὶ τὸ συναγόμενον αἷμα περὶ τὸν ὀμφαλὸν δεσμεύοντες ἀποκόπτουσιν. τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ μέρος αὐτοῦ τὸ εὐῶδες, τουτέστιν, ὁ παρ' ἡμῶν λεγόμενος μόσχος· τὸ δὲ λοιπὸν αὐτοῦ σῶμα ἔξω ῥίπτουσιν.

ΜΟΝΟΚΕΡΩΣ.

Τοῦτο τὸ ζῶον καλεῖται μονόκερως, οὐκ ἐθεασάμην δὲ αὐτό· στήλας δὲ αὐτοῦ χαλκᾶς ἀνατιθεμένας ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ ἐν οἴκῳ

1. καμιλλοπάρδαλις L, καμελλοπάρδαλις S. 2. ἡ δὲ—εὑρίσκεται] τοῦτο δὲ (δὲ om. Z) τὸ ζῶον ἐν Αἰθιοπίᾳ εὑρίσκεται PZ. καμιλλοπάρδαλις LS. καὶ αὗται—ὅτε] ἔστι καὶ τοῦτο ἀνήμερον καὶ ἄγριον. ὅταν P. 5. παραβάλλωσιν αὐτὸ P. 6. λεκάνην μεγάλην P. δύο om. P. 7. εἰς τὴν γῆν om. P. καὶ 2° om. P. 8. ὑψηλὴ m. 11, 12. ὁ ἀγριόβους Z. ἐστὶ—ζῶον] ἐστὶν ἐν τῇ τῶν Ἰνδῶν χωρᾷ Z, ἐστὶν ἐν τῇ Ἰνδικῇ χωρᾷ P. 14. δὲ om. P. 15. τῇ οὐρᾷ P. ἀηδ//ως L. ἀηδῶς—αὐτῆς om. P. 16. τρίχα// ἐξ L. 18. τοῦ ζώου PZ. 19. ΚΑΣΤΟΥΡΙ P, om. LS, ΜΟΣΧΟΣ m. 20. ὁ om. P. τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ om. P. 22. κόπτουσι· καὶ ἐστὶ τοῦτο εὐῶδες πάνυ, ὁ P. 26. οὐκ—αὐτό om. P. 27. στήλας αὐτοῦ ἐν Αἰθ. ἐν οἴκῳ βασ. τέσσαρας ἑώρακα P.

τετραπύργῳ βασιλικῷ τέσσαρας ἑώρακα, διὸ καὶ οὕτως κατέγραψα. φασὶ δὲ περὶ αὐτοῦ, ὅτι φοβερόν ἐστιν καὶ ἀκαταμάχητον ἐν τῷ κέρατι ἔχον τὴν ὅλην ἰσχύν. καὶ ἡνίκα δόξῃ παρὰ πολλῶν διώκεσθαι, καὶ καταληφθῇ, εἰς κρημνὸν ἐφάλλεται καὶ ῥίπτει ἑαυτὸν ἐκ τοῦ ὕψους, καὶ κατερχόμενον ἀντιστρέφεται, καὶ τὸ κέρας C *δέχεται τὴν ὅλην ὁρμὴν, καὶ ἀβλαβὲς διαμένει. τοιαῦτα δὲ καὶ ἡ θεία* Γραφὴ *διηγεῖται περὶ αὐτοῦ λέγουσα,* **Σῶσόν με ἐκ στόματος λεόντων, καὶ ἀπὸ κεράτων μονοκερώτων τὴν ταπείνωσίν μου·** *καὶ πάλιν,* **Καὶ ὁ ἠγαπημένος ὡς υἱὸς μονοκερώτων·** *καὶ πάλιν ἐν ταῖς εὐλογίαις τοῦ* Βαλαὰμ *αἷς εὐλόγησεν τὸν* Ἰσραὴλ, *φησὶν ἐκ δευτέρου,* **Οὕτως ὁ Θεὸς ὡδήγησεν αὐτὸν ἐξ Αἰγύπτου, ὡς δόξαν μονοκέρωτος,** *αὐτῷ διὰ πάντων ἰσχὺν καὶ πεποίθησιν καὶ δόξαν μαρτυροῦσα τῷ ζώῳ.*

ΧΟΙΡΕΛΑΦΟΣ.

Τὸν *δὲ χοιρέλαφον καὶ εἶδον καὶ ἔφαγον·*

ἹΠΠΟΠΟΤΑΜΟΣ.

Τὸν *δὲ ἱπποπόταμον οὐκ εἶδον μὲν, ἔσχον δὲ ὀδόντας ἐξ αὐτοῦ μεγάλους ὡς ἀπὸ λιτρῶν ιγʹ οὓς καὶ πέπραχα ἐνταῦθα. πολλοὺς δὲ εἶδον καὶ ἐν τῇ* Αἰθιοπίᾳ *καὶ ἐν τῇ* Αἰγύπτῳ. D

ΠΕΡΙ ΠΙΠΕΡΑΙΑΣ.

Τοῦτο *τὸ δένδρον ἐστὶν τὸ τοῦ πιπέρεως· ἕκαστον δὲ δένδρον ἑτέρῳ ὑψηλῷ ἀκάρπῳ δένδρῳ ἀνακλᾶται· διὰ τὸ λεπτὸν εἶναι πάνυ καὶ ἀσθενὲς, ὥσπερ καὶ τὰ κλήματα τῆς ἀμπέλου λεπτά. ἕκαστος δὲ βότρυς δίφυλλον ἔχει σκέπον, χλωρὸν δὲ πάνυ ἐστὶν, ὥσπερ ἡ χρόα τοῦ πηγάνου.*

1. *τέσσαρας* om. m. *οὕτως* om. P. 2. *δὲ* om. P. *φοβερόν—ἀκαταμάχητον* om. P. 3. *ἔχει* P. *ἰσχὺν αὐτὸν καὶ ἐὰν διώκηται εἰς κρῆμνον* P. *δόξει* LS. 5. *καὶ κατ. ἀντιστρέφεται* om. P. 6. *τοιαῦτα—λέγουσα*] λέγει δὲ ἡ θεία γραφὴ P. *θεία* om. Lm. 8. *λέοντος καὶ τὰ ἑξῆς· δόξαν καὶ πεποίθησιν διὰ πάντων μαρτυροῦσα τὸ ζῶον* P. 13. ΧΟΙΡΕΛΑΦΟΣ] *χοιρελέφας* P, ΧΟΙΡΕΛΑΦΟΣ ΚΑΙ ΙΠΠΟΠΟΤΑΜΟΣ m. 14. *τὸν δὲ*] *τοῦτο τὸ ζῶον τὸν* P. *χοιρελέφαντα* L[1]SP. 15. ΙΠΠΟΠΟΤΑΜΟΣ om. LSm, *περὶ ἱπποποτάμου* P. 16. *τὸν δὲ* om. P. *ἔχον* m. *ἐξ* om. P. 17. *μεγάλους* om. P. *ιεʹ* P. *πέπρακα* LS. 18. *ἐν* 1° et 2° om. P. 19. ΠΕΡΙ ΠΙΠΕΡΑΙΑΣ PZ, om. LS, ΠΙΠΕΡΙ m. 20. *τοῦτο—ἑτέρῳ*] *ἕκαστον δένδρον τὸ τοῦ πιπέρεως* (*πιπέραιος* Z) *ἑτέρῳ* PZ. *πεπέρεως* L[2]m. 22. *λεπτά* om. P. 23. *ἕκαστον δὲ βότρυν* SL[1]. *σκέπην* P. 24. *χροία* S[1]P.

7. Ps. xxii. 21. 8. Ps. xxix. 6. 10. Num. xxiii. 22.

ΠΕΡΙ ΙΝΔΙΚΩΝ ΚΑΡΥΩΝ.

Τὸ δὲ ἄλλο τῶν ναργελλίων ἐστὶν τῶν λεγομένων, τουτέστι τῶν μεγάλων καρύων τῶν Ἰνδικῶν. παραλλάττει δὲ τοῦ φοίνικος 445 A οὐδὲν, πλὴν ὅτι τελειότερόν ἐστιν καὶ ἐν ὕψει καὶ ἐν πάχει καὶ ἐν τοῖς βαίοις. οὐ βάλλει δὲ καρπὸν, εἰ μὴ δύο ἢ τρία σπάθια ἀπὸ τριῶν ναργελλίων. ἔστιν δὲ ἡ γεῦσις γλυκεῖα πάνυ καὶ ἡδεῖα, ὡς τὰ κάρυα τὰ χλωρά. ἐξ ἀρχῆς μὲν τοῦ ὕδατος γέμει γλυκέος πάνυ, ὅθεν καὶ ἐξ αὐτῶν πίνουσιν οἱ Ἰνδοὶ ἀντὶ οἴνου. λέγεται δὲ τὸ πινόμενον Ῥογχοσοῦρα ἡδὺ πάνυ. τρυγώμενον δὲ καὶ παραμένον αὐτὸ τὸ νάργελλιν πήγνυται τὸ ὕδωρ αὐτοῦ, κατὰ πρόσβασιν τὸ ἐπὶ τὸ ὄστρακον αὐτοῦ, καὶ μένει τὸ ὕδωρ εἰς τὸ μέσον ἄπηκτον, μέχρις ὅτου καὶ αὐτὸ ἐκλίπῃ. ἐὰν δὲ καὶ πλέον παραμείνῃ ταγγίζει ὁ καρπὸς αὐτοῦ ὁ πεπηγὼς, καὶ οὐ δύναται ἔτι βρωθῆναι.

ΦΩΚΗ, ΔΕΛΦΙΣ, ΧΕΛΩΝΗ.

B Φώκην τὴν λεγομένην καὶ τὸν δελφῖνα καὶ χελώνην ἣν ἐσθίομεν κατὰ θάλατταν, εἰ τύχοι πιασθῆναι. τὸν μὲν δελφῖνα καὶ τὴν χελώνην σφάζοντες ἐσθίομεν, τὴν δὲ φώκην οὐ σφάζοντες, ἀλλὰ κοτραφίζοντες, ὡς ἐπὶ τῶν ἰχθύων τῶν μεγάλων. καὶ τὸ μὲν κρέας τῆς χελώνης, ὡς προβάτου, ἐστὶ μελαμψόν· τὸ δὲ τοῦ δελφῖνος, ὡς χοίρου, μελαμψὸν δὲ καὶ βρομῶδες· τὸ δὲ τῆς φώκης, ὡς χοίρου, λευκὸν, καὶ ἄβρομον.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΑΠΡΟΒΑΝΗΣ ΝΗΣΟΥ.

Αὕτη ἐστὶν ἡ νῆσος ἡ μεγάλη ἐν τῷ ὠκεανῷ, ἐν τῷ Ἰνδικῷ πελάγει κειμένη, παρὰ μὲν Ἰνδοῖς καλουμένη Σιελεδίβα, παρὰ δὲ Ἕλλησι, Ταπροβάνη, ἐν ᾗ εὑρίσκεται ὁ λίθος ὁ ὑάκινθος· περαιτέρω C δὲ κεῖται τῆς χώρας τοῦ πεπέρεως. πέριξ δὲ αὐτῆς εἰσὶν νῆσοι μικραὶ πολλαὶ πάνυ, πᾶσαι δὲ γλυκὺ ὕδωρ ἔχουσαι, καὶ ναργέλλια. ἀσσοβαθαὶ δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πᾶσαί εἰσιν. ἔχει δὲ ἡ νῆσος ἡ μεγάλη, καθώς φασιν οἱ ἐγχώριοι, γαύδια τριακόσια εἵς τε μῆκος

1. ΠΕΡΙ Ι. ΚΑΡΥΩΝ PZ; om. LS; ΑΡΓΕΛΛΙΑ m. 2. τὸ δὲ—Ἰνδικῶν om. PZ. ναργελλίων ego (cf. l. 27), ἀργελλίων LSm (et sic infra, l. 6). 4. τελειότερος P. 6. πάνυ καὶ ἡδεῖα om. P. ἡδέα SL[1]. 7. ἐξ om. P. τοῦ om. P. 9. τὸ πινόμενον om. P. ἡδὺ πάνυ om. P. 10. αὐτῷ LP. τὸ] τὴν P. ἄργελλιν LSP, ἀργέλλιον m. πρόβασιν m. κατὰ πρόσβασιν om. P. 11. αὐτοῦ om. P. 13. ἔτι om. P. 14. ΦΩΚΗ—ΧΕΛΩΝΗ addidit m. 15. φώκην—ἄβρομον (l. 21) om. P. ἣν om. m. 18. κροταφίζοντες m. 23. τῷ 1°] τῇ m. 26. πιπέρεως L. εἰσί τινες m. 27. ἀργέλλια L[2]m.

ὁμοίως καὶ πλάτος, τουτέστιν μίλια ἐννακόσια. δύο δὲ βασιλεῖς εἰσιν ἐν τῇ νήσῳ, ἐναντίοι ἀλλήλων· ὁ εἷς ἔχων τὸν ὑάκινθον, καὶ ὁ ἕτερος τὸ μέρος τὸ ἄλλο, ἐν ᾧ ἐστιν τὸ ἐμπόριον καὶ ὁ λιμήν· μέγα δέ ἐστι καὶ τῶν ἐκεῖσε ἐμπόριον. ἔχει δὲ ἡ αὐτὴ νῆσος καὶ Ἐκκλησίαν τῶν ἐπιδημούντων Περσῶν Χριστιανῶν, καὶ πρεσβύτερον ἀπὸ Περσίδος χειροτονούμενον, καὶ διάκονον, καὶ πᾶσαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν λειτουργίαν. οἱ δὲ ἐγχώριοι καὶ οἱ βασιλεῖς, ἀλλόφυλοί εἰσιν. ἱερὰ δὲ πολλὰ ἔχουσιν ἐν αὐτῇ τῇ νήσῳ· εἰς ἕνα δὲ ἱερὸν αὐτῶν ἐφ᾽ ὑψηλοῦ κείμενον, ἔστιν ἕνα ὑακίνθιν, ὥς **D** φασι, πυῤῥοῦν καὶ μέγα ὂν ὡς στρόβιλος μέγας· καὶ λάμπει μακρόθεν, μάλιστα τοῦ ἡλίου αὐτὸ περιλάμποντος, ἀτίμητον θέαμα ὄν. ἐξ ὅλης δὲ τῆς Ἰνδικῆς καὶ Περσίδος καὶ Αἰθιοπίας, δέχεται ἡ νῆσος πλοῖα πολλὰ, μεσῖτις οὖσα, ὁμοίως καὶ ἐκπέμπει.

Καὶ ἀπὸ μὲν τῶν ἐνδοτέρων, λέγω δὴ τῆς Τζινίστα καὶ ἑτέρων ἐμπορίων, δέχεται μέταξιν, ἀλοὴν, καρυόφυλλον, ξυλοκαρυόφυλλον, τζανδάναν, καὶ ὅσα κατὰ χώραν εἰσί· καὶ μεταβάλλει τοῖς ἐξωτέρω, λέγω δὴ τῇ Μαλὲ, ἐν ᾗ τὸ πίπερι γίνεται, καὶ τῇ Καλλιάνᾳ, ἔνθα ὁ χαλκὸς γίνεται, καὶ σησαμινὰ ξύλα, καὶ ἕτερα ἱμάτια· ἔστι γὰρ καὶ αὐτὴ μέγα ἐμπόριον. ὁμοίως καὶ Σινδοῦ, ἔνθα ὁ μόσχος καὶ τὸ κοστόριν, καὶ τὸ ἀνδροστάχυν γίνεται, καὶ τῇ Περσίδι, καὶ τῷ 448 **A** Ὁμηρίτῃ, καὶ τῇ Ἀδούλῃ, καὶ πάλιν τὰ ἀπὸ ἑκάστου τῶν εἰρημένων ἐμπορίων δεχομένη, καὶ τοῖς ἐνδοτέρω μεταβάλλουσα, καὶ τὰ ἴδια ἅμα ἑκάστῳ ἐμπορίῳ ἐκπέμπουσα. ἡ Σινδοῦ δέ ἐστιν ἀρχὴ τῆς Ἰνδικῆς. διαιρεῖ γὰρ ὁ Ἰνδὸς ποταμὸς, τουτέστιν, ὁ Φεισὼν, εἰς τὸν κόλπον τὸν Περσικὸν, ἔχων τὰς ἐκροίας, τήν τε Περσίδα, καὶ τὴν Ἰνδίαν. εἰσὶν οὖν τὰ λαμπρὰ ἐμπόρια τῆς Ἰνδικῆς ταῦτα, Σινδοῦ, Ὀῤῥοθᾶ, Καλλιανᾶ, Σιβὼρ, ἡ Μαλὲ, πέντε ἐμπόρια ἔχουσα βάλλοντα τὸ πέπερι, Πάρτι, Μαγγαροὺθ, Σαλοπάτανα, Ναλοπάτανα, Πουδαπάτανα. λοιπὸν ἔξω ὡς ἀπὸ πέντε νυχθημέρων τῆς στερεᾶς εἰς τὸν Ὠκεανὸν, ἐστὶν ἡ Σιελεδίβα, τουτέστιν, ἡ Ταπροβάνη. εἶτα λοιπὸν ἐνδοτέρω εἰς τὴν στερεὰν ἐμπόριον, ἡ Μαραλλὼ, βάλλουσα κοχλίους, ἔστι Καβὲρ, βάλλουσα **B** τὸ ἀλαβανδηνὸν, εἶτα ἐφεξῆς λοιπὸν τὸ καρυόφυλλον, καὶ τὸ λοιπὸν

9. *ἕνα* 1° et 2° SL¹P, *ἓν* L²m. 10. *ὂν*] *ἔχον* SL¹P. 11. *αὐτὸν* m. 13. *μέση τις* Pm. 14. *τζινίστας* LS²m. 15. *ἀλο//αν* L. *ξυλοκαρυόφυλλον* om. m. 17. *πίπερ* L¹, *πέπερι* L²m. 19. *καὶ* 3°] *ἢ* m. 20. *κοστόριν* S, *κοστάριν* L. *Ἀνδροστάχην* m, *ναρδοστάχυν* Lassen. *γίνεται* om. m. 27. *Ὀῤῥόθα* L²m. *Καλλιάνα* L²m. 30. *Σιελεδιβὰ* L¹S². 31. *ἐνδοτέρω* om. m.

ἡ Τζινίστα τὴν μέταξιν βάλλουσα, ἧς ἐνδοτέρω, οὐκ ἔστιν ἑτέρα χώρα· ὁ Ὠκεανὸς γὰρ αὐτὴν κυκλοῖ κατὰ ἀνατολάς.

Αὕτη οὖν ἡ Σιελεδίβα, μέση πως τυγχάνουσα τῆς Ἰνδικῆς, ἔχουσα δὲ καὶ τὸν ὑάκινθον, ἐξ ὅλων τῶν ἐμπορίων δέχεται, καὶ ὅλοις μεταβάλλει, καὶ μέγα ἐμπόριον τυγχάνει. ποτὲ γοῦν τις ἀπὸ τῶν ἐνταῦθα πραγματευομένων ὀνόματι Σώπατρος, ὃν ἴσμεν πρὸ λε´ ἐτῶν τελευτήσαντα, εἰσελθὼν ἐν τῇ Ταπροβάνῃ νήσῳ πραγματείας ἕνεκα, ἔτυχεν καὶ ἀπὸ Περσίδος ὁρμῆσαι πλοῖον. κατῆλθον οὖν οἱ ἀπὸ Ἀδούλης, μεθ' ὧν ἦν ὁ Σώπατρος, κατῆλθον καὶ οἱ ἀπὸ Περσίδος, μεθ' ὧν ἦν καὶ πρεσβύτης Περσῶν. εἶτα **C** κατὰ τὸ ἔθος οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ τελῶναι, δεξάμενοι τούτους, ἀποφέρουσι πρὸς τὸν βασιλέα. ὁ δὲ βασιλεὺς δεξάμενος, καὶ προσκυνηθεὶς, κελεύει αὐτοὺς καθεσθῆναι· εἶτα ἐρωτᾷ, Πῶς αἱ χῶραι ὑμῶν, καὶ πῶς τὰ πράγματα; οἱ δὲ εἶπον, καλῶς. εἶτα ὡς ἐν τῷ μεταξὺ, ἠρώτησεν ὁ βασιλεὺς, Ποῖος τῶν βασιλέων ὑμῶν μειζότερος καὶ δυνατώτερος; ὁ δὲ Πέρσης ἁρπάσας τὸν λόγον ἔφη, Ὁ ἡμετέρος, καὶ δυνατώτερος καὶ μειζότερος, καὶ πλουσιώτερος, καὶ βασιλεὺς βασιλέων ἐστίν· καὶ εἴ τι θέλει, δύναται. ὁ δὲ Σώπατρος ἐσιώπα. εἶτα φησὶν ὁ βασιλεὺς, Σὺ, Ῥωμεῦ, οὐδὲν λαλεῖς; ὁ δὲ Σώπατρος, Τί ἔχω εἰπεῖν, τούτου ταῦτα εἰπόντος; εἰ θέλεις μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν, ἔχεις ἀμφοτέρους τοὺς βασιλέας ἐνταῦθα· κατα- **D** νόησον ἑκάστῳ, καὶ ὁρᾷς ποῖος λαμπρότερος, καὶ δυνατώτερός ἐστιν. ἐκεῖνος ἀκούσας ἐξενίσθη λέγων, Πῶς ἔχω τοὺς ἀμφοτέρους βασιλέας ἐνταῦθα; ὁ δὲ εἶπεν, ἔχεις ἀμφοτέρων τὰς μονήτας, τοῦ μὲν τὸ νόμισμα, τοῦ δὲ τὴν δραχμὴν, τουτέστιν τὸ μιλιάρισιν· κατανόησον τῇ εἰκόνι ἑκάστου, καὶ ὁρᾷς τὴν ἀλήθειαν. ὁ δὲ ἐπαινέσας καὶ ἐπινεύσας, ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι ἀμφότερα. ἦν οὖν τὸ νόμισμα ὄβρυζον, λαμπρὸν, εὔμορφον· τοιαῦτα γὰρ ἐκλεκτὰ προχωροῦσιν ἐκεῖ· ἦν δὲ καὶ τὸ μιλιάρισιν ἅπαξ εἰπεῖν, ἄργυρος, καὶ ἀρκεῖ, μὴ συγκρινόμενος τῷ χρυσίῳ. στρέψας δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ ἀντιστρέψας, καὶ κατανοῶν ἀμφότερα, ἐπαινέσας πάνυ τὸ νόμισμα, ἔφη, Ὄντως οἱ Ῥωμεῖς καὶ λαμπροὶ καὶ δυνατοὶ καὶ φρόνιμοι. ἐκέλευσεν οὖν τὸν Σώπατρον τιμηθῆναι μεγάλως, καὶ 449 **A** καθίσας αὐτὸν εἰς ἐλέφαντα, μετὰ τυμπάνων τὴν πόλιν περιῆγεν ἐν τιμῇ πολλῇ. ταῦτα ὁ Σώπατρος ἡμῖν διηγήσατο, καὶ οἱ μετ'

1. *μέταξαν* L. 3. Σιελεδιβὰ L[1]S. 22. *ἕκαστον* m. 23. λόγῳ m. 24. *μονίτας* LS[2]m. 25. *μιλιαρίσιον* L[2]m, *μιλλιαρίσιον* P, et sic infra. 28. *ὄβρυζον*] *εὐρόιζον* L[2]m, *ἔμβρυζον* P.

αὐτοῦ ὄντες ἐν τῇ νήσῳ ἐκείνῃ ἀπὸ Ἀδούλης ἀπελθόντες. τούτων δὲ γενομένων, ὡς ἔφησαν, ὁ Πέρσης πάνυ ἐνετράπη.

μεταξὺ δὲ τῶν λαμπρῶν ἐμπορίων τῶν προῤῥηθέντων, εἰσὶν καὶ ἕτερα ἐμπόρια πολλὰ, καὶ παραθαλάττια καὶ μεσόγεια, καὶ πολλὴ χώρα. ἀνώτεροι δὲ, τουτέστι, βορειότεροι, τῆς Ἰνδικῆς, εἰσὶν λευκοὶ Οὔννοι, ὁ λεγόμενος Γολλᾶς ἐκβάλλων εἰς πόλεμον, ὡς φασὶν, οὐκ ἔλαττον τῶν δισχιλίων ἐλεφάντων, καὶ ἵππον πολλήν· κατακρατεῖ δὲ καὶ τῆς Ἰνδικῆς καταδυναστεύων, καὶ φόρους ἀπαιτῶν. ποτὲ γοῦν, ὡς φασὶν, βουλόμενος πόλιν τῶν Ἰνδῶν μεσόγειον πορθῆσαι, τῆς δὲ πόλεως κύκλῳ ὕδατι φρουρουμένης, B αὐτὸς ἱκανὰς ἡμέρας περικαθίσας, καὶ φρουρήσας, καὶ ἀναλώσας τὸ ὕδωρ διὰ τῶν ἐλεφάντων καὶ ἵππων, καὶ τοῦ στρατοπέδου, ὕστερον διὰ ξηρᾶς περάσας, τὴν πόλιν παρέλαβεν. οὗτοι καὶ τὸν σμάραγδον λίθον ἀγαπῶσιν, καὶ εἰς τὸν στέφανον αὐτῶν φοροῦσιν. εἰσφέρουσι γὰρ οἱ Αἰθίοπες, συναλλαγὰς ποιοῦντες μετὰ τῶν Βλεμμύων ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ, τὸν αὐτὸν λίθον ἕως εἰς τὴν Ἰνδίαν· καὶ αὐτοὶ τὰ καλλιστεύοντα ἀγοράζουσιν. καὶ ταῦτα πάντα, τὰ μὲν πείρᾳ μαθὼν ἐξηγησάμην, καὶ διέγραψα, τὰ δὲ καὶ ἐγγὺς τῶν τόπων γενόμενος, ἀκριβῶς μεμαθηκὼς ἐξεῖπον.

οἱ δὲ κατὰ τόπον βασιλεῖς τῆς Ἰνδικῆς, ἔχουσιν ἐλέφαντας, οἷον ὁ τῆς Ὀῤῥοθὰ, καὶ ὁ Καλλιανῶν, καὶ ὁ τῆς Σινδοῦ, καὶ ὁ τῆς Σιβὼρ, καὶ ὁ τῆς Μαλέ· ὁ μὲν ἑξακόσια, ὁ δὲ πεντακόσια, ἕκαστος, C πλέον ἢ ἔλαττον. ὁ δὲ τῆς Σιελεδίβα, καὶ τοὺς ἐλέφαντας οὓς ἔχει, καὶ τοὺς ἵππους, τοὺς μὲν ἐλέφαντας, πηχισμῷ ἀγοράζει, μετρεῖται γὰρ ἀπὸ τῶν χαμαὶ τὸ ὕψος αὐτοῦ, καὶ οὕτω συμφωνεῖ τῷ πήχει, παρέχων, φέρε εἰπεῖν, πεντήκοντα ἢ ἑκατὸν νομίσματα, ἢ καὶ πλέον, τοὺς δὲ ἵππους ἀπὸ Περσίδος φέρουσιν αὐτῷ, καὶ ἀγοράζει, καὶ τιμᾷ ἀτέλειαν τοὺς φέροντας. οἱ δὲ καὶ εἰς τὴν στερεὰν βασιλεῖς, ἡμεροῦσιν ἐκ τοῦ ἀγροῦ τοὺς ἐλέφαντας, καὶ κτῶνται αὐτοὺς εἰς πολεμικὴν χρείαν· συμβάλλουσι δὲ καὶ μάχην ἐλεφάντων πολλάκις, θεωροῦντος τοῦ βασιλέως. μεσάζουσι γὰρ τοὺς δύο ξύλον μέγα πλάγιον, δεδεμένον εἰς ἄλλα δύο ξύλα ὄρθια, φθάνοντα ὥσπερ εἰς τὸ στῆθος αὐτῶν. καὶ ἵστανται πολλοὶ ἔνθεν κἀκεῖθεν ἄνθρωποι, μὴ ἐῶντες αὐτοὺς συμμίξαι ἀλλήλοις, καὶ D συμβάλλουσιν αὐτοὺς, καὶ ταῖς προβοσκίσι τύπτουσιν ἀλλήλους,

1. ἐπελθόντες m. 6. οὖνοι L[1]. 12. τοῦ om. Lm. 14. αὐτὸν m. 22. οἱ τῆς Μαλέ S. 23. Σιελεδιβᾶ S, Σιελεδιβὰ L[1]. 25. οὔτως S[1]. 31. μεγάζουσι S. 35. προβοσκήσεσι (?) L[1].

μέχρι ὁ πρότερος αὐτῶν παραιτήσεται. ὀδόντας δὲ μεγάλους οἱ Ἰνδικοὶ οὐκ ἔχουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐὰν σχῶσιν, πρίζουσιν αὐτοὺς διὰ τὸ βάρος, ἵνα μὴ βαρῇ αὐτὸν ἐν τῷ πολέμῳ. οἱ δὲ Αἰθίοπες οὐκ ἴσασιν ἡμερῶσαι ἐλέφαντας· ἀλλ' εἰ τύχοι θελῆσαι τὸν βασιλέα ἕνα ἢ δεύτερον πρὸς θέαν, μικροὺς πιάζουσι καὶ ἀνατρέφουσιν. ἔχει γὰρ ἡ χώρα αὐτῶν πλῆθος καὶ μεγάλους ὀδόντας ἔχοντας. ἐκ τῆς γὰρ Αἰθιοπίας καὶ εἰς Ἰνδίαν πλωΐζονται ὀδόντες, καὶ ἐν Περσίδι, καὶ ἐν τῷ Ὁμηρίτῃ, καὶ ἐν τῇ Ῥωμανίᾳ. καὶ ταῦτα παρειληφὼς ἔγραψα. πᾶσαν δὲ τὴν Ἰνδικήν, καὶ τὴν Οὐννίαν
452 **A** διαιρεῖ ὁ Φεισὼν ποταμός. καλεῖται γὰρ παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ ἡ γῆ τῆς Ἰνδικῆς χώρας, **Εὐϊλάτ·** οὕτως γὰρ γέγραπται ἐν τῇ Γενέσει, **Ποταμὸς δὲ ἐκπορεύεται ἐξ Ἐδὲμ ποτίζειν τὸν παράδεισον. ἐκεῖθεν ἀφορίζεται εἰς τέσσαρας ἀρχάς· ὄνομα τῷ ἑνί, Φεισών, οὗτος ὁ κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν Εὐϊλάτ· ἐκεῖ οὖν ἐστιν τὸ χρυσίον, τὸ δὲ χρυσίον τῆς γῆς ἐκείνης καλόν· ἐκεῖ ἐστιν ὁ ἄνθραξ, καὶ ὁ λίθος ὁ πράσινος,** γῆν Εὐϊλὰτ σαφέστερον αὐτὴν ὀνομάσας. οὗτος δὲ Εὐϊλὰτ ἐκ τοῦ Χὰμ ἐστιν· οὕτω γὰρ πάλιν γέγραπται, **Υἱοὶ Χάμ, Χοὺς καὶ Μεσραεὶμ, Φοὺδ καὶ Χαναάν· υἱοὶ δὲ Χοὺς, Σαβᾶ καὶ Εὐϊλάτ·** τουτέστιν, Ὁμηρῖται καὶ Ἰνδοί. ἡ Σαβᾶ γὰρ ἐν τῷ Ὁμηρίτῃ κεῖται, καὶ Εὐϊλὰτ ἐν τῇ Ἰνδίᾳ ἐστί. τὰς δύο γὰρ ταύτας χώρας ὁ Περσικὸς κόλπος διαιρεῖ. ἔχει δὲ καὶ ἡ γῆ ἐκείνη
B τὸ χρυσίον, κατὰ τὸ ἱερὸν Γράμμα· ἔχει καὶ τὸν πεζέρωτα λίθον, αὐτὸν γὰρ καλεῖ ἄνθρακα· ἔχει καὶ τὸν ἴασπιν, τοῦτον γὰρ εἶπεν λίθον πράσινον. σαφέστερον οὖν ἡ θεία Γραφή, ὡς ὄντως θεία, διηγεῖται τὰ πράγματα, καθὰ καὶ πᾶσα ἡ πραγματεία δηλοῖ.

C

ΛΟΓΟΣ ΙΒʹ.

Ἔτι ἕτερος λόγος σημαίνων ὅτι πολλοὶ τῶν ἔξωθεν ἀρχαίων συγγραφέων μαρτυροῦσι τῇ ἀρχαιότητι τῶν θείων Γραφῶν τῶν διὰ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν εἰρημένων, καὶ ὅτι ὕστερον πάντων οἱ Ἕλληνες φαίνονται μεμαθηκότες γράμματα, καὶ περὶ τῶν θείων Γραφῶν ἐῤῥιζωμένην ἔχοντες τὴν ἀπιστίαν.

Ἐν τοῖς Χαλδαϊκοῖς γράμμασι Βηρώσου καὶ ἑτέρων τινῶν γέγραπται οὕτως, ὅτι ιʹ βασιλεῖς ἐβασίλευσαν παρ' αὐτοῖς ἐτῶν

1. μέχρις L^2. παραιτήσηται m. 3. αὐτοὺς L^{2}m. 7. πλοΐζονται Lm. 9. οὐνίαν L^1. 10. παρὰ] ἐν m. 16. δὲ ὁ Εὐϊλὰτ L^2. οὕτως S^1. 17. οἱ υἱοὶ m. 22. τοῦτο S. 28. Μωύσεος L^2. 29. μεμαθηκότες] + καὶ S.

12. Gen. ii. 10—12. 17. 1 Chron. i. 8, 9.

μυριάδας βσμβʹ. ἐπὶ δὲ τοῦ δεκάτου βασιλέως Ξισούθρου, παρ' αὐτῶν οὕτω καλουμένου, γενέσθαι ἔφησαν μέγαν κατακλυσμὸν, ἐμβάντα δὲ εἰς πλοῖον τὸν Ξίσουθρον σὺν τῇ γαμετῇ καὶ τοῖς συγγενέσι, καὶ τοῖς ἀλόγοις, χρηματισθέντα ὑπὸ Θεῶν καὶ δια- **D**
σωθέντα λέγουσιν ἐπὶ τὰ ὄρη τῆς Ἀρμενίας, καὶ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν θύσαντα θυσίας εὐχαριστηρίους τοῖς θεοῖς, πάντα σχεδὸν μεταπλάσαντες τὰ Μωσέως. βσμβʹ γὰρ καὶ προσέτι δέκα γενεὰς ἔμειναν ἐν τῇ πέραν γῇ οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἐπὶ τοῦ δεκάτου, λέγω δὴ τοῦ Νῶε, γενομένου τοῦ κατακλυσμοῦ, μετέβησαν διὰ τῆς 453 **A**
κιβωτοῦ. τοῦτον γὰρ τὸν Νῶε αὐτοὶ καλοῦσι Ξίσουθρον. τὰς ἡμέρας δὲ εἰς ἔτη μεταπλάσαντες δῆλοί εἰσιν, ἤγουν τὰ ἔτη μυριοπλάσαντες, δισχιλίας διακοσίας μβʹ μυριάδας ἐτῶν ζήσαντας τοὺς ιʹ βασιλεῖς εἶπον, οὗπερ ὁ Μωϋσῆς ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τοῦ κατακλυσμοῦ τοῦ Νῶε βσμβʹ ἔτη ἠρίθμησεν. ὁμοίως Τίμαιος ὁ φιλόσοφος οὕτω καὶ αὐτὸς διαγράφει τὴν γῆν ταύτην κυκλουμένην ὑπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ, καὶ τὸν Ὠκεανὸν ὑπὸ τῆς πέραν γῆς. Ἀτλαντίδα γὰρ νῆσόν τινα ὑποτίθεται ὑπὸ τὴν δύσιν ἔξω εἰς τὸν Ὠκεανὸν ἐπὶ τὰς Γαδείρους μεγάλην καὶ ἄφατον, καὶ τὰ κατοικοῦντα ἐν αὐτῇ ἔθνη μισθωσαμένους δέκα βασιλεῖς ἐκ τῆς πέραν γῆς ἐλθόντας καὶ πολεμήσαντας Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν, καὶ μετέπειτα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἡττηθέντας, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν νῆσον ὑπὸ Θεοῦ κατα- **B**
ποντωθεῖσαν λέγει. τοῦτον δὲ καὶ Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης ἐπαινοῦσιν, καὶ Πρόκλος ὑπομνηματίζει· καὶ οὗτος τὰ ὅμοια ἡμῖν λέγει, μεταπλάσας τὸν λόγον, καὶ ἀντὶ τῆς ἀνατολῆς τὴν δύσιν εἰπών. Ἔτι δὲ καὶ αὐτὸς τῶν ιʹ γενεῶν μνησθεὶς, καὶ τῆς πέραν τοῦ Ὠκεανοῦ γῆς. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, εὔδηλοί εἰσιν πάντες ἐκ τοῦ Μωϋσέως λαμβάνοντες καὶ ὡς ἴδια ἐκτιθέμενοι.

οἱ τὰ Χαλδαϊκὰ γὰρ συγγραψάμενοι, ὡς ἀρχαιότεροι καὶ ἀνατολικώτεροι, ἐμνήσθησαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν συγγράμμασιν τοῦ τε κατακλυσμοῦ καὶ τῆς πυργοποιΐας, ὁρῶντες αὐταῖς ὄψεσιν τὸν πύργον καὶ τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ, ὡς διὰ τὸν κατακλυσμὸν δῆθεν ἐπινοήσαντες αὐτοῖς καταφυγὴν καὶ σωτηρίαν ἐποίησαν ἑαυτοῖς **C**
οἱ τότε ἄνθρωποι. ἀναγνόντες δὲ καὶ Μωσέα οἱ μετέπειτα, καὶ

διακοσίας τεσ
1. *δισχιλίασσαρακοντα δύο* (*δύο* al. m. in ras. et *διακοσίας τεσ* add. al. m.) L. 4. Θεοῦ m. 7. *καὶ* om. m. 10. *ξιθοῦρον* SL[1] (?). 11. *δῆλοί—μυριοπλάσαντες* om. Lm. 12. *δισχιλιασσαράκοντα τρεῖς* S. 13. *ἅπερ* L[2]m. 16. *ἀτλαντίδαν* S. 19. *μισθωσάμενοι* L[1], *μισθωσάμενοι δὲ* S, *μισθωσαμένους δὴ* m. 21. *ἡττηθέντες* L[1]S. 25. *γενῶν* m.

εὑρόντες ἀπὸ Ἀδὰμ δέκατον ὄντα τὸν Νῶε, ἐφ' οὗπερ γέγονεν κατακλυσμὸς, ἀνεπλάσαντο καὶ αὐτοὶ δέκα βασιλεῖς παρ' αὐτοῖς βασιλεύσαντας ἐτῶν μυριάδας βσμβ' ὥσπερ εἴρηται πρόσθεν. ὧν ἐστιν ὁ πρῶτος Ἀλῶρος, τουτέστιν Ἀδὰμ, ὁ δεύτερος Ἀλάαπρος, Σὴθ, ὁ τρίτος, Ἀλμηδὼν, Ἐνὼς, ὁ τέταρτος Ἀμμέων, Καϊνᾶν, ὁ πέμπτος Ἀμμεγάλαρος, Μαλελεὴλ, ὁ ἕκτος Δαόνος ποιμὴν, Ἰαρὲδ, ὁ ἕβδομος Εὐεδώραγχος, Ἐνὼχ, ὁ ὄγδοος Ἀμεμψίναγχος, Μαθουσάλα, ὁ ἔνατος Ὀτιόρτης, Λάμεχ, ὁ δέκατος Ξίσουθρος, Νῶε. ἐπὶ τούτου γενέσθαι λέγουσιν τὸν μέγαν κατακλυσμὸν κατὰ τὸν
D Μωϋσέα.

οἱ δὲ τὰ Αἰγυπτιακὰ συγγραψάμενοι, τουτέστιν Μανεθὼν, καὶ Χαιρημὼν, καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Μόλων, καὶ Λυσίμαχος, καὶ Ἀπίων ὁ Γραμματικὸς, μέμνηνται Μωϋσέως, καὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ τῆς Αἰγύπτου. ὡς Αἰγύπτιοι γὰρ καὶ Αἰγυπτιακὰ ἀναγραφόμενοι, ἁρμοδίως καὶ αὐτοὶ τὰ ἐπὶ τῶν τόπων γενόμενα διηγοῦνται, οἵ τινες καὶ διασύρουσιν Μωσέα ὡς στασιάσαντα, καὶ πλῆθος τῶν ἀγυρτῶν καὶ λελωβημένων ἀναστατώσαντα, καὶ ἐκβαλόντα τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἀπελθόντας εἰς τὸ Σίναιον ὄρος καὶ εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ κληθέντας Ἰουδαίους. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, Χαλδαῖοι καὶ Αἰγύπτιοι τρόπον τινὰ, ὡς ἀρχαιότεροι τῶν Ἑλλήνων, μαρτυροῦσιν τῇ θείᾳ Γραφῇ, ὅτι καὶ ὁ κατακλυσμὸς γέγονεν ὁ ἐπὶ
456 A τοῦ Νῶε, καὶ πυργοποιΐα, καὶ ἡ ἔξοδος ἡ ἀπ' Αἰγύπτου τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. Ἕλληνες δὲ μεταγενέστεροι τυγχάνοντες, καὶ ὀψέ ποτε συγγράφειν μεμαθηκότες, καὶ τῆς ἀνατολῆς μακράν που περὶ τὴν δύσιν ἀπῳκισμένοι, τῆς τε Ἰουδαίας καὶ Αἰγύπτου πορρώτερον διάγοντες, τὰ τοιαῦτα ἠγνόησαν, μήτε ὄψει μήτε ἀκοῇ αὐτὰ παραλαβόντες. διὸ καὶ ἕως τοῦ παρόντος ἀπιστοῦσι τῇ θείᾳ Γραφῇ, Παλαιᾷ τε καὶ Καινῇ Διαθήκῃ, μύθους ἡγούμενοι τὰ κατ' αὐτήν.

οἱ Χαλδαῖοι δὲ, καὶ οἱ Μῆδοι καὶ Πέρσαι, ἐπιστάμενοι πλέον τι ἐκ τῆς πυργοποιΐας καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ τῶν συμβεβηκότων ἐπὶ Ἐζεκίου καὶ Ἰωνᾶ καὶ τῆς αἰχμαλωσίας, τῶν τοῦ τε Δανιὴλ καὶ τῶν τριῶν παίδων, ἐπαιδεύθησαν αὐτοῖς ἐκ μέρους τοῖς
B γράμμασιν. ὁμοίως καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἐπαιδεύθησαν διὰ τῶν κατὰ

1. γέγονεν] + ὁ L²m. 3. ὧν] //ον L, om. S. 7. Εὐεδώραχος m. Ἀμεμψίναχος m. 12. χαρημὼν LS. ἀππίων L². 13. τῆς] + ἐξ L²m. ἐξόδου καὶ τῶν L¹S¹. 14. καὶ] + τὰ L²m. αἰγυπτιακὰς S. συγγραφόμενοι L²m. 31. ἐκ] ἔτε L¹S. 32. ἰω//νᾶ L. τῶν τοῦ] τοῦ (om. τῶν) L²m. 33. ἐπαιδεύθησαν] + καὶ m.

τὸν Ἰωσὴφ καὶ Μωϋσέα καὶ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἑτοιμότερα ταῦτα τὰ ἔθνη γενόμενα εἰς ὑποδοχὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ. ἐπίστευσαν μέντοι καὶ Ἕλληνες ὕστερον διὰ τῶν ἀποστόλων, θεωροῦντες τὰ ὑπ' αὐτῶν γινόμενα θαύματα. ὕστερον δὲ πάλιν τῶν σημείων παυσαμένων, καὶ τοῦ χρόνου διαδραμόντος, πολλοὺς μὲν εὑρήσεις Ἕλληνας πεπιστευκότας καὶ βαπτισθέντας, ἀπιστοῦντας δὲ καὶ ἀγνοοῦντας τὴν Παλαιὰν καὶ Καινὴν Διαθήκην, τουτέστι, τὴν θείαν Γραφήν, ὡς μὴ ἔχοντας ἔκπαλαι εἰς βάθος ῥίζαν θεοσεβείας καὶ θεμέλιον πίστεως. διὸ οὐδὲ ἐν ταῖς συγγραφαῖς ἑαυτῶν ὡς πρῶτοι ἐμνήσθησαν οἱ Χαλδαῖοι καὶ οἱ Αἰγύπτιοι περί τε τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ πυργοποιΐας καὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ τῆς ἐξ Αἰγύπτου καὶ τοῦ πρώτου συγγραφέως Μωϋσέως, C ἀνωτέρους δὲ καὶ σοφωτέρους καὶ πρώτους πάντων ἑαυτοὺς ἡγούμενοι ἐκ τοῦ τύφου τοῦ αὐτοῖς περικειμένου τὰ πολλὰ ἀγνοήσαντες· διὸ καλῶς τις τῶν Αἰγυπτίων, Σολομῶν δ' οὗτος, τῷ Πλάτωνι ἔλεγεν, Ἕλληνες ἀεὶ παῖδες, γέρων δ' Ἕλλην οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἔτι παρ' ὑμῖν χρόνῳ πολιὸν μάθημα. ἀλλὰ καὶ τινὲς, τουτέστι Διὸς καὶ Μένανδρος, οἵτινες τὰ Τυρίων ἀρχαῖα μετέφρασαν εἰς τὴν Ἑλληνίδα φωνήν, εἰς τὰς ἑαυτῶν συγγραφὰς μαρτυροῦσι τῷ Σολομῶνι καὶ τοῖς Ἰουδαίοις· καὶ ἔτι σχεδὸν εἰπεῖν, πᾶσα ἡ Αἰθιοπία, καὶ τὰ νότια μέρη μαρτυροῦσι τῇ θείᾳ Γραφῇ· Ἕλληνες δὲ μόνοι παρ' ἑαυτοῖς σοφοὶ τὴν ἰδίαν ἀγνοοῦντες σωτηρίαν· μόνος δὲ Τίμαιος ὁ προγεγραμμένος, οὐκ οἶδα πόθεν λαβών, τάχα δὲ ἐκ D τῶν Χαλδαικῶν μετέπλασεν, τοὺς ι' βασιλεῖς ἐκ τῆς πέραν γῆς ἐλθόντας εἰς τὴν νῆσον τὴν Ἀτλαντίδα, ἣν λέγει καταποντωθεῖσαν, καὶ μισθωσαμένους τὰ οἰκοῦντα ἐν αὐτῇ ἔθνη, καὶ ἐλθόντας ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, καὶ πολεμήσαντας Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν, ὅπερ σαφέστατόν ἐστι πλάσμα· μὴ δυνάμενος γὰρ δεῖξαι τὴν νῆσον καταποντωθεῖσαν αὐτὴν εἶπεν ὑπὸ Θεοῦ.

ἀλλ' οὔ γε οἱ προειρημένοι Ἕλληνες, οἱ ἐπὶ σοφίᾳ θαυμαζόμενοι, ὀψὲ δέ ποτε καὶ γράμματα μεμαθηκότες, καὶ νόμων ἀξιωθέντες, ἐνόμισαν ἑαυτοὺς μόνους τὴν σοφίαν ἐξωμβρηκέναι, Λυκοῦργοι καὶ Σόλωνες καὶ Τεῦκρος ὁ τῶν Λόκρων, καὶ πάντες οἱ λοιποί, ὡς χθὲς 457 A καὶ πρώην πρὸς ἐκεῖνον τὸν Μωϋσέα παραβαλλόμενοι φαίνονται γεγονότες, ὅπου γε μηδὲ αὐτὸ τοὔνομα πάλαι ἐγινώσκετο τοῦ νόμου παρὰ τοῖς Ἕλλησι, καὶ μάρτυς Ὅμηρος, οὐδαμοῦ τῆς ποιήσεως

15. τῷ om. m. 27. ὁ L[1]m. 30. ἀλλά γε m. 33. ζεῦκος L[1]S. 35. μὴ ταυτο// SL[1] (?).

αὐτῷ χρησάμενος. οὐδὲν γὰρ ἦν κατὰ τοῦτον, ἀλλὰ γνώμαις ἀρίσταις πλήθη διῳκεῖτο, καὶ προστάγμασι τῶν βασιλέων, ἀφ᾽ οὗ καὶ μέχρι πολλοῦ διέμειναν ἔθεσιν ἀγράφοις χρώμενοι, καὶ πολλὰ τούτων ἀεὶ πρὸς τὸ συντυγχάνον μετατιθέντες. Λακεδαιμόνιοι μὲν γὰρ καὶ Κρῆτες ἔθεσιν ἐπαίδευον, οὐ λόγοις· Ἀθηναῖοι δὲ καὶ σχεδὸν οἱ ἄλλοι πάντες, ἃ μὲν χρὴ πράττειν ἢ μὴ προσέταττον διὰ τῶν νόμων, τοῦ δὲ πρὸς αὐτὰ διὰ τῶν ἔργων ἐθίζειν ὠλιγώρησαν· οὗτοι δὲ κἀκεῖνοι κατὰ βραχὺ εἰς προκοπὴν σταθερῶν **B** *νόμων καὶ βεβαίων ἐληλυθότες, οὐ μὴν ἐξ ἀρχῆς, ὡς ὁ πάλαι Μωϋσῆς καὶ γραμμάτων πεῖραν καὶ νόμου σταθεροῦ τὸ ἴδιον ἐξεπαίδευσεν ἔθνος, λόγῳ καὶ ἔργῳ πρῶτος ἐνδεικνύμενος τοῦ νόμου καὶ τῶν γραμμάτων τὸ βέβαιον, ἄχρις οὗ χρόνῳ πολλῷ τὸ ἔθνος ἐπὶ τὸν προκηρυττόμενον Δεσπότην Χριστὸν καὶ τὴν τούτου διδασκαλίαν ὡδήγησεν τῇ βεβαιότητι τοῦ νόμου ὁδηγούμενόν τε καὶ φρουρούμενον.*

Φοίνικες οὖν τῷ ἔθνει γειτνιῶντες καὶ ἐξ αὐτῶν μαθόντες γράμματα καὶ ἀναγραφὰς τῶν Ἑλλήνων ἀρχαιοτέρας ἀνεγράψαντο, καὶ Ἕλληνας μαθεῖν γράμματα παρεσκεύασαν· Κάδμος γὰρ ἀπὸ Τύρου τὰ γράμματα λαβών, εἰς Ἑλλάδα μετήνεγκεν. μὴ οὖν τὰς ὀφρῦς Ἕλληνες ἀνατεινάτωσαν, ὥς τι καινὸν τῷ βίῳ πρῶτοι **C** *ἐφευρηκότες, παρ᾽ ἑτέρων καὶ τὰ γράμματα καὶ τοὺς νόμους, καὶ τὴν ὑπόνοιαν τῆς σφαίρας, καὶ τὴν ἀστρονομίαν καὶ ἀστρολογίαν ἐρανισάμενοι. ὀψὲ γάρ ποτε φανέντες ἐν βίῳ, τὸν κόσμον ἀΐδιον ἐδόξασαν, παρ᾽ ἑτέρων τὸν οὐρανὸν σφαῖραν ὑπονοεῖν διδαχθέντες, ὡς αὐτοὶ πρῶτοι τοῦτο δοξάσαντες, τὸν κανόνα τῆς ἀστρονομίας ὡς ἴδιον ἐξέθεντο, παρ᾽ ἑτέρων τὰ γράμματα διδαχθέντες, συγγραφεῖς ἀρχαίους καὶ πρώτους ἑαυτοὺς ὑποτίθενται, παρ᾽ ἑτέρων διδαχθέντες νομοθετεῖν, νομοθέτας ἀρχαίους καὶ δικαιάρχους ἑαυτοὺς ἀνεζωγράφησαν, πλατύτητα γλώττης καὶ κάλλος λόγου παρὰ τοῦ δοτῆρος Θεοῦ κομισάμενοι, τῷ δοτῆρι Θεῷ ἀχαριστοῦντες τοῖς αὐτοῦ λόγοις ἀπειθοῦσι, πάντα παρὰ Θεοῦ καὶ τῶν πρὸ αὐτῶν κομισάμενοι τοὺς πάντας ἀθετοῦσι, καὶ ὡς ἴδια σοβαρῶς σφετερί-* **D** *ζονται. μαχόμενοι γὰρ τοῖς θείοις λόγοις τοῖς λέγουσιν* **Ὁ στήσας τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ καμάραν** *ἀντιβοῶσιν οἱ βέλτιστοι λέγοντες, Οὐκ ἔστιν οὕτως, σφαιροειδὴς γάρ ἐστιν, καὶ τοῦτο πρόδηλον ἐκ τῶν*

1. *γνωμαι* S[1]. 2. *ἐδοκεῖτο* SL[1]. 6. *ἢ μὴ* ego, *εἰ μὴ* S, om. L[2]m. 7. *τὸν νόμον* m. 8. *σταθηρῶν* L[2]m (et sic infra). 20. *Ἕλληνες* om. Lm. *ἀνατεινέτωσαν* L.

33. Is. xl. 22.

προλεγομένων παρ᾽ ἡμῶν ἐκλείψεων. ἔτι δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν ἀκούοντες κηρυττομένην ἐν αὐτοῖς, ἀδυνατοῦν τοῦτο γενέσθαι, τὸν ὑπὸ μυρίων γὰρ σωμάτων ἐκ διαδοχῆς δαπανηθέντα, πῶς ἐκδέχεται ἀναστῆναι. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, κατασοφίζονται τοῦ δοτῆρος τῆς γλώττης ἀνατρέπειν ἐπιχειροῦντες τὰ δόγματα τῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας· καίτοι οὐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν, αὐτοῖς γενέσθαι ἀγαθουργῶν καὶ προνοῶν καὶ πρὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας τετρακόσια καὶ πρὸς ἔτη, ἐπὶ τοῦ Μακεδόνος Ἀλεξάνδρου, μετὰ 460 A
τὸν πόλεμον τὸν Τρωϊκὸν, ὅτε καὶ διέπρεψαν οἱ Ἕλληνες, ἐφανέρωσεν αὐτοῖς τινα γνωρίσματα τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος, οἷόν τι λέγω, Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν παρερχόμενος τὰ Ἱεροσόλυμα πολεμῆσαι τὸν Δαρεῖον ἀπερχόμενος, συναντήσαντι τῷ ἀρχιερεῖ τῶν Ἰουδαίων μεθ᾽ οὗ σχήματος ἐφόρει, τοῦ ἀρχιερατικοῦ λέγω, κατελθὼν αὐτὸς ἀπὸ τοῦ ἵππου ἀσμένως ἠσπάσατο. τῶν δὲ ἰδίων μεμψαμένων αὐτῷ καὶ εἰπόντων, Διατί οὕτω πεποίηκας, αὐτὸς ἀπολογούμενος ἔφη Ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ Μακεδονίᾳ ἐξερχομένου μου τοιούτῳ σχήματι φορῶν ὤφθη μοί τις κατ᾽ ὄναρ, ὃς ἔλεγεν Ἔξελθε, καὶ νικᾷς. ὅθεν λοιπὸν καὶ αὐτὸς θυσίας ἔθυσεν τῷ Θεῷ, καὶ πολλὰ δῶρα προσήνεγκεν εἰς τὸν ναὸν, καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Ἰουδαίων B
πολλὰ ἐχαρίσατο.

Μετέπειτα Πτολεμαῖος, ὁ ἐπίκλην Φιλάδελφος, περιεργασάμενος καὶ μαθὼν παρὰ Τρύφωνος τοῦ Φαληρέως περὶ τῶν Ἰουδαϊκῶν βιβλίων σπουδαίως ζητήσας παρὰ τῷ ἀρχιερεῖ Ἐλεαζάρῳ, ἀποστείλας δῶρα πολλὰ καὶ τῷ ναῷ καὶ τῷ ἀρχιερεῖ, ταύτας ἐδέξατο σὺν ο´ πρεσβυτέροις, οἵ τινες καὶ ἀπὸ τῆς Ἑβραΐδος γλώττης μετέφρασαν εἰς τὴν Ἑλλήνων γλῶτταν, καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ βιβλιοθήκῃ ἀνέθηκαν. ἦν δὲ καὶ τοῦτο θείας προνοίας ἔργον, ἵνα πρὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας προητοιμασμένον ᾖ, καὶ μὴ ὕστερον γινόμενον ἐπὶ τῶν ἀποστόλων ὕποπτον γένηται τοῖς πολλοῖς, ὡς πρὸς τὸ κεχαρισμένον ἑαυτοῖς ἑρμηνεύσαντες τὰ παρὰ τῶν προφητῶν πάλαι εἰρημένα περί τε τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς C
κλήσεως τῶν ἐθνῶν. ὁ Φύσκων πάλιν Πτολεμαῖος νικήσας τοὺς Ἰουδαίους καὶ βουλόμενος αὐτοὺς ἐνταῦθα τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ἀπολέσαι διὰ τῶν ἐλεφάντων, καὶ παραδόξως τοῦ Θεοῦ ἀντιστρέψαντος ἐπὶ τὴν αὐτοῦ στρατιὰν τὸν θυμὸν τῶν θηρίων, σέβειν τὸν ἐν αὐτοῖς Θεὸν ἐδιδάσκετο, τιμαῖς γεραίρων καὶ θυσίαις καὶ προσφοραῖς

8. προσέτι S². 15. αὐτῷ] αὐτὸν m. οὕτως S¹. 34. καὶ S, quo in verbo desinit; om. L²m. τοῦ Θεοῦ] ὁ θεὸς L¹. 36. γεραιραίων L.

ἀναθημάτων τοῦ λοιποῦ αὐτὸν τὸν ὄντως ὄντα Θεὸν καὶ τὸν αὐτοῦ λαὸν, τουτέστι, τοὺς Ἰουδαίους. καὶ ἕτεροι τῶν τῆς Μακεδονικῆς ἀρχῆς γενόμενοι βασιλεῖς συμμάχους τοῖς ἰδίοις προσεκαλοῦντο· ἄλλοι δὲ καὶ πολεμεῖν αὐτοῖς προῃρημένοι, καὶ ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον δουλωσάμενοι, ὕστερον τὴν τοῦ Θεοῦ ῥοπὴν ἑώρων ἐνεργοῦσαν ἐν αὐτοῖς, καὶ ὡς πρὸς βοήθειαν αὐτῶν διεγειρομένην, καὶ ἑαυτοὺς νικωμένους ὑπ' αὐτῶν, ὑπὸ ἐλαχιστῶν καὶ εὐαριθμήτων ἀνδρῶν.

D Καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, διὰ τῶν πολέμων καὶ τῶν παραδόξων καὶ τῶν ἐνυπνίων καὶ τῶν βιβλίων προεγυμνάζοντο, διδασκόμενοι τὸν ὄντως ὄντα Θεὸν, τοῦτον ὃν Ἰουδαῖοι σέβονται, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἑτοιμότεροι γένωνται πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὥστε καὶ ἐπὶ τῶν καιρῶν τῆς ἐπιδημίας τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, διὰ τῶν ἀποστόλων πολλὰ τῆς Ἑλλάδος ἔθνη θεωροῦντα τὰ σημεῖα, τῇ πίστει τοῦ Χριστοῦ συμβέβηκεν, ὁμολογοῦντα τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον. νυνὶ δὲ χρόνου πολλοῦ διαδραμόντος, καὶ τῶν σημείων παυσαμένων, ὥσπερ λήθην τινὰ ἔλαβον ἐκείνης τῆς πίστεως, καὶ ἐπὶ τὴν προτέραν ἀνέδραμον δεισιδαιμονίαν, ἀδύνατον εἶναι λέγοντες ἀνάστασιν ἐκ νεκρῶν ἔσεσθαι ἀνθρώπων, καὶ ἄνοδον ἐν τῷ οὐρανῷ. διὰ τοῦτο καὶ
61 A βάπτισμα μὲν αὐτοὺς εὑρίσκεις ἔχοντας, καὶ τὸ σφαιρικὸν σχῆμα ἔχειν τὸν οὐρανὸν δοξάζοντας, πρὸς τὸ τὴν ἀνάστασιν τῶν σωμάτων ἀθετηθῆναι καὶ τὴν ἄνοδον αὐτῶν τὴν ἐν τῷ οὐρανῷ. ταῦτα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρ' Ἕλλησι καὶ μόνοις εὑρήσει τις φιλοσοφουμένους, τοὺς λόγους καὶ τὰς ἐκλείψεις ὡς ἔτι σφαιρικοῦ σχήματος προβαλλομένους ὡς θεῖόν τι μάθημα, εἰς ὃ καὶ ἀπατῶνται καὶ ἀπατῶσι. διὸ καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τὰ σχήματα καὶ τοὺς τόπους τοῦ παντὸς κόσμου, καὶ τῶν ἄστρων τὴν περιφορὰν ὁρμήσαντες καὶ ἀντιστρατευσάμενοι πρὸς αὐτοὺς ἐκ τῶν θείων Γραφῶν κατεγράψαμεν, δεικνῦναι σπεύδοντες διὰ τούτων πάντων καὶ....

5. τροπὴν m. 10. τοῦτον οὖν ὃν m. 22. τούτους L²m. 24. προβαλλόμενος L¹.

NOTES

(p. 48, l. 4.) Agathias (*Hist.* II. 15) speaking of a slight earthquake at Alexandria in 554 A.D. mentions this belief that Egypt was free from such shocks (*οἱ δὴ οὖν τὰ τοιαῦτα φυσιολογοῦντες τὴν Αἰγυπτίαν φασὶ χώραν οὐ πώποτε σείεσθαι πεφυκέναι, ὡς δὴ χθαμαλήν τε ἀτεχνῶς καὶ ὑπτίαν καὶ ἥκιστα σηραγγώδη, ἐντεῦθέν τε οὐκ ἐμφορουμένην. εἰ δέ γε καὶ ὑποδέξαιτο, ἀλλ' αὐτομάτως ὑπὸ χαυνότητος θαμὰ ἐξατμιζομένην*).

(p. 48, l. 10.) Cosmas is probably referring to the overthrow of Antioch by an earthquake in May 526 A.D. (cf. Evagrius IV. 5): a similar occurrence took place in July 551, but the book seems to have been written before that date. Evagrius mentions other earthquakes at Antioch in 459 A.D. (II. 12), 580 A.D. (V. 17), and 589 A.D. (VI. 8).

(p. 60, l. 21.) On ancient views of the position of the Terrestrial Paradise cf. Baring-Gould, *Curious Myths* pp. 250—65. Most of the ancient theologians placed it like Cosmas in the East beyond the Ocean. In a 9th century map at Strassburg and several other early maps it is placed in China. In Prester John's letter it is stated to be three days' journey from his kingdom, while several authorities of the 12th or 13th centuries regard it as an island rather further south, opposite the mouth of the Ganges, or even identify it with Ceylon.

(p. 61, l. 4.) *Γάδειρα*=the modern Cadiz. It received the name Gadir (Gr. *Γάδειρα*, Lat. Gades) from the Phoenicians, who in early times settled a colony there. Many other names were given to it, for example Eumelus (Plat. *Critias* 114), Cotinussa, and Aphrodisias, though some (e.g. Tzetzes VIII. 715) distinguish between Cotinussa the town and the island Gades. It was also sometimes identified with Tartessus. Compare Pliny *N. H.* IV. 36. 120 where a long list of names is given, Strabo III. 168, Dionysius Per. 455, 6, Avienus *Descr. Orb. Terr.* 610—16: and for suggested etymologies, Stephanus *Et. Mag.*

(p. 61, l. 5.) Barbaria is a vague term for the east coast of Africa. McCrindle notes, "Barbaria extended from the Straits of Bab-el-Mandeb to the Aromatic Cape, now called Cape Guardafui." Ptolemy however in his *Geography* (I. c. 17 and IV. 7. 4) applies it as a general designation to the coast regions of East Africa from the Aromatic Cape (i.e. Guardafui, the southern point of the land of the Troglodytes) southward as far as Zanzibar, beyond which his knowledge did not extend. The author of the

Periplus Mar. Er. § 2 (*Geogr. Gr. Min.* 258) again says that Barbaria, *ἡ βαρβαρικὴ χώρα*, extended southward from Berenice, the great seaport in the south of Egypt, not far from the Tropic, to the Aromatic Cape, and with him Cosmas agrees. Its chief town was Rhapta according to Ptolemy.

(p. 61, l. 13 foll.) With this passage compare Josephus *Ant. Jud.* I. 6 *τοὺς μὲν γὰρ νῦν ὑφ' Ἑλλήνων Γαλάτας καλουμένους, Γομαρεῖς δὲ λεγομένους, Γομάρης ἔκτισε, Μαγώγης δὲ τοὺς ἀπ' αὐτοῦ Μαγώγας ὀνομασθέντας ᾤκισε, Σκύθας δ' ὑπ' αὐτῶν προσαγορευομένους. τῶν δὲ Ἰαφέθου παίδων, Ἰωυάνου καὶ Μάδου, ἀπὸ μὲν τοῦ Μάδου Μαδαῖοι γίνονται ἔθνος, οἱ πρὸς Ἑλλήνων Μῆδοι κέκληνται, ἀπὸ δὲ Ἰωυάνου Ἰωνία καὶ πάντες Ἕλληνες γεγόνασι. κατοικίζει δὲ καὶ Θόβηλος Θοβήλους, οἵτινες ἐν τοῖς νῦν Ἴβηρες καλοῦνται. καὶ Μοσοχηνοὶ δ' ὑπὸ Μοσόχου κτισθέντες Καππάδοκες μὲν ἄρτι κέκληνται....Θείρας δὲ Θειρᾶς μὲν ἐκάλεσεν ὧν ἦρξεν, Ἕλληνες δὲ Θρᾷκας αὐτοὺς μετωνόμασαν....Ἐλισᾶς μὲν Ἐλισαίους ἐκάλεσεν ὧν ἦρχεν, Αἰολεῖς δὲ νῦν εἰσί. Θαρσὸς δὲ Θαρσεῖς, οὕτω γὰρ ἐκαλεῖτο τὸ παλαιὸν ἡ Κιλικία....Χέθιμος δὲ Χέθιμα τὴν νῆσον ἔσχεν. Κύπρος αὕτη νῦν καλεῖται.*

Von Gutschmid says Cosmas followed Epiphanius, who also speaks of the division of the nations (*Adv. Haer.* II. 703) and who is the authority from whom Cosmas took several of his theories.

(p. 62, l. 17.) The belief that the Caspian was a bay of the Ocean was common in antiquity. Hecataeus made it a bay of the Eastern Ocean; and Patrocles in Alexander's time asserted that one could sail from India to it. Herodotus however and Aristotle and Ptolemy knew that it was a land-locked sea: but after Ptolemy geographical knowledge to a great extent relapsed, and the old belief occurs in Strabo, Arrian, Pliny, Solinus, Martianus Capella and others. Some of the Arabs too, Abû Zeyd for instance, make the same mistake, but not Mas'ûdî.

(p. 62, l. 26.) *ἐσωτέρα Ἰνδία* = South Arabia; comp. Lipsius, *Apokr. Apost. Gesch.* I. 283 foll.

(p. 62, l. 27.) *Ζίγγιον* in Cosmas denotes the East coast of Africa beyond Bâb el-Mandeb. Zaneddîn 'Umar ibn al-Wardî, quoted in Salt's *Travels* p. 56, says that the "land of the Zinjî lies opposite to that of Sind" and that "its inhabitants traffic in elephants' teeth, panthers' skins and silk." The modern name Zanzibar contains the same word and means "sea of Zinzi." Ptolemy I. 17. 9 and IV. 7. 11 mentions a similarly named promontory *Ζίγγις*, generally identified with Râs el-Kire.

(p. 66, l. 27.) *μία τῶν ἐκδόσεων*] It is noticeable that Cosmas here quotes another of the Greek versions of the Old Testament, and not as usual the Septuagint. It was apparently the edition of Theodotion which read *ἐπύρισεν* or *ἐπυρίασεν* in place of the Sept. *προσέσχεν*.

(p. 68, l. 22.) *μέταξιν*] The form of this word varies between *μετάξιον* and *ματάξιον*. It is only found in late Gr., and also in late Latin (*metaxa* or *mataxa*), in the sense of silk, though in the sense of "a rope" it is as early as Lucilius (Fest. s. v. Rodus). It was more commonly called *μέταξα* (also *μέταξις*, cf. bk. XI.) and *sericum* from the name for the inhabitants of Northern China, the Seres, from whom it was imported. It was brought

chiefly by an overland route to Persia or India (Gibbon, ch. XL.) and thence dispersed to the west. Hence according to Procopius the clothes made of it were formerly called μηδική, but in his time, which was also Cosmas' time, σηρική. Cosmas refers also to its importation by sea through Ceylon from Τζίνιστα, the land of the Sinae, which may mean Southern China, or more probably Malaya, Cochin China and the coast of the Gulf of Siam.

(p. 68, l. 28.) For Σελεδίβα or Σιελεδίβα and Ταπροβάνη see notes on bk. XI.

(p. 68, l. 32.) On the Brachmans and their learning cf. the book *De Moribus Brachmanorum* attributed to Palladius (and to Ambrose), and also Amm. Marc. XXIII. 6; XXVIII. 1.

(p. 68, l. 32.) Sina or Thina (*Periplus M. E.* 64) is the ordinary name of the country of the Sinae; and Tzinista is simply a Persian or Indian form meaning "land of Tzina." Sina seems to have been the name of the silk-bearing regions reached by sea, Cochin China and possibly Malaya: while Seres was the title of the Chinese proper, reached by overland routes. Comp. Yule, *Cathay*, I. p. 33 foll. Gronovius in his note on Pomponius Mela I. 2 suggests Siam as the land of the Sinae. The Seres were known as early as the time of Ctesias and Onesicritus; the Sinae do not seem to have been known so early, but are mentioned by Ptolemy VII. 5.

(p. 69, l. 6.) McCrindle states, "The Persian Gulf has a length of 650 English miles, while the distance from Ceylon to the Malacca Peninsula only is nearly twice that distance," and from the mouth of the Persian Gulf to Ceylon is "not very far short of two thousand miles."

(p. 69, l. 11.) For the routes used in the silk trade compare Gibbon, *Decline and Fall* ch. XL., where he specifies an overland route from China to Syria via Persia, and another through Thibet to India and thence by sea. Cf. also the *Periplus* 64 and Ptol. I. 11.

(p. 69, l. 18.) Οὐννία is probably the right reading as the Huns are mentioned in bk. XI. as inhabiting northern India.

(p. 69, l. 24.) Cosmas' estimate of the world's size is rather larger than usual. Aristotle says some mathematicians had measured it in his time and found it 400,000 stadia (about 40,000 miles) and he accepts their estimate. Eratosthenes made the circuit 250,000 stadia; and the length and breadth of the habitable world 77,800 × 38,000 stadia. Posidonius reduced the circuit to 180,000 stadia (Strabo II. 2); and Ptolemy followed him. Cf. Tozer, *Class. Geogr.* 169 foll.

(p. 69, l. 30.) Ἄξωμις, also called Ἀξώμη by LS in the picture of Ptolemy's chair, Ἄξουμις by Stephanus, Αὔξουμις by Procopius, Ἀξούμη by Ptolemy and Αὐξούμη by Malalas, is the modern Axum in the land of Tigre. The name of the town itself is first found in Ptolemy (IV. 7, 8) though the *Periplus* already mentions the inhabitants Αὐξουμῖται, generally spelled Ἀξωμιταί, though the MSS. of Cosmas several times write Ἀξωμηταί afterwards correcting it, while once in V it is altered by the second hand to Ἀνξουμιταί. ΑΞΩ-ΜΕΙΤΩΝ is found on an inscription, and ΑΖΩΜΙ+ on a coin (cf. Littmann

Zs. f. Assyriologie XX. (1907), p. 172 foll. Nonnosus speaks of it as the largest town and the capital of Aethiopia.

(p. 70, l. 13.) Adulis is the modern Thulla or Zula (ዘላ=plain) near Annesley Bay. It is reckoned by Nonnosus as 15 days journey from Axum, though it is really less. According to Pliny (*N. H.* VI. 172) it was founded by runaway Egyptian slaves, but the story is probably based on a false etymology. The fact that this and some other inscriptions from the neighbourhood are in Greek need not incline us to accept Pliny's story, as there were undoubtedly a number of Greeks resident in and visiting it as an important trading centre with the East at this time. Strabo does not mention it; but by the time of the king who erected the inscription which follows it was the main port of the Troglodytae and Aethiopians. Its importance was probably partly due to the fact that the old trade-route to Aethiopia through Meroe was destroyed about 22 B.C., partly to the massacre at Alexandria by Caracalla which interrupted direct intercourse with India. Both Cosmas and Scholasticus seem to have shipped at Adulis to sail east. On a recent excavation there cf. Sundström *Adulis' ruiner* (*Le Monde Oriental*, vol. II. fasc. I (1907), p. 15), and a translation with supplementary matter by Littmann (*Zs. f. Assyriologie* XX. (1907), p. 172).

The form of the name is uncertain. Procopius, Nonnosus and Palladius have Ἄδουλις which Stephanus says was the better form. The *Periplus* (ch. 4) gives Ἀδουλί (or Ἀδουλεί). The Cosmas MSS. vary here between Ἀδουλίᾳ and Ἀδούλῃ in the Dat.—they all read Ἀδούλῃ 101 C—while in the picture that follows V has a Nom. Αἴδουλις and a Gen. Ἀδούλεως. A similar Gen. is found in VL¹S in 101 C, where L² has changed the form to Ἀδούλης. At 105 D V¹ has the Acc. Αδουλι, which is probably correct, changed by V² to Ἀδούλῃ, while LS have Ἀδούλην. The MSS. of Ptolemy (IV. 7. 2) vary between Ἀδουλίς, Ἀδουλεί and Ἀδούλεια.

(p. 70, l. 14.) The Homeritae or Ἀμερῖται (Nonnosus and Malalas 456) inhabited Arabia Felix and are first mentioned by Pliny (*N. H.* VI. 158, 161) and the *Periplus* 23. Compare also Marc. *Per. Maris Ext.* 18 (Müller *Geogr. Gr. Min.* 527) and Ptolemy III. 7. 19. Up to the middle of the first century they were subject to their neighbours the Sabaeans. Cosmas is wrong in identifying them with the Arabitae, as they seem to have inhabited territory to the north-west of the latter.

(p. 70, l. 27.) For Sasu compare p. 76 below. Cosmas apparently thought it the same as Sesea, which would be in the south-east part of the Somali peninsula near the Italian colony Hobia: and so would be the eastern rather than the western boundary of the king's conquests. Glaser therefore proposes to read Kasu, which is mentioned in the Axumite inscription and was near Meroe. But Müller opposes this view, quoting the *Periplus* (18), which says that the ocean took a turn to the west along Aethiopia and Africa: and, considering the uncertainty which prevailed about the south of Africa, it seems unnecessary to alter the text, especially as Harris heard of a kingdom called Sousa towards the south and south-west

of the Schoa. This Saint-Martin believed to be identical with Kafa. The earlier writers Niebuhr and Mannert proposed to identify Sasu with Schoa, but that is improbable. Zaneddîn 'Umar ibn al-Wardî mentions a country called Sofâlat al-Dhab adjoining the eastern borders of the Zinjî of which he says "the most remarkable product is the quantity of native gold": and probably the unnamed mines mentioned by Agatharcides in Diod. Sic., III., 12—14 are the same.

(p. 70, l. 30.) "The Agau people is the native race spread over the Abyssinian plateau both to east and west of Lake Tana." (McCrindle.)

(p. 71, l. 5.) This dumb commerce is frequently mentioned by older travellers in all parts of the world. In Africa, for instance, by Herodotus (IV. 196), Catamosto (comp. Beazley, *Dawn* I., p. 192), and Shaw's *Travels through Barbary* (ed. Mavor XII. 125), a passage which closely resembles this: in China by the *Periplus M. E.* 65; in Ceylon by Pliny *N. H.* VI. 24 (comp. Tennent I. 568): and in the Land of Darkness by Ibn Baṭûṭa (ed. Lee, 79).

(p. 71, l. 9.) *ταγχάρα*] For this word cf. *Anthol. Pal.* XV. 25. 7, 8 *ἐς γὰρ βωμὸν ὁρῇς με μήτε ταγχούρου | πλίνθοις μήτ' Ἀλύβης παγέντα βώλοις*, where the Schol. says *τάγχουρος ὁ χρυσός. ἡ δὲ λέξις Περσική.* Cf. Lagarde *Ges. Abh.* p. 227 and *Rel. iur. eccl. Gr.* pp. IX., X., where he compares it with Aethiop. ተንከር፡=*τοπάζιον*, Arab. تنكار (tankâr)=chrysocolla, Afghan تنكه or تنڭه (tankah or tangah)=gold.

(p. 71, l. 27.) The Nile here spoken of is the Blue or Abyssinian Nile, rediscovered by the Portuguese in the sixteenth century, and again later by the Jesuits, and by Bruce in the eighteenth. Ptolemy (IV. 7) already knew of the two lakes from which it flows. Seneca (*N. Q.* VI. 8) gives the account of two centurions sent by Nero to find the source of the Nile. They reached great swamps and a rock from which the stream seemed to spring. Compare also Pomponius Mela I. 9 and III. 10 and Solinus 29. Julius Honorius (p. 29, ed. Riese) speaks of it as flowing from the lake Foloe, which seems to be a mistake for Koloe.

(p. 72, l. 6.) Ela is the modern 'Akabah at the head of the Gulf of Akabah or Elanitic Gulf. It is identical with the Elath of Deut. ii. 8, the Elana of Ptolemy V. 17. 1, the Ailane of Josephus VIII. 6 and the Aeila of Philostorgius III. 6.

(p. 72, l. 25.) After Ἑλληνικῶν V has on f. 12 a picture of an antelope between two trees, with the heading *ταῦτά εἰσι τὰ λεγόμενα μόζα οἱ φοίνικες οἱ Ἰνδήκινοι*, though there is nothing in the text to call for such a picture nor does the word *μόζα* (=Arabic موز, a banana or plantain) occur in the text of Cosmas. Again on the verso of f. 12 is a picture of the *ὁδὸς ἀπάγουσα ἀπὸ Ἀδούλεως εἰς Ἄξωμιν* and *Αἰθίοπες πεζεύοντες*. In the picture the column and chair of Ptolemy are represented and some place-names are given, *τελώνιον Γαβάζας, Ἄϊδουλις, θάλασσα, Σαμίδι, Ἄξωμις*. It is noticeable that neither Gabaza nor Samidi occur in the text. The former was the port of

Adulis, and according to Greek authorities was 20 stadia from Adulis. Sandström thinks it is rather to be identified with a town at the foot of the hills called Gamêz, south-east of Zula, though now they are some distance from the sea, than with the modern port Malcato, which is further north.

(p. 72, l. 28.) This Abyssinian king's name has been recognised by Ludolf as equivalent to the Ethiopian Ela Aṣbeha (or Aṣbâḥ), to which the reading of V Ἐλλατζβάας approaches more closely than the various forms found in other Greek writers (Ἐλεσβάς *Mart. Arethae*, Ἐλεσβάας Nonnosus, Photius and Theophanes, Ἐλεσβόας Malalas III. 196). He was also called Caleb and afterwards regarded as a martyr. Salt (*Voyage to Abys.* p. 468) identifies him with Anda or Amda.

Salt says that the main occasion of the expedition here referred to was the murder of St Arethas. Müller (*Geogr. Gr. Min.*) refers it more generally to the slaying of Christian merchants at the instigation of the Jews, while the *Dict. Chris. Biog.* II. 70 foll. says Dhû Nuwâs became a Jew and persecuted Christians in retaliation. So too Beazley referring to Ludolf, *Hist. Aeth.* II. 4, T. Wright, *Early Christianity in Arabia*, and John Malalas, pt. II. 193—6. Nöldeke (*Tabari*, p. 188) gives the Arabic version that Dhû Nuwâs of Yemen was stirred up by a Jew whose children were murdered to fight the Nefranians. They called in the king of Abyssinia, Ellatzbaas, who did not need much persuasion as he had previously been king of Yemen. He made elaborate preparations from 525—526 A.D., and called on Justinus to furnish him with ships of transport. In 526 he sailed from Adulis, defeated the army of Yemen, took the city Taphar and slew the king of the Homerites.

This passage is particularly important as it fixes the date of Cosmas' travels and more roughly the date of the publication of his work. As Cosmas was there during the preparations, this makes the date of his travels in Abyssinia 525 A.D., and the date of the publication of the book "some five and twenty years" later *circ.* 550 A.D.

(p. 73, l. 1.) Ῥαϊθοῦ is the ancient name of Tor, which is identified with the biblical Elim (comp. p. 139). It is now the quarantine port of the pilgrims to Meccah and still contains a small monastery of Greek monks connected with that of Sinai.

(p. 73, l. 14.) The Ptolemy who set up this inscription was Ptolemy III. Euergetes (247—221 B.C.); and it is the only surviving inscription recording his achievements in the expedition to Asia against Seleucus II., which he undertook soon after his accession. His father Ptolemy II. Philadelphus married in succession two ladies of the name of Arsinoe, the first of them, Arsinoe daughter of Lysimachus of Thrace, being the mother of Ptolemy III.

(p. 73, l. 19.) Theocr. XVII. 26 also ascribes descent from Hercules to the Ptolemies: probably because some supposed Ptolemy I. to be the son of Philip of Macedon, not of Lagus, and Caranus the oldest king of Macedon was a son of Hercules.

(p. 73, l. 20.) The subject-kingdoms here mentioned are no exaggeration.

Cyrenaica had been regained by Ptolemy II. Philadelphus, and other inscriptions bear witness to the fact that the south coast of Asia was subject to the Ptolemies (e.g. Dittenberger, *Or. Gr. Inscr.*, nos. 55, 57, 58) and to the subjection of the Cyclades (e.g. Ditt. 25).

(p. 73, l. 23.) Τρωγοδύται seems to be the invariable form in Greek inscriptions and in Latin MSS. and conforms with the name as it appears in hieroglyphic Egyptian inscriptions and Pliny. In Greek MSS. both Τρωγοδύται and Τρωγλοδύται are found, but the latter is probably a later alteration in the case of the older authors. Here, as Dittenberger suggests, Cosmas is probably responsible for the fault. On the Trogodytae compare Diod. Sic. I. 30. 3, III. 32—33; and Strabo XVI. 4. 4, XVII. I. 53.

(p. 73, l. 24.) On Ptolemy's invasion of Ethiopia compare Diod. Sic. I. 37. 5.

(p. 73, l. 27.) Theocritus XVII. 87 refers to Cilicia and Pamphylia as possessions of Ptolemy Philadelphus II. so that apparently they must have been lost in the interval. Possibly, as Niese (*Gesch. der gr. Staaten* II. p. 139) suggests, they were given to Antiochus II. at the peace between him and Philadelphus in the year 250 B.C.

Only Ephesus and Miletus are known to have been under the rule of the Ptolemies, but possibly part of Ionia may have belonged to them too (comp. Niese, p. 135).

(p. 73, l. 28.) An Egyptian hieroglyphic inscription from Latonpolis supports this statement with regard to Thrace: compare also for Thrace and the Hellespont Polybius V. 34. 7—8.

(p. 73, l. 29.) The Indian elephants were apparently taken from Seleucus: Seleucus Nicator had received a present of 300 from Sandrocottus, king of Palibothra.

(p. 73, l. 31.) Niese (II. p. 148) doubts if he crossed the Euphrates: but Jerome (*Commentary on Daniel*, XI. 8) speaks of his conquest of the "superiores partes trans Euphratem, et propemodum universam Asiam."

(p. 73, l. 32.) The Latonpolis inscription also mentions Persia, Susa and Armenia among the conquered countries: comp. also Justin XXVII. 1, 9.

(p. 74, l. 1.) Ptolemy won his title Euergetes by recapturing the statues of the gods carried off by Cambyses and his successors.

(p. 74, l. 3.) These canals are a very doubtful point. Bigot translates as though he thought they were canals dug by Ptolemy on purpose to transport his troops, but does not commit himself to suggesting where they were dug. Vincent believed the phrase referred to the canals near Susa, as Susiana was intersected by canals. Chishull thought he meant the canals of the Euphrates and Tigris (comp. Strabo XVI. 1. 9). Droysen prefers the expedition through those canals mentioned by Pliny *N. H.* IX. 6. But this rather disagrees with the account given in other authors (e.g. Justin XXVII. 19) which says that Ptolemy was recalled from Asia by sedition at home. Niese (II. p. 149) follows Boeckh in assigning this clause to a new expedition through the Nile canals after his return from Asia.

(p. 74, l. 6.) Salt was the first to point out that the inscription on the chair was not a continuation of the other as Cosmas wrongly states, but a much later production, thereby dispelling the doubts which had previously been held as to its genuineness. He at first referred the inscription to king Aeizanas, the author of another Greek inscription which he discovered at Axum, who is known also from the letter of Constantine to Aizanas and Sazanas, preserved by Athanasius (*Apol. ad Const.*, Migne, XXV. 636). This would have made its date about 350 A.D. But the suggestion was soon refuted on the ground that the changes both in the language and in the Axumite kingdom proved this inscription to be much earlier than that found by Salt; and he himself afterwards withdrew his suggestion. Saint-Martin proposed Ela Azguagua (144—221 A.D.), or Ela Auda (101—131 A.D.), because they were the only kings, except one of the fourth century, who according to the Abyssinian list reigned 27 years. Others (e.g. Müller in his *Epigr. Denkmäler aus Abess.* 1894) have suggested Zoscales, the Axumite king mentioned in the *Periplus*, as the author. Mommsen thought this inscription more recent than Zoscales, because in it the Moscophagi, who in the *Periplus* are subject to Zoscales, are under petty tyrants, and no Arabian possessions are mentioned. But Dillman and the most recent editor Dittenberger believe it to be earlier, probably dating from the first half of the first century, as it refers to the founder of the Axumite kingdom. They suppose that the desolation of the old trade route through Meroe after the war of C. Petronius in 22 B.C.,—a desolation which lasted to the time of Pliny (comp. *N. H.* VI. 181—185)—gave the Axumite king the chance of extending his kingdom. Glaser however, partly on the same ground as Mommsen and partly because he maintains some of the names to refer to Arabian possessions not subject to Axum till later, argues for a later date,—about the end of the third century. He also has doubts whether it is by an Axumite king at all, and suggests it is rather by a victorious enemy, possibly the Himyaritic king As'ad. At the same time he does not think it is impossible that it should be by Ptolemy. But, as Müller points out, the formulae closely resemble the inscription of Aeizanas; and it is extremely doubtful that As'ad or any Himyaritic king would use Greek. Besides the man refers to Arabia as *πέραν τῆς θαλάσσης*; and expressly says he was the first Axumite king to conquer the surrounding districts, some of which certainly belonged to Zoscales.

(p. 74, l. 10.) Γάζη Salt identified with Ade-Gada, a town in the north of Tigre: but Saint-Martin and more recent authorities recognise in it the name of the Abyssinians, who spoke what is still called Geez. Ludolf (*Hist. Aeth.* I. 1 and *Comm.* 56) shows that till the seventh century the name Agazi survived. Pliny also mentions a town Gaza, south of Adulis (*N. H.* VI. 174), and this Glaser prefers.

(p. 74, l. 10.) Ἀγάμε] Agame is still an important province of Tigre east of Axum.

Σιγυηνέ] Saint-Martin connects Sigye (or Siguene) with Tzigam, a large Agau tribe, now west of Lake Tzana: but Dillmann thinks this

people is too distant, as the inscription is here speaking of places close to Axum.

(p. 74, l. 12.) Αὔα is probably identical with the Hawa (or Elwa) of the Acts of Andrew and Bartholomew (Lipsius, *Apokr. Apost.-Gesch.* II. 2. 85). It is also mentioned by the *Periplus M. E.* (Müller, *G. G. M.* I. 257) and Moses of Khorene's geography (cf. Saint-Martin, *Mémoires hist. et géogr. sur l'Arménie* II. 344). Nonnosus, the contemporary of Cosmas, tells us that Αὔη is between Axum and Adulis. It is generally identified with Adoua (=city of Oua) the modern capital of Tigre: though Bent (*Sacred City of the Eth.*, p. 143 foll.) and Müller prefer Yeha, on the grounds that there are ancient remains there and none at Adoua, and an inscription found by Bent at Yeha reads "He built his house AW." Müller thinks that the name was connected with the Sabaean worship of Baal-Ava, and that the Aualites on the Aualitic Gulf (Ptol. IV. 7. 10), further south of Zula, were Arabian settlers and had a fortress at Yeha to trade with the Sabaeans.

Τιάμαα] Dittenberger notices that this name is written with a simple *t* in this inscription and in Salt's inscription of the fourth century, but with a *tz* in Cosmas' note, and remarks that the sibilant is still preserved in the modern name Çeyam. The name occurs several times in Abyssinian geographical inscriptions as Ṣijamo or Tsijamo (ጺያም፡), but the exact position is unknown, though Dittenberger thinks Cosmas is wrong in placing it across the Nile. Glaser compares it with the Arabic تهامة (Tihâmah) or تيام (Tîâm).

Zingabene is unknown, unless it is, as Dillmann suggested, a mistake for, or an alternative form of, Zingarene, which might be the modern Zia Zangaren in Hamasen.

(p. 74, l. 22.) Γαμβελά = Gambela, a valley in the province of Enderta. Montfaucon recognized these words as a marginal note by Cosmas which has been wrongly inserted in the text. The river referred to is not the Nile proper, but its eastern tributary the Takazze which joins the Atbara in Nubia before it reaches the Nile. Together they formed the Astaboras of the ancients.

Angabe like Tiama defies the ingenuity of the critics, though Glaser thinks it is possibly identical with አንጉበ (Angab or Angabe) of Schweinfurth's inscription at Kohaito. This however does not determine its position. He also refers to Ptolemy's Ἄγγη κώμη in Arabia Felix, but admits it is not likely.

Athagaus and Kalaa Saint-Martin identified with Addago and Kalawe, two districts to the left of the Takazze near the mountains of Semen. But Dillmann rejects this identification, and agrees with Montfaucon in making the former part of the Agau people, and the latter the people now called Kelau. Glaser and Dittenberger recognise in the latter the Koloe of the *Periplus* (§ 4) and Ptolemy (IV. 78), which was possibly Halai in the S.E. corner of Tigre, or according to Bent Kohaito where there are ancient ruins. The *Periplus* describes Koloe as three days' journey inland from Adulis, and

five from Axum. Glaser also compares the Arabic name كلاع (Kalâ‘) found in Yemen: and with Koloe the plural كُلُوع (Kulû‘) or كُلُوعَة (Kulû'ah): and with the former people the Hadhramitic race-name اتخ (Aṭakh).

(p. 74, l. 13.) Σάμινε or Σεμῆναι without doubt indicates the modern Semen Mountains, which rise to a height of 15,000 feet. Cosmas elsewhere (108 C) tells us they were used as a place of banishment by the kings of Axum. Glaser gives the Arabic form as سُمَين Sumain.

(p. 74, l. 16.) Lasine was identified by Saint-Martin with the land of the Basena or Bazen on the northern frontier of Tigre, by Van Kloeden with Lasta and Aina: and compared by Glaser with لَعَاسنة (la‘âsanah), the plural form of لِعْسان (li‘sân), the name of a race in the Tihama of Yemen. It seems, however, better to leave it uncertain with Dillmann and Dittenberger.

Ζαά the older commentators identified with Tsocha in the east of Begemder, but again the identification is uncertain.

Γαβαλά Glaser compares with جَبَلَة (Jebelah) in the Mountains of South Yemen. But probably all three of these doubtful places are to be sought to the north of Axum (Dittenberger).

(p. 74, l. 17.) 'Αταλμῶ is compared by Glaser with عثالم in Hamdânî's *Jezîrat al-‘arab* 83, 3. Dittenberger rejects this and all other suggestions without committing himself to any new view. With Βεγά compare the βουγαεῖται of Salt's inscription, and the βούγεα of Epiphanius, *Haeres.* II. 703, and the በጋ of the Geez inscriptions. Dillmann says the name is common in the Geez inscriptions and in Arabic geographers. Saint-Martin identifies them with the modern nomadic Nubian tribes called Bicharieh. In an expanded Coptic translation of Epiphanius' work *De Gemmis*, the name occurs in the form Bougaioi (cf. *The Classical Quarterly*, Vol. III., p. 196), and in the Latin translation of that work as Bugaei.

(p. 75, l. 1.) The Tangaites, according to the same authorities, are part of the same tribe, and have given their name to the country of Taka, extending from the river Atbara in Tigre to Sauakin on the Red Sea.

(p. 75, l. 4.) 'Αννίνε καὶ Μετίνε] These tribes have been assigned by various commentators to all four points of the compass. Saint-Martin put them northwards from Axum: but Dillmann objects that Egypt is mentioned as the northern boundary, and these should rather lie south or west towards the Sahara. McCrindle states that the fact that they lived in a mountainous region shows that their position was eastwards towards the Red Sea. And finally, Glaser compares the former with the Hebrew and Arabic words ענן or חנן, أَعْنَنَة (A‘nanah) or أَحْننة (Aḥnanah), without stating anything further about those names, and the latter with مَتِنة (Matinah) at the foot of Jebel Ḥâḍir Nebbî Su‘aib: but he hesitates to state that they are identical.

"Σεσέα," says Saint-Martin, "ought to designate a part at least of the Somali people, of which one of the principal tribes bears still the name of Issa." Glaser compares the name with the Arabic name صعصعة (Ṣa'ṣi'ah). But again it seems safer to leave it uncertain with Dillmann and Dittenberger.

(p. 75, l. 8.) Montfaucon thought the Rhausi were the people of Rhapta, which according to Ptolemy was the capital of Barbaria (IV. 7. 41): and others, among them Franz and Saint-Martin refer to the Rhapsii of Ptolemy (IV. 8), who according to Saint-Martin still exist in the interior to the south of Abyssinia and are called the Arousi. But Dittenberger thinks they are too distant to be the persons here referred to.

(p. 75, l. 10.) Σολάτε, probably to the south of Adulis on the seashore (Dittenberger).

(p. 75, l. 15.) The Red Sea is here used in the extended sense of the Arabian Gulf (cf. Ditt., *Or. Gr. Inscr.* 69). Dillmann suggests that the Axumite king must have obtained his fleet largely from the Romans, as he cannot have had an extensive one himself.

(p. 75, l. 15.) The Ἀρραβῖται are generally taken to mean Arabs in general; but Dittenberger observes that the Cinaedocolpitae were also Arabs, so that probably it denotes a special branch of them, living to the north of the Cinaedocolpitae. Lagarde placed them near Leuce Come. Dillmann and Glaser take this and the succeeding names to indicate the tribes of the Arabic coastland from Janbo to the north of Yemen.

For the Κιναιδοκολπῖται and their towns compare Ptolemy VI. 7. 5, VII. 20. 17 and 23. 10. Saint-Martin thinks them to have been a branch of the tribe of Kinda, who occupied the Hedjaz. Dillmann compares the Arabic name Kinâna.

(p. 75, l. 18.) For Λεύκη Κώμη compare Strabo XVI. 4. 23 Λεύκη Κώμη τῆς Ναβαταίων γῆς ἐμπόριον μέγα, and *Per. M. E.* 19, which says it was two or three days' sail from Μύος ὅρμος on the way to Petra and the Nabathaei. It was the extreme south point of the Nabathaei and the Roman Empire, and is probably identical with the modern port Hauara. Dittenberger thinks the Λευκόγην of the note to be a corruption, as that name is not found elsewhere. At any rate, as Lagarde pointed out, ἐπί must be used in the sense of 'opposite to,' as the Blemyes lived in Nubia, not in Arabia, and it is therefore preferable to εἰς, the reading of V. On this tribe cf. Revillont, *Mém. de l'Acad. des Inscr.* 1874, Sér. I. βλέμυες with one μ is the form used by the poets (cf. Pauly-Wissowa III. p. 566 sqq.) and is found in Salt's inscription. They were generally located in Nubia on the Upper Nile, but Cosmas seems to imply that they extended to the shore of the Red Sea. By some they were credited with a mouth in their breasts and no head (cf. Pliny *N. H.* I. 1. 46; Mela I. 6). On the Sabaeans compare Ptolemy VI. 7. 33, Strabo XVI. 4. 2 and 19, Pliny *N. H.* VI. 161, XII. 66 and Mela III. 79. Their capital was Mariaba (Marîb), and they were masters of the Homeritae, not, as Cosmas says, merely a part of them.

(p. 75, l. 35.) The Adanitae were the inhabitants of the modern Aden,

anciently known as Ἀδάνη (Philostorgius, *Hist. Ecc.* III. 4) or Εὐδαίμων Ἀραβία (Ptol. VI. 7. 9, 6, *Periplus* 26). Pliny calls it Athenae (VI. 159), Mela (III. 80) Arabia. The Ἀραβία Εὐδαίμων here mentioned is of course not this town, but the whole country of Yemen.

(p. 76, l. 3.) For this address to Ares compare Aeizanas' words in Salt's inscription ὑπὲρ δὲ εὐχαριστίας τοῦ ἐμοῦ γενίσαντος ἀνικήτου Ἄρεως ἀνέθηκα αὐτῷ ἀνδρίαντα χρυσοῦν ᾱ καὶ ἀργοραῖον ἕνα καὶ χαλκοῦς γ ἐπ' ἀγαθῷ. In the Axumite inscriptions the form is Mahrem, which Lagarde thinks equivalent to the Bahrâm of the Persians.

(p. 76, l. 17.) Ethiopia, as this passage among others shows, was not in ancient times a name for the territory of the inhabitants of the Abyssinian mountains and Tigre, but for that of the people of the plains to the west and south of them.

(p. 82, l. 16.) The καταγραφή referred to is a coloured oblong, the length being about three times the breadth, with a rim round the outside. Round it are given the points of the compass; at the centre of the top νότος; at the centre of the bottom βορρᾶς; on the left-hand side at the top χειμερινὴ ἀνατολή, in the centre ἀπηλιώτης, and at the bottom θερινὴ ἀνατολή, on the right at the top χειμερινὴ δύσις, in the centre ζέφυρος, and at the bottom θερινὴ δύσις. It is found on V fol. 96, L fol. 196 v. and S fol. 146 v.

(p. 119, l. 3 foll.) For the early spread of Christianity, compare Gibbon (*Decline and Fall*, ch. XX.) and Arnobius (*Adversus Gentes*, II. 12). The latter writing in the third century, says: "Enumerari enim possunt, atque in usum computationis venire ea, quae in India gesta sunt, apud Seras, Persas, et Medos; in Arabia, Aegypto; in Asia, Syria; apud Galatas, Parthos, Phrygas; in Achaia, Macedonia, Epizo; in insulis et provinciis omnibus, quae sol oriens atque occidens lustrat." Tertullian also (*Adv. Jud.* I. 7) mentions Babylonia, Persia, India, Ethiopia, Asia, Germany, Britain, Mauretania, the Getuli and the Romans, as people to whom Christianity had extended: and Sozomen (*Hist. Eccl.* II. 6) the Gauls, Goths, Celts and Iberians. Legend attributed the conversion of most nations to the Apostles (cp. Lipsius, *Apokr. Apost.-Gesch.* I. 25 foll.). Many of them according to different legends visited different countries, so that, except in such cases as that of Thomas, to whom legend consistently attributes the conversion of India, one cannot assert the localities very definitely. But among countries mentioned by Cosmas one may call attention to legendary visits of Andrew to Scythia, Matthew to Parthia and Great Armenia, Bartholomew to India, Abyssinia and Upper Egypt, Jude to Armenia and the Blemyes, and Simon of Cana to the Iberians.

For notes on Taprobane, Male and Calliana, see bk. XI.

When Christianity reached India is a subject of much dispute. According to early tradition Parthia and India were visited by St Thomas, and he first planted a church there. Bartholomew also was supposed to have visited India, and we have it on the authority of Clement and Origen that their friend Pantaenus went to South India towards the end of the second century

and found there men acquainted with the Gospel of Matthew in Hebrew, which had been brought thither by Bartholomew. Eusebius (*Eccl. Hist.* V. 10) also refers to his mission. Sir W. Hunter inferred that those men were a Jewish colony, and that Thomas really did visit Persia and Afghanistan, and Bartholomew Malabar: but Milne Rae (*Syrian Church in India*) doubts if there were any Jews there so early, and appears to doubt too whether the tradition about the Apostles and the statements of Clement and Origen had any foundation in fact. He prefers to assign the foundation of a mission in India to the Nestorians of the early sixth century, supporting his view by Cosmas' statement that the bishop came from Persia, which was the stronghold of the Nestorians. There are other proofs of Nestorian influence at that time, for example an inscription from a Nestorian tomb as early as 547 A.D. quoted by Chwolson (*Trans. of Russian Arch. Soc. Or. Sect.*, Vol. III., pt. 1, 1886—7): but there seem to be earlier traces of Christianity in Ceylon at any rate, since Labourte (*Le Christianisme dans l'empire Perse*, p. 606) refers to a monastery of St Thomas there in the middle of the fourth century. Besides the statement of Clement and Origen seems fairly definite. There was also a curious tradition that Ceylon was visited by the Eunuch of Candace (cf. Hough, *Hist. of Christianity in India*, Vol. II. pp. 30, 32, 42). Christianity probably died out there soon after Cosmas' time, as Ibn Wahab and Abû Zeyd (9th cent.) do not refer to it, though they mention Jews and Manichaeans. Marco Polo too refers to the people as idolaters.

Dioscorides is the Greek name for Socotra, which according to McCrindle is derived from the Skt. Dwîpa Sukhâdâra (Island abode of bliss). The island and the fact that there were Greeks there is mentioned in the *Periplus Maris Erythraei* (ch. 30). Christianity there is mentioned also by the two Arab travellers of the ninth century and by Abû'l-feda. If, as is probable, it is the island from which Theophilus the apostle to the Homeritae came, it may have been converted by him when he returned to it on his embassy in 356 A.D. Marco Polo (III. 32) states that "Their archbishop has nothing to do with the Pope of Rome, but is subject to the great Archbishop who lives at Baudas (Baghdad)," which agrees with Abû'l-feda's statement that they were Nestorians. Yule, however, notes that certain practices of their church (e.g. circumcision) support De Barros' statement that they were Jacobite Christians of the Abyssinian stock, and says that Christianity has now entirely disappeared.

The Huns here referred to are probably the White Huns (cf. bk. XI.), who according to Drouin (*Mémoire sur les Huns Ephthalites*) adopted the Nestorian alphabet in the fifth century. Drouin quotes Elisaeus, an Armenian of that century, for the statement that Christianity had spread over all the nations between the Roman dominions and India in the time of Iazdgerd II. (438—457 A.D.).

The ordinary account, given by Sozomen (II. 8), Moses of Khorene (III. 8), and Agathangelos (111—132), places the conversion of the Armenians under Tiridates by Gregory in the middle of the fourth century. Sozomen thinks

the Persians were afterwards converted by intercourse with them. But Euseb. (*Eccl. Hist.* III. 23) states that the Persians were converted in the Apostolic age, and elsewhere (*Praep. Evang.* VI. 10) he quotes Bardaisan, a writer of the third century, for references to Christianity among the Parthians, Medes and Persians. Besides, at the Council of Nicaea appeared John, bishop of the church of Persia and Great India (i.e. North India). On the Armenians see F. Tournebize, *Étude sur la conversion de l'Arménie* (*Rev. de l'Or. Chrét.*, Sér. II., tome 2, 1907). The Ethiopian and Axumite church owed its foundation according to Rufinus to Frumentius early in the fourth century. Frumentius had been taken prisoner there as a child, and after returning to Egypt was sent out by Athanasius as bishop. Rufinus, it must be admitted, refers to the place as India, but the letter of Constantine to the king of Axum in Athanasius' Apology to Constantine shows that Ethiopia is meant. Sozomen (II. 24) and Theodoretus (I. 33) give the same story: but Philostorgius (III. 6) speaks as if Theophilus converted them in 356 A.D. More probably Theophilus was Frumentius' successor.

The Homeritae of Arabia Felix were apparently visited by missionaries about the same time as the Ethiopians. Philostorgius (III. 6) states that Theophilus, a native of Divus, or Socotra,—though Gregory of Nyssa calls him a Blemyan—was sent to them by Constantine in 356 A.D. (compare also Socrates, *H. E.* IV. 36; Rufinus, *H. E.* II. 6). The *Synaxarium Constantinopolitanum* (June 3) preserves a tradition that the Eunuch of Candace preached there as well as in Ceylon. Eusebius (*Hist. Eccl.* VI. 19) states that Origen was sent to Arabia by Demetrius of Alexandria to preach at the request of the ruler of Arabia.

"The Garamantes were the inhabitants of the great oasis in the Libyan desert called Phazania, and now Fezzan, but the name was often used in a wider sense to denote the people of northern Africa who lived to the south of the Syrtis" (McCrindle).

Pentapolis, so called from its five chief cities, Cyrene, Berenice, Arsinoe, Ptolemais and Apollonia, denotes the province Cyrenaica; while Africa means the land between it and Mauretania.

Southern Gades, Yule suggests, may be Tingis, or Cape Spartel, called by Strabo Koteis. But it does not seem impossible that τὰ πρὸς νότον should go with the whole of the last words, not with Gades alone.

Gibbon (ch. xlii.) says that the Lazi were a tribe on the north of Colchos in the time of Pliny, Arrian and Ptolemy, but that they afterwards "imposed their name and dominion" on the kingdom of Colchos, and that after a relapse "in the beginning of the sixth century their influence was restored by the introduction of Christianity, which the Mingrelians still profess with becoming zeal."

The Heruli were a tribe originally German, who with the Goths under Odoacer overthrew the western empire in 476 A.D. They dwelt north of the Euxine, and were converted in Justinian's reign (*c.* 537 A.D.); compare Evagrius IV. 20, Procop. *Goth.* II. 13 foll. The Goths according to

Philostorgius (II. 5) were converted by captives taken from Cappadocia and Galatia in Valerian's reign. Afterwards under their bishop Urphilas or Ulphilas they embraced Arianism (comp. Socrates IV. 34, and Theodoretus IV. 37).

(p. 135, l. 12.) Cosmas here at the end of book IV draws a picture of four men standing at the four poles of a round world. The ridicule of the theory of a round world and people at the Antipodes is intensified by the disproportion between the size of the men and the world on which they are standing. Ananias of Shirag objected to a round world on the score that the people on it would look "like flies round an apple," but even he did not figure them as full-sized men standing round a child's ball. Cosmas' objections were shared by a host, indeed by the majority, of the Fathers, as one may see from Beazley's note on the passage, and many classical authorities agreed with them, for example Herodotus. The Pythagoreans were the first to suggest the sphere, not because they had any proofs to give in support of it, but because they considered it the most perfect figure. Proofs were not forthcoming probably till the time of Eudoxus. Aristotle sought to prove it from the law of gravitation and from the spherical shape of the moon at eclipses. Strabo first used the inference from the disappearance of ships at sea. At the same time he, like Eratosthenes, regards the habitable part of it as an irregular oblong, comparing it to the Greek chlamys, which was about twice as long as it was broad with an irregular piece at each end. The result would be almost the same shape as that given in Cosmas' map (cf. Tozer, *Class. Geogr.* 167—8, etc.).

(p. 138, l. 5.) The name Clysma is given to the whole of the western branch of the Red Sea by Eusebius and Philostorgius (III. 8), the latter adding that it was so called from the town at the head of it. Epiphanius too (*Haer.* II. 668) mentions *τὸ κάστρον τοῦ* Κλύσματος as one of the three ports of the Red Sea, apparently in the position of or near Suez. Compare also the *Peregrinatio Silviae* (ed. Gamurrini, p. 111).

(p. 242, l. 23.) The *σχῆμα* represents the sun as a circular ball, with a man's head and shoulders clearly visible in it. Below it is the earth, a slightly smaller circular ball with ten small square excrescences starting near the centre of the top and running round the right side. Six perpendicular rays fall from the sun striking the five uppermost excrescences, which are presumably supposed to represent the *κλίματα*. It is found on V fol. 16 v., L fol. 196 v. and S fol. 33 v.

(p. 318, l. 2.) This title is misleading and probably not genuine, as many of the animals included are admittedly not natives of India, but of other countries visited by Cosmas: e.g. the giraffe, hippopotamus, etc.

(p. 318, l. 4.) Cosmas appears to have known only the African species, the two-horned rhinoceros. As a rule ancient authors refer rather to the one-horned species, e.g. Agatharcides (Müller, *Geogr. Gr. Min.* I. 158), Pliny (*N. H.* VIII. 71).

Both Sperman (*Voyage au Cap de Bonne-Esp.* II. 307) and Salt (*Travels*, p. 416) mention the mobility of the horns as facts confirmed by natives. The hostility of the rhinoceros to the elephant is a commonplace of all ancient authors who refer to the beast. Agatharcides (*ib.* p. 158) says "τοῦτο περὶ τῆς νομῆς ἀεὶ διαφέρεται ἐλέφαντι."

Pliny (*N. H.* VIII. 7) calls it "hostis elephanto" and Solinus (*Pol.* 30. 21) follows him. Compare also the account of the method of fighting in Sindbad's Second Voyage, and the modern account in Marryat's *Bushboys.*

(p. 318, l. 15.) If we read ἀρούη ἄρισι instead of ἄρου ἢ ἄρισι, as Salt (*Travels*, p. 417) suggests, we get the modern Tigre name for the rhinoceros **አርዌ፡ ኀሪስ** (arwê hăris). In Amharic according to Salt it is **አውሬ፡ ኀርስ** (aweer haris): but Isenberg writes it ăŭrāris. Cosmas is correct too in his translation of the component parts, as "arwe" is Amharic for a "beast" and "ḥaras" or "'aras" means "to plough" according to Isenberg (Amh. Dict.) and Dillmann (*Lex. ling. Aeth.*). Ludolf took the latter part for the Arabic حريش (harîsh) "unicorn."

(p. 318, l. 23.) The ταυρέλαφος is presumably the buffalo, though Cuvier states that it was originally Indian and was brought to Egypt and Europe during the Middle Ages.

(p. 319, l. 1.) Cosmas apparently thinks his picture sufficiently describes the giraffe, as he gives no description. Pliny (*N. H.* VIII. 18. 27) and Solinus (30. 19) state that its neck is like that of a horse, its feet like those of an ox, its head like a camel's head; and give the Aethiopian name as *nabun.* Sindbad (Voyage 3) says that in shape and colour it is like a camel. Compare also Marco Polo (ed. Yule), III. 34.

As the pictures of the giraffe and several other animals are not reproduced, it may perhaps be as well to describe them here. On fol. 267 v. of L are drawings of the giraffe on the left and the ἀγριόβους on the right facing each other. The giraffe is surprisingly like a giraffe, considering that it is meant to be one. The only faults one can find with it are that its neck is not so long as it should be and as it appears in Montfaucon's plate, nor do its hindquarters drop properly. On the other hand it is correctly fitted with two short horns, which Montfaucon has omitted, and its nozzle is raised, not drooping as he represents it. The colouring is much rubbed, and I am not sure whether it was originally dappled or not. The ἀγριόβους is an ox-like animal with a bushy tail, which is unaccountably caught in the perfectly smooth trunk of a short tree. Its neck is preternaturally long, about as long as the giraffe's, and nearly as thick as the animal's body. Behind the tree stands a figure in a short tunic with a girdle and a kind of skull-cap or helmet, with his arm raised, brandishing a sword. By his left knee, attached to the girdle, hangs a bag, which is omitted by Montfaucon, who also represents the animal's forelegs as far too much advanced and gives it a mane, which I cannot see in the original. The picture of the pepper tree is more faithfully reproduced by Montfaucon. On the right are two short trees with

straight stems and tops as in Montfaucon, only broader. The shape is most easily indicated by an outline. Below these tops hang on each side two pods like coco-pods. On the left rises a trailing vine-like plant which after running up straight for some height bends in an arch to the right and hangs horizontally over the tops of the two short trees. Between it and the nearest of those shorter trees stands a negro with a bag, who is gathering something from the foliage of the short tree. This and the next three animals all occur together in the bottom margin of fol. 269 r.

For the seal the best I can say is that it looks less of a moon-calf than Montfaucon's draughtsman chose to make it: but a sea-calf it certainly is with two pointed ears and a muzzle raised to bellow. It is seated on a tail which is curled under the body and stands up perpendicularly on the other side of it, culminating in a kind of fan with two pointed ends. The body is something between a seal's and a bear's; and in front it rests on two fins prolonged until they look more like a bear's paws than a seal's fins. They are not, however, calves' legs as in Montfaucon's illustration.

The dolphin is very much more like a dolphin. Its head is not so clearly defined as it is in Montfaucon's picture: there is, as there should be, a dorsal fin on its back, and the animal is "taking a header," not swimming on the surface of the water,—indeed there is no water.

The *χελώνη* is, as Montfaucon represents it, a spotted circular body with two protruding arms and a head.

On fol. 272 r. is a picture of a lion killing a horse, as in Montfaucon, save that it is turned the other way, which is also the case with the seal, dolphin and *χελώνη*. On 272 v. is an elephant facing to the left, not to the right as in Montfaucon. It does not appear to have been graced with a tail, unless that appendage has been rubbed off.

Similar pictures of all the animals existed in S, foll. 201—5. But the margins of foll. 201 and 205 have been cut off, and the picture of the rhinoceros, *ταυρέλαφος*, giraffe, *ἀγριόβους* and elephants are now missing.

(p. 319, l. 11.) The *ἀγριόβους* is the "yâk" or "bos grunniens." "This animal," says Cuvier, "mentioned by Aelian, was originally from the mountains of Thibet. Its tail constitutes the standard still used by the Turks to designate their superior officers." McCrindle, however, takes Cosmas to refer to the chowri (چونری) or fly-flapper used in India, particularly on occasions of state and parade. طوغ (tûgh), the Turkish name for the horse-tail standard, is probably the word here represented as *τοῦφα*. The yak's tail is similarly used by the Chinese.

(p. 319, l. 19.) Cosmas is correct in his description of the musk-deer and the musk bag, which is confined to the male. But it is not a native of any country he visited, being found in the mountainous region between Siberia, China and Thibet. Compare Marco Polo's description (ed. Yule I. 57).

Kastûrî (کستوری) is Hindustani for "musk," but Lassen says that in the Himalayas the name is also applied to the animal.

(p. 319, l. 25.) The belief in a unicorn among the Greeks was at least as old as the days of Ctesias: and subsequent writers recognise more than one, perhaps as many as five different species,—the one-horned horse, the one-horned ox, the Indian ass, the oryx and the monoceros. Aelian (*Nat. An.* XVI. 20) mentioned a one-horned Indian beast which was of the size of a horse with feet like an elephant, tail like a pig, and a twisted horn; it was too wild to be caught except when young. Pliny (*N. H.* VIII. 73) and Solinus (52. 39) describe it in almost the same terms, and both of them mention another one-horned Indian beast of somewhat similar appearance, called by Pliny "leucocrota," by Solinus "eale." Aristotle (*Nat. An.* III. p. 668) also recognises two *μονοκέρατα*, the oryx and the Indian ass, but does not describe them.

Most modern commentators identify the unicorn with the rhinoceros, which agrees well enough with Marco Polo's account (III. 9, "They have hair like that of a buffalo, feet like those of an elephant, and a horn in the middle of the forehead, which is black and very thick"), but not so well with this horse-like beast, and still less with the two "unicorns in the temple of Mecca, not very common in other places," described by Varthema (*Travels*, ed. Hakluyt Soc. p. 47). Considering his extreme accuracy and veracity, his account is worth quoting: "The elder is formed like a colt of 30 months old, and he has a horn in the forehead, which horn is about three bracchia in length. The other unicorn is like a colt of one year old, and he has a horn about four palms long. The colour of the said animal resembles that of a dark bay horse and his head resembles that of a stag; his neck is not very long, and he has some thin and short hair which hangs on one side; his legs are slender and lean like those of a goat; the foot is a little cloven in the fore-part, and long and goat-like, and there are some hairs on the hind-part of the said legs." This description fairly fits the picture given by Cosmas, and according to Varthema they came from Ethiopia. That he saw them there is practically no doubt; and they were not rhinoceroses, as he knew the rhinoceros (cf. p. 87 at Zaila, "I also saw here other cows, which had a single horn in the forehead, which horn is a palmo and a half in length, and turns more towards the back of the cow than forwards"). It is possible, as the editor suggests, that they were freaks of some species of antelope. This view is supported by the detail mentioned by Cosmas, that in jumping down a height it turns a somersault on to its horn, which according to Yule and McCrindle holds good of the oryx.

The biblical unicorn is generally identified with the wild ox.

There is, or was in Huc's day, a Chinese tradition too that the unicorn exists in Thibet, and Lon-Hoa-Tchon says it is called "serou," a name still known to Indian sportsmen. According to G. Maxwell (*In Malay Forests*, p. 168) it is identical with the Naemorhaedus or "goat-antelope," but is not one-horned. Lon-Hoa-Tchon states that the Mongols confound this unicorn with the rhinoceros.

(p. 320, l. 14.) The name "hog-deer" has been in modern times applied to three different animals, two small Indian deer, Axis porcinus and Axis maculatus, and the Indian hog or Sus babyrussa. From the illustration the latter would appear to be the animal intended by Cosmas, though Yule thinks this species is confined to the Archipelago. He compares Pliny's description of an Indian swine (*N. H.* VIII. 78).

(p. 320, l. 17.) For hippopotamus' tusks comp. Marco Polo (III. 33). He too had only seen the "boars'" tusks weighing 14 lbs., and speaks of the beast from hearsay as a "boar as big as a great buffalo."

(p. 320, l. 19.) Pliny (*N. H.* XII. 26) and Solinus (55) compare the pepper-tree or plant to the juniper, and notice two different kinds, piper album and piper longum. Closer to Cosmas' description is that of Maundeville, ch. XV., "And you shall understand that the pepper grows like a wild vine, which is planted close by the trees of that wood to sustain it; the fruit hangs like bunches of grapes." Cp. Ibn Khardadbah (Yule, *Cathay* I. clxxv.), "The mariners say every bunch of pepper has over it a leaf that shelters it from the rain. When the rain ceases the leaf turns aside; if the rain recommences, the leaf again covers the fruit."

(p. 321, l. 2.) ναργέλλια = Skt. नारिकेल, nârikela, Pers. and Hind. نارجيل, nârjîl. According to Tennent it is first mentioned in Ceylon in the *Mahawanso* (161 B.C.).

(p. 321, l. 6.) For the coco-nut milk compare Marco Polo (III. 10), "The inside of the meat of the nut is filled with a liquor like clear fresh water, but better to the taste, and more delicate than wine or any other drink that ever existed"; and Ibn Baṭûṭa (ed. Lee, p. 60), who says it is made of the nut taken out and macerated, which then becomes milk in taste and colour.

Yule (*Cathay* II. 362), commenting on John de Marignoli, whose description is very like that of Cosmas—"The Nargil is the Indian nut. Its tree has a most delicate bark and very handsome leaves like those of the date-palm.... Inside the shell is a pulp of some two fingers thick, which is excellent eating and tastes almost like almonds.... Inside of this there is a liquor which bubbles like new milk and turns to an excellent wine"—suggests that "possibly Cosmas has confounded the coco-nut milk with the coco-palm toddy (i.e. sap drawn and fermented). For sura is the name applied on the Malabar coast to the latter. Roncho may represent lanha, the name applied there to the nut when ripe, but still soft."

(p. 321, l. 14.) For the χελῶναι of Ceylon comp. Ael. *N. An.* XVI. 17. The *Periplus* also refers to their exportation from Ceylon (§ 61) and from Adulis and the Aualites (§§ 6, 7).

(p. 321, l. 14.) The φώκη, if it means "seal," is a puzzle, as Cosmas cannot have seen seals in his voyages in eastern and southern seas; but the dugong (Halicore), which to the uninitiated closely resembles it, is found in the Indian Ocean and the Red Sea. Tennent (*Ceylon* II. 557) says there are plenty on the coast near Adam's Peak. Their flesh was represented to him

as closely resembling veal. Though according to Cuvier "the head of a seal resembles that of a dog," and Albinovanus Pedo (quoted by Seneca, *Suas.* I. 15) calls seals "aequorei canes," Cosmas' picture certainly rather exaggerates the resemblance.

(p. 321, l. 24.) The name Σιελεδίβα for Ceylon is obviously the same as the modern Arabic سرنديب, Serendîb (cf. the Serinda of Procopius, the embassy from the Serendivi and Divi in Amm. Marc. XXII. 7. 10, the simple Dibou of Philostorgius), and the Sirindibenoi of the Coptic translation of Epiphanius *De Gemmis* (*Classical Quarterly* III. p. 218). It is a compound meaning apparently the island of the Salai—as Ptolemy (VII. 4. 1) calls the inhabitants; the latter part -diba being the Skt. द्वीप, dwîpa (Hind. ديب, dîb), while the former part is preserved in the name Salike, mentioned by Ptolemy (VII. 4. 1) and Stephanus (sub voce Taprobane) as the name of Ceylon in their days, and probably also in the more recent forms Zeilan, Sailan, Ceylon, etc. According to McCrindle and Burton (*Ar. Nights* VI. p. 64) the source of these forms is "Sihalam" (pronounced Silam), the Pali form of the Skt. सिंहल, sinhala (from सिंह "a lion")—a name that was applied to the hero Vijaya.

The Greek name Taprobane is at least as old as Megasthenes (*c.* 300 B.C.) and is the commonest classical name for the island. Authorities differ as to whether it is a corruption of Tâmraparni, "copper-coloured leaf," a name given to Ceylon by its Indian conqueror Vijaya (cf. Turner's *Mahawanso*, p. 55), or of Dwîpa-Râvana (Island of Râvana), a name used by the Brahmanical writers.

None of the classical writers seem to know the Skt. name Lanka; but some of them mention another name Σιμούνδου (Ζιμώνδου Marc. Heracl.); or Παλαισιμούνδου; the proper reading is in most cases doubtful. This is generally mentioned as the old name of the island as opposed to Σαλική, the modern name (e.g. by Ptolemy, Stephanus and Marc. Heracl. § 35), but the *Periplus* (Müller, *Geogr. Gr. Min.* 301) seems to speak of this as the modern name and Ταπροβάνη as the old name.

Possibly Pliny (*N. H.* VI. 24) is right in stating that Palaesimundus was the name of the most celebrated town there. That at any rate seems more probable than the suggestion of Is. Voss in his note on Pomponius Mela III. 7, "Prius, ut opinor, fuit Παλουσιμῶν: Palou vel Polou Indis est insula. Παλουσιμῶν itaque Siamensium insula, hoc est, Sinensium, ut iam diximus."

Van der Tunk, however, thinks it is a Javanese name, pûloh selan = island of gems; comparing it with the Skt. Ratna-dwipa and Arabic Jezîrat al-yâḳût (جزيرت الياقوت) (cf. Yule, *Marco Polo* II. p. 255).

Pliny also says that the inhabitants of Ceylon were at first called Antichthones, as it was supposed to be the Antipodes (*N. H.* VI. 22), and also Palaeogoni by Megasthenes.

(p. 321, l. 26.) The pepper country is Malabar: comp. the Arabic name بلد الفلفل (balad al-falfal).

(p. 321, l. 26.) These islands are apparently the Maldives and Laccadives. Ptolemy also mentions them, giving their number as 1378. Palladius (in Pseudo-Callisthenes III. 7) calls them the Maniolae.

Palladius (*Laus. Hist.* III. 7) mentions these islands under the same name, but gives their number as 1000. They are possibly the Divi of Ammianus.

(p. 321, l. 29.) The word *γαύδια* according to Tennent (*Ceylon* II. 543 note) is the word still in use in Ceylon in the form "gaou" and "means the distance a man can walk in an hour...a somewhat indeterminate length according to the nature of the ground to be traversed."

(p. 321, l. 29.) The ancients were very badly informed as to the size, shape and position of Ceylon. Cosmas' estimate of the size almost agrees with that of Ptolemy (VII. 4. 1), who makes it 900 miles by 750. Most of the ancients, following Eratosthenes, give its extent as 7000 stadia by 5000 (Pliny, *N. H.* VI. 22). Strabo (II. 1. 14, XV. 14) makes it 5000 stadia in the direction of Ethiopia and 8000 in the direction of India and makes it reach to the extreme south of the habitable world. Hipparchus, quoted in Mela (III. 7. 7), regarded it as a separate continent; and Ptolemy makes it reach 2° below the equator and nearly 3° higher than it actually extends. The ambassadors to Claudius (Pliny VI. 22) exaggerated still more, speaking of 10000 stadia: and the mistake continues as late as the time of Marco Polo, who makes it 2400 miles in circuit in his day, and formerly as much as 3600.

Almost the only dissentient voices are Onesicritus and Iambulus (cf. Diod. Sic. II. 55), who reduce it to 5000 stadia in circuit. According to Tennent the Hindus and Arabs have the same extravagant ideas; but Sindbad is nearly right in estimating it as 250 miles by 100. Fa Hian also, nearly a century and a half before Cosmas, was almost correct in his estimate. Its extreme length is actually 271½ miles, and its greatest width 137½, its circuit somewhat under 700 miles. Its position too was uncertain. Onesicritus counted it 20 days' sail from India, Strabo (XV. 14) seven days south of India. Ptolemy (I. 17. 9) located it east of the mouth of the Indus, while the author of the *Periplus* thought it extended so far west as almost to touch Africa, and the Scholiast to Dionysius Periegetes (596) counted it an island of Africa.

(p. 322, l. 1.) Sulaimân, one of Renaudot's two Mahommedan travellers, also speaks of two kings, and Abû Zaid says that Kalah, which he regards as an island, was subject to the king of Zabedj, an extensive maritime kingdom including Malacca, Borneo, Java, etc.

(p. 322, l. 2.) There is some doubt as to the meaning of the words *ἔχων τὸν ὑάκινθον*. The most natural meaning would be that assigned it by Thevenot, "the part of the island where jacinths are found," i.e. the southern part. In which case the port referred to would probably be that suggested by Bertolacci (*Ceylon*, pp. 18, 19), Mantotte, not far from the old capital Anarajapoora. But Tennent (I. 563 foll.) objects that the port was at the south end of the island, and Pliny certainly states as much definitely. Tennent consequently takes the "hyacinth country" to mean the part whose

king possessed the celebrated great "ruby of Ceylon"—which ruby was probably a carbuncle or amethyst—and the port to be "Point de Galle," as Abû Zaid calls it Kalah (cf. also the Garshasp Nâmah in Ouseley's *Travels* I. 48), and not Trinquemale as Gibbon supposed. Is. Voss (*Mela*, p. 572) had already identified it with Point de Galle.

(p. 322, l. 9.) This seems to be the first mention of the famous great ruby "As long as one's hand, and as big as a man's arm, without spot, shining like fire, not to be bought for money" (Marco Polo III. 14). Hwen Thsang, a century later than Cosmas, tells us that it was at Anarajapoora on the spire of the Buddha Tooth temple, and the Arabs knew of it. It is also mentioned by Jordan de Severac about 1323. Corsali (in Ramusis, vol. I. p. 180), however, thought it was a carbuncle, and in that case it may be the "red palace-illuminator" which, according to Chinese records, was sold to the Emperor of China early in the 14th century. Tennent, however, on the authority of Dana's *Mineralogy* (II. 196), thinks it was probably an amethyst, a stone "which is found in large chrystals in Ceylon, and which modern mineralogists believe to be the 'hyacinth' of the ancients." The eminence on which the temple stood Tennent identifies with Mihintala, the sacred hill near Anarajapoora (*Ceylon* I. 543, 4).

(p. 322, l. 13.) For the extensive trade with Ceylon in early times by Chinese, Arabs, Persians, Indians and Tamils compare Tennent (I. 540), and for the trade of Persia in particular II. 100 notes.

The *Periplus* also mentions *τόπικα πλοῖα*, which Tennent (I. 541) thinks must have been manned by Malabars, Arabs, Persians, etc., as the Cingalese had no shipping worth mentioning themselves.

(p. 322, l. 14.) *ἐνδοτέρων*=east of Cape Comorin.

Tennent (I. 590) says that sandal-wood (Skt. chandana) is mentioned by the Chinese travellers as an export from Ceylon, but is no longer found there.

(p. 322, l. 17.) Male is probably the Malabar coast, though Voss (Mela 571) decides for one of the Maldive islands, saying that the natives declare that the name of the group is derived from Male, the chief island and seat of the king.

(p. 322, l. 17.) Calliana = Kalyâna (fortunate city), near Bombay. It is mentioned also in the *Periplus* 52, 53.

(p. 322, l. 18.) *σησαμινὰ ξύλα*] mentioned also in the *Periplus*. Yule identifies with "sissi" or "shisham," a valuable Indian timber.

(p. 322, l. 19.) *Σινδοῦ* is probably Diul-Sind at the mouth of the Indus (McCrindle, cf. Yule).

(p. 322, l. 27.) Orrhotha is probably some place on the western coast of Gujarat, being like Pliny's Horatae an incorrect form of Sorath, or Saurashtra, the Surastrene of Ptolemy (VII. 1, 2) and the *Periplus* (ch. 41), that is Gujarat. Others identify it with Surat: but that was not a place of importance in ancient times.

Sibor is called Simylla by Ptolemy (VII. 1. 6), and Saimur or Jaimur by the Arab geographers. Yule identifies it with Chaul or Chenwal, 23 miles

south of Bombay, and (*Cathay* I. clxxxviii. and 227) compares it with Ptolemy's Suppara, Jordanus' Supera, Ibn Haukal and Edrîsî's Subâra (four or five days from Kambaia), Abû'l-Feda's Sufâlah. Reinaud thought it represented the Sanskrit Subahlika. Mangarouth = Mangalor.

(p. 322, l. 29.) On Salopatana, Nalopatana, Poudapatana, McCrindle notes, "These three ports appear to have been situated on the coast of Cottonarikê, the pepper country somewhere between Mangalôr and Calicut. The termination *patana* means 'town.' Poudapatana means 'new town,' and the place so called may be identified with Ptolemy's Podoperoura." Yule (*Cathay* II. 453) identifies it with the Pudripatam, Pudipatanam, Puripatanam, etc. of various mediaeval travellers, and with Budfattan of Ibn Baṭûṭa, "In Ibn Baṭûṭa's time it was under the same prince as Jurfattan (which we have identified with Cananor), was a considerable city on a great estuary, and one of the finest ports on the coast."

(p. 322, l. 32.) Tennent (II. 129 and 556) suggests that the reference is either to the chank fishery at Mantotte (comp. Abû Zaid), or possibly to oyster fisheries at Bentotte. Compare Marco Polo III. 16 on the pearl fisheries between Ceylon and India. Yule (*Cathay* I. clxxviii.) suggests Marava or Marawar opposite Ceylon; Walkenaer a town apparently otherwise unknown, "Morilloum opposite Ceylon."

With Καβέρ compare Ptolemy's Chaveris, which is identified by Burnell with Kaveripattam, a little to the north of Tranquebar, at the mouth of the Podu-Kaveri. Kâveran (कावेरं) means saffron in Skt.

(p. 322, l. 33.) The meaning of ἀλαβανδηνόν is uncertain. Yule (*Cathay* I. clxxviii.) notes that "Pliny speaks of alabandic carbuncles and of an alabandic black marble, both called from a city in Caria. The French apply the name almandine or albandine to a species of ruby (cf. Pliny, *N. H.* XXXVII. 25; XXXVI. 13). If rubies be meant it is just possible that Pegu may be in question."

(p. 323, l. 2.) "Cosmas was the first who laid down China's correct boundary on the east by the Ocean" (McCrindle).

(p. 323, l. 7.) Tennent (I. p. 542, note 2) makes the following comment on this passage: "Cosmas wrote between A.D. 545 and A.D. 550; and the voyage of Sopatrus to Ceylon had been made thirty years before. Kumaara Daas reigned from A.D. 515 to A.D. 524." Beazley (I. p. 191) thinks this date too early, the voyage probably being made after A.D. 527. But Cosmas actually states that the man had been dead 35 years, which puts his death in 515 A.D. at the latest; and there is no reason for supposing that he took this voyage in his last year and told it to Cosmas at once—he would rather seem to be relating an old adventure. Consequently the voyage should probably be dated considerably earlier, near the beginning of the sixth century. So far as the story is concerned Sopatrus need never have been to Ceylon at all, for it is probably an old traveller's tale, at least as old as the time of Pliny, who relates a tale (*N. H.* VI. 24) which looks like the original from which this is derived by a natural process of exaggeration.

(p. 323, l. 18.) Vincent (II. p. 511) has noted the fact that in his interview with the Greek native of Egypt the king addressed him as σὺ Ῥωμεῦ (= رومی), the traditional name of any race ruling at Constantinople.

(p. 323, l. 25.) *νόμισμα*] The aureus of Constantine, of which there were 72 to the lb. of gold.

μιλιαρίσιον = the silver drachm, 20 to the daric or stater: cf. *Periplus*, § 42.

(p. 324, l. 6.) The White Huns was according to Gibbon (ch. 26) a name given to the first colony of Huns that left their native land in the fourth century and migrated south west to the plains of Sogdiana, on the eastern side of the Caspian. They were also called the Ephthalites or Nephthalites. The fact that Cosmas here mentions them in northern India supports, as Sir W. Hunter has pointed out (*Indian Empire*, p. 170), Dr J. Ferguson's idea that it was the White Huns who overthrew the Guptas between 465 and 470 A.D. Dr Ferguson "places the great battles of Korur and Maushari, which freed India from the Sakas and Hunas," between 524 and 544 A.D. Yule (*Cathay* I. clxxx.) calls them the Yueichi or Yetas and refers to Lassen II. 771 and III. 584. V. Saint-Martin and Drouin have written special monographs on them. They are first mentioned in Dionysius Perieg. 730.

(p. 324, l. 12.) Compare Hdt. VII. 42, where Xerxes' army drank up the Scamander.

(p. 324, l. 14.) "Emeralds were found in the mines of Upper Egypt, and were no doubt shipped from Adule for the Indian markets by the Ethiopian traders who bought them from the Blemmyes. If taken to Barygaza (Bharoch) they could be transported thence by a frequented trade-route to Ujjain, thence to Kabul, and thence over the Hindu Kush to the regions of the Oxus" (McCrindle).

(p. 324, l. 27.) Marco Polo III. 17 (and I. 15, etc.) mentions the importation of horses from Persia, Kis and Hormes, Dofar and Soer and Aden to India, because the few native horses there were "wretched wry-legged weeds, not fit to ride."

(p. 325, l. 3.) On Ethiopian elephant taming comp. Yule's Marco Polo II. 367—8.

(p. 325, l. 32.) Berosus was by birth a Babylonian and a priest of Bel; he wrote a book in Greek on Babylonian or Chaldaean history, which he dedicated to Antiochus I Soter (281—262 B.C.). The work is now lost, but fragments of it are preserved in Josephus, Eusebius and some of the Christian fathers, who seem to have derived their knowledge of it mainly from Apollodorus and Alexander Polyhistor. McCrindle suggests that Cosmas borrowed his knowledge from Josephus: but he must certainly have used other works as well, as the names of the ten kings before the flood are not found in Josephus.

(p. 326, l. 16.) Cosmas seems to be quoting from Plato's *Timaeus* III. 24 E—25 A, either from memory or perhaps merely from hearsay. It is not Timaeus who makes the statement about Atlantis, but Critias quoting the

words of an Egyptian priest to Solon. Nor again are the ten generations mentioned in the dialogue. Later Cosmas makes an even worse mistake, substituting Solomon for Solon.

(p. 327, l. 4.) This list of names is derived from the second book of Berosus, and is also preserved in Eusebius (*Chron.* p. 5, ed. Mai) and Syncellus (p. 39 B). They seem to have derived their information from Apollodorus and Alexander Polyhistor. The names as given in Müller's edition (*Frag. Hist. Gr.* II. 499) are

Alorus	Ἄλωρος.
Alaparus	Ἀλάπαρος.
Almelon	Ἀμήλων.
Ammenon	Ἀμμένων.
Amegalarus	Μεγάλαρος.
Davonus	Δάωνος.
Edoranchus	Εὐεδώραχος.
Amemphsinus	Ἀμεμψινός.
Otiartes	Ὠτιάρτης.
Xisuthrus	Ξίσουθρος.

But their estimate of the time the kings reigned seems to be more moderate than that of Cosmas. Eusebius, following Berosus, gives it as 120 sari, "Nempe quadraginta tres annorum myriadas annosque bis mille."

(p. 327, l. 11.) Manetho was an Egyptian priest who wrote a history of Egypt drawn from the priestly records, which is now unfortunately lost, as the surviving fragments are among the chief authorities for the early history of Egypt. Josephus attacks him in *Contra Apionem* I. § 26 foll.

Chaeremon was an Alexandrian and probably head of the Museum. He was afterwards one of Nero's preceptors. His history of Egypt, which Josephus (*Contra Ap.* I. 33) accuses of wilful falsehood, is now lost except for a few fragments.

Apollonius, surnamed Molon, or better son of Molon, was a famous rhetorician of Rhodes, who, while teaching oratory at Rome from 81 B.C., instructed both Cicero and Caesar (cf. Cic. *Brut.* 307, 312, 316; Suet. *Caes.* 4). Josephus (*Contra Ap.* II. 37) and Alexander Polyhistor mention a work by him against the Jews.

Lysimachus was an Alexandrian grammarian of the latter half of the second century. Josephus (*C. Ap.* I. 34; II. 14. 35) mentions a work called Αἰγυπτιακά which was probably by him.

Apion, a native of Egypt, taught rhetoric in Rome under Tiberius and Claudius (cf. Pliny, *N. H.* praef. 25). He wrote a work on Egypt in which he attacked the Jews, and a separate diatribe against the Jews, which provoked an answer from Josephus in the *Contra Apionem* II. 1 foll.

(p. 327, l. 17.) Comp. Manetho in Josephus (*Contra Ap.* I. 28) ὁ μὲν γὰρ αὐτὸν ἐκέλευσεν ἐξορίσαι τῆς Αἰγύπτου τοὺς λελωβημένους.

(p. 328, l. 18.) Comp. Plato's *Timaeus* III. 22 B. It is of course the

Egyptian priest who makes the remark to Solon, not Solomon (!) to Plato.

(p. 330, l. 16.) Comp. Josephus, *Ant.* XI. 8. 5.

(p. 330, l. 22.) Comp. Josephus, *Ant.* XII. 2. Tryphon is a mistake for Demetrius Phalereus the librarian of Alexandria.

(p. 330, l. 32.) Comp. Josephus, *Contra Ap.* II. 5. Ptolemy Physcon reigned from B.C. 170—117.

INDEX OF BIBLICAL QUOTATIONS[1].

[1] References are to marginal numbers, except when the page and line are given.

INDEX OF PERSONAL NAMES IN THE TEXT

(*References are to the marginal numbers.*)

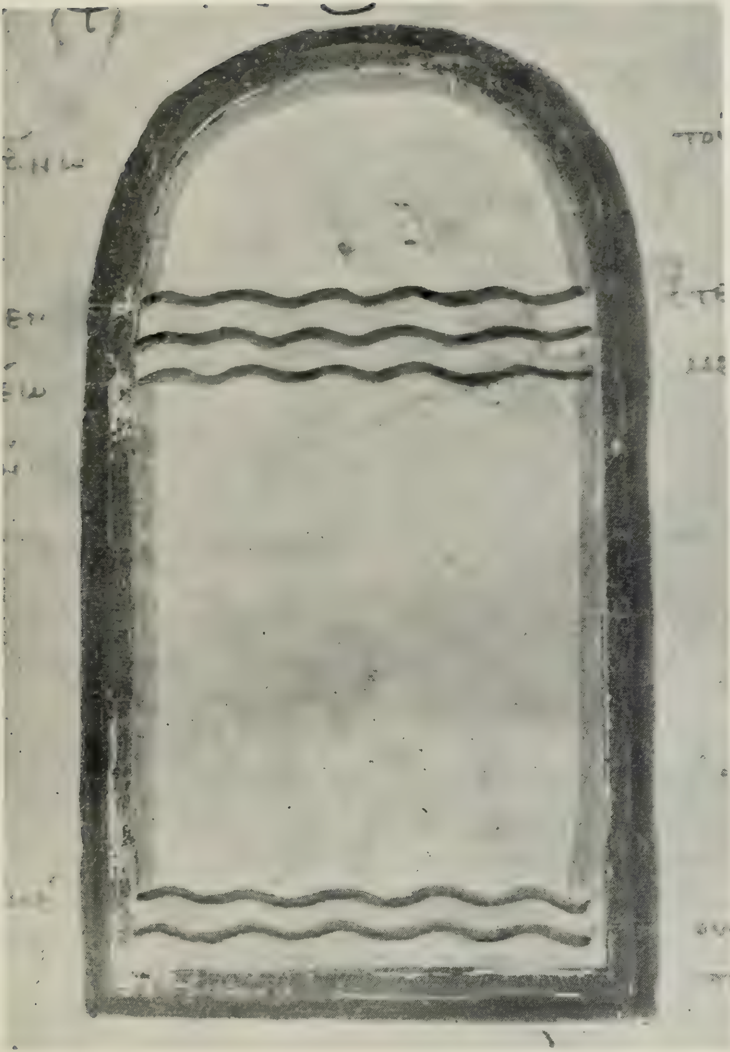
INDEX OF GEOGRAPHICAL NAMES IN THE TEXT

(*References are to the marginal numbers.*)

GENERAL INDEX

(*References in ordinary type are to marginal numbers in the text, those in italics to pages.*)

CAMBRIDGE: PRINTED BY JOHN CLAY, M.A. AT THE UNIVERSITY PRESS.

The waters above the firmament.

From L, fol. 91, after ζῶσαν (p. 128, l. 22).
[Reproduced by permission of the author and the Clarendon Press from Beazley's *Dawn of Modern Geography*.]

The firmament. Plate II

From L, fol. 90v, after *χῶροι δύο* (p. 128, l. 30).

[Reproduced by permission of the author and the Clarendon Press from Beazley's *Dawn of Modern Geography.*]

The world and the pillars of heaven. Plate III

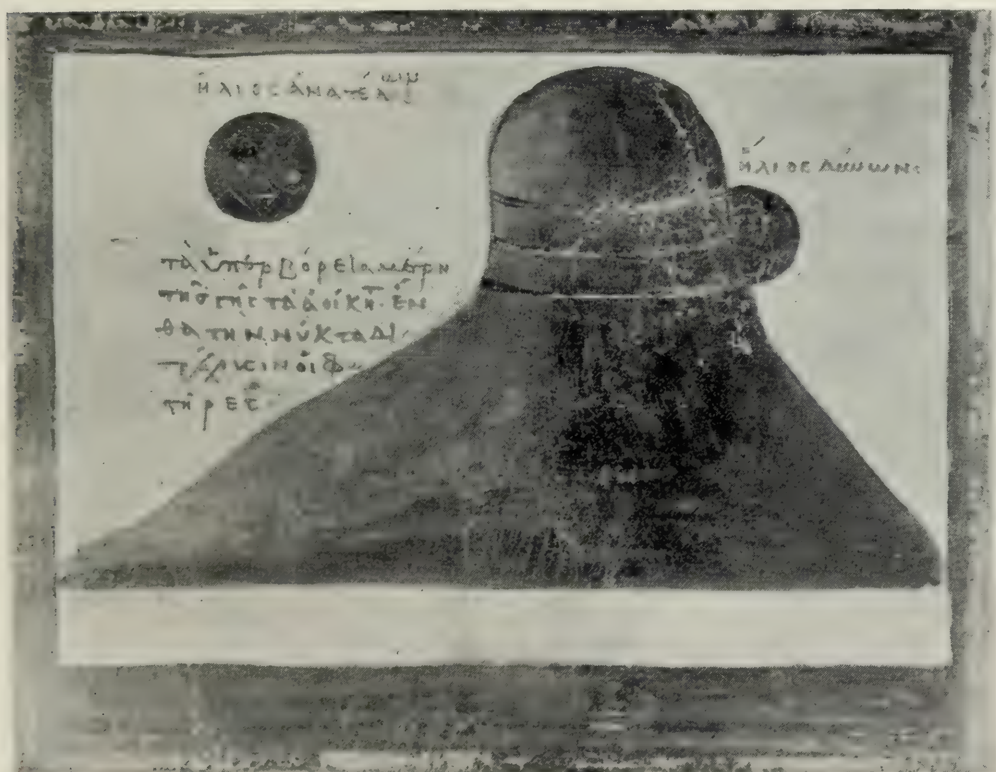
From L, fol. 92, after *τινος* (p. 129, l. 21).

[Reproduced by permission of the author and the Clarendon Press from Beazley's *Dawn of Modern Geography.*]

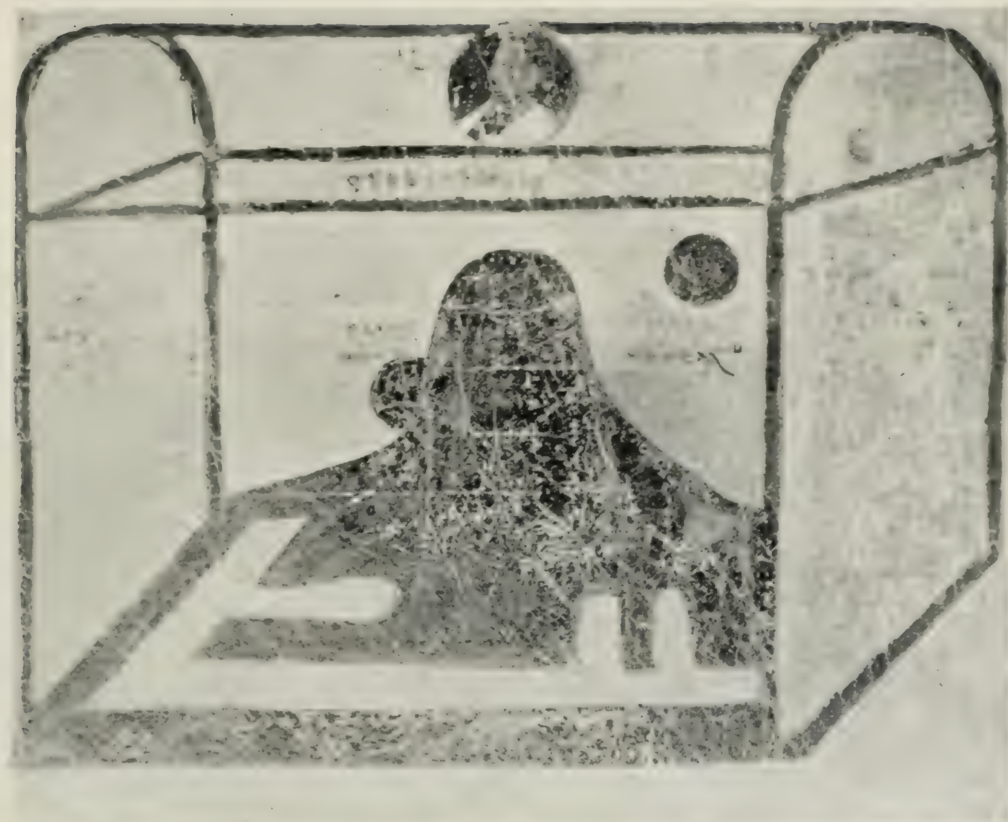
The world and the ocean. Plate IV

From L, fol. 93, at the top, after τοιόνδε (p. 130, l. 2).
[Reproduced by permission of the author and the Clarendon Press from Beazley's *Dawn of Modern Geography*.]

The mountain in the north. Plate V

From L, fol. 95, after οὕτως (p. 132, l. 12).
[Reproduced by permission of the author and the Clarendon Press from Beazley's *Dawn of Modern Geography*.]

The universe. Plate VI

From L, fol. 95ᵛ, after ἐπακολουθοῦσιν (p. 132, l. 21).

[Reproduced by permission of the author and the Clarendon Press from Beazley's *Dawn of Modern Geography*.]

Map of the world and paradise. Plate VII

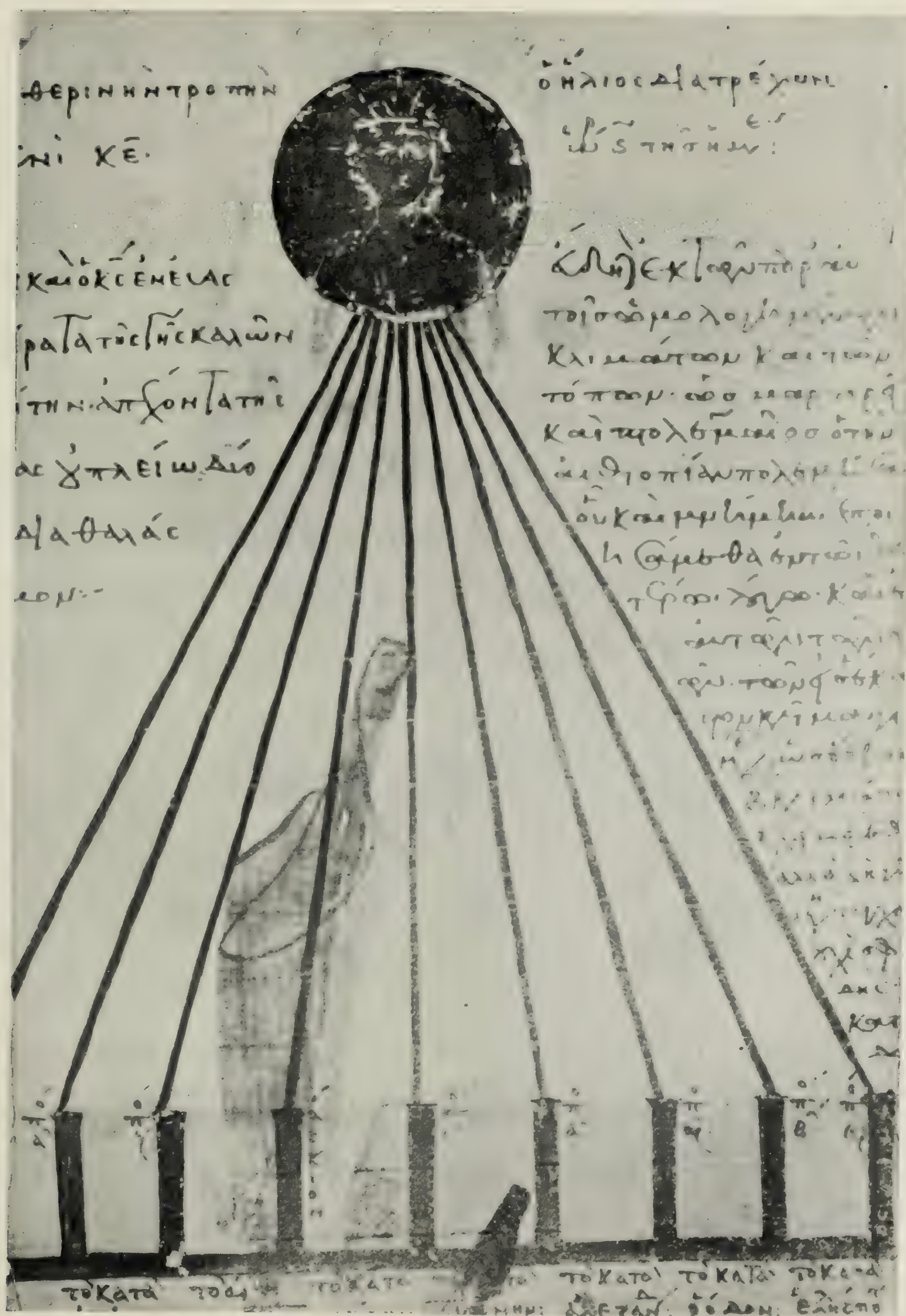
From L, fol. 92ᵛ, after τοιόνδε (p. 130, l. 2).

[Reproduced by permission of the author and the Clarendon Press from Beazley's *Dawn of Modern Geography*.]

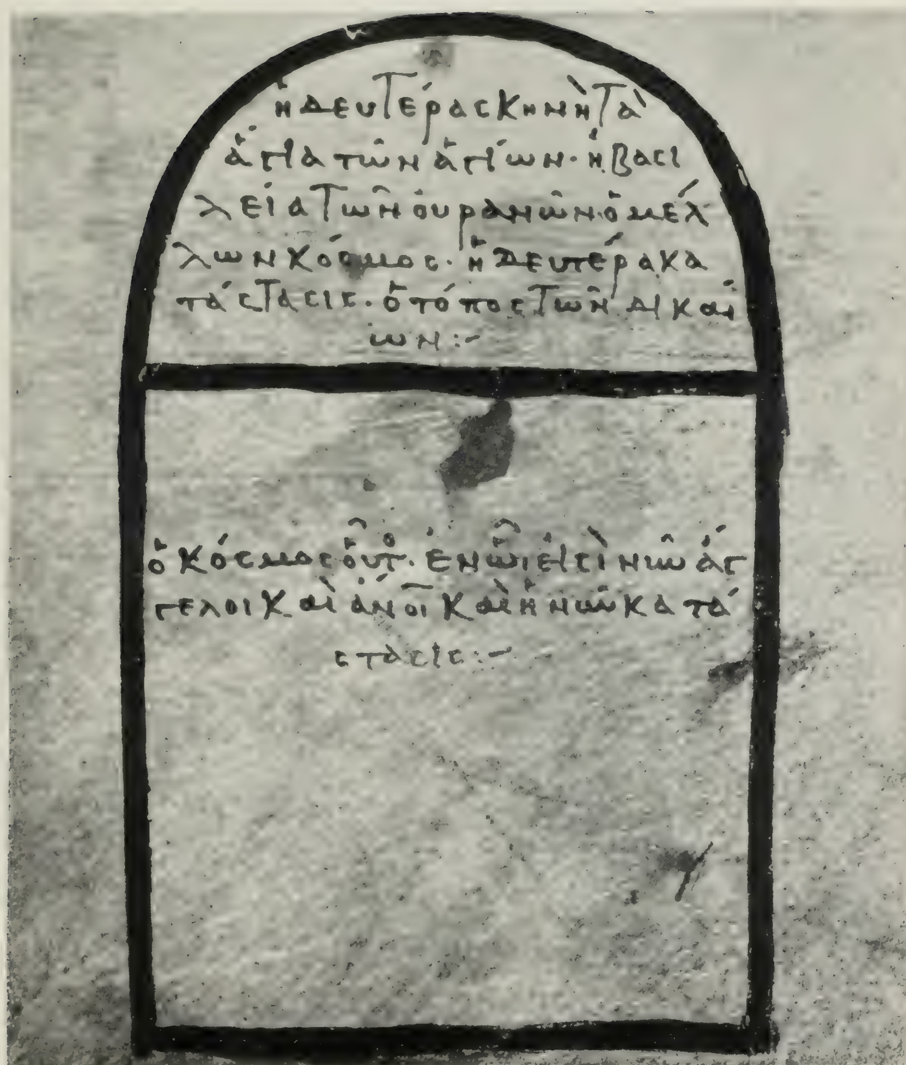
The antipodes.

From L, fol. 98v, at the end of bk. IV. (p. 135, l. 12).
[Reproduced by permission of the author and the Clarendon Press from Beazley's *Dawn of Modern Geography*.]

The sun and the climes.

From L, fol. 189ᵛ, after Γραφῇ (p. 234, l. 24).

The two storeys of the universe

From L, fol. 195ᵛ, after ἀμήν (p. 241, l. 30).

Rhinoceros and buffalo.

From L, fol. 267, illustrating p. 318, ll. 6 and 22.

Muskdeer and unicorn.

From L, fol. 268, illustrating p. 319, ll. 19 and 25.

Hogdeer and hippopotamus.

From L, fol. 268v, illustrating p. 320, ll. 13 and 15.

Coco-nuts.

From L, fol. 270, illustrating p. 321, l. 1.